

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

TARİHE DÜŞÜLEN NOTLAR-1

YASAMA YILI AÇILIŞLARINDA CUMHURBAŞKANLARININ KONUŞMALARI – 1

(1 MART 1924 - 14 ARALIK 1987)

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

TARİHE DÜŞÜLEN NOTLAR-1

YASAMA YILI AÇILIŞLARINDA
CUMHURBAŞKANLARININ
KONUŞMALARI – 1

(1 MART 1924 - 14 ARALIK 1987)

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI

TARİHE DÜŞÜLEN NOTLAR – 1

Yasama Yılı Açılışlarında Cumhurbaşkanlarının Konuşmaları – 1
(1 Mart 1924 - 14 Aralık 1987)

Yayın Koordinatörü

Rüçhan AKINCIOĞLU
(TBMM Başkan Müşaviri)

Editör

Hasan YILMAZ
(Özel Kalem Müdürlüğü İletişim Sorumlusu)

Grafik-Tasarım

Uğur SAÇI
(Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Başkanlığı – Grafiker)

Baskı

TBMM Basımevi

Aralık 2011

İÇİNDEKİLER

1. CİLT

Sayfa No

Önsöz	VII
Kitaba Dair	IX

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İkinci Dönem İkinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Mart 1924	5
İkinci Dönem Üçüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1924.....	10
İkinci Dönem Dördüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1925.....	15
İkinci Dönem Beşinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1926.....	21
Üçüncü Dönem Birinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1927.....	28
Üçüncü Dönem İkinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1928.....	30
Üçüncü Dönem Üçüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1929.....	35
Üçüncü Dönem Dördüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1930.....	38
Dördüncü Dönem İkinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1931.....	41
Dördüncü Dönem Üçüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1932.....	43
Dördüncü Dönem Dördüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1933.....	45
Dördüncü Dönem Beşinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1934.....	48
Beşinci Dönem İkinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1935.....	51
Beşinci Dönem Üçüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1936.....	54
Beşinci Dönem Dördüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1937.....	59
Beşinci Dönem Beşinci Yasama Yılı Açış Konuşması . . .	1 Kasım 1938.....	69

İSMET İNÖNÜ

Altıncı Dönem İkinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1939.....	79
Altıncı Dönem Üçüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1940.....	85
Altıncı Dönem Dördüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1941.....	93
Altıncı Dönem Beşinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1942.....	102
Yedinci Dönem İkinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1943.....	105
Yedinci Dönem Üçüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1944.....	110
Yedinci Dönem Dördüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1945.....	120
Sekizinci Dönem İkinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1946.....	128
Sekizinci Dönem Üçüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1947.....	131
Sekizinci Dönem Dördüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1948.....	136
Sekizinci Dönem Beşinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1949.....	141

MAHMUT CELAL BAYAR

Dokuzuncu Dönem İkinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1950.....	151
Dokuzuncu Dönem Üçüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1951.....	165
Dokuzuncu Dönem Dördüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1952.....	182
Dokuzuncu Dönem Beşinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1953.....	202
Onuncu Dönem İkinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1954.....	219
Onuncu Dönem Üçüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1955.....	231
Onuncu Dönem Dördüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1956.....	249
Onbirinci Dönem Birinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1957.....	262
Onbirinci Dönem İkinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1958.....	264
Onbirinci Dönem Üçüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1959.....	274

CEMAL GÜRSEL

TBMM Birleşik Toplantı Birinci Toplantı Yılı Açış Konuşması	25 Ekim 1961	289

AHMET KENAN EVREN

Onyedinci Dönem Birinci Yasama Yılı Açış Konuşması	7 Aralık 1983	292
Onyedinci Dönem Üçüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Eylül 1985.....	298
Onsekizinci Dönem Birinci Yasama Yılı Açış Konuşması	14 Aralık 1987	303

2. CİLT

Sayfa No

Önsöz	VII
Kitaba Dair	IX

TURGUT ÖZAL

Onsekizinci Dönem Beşinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Eylül 1990.....	3
Onsekizinci Dönem Altıncı Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Eylül 1991.....	10

SÜLEYMAN DEMİREL

On dokuzuncu Dönem Üçüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Eylül 1993.....	19
On dokuzuncu Dönem Dördüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Eylül 1994.....	31
On dokuzuncu Dönem Beşinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Ekim 1995	50
Yirminci Dönem İkinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Ekim 1996	74
Yirminci Dönem Üçüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Ekim 1997	94
Yirminci Dönem Dördüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Ekim 1998	114
Yirmibirinci Dönem İkinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Ekim 1999	140

AHMET NECDET SEZER

Yirmibirinci Dönem Üçüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Ekim 2000	171
Yirmibirinci Dönem Dördüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Ekim 2001	208
Yirmiikinci Dönem İkinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Ekim 2003	233
Yirmiikinci Dönem Üçüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Ekim 2004	255
Yirmiikinci Dönem Dördüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Ekim 2005	276
Yirmiikinci Dönem Beşinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Ekim 2006	293

ABDULLAH GÜL

Yirmiüçüncü Dönem İkinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Ekim 2007	315
Yirmiüçüncü Dönem Üçüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Ekim 2008	326
Yirmiüçüncü Dönem Dördüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Ekim 2009	336
Yirmiüçüncü Dönem Beşinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Ekim 2010	348
Yirmidördüncü Dönem Birinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Ekim 2011	361

ÖNSÖZ

Türkiye Cumhuriyeti, Anayasal bir devlettir. Yasama, yürütme ve yargı organları görev ve yetkilerini Anayasadan almaktadır. Anayasal olarak cumhurbaşkanı Devletin başıdır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk, seçildiği 29 Ekim 1923 tarihinden vefat ettiği 10 Kasım 1938'e kadar aralıksız on beş yıl bu görevi yürütmüştür. Atatürk, aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti'nin en uzun süre görev yapan cumhurbaşkanıdır. Atatürk'ten sonra seçilen İsmet İnönü, on iki yıl süreyle Cumhurbaşkanlığı görevini yürütmüştür. Onu, on yıl süreyle Celal Bayar takip etmiştir.

1924 Anayasasında cumhurbaşkanının görev süresi seçim dönemi ile sınırlandırılmıştır. Cumhurbaşkanının tarafsız olması amacıyla görev süresinin seçim dönemine bağlanmadan açık bir şekilde belirlenmesi 1961 Anayasasında düzenlenmiş ve cumhurbaşkanının görev süresi yedi yıl olarak öngörülmüştür.

1924 Anayasasında öngörülen cumhurbaşkanının yasama yılı başında Türkiye Büyük Millet Meclisinde (TBMM) açılış konuşması yapma ve törenli oturumlarda TBMM'ye başkanlık etme yetkileri 1961 Anayasası ile sınırlandırılmıştır. Bu bağlamda 1961 Anayasasının kabulünden itibaren cumhurbaşkanları TBMM'nin yasama yılı açılışlarında konuşma yapmamışlardır.

Cumhurbaşkanının yetkileri 1982 Anayasası ile genişletilmiş ve gerekli görmesi durumunda cumhurbaşkanına yasama yılının ilk günü TBMM'de açılış konuşması yapma yetkisi verilmiştir. Yapılan bu düzenleme ile, 1961 Anayasasında öngörülmeyen bu gelenek, tekrar canlandırılmıştır.

1961 ve 1982 anayasalarında, 1924 Anayasasından farklı olarak cumhurbaşkanının tarafsız ve partiler üstü bir niteliğe sahip olmasını sağlamaya özel önem verilmiştir. 1960-1980 arasında görülen siyasi istikrarsızlık sebebiyle 1982 Anayasasıyla cumhurbaşkanına 1924 ve 1961 anayasalarından farklı olarak daha geniş yetkiler verilmiş ve Devlet organlarının uyumlu bir şekilde çalışmasının temini için cumhurbaşkanının daha faal olmasına yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca 2007'de yapılan Anayasa değişikliği ile cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi yönünde düzenleme yapılması Cumhurbaşkanlığı kurumunu Devlet yönetiminde daha önemli hâle getirmiştir.

Devletin ve milletin birliğini temsil eden cumhurbaşkanları, Devletin başı olarak Anayasanın uygulanmasını ve Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını gözettileri gibi konuşmalarıyla da tarihe geçmişlerdir. Cumhurbaşkanları tarafından farklı dönemlerde yapılan bu konuşmalar Türkiye Cumhuriyeti'nin kısa tarihi niteliğindedir. Değişen şartlara paralel olarak toplumsal dildeki ve Devlet gündemindeki değişimi de gözler önüne seren bu konuşmalar, Devletin hafızası niteliğindedir.

Devlet hafızasının canlı tutulması, Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceğinin inşası için gerekli tecrübenin sağlanması açısından son derece önemlidir. Cumhurbaşkanlarının konuşmaları bir bakıma tarihe düşülen notlardır. Bunlar, gelecek nesiller açısından ders niteliğı taşımaktadır. Başkanlığımız tarafından yapılan bu çalışmanın, bu yönüyle önemli bir boşluğu dolduracağına inanıyorum.

CEMİL ÇİÇEK
TBMM BAŞKANI

KİTABA DAİR

Parlamente sistemlerde yürütme iki başlıdır ve aynı zamanda Devletin başı olan Cumhurbaşkanları, yürütmenin sembolik kanadını oluştururlar. Parlamento sistem geleneğinde Cumhurbaşkanları, yasama yılının ilk gününde geçmiş yılın bir değerlendirmesini yapmak ve gelecek yıla ait tespit ve önerilerde bulunmak üzere Meclislerin açılış konuşmalarını yapabilirler.

Ülkemizin ilk Anayasası olan **1921 Anayasası**, Meclis Hükümeti sistemi ni benimsemesinden ve sistemin güçler birliği ilkesine dayanmasından ötürü, Anayasa'da Meclis'in açılışının kim tarafından yapılacağına dair bir düzenleme yer almamıştır. Zaten Anayasa'nın yapıldığı dönemde Cumhuriyet de henüz ilan edilmemiştir ve bir Cumhurbaşkanı da yoktur.

1924 Anayasası, henüz parlamente sistemi benimsememekle birlikte 36'ncı maddede şu kurala yer vermiştir;

“Cumhurbaşkanı her yıl Kasım ayında hükümetin geçen yıldaki çalışmaları ve giren yıl içinde alınması uygun görülen tedbirler hakkında bir söylev verir. Yahut söylevini Başbakanı okutur.”

İngiltere Parlamentosunda, Hükümet tarafından yazılıp Kral tarafından Parlamento önünde okunan açılış nutkunu andıran bu uygulamada direktif yönü ağır basardı. Örneğin, Mustafa Kemal Atatürk, 1 Kasım 1938 tarihindeki TBMM'yi açış nutkunu Başbakan Celal Bayar'a okutmuştur.

1961 Anayasası, parlamento ile Cumhurbaşkanını kesin çizgilerle birbirinden ayırmayı hedeflemiş ve Cumhurbaşkanlarının Meclis önünde konuşma yapmalarına ilişkin hükme yer vermemiştir. Bundan dolayı da bu dönemde Cumhurbaşkanlarının Meclis önünde yaptığı konuşma bulunmamaktadır.

1982 Anayasası, 1924 Anayasasındaki uygulamayı geri getirmiş ancak farklı bir biçimde düzenlemiştir. Anayasanın 104'üncü maddesine göre ***“Gerekli gördüğü takdirde, yasama yılının ilk günü Türkiye Büyük Millet Meclisinde açılış konuşmasını yapmak”*** Cumhurbaşkanının yasamayla ilgili görev ve yetkileri arasında sayılmıştır. Ancak bu yetki Cumhurbaşkanlarının takdirine bağlı bırakıldığından, Cumhurbaşkanlarının kimi zaman açılış konuşmalarını yapmadıkları görülmüştür. Bu nedenlerle, Cumhurbaşkanlarının açılış konuşmalarının varlığı Anayasal düzenlemelere bağlı olarak değişmiştir.

Türkiye Cumhuriyetini ve Devletin birliğini temsil eden Cumhurbaşkanlarının Devlet Adamı olarak yaptıkları bu tür konuşmalar geçmişte yapılanları sorgulamak ve gelecekte yapılması gerekenlere ilişkin önerilerde bulunmakla kalmayıp, tarihi birer belge niteliği de taşırlar. Bu konuşmalar Hükümet ile Parlamento arasındaki bir görüş alışverişi çerçevesini bir hayli aşan ve gelecek nesillere yol gösteren, hedef çizen ve o güne kadar yapılmış olanların gerekçesini ortaya koyan çok değerli birer kaynak niteliğindedir. Bu kaynakların gelecek nesiller de dahil vatandaşların hepsine ulaştırılması ve sürekli kılınması bir kitap içinde derlenmeleriyle mümkün olacaktır. Bu nedenle bu güne kadar Cumhurbaşkanlığı yapmış olan *Mustafa Kemal Atatürk, İsmet İnönü, Celal Bayar, Kenan Evren, Turgut Özal, Süleyman Demirel, Ahmet Necdet Sezer ve Abdullah Gül*'ün TBMM'yi açış konuşmaları bu kitapta derlenmiştir.

Meclis tutanaklarından yararlanılarak hazırlanan ve tarihsel belge niteliği taşıyan derlemede, dönemin Anayasa hükümleri nedeniyle açılış konuşması yapmamış olan Cumhurbaşkanları *Cemal Gürsel, Cevdet Sunay ve Fahri Korutürk*'ün konuşmalarına kitapta yer verilmemiştir.

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

(1881-1938)

1881 yılında Selânik'te doğdu. Babası Ali Rıza Efendi, annesi Zübeyde Hanım'dır. Baba tarafından dedesi Hafız Ahmet Efendi 14-15. yüzyıllarda Konya ve Aydınlardan Makedonya'ya yerleştirilmiş Kocacık Yörüklerindendir.

İlk öğrenimine mahalle mektebinde başladı. Sonra babasının isteğiyle Şemsi Efendi Mektebi'ne geçti. 1888 yılında babasını kaybedince bir süre Langaza'da dayısının yanında kaldı. Daha sonra Selanik'e dönerek ilk mektebi bitirdi ve ardından Selânik Mülkiye Rüştiyesi'ne kaydoldu. Oradan 1893 yılında Askeri Rüştiye'ye kaydoldu.

1896-1899 yıllarında Manastır Askeri İdâdisini bitirdikten sonra, İstanbul'da Harp Okulunda öğrenime başladı ve 1902 yılında teğmen rütbesiyle mezun olduktan sonra Harp Akademisi'ne devam etti. 11 Ocak 1905'te yüzbaşı rütbesiyle Akademi'yi tamamladı. 1905-1907 yılları arasında Şam'da 5. Ordu emrinde görev yaptı. 1907'de Kolağası (Kıdemli Yüzbaşı) olduktan sonra Manastır'a III. Ordu'ya atandı. 19 Nisan 1909'da İstanbul'a giren Hareket Ordusu'nda Kurmay Başkanı olarak görev aldı. 1910 yılında Fransız'da Picardie Manevraları'na katıldı.

1911 yılında İstanbul'da Genel Kurmay Başkanlığı emrinde çalışmaya başladı. Aynı yıl İtalyanların Trablusgarp'a hücumu ile başlayan savaşta, Mustafa Kemal bir grup arkadaşıyla birlikte Tobruk ve Derne bölgesinde görev aldı. Ekim 1912'de Balkan Savaşı başlayınca Mustafa Kemal Gelibolu ve Bolayır'daki birliklerle savaşa katıldı. Dimetoka ve Edirne'nin geri alınışında büyük hizmetleri görüldü. 1913 yılında Sofya'ya askeri ataşe olarak atandı. Bu görevde iken 1914 yılında yarbaylığa yükseldi. Askeri Ataşelik görevi Ocak 1915'te sona erdi. Bu sırada I. Dünya Savaşı başlamış, Osmanlı İmparatorluğu savaşa girmek zorunda kalmıştı. Mustafa Kemal 19. Tümeni kurmak üzere Tekirdağ'da görevlendirildi.

1914 yılında başlayan I. Dünya Savaşı'nda, Mustafa Kemal Çanakkale Cephesinde düşman kuvvetlerinin en çok merak ettiği komutan oldu. Conkbayırı, Anafartalar, Kireçtepe'de kazandığı zaferlerle düşman kuvvetlerinin Çanakkale Cephesini terk etmesine neden olan en önemli zaferleri kazanan komutan oldu.

Çanakkale Cephesinden düşman birliklerinin çekilmesinden sonra 1916'da Edirne ve Diyarbakır'da görev aldı. 1 Nisan 1916'da tümgeneralliğe yükseldi. Rus

kuvvetleriyle savaşarak Muş ve Bitlis'in geri alınmasını sağladı. şam ve Halep'teki kısa süreli görevlerinden sonra 1917'de İstanbul'a geldi. Veliaht Vahdeddin ile Almanya'ya giderek cephede incelemelerde bulundu. Bu seyahatten sonra hastalandı. Viyana ve Karisbad'a giderek tedavi oldu. 15 Ağustos 1918'de Halep'e 7. Ordu Komutanı olarak döndü. Bu cephede İngiliz kuvvetlerine karşı başarılı savunma savaşları yaptı. Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından bir gün sonra, 31 Ekim 1918'de Yıldırım Orduları Grubu Komutanlığına getirildi. Bu ordunun kaldırılması üzerine 13 Kasım 1918'de İstanbul'a gelip Harbiye Nezâreti'nde. (Bakanlığında) göreve başladı.

Mustafa Kemal'in Anadolu'nun mukadderatındaki unutulmaz görevi ise Mondros Mütarekesi'nden sonra başladı. İtilaf Devletleri'nin Osmanlı ordularını işgale başlamaları üzerine; Mustafa Kemal 9. Ordu Müfettişi olarak 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıktı. 22 Haziran 1919'da Amasya'da yayımladığı genelgeyle "Milletin istiklâlini yine milletin azim ve kararının kurtaracağını" ilan edip Sivas Kongresi'ni toplantıya çağırđı. 23 Temmuz - 7 Ağustos 1919 tarihleri arasında Erzurum, 4-11 Eylül 1919 tarihleri arasında da Sivas Kongresi'ni toplayarak vatanın kurtuluşu için izlenecek yolun belirlenmesini sağladı. 27 Aralık 1919'da Ankara'da heyecanla karşılandı. 23 Nisan 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılmasıyla Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması yolunda önemli bir adım atılmış oldu. Meclis ve Hükümet Başkanlığına Mustafa Kemal seçildi Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kurtuluş Savaşı'nın başarıyla sonuçlanması için gerekli yasaları kabul edip uygulamaya başladı. Meclisin Türk Kurtuluş Savaşı'nı başarıyla yönetmesi, yeni Türk devletinin kuruluşunu hızlandırdı.

Sakarya Zaferinden sonra 19 Eylül 1921'de Türkiye Büyük Millet Meclisi Mustafa Kemal'e Mareşal rütbesi ve Gazi unvanını verdi. Kurtuluş Savaşı, 24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Antlaşması'yla sonuçlandı. 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet idaresi kabul edildi, Atatürk oybirliğiyle ilk cumhurbaşkanı seçildi.

Anayasa gereğince dört yılda bir cumhurbaşkanlığı seçimleri yenilendi. 1927, 1931, 1935 yıllarında TBMM Atatürk'ü yeniden cumhurbaşkanlığına seçti.

15-20 Ekim 1927 tarihinde Kurtuluş Savaşı'nı ve Cumhuriyet'in kuruluşunu anlatan büyük nutkunu, 29 Ekim 1933 tarihinde de 10. Yıl Nutkunu okudu.

Atatürk özel yaşamında sadelik içinde yaşadı. 29 Ocak 1923'de Latife Hanımla evlendi. Birçok yurt gezisine birlikte çıktılar. Bu evlilik 5 Ağustos 1925 tarihine dek sürdü. Çocukları çok seven Atatürk; Afet (İnan), Sabiha (Gökçen), Fikriye, Ülkü, Nebile, Rukiye, Zehra adlı kızları ve Mustafa adlı çobanı manevi evlat edindi. Abdurrahim ve İhsan adlı çocukları himayesine aldı. Atatürk, Fransızca ve Almanca biliyordu.

Atatürk'ün ilk hastalık belirtisi 1937 yılında ortaya çıktı. 1938 yılı başlarında Yalova'da bulunduğu sırada, ciddi olarak hastalandı. Buradaki tedavi olumlu sonuç verdi. Fakat tamamen iyileşmeden Ankara'ya yaptığı yorucu yolculuk, hastalığının artmasına sebep oldu. Bu tarihlerde Hatay sorununun gündemde olması da onu yormaktaydı. Hasta olmasına rağmen, Mersin ve Adana'ya geziye çıktı. Kızgın güneş altında askerî birliklerimizi teftiş edip tatbikat yaptıran Atatürk, çok yorgun düştü. Ülkü edindiği millî dava uğruna kendi sağlığını hiçe saydı. Güney seyahati

hastalığının artmasına sebep oldu. 26 Mayıs'ta Ankara'ya döndükten sonra tedavi ve istirahat için İstanbul'a gitti. Doktorlar tarafından, siroz hastalığı teşhisi kondu.

Bu durumda bile ülke sorunlarıyla ilgilenmeye devam etti. İstanbul'a gelen Romanya kralı ile görüştü. Bakanlar Kurulu toplantısına başkanlık etti. 4 Temmuz 1938'de Hatay Antlaşması'nın yürürlüğe girmesi moralini düzeltti. Hastalığı iyice ağırlaşınca 5 Eylül 1938'de vasiyetini yazıp servetinin büyük bir kısmını Türk Tarih ve Türk Dil kurumlarına bağışladı.

Atatürk 1 Kasım 1938'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılış töreninde de bulunamadı. Hazırladığı açılış nutkunu Başbakan Celâl Bayar okudu. Dolmabahçe Sarayı'nda 10 Kasım 1938 sabahı saat dokuzu beş geçte hayata gözlerini kapadı.

İKİNCİ DÖNEM

İKİNCİ YASAMA YILI

Birinci İçtima

1 Mart 1924 Cumartesi

Birinci Celse

Bed'i Müzakerat Saati: 1:40

Reis: Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa

Muvakkat Kâtipler: Ruşen Eşref Bey (Karahisarısahib), Ragıb Bey (Zonguldak)

Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri

Türkiye Büyük Millet Meclisinin muhterem âzası,

Büyük Millet Meclisinin hayırlı ve feyizli eli Türk Milletinin mukadderatını idareye başladığının beşinci senesini idrak ediyoruz. (*Elhamdülillâh sesleri*) Bu müteyemmen vesile ile de âzâyı kıramı hürmetle selâmlarım. (*Teşekkür ederiz, arzı tazimat eyleriz sesleri*).

Geçen sene esnasında Büyük Millet Meclisi, Türk Milletinin hakiki temayülâtına tabi olarak; şekli Devleti Cumhuriyet şeklinde katiyen tahrir eyledi. Cumhuriyet idaresi memlekette en tenha köşeye kadar hararet ve heyecanla kabul edildi. Millet; Cumhuriyetin, Türk Vatanını, asırların müterakim seyyiatı idaresinden kurtaracak ve memleketin müstahak olduğu itibar ve hürmeti muhafaza ve âlâ edecek, yegâne şekli idare olduğuna kanaatini en bariz bir surette izhar eyledi. Millet, Cumhuriyetin halen ve âtiyen bilcümle taaruzattan katiyen ve ebediyen masun bulundurulmasını talep etmektedir. Milletin talebi, Cumhuriyetin mücerret ve müspet olan kâffeı esasata biran evvel ve tamamen ibtina ettirilmesi suretinde ifade olunabilir. Meclis-i Âlinin kemali ehemmiyetle, meşgul olduğu Teşkilâtı Esasiye de, Milletin talebini hattı hareket ittihaz etmek cümlemizin vazifemizdir. Diğer taraftan, Hükümet için, asrı ve medenî idarenin bütün îcâbatını basit ve seri bir surette memlekette tatbik ve inkişaf ettirmek icabeder. (*Alkışlar*).

Vazifelerimizi Milletin amaline muvafık yolda hüsnü ifaya muvaffakiyeti temenni ederim. (*İnşallah sesleri*).

Geçen sene zarfında memleketin asayişinde ciddi semereler husule getirilmiştir. Emniyet ve asayişin muhafaza ve tarsini noktai nazarı, o derece mühimdir ki ahvali hâzıra cidden şâyânı memnuniyet olmakla beraber, bu hususta mütemadi alâka ve takibatta asla müsamahakâr olamayız. Bunu beyan etmeyi zait addetmiyorum.

Memleketin vaziyeti iktisadiyesinde ümit bahş emareler meşhuttur. Uzun senelerden beri, müterakim hasılâtı mesaisini sarf etmek mecburiyetinde kalmış

olan memleketimiz, iktisaden mesaiyi âtiyesine dermanlı bir halde girmiş bulunuyor. İktisadi işlerde çalışmak hevesi, topraklarımızın feyzi ve bereketine haklı ve derin itimat fakir ve gani bütün evlâdı memlekette hiss olunmaktadır. İnkişafı iktisadi için her vasıttan ziyade lâzım olan bu intibah, Meclis-i Âli ve Hükümet tarafından nafi kanunlar ve amelî tedbirlerle himaye ve teşci edilmek lâzımdır.

Uhuvvet icabından olan mübadelei ahali icraatı devam etmektedir. Hükümeti Cumhuriyet birçok müşkilât ile beraber mevsimin de şedaidiyle mücadele etmek mecburiyetinde kaldı. Buna rağmen memleket dahilindeki nakil ve iskân işleri mebzul vesaitin israfına malolan geçmiş senelere nisbetle kıyas kabul etmeyecek derecede hüsnü cereyan etmektedir. Yani vatandaşlarımızdan bir kısmı muhimmi daha şimdiden maiyetlerini bizzat tedarik edebilecek vaziyete getirilmişlerdir. Mübadele işlerinde daha iktiham etmek mecburiyetinde olduğumuz müşkilât büyüktür. Bu mesele ile Milletimiz cidden ve yakından alâkadardır.

Muhterem efendiler;

Müdafaa-i memleket tedabirimizi lisanı sitayişle zikretmek isterim. Türkiye Cumhuriyeti, hukukunu büyük bir hassasiyet ile muhafazaya azımdır. *(Alkışlar)* Bunu ifade ederken bu uğurda tasavvurun fevkinde müşkilât ile mücadele etmek mecburiyetinde kalmış olan müdafilerin lisanı haline tercüman olmuş oluyorum. Muzaffer ordumuzun hali, şayanı emniyet ve şayanı istinattır. Âtide dahi çetin tecrübelerde ispatı kıymet etmiş olan kumanda heyetlerimizin yüksek kabiliyetlerini muhafaza ve tezyid ve muhafazai vatan için icab eden vesâiti madeniyenin kâffesini aleddevam tedarik ve temin mecburiyetlerimizi ihmal etmemize imkân yoktur. Hizmeti askeriyenin birbuçuk seneye tenzili için kabul olunan kanunu da memnuniyetle zikretmek isterim. Bu karar ile Cumhuriyet, tedabiri muslihayı ancak zaruret hududunda kabul etmek ve evlâdı memlekete vüs'ati hal vermek için âzami suhuletleri temin eylemek şîârında olduğunu göstermiştir. *(Bravo sesleri, alkışlar)*

Mâlî ve iktisadî ıslahat ve tedabire bilhassa atfı ehemmiyet ediyoruz. *(Alkışlar)*. Memleketimizin vaziyeti mâliyesi intizam, emniyet ve inzibat üzerine müessesdir. Hakiki bir bütçe tesisi, vergilerin ıslahı ve her nevi israfata karşı daima teyakkuz ve mümanaat kararındayız. Memleketimizin kesbi servet etmesi yolunu her şeyden evvel ziraatte ve sanayiî ziraiyede arıyoruz. *(Alkışlar)*.

Memleketin münakalâtı üzerinde bilhassa nazarı dikkati âlinize celb ederim. Bahrî nakliyatın evlâdı memleket vesait ve kabiliyetiyle az zamanda elde edilen semerat, şimdiye kadar bize mâni olan siyasi kuyudun ademi isabetini derhal tebarüz ettirmiştir. Bu yolda katî semereleri az zamanda iktifat etmek mecburiyetindeyiz.

Memleketin muhtaç olduğu şimendiferler hiçbir an nazarımızdan dur olmayacaktır. Sivas Şimendiferlerinin derhal inşasına başlanması kararını esaslı bir inkişaf tedbiri addediyoruz. Memlekete her vasıta ile bir karış fazla şimendifer vücud getirmek, fakat vaziyet her ne olursa olsun bir gün geri kalmamak düsturu milletin hakiki ihtiyacına tamamen mutabık olduğu kanaatindeyim.

Nüfusumuzun muhafaza ve tezyidi gayesini ehemmiyetle nazarı dikkate vaz' ederim. Sıhhati umumiye için esaslı olarak derpiş edilen tedabir aleddevam ikmal ve tevsî olunmalıdır. Feyyazı velüd olan Türk Milleti mütemadi ve fennî takyidatı sıhhiyeye mazhar olunca Türk Vatanını süratle dolduracak ve şenlendirecek

kuvvette olduğuna kimsenin şüphesi yoktur. Memlekette maarif nurunun yayılmasına ve en derin köşelere kadar nüfuz etmesine bilhassa nasbı nazar ediyoruz. Dört sene evvel maarife tahsis ettiğimiz vesaiti bugün on misline iblâğ etmiş bulunuyoruz. Evvel emirde vesaitin müsmir ve amelî olmasına ve asla israfa uğramamasına ehemmiyet veriyoruz. Bu cihet müemmen bulundurulmakla beraber maarifin ve vesaitini mütemadiyen tezyid etmek lüzumuna kanaatimizi muhafaza edeceğiz.

Diğer taraftan idarei hususiyelerden ve memleketin müteferrik menabiinden maarife tevcih olunan mesainin merkezden alâkadarana takib olunmasını ve bu suretle mesaiyi umumiyeinin hedefi terakkiye sevk ve îsalini tesadüfe bırakılmasını iltizam ediyoruz.

Milletin arayı umumiyesinde tesbit olunan terbiye ve tedrisatın tevhidî umdesini bilâ ifadei an tabikî lüzumunu müşahede ediyoruz. (*Alkışlar, bravo, sesleri*) Bu yolda taahhurun zararları ve bu yolda tehalükün ciddî ve derin semereleri serî kararınıza vesilei tecelli olmalıdır. Darülfünunun mevcudiyet ve tekâmülâtına ve yüksek bir darülfünunun milletin terbiyei umumiyesinde, tekâmülü medeniyesinde haiz olduğu katî tesirata bilhassa nazarı dikkati celbederim. Türkiye'nin terbiye ve maarif siyasetini her derecesinde, tam bir vuzuh ve hiçbir tereddüde mahal vermeyen sarahat ile ifade etmek ve tatbik etmek lâzımdır. (*Bravo, sesleri, şiddetli alkışlar*)

Bu siyaset, her mânasıyla, millî bir mahiyette irae olunabilir. Teşkilât ve ıslahatı adliyyeye verdiğimiz ehemmiyeti, nasıl ifade etsek azdır. Gerçi, bütçenin bugünkü halinde adliye için mühim menabi ayrılmıştır ve bu menabi mütemadiyen artırılacaktır.

Fakat, bundan mühim olan nokta, adlî telâkkimizi, adlî kanunlarımızı, adlî teşkilâtımızı, bizi şimdiye kadar şuuri, gayrişuuri tesir altında bulunduran, asrın icabatına gayrimutabık revabittan biran evvel kurtarmaktır. (*Bravo, sesleri, alkışlar*) Millet; her mütemeddin memlekette olan terakkiyatı adliyenin memleketin ihtiyacına tevafuk eden esasatını istiyor. Millet, serî ve katî adaleti temin eden medenî usulleri istiyor. (*Alkışlar*) Milletın arzu ve ihtiyacına tâbi olarak adliyemizde her gûna tesirattan cesaretle sililmekle serî terakkiyata atılmakta asla tereddüd olunmamak lâzımdır. (*Alkışlar*)

Hukuku medeniyede, hukuku ailede takib edeceğimiz yol ancak medeniyet yolu olacaktır. (*Bravo, sesleri, alkışlar*) Hukukta idarei maslahat ve hurafelere merbutiyet; milletleri uyanmaktan meneden en ağır bir kâbustur. Türk Milleti, üzerinde kâbus bulunduramaz!. (*Şiddetli alkışlar*)

Cumhuriyetin makarrı olan Ankara'nın süratle imarı lâzımedendir. Yeni ve asrî bir devletin mesaisinde intizam ve semere, bir mâmurei medeniye içinde kabili temindir. Memleketin mevcudiyeti halen ve âtiyen Ankara'nın merkezi idare olmasının nasıl katiyen istikam etmiş ise, Cumhuriyet makarrının süratle inkişaf ve imarını da o derece zarurî kalmıştır. Gerçi merkezi idarenin muhtaç olduğu emakini resmiye ve umumiyei birden temin etmek mümkün değildir. Bu emakini senelere taksim ederek fakat mütemadiyen ihdas ve inşa etmek hem ihtiyacı amelî olarak ikmale, hem de birden büyük menabiin hasrından tevakkıye medar olacaktır.

Matbuatın hayatı umumiyyede, hayatı siyasiyyede ve Cumhuriyetin tekamülât ve terakkiyatında haiz olduğu yüksek vezaifi yad etmek isterim. Matbuatın tam ve vâsi hürriyeti hüsnü istimal etmesi, ne derecede nazik bir vaziyet olduğunu da beyana lüzum görmem. (*Bravo sesleri*)

Her türlü kuyudu kanuniyeden evvel bir sahibi kalemin ilme, ihtiyaca ve kendi telâkkiyatı siyasiyesine olduğu kadar vatandaşların hukukuna ve memleketin, her türlü telâkkiyatı hususiyenin fevkinde olan, yüksek menafiine de dikkat ve hürmet etmek mecburiyeti mâneviyesi, asıl bu mecburiyettir ki intizamı umumiyye temin edebilir. (*Bravo sesleri*) Mâhâzâ bu yolda zühul ve kusur olsa bile bu kusuru tashih edecek müessir ve vasıta; asla mazide zannolunduğu gibi hürriyeti matbuatı takyid eden rabıtalar değildir. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Bilâkis hürriyeti matbuattan mütevellit mehazirin vasıtai izalesi, yine binnefsi hürriyeti matbuattır, kanaatindeyiz. (*Şedid ve sürekli alkışlar*)

Azayı kiram;

Memleketin hayatı, umumiyesinde orduyu siyasetten tecrid etmek umdesi, Cumhuriyetin daima nasbı nazar ettiği bir noktai esasiyedir. (*Alkışlar*) Şimdiye kadar takib olunan bu yolda, Cumhuriyet orduları vatanın emin ve mutmain harisî olarak mevkii hürmet ve kuvvette kalmışlardır. Bunun gibi intisap ile mutmain ve mesut bulunduğumuz diyaneti İslâmiyeyi, asırlardan beri müteamel olduğu veçhile bir vasıtai siyaset mevkiiinden tenziye ve ilâ etmek elzem olduğu hakikatini müşahede ediyoruz. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Mukaddes ve latufi olan itikadat ve vicdaniyatımızı muğlak ve mütelevvin olan ve her türlü menfaat ve ihtirasata sahneyi tecelliyat olan siyasetin ve siyasetin bütün uzviyatından biran evvel ve katiyyen tahlis etmek milletin dünyevi ve uhrevi saadetinin emrettiği bir zarurettir. (*Alkışlar*) Ancak, bu suretle Diyaneti İslâmiyenin mealiyatı tecelli eder. (*Çok doğru, öyledir sesleri*)

Efendiler!

Geçen sene esnasında siyaseti hariciyemiz sulh ve sükûn vadisinde mütemadi terakki göstermiştir. Felâketli senelerin son âsârı olan askerî işgaller kamilen hitam buldu. Vatanın fiilen tamamîyetini vücuda getiren bu hâdiseler, milletin tarihinde daima ıstırar ile fakat, itimadî nefisile ve ıftiharla yaşayacaktır. İmza edilen muahedat Yunanistan devleti tarafından tasdik olunarak münasebatı siyasiyyeye başlanmıştır. Muhacirlerimizin nakil ve iskânını mütaallık müşkilâtla beraber Hükümetimiz, geçen hâdisatın tesirâtını tahfife sâidir. Dürüst ve hâkiki bir sulh menâfinin takdir olunacağını ümid ediyoruz. Muahedename; Romanya Meclislerinde dahi tasdik edilmiştir. Münasebatı siyasiye ve tesmiyenin teahhür etmemesi memuldür.

Muahedenamenin diğer devletler tarafından taahhür etmesini muahedenamenin diğer devletler tarafından tasdiki ile mevki meriyete vaz'ı için intizar ettiği-miz zaman az değildir. Alâkadar memleketlerin hayatı teşriiyesi ile izah olunagelen taahhuratın yakında hitam bulacağını ümid ediyoruz.

Tasdik muamelesinin yeni bir bedel ile karşılaştırılması elbette kabili tahakkuk değildir. (*Bravo sesleri, alkışlar*). Biz, sulhu umumi gayei ulviyesinin müsterek menafii, milletler için kuvvetini muhafaza etmektedir zannındayız. Cemahiri mütteaddidei Amerika ile müsavat ve mütekabiliyet esasî üzerinde muahedename imza olunmuştur. Tasdiki Hükümet tarafından Meclis-i Âlinize arz olunacaktır.

Lehistan Cumhuriyeti ile imza olunan muahedenin Meclis-i Âlice tasdikini memnuniyet ile telâkki ettik. Lehistan meclislerince de tasdik olunan muahedename teati olunmak üzeredir. Avusturya Cumhuriyeti ile Mahadenet Muahedesi ve Ticaret Mukavelesi imza olundu. Bu da Meclisi Âlinize arz olunacaktır.

Macaristan ile imza olunan Mahadenet Muahedenamesi de yakında Meclisi Âliye takdim olunacaktır.

Almanya ile muahede akdi için Ankara'da müzakerata başlanmıştır. Diğer devletlerle de münasebet tesisi için Cumhuriyet hüsnü temayülât ibraz etmekten hâli değildir. Bittabi nîmiresmi münasebet devresi hitam bulduğundan münasebatı resmiye yeni esasata göre münakit muahedatı cedideye ibtina edecektir.

İran milleti ile münasebatımız dostanedir. İran'ın amali milliyesi dairesinde, inkişaf ve terakki mesaisini memnuniyetle müşahede ediyoruz. (*Bravo sadaları Alkışlar*)

Afgan ile münasebatımız dostane olmakta berdevamdır. Rusya Şûralar İttihadı Cumhuriyeti ile münasebatımızın dostane mahiyette muhafazasına ve fiilen inkişafına hâlisâne atfı kıymet ediyoruz. Bâzı müşkilât kısmen amelî olarak halledilmiştir. Hemen neticeye takarrüb etmiş olan konsolosluk mukavelesinin imzası teakkus etmiyacaktır ümidindeyiz.

Efendiler!

Cumhuriyetin siyaseti, Hariciyede vechesi müstakimane ve hâlisâne olarak sulhun ve muahedatın muhafazasına müteveccihdir. Münasebatı tevsi, müteakabilen hukuku riayet ve hukuka tarzı riayette mütekabiliyet hattı hareketimizdir. Muahedelerin mevkiî mer'iyete vaz'ından sonra Cemiyeti Akvama, Türkiye Cumhuriyeti'nin de duhulü derpiş olunacak bir noktadır. Biz cemiyeti akvamanın kavilere vasıtai tahakküm olmayarak milletler arasında ahenk ve müvaneseti temin, ihtilâfatı hak ve âdil dairesinde tetkik ve halle medar olacak bir müessese halinde tecelli ve inkişaf etmesini temenni ediyoruz. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Muhterem arkadaşlarım;

Önümüzdeki senenin programında amelî ve feyizli mesai münderiçtir. Bu mesai terakki ve inkişafımız için çok cedid ve katiyet taleb eder. Bu mesaide muvaffakiyeti cümle için bir devrei imtihan olacaktır. Milletimizin yüksek kabiliyeti ile hissi gayreti Meclis-i Âli ile Hükümetin hedefi mesaisini tâyininde ve tatbikatta isabeti zâmin muvaffakiyettir. Bu hususta itminanını katiyet ve samimiyetle izhar ve ifade ederim. (*Sürekli alkışlar*)

İKİNCİ DÖNEM

ÜÇÜNCÜ YASAMA YILI

Birinci Birleşim

1 Kasım 1924

Birinci Celse

Bed'i Müzakerat Saat: 1:50

(Celse Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri tarafından küşat edilmiştir.)

Muvakkat Kâtipler: Avni Bey (Bozok), Hakkı Bey (Van), Talât Bey (Çankırı),
Ragıp Bey (Zonguldak)

Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri

Büyük Millet Meclisinin muhterem azası!

Büyük Millet Meclisinin altıncı faaliyet senesine dahil oluyoruz. Azayı kiramı hürmetle selâmlarım. (*Teşekkür ederiz sesleri*) Halk idaresinin manilerden tasfiyesi için Meclis-i Âlinin vazettiği kanunlar, şimdiye kadar tamamen ve kemali muvafakiyetle tatbik olunmuştur. Asırlardanberi mütemadiyen, terakki yolunda ilerlemekte bulunan medenî milletlerden Türkiye'yi alakoymuş olan mevaniin ortadan kalktığını Türk Milleti büyük bir ferah ile idrâk eyledi. (*Bravo sesleri*).

Hepimizin, halkın en tenha tabakaları içinde dâhi, bizzat müşahede ve temasımızla tezahür eden bu hakikat, Cumhuriyet yolundaki müktesebatın ufak veya büyük herhangi bir maniye karşı, milletimiz tarafından, behemahal müdafaa olunacağına en mukni delildir. (*Bravo sesleri*) Müktesebatın muhafazası şöyle dursun Türk milletini istidadı ve kati kararı, Cumhuriyet, medeniyet ve terakki yolunda durmadan bimahaba ilerlemektedir. (*Alkışlar*).

Efendiler!

Geçen içtima senesi zarfında, memleketin ahvali dahiliyesini hülâsatan ifade etmek için, diyebiliriz ki, ahvali umumiye, tabî ve müstakar olarak devam etmiştir. Cumhuriyetin, emniyet ve asayişin muhafazasına verdiği ehemmiyet memleketin her tarafından herkes tarafından his olunmuş ve mütemadiyen artmakta bulunan semeratı, halkın huzurunu temin eden dereceyi bulmuştur. Gerçi Hakkâri vilâyetimiz dahilinde, bazı Nasturi eşkiyasının ika ettiği ağır ceraim tedabiri mahsusayı istilzam etmiş ise de hadise, halkın emniyetini ve Cumhuriyet haysiyetinin talep ettiği bir sürat ve katiyetle hallolunmuştur. (*Bravo sesleri Alkışlar*)

Efendiler!

Erzurum ve Kars vilâyetlerimizin bazı aksamında vuku bulan hareketi arz, maateessüf bir çok zayıatı mucip oldu. Fakat felâketzede halkın bizzat haiz olduğu kuvvet, umum milletin gösterdiği alâka ve şefkat ve Hükümet-i Cumhuriyenin bilcümle vesaiti tevcih ederek ittihaz ettiği tedabir âsârı felâketi tehvin etmiştir.

Diğer taraftan mübadele mukavelesiyle anavatana kavuşan kardeşlerimizin, bir çok ihtiyacı henüz tesfiye edilememiştir ki hükümetin ve Meclis-i Âlinin bunun için müstacel tedabir ittihaz etmesi lâzımedendir.

Muhterem Efendiler,

Uzun harp hayatından sulha intikal etmiş olan, Büyük Ordumuzun, geçen sene zarfında gösterdiği hayat ve zindegî bilhassa şayanı kayıttır. Hiç bir zaman mütecaviz olmayı düşünmemiş olan ve fakat daima haksız taarruza uğrayacağını hesap eden bir millet ordusu olarak, ordumuz uzun bir seferden sonra hemen diğer bir sefere başlayacakmış gibi maddeten ve manen hazır bulunmaktadır. (*Alkışlar*).

Efendiler,

Bahriyemizi esaslı ve ciddi bir surette islâh etmek düşünölmelidir. Bu bapta noktai azimet bilhassa güzide anasırı bihakkın yetiştirip ondan memleketin müstacel ihtiyacında istifade temin etmek ve her halde memleketin takati fevkinde hayalâtta münezzeh kalmak olmalıdır. (*Doğru sesleri*) Müdafaai memlekette bahsederken âlemi askeride mühim ve müessir bir âmil mahiyetinde bulunan kuvvayı havaiyye Meclis-i Âlinin bilhassa alâkasını ve dikkatini isticlap ederim.

Efendiler!

Medeni devletlerin idarei umumiyesinde bilhassa calibi nazar olan vaziyeti maliye, Cumhuriyet devrinde bariz bir salâh göstermiştir.

YAHYA GALİP BEY. (Kırşehir) - Maşallah, maşallah.

REİSİCUMHUR GAZİ MUSTAFA KEMAL PAŞA HAZRETLERİ. (Devamla) - Maliyemiz; intizam, inzibat ve emniyet esaslarını muvaffakiyetle takip etti. Bir istikraza muhtaç olmaksızın düyunu dahiliyeyi muntazaman tevsiye etmekteyiz. Düyunu hariciyeye geline; taahhüdün ifası emri tabii olup muahede icabından olan muamelâtı mütেকaddime, elyevm hali cereyanda bulunmaktadır.

Maliyemiz, sayım vergisi gibi asırlık vergilerin islâhı yolunda başladığı ilk adımı halka derhal ferahlık his ettirdi. Memleketin başında Kurunu Vustanın en insafsız belâsı olarak hâlâ musallat duran aşarın ilgasını Meclis-i Âliye teklif edebilecek bir seviye-i maliyeye, Cumhuriyet idaresinin bir senede vasıl olması cidden şayanı memnuniyet ve şükrandır. (*Bravo sesleri, alkışlar*).

Ahvali ticariyemiz, mütetadi bir inkişafı bihakkın ümit ettirecek surettedir. Memleketin ziraat vasıtasıyla kesbi servet edebileceği esası üzerinde geçen sene ittihaz olunan tedabir, ahvali umumiyyede derhal kendini his ettirmiştir. Gelecek seneler dahi ziraatte mebzul ve feyyaz neticeleri temin ettirecek tedabirin, başlıca devlet mesailinden addolunması zaruridir. (*Alkışlar*).

Efendiler!

Geçen sene esnasında bütün memlekete şamil bir teşkilâtı sıhhiyeye başlanılmıştır. Zamanımıza kadar sıhhati umumiyenin uğradığı ihmalin derecesi; mücadele yoluna girildikçe, daha kuvvetli tebarüz etmektedir. Önümüzdeki sene dahi alelumum mücadelâtı sıhhiye için bilhassa tedabir ittihaz edilmek lâzımedendir. Bâhusus sıtmaya karşı, başlı başına bir mücadele devresine girilmesi Meclis-i Âlinin derpiş edeceği muazzamattan addolunsa yeri vardır. Muhakkaktır ki, bizim

için nüfusun vikaye ve tezyidini ve çalışanların kuvvet ve zindegisini temin eden tedabirin başında sıtma mücadelesi bulunmalıdır.

Âzâyı Kiram,

Maarifte başlanılan ıslâhatı umumiye ve esasiyeye ciddiyetle devam olunmak lâzımdır. Geçen sene zarfında, millî terbiyeyi umumiye için, vazolunan esasat, çok kıymetli netaic vermiştir.

Memlekette arzu ettiğimiz maarif teşkilâtının talep ettiği muallim ve mebanî keyfiyet ve kemiyeti düşünülünce ikmalî noksan için uzun seneler lâzım olduğu teslim olunur. Bununla beraber sekiz ay kadar kısa bir müddet zarfında, yeni esasatın muvaffakiyetle sahayı tatbika konulduğunun asarı bahirdir. Daha şimdiden, kadın ve erkek Cumhuriyet muallimlerinin heyeti talimiyelerinin yetiştirmekte oldukları talebe ile beraber, hakiki bir irfan ordusu manzarası arz ettiğine, memleketin ekser aksamında bizzat şahit oldum. Bu münevver heyetlerin, bulundukları muhitlerde, dairei tedrislerindeki talebeden başka doğrudan doğruya halk üzerindeki feyyaz tesirlerini büyük memnuniyetle yadederim. Bu husus aynı zamanda Cumhuriyet perver ve terakkiye hahişker halkımızın mektebe, nura olan iştîyakını ve cehil ve taassuba olan buğzunun şiddetini de ifade eden en kuvvetli delildir. (*Alkışlar*)

Efendiler!

Adliye İslâhatı umumiyesindeki isabetli tatbikat, muamelâtın süratinde ve hâkim mesleğinin yüksek kıymet ve rağbetini tebarüz ettirmekte derhal tesirini göstermiştir. Gerçi memlekette Adli ihtiyacın temini için icap eden tekmil kanunların tedvini ve bilhassa kâfi adette hakimlerin ve tâlî Adliye memurlarının tedariki zamana muhtaçtır. Ancak büyük kanunlar ihzar olununcaya kadar, müstacel tâdilât ile, hayatı umumiyenin bir an evvel esasatı medeniyeye iptina ettirilmesi elzemdir. Bu ciheti Meclis-i Âlinin bilhassa nazarı tetkikine vazederim. Şunu da ilâve etmeliyim ki, bu defa, muhtelif şubabatı devletten Meclis-i Âlinin daire-i mesaisine takdim olunan kanunlar, umumiyetle idarei memleketin müstacelen muhtaç bulunduğu kavanindir.

Muhterem efendiler;

Millet hâkimiyetini en mütekâmil şekilde tecelli ettiren Cumhuriyete kadar memlekette derpiş edilmemiş olan nafia sisteminin, geçen devrede verdiği semerat, aynı yolda azim ile ve ısrar ile yürümek için bilhassa mucibi kuvvet ve cesarettir. Demiryolu ve yol ihtiyacı memleketin bilcümle ihtiyacatını o kadar his ettirmektedir ki, hiç bir hayal ve nazariye peşinde aldanmaksızın memleketin menabii ve evlâdiyle işe devam etmek katiyyen elzemdir. (*Alkışlar*).

Memleket evlâdının arzu ve kanaati müşterekesinin de böyle olduğuna bizzat yakından muttali oldum. Milletimizin medeniyet yolunda inkişafı için bilumum şubabatı devlete derpiş ettiğimiz maddî ve manevî bütün tedbirler, ancak şimendifer ve yollar ile semerati hakikiye verebilir. (*Çok doğru sesleri*). Medeniyetin bugünkü vesaitini, hatta bugünkü fikriyatını demiryolu haricinde intişar ettirebilmek müteasirdir. Demiryolu refah ve imran yoludur.

Azayı Kiram,

Kabili tedârik ve kabili tasarruf her vasıta ile münakalâtı tezyit etmek bütün teşebbüslerimizin fevkinde tereddütsüz gayemiz olmalıdır. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Muhterem arkadaşlar,

Cumhuriyetin merkezi olan Ankara için bu sene dahi Meclis-i Âlinin tedabiri vasıtasına ihtiyaç olduğunu arz etmek lüzumunu hissediyorum. Ankara'nın asrı ve kâfi vesaiti muhabere ile teşhizi ve şiddetle ihtiyaç hissolan mesakinin inşası ihtiyacı âciledendir.

Hiç şüphe etmemelidir ki, Anadolu ortasında süratle vücuda getirilecek asrı ve mamur bir Ankara, asırlarca mühmel kalan Türk vatani için başlı başına bir medeniyet merkezi, Türk devleti için pek mühim bir müttekâ olacaktır. (*Alkışlar, bravo sesleri*)

Efendiler,

Müsaadenizle vaziyeti hariciyemiz hakkında bir hülâsa yapmak istiyorum. Geçen içtima senesinde Lozan Sulh Muahedesi mevkii meriyete vazolunmuştur. Bu suretle uzun harp senelerinden sonra ayrıca devam etmiş olan devre-i meşkukiyet zâil olmuş ve Türkiye Cumhuriyeti ile mümzi devletler arasında münasebatı tabiiye yoluna girilmiştir. Muallâk mesail, muahedenin derpiş ettiği cereyanı tabii-dedir. Musul vilâyeti için hak ve adalet dairesinde ittihaz edileceğini ümit ettiğimiz karara intizar ediyoruz. Ahiren statükonun muhafazasında zuhur eden ihtilâfin Cemiyet-i Akvam Meclisinde muvakkat bir sureti tesfiyeye iktiran ettiği haber alınmıştır.

Fransa Cumhuriyeti ile geçen sene bidayetinde zuhur etmiş olan hudut hadisatı süratle bertaraf edildikten başka iki Cumhuriyet arasında teshilât-kâr ve bariz hissiyatı dostane maal memnuniye müşahede olunmaktadır. (*Alkışlar*)

İtalya ile siyasî ve iktisadî münasebatımızın samimiyet tazammun eden bir inkişaf gösterdiği memnuniyetle kaydederim. Kadim dostumuz Rusya Sovyet Cumhuriyeti ile münasebatımız dostluk vadisinde hergün daha ziyade inkişaf ve terâkkî etmektedir. (*Şiddetli alkışlar*)

Hükümeti Cumhuriyetimiz Rusya Sovyet Cumhuriyeti ile hakiki ve vasi hüsnü münasebatı, mazide olduğu gibi, şiarı siyasî addetmektedir. (*Alkışlar*)

Lehistan Cumhuriyeti ile münasebatımız dostane bir surette inkişaf etmektedir.

Muhterem efendiler,

Geçen devre-i içtimaiyede tasdike arz edilememiş olan yeni muahedat Meclis-i Âliye takdim olunacaktır. Meclis-i Âlinin tasdikine arz olunan bu muahedat ile, Türkiye Cumhuriyetinin, yeni esasat dahilinde, Amerika, İspanya, İsveç, Felemenk, Çekoslovakya devletleri ile münasebatı resmîyesi tesis edilmiş olacağını maalmemnuniye tizkâr eylerim. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

İran ile ve Afgan ile münasebatımız dostane olmakta berdevamdır.

Efendiler,

Lozan muahedесinin kesbi katiyet ettiği andan itibaren Türkiye Cumhuriyeti Cemiyeti Akvam ile resmen temasa geldi. Cumhuriyet, Cemiyeti Akvama karşı eseri itimat göstermiştir. Bu itimattaki isabetin, müşahede edeceğimiz mukarreratı adilâne ile teyyüt edeceğini ümit etmekteyiz. Şüphe yoktur ki, hâlis bir Cemiyet-i Akvam mefkuresi milletler için mucibi selâmet addolunacak mahiyettedir.

Azayı Kiram,

Türk Milleti yeni devre-i hayatında bilcümle esbabı terakkiye doğru, büyük bir hamleyi gayretle ilerlemektedir. Zihniyetler karışıklıktan azade ve nezih olarak memleketi ve aileyi terfih edecek tariki mesaide yürümek... İşte milletin yegâne nasbi nazar ettiği nokta budur. (*Bravo sesleri, alkışlar*). Şimdiye kadar millete rehberlik etmiş olan Büyük Millet Meclisi, halkın medeniyet ve terakkiye olan şedit ihtiyacı ve ihtiyacı zemininde de isabetle delâlette bulunmak vazifeyi mühimmesindedir. Her senei faaliyetin muhassalası Türk tarihinde birer mefharet sahifesi teşkil eden Büyük Millet Meclisinin yeni senei faaliyetinin de, teceddüt ve ittîlâ yolunda, feyizli eserlerle mâlî olmasını temenni ederim.

İKİNCİ DÖNEM

DÖRDÜNCÜ YASAMA YILI

Birinci İçtima

1 Kasım 1925 Pazar

Birinci Celse

Bed'i Müzakerat Saat: 2:20

Reis: Reisicumhur Gazi Paşa Hazretleri

Kâtipler: Ruşen Eşref Bey (Afyon Karahisarı), Ragıp Bey (Zonguldak)

Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri

Büyük Millet Meclisinin Muhterem Azası;

Büyük Millet Meclisinin yedinci faaliyet senesine dahil oluyoruz. Huzurunuzda tekrar bulunmaktan hissettiğim fahir ve mübahatı izhar eder ve azayı kiramı kemali hürmetle selâmlarım. (*Teşekkür ederiz sesleri*).

Meclis-i Âli, faaliyetine fasıla verdiği zaman Cumhuriyet Ordusunun, irtica hadisesini tertip ve tesviye etmekle meşgul bulunduğu malûmdur. Ordu; Cumhuriyet düşmanlarını süratle ve katiyetle tenkil etmiştir. (*Şiddetli alkışlar*) Cumhuriyet Ordusunun, bu uğurda verdiği şehitleri, lisanı tevkirle yâd eder ve ordumuza karşı beslediğimiz itimat ve takdiratı bu vesile ile de tekrar eylerim. (*Alkışlar*). Asıl şayanı dikkat ve medarı emniyet olan nokta; Cumhuriyeti, milletin nasıl harzı can ettiğimin, seferberlikte ve alelumum tezahüratı milliyede, gösterilen tehalükle teyyüt etmesidir. (*Alkışlar*).

TUNALI (HİLMİ BEY (Zonguldak) - Yaşasın Türkler:

REİSİCUMHUR HAZRETLERİ. (Devamla) - İsyân hadisesinin; irticaî, umumî mürettep bir cereyanı efkâr ve bir silsileyi istihzaratın fiili bir işareti ve neticesi olduğu bir süreden beri cereyan eden ahval ve hadisat ile bir defa daha sabit olmuştur.

Büyük Millet Meclisi'nin, vaziyetin hâmil olduğu ciddiyet ve ehemmiyeti hakikiyle derpiş ederek ittihaz ettiği tedabir, vatanın selâmet ve masuniyetini ve vatandaşların huzur ve emniyetini temin eylemiştir. Meclis-i Âli müşahadesinde ve tedabirindeki isabetle tarihi millimizdeki mevkii ihtiramını bihakkın teyit eyledi.

Azayı Kiram;

Muhtelif aksamı vatanda efradı milletle doğrudan doğruya olan temaslarımız milletimizin huzur ve emniyet içinde en yüksek refah ve medeniyete varmak için meşbu olduğu azim ve ifadeyi her vesile ile tebarüz ettirmiştir.

Millet, muasır medeniyetin alelumum milletlere temin eylediği hayat ve vesaiti esasta ve eşkâlde aynen ve tamamen tahakkuk ettirmek kararı katisini vermiştir. (*Şiddetli alkışlar, bravo sesleri*) Millet, teceddüt ve ıslahat sahasında gösterdiği gayretlerin asırlardan beri olduğu gibi gûna gûn tesvilât yüzünden biran dahi tevakkufa düşer olmasına müsaade etmemek azmindedir. (*Alkışlar*)

Yeni Türkiye'nin dünyevî, millî ve iktisadî siyaseti umumiyesi ile ifade olunan amalî millîye hepimizin istikametli mesaisini tayin etmiş bulunmaktadır ki bu yol az zamanda milletimizin yüksek kabiliyetlerini izhara fırsatbahş olacağına şüphe yoktur. (*Alkışlar, bravo sesleri*).

Azayî Kiram;

Türk Milleti hakimiyetine sahip olduğu bu devre gelinceye kadar ıstırap ve inhitatına sebep olan avamilin mahiyetini anlamıştır. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Bu avamil musibetin her ne şekil ve mahiyette olursa olsun tecdidi faaliyet etmesine müsamaha edemez. (*Bravo sesleri, alkışlar*).

İnsanların vicdaniyatı, matbuatın hürriyeti ve hürriyeti siyasinin tecelliyatı gibi nefsülemirde aziz olan avamilin heyeti içtmaiye ıstırap ve tereddiye sevk edecek galat surette istimal olunmasına bizzat vücuda içtimainin hikmeti hayatı manidir. (*Bravo sesleri, alkışlar*).

Muhterem efendiler;

Hürriyeti matbuatın izalei mahâziri bizzat hürriyeti matbuatla kaim olduğuna dair bu büyük Meclisin mürşit ve musaffa sahasında tevkir olunan esaslar eğer Cumhuriyetin ruhu olan faziletten mahrum erbabı cürete, sinei matbuatta şekavet fırsatını verirse; eğer iğfal ve idlâl erbabının sahai fikriyattaki meşum tesirleri tarlasında çalışan vatandaşların kanlarını akıtmasına, yuvalarının dağıtılmasına sebep olursa ve eğer, en nihayet şekavetin en muzırını ihtiyar eden bu kabil erbabı idlâl, kanunların hususî müsadelerinden istifade imkânını bulurlarsa Büyük Millet Meclisinin mürebbi ve kahhar yedi idaresinin müdahale ve tenbib etmesi elbette vacib eden olur. (*Bravo sesleri, alkışlar*).

Muhakkaktır ki Cumhuriyet devrinin kendi zihniyet ve ahlakıyatıyla mütehalli matbuatını yine ancak Cumhuriyetin kendisi yetiştirir. Bir taraftan geçmiş devirler evrakı matbuasının ve müntesiplerinin gayrı kabili ıslah olanları nazarı milliyette taayyün ederken diğer tarafta Cumhuriyet matbuatının temiz ve feyizli sahası ittisa ve ittîlâ etmektedir. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Büyük ve necip milletimizin yeni hayatı mesai ve medeniyetini teshil ve teşci edecek; işte ancak bu yeni zihniyetteki matbuat alacaktır. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Azayî Kiram;

İrtica hadisesi bazı vilâyetlerimizde mevcut ve mahsus olan içtimaî ve idarî hastalıkları bütün milletin enzarı ibretinde tamamen tebarüz ettirmiştik. Bir kül olan bu aziz vatanı umum vatandaşların bedenî, malî mevkûrevî bütün mükellefiyetlerini aynı suhulet ve müsaraa ile ifa etmesini temin edinceye kadar müşahade ettiğimiz hastalıkların tedavisinde ısrarla devam mecburiyetindeyiz. (*Bravo sesleri, alkışlar*). Bu yolda ittihazı lâzım gelen esaslı ve katî tedbirlerin Büyük Millet Meclisine mütemadi bir surette ve itina ile takip olunacağına millet emin olabilir.

Muhterem efendiler;

Vaziyeti iktisadiyemizde bir seneden beri bezl olunan gayretin âsârı mahsus mertebededir. Cumhuriyetin erbabı mesaiye temin ettiği huzur ve emniyet, vatandaşların sıhhatlarını muhafaza etmek için açılan mücadeledeki semerat, köylümüz ve ziraatımız üzerindeki aşar kâbusunun bertaraf edilmesiyle husule gelen ferah, milletin daha çok istihsal etmek, daha müreffeh olmak için çalışmak arzularını

mucibi şükran bir derecede tezyit eylemiştir. Teşkilâtı sıhhiyemiz memleketin ihtiyacına mutabık isabet ve gayret meşhuttur. Hükümeti Cumhuriyetin başı başına bir esas olarak muvaffakiyetle takip eylediği sıhhat mücadelesine gittikçe vasaitini artıran bir vüsatle devam olunmak lâzımdır ve mühimdir. (*Alkışlar*).

Ziraatimizin maruz bulunduğu emraz ve tahribatı izaleye ve yeni usul vasaiti ziraiyenin talim ve tamimine masraf olan mesaii feyyaz tesiratını göstermektedir. Ticarî hayatımızda, geçen sene zarfında limanlardaki faaliyet ve muamelâtı teshile matuf teşebbüsat esasî ihtiyacımıza mutabık icraat cüntlesinden addolunmaya layıktır.

Hayatı ticariyeyi tevsi, teshil ve tarsin bankaların haiz oldukları ehemmiyeti Meclis-i Âlinin dikkatini isticlâp ederim.

Efendiler:

Vaziyeti iktisadiyeden bahsederken bugünkü medeniyetin kudret temeli olan mevzua yan sanayii madeniyeye, bilhassa enzarı itibarı cem ve tevcih etmek isterim. Sanayi fabrikalarına, sanayii madeniyeye müteveccih umumî alâka ve teşebbüsü temin edecek çare ve tedbirleri bulmak mübrem ve hayatı ihtiyaçlarımızdandır.

Azayı Kiram;

Kendi menabii servetimizle ve kendi erbabı fennimizle teşebbüs ettiğimiz şimendifer inşaatındaki faaliyeti bizzat tetkik ve müşahede ettim. Büyük Millet Meclisinin Hazinesine ve mühendis evlâtlarına gösterdiği itimat ve müzaheret bihakkın mahalline masruf olmuştur. (*Alkışlar*). Milletimiz Meclis-i Âlinin şimendifer inşaatına gösterdiği rağbet ve ehemmiyeti sürür ve memnuniyetle karşılamaktadır. Bu zemindeki umumî alâka ve ihtiyaç, sarfettiğimiz gayretlerin birkaç misline kadar artırılmasını iltizam etmektedir. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Muvasalası nakıs aksana vatandaki içtimâî ve iktisadî noksanların izalesi her şeyden evvel ve her tedbirin başında olarak şimendifer muvasalasına tabidir.

Muhterem efendiler;

Cumhuriyet Adliyesinin tekâmülü memnuniyetbahş bir seyir takip etmektedir. Muamelâtta emniyet ve sürat için ittihaz olunan tedabir müspet netayiç vermektedir. Cumhuriyet Adliyesine mensup olanların en küçük memurlarına kadar ilmen kifayeti ve Cumhuriyet mefkuresini haiz olmaları için sarf olunan gayret mucibi memnuniyettir. Bir taraftan kifayet ilmiyeyi temin eden müessesata atfî ehemmiyet ederken diğer tarafta Cumhuriyet Adliyesinin müstenidatı olacak kanunların biran evvel vücade getirilmesine nasbi nazar edilmelidir. Geçmiş idarelerden müdevver nakâfi kanunlarla geçirdiğimiz senelerde hayatı umumiyenin mâruz kaldığı müşkülât iktiham olunabilmiş ise, bu milletimizin Cumhuriyete olan sarsılmaz alâkai tabiiyesinden ve idarei Cumhuriyetin esasındaki kuvvet ve kudrettendir. Fakat nakafi kanunların devamına müsaade etmek yüzünden milletin mâruz bulunduğu müşkülâtın biran evvel izalesi gayri kabili tehir zaruret cümlesindendir. Meclisi Âliye takdim edilecek olan ceza kanunu, Kanunu Medeni ve Ticaret Kanununun bu senei içtimaiye esasında tedvin ve neşrolunmasındaki müstaceliyeti bilhassa ifade etmek isterim. Hayatı umumiyemizi yeni baştan tanzim edecek olan bu esasî kanunlar muasır medeniyetin kanunları zümresinden olmak tabiidir. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Milletimizin dahil olduğu heyeti medeniyenin

iktisadî ve medenî ihtiyacı o kadar yakındır ki buna tekabül etmesi lâzım gelen kanunlarda dahi aynı tekarüp lüzumu bâfızdır. Asrı hazırın ihtiyacatına muvafık kanun yapmak ve onu hüsnü tatbik eylemek ümran ve terakki esbabının en mühimlerindenidir. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Azayı Kiram;

Maarifimizden bahse başlarken kız ve erkek çocuklarımızın ve ana ve babalarının tahsil için gösterdikleri umumî şevk ve tehalükü takdirlerle tezkâr etmek isterim. Büyük Millet Meclisinin ve Hükümeti Cumhuriyetin azamî vasait ve gayreti sarf ettiği müsellemlerle beraber ilim ve tahsilin feyiz ve nuruna olan ihtiyacı umumiyi tatmin edilebilmekten henüz uzaktır. Önümüzdeki sene için devletçe yapılabilecek azamî fedakârlığı rica ederken erbabı yesardan olan vatandaşlarımıza da sayam himayet olan çocuklarımızı hususî teşebbüsleriyle okutup yetiştirmelerini ehemmiyetle tavsiye ederim. Kadın ve erkek muallimlerimizin yeni nesli yetiştirmek için sarf ettikleri fedakârane mesai ile beraber heyeti içtimaiyemiz için de yeni zihniyeti ve medenî hayatı telkin ve tamim için icra ettikleri hüsnü tesirat, bu güzide heyetlerin âli vazifelerini ne kadar müdrik olduklarını göstermektedir. (*Alkışlar*). Vazife başında ekserisine bizzat beyan ettiğimiz takdiratı huzurunuzda da tekrar ve ifade etmekle mübahiyim. Bu takdiratımla beraber istisna teşkil etse de muttali olduğum bir noksana ait vesayayı burada söylemeyi lâzım addederim.

Hayatın her safhai mesaisinde olduğu gibi bahusus tedris hayatında inzibat esas muvaffakiyettir. (*Pek doğru sesleri*). Müdürler ve Talim heyetleri inzibatı temine ve talebe inzibata riayete mecburdurlar. (*Bravo sesleri, alkışlar*).

Efendiler;

Maarifte hayatın icabatı amelîyesini ve muhitin şeraiti hususiyetini temin eden bir sistem üzerindeyiz. Semeratı mücerrep ve meşhut olan bu sistemin tevsiyan tahakkuk ettirilmesi esasında dikkat ve ciddiyetle yürümek lâzımdır.

Azayı Kiram

Türkiye Cumhuriyetinin beynelmilel ailei medeniyette kabili ihmal olmayan bir unsuru kuvvet ve müsalemet olduğu geçen bir sene zarfında bir daha tezahür etmiştir ümidindeyim. (*Alkışlar*).

Aramızda münasebatı siyasiye resmen teessüs etmiş olan devletlerle yeniden muahedeler yapılmıştır. Yeniden yapılmış olan müahedat Meclis-i Âliye takdim olunacaktır.

En son Bulgaristan ve Sırp-Hırvat-Sloven Krallıklarıyla muhadenat muahedeleri imza olunmuştur. Komşumuz ve dostumuz Sovyet Cumhuriyetiyle münasebetimiz samimanedir. Yekdiğere karşı emniyetbahş bir hattı hareket üzerindeyiz. (*Sürekli alkışlar*).

İran ile siyasiyatımızda iyi komşuluk hissiyatı mahsus ve meşhuttur. Afgan ile olan münasebatı siyasiyemiz aramızdaki muahedenin samimî icabatına muvafıktır. (*Alkışlar*).

Garp devletleriyle münasebatımızda muahedatın tayin ettiği hududu halisane takip etmekteyiz. Mesaili muallaka muahedenin derpiş ettiği cereyan içindedir.

Musul meselesindeki vaziyeti hukukiyemiz Cemiyeti Akvam Komisyonu mahsusunun mahallinde tetkikiyle bir daha tezahür eyledi. (*Bravo sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar*).

Bu hakikate rağmen meselenin halli yeniden duşarı teahhur oldu. (*yazık sesleri, ayıp sesleri*).

Bizim bu meselede vaziyetimiz pek büyük fedakârlıklarla istihsal olunan Lozan Muahdesiyle muayyendir. (*Bravo sesleri, alkışlar*) En nihayet ahdî icabın ve hak ve adlin teslim olunmasına emniyetle muntazırız. (*Bravo sesleri, sürekli alkışlar*).

Efendiler:

Siyasî âlemde bir müddetten beri müteakabil ümnü selâmet mevzuu üzerinde sarf olunan faaliyetler calibi dikkattir. (*Hay hay sesleri*). Mukabil ümnü selâmet bütün dünya milletlerinin temenni eylemesi lâzım olan bir esas saadettir. (*Çok doğru sesleri*). Ancak ümnü selâmet bütün milletlere teşmil edilmedikçe umumî bir sulhu temine matuf olmaktan ziyade sahai faaliyet tasmin olunan bir kısım milletlere karşı diğer bir kısım milletlerin iktisabı serbestini temin mahiyetinde telâkki olunmak zaruridir. (*Bravo sesleri, sürekli alkışlar*).

TUNALI HİLMÎ B. Zonguldak) - Cemiyeti Akvamın kulağı çınlasın.

REİSİCUMHUR HAZRETLERİ. (Devamla) - Bu husus beynelmilî esliha ticaretinin bir kısım milletlerin tahtı murakabesinde tutulmasını intaç edecek tadar bu telakkiyi teyit etmektedir. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Azayî Kiram:

Siyaseti umumiye üzerindeki maruzatımı, müdafai memlekete verilecek ehemmiyetin ne kadar ciddi olduğunu izhar eder ümidindeyim. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Hazerî hayatımdaki mesaisine şuur ve vukuf ile devam etmekte odan berrî, bahrî ve havaî ordumuzun kudret ve kuvveti aziz Türkiye'nin refah ve umranı yolundaki mesaisini emin ve masum kullara başlıca vasıtaadır. (*Bravo sesleri, alkışlar*). Büyük Millet Meclisi bu âli vasıtai müsalemet ve emniyeti mütemadiyen takviyede ne kadar tehalük gösterse yeridir.

Efendiler;

Milletimizin müdafai memlekete gösterdiği alâkalı mahsusa mucibi şükranıdır. Vatandaşların kendi teşebbüsleriyle vücade getirdikleri Tayyare Cemiyeti az zamanda verdiği semerelerle vasi bir küşayış ümit ettirmektedir.

Muhterem efendiler;

Maliyemiz geçen seneyi muvaffakiyetle geçirmiştir. Bir taraftan aşar gibi büyük bir varidattan sarfı nazar eden ve diğer taraftan bir seferberlik icra etmiş olan devlet umuru nafiasının tehire mecbur olmayacak bir kudreti maliye izhar ederse bu vaziyet memnuniyet ve şükran ile yâd olunmaya lâyıktır.

Muhterem efendiler;

Memleketin inkişafı iktisadisine mâni olan kuyudu maliyenin izalesi ve vergilerin isabet ve adaletle tevzii yolundaki ıslahatı maliyeye devam olunmak lazımdır.

Diğer taraftan devletin şimdiye kadar bahsettiğim ihtiyaca umumiyesini temin edecek vesait tedarik etmek icap eder. Devletin vaziyeti ve tasavvuratı imar ve ihyakâranesi elbette vatandaşlara bir takım vazifeler ve fedakârlıklar tahmil etmektedir.

Memleketimizin ve milletimizin bugünkü vaziyeti iktisadiyesi ve seviye içtimaiyesi devletin masuniyeti ve memleketin temini mamuriyeti ve vatandaşlarımız refah ve saadatinin ilası için daha çok vesait tahsis etmesine fennen müsaittir. Bu müspet hakikatten ilham almakta olan Meclis-i Âlinin menabiyi makuleyi keşf ve vesaiti lâzımeyle tandın edeceğini şüphem yoktur.

Azayı Kiram;

Türkiye'nin tarihi millisinde Meclis-i Âlinin her faaliyet senesi, asırlarım ıslâhat ve inkişafını temin etmekle mümtaz olmuştur. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Yeni sene faaliyetin milletin hayatı umumiyesinde dünyevî, millî ve iktisadî bir idarenin feyiz ve semeratını bir kat daha tecelli ve tahakkuk ettirmesini temenni eylerim.

Aziz arkadaşlarım;

Her şeyin fevkinde, bu büyük Meclisin bir uzvu olmakla hissettiğim mübahatı arz ederek sizleri, ve nâciz bir ferdi olmakla fahir ve gurur duyduğum Büyük Türk Milletini hürmetle selamlarım. (*Şiddetli ve devamlı Alkışlar*).

İKİNCİ DÖNEM

BEŞİNCİ YASAMA YILI

Birinci İçtima

1 Kasım 1926 Pazartesi

Birinci Celse

Kuşat Saati: 14:10

Muvakkat Reis: Refet Bey (Bursa)

Muvattak Kâtipler: Ragıp Bey (Zonguldak), Hakkı Bey (Van)

Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri

Büyük Millet Meclisi'nin Muhterem Azası;

Büyük Millet Meclisi Sekizinci faaliyet senesine dahil olurken, azayı kırımı hürmet ve muhabbetle selâmlarım,. (*Alkışlar*).

Bu sene; asil milletimizin lâıyk olduğu medenî mevkii bilfiil işgal için, Büyük Meclisin, bir iki seneden beri, vücade getirdiği kanunların ve ittihaz ettiği tedbirlerin, hayatı umumiyyede tatbikatı ile geçmiştir. Bu tatbikatın müspet tesirat ve tecefiyatını memnuniyetle müşahade etmekte bulunuyoruz.

Cumhuriyet ve medeniyetin başlıca nimeti olan huzur ve asayişin takrir ve teyidi için sarf ettiğimiz mesainin vâsi neticeleri tahakkuk etmektedir. Bunu fahr ile tizkâr edebilirim. Son senelerin belli başlı hadisesi olan Şark irticâının istilzam ettiği ıslahkârane tedbirler isabetle ve muvaffakiyetle tatbik edilmiştir. Bu tedbirler, vatandaşlarımızın, içtimâî ve iktisadî hayatları üzerinde, sükûn ve refah gösteren tesirlerini şimdiden hissettirmektedir. İçtimâî bünyemizin hiçbir hâdisesini, hiçbir derdini yarım tedbirlerle uyuşturmak şiarında ve istidadında olmayan Cumhuriyet, tevessül ettiği radikal ıslahatın ilk devrelerini geçirmiş ve günden güne artacak semerelerini iktifat etmek devrine girmiştir. (*Şiddeti alkışlar, bravo sesleri*).

Şiarımızın ve istidadımız ilham ettiği ve esasen memleket ihtiyaçlarına muvabık olduğu eserleriyle tezahür eden yolumuzda katiyetle yürümek azmindeyiz. (*Bravo sesleri, alkışlar*).

Memleketimizin, dahili idaresi, yalnız huzur ve asayişle değil, iktisadî ve umranî faaliyetlerle de mütemayizdir. Yol inşası için, umumiyetle gösterilen tehalük ve gayret hassaten zikre şayandır. Bu zemindeki mesaiyi tanzim için umumî ve hususî yollar arasındaki farkların izalesi lüzumu karşısındayız.

İhtiyacı umumîye için, vaz buyurduğunuz Yol Kanunu, Köy Kanunu, Borçlanma Kanunu, İşkân ve Teşkilâtı Mülkiye Kanunlarının tatbikatı hüsnü semerat vermektedir.

Bu sene, takdim olunacak Nahiye ve Belediye kanunlarıyla ve tedrisat vergisinin tanzim ve ıslahı ile, Meclisi Âlî; asrî ve medenî bir merhaleyi terakki daha temin etmiş olacaktır.

İskân siyasetine ve iskân tedabirine atf buyurduğunuz ehemmiyetin yerinde olduğuna işaret etmek isterim. Bu zeminde her sene ittihaz buyuracağınız yeni tedbirlerin istikbali memleketi bihakkın tarsine matuf olacağına şüphe yoktur.

İslahatı umumiye meyanında kabul buyurduğunuz, Kanunu Medenî Ceza ve Ticaret Kanunları mevkiî tatbika giderken, hâkimlerimizin gösterdiği gayret ve isabeti takdir ederim. Bu kanunların milletin hakikî ihtiyacına ve derunî arzusuna ne derece mutabık olduğu derhal tezahür etmiştir.

Muhterem efendiler;

Türk Milletinin inkişafına asırlardan beri, set çeken manileri kaldırmak ve hayatı umumiye muasır medeniyetin kanunlarını ve vasıtalarını vermek için sarfettiğiniz mesainin, milletin tasvibi umumisine mukarin olduğu muhakkaktır.

İhtirasat ve muzmiratını, milletin selâmeti yolunda, tatmin edilmemiş görenlerin, teşebbüsâtı mezbuhanesi iradei milliye karşısında daima makhur olmuştur ve daima makbur olacaktır. (Sürekli alkışlar.)

TUNALI HİLMÎ BEY. (Zonguldak) - Yaşasın Cumhuriyet...

REİSİCUMHUR GAZÎ MUSTAFA KEMAL PAŞA HAZRETLERİ. (Devamla) - Bu teşebbüsâtın son tezahürü olarak meydana çıkan, suikast hâdisesi, naçiz şahsımıza taallûku, itibariyle değil, fakat, Türk Milletinin merdane evsafına yaraşmayan ve Millet Vekâleti gibi yüksek bir mertebeli itibarı vasıtai tecavüz kılmağı düşünecek kadar tereddidi eden irticaî bir zihniyet göstermek itibariyle mucibi teessür olmuştur.

REFİK BEY (Konya) - O sefiller, Türk Milletinden değildir. Büyük Dâhi...

TUNALI HİLMÎ BEY. (Zonguldak) - Onları Türklük değil, cehennem bile kabul etmez. (*Lanet olsun sesleri*).

REİSİCUMHUR GAZÎ MUSTAFA KEMAL PAŞA HAZRETLERİ. (Devamla) - Ancak, pek mahdut ve namert bir zümreye münhasır kalan bu zihniyete karşı bütün milletin candan gösterdiği nefret ve mukavemet, Cumhuriyetin ve Büyük Millet Meclisi tesisatının, Millet nazarında ne derece aziz olduğunu ispat etmek cihetinden mucibi tesliyet ve mefharet olmuştur. (*Alkışlar*.)

Azayî Kiram;

Milletimizin mukadderatına vaziyet ettiğinden beri Büyük Millet Meclisinin şıarı, Heyeti içtimaiyemizin kaybettiği asırları süratle telâfi etmek ve bu maksatla istihdaf ettiği gayelere emniyet ve sükûnetle varmak için halin icap ettirdiği tedbirleri tereddütsüz ittihaz ve tatbik eylemektir.

Büyük Millet Meclisinin son senelerde çizdiği istikametlerden gûna-gûn muğalatalar ve teşvişlerle milletimizi inhiraf ettirmek isteyenlere karşı, bizzarure, vazettiği Takriri Sükûn Kanunu bu şıarın âsârındandır. Bu kanunun; ıslahatı umumiyenin iyi anlaşılmasına, hüsnü tatbikine alelumum sükûn ve istikrarın vusulüne ve devlet nüfuz ve haysiyetinin takrir ve teyidine ne derece nafi olduğu meydandadır. Takriri Sükûn Kanununun alelumum fena hareketlere ve suiistimallere karşı hürriyeti efkâr ve matbuatı asla takyit etmediği müsellemdir. Bu hutut dahilinde tatbik edilmekte bulunan Takriri Sükûn Kanununun, Milletin hayatı için asıl olan huzur

ve emniyetin, ıslahat ve inkilâbatın müdafaa ve teyidi gibi esasatı hayatiye, iktiza ettirirse münasip bir müddet daha idamei mer'iyeti, Büyük Millet Meclisince derpiş ve mütalâa edilmeye şayandır.

TUNALI HİLMİ BEY. (Zonguldak) - Elbette; hiç şüphesiz....

REİSİCUMHUR GAZİ MUSTAFA KEMAL PAŞA HAZRETLERİ. (Devamla)-

Muhterem efendiler,

Alelumum, iktisadiyatımızda feyizli bir inkişaf meşhuttur. Milli bankalarımızla ticari ve sınai şirketlerin adet ve sermayelerinin mütemadiyen artmakta olması, halkımızın iktisadi faaliyet ve intibahına delil addolunabilir. Kabotajın, bu sene zarfında münhasıran ve tamamen Türk sanacığına avdeti fiilen tahakkuk etmiştir. Bu hadiseyi müftehirane yad etmek isterim. (*Alkışlar*)

Bu hadise, asırlarca süren mevanie karşı, ancak, milli idarenin istihsal edebildiği muvaffakiyetlerdendir. (*Alkışlar*)

Demir sanayii tesis ve demir madenleri işletilmesi için mütehassısların muhtelif sahalarda tetkikatı müspet neticeler vermiştir. Ereğli kömür havzası şarkında matlup evsafı haiz yeniden zengin kömür tabakatı zahire çıkarılmıştır. Kömür istihsalâtı, bu sene, şimdiye kadar istihsal olunan neticelerin fevkine çıktı. Mâhâzâ, bu netice, bizim istihdaf ettiklerimizden ve membalarımızın servet ve kudretlerinin temin edebileceğinden henüz çok uzaktır. İstihsalâtı artırmak için mütemadiyen yeni tedbirler alınmaktadır.

Bu maksatla, yeni Maadin Kanunu lâyihası Meclisi Âliye takdim olunmak üzere ihzar olunmuştur. Vatanda büyük fabrikalar vücade getirmek için umumi ve meşkûr gayret görülmektedir. Bu devrei içtimaiyede yeni Teşviki Sanayi Kanunu ve yeni Mesai Kanunu Meclisi Âliye takdim olunacaktır. Kezalik Âli İktisat Meclisi tesisi için bir kanun lâyihası ihzar olunmaktadır.

Muhterem efendiler;

Zirai sahada da, vekâlet, şerait ve vesaiti hazıra dahilinde azami gayret ve faaliyet sarf eyledi. Tohumların emrazdan tahlisi ve istifası; mezruata, eşcara ve hayvanata arız olan haşarat ve emrazın imhası için aldığı vasi ve müessir tedbirler şayanı memnuniyet neticeler vermektedir. Ancak; memleketimizin bir ziraat memleketi olduğu ve vüsati, gözönüne alınırsa bizim başlıca kuvvet ve servet mesnedimizin toprak olduğu tezahür eder. Cesaretle söylemeliyiz ki memleketimizin zirai sahada müstait olduğu inkişafı temin edecek ilmi ve ameli iktidara sahip mütehassıslarımız azdır. Binaenaleyh, zirai teşkilâtımızı, ziraat mekteplerimizi, zirai faaliyetimizi, fenni usuller dahilinde esasından tanzim edecek tedbirleri, hakiki erbabı delâletıyla ittihazda tereddüde mahal olmadığı kanaatindeyim. (*Bravo sesleri, Sürekli alkışlar.*)

Muhterem efendiler;

Halkın hayat ve sıhhati noktai nazarından üç senedenberi muayyen bir program dahilinde ve bütçemizin müsaadesi nispetinde takip olunan faaliyete devam edilmektedir. Memleketin muhtelif menatıkında sıtma vesair emraz ile mücadele teşkilâtı tevessü ve inkişaf etmektedir. Sıhhi faaliyet ve mücadelâttan aldığımız ne-

ticeler müspet ve şayanı memnuniyettir. Umuru sıhhiye ve içtimaiyenin muhtelif şuaabatına ait ve Meclisin ruznamesinde bulunan, kanun lâyhalarının tasdiki teşkilâtı sıhhiye ve içtimaiyemizde yeni terakkiyat temin edecektir.

Efendiler;

Tarihi harbi sıhhide ve memleketin muaveneti içtimaiye tarihinde bir mevkii mahsus ihraz etmiş olan Türkiye Hilâliahmer Cemiyetinin bu sene zarfında, mübadillerin sıhhi ve ilbas ve iskân umuruna ve memleketin afatı içtimaiye ve arziyesine yaptığı kıymetli yardımları takdirle zikrederim. (*Alkışlar*)

Hilâliahmer âzâ adedinin memleketin rüştü içtimaisi ile mütenasip bir dereceye varmasını ve bütün milletin bu tenasübü temin etmesini temenni ederim.

Muhterem efendiler;

Demiryolu inşaatımız ciddiyetle devam ve terakki etmektedir. Şimdiye kadar inşasına tevessül ettiğimiz hatlardan başka, diğer hatların inşasına başlamak ihtiyacındayız. Memleketin esas olan bu ihtiyacını tatmin için hükümetçe ve Meclisi Âlice yeniden tedabir derpiş edilmesi lüzumuna kaniim. Bütçede, demiryolu inşaa vesaitin tezyidi ve hususi müteşebbislerle anlaşmak imkânının taharrisi bu tedabir cümlesindendir.

Hükümet inşaatından başka olarak bu sene zarfında Samsun - Çarşamba hatının işletmeye açılmış olduğunu memnuniyetle zikrederim.

Efendiler,

Her şeyden evvel, ehliyetli ilk tedrisat muallimlerinin süratle yetiştirilmesi için mahdud adette fakat vesaiti ve heyeti talimiyesi mükemmel, büyük müessesat vücade getirmek ve bu müesseselerden kâfi adette muallim yetiştirmek hususunda Büyük Meclisin ittihaz ettiği tedabirin tatbikine ehemmiyetle devam olunmaktadır. Orta mekteplerimizde talim ve tedriste ciddiyet ve nizam ve inzibata riayet hususunda şayanı memnuniyet bir fark husule gelmiştir. Memlekette talim ve tedris esaslarını, ilmi ve müstakil bir merkezden sevk ve idare maksadiyle tasavvur edilen Talim ve Terbiye Dairesi teessüs etmiş ve alelumum tedrisatın programları ve kitapları üzerinde ciddi kararlar alınmıştır. Bu sene ihdas ve mevkii tatbika vazolunan Maarif eminleri teşkilâtının pek nafi olacağını ümit etmekteyim. Alelumum Maarif Müessesatında mütehassıslardan istifade etmek hususuna gelecek seneler dahi, vasi mikyasta devam olunmak musip olur. (*Alkışlar*) Maarifi Umumiye Kanunu lâyihası, bu sene, Meclisi Âliye takdim olunacaktır.

Azayı kiram;

Siyaseti hariciyemiz, ötedenberi takip ettiğimiz sulh ve müsalemet hattı aslinde müspet neticelerle inkişaf etmektedir. (*Alkışlar*)

Rusya ile münasebatımız, tasdikinize iktiran eden emniyet ve bitaraflik muahedesiyle tespit edilen esaslar üzerinde halisane ve samimanedir. Tahtiti hudut; bermutat, müsait bir hava içinde neticelendi. İkamet ve Ticaret Muahedesi müzakeratı da çok ilerledi.

İran'la mevcut olan samimi münasebatımız tasdikinize iktiran eden muahede ile tavazzuh ve tebellür etti. Bu muahedenin hututu üzerinde bu komşu diyarda gördüğümüz küşayış ve terakki ve İran vahdeti idaresinin kuvvetli ve rasin esaslar

üzerinde teessüsü için İran vatanperverlerinin sarfettikleri mesainin semeratını memnuniyetle müşahade etmekteyiz. (*Alkışlar*)

Afgan'la münasebatımız malumunuz olan tarihi samimiyette devam etmektedir. Suriye-Irak hudutlarında tahtit muamelesi başlamak üzeredir. Muahedat, bu hudutlar üzerinde tarafeyn için bilhassa emniyet ve hüsnü mücaveret maksatlarını istihdaf ederek yapılmıştır. Ümit ediyorum ki bu maksatların tahakkuku, muaheadatın müpteni olduğu samimiyeti, fiiliyat sahasında göstermiş olacaktır. Bu halin Fransa ve İngiltere ile münasebatımız üzerinde hüsnü tesir icra etmesi tabiidir. Görüyorsunuz ki şark komşularımızla münasebatımızda takip ettiğimiz ve aradığımız hattı hareket, her türlü muzmerâtan azade olarak yekdiğere emniyet ve yekdiğere huzur ve müsalemet içinde inkişaf veren açık ve samimi bir istikamettir. (*Sürekli alkışlar.*)

Yunanistan ile aramızdaki muallâk mesailin halli için, yed'i iktidarımızda olan, her türlü suhuleti gösterdik. Bu bapta açılan müzakerat ilerlemiştir. Yaklaşan neticenin bu devrede Heyeti Celilenize arz olunacağını ümit ederim.

Bulgaristan'la tasdik buyurduğunuz muhadenet muahedesi ve ikamet mukavelesini mevkii mer'iyete girdi. Bir Ticaret Mukavelesi müzakeresindeyiz. Sırp, Hırvat, Sloven ve Romanya ve Arnavutluk ile münasebatımız normal ve dostane-dir. *Sırp - Hırvat - Sloven* ile bir Ticaret Muahedesi müzakeresindeyiz.

Balkan komşularımızla hüsnü münasebatımızdan bahsederken, ilave etmeliyim ki, biz, balkanlardaki huzur ve sükûnla çok yakından alâkadarız. (*Bravo sesleri.*)

Garp ve Uzak şark devletleriyle mevcut olan dostane münasebatımızda muahedatı münakidenin tayin ettiği yollarda halisane yürümekteyiz.

İtalya ile iadei mücrimin ve müzaheretli adliye muahedesi imza edilmiştir. Fransa ve İtalya ile konsolosluk mukavelesi müzakeresi ilerlemektedir. Almanya ile Ticaret muahedesi ve İkâmet mukavelesi hitam bulmuştur. Şimali Amerika cemahiri müttahidesi ile muvakkat bir Ticaret itilâf namesi akdettik. Aramızda imza edilmiş olan muahedenin bu devrede Heyeti Celilenizin tasdikina iktiran edeceğini ümit ederim.

Cenubi Amerika Devletlerinden Arjantin ile imza edilen muhadenet muahedenamesi Meclisi Âliye arz olunacaktır.

Muhterem efendiler;

Biz beynelmilel münasebatta mütekabil emniyet ve riayet istihdaf eden açık ve samimi politikanın en har taraftarıyız. Hassasiyetimiz, bu vadiye tezahür eden tertibat ve tekellüfata karşı, bunların bizim için de fiili ve hakiki bir emniyet vücude getirip getiremeyeceği noktasındadır. (*Bravo sesleri.*)

Muhterem efendiler;

Berri, bahri ve havai ordumuzun taalisi için sarfettiğiniz gayretlerin feyizli semereler vermekte olduğundan emin olabilirsiniz. (*Alkışlar.*)

Faaliyetini yakından müşahade etmekte olduğunuz Cumhuriyet ordularının maddi ve manevi sahalarda kudret ve kıymeti vatanın masuniyetini ve milletin

emniyetini tekeffül edecek bir seviyei âliyede olduğunu katiyetle beyan edebilirim. (*Şiddetli ve sürekli alkışlar*)

Efendiler!

Vatandaşların kendi gayret ve hamiyetlerinin mahsulü olan Tayyare Cemiyetinin bir senelik mesai ve muvaffakiyatı takdire şayandır. (*Alkışlar.*)

Azayı kiram;

Devletin vaziyeti maliyesine atfettiğiniz büyük alâkanın esas ehemmiyeti üzerinde bilhassa ısrar etmek isterim.

Geçen senelerin açık bütçelerinin biriktirdiği müşkülât Büyük Meclisin 1926 bütçesinde hakiki bir muvazene vücade getirmek için sarfettiği gayret ve hükümetçe mümkün olan azami tasarrufata dikkat sayesinde iktiham edilebilmiştir. Gelecek bütçelerin, hakiki muvazene tesisi için geçen senedenberi takip olunan salim istikâmete mutabık olarak meydana geleceğini kuvvetle ümit ederim. Cumhuriyetin açtığı ümran ve imar politikası ve Cumhuriyet masuniyetinin talep ettiği müdafaa vesaiti hakiki bir bütçe dahilinde, milletçe ve hükümetçe ciddi tasarrufat ile temin olunabilir. Büyük Meclisin milletin hazinesinin kudretini tevsî için vazettiği yeni varidat kanunlarından bugüne kadar istihsal olunan neticeler, bunlardan beklenen menafiin elde edileceğini kuvvetle ümit ettirmektedir.

Yalnız, yeni kanunların tatbikatında tesadüf olunan müşkülât, ıslahat ile izale edilmek lâzımdır. Bu lüzuma binaen istihlâkâtı umumiye vergisinin ticari ve iktisadi muamelâta hâle irae etmeyecek ve halkı izaç eylemeyecek bir şekle ifrağı (*Bravo sesleri ve alkışlar.*) ve kazanç vergisinde ticaret ve iktisadiyatımızın lüzum gösterdiği nıkatin nazarı dikkate alınması ve maktu verginin daha basit ve sehlüttahsil bir hale getirilmesi zaruri görülmektedir. Bu esasat dahilinde tanzim olunacak levayih kanuniyenin bu devrede Büyük Millet Meclisine takdimi mukarrerdir.

Aziz arkadaşlarım;

Bir uzvu olmakla müftehir bulunduğum Büyük Meclisin geçen üç senelik hayatı faaliyeti, büyük Türk milletine içtimai, iktisadi ve medeni hayatta, arzu ettiği salim istikâmetleri bulmak ve göstermek için geçmiştir. Şimdiye kadar istihsal ettiğimiz neticeler ve millettten gördüğümüz muavenet ve müzaheret ıslahat ve icraatınızın, milletçe hüsnü kabul edildiğine delâlet eder.

Bu yeni faaliyet senesi, ikinci Büyük Millet Meclisini, sinei tarihte tefrik eden isabetli muvaffakiyetlerle bir kat daha mütemayiz kılacaktır. Kemali itimat ile söyleyebilirim ki bu sene vazifei vekâletiniz hitam bulup da milletin kıymetli emanetini kendisine iade edeceğimiz zaman, millet yolunda maddi ve manevi bütün kudret ve kabiliyetlerini sarfetmiş olanların hazzı vicdanisini hissetmekle bahtiyar olacağız. (*İnşallah sesleri.*)

Efendiler Tevessül ettiğimiz büyük icraatta, milletimizin yüksek kabiliyeti ve yüksek aklı selimi başlıca mürşidimiz ve menbaı muvaffakiyetimiz olmuştur. (*Alkışlar.*)

TUNALI HİLMİ BEY. (Zonguldak) - Yaşa Gazi...

REİSİCUMHUR GAZİ MUSTAFA KEMAL PAŞA HAZRETLERİ. (Devam-la) - Bunu, lisanı şükranla tekrar ederim. Bilerek veya bilmeyerek, isteyerek veya istemeyerek kendisine zarar verenlere karşı inkısarî derin olan milletimizin kendi uğrunda esaslı ve hayırlı mesai sarfedenlere karşı da nihayetsiz vefakarlığı ve kadirşinaslığı müsellemidir. Bu büyük millet, arzu ve istidadının, müteveccih olduğu istikâmetleri görmeye çalışan ve görebilen evlâdını daima takdir ve himaye etmiştir. (*Alkışlar*)

Bu kadar emin bir sinei samimiyette bezli mechut eden evlâdı vatan, her zaman feyizli bir saha faaliyet bulacağına bihakkın mutmain olabilir.

Büyük Türk Milletinin bir ferdi olarak, istikbale, itimadî nefisle, huzur ve emniyetle nazar ederken onun refahını, onun saadetini temenni ederim.

REFİK BEY. (Konya) - Yaşa, büyük Gazi...

REİSİCUMHUR GAZİ MUSTAFA KEMAL PAŞA HAZRETLERİ. (Devam-la) - Meclis-i Âlinin bu refah ve saadeti temine matuf mesaisinde büyük muvaffakiyetlere mazhar olacağına eminim. (*Şiddetli ve sürekli alkışlar.*)

ÜÇÜNCÜ DÖNEM

BİRİNCİ YASAMA YILI

Birinci İnikat

1 Kasım 1927 Salı

Birinci Celse

Açılma Saati: 9:40

Reis: Reisi muvakkat Hasan Bey (Trabzon)

Muvakkat Kâtipler: Emin Bey (Balıkesir), Ferit Celâl Bey (Urfa), Emin Arsîan Bey (Denizli)

Bu dönemin başında hem TBMM Başkanı, hem de Cumhurbaşkanı seçimi yapılmıştır. TBMM Başkanlığına Kazım Özalp, Cumhurbaşkanlığına Mustafa Kemal Atatürk seçilmiştir. Özalp ve Atatürk, sadece teşekkür konuşmaları yapmışlardır.

Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri

Büyük Millet Meclisinin Muhterem Azası,

Türkiye Reisicumhurluğuna ikinci defa intihap olunmakla mübahiyim. Büyük bir milletin fazilet, istikamet ve isabet evsafını tecessüm ettiren Cumhuriyet Riyasetinin benden ne kadar ağır ve ciddi vezaif talep ettiğini kalp ve vicdanımda tamamen ihata ve idrak ediyorum.

Geçen senelerdeki mütevacizane fakat sadıkane gayretlerimizin Büyük Milletimiz tarafından civanmerdane ve âlicenabâne takdir ve teşciini ifade eden bu yeni itimadı devlet ve milletimize çok hizmetler ifa ederek ödemeye çalışacağım. (Alkışlar) Her şeyden evvel, Büyük Türk Milletine borçlu olduğum nihayetsiz şükranlarımı onun büyük Meclisine hitabettiğim minnet ve şükran ile ifade ve hulâsa etmeyi mukaddes bir vazife addederim.

Azayı kiram;

İkinci defa Riyaseti Cumhur devresini idrakte hissettiğimiz fahir ve sürür, bilhassa Cumhuriyetin saadet ve tealiye namzet olan yenli bir devresine kavuşmak mazhariyetindedir. İstiklâl, milliyet ve muzafferiyet temellerinden tülûğ ve kıyam eden Cumhuriyet, dört sene zarfındaki azimkârane ıslahat ve inkişafaatı ile ne kadar sağlam esasata müpteni ve aziz Türk milletinin nasıl candan aradığı bir şekli devlet olduğunu izhar ve ispat eyledi. (Alkışlar)

Her esas tebeddülde mütereddit zihinlere varit olabilecek endişeler geçen senelerin füyuzatı ile tamamen mündefi olmuş ve Türk milletini, dahilen ve haricen kavi ve müstakar bir devlete sahip eylemiştir. Cumhuriyetin yeni devresinin bu şerait altında idrak olunması hissiyat ve vicdaniyatımızı iftihar ve itimat ile meşbu eylese revadır.

Aziz arkadaşlarım;

Cumhuriyetin dahili ve harici siyaseti, istikbalde dahi haysiyet, kuvvet ve istikamet ile ve Türk milletinin kudretlerini onun refah ve inkişafı için tevcih ve teksif eylemekle temayüz edecektir. (*Alkışlar, Bravo sesleri*) Cumhuriyetin mevcudiyet ve rasanetini ve milletin âli menafiini dahili ve harici herhangi bir kasta karşı her an müdafaaya hazır bulunarak hariçte dostluklara ve sulhcuyane mesaiye müzahir ve vefakâr ve dahilde vatandaşların emnû asayiş içinde gayret ve inkişafına hadim olmak, yeni faaliyet devresinden dahi beklediğimiz asıl gayedir. (*Alkışlar*) Bu gaye ile Büyük Millet Meclisini bekleyen yeni vazaifin dahi, vazih olmakla beraber, ne derece vâsi olduğuna temas ve işaret etmiş oluyorum.

Âzâyı kiram;

Büyük Millet Meclisi, Türk milletinin asırlar süren taharriyatının hulâsası ve onun bizzat kendisini idare etmek şuurunun canlı timsalidir. (*Alkışlar*) Türk milleti; mukadderatını Büyük Millet Meclisinin kifayetli ve vatanperver eline tevdi ettiği günden itibaren karanlıkları sıyrıp kaldırmış ve ümitleri boğan felâketlerden milletlerin gözlerini kamaştıran güneşler ve zaferler çıkarmıştır. (*Alkışlar*)

Üçüncü Büyük Millet Meclisinin faaliyet devresi hamiyet ve himmetinizle Türk milletinin layık ve müstait olduğu faaliyetin yüksek bir merhalesini daha tahakkuk ettireceğine sarsılmaz itimadımız vardır. İstikbale, nazarlarımız bu itimat ile müteveccih olduğu halde Büyük Millet Meclisinin muhterem azasını selamlar ve naçiz bir ferdi olmakla mağrur bulunduğum Büyük Türk milletine saadetler ve ona hepimiz için güzide ve meşkûr hizmetler temenni ederim. (*Şiddetli alkışlar*)

ÜÇÜNCÜ DÖNEM

İKİNCİ YASAMA YILI

Birinci İnikat

1 Kasım 1928 Perşembe

Birinci Celse

Açılma Saati: 14:00

Reis: Reisi muvakkat Refet Bey (Bursa)

Kâtipler: Ruşen Eşref Bey (Afyonkarahisar), Necip Ali Bey (Denizli)

Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri

Büyük Millet Meclisinin muhterem azası;

Büyük Millet Meclisinin Üçüncü İntihap Devresinin ikinci içtimamını açıyorum. Bu anda yeni bir şevk ile mücehhez milletimizin gayret ve kudretine taze bir itimat ile güvenir bulunuyoruz. Aziz arkadaşlarımı bu canlı duygularla selâmlamaktan şeref ve huzur içindeyim. (*Şiddetli alkışlar.*)

Geçen sene, memleketim dahilî hayatında asayiş ve huzur itibariyle yeni bir terakki merhalesidir. Siyasi ve idarî mühim hiçbir arıza, vatandaşların umumiyetle normal yaşayışlarını incitmemiştir. Bilakis tabii arızaların bazı muntıkalarımızdaki zararlı tesirleri vatanın bütün evlâtlarını birbirini duyan, birbirine dayanan içtimai hassasiyetleriyle esaslı olarak hafifletilebilmiştir.

İzmir havalisindeki ve son günlerde Kalecik'teki zelzelelerde bu necip teza-hürata şahit olduk. İlk günlerin verdiği endişe kadar ehemmiyetli olmadığı mem-nuniyetle anlaşılan Torbalı zelzelesinin haşaratından vatandaşlar cesaret ve süratle kalkacak bir kudret göstermişlerdir. Kalecik haşaratının da tesirleri süratle zail olmaktadır.

Bazı vilâyetlerimizde bu sene sert bir şekilde devam eden kuraklıktan daha ziyade muzdarip ve müteessir olduk. Bir taraftan memleketin umumî istihsalatındaki nisbî muvazene, diğer taraftan kurak muntikalarda teksif edilen tedbirler ve yardımlar darlığın tesirlerini gereği gibi azaltmıştır. Hilâl-i Ahmerin gerek zelzele, gerek kurak sahalarında yardıma koşmak için gösterdiği gayret ve iktidarı huzuru-nuzda bütün millete karşı teşekkürle yad ederim. (*Sürekli alkışlar*)

Geçen sene zarfında bir misli artmış olan Hilal-i Ahmer azası vatandaşla-rın, âfet ve ihtiyaç günleri için nasıl hayırlı bir şefkat hazinesi hazırladıkları bir kere daha sabit oldu. Bunun gibi Himaye-i Etfal cemiyetinin inkişafına da umumî alâkayı tahrik etmek isterim. Şark vilâyetlerimizin bir kısmında ihdas edilen Umumî Müfettişlik isabetli ve faydalı olmuştur. Cumhuriyet kanunlarının emni-yetle sığınılacak yegâne yer olduğunun anlaşılması bu havalide huzur ve inkişaf için esaslı bir mebdedir. Yeni faaliyet devrimizde gerek bu havalide, gerek memle-ketin diğer kısımlarında toprağı olmayan çiftçilere toprak tedarik etmek meselesi ile ehemmiyetli olarak iştigal buyuracaksınız. (*Alkışlar*).

Hükümetin şimdiye kadar bu yolda devam eden gayretine yeni tedbirleri-nizle daha ziyade vüsat vermeye muvaffakiyetinizi temenni ederim. Geçen sene yeni esaslara, göre ihdas buyurduğunuz yeni nahiyele umumî idarede faydaları-nı derhal göstermiştir. Bütün memleketi yeni, tam teşkilâtli nahiyelele kaplamak hedefine doğru bu sene de mümkün olduğu kadar ilerlemek lâzımdır. Anavatana, kavuşan mübadil vatandaşların iskân, temlik muamelelerinin artık nihayet bulma-sında azamî gayret ve sürat sarfı için hükümetçe tedbirler almak mukarrerdir. Şe-hir işlerimizin idaresini düzeltip nizama koyacak Kanun Lâyihası bu sene takdim olunacaktır. Devletimizin merkezi olan Ankara'nın imarı için kabul buyurduğunuz kanunun talep ettiği hazırlıklarla işteğal olunacaktır.

Muhterem efendiler;

Adliyemizin seyri, mütemadi bir tekâmül takip etmektedir. Asri ve medenî ka-nunlar, vatandaşların ihtiyacına kâfi yanında mahkemeler bilhassa bilgili hâkimler temellerine dayanan adaleti zihniyet ve teşkilâtımızın geçen senesi memnuniyetle tahattur olunabilir. *(Alkışlar)*.

Bu devrede dahi aynı hedeflere doğru yeniden mesafeler alacağınızı kuvvetle ummaktayım. Ceza Muhakemeleri Usulü, Deniz Ticareti, Ticarete İflas İcra Ka-nunu lâyihası bu devrede size takdim olunacaktır. Öksüzlerin haklarını korumak için ittihaz ettiğiniz tedbirlerin bugünkü verimi cidden sevindirecek bir neticedir. Eski adliye, eski zihniyet ve eski usullerden üç sene evvel ancak üçyüzsekiz bin lira meydanda bulmuş olan Cumhuriyet, bugün emlak ve eytam bankasına 6 milyon 220 bin küsur lira teslim etmiş bulunuyor. *(Alkışlar)* Cumhuriyetin bilhassa kim-sesizlerin, kimsesi olduğunu yeniden ispat eden bu neticeyi memnuniyetle takdi-rinize arz ederim. *(Alkışlar)*.

Efendiler;

Haricî siyasetimizde dürüstlük, memleketimizin emniyetine ve inkişafının masuniyetine dikkat şiarı hareketimize kılavuz olmaktadır. *(Alkışlar)*. Esaslı ısla-hat ve inkişafat içinde bulunan bir memleketin hem kendisinde hem muhitlerinde sulh ve huzuru cidden arzu etmesinden daha kolay izah olunabilecek bir keyfiyet olamaz. Bu samimi arzudan mülhem olan haricî siyasetimizde memleketin ma-suniyetini, emniyetini, vatandaşların haklarını herhangi bir tecavüze karşı bizzat müdafaa edebilmek kudreti de bilhassa gözde tuttuğumuz noktadır. *(Bravo sesleri, şiddetli alkışlar)*

Kara ve denizde ve hava ordularımızı bu memlekette sulhu ve emniyeti ma-sun bulunduracak bir kuvvette muhafazaya bunun için çok ehemmiyet veriyoruz. *(Alkışlar)* Cumhuriyet Hükümeti milletler arasında emniyet imsakleri akdi için hususi bir gayret göstermektedir. Bize teklif olunan. (Keliog) misakına intihap için de samimiyetle muvafakatimizi bildirdik.

Efendiler;

Geçen sene içinde dostumuz Afganistan'ın kıymetli Hükümdarları Kral ve Kraliçe Hazretlerinin bizi ziyaretleriyle mubahi olduk. Kral ve Kraliçe Hazretleri memleketimizin her tarafında hakiki muhabbet tezahüratı ile kabul olunmuşlardır. Türk ailesi içinde bıraktıkları kıymetli hatıraları daima muhafaza edeceğiz. Kral Hazretlerinin azimkârâne ıslahatı dostlarına alâka ve iftiharla tam muvaffakiyet kanaatini vermektedir. *(Alkışlar)*

Bu içtimainızda Hükümetin yazın imza ettiği mukaveleler size takdim olunacaktır. Afganistan ile eskiden mevcut olan muahede ahkâmını yeni ve daha ameli sağlam esaslara göre tanzim eden yeni muahede ve merbutları bu cümledendir. İran'la dostane münasebatın inkişafına hizmet edeceğini umduğumuz protokolleri memnuniyetle telâkki buyuracağınıza eminim. İtalya ile imzalanan muahedenin ise iki memleket arasında emniyet havasını takviye etmesi iki komşunun samimi niyetlerini göstermesi itibariyle takdir ve tasvibinize lâyük olması kuvvetle memuldur. Dostumuz Sovyet Hükümeti ile imzalanan yeni mukaveleler hudut ahalimizin münasebatını tanzim etmektedir.

Efendiler!

Maziden devraldığımız borçlara müteallik itilâfnameyi de Hükümet size takdim edecektir. Bu itilâfnamenin hafif şartlarla akdolunduğunu ve bu memleketin takatinin bu yükü sarsılmadan kaldırabileceğini tahmin ve iddia kolay değildir. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Borcu ve müddeti krediyi tanımak suretindeki milli ve manevî mecburiyet bu itilâfnameyi size takdime saik olmuştur. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Muallak meselelerimiz; biri Suriye hududunda bir türlü teessüs edemeyen emniyetin tesisi, diğeri mübadil, gayrı mübadil vatandaşların hukuku temin edilecek tesviyelerin bulunmasıdır. Senelerden beri birçok itilâflara ve imzalara iktiran etmiş olan bu meselelerin ameli hakiki radikal hallere rapt olunabilmesinden cidden memnun olacağız. Saydığımız tafsilat haricinde münasebatımız umumiyetle normaldir. Muahedelerin, mukavelelerin ve beynelmilel iyi münasebat arzularının tanzim ettiği hatlar dahilinde dostluk, iktisat münasebetleri inkişaf etmektedir.

Efendiler!

Maliyemizde son senelerde özenerek iltizam buyurduğunuz ciddî muvazene mesleğinin feyizleri barizdir. Hazinesinin taahhüt ve tediyeleri şaşmayan bir inzima girmiştir. Hal bütçesinin haricinde kalan eski yüklerin de bütçe içinde düşünülmüş olması suretindeki temayülün genişlemesi dalgalı borçların tediyeye şeklinin tanzim ve teşviki bu vadide yeni bir tekâmül olacaktır. Dalgalı borçlar kamilen size takdim olduğu vakit Cumhuriyet Maliyesinin vaziyet ve istikbalinin ne kadar sağlam olduğu iyice anlaşılacaktır. (*Bravo sesleri, alkışlar*).

Cumhuriyetin kâğıt parasının değiştirilmesi hitam bulmuştur. Cumhuriyet Bankasının bu sene zarfında açılmasına muvaffakiyetiniz, yüksek ve esaslı icraatınıza hakikaten iftihar olunacak bir ilâve olacaktır. (*Alkışlar*).

Efendiler Vatan iktisadiyatı tedbirlerinin başında addettiğiniz muvasala faaliyetleri önümüzdeki senelerde göze görülür neticeler vermeye namzettir. Demiryollarımızın yeni istasyonları memleketin muhtelif köşelerinde vaatli çehrelerini göstermeye başladılar. (*Alkışlar*). Önümüzdeki sene zarfında Diyarbakir istikameti ile diğer istikametlerde beşyüz kilometreye yakın yenli hatların açılacağını umuyoruz.

Sivas'tan Erzurum'a gidecek demiryolu ile iştilal etmek zamanı da gelmiştir. (*Bravo sesleri, alkışlar*). Bu sene yol inşaatının da semereli bir şekilde tanzimi ile ehemmiyetli olarak meşgul olacaksınız. Bu memleketin yollar için bugün tahsis etmiş bulunduğu vasıtalarla daha çok iş meydana getirmek mümkün olacağını ümit ediyoruz.

Geniş bir su siyasetinin tatbikatına başlanabilmesi cidden mültezimdir. (*Şiddetli alkışlar*). Memleketi büsbütün yeni bir yaratıcılığa muvaffak edecek olan sulama işlerinin derin alâkanızla tahakkuk edebilmesi şüphesizdir. Ziraat ve ormanda yeni tedbirlerle inkişafat hizmetiniz yerinde olacaktır.

Sihhî mücadeleyle gösterdiğiniz alâka ve memlekette bu yolda elde edilen neticeler bu mesainin genişletilmesini lüzumlu göstermektedir. Bu sene umumî Hıfzıssıhha Kanunu lâyihasının büyük Meclise takdimi mukarrerdir.

Umumî surette ziraatte ve memleketin hayvan servetinde de menfi tesirata karşı müdafaa ve muşavemet semereli tedbirlerin başındadır. Bir taraftan müdafaa diğer taraftan hayvan ve nebatatın cinslerini ıslah için ciddi, sebatlı tedbirlerle istihsalatımızın miktarını ve nefasetini artıracaktır. (*Alkışlar*).

Memlekette sanayie rağbet ve temayül artmaktadır, Sanayi ve Maadin Bankasının kudretini artırdığınız halde sanayi erbabı daha ziyade himaye görecektir. Bu meselenin ehemmiyetle mütalâa olunacağına şüphe yoktur.

Muhterem efendiler;

Maarifte vaziyetimiz ve şimdiye kadar sarf ettiğimiz gayretleri bugünkü neticeleri bizi radikal tedbirler alabilecek bir seviyeye getirmiştir. Her istikamette doğru hedefleri bulmuş olan maarifimiz hususî takayyüt ve alâkanızla ve hepimizin ciddi gayretlerimizle az zamanda geniş neticeler vermeye namzettir. Maarifte süratle yüksek bir seviyeye çıkacak bir milletin hayat mücadelesinde maddi, manevi bütün kudretlerinin artacağı muhakkaktır. (*Alkışlar*)

Maarif faaliyetimiz ilk tahsilin fiilen umumi ve mecburi olmasını, memlekette terbiye birliğini, orta tahsilin iyi vesaitle teksif ve teshilini meslek tahsilinin ilk ve orta derecesinden en yüksek derecesine kadar memlekette teminini, yüksek tahsilin de adette olduğu kadar kıymette de bu asrın ihtiyaçlarına kifayetini hedef tutmuştur. (*Alkışlar*). Her sene bu istikametlerde mühim mesafeler aldığımızı söyleyebiliriz.

Efendiler;

Büyük Türk Milletinin evlâtlarını yüksek bir terbiye ve ihtisas ile yetiştirmek için sarf ettiği gayret ve emekler az değildir. Hususi ve umumi idarelerden maari-fe tahsis olunan vasıtalar muhtelif vekâletlerden, orta ve yüksek tahsile sarf olunan gayretle, hasılı iktidarı olan ailelerin umumi ve hususi idarelerin Avrupa'da tahsili için sarf ettikleri himmetler, eğer memlekette resmen mesul olan muktedir alâkadarların takip ve nezaretleri altında temerküz ettirilirse alacağımız semerelerin çok daha ziyade ve geçireceğimiz inkişaf zamanının çok daha kısa olacağı muhakkaktır. (*Alkışlar*). Bu mesainin Hükümetçe ve Büyük Millet Meclisinde layık olduğu ehemmiyetle mütalâası müstacel bir mübremiyet göstermektedir.

Aziz arkadaşlarım;

Her şeyden evvel her inkişafın ilk yapı taşı olan meseleye temas etmek isterim. Her vasıttadan evvel Büyük Türk Milletine onun bütün emeklerini kısır yapan çorak yol haricinde kolay bir okuma yazma anahtarı vermek lâzımdır. (*Sürekli alkışlar*).

Büyük Türk Milleti cehaletten az emekle kısa yoldan ancak kendi güzel ve asil diline kolay uyan böyle bir vasıta ile sıyrılabilir. (*Alkışlar*) Bu okuma yazma

anahtarı ancak Latin esasından alınan Türk Alfabesidir. (*Alkışlar*) Basit bir tecrübe Latin esasından Türk harflerinin, Türk diline ne kadar uygun olduğunu şehirde ve köyde yaşı ilerlemiş Türk evlâtlarının ne kadar kolay okuyup yazdıklarını güneş gibi meydana çıkarmıştır. (*Alkışlar*)

Büyük Millet Meclisinin kararı ile Türk harflerinin katiyet ve kanuniyet kazanması bu memleketin yükselme mücadelesinde başlı başına bir geçit olacaktır. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Milletler ailesine münevver, yetişmiş büyük bir milletin dili olarak elbette girecek olan Türkçeye bu yeni canlılığı kazandıracak olan Üçüncü Büyük Millet Meclisi yalnız ebedi Türk tarihinde değil, bütün insanlık tarihinde mümtaz bir sîma kalacaktır. (*Sürekli alkışlar*)

Efendiler;

Türk harflerinin kabulü ile hepimize, bu memleketin bütün vatanını seven yetişkin evlâtlarına mühim bir vazife teveccüh ediyor, bu vazife; milletimizin kamilen okuyup yazmak için gösterdiği şevk ve aşka bilfiil hizmet ve yardım etmektir. Hepimiz, hususi ve umumi hayatımızda rast geldiğimiz okuyup yazma bilmeyen erkek, kadın her vatandaşlarımıza öğretmek için tehalük göstermeliyiz. Bu milletin asırlardan beri hallolunamayan bir ihtiyacı bir kaç sene içinde tamamen temin edilmek, yakın ufukta gözlerimizi kamaştıran bir muvaffakiyet güneşidir. (*Alkışlar*) Hiçbir muzafferiyyetin hatları ile kıyas kabul etmeyen bu muvaffakiyyetin heyecanı içindeyiz. Vatandaşlarımızı cehaletten kurtaracak bir sade muallimliğin vicdani hazzı mevcudiyetimizi işba etmiştir. (*Bravo sesleri, sürekli alkışlar*)

Aziz arkadaşlarım;

Yüksek ve ebedi yadlarınızla büyük Türk Milleti yeni bir nur âlemine girecektir. (*Bravo sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar*)

ÜÇÜNCÜ DÖNEM

ÜÇÜNCÜ YASAMA YILI

Birinci İnikat

1 Kasım 1929 Cuma

Birinci Celse

Açılma saati: 15:00

Muvakkat Reis: Hasan B. (Trabzon)

Kâtipler: Ruşen Eşref B. (Afyonkarahisar), Avni B. (Yozgat)

Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Hazretleri

Büyük Millet Meclisinin Muhterem Âzası;

Üçüncü Büyük Millet Meclisinin, üçüncü içtima senesini açıyorum. Büyük Millet Meclisinin, her toplanması, bizim için, yeni bir hayat ve gayret kaynağıdır.

Bu, feyizli kaynağın karşısında bulunmaktan mütehasss olarak aziz arkadaşlarımı muhabbet ve hürmetle selâmlarım. (*Alkışlar, teşekkür ederiz sesleri*) Geçen sene memleketin dahili hayatı, huzur ve asayiş içinde geçmiştir. Cumhuriyetin, dahili siyaseti, vatandaşın yaşayışını, hiç bir nüfuz ve tasallutun tesirinde bırakmaksızın, temin etmektir. Bu siyaset, dikkatle takip olunmaktadır. Bu hususta, Cumhuriyet jandarma ve zabıtasının, hizmet ve fedakârlığı yüksek takdirinize lâyıktır. Bunu memnuniyetle ifade ederim. Memleketin, fikrî ve iktisadî inkişafı, yüksek terakki sahası olmasına çalışmak, idealimizdir. (*Alkışlar*) Fakat, bu inkişafın, medenî ve millî sınır haricinde, cereyan almasını prensiplerimize muvafık bulamayız. En yeni kanunlarla mücehhez olan Adliyemizin basireti ve adaleti tatbik için gösterdiği dikkat; milletin huzur ve nizamını masun tutmağa kâfi ve müktedirdir.

Geçen sene memleketin sıhhati, mühim bir arızadan müteessir olmaksızın geçmiştir. Her nevi sıhhi mücadeleyi, mümkün olan derecede, seri ve geniş bir surette takip etmek, başlıca hedeflerden olmaya lâyıktır. Dahili idarede, tam teşkilli nahiyele arttırılmalıdır. Bunu bilhassa tavsiye etmek isterim. Yeni nahiyelelerin açıldığı yerlerdeki vatandaşlar, mazhar oldukları kolaylıktan, memnuniyet göstermektedirler.

Diğer taraftan, bazı vilâyetlerde hususî bütçelerindeki tediyele, intizamsızlığı görülüyor. Bu intizamın tek çaresi, hususî bütçelerin, hayalden uzak, hakikî adetlere, hakikî hesaplara istinat ettirilmesidir. (*Alkışlar*) . Hükümetin bu hususu, muarakabede bulundurması matluptur. Meclisinin en büyük eseri olan, Türk harfleri, memleketin, umumî hayatına, tamamen, tatbik olunmuştur. İlk müşkülât, milletin mefkure kuvveti ve medeniyete olan muhabbeti sayesinde kolaylıkla yenilmiştir. Millet mektepleri, normal tedrisat haricinde, kadın ve erkek, yüz binlerce, vatandaşın nurlanmasına hizmet etti. (*Alkışlar*) Bu mekteplerin, daha fazla bir gayret ve şevk ile idame edilmesi lâzımdır. Cumhuriyetin kara, deniz ve hava kuvvetleri her hususta, kıymetli takdirinize ve itimadınıza lâyıktır. (*Şiddetli alkışlar*) Bunu tam ve kat'i kanaatle, söyleyebilirim. (*Alkışlar*)

Milletin muhterem vekilleri;

Hariciyede dürüst ve açık olan siyasetimiz bilhassa, sulh fikrine müstenittir. (*Alkışlar*). Beynelmilel her hangi bir meselemizi, sulh vasıtaları ile halletmeği aramak, bizim menfaat ve zihniyetimize uyan bir yoldur. Bu yol haricinde, bir tek-lif karşısında kalmamak içindir ki emniyet prensibine ve onun vasıtalarına, çok ehemmiyet veriyoruz. (*Alkışlar*) .

Beynelmilel sulh havasının mahfuziyeti için, Türkiye Cumhuriyeti iktidarı dahilinde, herhangi bir hizmetten geri kalmıyacaktır.

Aziz arkadaşlarım; Memleket iktisadiyatı, bütün dikkat ve faaliyetimizi, bil-hassa, cezbetmektedir.

Ziraatte, geçen istihsal senesi, bazı mıntakalarda, tabii tesirattan, ziyade zarar oldu; bununla beraber, vaziyet, evelki senelerin darlığına nisbetle, umumiyetle normale yaklaşmıştır denilebilir.

Zirai enstitülerin, bir an evvel vücade getirilmesine ehemmiyet veriyoruz. Bu sene zirai kooperatif teşkilâtına başlanmış olması, bilhassa, memnuniyetimizi mu-cip oluyor. Bu kooperatifleri memleketin her tarafına, teşmil etmeği ziyade iltizam ediyoruz. Kezalik çiftçiye, arazi vermek de, Hükümetin mütemadiyen takip etme-si lâzım gelen bir keyfiyettir. Çalışan Türk köylüsüne işliyebileceği kadar toprak temin etmek, memleketin istihsalâtını zenginleştirecek başlıca çarelerdendir. (*Al-kışlar*) Ticaret sahasında, normal şeraitin tesis ve takviyesine devam olunacaktır. Bir sene zarfında, teşekkül eden Türk şirketlerinin temsil ettikleri sermaye, onbeş milyon lirayı geçmektedir. Bu ve ticaret tahsili için görülen ziyade rağbet, ticarete intibahın, kuvvetli delilleridir. Deniz ticaretini ve bilhassa Seyrisefain İdaresinin terakkilerini, haz ile zikrederim. Seyrisefaini, gerek deniz vasıtaları, gerek fabrika-lar ile, geniş mikyasta kuvvetlendirmek lâzımdır. Bu lüzumu dikkat ve alâkanıza arz etmek isterim. Yeni ticaret muahedelerinin müzakere ve intacı, umumiyetle iyi bir mecradadır. Büyük ticaret münasebetlerimizi tanzim eden muahedelerden bir çoğu bitirilmiştir; bunlar bu devrede meşgalenize başlıca mevzu olacaklardır. Gene bu devrede iştigal buyuracağınız iktisadi kanunların ehemmiyeti pek ziyadedir; iş kanunu, yeni maden kanunu, orman kanunu, bunların başlıcalarıdır.

Muhterem Efendiler;

Büyük Millet Meclisinde son beyanatımızdan bu güne kadar geçen bir sene zarfında, vatanı yeniden, (445) kilometre demiryolu döşenmiştir. (*Alkışlar*) . Bir seneye kadar da, yeniden, (500) kilometre döşenilmesi mukarrerdir. (*Alkışlar*) . Erzurum hattına ait, fenni ve ihzari ameliyat hararetle devam etmektedir. Mersin - Adana demiryolu, devlet demiryolları işletmesine ilhak edilmiştir. Kanaat ve itimat veren bu sade rakamlar ve hadiselerle beraber, arz edeyim ki, yeni açılan demiryol-larının ilk seneleri için zaruri olan işletme açıkları dahil olduğu halde, umum işlet-me kendi kendini idare etmektedir. Yol vergisi hasılatının tamamen, elde edilmesi, ehemmiyetle, takip olunmak lâzımdır.

Su işlerinin teşkilâtı, etütleri henüz başlangıcındadır. İktisadiyatımızın ana tedbirlerinden olan, su işleri umumî idaresinin fennî kabiliyet ve kudreti, çok sağ-lam kurulmak lâzımdır.

Mühendis ve fen memuru, süratle ve daha çok adet ve ehliyetle yetiştirmek için, yeni tedbirler almak icap eder. Maliyemiz çetin bir seneyi muvaffakiyetle geçirmektedir. Haricî borçların tediyesi, Anadolu hattı taksitlerinin ödenmesi ve te-adül kanununun tatbiki; malî bünyenin sağlamlığı ve bütçemizin hakikî ve hesaplı olması sayesinde başarılmaktadır. (*Alkışlar*). Senelerden beri malî sahada devam eden ıslâhat, bu seneki faaliyetimizde de yeni mevzular bulacaktır. Ücretli memurlar ücretlerinin tanzimi, yeni müzayede ve münakaşa kanunu bu cümledendir.

Büyük Meclise takdimi mukarrer olan askerî ve sivil tekaüt kanununun ehemmiyeti üzerine de bilhassa dikkatinizi celbetmek isterim. Devlet Bankasının teşkiline dair kanun da Büyük Meclise takdim olunacaktır.

Aziz arkadaşlarım ;

Semereli işlerle geçen, faaliyet senelerinizin biri daha, mühim mevzularla, sizi bekliyor. Sizin için büyük muvaffakiyet dilerim; sizin muvaffakiyetiniz milletin saadetidir, selâmetidir. (*Şiddetli, sürekli alkışlar*).

ÜÇÜNCÜ DÖNEM

DÖRDÜNCÜ YASAMA YILI

Birinci İnikat

1 Kasım 1930 Cumartesi

Birinci Celse

Açılma saati: 14:00

Muvakkat Reis: Hasan B.

Muvakkat Kâtipler: Rüşen Eşref B. (Afyonkarahisar), Avni B. (Yozgat)

Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Hazretleri

Büyük Millet Meclisinin Muhterem Âzası!

Yüksek Heyetinizi hürmetle selâmlıyarak yeni toplanma yılınızı açıyorum. Memlekette büyük ıslahat ve nafi icraatı ile mümtaz olan Üçüncü Büyük Millet Meclisinin, önümüzdeki son faaliyet yılını da, milletimizin bir çok ihtiyaçlarını temin ile geçireceğine eminim.

Muhterem Efendiler;

Geçen yılımız, mühim hadiselerle doludur. Senelerden beri hariçte beslenen fesat ve tecavüz emelleri, bu sene şark vilâyetlerimizde, vatandaşlarımızın huzuru-nu bozan vakıalara sebep oldu.

Teferruatını bildiğiniz bu hadiseler vatan düşmanlarını ümitsiz kılan neticelerle bitirildi. Bu neticeleri, vatandaşların Cumhuriyeti müdafaa için gösterdikleri alâka ve hassasiyete ve Cumhuriyet Ordu ve Jandarmasının iftihar edeceğimiz dirayet ve cesaretine borçluyuz. (*Alkışlar*). Bu yüzden şehit olan vatandaş ve askerlerimizin hatıralarını hürmet ve minnetle yadederim. (*Alkışlar*) Ordu ve jandarmamızı idare edenlerin asgarî külfetle vatani gaileden kurtaran tedbirlerini, fedakârlıklarını ve vazife başında bulunan mülkiye memurlarımızın gayretlerini teşekkürle zikrederim. (*Alkışlar*)

Geçen hadiseler Cumhuriyetin kuvvetini, rasanetini, bir daha göstermiştir. Bu hadiseler vatandaşların her türlü saadet ve huzurunun, Cumhuriyet kanunlarında ifade olunan, millî birlikte mündemiç bulunduğunu, vatan haricinden hiç bir iğfal ve tahrikin olmayacağını da anlatmıştır ümidindeyim. (*Bravo sesleri Alkışlar*)

Arkadaşlar!

Bu günlerde İzmir'de hadis olan seylâptan çok müteessir olduk. İnsan hayatının uğradığı zayıat ve elemeler teessürlerimizi teşdit etti. Hükümeti Cumhuriyet icap eden tedbirleri kemali ihtimamla almaktadır.

Arkadaşlar!

Geçen sene zarfında mücadeleye mecbur olduğumuz bir büyük hadise de millî para buhranıdır. Buhranı karşılamak için alınan tedbirlerin isabeti tahakkuk

etmiştir. Her şeyden mühim olan esas iktisadî noktai nazardan, milletin uyanıklığı ve kendisinin yaşamak hakkına itimadıdır. Meclis ve Hükümet tarafından alınan tedbirler, hassaten bu esasta birleşir. Bu gün, içinde bulunduğumuz vaziyet malî ve iktisadî tedbir ve ihtiyatlara da, dikkatle devam olunmasını icap ettirmektedir.

Efendiler, Bilhassa zirai memleketlerde hissolunan cihanşümül bir iktisadî buhran vardır. Bu buhran tabiatile bizim memleketimize de temas etmiş ve ağırlığını hissettirmiştir. Bu sıkıntı karşısında emsalsiz tahribattan dar ve kurak senelerden sonra, vatanımızın gösterdiği hayatîyet ve tahammül ancak Türk milletinin bünyesindeki kudret ve Büyük Millet Meclisinin tedbirlerindeki isabetle izah olunabilir. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Senelerden beri alınan tedbirlere, önümüzdeki sene daha geniş mikyas-ta ihtiyaç vardır. Gayet tasarrufkârane bir idare tarzı, resmî ve hususî bütün muamelâtımıza hâkim olmak lâzımdır. (*Alkışlar*).

Bunun içindir ki Hükümet bütçeyi mühim tasarruflarla Büyük Meclise takdim etmiştir. Vergilerde müfredatı malûmunuz olan tadilât ve ıslahat hem mükellefi tehvîn etmiş olacak, hem de bilhassa iktisadî kolaylıkları temin eylemiş buluncaktır. Muamele vergileri üzerindeki tasavvurlar tahsisan bu cümledendir.

Cumhuriyet Merkez Bankasının tesisi ve hisse senetlerinin vatandaşlara arzı pek yakındır. Memleketin hem malî, hem iktisadî büyük bir vasıtası olacak olan bu millî müesseseye vatandaşların ciddî alâka göstereceklerine şüphemiz yoktur. Osmanlı borçlarının, memleketin hayat ve inkişafını tehdit etmeyen, adilâne ve amelî bir sureti tesviyeye raptı için, Cumhuriyet Hükümetinin hüsnü niyetle mesai sarf etmesi tabiidir. Ticaret muahedelerinin müzakereleri hemen ekseriyetle neticelenmiştir. Ticarî münasebetlerin genişlemesi için sarf edilen gayretler memleketin iktisadî inkişafına şüphesiz medar olacaktır.

Efendiler!

Geçen senenin mühim hadiselerinden biri de Sivas'a şimendüferin vasıl olmasıdır. Bu kadar müşkülât içinde vatani bir misli daha genişletmeğe ve kuvvetlendirmeğe medar olan bu eserin müstakbel Türk nesilleri tarafından şükranla yadolunacağına eminim. (*Şiddetli alkışlar*).

Muhterem efendiler;

Haricî siyasetimizde sulh ve eyi münasebet gayesi samimiyetle takip olunmaktadır. Ümit ederim ki beynelmîl münasebetlerde dostluklara vefakâr olan ve hiçbir milletin aleyhinde bulunmıyan açık ve salim meslek ve zihniyetimiz gittikçe daha iyi anlaşılmaktadır. Hariciye vekilimizin büyük komşumuz ve dostumuz Sovyet Rusyaya olan ziyaretlerinde gördüğü samimî kabul bizi mütehassıs eyledi. (*Alkışlar*).

İki memleket münasebetlerinin sağlamlığı bu vesile ile de tazahur etmiş oldu. Bu, cidden memnuniyeti mucip bir hadisedir. Komşumuz ve dostumuz Yunanistan Başvekilinin ve Hariciye nazırının Ankara'yı resmen ziyaretlerini hususî bir memnuniyetle zikrederim. (*Bravo sesleri Alkışlar*). Türkiye ile Yunanistan'ın yüksek menfaatleri birbirine zıt olmaktan tamamen çıkmıştır. Bu iki memleketin samimî bir dostlukta kendileri için emniyet ve kuvvet görmelerinde isabet vardır. (*Bravo sesleri, alkışlar*);

İki Cumhuriyet arasında açılan yeni devrin yeni esaslarını, ahte rapteden vesikalar, yüksek tasvibinize arz olunmuştur. Macaristan ile aramızdaki eski ve tecrübeli dostluk; muhterem başvekilinin resmî ziyaret ile bariz bir ehemmiyet ve kıymet aldı. (*Bravo sesleril Alkışlar*). Memleketlerimiz arasındaki iyi ve samimî münasebetlerin mütezayiden inkişaf etmesi memul ve matlubumuzdur.

Milletin Muhterem Vekilleri!

Adliye mis siyasî faaliyetler içinde vatandaşın emniyet ve haysiyetini, Cumhuriyetin asalet ve mevcudiyetini, Hükümetin itibar ve nüfuzunu müdafaa yolunda yeni bir imtihan geçirdi. Şunu ehemmiyetle işaret etmek isterim; adliye misin emin olduğumuz yüksek iktidarı sayesinde ki Cumhuriyet mukadder tekâmülü takip edebilecek her türlü şekil ve kisvedeki tecavüzlere karşı vatandaşın hukukunu ve memleketin nizamını masun tutabilecektir.

Muhterem efendiler;

Üçüncü Büyük Millet Meclisinin feyizli ve vatanperverane faaliyeti bu devirde hitam bulduktan sonra, yeni intihabata gireceğiz. Geçen tecrübeler; gelecek intihabatta, vatandaş reyunin emniyet ve masuniyetle tezahür etmesini temin için kanunî ve idarî tedbirlerin inkişafını ve fırkaların bizzat ittihaz edecekleri salim ve musip hareketleri göstermiş olacaktır. (*Bravo sesleri, alkışlar*).

Arkadaşlarım;

Memleketin mukadderatında yegâne salâhiyet ve kudret sahibi olan Büyük Millet Meclisi bu memleketin nizamı için dahili ve haricî emniyet ve masuniyeti için en büyük zımandır.

Büyük millî dertler şimdiye kadar ancak Büyük Millet Meclisinde şifa buldu. Atiye de yalnız orada kat'î tedbirlerini bulabilecektir. (*Bravo sesleri, alkışlar*).

Türk Milletinin muhabbet ve merbutiyeti daima Büyük Millet Meclisine müteveccih oldu ve daima oraya müteveccih olacaktır. (*Şiddetli ve sürekli alkışlar*).

DÖRDÜNCÜ DÖNEM

İKİNCİ YASAMA YILI

Birinci İnkat

1 Kasım 1931 Pazar

Birinci Celse

Açılma saati: 14:00

Muvakkat Reis: Hasan B.

Muvakkat kâtipler: Ruşen Eşref B. (Afyonkarahisar), Avni Doğan B. (Yozgat)

Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Hazretleri

Türkiye Büyük Millet Meclisinin Muhterem Âzası;

Dördüncü Büyük Millet Meclisinin ilk içtima senesini açmakla mübahiyim. Muhterem azayı hürmet ve muhabbetle selâmlarım.

Yeni intihabatı müteakip Yüksek Meclisin fevkalâde içtimasında vücade getirdiğiniz eserlerin memleketin umumî hayatında faydalı tesirleri sabittir. Cihanşümul buhranın tesirlerine karşı her yerde yeni vergilerle tedbir aranırken Türkiye Büyük Millet Meclisi bilâkis bazı vergileri indirmek gibi fevkalâde cesurane bir hareket ihtiyar etti. Vatandaş hayatında tedbirlerinizin tesirleri hayırlı olarak mahsustur. Memleket efkârında sükûneti ve idarede istikran temin eden tedbirleriniz de tezkâra şayandır. Dahilî siyasette husule getirdiğiniz itimat ve huzur vatandaşları feyizli mesailerinde müsterih ve mutmain kılmıştır. Cumhuriyet kanunlarının ve Cumhuriyet kuvvetlerinin hürmet ve itibarı memleket için esas mesnet ve müeyyide olduğu bir daha sabit olmuştur.

Muhterem arkadaşlarım;

İçinde bulunduğumuz sene, malî ve iktisadî umumî buhrana karşı milletlerin çetin bir imtihan geçirmekte olmaları ile hususî dikkati caliptir. Bu imtihanda Türk milleti hayatiyeti; faaliyeti, kanaatkârlığı ve fedakârlığı ile takdire lâayık bir kudret göstermektedir. (Alkışlar). Gelecek sene de beynelmilel buhranın devamına hazırlıklı bulunmak vazifesi karşısındayız. Malî ve iktisadî vaziyeti yakından takip ederek tedbirleri vaktinde ittihaz etmek en mühim işiniz olacaktır. (Bravo sesleri alkışlar). Çetin imtihanlara muvaffakiyetle mukabele eden millî paranın kudretini ve milletin beynelmilel buhrana karşı yüksek varlığının esaslarını masun bulundurmak başlıca gayemizdir. Bu uğurda milletimize has olan azim ve fedakârlığı, icap ederse en yüksek derecelerde tecelli ettirmek kat'î kararımızdır. (Bravo sesleri, alkışlar)

Nefsimize ve millet kudretlerine itimat, Hükümette ve siyasette istikrar, tasarrufta ve fedakârlıkta sarsılmaz bir karar, Devletin dahil ve hariçte emniyet ve sükûnete mazhariyeti; halin başlıca tedbirleridir. Esasen bizde mevcut olan bu şeraitin icap ettikçe lâayikile ve kemalile tecelli ettirilmesi, müşkülâtın iktihamı için emin ve müessir olacaktır. Yüksek himmetinizle Türk Milleti dahilî hayatında ve

beynelmilel vaziyetinde cihanı saran büyük müşkülâttan yeni bir kudretle temayüz ederek çıkacaktır. (*Şiddetli alkışlar*).

Muhterem Milletvekilleri;

Haricî siyasetimizin müsâlemetperver ve müstakim mahiyeti geçen sene içinde bir daha tebarüz etmiştir. Yakın komşularımızla münasebetlerimizin samimiye-ti artmıştır. Beynelmilel âlemde, her devletle eyi münasebette bulunmakta, müs-bet semereler elde etmekteyiz. Türkiye'nin emniyetini gaye tutan, hiç bir milletin aleyhinde olmıyan bir sulh istikameti bizim daima düsturumuz olacaktır. (*Bravo sesleri, şiddetli alkışlar*).

Başvekilin ve Hariciye Vekilinin Yunanistan'ı ziyaretleri iki memleket arasında kıymetli dostluk tezahüratına vesile vermekle bilhassa dikkat ve memnuniyetimizi mucip oldu. (*Alkışlar*). Birbirleri ile davası kalmadığını; birbirleriyle eyi geçinmek kararında bulunduğunu ilân eden iki memleketin münasebetlerinde hayırlı inki-şâfları memnuniyetle teshil ve teşvik etmek emelimizdir. Macaristana vuku bulan aynı ziyaretlerin eyi intibalarını bilhassa zikretmek isterim. Kardaş Macar Milleti ile dostluk tezahüratı daima arzu ve iltizam ettiğimiz mes'ut hâdiseler kıymetinde-dir. (*Alkışlar*).

Irak Kırallı Hazretlerinin ve kıymetli nazırlarının ziyaretleri memleketimiz-de pek tatlı hatıralar bıraktı. Irakla münasebetlerimizin dürüst ve eyi komşuluk yolunda tezahüratı ve mütemadiyen inkişafı bizim ciddi arzumuzdur. Büyük dos-tumuz Sovyet Rusya'nın Muhterem Hariciye Komiserini Ankara'da kabul etmekle memnun olduk. İki memleketin tecrübe geçirmiş dostça münasebetlerini ayının kuvvet ve samimiyetle idame etmek tarafeynin büyük menfaat ve halis arzularının icabatından olduğu bu vesile ile de izhar ve tebarüz ettirilmiştir.

Muhterem efendiler;

Balkan milletleri arasında sulhu ve anlaşmayı istihdaf eden her millete men-sup hususî teşekküllerin faaliyetlerini takdirle yad etmek benim için hususî bir zevktir. (*Bravo sesleri, alkışlar*).

Türkiye, coğrafi vaziyeti itibarile 'Balkanlarda sulhun muhafaza ve takviyesin-de bilhassa alakadardır. Komşuları ile hemen hiç bir davası ve ihtilâf ı bulunmamak vaziyeti Türkiye'nin temenniyatına hususî bir samimiyet izafe etmek tabiidir.

Aziz Arkadaşlarım ;

Büyük Millet Meclisini yeni ve mühim vatan hizmetleri bekliyor. Yeni me-sainizin ve tedbirlerinizin de büyük milletinizin menfaatlerine tamamiye uygun düşeceğine şüphe yoktur. Mensubiyeti ile müftehir bulunduğumuz Büyük Türk Milletinin emanet ve salâhiyeti ile beraber muhabbet ve müzaheret de sizin üzeri-nizdedir. (*Sürekli alkışlar*)

DÖRDÜNCÜ DÖNEM

ÜÇÜNCÜ YASAMA YILI

Birinci İnikat

1 Kasım 1932 Salı

Birinci Celse

Açılma saati: 14:00

Muvakkat Reis: Refet Bey

Muvakkat Kâtipler: Avni Doğan B. (Yozgat), Haydar Rüştü B. (Denizli),
Ziya Gevher B. (Çanakkale)

Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Hazretleri

Büyük Millet Meclisinin muhterem azası;

Büyük Millet Meclisinin 4 üncü devresinin 2 nci toplanma yılını açıyorum. Yüce milletimizin değerli vekillerini, saygı ve sevgi ile selâmlarım. (*Alkışlar*).

Aziz arkadaşlarım!

Beynelmilel siyasî ve iktisadî buhranlardan, beşeriyetin duymakta olduğu sıkıntı ve acı devam etmektedir. Siyasî buhranın mahiyeti, silâhları bırakma konferansının müşküllerinde hulâsa olarak müşahede edilebilir.

İktisadî buhran ise, milletler arasında mübadelenin azalması ve daralması şeklinde sahasını genişletmiş ve tesirini arttırmıştır. Bizim kanaatimizce beynelmilel siyasî emniyetin inkişafı için, ilk ve en mühim şart, milletlerin hiç olmazsa sulhu muhafaza fikrinde, samimî olarak birleşmesidir. (*Alkışlar*).

Biz iktisadî genişliğin temelini de, ancak her milletin refahla yaşamağa ve ilerlemeğe hakkı olduğunu teslim eden bir zihniyetle, bütün milletlerin birlikte çalışmaları yolunun bulunmasında görüyoruz. (*Alkışlar*).

Muhterem Milletvekilleri!

Bütün milletlerin güçlkle göğüs germeğe uğraştığı zorluklar içinde milleti-miz büyük canlılık, Hükümetimiz yüksek isabet göstermektedir. (*Alkışlar*). Komşularımızla ve bütün milletlerle münasebetlerimiz ciddi, samimî sulh ve emniyet fikrine müstenit olarak inkişaf etmektedir. (*Alkışlar*).

Dostlar arasında, dürüst bir vaziyetin muhafazası bizim, daima çok ehemmiyet verdiğimiz bir esastır. (*Alkışlar*).

Beynelmilel iktisat güçlüklerine karşı, halin icabına göre, müdafaa, muvazene, inkişaf tedbirlerini almaktayız. Karşısında bulunduğumuz her imkânı genişlik ve kolaylık yolunda tatbik etmeğe çalışıyoruz. Millî iktisadın ve paranın gösterdiği kudret ve istikrar; alınan tedbirlerin isabetine kanaat verecek mahiyettedir. Bütçe-nin vaziyeti, tahminlerin bu yıl tahakkuk edebileceğine kuvvetli umut vermektedir. Her halde muvazeneli bir bütçenin temini, gelecek yıla düşen kaygularımızın, yine esası kalacaktır.

Aziz arkadaşlar!

Her zaman göz önünde bulundurduğumuz ana işlere, ara vermeden, devam etmeğe mecburuz. Demiryolu programının tatbikına devam edeceğiz. (*Alkışlar*).

Ziraat sahasında ıslah müesseselerini tamamlayacağız. İhracat mallarımıza hariçte alıcı bulmak ve satışlarımızı genişletmek için, her tedbiri arayıp bulmak ehemmiyet verdiğimiz noktadır. (*Alkışlar*).

Millî ihtiyaç ve menfaatlerimizin mübrem kıldığı sanayi şubelerinin bir an önce, tahakkuk ettirilmesine, hassasiyetle çalışıyoruz. İçtimai hastalıklar ile mücadele faaliyetini arttıracğıız. Millî kültürün her çığırda açılarak yükselmesini Türk Cumhuriyetinin temel dileği olarak temin edeceğiz. (*Alkışlar*).

Türk dilinin, kendi benliğine, aslındaki güzellik ve zenginliğine kavuşması için, bütün devlet teşkilâtımızın, dikkatli, alâkalı olmasını isteriz. (*Alkışlar*).

Muhterem arkadaşlar!

Milletimiz her güçlük ve zorluk karşısında, durmadan, ilerlemekte ve yükselmektedir. (*Alkışlar*).

Büyük Türk milletinin, bu yoldaki hızını, her vasıta ile arttırmaya çalışmak, bizim, hepimizin en kutlu vazifemizdir. (*Sürekli alkışlar arasında kürsüden indiler.*)

DÖRDÜNCÜ DÖNEM

DÖRDÜNCÜ YASAMA YILI

Birinci İnkat

1 Kasım 1933 Çarşamba

Birinci Celse

Açılma saati: 14:00

Muvakkat Reis: Esat B.

Muvakkat Kâtipler: Ziya Gevher B. (Çanakkale), Hamdi B. (Mersin),
Avni Doğan B. (Yozgat), Ali B. (Rize)

Reisicumhur Mustafa Kemal Hazretleri

Büyük Millet Meclisinin Muhterem azası,

Büyük Millet Meclisinin dördüncü devresinin üçüncü toplanma yılını açıyorum. Milletin muhterem vekillerini derin saygılar ve sevgilerle selâmlarım. (*Alkışlar*).

Bu sene Cumhuriyetin onuncu yılını kutlulamakla bahtiyar olduk. (*Alkışlar*). Milletimizin gösterdiği taşkın sevinçler, gönüllerimizi iftiharla doldurdu. Cumhuriyetin feyizleri, ülkenin her bucağında canlandırıldı. Millet, geçen on senelik Cumhuriyet eserlerini, topluca, gözden geçirdi ve gerçekten sevinmeğe ve öğrenmeğe hakkı olduğunu gördü. (*Alkışlar*).

Arkadaşlar,

Geçen on sene, gelecek devirler için, bir başlangıçtan başka bir şey değildir. Bununla beraber, eski devirlerin tarihi karşısında, Cumhuriyetin, bu on senesi, eşi görülmeyen bir diriliş ve göz kamaştırıcı, bir ileri atılış abidesidir. (*Alkışlar*).

Muhterem Milletvekilleri;

Bu toplanma yılında, milletin engin tezahüratından geniş ilhamlar alarak çalışmağa başlıyoruz. Karşılaşacağımız zorlukları yenmek için, gayretlerimizin ve fedakârlıklarımızın, geniş olmasına, azim ve irademizin sağlam bulunmasına ihtiyacımız gittikçe daha çok olacaktır. İktisadî cihazımızı kurmak lüzumu, hergün, daha mübrem ve müstacel bir mahiyet alıyor. Gerçi, ziraî mahsullerimizin, cins ve miktarı üzerindeki terakkilerimiz; milletimizi oldukça geniş ve her halde emin bir vaziyete koymuştur.

Bütün fakülteler ile beraber açılmış olan yüksek ziraat enstitüsünün yetiştireceği yüksek mühendislerin, ileride, memlekete faydalı olacaklarına şüphe yoktur.

Sanayideki teşebbüsler dahi, teşvik edecek ve cesaret verecek mahiyettedir. Fakat memleketin mübrem sanayiinin kurulması bitmedikçe, her noktai nazardan, yürek istirahatı duymamıza imkân yoktur. Bu sebeple, memleketin sınaî teçhizatını, tamamlamak için, bütün gayret ve dikkatinizi celbetmeği yerinde buluyorum.

Efendiler;

Cihanın iktisadî vaziyeti henüz eyiliğe doğru fazla ümit vermemektedir. Mali vaziyet, bu sebeple de, büyük alâkanızı davet edecektir. Geçen seneki bütçe tahminlerinin varidat noktai nazarından tamamen tahakkuk etmiş olduğu anlaşılmıştır. Fakat, içinde bulunduğumuz sene varidatının nasıl tahakkuk edeceği hakkında, henüz bir hüküm verilecek zaman geçmedi. Her halde bütçe muvazenesini muhafaza ve temin etmek için Yüksek heyetinizin her tedbiri almağa, bilhassa ehemmiyet vereceğine eminim.

Açık bir bütçenin, hesapsız mahzurlarını iyi bilen Büyük Millet Meclisinin, muvazene yolunda katî karar sahibi bulunması, Devletin malî ve hatta umumî siyaseti için büyük teminattır.

Arkadaşlar;

Üniversite tesisine verdiğimiz ehemmiyeti beyan etmek isterim. Yarım tedbirlerin kısır olduğuna şüphe yoktur. Bütün işlerimizde olduğu gibi maarifte ve kurulan Üniversitede de radikal tedbirlerle yürümek katî kararımızdır.

Efendiler;

Beynelmîl münasebetlerin geçen sene zarfında sulh ve huzur noktai nazarından inkişafı, cihanın bir çok kısımlarında inşirah verici bir halde olmamıştır. Beynelmîl iktisat ve silâhları bırakma konferanslarından da şimdiye kadar müsabet netice alınmamıştır. Milletimizin, müdafaa vasıta ve kuvvetlerine hususî ehemmiyet atfetmesi lüzumunu söylemek vazifemizdir. *(Alkışlar)*. Mütesselli olabiliriz ki, sulh ülküsü; bizim içinde bulunduğumuz yakın muhitte, memnun olunacak terakiler kaydetmiştir. Türkiye Cumhuriyeti beynelmîl sulh ve emniyeti kuvvetlendirmek için, kendi tesiri ve iktidarı olan sahada ve aynı arzuda olanlarla beraber, hayırlı faaliyetlerde bulunmuştur. *(Alkışlar)*. Londra'da imzalanan, mütecavizin tarifi muahedeleri, beynelmîl ademi tecavüz fikrini tevsik eden diğer mukavelelere hakikî bir canlılık vermektedir. Büyük Millet Meclisinin bu mühim eseri takdir buyuracağına şüphe yoktur. *(Alkışlar)*

Efendiler,

Bu sene, mümtaz bir Sovyet heyetinin cevap ziyaretini kabul ettik. *(Alkışlar)*. Bu ziyaretin onuncu yıl bayramına tesadüf ettirilmesi, iki memleket arasındaki münasebetlerin derin samimiyeti gösteren mesut bir vesile olmuştur. *(Alkışlar)*. İki memleketin çetin zamanlarında kurulmuş, onbeş senedir türlü imtihanlardan, daha kuvvetli çıkmış bir dostluğun daima yüksek kıymeti haiz olması, beynelmîl sulh için değerli ve ehemmiyetli bir âmil olduğunda tereddüt edilemez. *(Alkışlar)*.

Balkanlarda münasebetlerimiz inkişafa mazhar olmuştur. Yunanistan'ın mümtaz Başvekilini ve nazırlarını kabul ettiğimiz esnada, dostça anlaşma paketi imza edildi. Başlıca hükmü, iki memleketin müşterek hudutlarını karşılıklı taahhüt altına alan bu mukavele Yunanistan'la aramızda mütemadiyen artan dostluk ve emniyet rabitasının neticesidir. *(Alkışlar)*. Bu muahede, denizde ve karada yüksek menfaatleri ve coğrafi rabitaları bu kadar biri birine girmiş olan iki memleket için tabii ihtiyacın ifadesidir. Bu muahede, Balkanlarda dahi sulhun ve umumî ahengin kuvvetli bir vasıtası olacaktır. *(Alkışlar)*.

Bulgaristan'la dostluk ve emniyet münasebetlerinin arttırılması için, biz bütün imkânları kullanmaktayız. İki memleket arasındaki bitarafılık ve hakem muahedesinin uzatılmasını derpiş eden bir protokol, vekillerimizin komşu Hükümete cevabî ziyaretleri esnasında imzalanmıştır. İktisadî ve siyasî münasebetleri inkişaf ettirmek, Cumhuriyet Hükümetinin ciddi arzusudur.

Mütenekkiren seyahat eden Haşmetlû Yugoslavya Hükümdarı ile, telâki vukuunu, mesut bir hâdise telâkki ederiz. (*Alkışlar*).

Balkanlarda sulh ve huzur temennilerini, iki memleket arasında iyi münasebetler inkişafını ve bir ademi tecavüz muahedesi yapılması kararını tebarüz ettiren konuşmalardan, beynelmilel sulh ve emniyet ülküsü, yalnız, müstefit olmuştur. Romanya'nın değerli Hariciye nazırının resmî ziyaretini ve bu esnada iki memleket arasında ademi tecavüz ve hakemlik muahedesi imzalanmış olmasını memnuniyetle zikrederiz. (*Alkışlar*).

Mütecavizin tarifi muahedesi ademi tecavüz ve tecavüze ademi iştirak ve tecavüzü takbih fikirlerini tebarüz ettiren muahedenin memleketler arasında hakikî bir emniyet havası yaratmakta olduğuna şüphe yoktur.

Macaristan'ın mümtaz Başvekilinin ve Hariciye nazırının ziyaretlerini çok samimiyet ve memnuniyetle karşıladık. (*Alkışlar*). İki memleket arasındaki bitarafılık ve hakem muahedesi de uzatılmıştır. Milletlerimiz arasındaki kardeşçe duygular bu mesut vesilelerle taşkın bir surette gösterilmiştir. (*Alkışlar*).

Muhterem Efendiler;

Balkanlarda ve Orta Avrupa'daki devletler arasında Türkiye Cumhuriyeti ancak politikasının dürüst ve açık mahiyeti sayesinde, samimî mevkii muhafaza etmektedir. (*Alkışlar*). Pek nâzik olan bu siyasetin icaplarını dikkatle göz önünde bulundurmaktayız. Türkiye Cumhuriyetinin Diğer Devletlerle münasebetlerinin, aradaki muahedelerin hükümlerine ve beynelmilel dostluk icaplarına uygun olarak umumiyetle iyi olduğunu söyleyebilirim.

Aziz arkadaşlarım;

Büyük Millet Meclisinin bu seneki çalışma devri mühim mevzularla doludur. Bir kaç yıldan beri, millî ve beynelmilel vaziyetler, her sene, bir evvelkinden daha ehemmiyetli olmaktadır. Yüksek basiretinizden memleket ve milletimiz; itimat ve emniyetle, yeni ve büyük feyizler beklemektedir.

Açmakta olduğunuz ikinci on yıllık devrenin ilk yılı yeni bir azim ve kudret devrinin parlak 'bir misali olacaktır. (*Ayakta sürekli alkışlar, şiddetli alkışlar, bravo, yaşı Gazi sesleri*).

DÖRDÜNCÜ DÖNEM

BEŞİNCİ YASAMA YILI

Birinci İnikat

1 Kasım 1934 Perşembe

Birinci Celse

Açılma saati: 15:00

Muvakkat Reis: Esat B.

Muvakkat Kâtipler: Ziya Gevher B. (Çanakkale), Hamdi B. (Mersin),
Refik B. (Konya), Haydar Rüştü B. (Denizli)

Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Hazretleri

Büyük Millet Meclisinin sayın üyeleri,

Büyük Millet Meclisinin dördüncü devresinin dördüncü toplanma yılını açarken, ulusun değerli vekillerine saygılarımı sunarım. (*Alkışlar*).

Geçen yıl içinde, yurttan çok gerekli işler görülmüştür. Dış işlerindeki arassız çalışmalarımızda, genel siyasamıza, ulusal ölkümüze uygun olarak başarılmıştır. Bundan ötürü, Büyük Meclisin ulus işlerindeki özeni, ulusumuzun canlılığı, gerçekten öğüne ile anılmağa değer (*Alkışlar*).

Arkadaşlar,

Ölkenin ekonomik kurumunu berkiterek genişletmek, en önde tuttuğumuz işlerdendir. Onun için, sanayi programımızı, durmadan, yürütmekteyiz. Tasarlanan fabrikalardan çoğunun temelleri atılmıştır; hepsinin kurulup işletilmesi için, fence, maliyece gerekenler de bulunmuştur. (*Alkışlar*).

Ölkenin, en belli eksikliğini giderecek olan bu fabrikaları, çok geçmeden, kurup işletmek, Hükümetin en önde göreceği işlerden olacaktır. Ticaret bağılıkları-mız, karşılıklı, denk anlaşmalar çevresi içindedir.

Ekonomik sıkıntının ortaya çıkardığı yeni gidişler içinde, yeni ticaret yöntemlerinin eyilikleri görülmüştür. Ancak, bir yandan da, dış ticaretimizi, yardımcı kurumlarla, doğru bilgilerle kolaylaştırmak yolları araştırılmalıdır.

Arkadaşlar,

Bilirsiniz ki, dışarıya sattıklarımızın başlıcası, ekim ürünlerimizdir. Bu yıl, ürünlerimizden bir nicesinin değeri geçen yıllara göre daha elverişli olmuştur. Yapılan siloların da, yurdumuzun üstün güzellikte olan ürünlerini, piyasalara tanıtmakta çok yardımı olacaktır. Bununla birlikte, ekim işine; ürünlerimizin artılması-na, bütün özeninizi vermeniz çok yerinde olur.

Arkadaşlar,

Yurdun bayındırlığı programı da büyük emekle durmadan yürütölmektedir. Bugün, yapılmakta bulunan yeni demiryolları beşyüz kilometreyi geçmektedir. Sa-

tın alınanlarla birlikte Devlet elindeki demiryollarımız beşbin kilometreyi geçer. (*Şiddetli alkışlar*).

Arkadaşlar,

Geçen yıl, bütçede alınan tutumlardan, ölçülerden ayrılmayarak yürümeğe özenle çalışılmaktadır. Devlet gelirinin, oranlandığı gibi gerçekleştirileceği çok umulur. Türk parası sağlam değerini tutmaktadır. (*Alkışlar*). Hükümet bu siyasa çok değer vermektedir; bundan böyle de bu siyasadan ayrılmayacaktır.

Ergani ödücünün üçüncü bölümü de, bu yıl, beklenildiği gibi kapanmıştır. Ulusumuzun, böylelikle, hem Devletin maliyece olan gücüne güvenini, hem de bayındırlık siyasamıza verdiği değeri, bir daha göstermiş olması, övünülecek bir erginliktir. (*Alkışlar*).

Devlet işlerini maliyece sağlam bir temel üzerine kurmak için, Millet Meclisinin gösterdiği uyanıklığı övgülerle anarım. Ulusun, ulus gençlerinin, çocuklarının sağlıkları, sağlamlıkları, gürbüzlükleri üzerine düştüğümüz çok gerekli bir diriklik işidir. Sağlık soysal yardım bakanlığının bu yönden bize kıvanç verecek yolda çalışmakta olduğunu görmekteyiz. (*Alkışlar*).

Kültür işlerimiz üzerine, ulusça gönüllerimizin titrediğini bilirsiniz. Bu işlerin başında da Türk tarihini, doğru temelleri üstüne kurmak; öz Türk diline, değeri olan genişliği vermek için candan çalışılmakta olduğunu söylemeliyim. Bu çalışmaların göz kamaştırıcı verimlere ereceğine şimdiden inanabilirsiniz. (*Alkışlar*).

Arkadaşlar,

Güzel sanatların hepsinde, ulus gençliğinin ne türlü ilerletilmesini istediğinizi bilirim. Bu, yapılmaktadır. Ancak, bunda en çabuk, en önde götürülmesi gerekli olan Türk musikisidir. (*Alkışlar*) Bir ulusun yeni değişikliğinde ölçü, musikide değişikliği alabilmesi, kavrayabilmesidir.

Bu gün dinletmeğe yeltenilen musiki yüz ağartacak değerde olmaktan uzaktır. Bunu açıkça bilmeliyiz. (*Okay sesleri, alkışlar*). Ulusal ince duyguları, düşünceleri anlatan; yüksek deyişleri, söyleyişleri toplamak, onları, bir gün önce, genel son musiki kurallarına göre işlemek gerektir. Ancak; bu güzeyde, Türk ulusal musikisi yükselebilir, evrensel musiki de yerini alabilir.

Kültür işleri bakanlığının buna değerince özen vermesini, kamunun da bunda ona yardımcı olmasını dilerim.

Arkadaşlar,

Uluslararası siyasa acunu; geçen yıl içinde korunma kaygısına düştü; bu yüzden bütün ülkelerde silahlanmaya hız verildi. Cumhuriyet Hükümeti de, bundan dolayı, bir yandan, ulusal koruma gücünü pekiştirmeye çalışırken, bir yandan da barışın sarsılmaması için, ulusların birlikte çalışmasına umut veren yoldan ayrılmamak uğrunda elinden geleni esirgememiştir. (*Sürekli alkışlar*).

Cumhuriyet Türkiye'sinin, dostluklarına çözülmez bağlılığı, geçmiş yıllarda, türlü işlerde denenmiştir. (*Okay sesleri, alkışlar*). Ulusumuzun acunca tanınmış özlüğünün gereği de karşılıklı verilmiş sözü tutmaktır. (*Alkışlar*). Buna ne türlü özenildiği, bundan böyle de özenileceği bellidir.

Balkan antlaşması, (*Sürekli alkışlar*) Balkan Devletlerinin, birbirinin varlığına özel saygı beslemesini göz önünde tutan mutlu bir belgedir. (*Alkışlar*).

Bunun, sınırların korunmasında, gerçek bir değeri olduğu besbellidir. Ankara'da toplanmış olan "Balkan antlaşma divanının" verimli, yerinde çalışmasını ulusumuz sevgi ile karşıladı. (*Alkışlar*).

Arkadaşlar,

Ulusumuz, genel ekonomik, genel siyasal karşılıklı büyük olgunlukla karşılaşmıştır, kendine gösterilen yolun doğruluğunu anlamıştır, yeniden çıkabilecek güçlükleri yenmeye de anık olduğunu göstermiştir. (*Okay sesleri, alkışlar*).

Son belediye seçimlerinde, rey kullanabilecek olanların, yüzde yetmiş beşinden çoğu, reylerini kullanmışlardır. Ulusun, içerde birliğinin, hem belli, hem denenmiş, olması, gelecek için, en büyük güvençtir. (*Okay sesleri, alkışlar*).

Arkadaşlar,

Dördüncü Büyük Millet Meclisi, ulus birliğinde, Devlet siyasasında yüksek çalışma değerini göstermiştir. Bu toplantı yılındaki çalışmalarınız sırasında, size gelecek ulus işleri için de, en doğru yolları bulup göstereceğinize güvenimiz vardır. Toplantınız kutlu olsun. (*Sürekli Alkışlar*).

BEŞİNCİ DÖNEM

İKİNCİ YASAMA YILI

Birinci İnikat

1 Kasım 1935 Perşembe

Birinci Celse

Açılma saati: 15:00

Muvakkat Başkan: Reisvekili Nuri Conker

Muvakkat Katipler: Ali Muzafer Göker (Konya), Ziya Gevher Etili (Çanakkale),
Naşid Uluğ (Kütahya), Ali Zırh (Çoruh)

■ Reisicumhur Mustafa Kemal Atatürk

Büyük milletin yüce vekilleri;

Kamutayın beşinci devresini açarken sizlere derin saygılarımı sunarım. (*Alkışlar*). Kamutay, arsiulusal durumun çok önemli bir zamanında çalışmaya başlıyor. Hadiseler, Türk Milletine, iki ehemmiyetli düsturu yeniden hatırlatıyor; yurdumuzu ve haklarımızı müdafaa edecek kuvvette olmak, sulhu koruyacak arsiulusal çalışma birliğine önem vermek... (*Alkışlar*).

Sulhun bozulmuş olmasından ızdırap duymamak mümkün değildir. Her halde, bu günkü, ağır ihtilafların ortadan kalkması, medeni insanlığın başlıca dileği olmalıdır. (*Bravo sesleri, alkışlar*).

Bizim sulh ilkesine ne kadar bağlı olduğumuzu bu ilkenin güvenlik altına alınmasındaki dileğimizin ne kadar esaslı bulunduğunu izaha lüzum görmüyorum. Bu hususta çalışan Uluslar Sosyetesinin, tecrübelerden istifade ederek prensiplerini tekamül ettirmesi ve sulhu koruma kudretini artırması samimi arzumuzdur. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Sayın arkadaşlar!

İç idare teşkilatımızı, yurdun doğu bölgelerinden başlayarak genişletmek ihtiyacını duymaktayız. Yeniden iki genel ispektörlük ve yeniden bazı vilayetlerin kurulması da lüzumlu görülmektedir. Bu arada Dersim bölgesinde esaslı bir ıslahat programının tatbiki de düşünülmüştür.

Vilayetlerimizin devamlı teftişini ve müşterek işlerinin bir elden takibini kolayan genel ispektörlerden çok faydalar bekliyoruz.

Doğu vilayetlerimizin belli başlı ihtiyacı, orta ve batı illerimize demir yollarla bağlanmaktır. Şarka ilerleyen iki ana demir yolunun hızla bitirilmesini ve bunları birbirine bağlayacak yollar örüğüne şimdiden başlanmasını lüzumlu görüyoruz.

İran-Türkiye transit yolunun teşkilatlanması özenle bitirilmelidir. Liman ve sulama işlerinde acele yapılacak şeyler vardır. Sağlık savaşı da yeni icablara göre genişletilmek zaruretindedir. Saydığım bütün bu işleri, Hükümetin kesin bir program içinde gütmesini bekleyebiliriz.

Üzerinde önemle durmak istediğim bir ciheti de bildirmeliyim. Türk ülkesi içinde köylere varıncaya kadar küçük büyük bütün şehirlerimizin birer şenlik ve bayındırlık görevi olması önde tuttuğumuz amaçlardandır. *(Alkışlar)*.

Türke ev ve bark olan her yer sağlığın, temizliğin, güzelliğin, modern kültürün örneği olacaktır. *(Alkışlar)*.

Devlet kurumları yanında, doğrudan doğruya bu işlerle ilgisi olan urayların bu görüş ve düşünüşle çalışmalarını istiyorum. Urbayların Devlet merkezinde toplanışı bu işin sonucu değil başlangıcıdır.

Bayanlar, Baylar;

Endüstri programımız, normal gidişindedir. Bununla beraber yurdun endüstrileşmesine daha çok hız verilmesi ve yakın bir çağda, yeni bir ikinci programa başlanması lüzumuna dikkatinizi uyandırmak isterim.

Mağden işleri yeni bir açılma devresindedir. Mağden mühendislerimizi, ihtiyaca yeter sayı ve değerde yetiştirmeyi önemek gerektir. Komür havzasının rasyonel işlemesi için tedbirler aramakta lazımdır. *(Alkışlar)*.

Bir de arkadaşlar!

Köylümüzün genlik düzeyinin yükselmesi tedbirlerine daha geniş ölçüde özenle devam edeceğiz. *(Alkışlar)*.

Aydın saylavlar Kültür kınavımızı, yeni ve modern esaslara göre, teşkilatlanırmaya durmadan devam ediyoruz. Türk tarih ve dil çalışmaları, büyük inanla beklenen ışıkl verimlerini şimdiden göstermektedir.

Ulusal musikimizi, modern teknik içinde yükseltme çalışmalarına, bu yıl daha çok emek verilecektir.

Ulusal kültür için pek lüzumlu olduğu gibi, arsiulusal ilgiler bakımından da yüksek değeri belli olan radyo işine önem vermeniz yerinde olur.

Sayın arkadaşlar!

Maliyede, geçen yıl, cesaretle aldığımız tedbirlerin, ne kadar yerinde olduğu sabit olmuştur. Tuz ve şeker fiatlarının düşürülmesi, halkı hoşnut etmiş ve yoğaltımı artırmıştır.

Bu yıl, başka konularda da, bu yönden tedbirler alacaksınız. Sayım vergisinde ve bina kıymetlerinde indirim faydalı olacaktır. Arazi ve yapı vergilerinin hususi idarelere devri önemli islahattan sayılacaktır. Vergi indirimlerini Hazinenin karşılayabilmesi, ülke ekonomi kudretinin yüksekliğine değerli bir belgedir. *(Alkışlar)*.

Ekonomik teşkilat, teknik temeller üzerine yerleşerek yükseldikçe, yurdun verimi daha ziyade olacaktır. Ancak, bükün özenimizi vererek vatanın teşkilatlanması hızını artırmak gerektir.

Arsiulusal siyasanın gidişi ulusal korum araçlarını artırmaya da lüzum göstermektedir. Bunun malî çarelerini dikkatli ve isabetli bir surette araştırmanızı dilerim. Tayyare filolarımızı vücade getirmek için büyük milletimizin yüce ilgisini heyecanla anmak borcumdur.

Son arsiulusal hadiseler, Türk milleti için kudretli bir hava ordusunun, hayatig önemde tutulmasına bir daha hak verdirdi. (*Alkışlar*).

Çok emekle kurduğumuz, canımızla korumaya and içtiğimiz kutsal yurdun, havadan saldırılara karşı güvenlik altında bulunması demek, bize saldıracakların, kendi yurtlarında bizim de aynı zararları yapabileceğimize güvenimiz demektir. (*Şiddetli alkışlar, bravo sesleri*).

Bu güveni, hergün, artıracak araç bulmakta, büyük Türk ulusunun, ne göksel bir duyguyu kalbinde taşıdığını her ferdinin vatan için tutuşan gözlerinde okumaktayız. (*Alkışlar*).

Havacılarımız, bütün ordu ve donanmamız gibi vatan korumaya anık kahramanlardır. (*Alkışlar*). Büyük millet, bu soyak evlatlar ile kendini mutlu sayabilir. (*Alkışlar*).

Sevgili arkadaşlarım!

İşlerimiz çoktur, geniştir, önemlidir. Fakat, başarılabacağına sarsılmaz güvenim vardır. Çünkü, Kamutay vatan severliğin, çalışkanlığın, tedbirde isabetin ideal örneğidir. (*Alkışlar*). Kamutay, yurdun korunması, onun bayındırlığı için en yüksek ulusal ilham ve kudret kaynağıdır. (*Şiddetli ve sürekli alkışlar*).

BEŞİNCİ DÖNEM

ÜÇÜNCÜ YASAMA YILI

Birinci İnikat

1 Kasım 1936 Pazar

Birinci Celse

Açılma saati: 14:00

Muvakkat Başkan- Refet Canrtez

Muvakkat Katipler: Naşid Ulug (Kütahya), Ali Muzaffer Göker (Konya),
Ziya Gevher Etili (Çanakkale), Süreyya Tevfik Genca.(Tokad)

Reisicumhur Mustafa Kemal Atatürk

Sayın milletvekilleri,

Sizi, sevgi ve saygılarımla selamlayarak, beşinci devrenin ikinci senesini açıyorum. Derhal, söylemeliyim ki, bu seneki çalışmalarımızın da, memleket ve millet işlerinde, yeni iyilikler ve ilerlemeler yapacağına kaniyim.

Geçen yıl, Türk milleti, huzur ve sükun içinde, milli ve insani ülküye, aşk ile koşan kuvvetli ve çalışkan bir varlık gösteriyordu. İdarede ve Adliyede yeni kanunların ve yeni teşkilatın vatandaşı sevindiren neticeleri görülüyordu.

Ekonominin her sahasında ve memleketin her tarafında, Türkler, kendilerine ve Devletlerine tam bir güven içinde çalışıyorlardı. (*Alkışlar*)

Cumhuriyet, yeni ve sağlam esaslar ile, Türk milletini emin ve metin bir istikbal yoluna koyduğu kadar, asil, fikirlerde ve ruhlarda yarattığı güvenlik itibarı ile, büsbütün yeni bir hayatın müjdecisi olmuştur. (*Alkışlar*).

Seneler geçtikçe, milli ideal verimleri, güvenle çalışmada, ilerleme hevesinde, milli birlik ve milli irade şeklinde, daha iyi gözlere çarpmaktadır. Bu, bizim için çok önemlidir; çünkü, biz, esasen milli mevcudiyetin temelini, milli şuurda ve milli birlikte görmekteyiz. (*Bravo sesleri, alkışlar*).

Halk ile Hükümet arasındaki yakınlık ve beraber çalışma gayreti, ayrıca, memnuniyeti mucib bir seviyededir. Bu hususta partimizin feyizli önderliğini ehemmiyetle kaydetmek isterim. İdari ve ekonomik tedbirlerin iyi tatbiki ve tatbik neticelerinin iyi anlaşılması için, halkın Hükumete yardım etmek hevesi, iftihar olunacak bir tezahürdür. Bu ruhi vaziyet, Türk milletini ilerletmek ve Türk vatanını imar etmek için, çok verimli ve çok esaslı bir amildir.

Devleti ve Hükumeti kendi malı ve koruyucusu tanımak, bir millet için büyük nimet ve mazhariyettir. (*Alkışlar*). Türk milleti bu neticeye Cumhuriyette varmış ve her sene bunun artan semerelerini görmüş ve göstermiştir. (*Alkışlar*).

Milletimizin, maddi ve manevi huzuruna, her şeyden fazla ehemmiyet verişimizin, ne kadar yerinde olduğu anlaşılıyor.

Arkadaşlar;

İlk tahsilin yayılması için, sade ve pratik tedbirler almak yolundayız. İlk tahsilde hedefimiz, bunun umumi olmasını bir an evvel tahakkuk ettirmektir. Bu neticeye varmak, ancak, fasılasız tedbir almakla ve onu metodik tatbikle mümkün olabilir. Milletin başlıca bir işi olarak, bu mevzuda ısrar etmeyi lüzumlu görüyorum.

Sanat ve teknik mekteplerine rağbet artmıştır. Bunu sevinçle söylerken her türlü teşviki arttırmak lazım olduğunu da ilave etmek isterim. Yüksek tahsil için, Ankara Üniversitesini tesis etmek yolunda Tıp fakültesine de başlayarak yeni ve en kâlfetli hamlenin atılmasını dilerim.

Güzel sanatlara da alakanızı yeniden canlandırmak isterim. Ankara'da bir konservatuvar ve bir temsil akademisi kurulmakta olmasını zikretmek, benim için bir hazdır. Güzel sanatların her şubesi için, kamutayın göstereceği alaka ve emek milletin insani ve medeni hayatı ve çalışkanlık veriminin artması için, çok tesirlidir.

Başlarında kıymetli Maarif vekilimiz bulunan, Tarih Kurumu ile Türk Dil Kurumunun, hergün yeni hakikat ufukları açan ciddi ve devamlı mesaisini takdirle yad etmek isterim. Bu iki ulusal kurumun, tarihimizin ve dilimizin, karanlıklar içinde unutulmuş derinliklerini, dünya kültüründeki analıklarını, reddolunamaz ilmi belgelerle ortaya koydukça, yalnız Türk milleti için değil, ve fakat bütün ilim alemi için, dikkat ve intibahı çeken, kutsal bir vazife yapmakta olduklarını emniyetle söyleyebilirim. (*Alkışlar*). Tarih kurumunun Alacahöyük'te yaptığı kazılar neticesinde, meydana çıkardığı, beş bin beş yüz senelik maddi Türk tarih belgeleri, cihan kültür tarihini yeni baştan tetkik ve tamik ettirecek mahiyettedir.

Bir çok Avrupalı alimlerin iştirakile toplanan, son dil kurultayını ışıklı neticelerini bizzat görmüş olmakla çok mutluyum. Bu ulusal kurumların az zaman içinde, ulusal akademiler halini almasını temenni ederim. Bunun için, çalışkan tarih ve dil alimlerimizin, dünya ilim alemince tanınacak, orijinal eserlerini görmekle bahtiyar olmamızı dilerim.

Sayın arkadaşlar;

Ana vatana yeni kavuşan göçmen vatandaşlarımızın iskani başlıca işlerimizdendir. Göçmenleri iyi yerleştirmek ve süratle üretmen kılmak için, onları kafi derecede teşhiz etmeğe çalışıyoruz. Aldığımız neticeler ümid vericidir.

Bu milli meseleye, tahsis edebildiğimiz vesait derecesinde, fakat ara vermeksizin devam edeceğiz. Demiryolu inşası programına devam ediyoruz. Buna muvazi olarak, yol ve köprü inşaatına, daha fazla vesait tahsis edebilmek, arzuya şayanıdır. Her halde su işleri için verilen vesaiti arttırmaya lüzum vardır. Şimdiye kadar muhtelif yerlerde yapılmış ve yapılmakta olan ufak büyük su işleri çok teşvik edici neticeler vermektedir. (*Alkışlar*)

Kamutayın, su işleri için yeni imkanlar aramasını lüzumlu görmekteyim. Telefon şebekesi memleket içinde, bir program dahilinde genişlemektedir. Bu faaliyeti takdir ve teşvik etmek isterim. Yakın bir zamanda iyi bir radyo merkezine nail olacağımızı umarım. Ticari hava nakliyesi işlerinin emniyetli, intizamlı devamını ve genişlemesini ise çok önemli tutmaktayım.

Sayın vekiller;

Ekonomi sahalarında milli faaliyetimizin artmasından ve genişlemesinden sevinç duymaktayız. Cumhuriyetin ekonomik tedbirleri her sahada feyizli semereler vermektedir. Ziraatta kalkınmayı kolay ve çabuk yapmak için şartlar, çok ilerlemiş ve hazırlanmıştır. Yeni usulde ve yeni makineler kullanmakta, iyi teşkilatla yapılacak yardımların süratle semere vereceğini görüyoruz, Kooperatif teşkilatı her yerde sevilmiştir. Kredi ve satış için olduğu kadar, istihsal vasıtalarını öğretip kullandırmak için de, kooperatiften istifadeyi mümkün görüyoruz.

Ziraatte hastalıklar ile mücadele işine daha çok ehemmiyet vermek lazımdır. Toprak kanununun bir neticeye varmasını Kamutayın yüksek himmetinden beklerim. Her Türk çiftçi ailesinin, geçineceği ve çalışacağı toprağa malik olması, behemehal lazımdır. (*Alkışlar*). Vatanın sağlam temeli ve iman bu esastadır. Bundan fazla olarak, büyük araziyi modern vasıtalarla işletip vatana fazla istihsal temin edilmesini teşvik etmek isteriz. (*Alkışlar, bravo sesleri*).

Ticaret münasebetlerimiz bu sene daha genişlemiştir. Karşılıklı genişlik ve kolaylık, takib ettiğimiz esastır. İhracatımızın kolaylaştırıldığı yerde ithalatın artmasından sakınıyoruz.

Bu ithalatı arttırmak ve kolaylaştırmaya çalışıyoruz. Bu dürüst polita üç sene-denberi ticaretimiz hacmini muntazaman arttırmıştır.

Endüstri programının tatbiki, ciddi olarak devam ediyor. Her yeni endüstri eseri, muhitine refah ve medeniyet ve bütün memlekete haz ve kuvvet vermektedir. İkinci programın hazırlıkları şevk ile ilerlemektedir. Maden işletilmesi inkişaf halindedir. Madenlerimiz bizim başlıca bir döviz kaynağımız olduğu için de, yüksek dikkatinizi celbe değerlidir. Artvin civarında bakır madenlerinden birinin işlemeğe başlanmasından memnun olduk. Ergani bakır madeninin işlemeğe başlamasını, memleket için mühim bir fayda telakki ediyoruz.

Yine memleket için pek ehemmiyetli bulduğumuz diğer mesele, kömür havzasını rasyonel olarak işlemesidir. Üzerinde bulunduğumuz tedbirlerin süratle netice vermesini temenni ederim.

Deniz ve deniz mahsulleri ticaret ve endüstrisi önemli bir mevzuumuzdur. Ticaret filomuzu yenilemek ve arttırmak teşebbüsünü memnun olarak kaydediyoruz. Limanlarımızda kafi teşkilat yapılması, umumi mağazalar ve antrepolar bulundurulması mukarrerdir.

İş kanununun tatbiki için icab eden teşkilatın kurulması lazımdır. Ayrıca deniz ve ziraat işçileri için de, yeni kanunlar hazırlanmalıdır. Küçük kredi mevzuunun ehemmiyetle ele alınmasını, Büyük Meclisin dikkatine arz ederim.

Bu sene, Ziraat Bankasının yeni kanun layihası, çalışma mevzularımız arasında olacaktır. Bankaları ve kredi tevziini inzibata alan, kooperatifleri kuran ve genişleten kanunlarımızdan sonra, bu yeni eserleriniz memleketin kredi hayatında verimli olacaktır.

Maliyemiz, memnun olacağınız surette, müsbet ve verimli vaziyettedir. Muvazeneye hususi ehemmiyet veren Büyük Meclis, her sene varidatı fazlası ile temin etmeğe muvaffak olmaktadır. Bu sene de tahminlerin tahakkuk edeceğine emniyet edebiliriz.

Hayatı ucuzlatmak icab ettikçe, vergileri indirmek siyasetine devam edeceğiz. Tuz, şeker, çimento, sayım vergilerinde iki sene içinde yaptığımız cesurane indirimler, her bakımdan faydalı olmuştur. Bu sene hem ilk ihtiyaçlardan, hem esaslı kuvvet vasıtalarından olan petrol ve müştakları üzerindeki resimlerden geniş miktarda indirme yapmağa muvaffak olmanızı dilerim. (*Alkışlar*)

Bundan başka, vergi usullerinin islahı çarelerinin aranmasına da ehemmiyetle devam olunmalıdır. İyi usul ve iyi tatbikin memnun edici neticelerini vatandaş, hiç bir işte vergi mevzuu kadar hassasiyetle takdir etmez. Diğer taraftan vatandaşın Hazineye karşı mükellefiyetinin, en mühim vazifesi olduğunu anlatmak için, yorulmamak lazımdır. Şüphe yoktur ki, bahusus Devletçi ve halkçı olan bir idare ve ekonomi hayatında, Hazinesinin kudret ve intizamı, başlıca mesnettir. Cumhuriyetin kudreti de her sahada ve milli müdafa sahasında, ihtiyaçlarını karşılayan Hazinesinin intizamındadır.

Gelecek yıllar için de Hazinesinin kudretini muhafaza etmek, sizin en mühim işiniz olacaktır. Milli paramızın fiilen müstakir olan kıymeti muhafaza olunacaktır. (*Alkışlar*).

Aziz arkadaşlar,

Milli müdafa vasıtalarına senelerden beri verdiğimiz ehemmiyetin yerinde olduğunu, hadiseler hergün göstermektedir. (*Bravo sesleri, alkışlar*).

Ordumuzu en yeni vasıtalarla mütemadiyen techiz etmeğe çalışıyoruz. Yüksek kıymetini artırmaya verdiğimiz ehemmiyet ise daha ziyadedir.

Ordunun çalışmalarından ve bütün milletin vatan müdafaası için sevecek ve isteyerek çalışmak şevkinden memnunuz. (*Alkışlar*).

Deniz silahlarına ehemmiyet veriyoruz. Denizcilerimizin iyi silahlı ve iyi talimli olarak hazırlanmaları büyük emelimizdir. (*Alkışlar*).

Hava ordusuna sarfettiğiniz himmeti arttırmanızı dilerim. Yeni bir programın tatbikat devresinde bulunduğumuz için, hava kuvvetlerimiz arzumuz derecesinden henüz uzaktır.

Kuvvetli bir hava ordusu vücade getirmek yolunda iyi neticelere doğru emniyetle yürümekte olduğumuzu ifade ederken, hava taarruzlarına karşı milletin hazırlanması için de ayrıca alakanızı uyandırmak isterim. Bu sene içinde arsiulusal bakımdan bizim için mesud hadiseler oldu. İngiltere Kralı Sir Majeste Sekizinci Edvard'ın mütenekkiren ziyaretini ve Boğazlarda yeni rejimin (Montrö) mukavelesinin derpiş ettiği veçhile tatbika başlandığını, bunların başında olarak zikretmemliyim. (*Sürekli alkışlar*).

Tanışmakla bahtiyar olduğum İngilizlerin Büyük Kralı ile aramızda husule gelen dostluğun, milletlerimizin temayülata uygun olarak, iki hükümet arasında fiilen inkişaf etmekte olan samimi münasebat üzerinde hayırlı tesirine şüphe yoktur. (*Alkışlar*).

Türkiye'nin hakkını teslim etmekle yüksek dostluk ve anlayış, gösteren (Montrö) mukavelesi akidleri, aynı zamanda kritik devam eden arsiulusal durumun bu önemli devresinde, istikrarı için herkesin çalışması icab eden umumi sulh işine de değerli hizmet etmiş oldular. (*Alkışlar*).

Tarihte bir çok defa münakaşa ve ihtiras vesilesi olmuş olan Boğazlar, artık tamamiye Türk hakimiyeti idaresinde, yalnız ticaret ve dostluk münasebetlerinin muvasala yolu haline girmiştir. (*Alkışlar*). Bundan böyle muharip her hangi bir Devletin harp sefinelerinin Boğazlardan geçmesi memnudur. (*Bravo sesleri, alkışlar*).

Bu münasebetle, karada ve denizde Büyük komşumuz Sovyet Rusya ile aramızdaki, onbeş seneden beri her türlü tecrübeden geçmiş olan dostluğun, ilk gün-deki kuvvet ve samimiyetini tamamiye muhafaza ederek, tabii inkişafında devam ettiğini beyan etmekle de, ayrıca memnuniyet duyuyorum. (*Sürekli alkışlar*).

Bu sene içinde, Afganistan'ın kıymetli Hariciye ve Harbiye vezirleri ile görüş-mekten de memnun oldum.

Dost ve müttefik Yugoslavya'nın Yüksek Başvekil ve Hariciye Nazırının Milli Bayramımızda aramızda bulunması, bize ayrı bir sevinç verdi. (*Alkışlar*).

Balkanlılar arasındaki kardeşliğin tarsini, bizim ötedenberi başlıca emelimiz-dir. Türk-Yugoslav bağıllığı bunun esaslı bir tezahürüdür. (*Alkışlar*).

Diğer müttefiklerimiz ve dostlarımız ile de temaslarımız, daimi ve samimi-dir. Balkanlarda, Garbi Asya'da ve Şarki Akdeniz'de mevcut sulhün devamı, eski dünyanın bir çok diğer yerlerine nisbetle, daha emin görünmektedir. (*Alkışlar*). Türkiye'nin bütün Devletlerle münasebetlerinin iyi olduğunu, memnuniyetle kay-dederim. (*Alkışlar*).

Bu sırada, Milletimizi gece gündüz meşgul eden başlıca büyük bir mesele, hakiki sahibi öz Türk olan İskenderun - Antakya ve havalisinin mukadderatıdır. (*Bravo sesleri, sürekli Alkışlar*). Bunun üzerinde, ciddiyet ve katiyetle durmaya mecburuz. (*Ayakta sürekli alkışlar, yaşa, varol sesleri*).

Daima kendisi ile dostluğa çok ehemmiyet verdiğimiz Fransa ile aramızda, tek ve büyük mesele budur. (*Hallolmalı sesleri*). Bu işin hakikatını bilenler ve hakkı sevenler, alakamızın şiddetini ve samimiyetini iyi anlarlar ve tabii görürler. (*Alkışlar*).

Önümüzdeki sene, müzakereler ve silahlanma yarışları ile büyük bir hazırlık senesi olacağı benziyor. Devletler arasındaki ihtilafların anlaşmalara varmasını sa-mimiyetle dilerim.

Sayın Milletvekilleri;

Ağır ve önemli işleriniz, size, millet yolunda, esaslı hizmetler hazırlamaktadır. Milletin sevgileri, hayırlı ve faydalı çalışmalarınıza sizinle beraberdir. (*Sürekli al-kışlar, bravo Atatürk sesleri*).

BEŞİNCİ DÖNEM

DÖRDÜNCÜ YASAMA YILI

Birinci İnikat

1 Kasım 1937 Pazartesi

Birinci Celse

Açılma Saati: 14:00

Muvakkat Başkan: Refet Canitez

Muvakkat Katipler: Ali Muzaffer Göker (Konya), Ziya Cevher Etili (Çanakkale),
Naşid Ulug (Kütahya), Ali Zırh (Çoruh)

Reisicumhur Mustafa Kemal Atatürk

Sayın Milletvekilleri;

Memnuniyetle görmekteyiz ki, Cumhuriyet rejimi yurdumuzda huzur ve sükunun en iyi yerleşmesini temin etmiş bulunuyor. Vatandaşlar ve bu yurttan oturanlar, Cumhuriyet kanunlarının eşit şartları altında kendileri için hazırlanan hürriyet, refah ve saadet imkanlarından azami istifade etmektedirler. Milletimizin layık olduğu yüksek medeniyet ve refah seviyesine varmasını alıkoyabilecek hiçbir engel düşünmeğe yer bırakılmadığını ve bırakmayacağını huzurunuzda söylemekle bah-tiyarım. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Tunceli’ndeki icraatınız neticeleri, bu hakikatin yakın ifadesidir. İleri Hükümetçiliğin şiarı, halkı, kudretine olduğu kadar şefkatine de samimiyetle inandırabilmesidir. Büyük, küçük bütün Cumhuriyet memurlarında bu zihniyetin, en geniş ölçüde inkişafına önem vermek, çok yerinde olur. Hususi idarelerin geçen yılki faaliyetleri verimli olmuştur. Ancak, hususi idareler ve belediyeler, büyük kalkınma savaşımızda başarı hasılasını artıracak vazifeler ve hususile hayat ucuzluğunu temin edecek, yerine göre tedbirler bulmalı ve selahiyetlerini tam kullanmalıdırlar. Şehircilik işlerinde de, teknik ve planlı esaslar dahilinde çalışmak lazımdır. Bunun için belediyelerimizi türeli bir surette aydınlatmak kılavuzlamak işle uğraşacak, merkezde bir teknik büro kurulmasını tavsiye ederim. Kendine, inkılabın ve inki-lapçılığın çeşitli ve hayati vazifeler verdiği Türk vatandaşının sağlığı ve sağlamlığı, her zaman üzerinde dikkatle durulacak milli meselemizdir. Sağlık ve sosyal yardım vekaletinin bu mesele üzerindeki sistemli çalışmaları, yüksek kamutayı memnun edecek mahiyette inkişaf etmektedir.

Aynı vekalet, kendine verdiğimiz göçmen işlerini de sosyal ve ekonomik politikamıza uygun olarak başarı ile görmektedir. Vekaletin, “sağlam ve gürbüz nesil, Türkiye’nin mayasıdır” prensibini, pek iyi kavrayarak çalışmakta olduğunu takdire değer bulurum.

Yüce Saygılar,

Bilindiği gibi, biz, yurt emniyeti içinde fertlerin emniyetini de, layık olduğu derecede göz önünde tutarız. Bu emniyet, Türk Cumhuriyeti kanunlarının, Türk

hakimlerinin teminatı altında, en ileri şekilde mevcuttur. Kanunlarımızda yaptığımız bazı tadiller ve kabul buyurduğumuz Meşhut Cürümler Kanunu bu maksada kuvvetle hizmet etmiştir. Adli bünyemizin ve kanun dizliğimizin; daima bu yönden incelemelerle, Türkiye'nin dinamik hayatına, hiç şaşmadan, uygunlukları temin edilmelidir. Bu lüzum karşısında Kara ve Deniz ticaret kanunlarımızın ekonomik bünyemizdeki inkişafı daha uygun hale getirilmesinde zaman geçirilmemek yerinde olur. Bir de, şu nokta üzerinde durmama, izin vermenizi rica edeceğim:

Emniyet ve hak işlerle alakalı usullerde ve kanunlarda, kolaylık, çabukluk, açıklık ve kesinlik esas olmalıdır. Bu sebepler vatandaşların icra daireleriyle olan ilişkilerini kolaylaştırmak kasdile yapılan etütlerin, bir an evvel kanun haline getirilmesini tavsiyeye layık bulurum. Bu işaret ve tavsiyelerimin iyi karşılanacağından şüphe etmem. Çünkü her sahada olduğu gibi, adli usuller ve kanunlar sahasında da, Türk Cumhuriyetinin ve onun yüksek, değerli kamutayının anlayışı, ileri anlayıştır. Şimdi arkadaşlar, ekonomi hayatımızı gözden geçireceğim.

Derhal bildirmeliyim ki, ben ekonomik hayat denince; ziraat, ticaret, sanayi faaliyetlerini ve bütün nafia işlerini, birbirinden ayrı düşünülmesi doğru olmayan bir kül sayarım. Bu vesile ile şunu da hatırlatmalıyım ki, bir millete müstakil hüviyet ve kıymet ki, bir millete müstakil hüviyet ve kıymet veren siyasi varlık makinasında devlet fikir ve ekonomi hayat mekanizmaları birbirlerine bağlı ve birbirlerine tabidirler. O kadar ki, bu cihazlar birbirine uyarak aynı ahenkle çalıştırılmazsa, Hükümet makinasının motris kuvveti israf edilmiş olur. Ondan beklenen tam verim elde edilemez. Onun içindir ki, bir milletin kültür seviyesi, üç sahada; devlet, fikir ve ekonomi sahalarındaki faaliyet ve başarıları neticelerinin hazılasile ölçülür.

Sayın Milletvekilleri,

Milli ekonominin temeli ziraattır. Bunun içindir ki, ziraatta kalkınmaya büyük önem vermekteyiz. Köylere kadar yayılacak programlı ve pratik çalışmalar, bu maksada erişmeyi kolaylaştıracaktır. Fakat, bu hayati işi, isabetle amacına ulaştırabilmek için, ilk önce ciddi etütlere dayalı bir ziraat siyaseti tespit etmek ve onun içinde, her köylünün ve bütün vatandaşların kolayca kavrayabileceği ve severek tatbik edebileceği bir ziraat rejimi kurmak lazımdır. Bu siyaset ve rejimde önemli yer alabilecek noktalar başlıca şunlar olabilir:

Bir defa, Memlekette topraksız çiftçi bırakılmamalıdır. (*Bravo sesleri, alkışlar*). Bundan daha önemli olanı ise, bir çiftçi ailesini geçindirebilen toprağın, hiçbir sebep ve suretle, bölünemez bir mahiyet alması. (*Alkışlar*). Büyük çiftçi ve çiftlik sahiplerinin işletebilecekleri arazi genişliği, arazinin bulunduğu memleket bölgelerinin nüfus kesafetine ve toprak verim derecesine göre sınırlanmak lazımdır. Küçük, büyük bütün çiftçilerin iş vasıtalarını artırmak, yenileştirmek ve korumak tedbirleri vakit geçirilmeden alınmalıdır. Herhalde, en küçük bir çiftçi ailesi, bir çift hayvan sahibi kılınmalıdır. Bunda ideal olan öküz değil, beygir olmalıdır. Öküz ancak bazı şartların henüz temini güç bölgelerde hoş görülebilir. Köylüler için, umumiyetle, pulluğu pratik ve faydalı bulurum. Traktörler, büyük çiftliklere tavsiye olunabilir. Köyde ve yakın köylerde müşterek harman makinaları kullanırmak köylülerin ayırlamayacağı bir âdet haline getirilmelidir.

Memleketi; iklim, su ve toprak verimi bakımından, ziraat bölgelerine ayırmak icab eder. Bu bölgelerin her birinde köylülerin gözleri ile görebilecekleri çalışmalar

için örnek tutacakları verimli, modern, pratik ziraat merkezleri kurulmak gerektir. Bugün Devlet idaresinde bulunan çiftliklerin ve bunların içindeki türlü ziraat, sanayi kurumlarının bir kısmı, ziraat hayat ve faaliyetinin bütün sahalarında her türlü teknik ve modern tecrübelerini ikmal etmiş olarak bulundukları bölgelerde en faydalı ziraat usul ve sanatlarını yaymaya hazır bulunmaktadır. Bu vekalet için, büyük kolaylıklar temin edecektir.

Ancak, gerek mevcut olan ve gerek bütün memleket ziraat bölgeleri için yeniden kurulacak ziraat merkezlerinin, sekteye uğramadan tam verimli faaliyetlerini, şimdiye kadar olduğu gibi, devlet bütçesine ağırlık vermeksizin kendi gelirleri ile kendi varlıklarının idare ve inkişafını temin edebilmeleri için bütün bu kurumlar birleştirilerek geniş bir işletme kurumu teşmil olunmalıdır. Bir de, başta buğday olmak üzere bütün gıda ihtiyaçlarımızla endüstrimizin dayandığı türlü iptidai maddeleri temin ve harici ticaretimizin esasını teşkil eden çeşitli mahsullerimizin ayrı ayrı her birinde, miktarını artırmak kalitesini yükseltmek, istihsal masraflarını azaltmak, hastalık ve düşmanlar ile uğraşmak için gereken teknik ve kanuni her tedbir, vakit geçirilmeden alınmalıdır.

Orman servetimizin korunması lüzumuna ayrıca işaret etmek isterim. Ancak bunda mühim olan, koruma esaslarını, memleketin türlü ağaç ihtiyaçlarını devamlı olarak karşılaması icab eden ormanlarımızı muvazeneli ve teknik bir surette işleterek istifade etmek esası ile makul bir surette telif etmek mecburiyeti vardır. Buna büyük kamutayın layık olduğu ehemmiyeti vereceğine şüphe yoktur.

Sayın Milletvekilleri,

Dış ticarete takip ettiğimiz ana prensip, ticaret muvazenemizin aktif karakterini muhafaza etmektir. Çünkü, Türkiye tediye muvazenesinin en mühim esasını bu teşkil eder.

Son yılların rakamları ve geçirdiğimiz senenin seyir ve istikameti, takip ettiğimiz prensibin elde edilmiş müspet neticelerini göstermektedir. Kontenjan usulü, muayyen anlaşma şartlarımızı kabul etmiş memleketler için büsbütün kaldırılmıştır. Bu memleketlerden piyasanın kayıtsız şartsız ithalat yapabilmesi temin edilmiştir.

Dış ticaret politikamızın hususiyeti şudur; iç ve dış vaziyet icaplarını daima karşılamak suretile seyirlerine intibak etmek. İç ticarete gelince, bunda, en önde gördüğümüz esas, teşkilatlandırma ve muayyen tipler üzerinde işleme ve rasyonel çalışmadır. Kesin zaruret olmadıkça, piyasalara karışılmaz, bununla beraber, hiçbir piyasa başı boş değildir.

Sırası gelmişken Cumhuriyetin tüccar telakkisini de kısaca ifade edeyim; tüccar milletin emeği ve üretimi kıymetlendirilmek için, eline ve zekasına emniyet edilen ve bu emniyete liyakat göstermesi gereken adamdır. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Bu bakımdan, ihracatçılar hakkındaki kanun, murakabe hakkındaki kanun, teşkilatlandırma hakkındaki hükümler, müspet neticelerini vermektedir. İhracat mallarımızın, hükümetin yakın kontrolü altında satışlarının teşkilatlandırılması mühimdir. Bunu göz önünde tutan ekonomi vekaleti, geçen yıl içinde, Iğdır'da, Ege, Trakya bölgelerinde türlü mevzulara ait satış kooperatifleri teşkil etmiş ve on-

ları faaliyete geçirmiştir. Önümüzdeki yıl içinde, başta fındık olmak üzere, diğer belli başlı mahsullerimizi de, alakalandıran birlikleri vücuda getirmelidir.

Sayın arkadaşlar;

Endüstrileşmek, en büyük milli davalarımız arasında yer almaktadır. Çalışması ve yaşaması için ekonomik elemanları memleketimizde mevcut olan büyük, küçük her çeşit sanayiye kuracağız ve işteleyeceğiz. (*Alkışlar*)

En başta vatan müdafaası olmak üzere, mahsullerimizi kıymetlendirmek ve en kısa yoldan, en ileri ve refahlı Türkiye idealine ulaşabilmek için, bu bir zaruret. Bu kanaatle, beş yıllık ilk sanayi planının geri kalan ve bütün hazırlıkları bitirilmiş olan birkaç fabrikasını da süratle başarmak ve yeni plan için hazırlanmak icab eder.

Endüstrileşme karar ve hareketimize mütenazır olarak bugünkü mevzuatımızda tadiller ve ilave edilecek bazı yeni hükümler vardır. Bunların başlıcalarını şöyle hülasa edebiliriz:

Sermayesinin tamamı veya büyük kısmı devlete ait ticari-sanayi kurumlarının mali kontrol şeklini, bu kurumların bünyelerine ve kendilerinden istediğimiz ve isteyeceğimiz. Ticari usul ve zihniyetle çalışma icaplarına süratle tevfiğ etmek; bu gibi kurumların bugünkü usullerle çalışmalarına ve inkişaf etmelerine imkan yoktur.

Mevcut gümrük tarifeleri kanununda bugünkü politika ve temayülümüze uygun tedbirleri yapmak lazımdır.

Diğer mühim nokta, daha evvel de işaret ettiğim gibi, memlekette, hususiyle bazı bölgelerde, göze çaracak ehemmiyet alan hayat pahalılığı mevzuu ile uğraşmak. Bunun için ilmi bir tetkik yaptırılmalı ve tespit edilecek bir tetkik yaptırılmalı ve tespit edilecek sebepler ile radikal ve planlı şekilde mücadele edilmelidir. Küçük esnafa ve küçük sanayi erbabına muhtaç oldukları kredileri kolayca ve ucuzca verecek bir teşekkül vücuda getirmek ve kredinin normal şartlar altında, ucuzlatılmasına çalışmakta lazımdır. Türkiye'de devlet madenciliği, milli kalkınma hareketiyle yakından alakalı, mühim mevzulardan biridir. Umumi endüstrileşme telakkimizden başka, maden arama ve işletme işinde, her şeyden önce, harici tediye vasıtalarını, döviz gelirimizi artırabilmek için, devam ve hususi bir ehemmiyet vermeye mecburuz. Maden Tetkik ve Arama Dairesinin çalışmalarına azami inkişaf vermesini ve bulunacak madenlerin, rantabilite hesapları yapıldıktan sonra, planlı şekilde hemen işletmeye konulmasını temin etmemiz lazımdır. Elde bulunan madenlerin en mühimleri için üç yıllık bir plan yapılmalıdır.

Ereğli Şirketini satın aldığımızı ve Ereğli kömürü havzasında rasyonel bir istihsal planının günün meselesi olduğunu biliyorsunuz. Bunun ikmali çabuklaştırılarak, kömür istihsalatımız kısa bir zamanda, en az bir misli artırılmalıdır. Diğer taraftan, Maden Tetkik ve Arama Dairesinin, Divriği sahasında bulunduğu ve cevher nispeti itibarile ehemmiyetli olan demir madeninin süratle işletilmesine geçilmeli ve Karabük demir-çelik sanayiimiz ihtiyaç planı dışındaki kısmının ihracatına başlanılmalıdır. (*Alkışlar*)

Liman işlerinde modern ve planlı çalışma ve tarifelerdeki tenzilatın uyandırıldığı memnuniyetin verimli neticeleri, ticarete dikkati celbetmiştir. Bu yolda devam edilmesinde isabet olacaktır.

Ekonomik bünyemizdeki inkişaf, deniz nakliye vasıtaları ihtiyaçlarını hergün arttırmaktadır. Yeni sipariş, edilen gemilerden bir kısmı, önümüzdeki ilkbaharda gelmiş bulunacaktır. Fakat bunlar, bugünden görülmekte olan ihtiyaç hacmine cevap verecek adet ve nispette değildir. Yeni gemiler inşa ettirmek ve bilhassa eski tersaneyi, ticaret filomuz için, hem tamir, hem yeni inşaat merkezi olarak faaliyete getirmek esbabınitemin etmek lazımdır. (*Alkışlar*).

Şu günler de, yüksek Meclise, Su Mahsulleri ve Deniz Bank hakkında bir layiha gelecektir. Mevzunun, yüksek alakanızı çekeceğinden şüphe etmiyorum.

Arkadaşlar,

En güzel coğrafi vaziyette ve üç tarafı denizle çevrili olan Türkiye; endüstrisi, ticareti ve isporu ile, en ileri denizci millet yetiştirmek kabiliyetindedir. Bu kabiliyetten istifadeyi bilmeliyiz; denizciliği, Türkün büyük milli ülküsü olarak düşünmeli, ve onu az zamanda başarmalıyız. (*Alkışlar, yaşı sesleri*).

Ekonomik kalkınma; Tiirkiyenin, hür, müstakil, daima daha kuvvetli, daima daha refahlı Türkiye idealinin, bel kemiğidir. Türkiye bu kalkınmada, iki büyük kuvvet serisine dayanmaktadır:

Toprağının iklimleri, zenginlikleri ve başlıbaşına bir servet olan coğrafi vaziyeti ve bir de; Türk milletinin, silah kadar, makine da tutmaya yarayan kudretli eli ve milli olduğuna inandığı işlerde ve zamanlarda, tarihin akışını değiştirir celadetle tecelli eden, yüksek sosyal benlik duygusu. (*Sürekli alkışlar*).

Sayın Milletvekilleri,

Demiryolları bir ülkeyi medeniyet ve refah nurlarile aydınlatan kutsal bir meşaledir. Cumhuriyetin ilk senelerinden beri, dikkatle, ısrarla üzerinde durduğumuz demiryolları inşaat siyaseti, hedeflerine ulaşmak işini, durmadan başarı ile tatbik olunmaktadır. Şark ve Cenupta, Sivas, Diyarbekir gibi, büyük menzillere varan hatlar, geçen yıl içinde, Sivas - Malatya iltisakıyla birbirine bağlanmışır.

Zonguldak'a, varmış olan hat dahi, bu zengin kömür havzasını, iç vatana bağlamış bulunuyor. Sivas'tan sonra, şarka doğru uzayıp gitmekte olan hatta ilk menzili Divrik'e bağlamıştır. Bu kol önümüzdeki yıl, Erzincan'a ulaşmış bulunacaktır. Diyarbekir'den şarka uzanacak hattın da inşasına başlanmıştır. Şark demiryollarının satın alınmış olduğunu bilirsiniz. Cenupta Nusaybin'e giden hattan maada, yurt içinde bütün demiryollarının idare ve işletmeleri, Cumhuriyet hükümetinin elindedir. (*Alkışlar*)

Demiryollar inşaatımızın inkişafı, İran transit yolunun inkişafına ve motorize edilmesine de hizmet etmiştir. İstanbul'dan itibaren başlayan Avrupa turist yolunun asfalt olarak inşasına devam olunmaktadır.

Bu tarz inşaatın, bir plan dahilinde, memleketin diğer sahalarına da teşmili, beklediğimiz milli başarılarındandır.

Şose ve köprüler inşaatı inkişaf etmektedir. Demiryolları inşa siyasetimizin tatbiki yıllar içinde, 76 köprü, geçişe açılmış bulunuyor. 23 köprü de inşa halindedir. Bu köprüler her biri başlıbaşına birer fen ve sanat eseri olarak yeni nesillere, Cumhuriyetin armağan abideleri olacaktır. Demiryolu hatlarımızı iç sahalarla bağlayacak ve bu hatların bir an evel milli ekonomik kalkınmaya azami hizmetini

temin edecek olan kara yolu inşaatı, önümüzdeki devrelerde teksif ve bir plan dahilinde tevsi edilmek lazımdır.

Her bölgenin ihtiyacına göre, istasyonlarda tamamlayıcı tesisatta yapılmak ve muhtelif malların lazımı gibi sevkini temin edecek teknik şartları haiz vagon mevcudunu arttırmak zaruridir. Bunda da, büyük himmetlerin esirgenmemesini dilerim.

Su ve imar işlerine, dikkatle devam edilmektedir. Posta, Telgraf, Telefon işlerimizde esaslı bir inkişaf vardır. Bununla beraber, şehirler arasındaki telefon muhabe-bereleri işinin bir an evvel tamamlanmasına çalışılmalıdır.

Ankara'da yeni bir radyo istasyonunun inşasına başlanmış olduğunu memnuniyetle kaydederim. Sivil Havayolları idare, devlet teşkilatı arasında, modern bir idare halinde yer almıştır. Bütün teknik şartlar ve emniyet icapları içinde çalışmakta olan bu idarenin büyük şehirlerimizden hepsi arasında, en modern muvasala yolu rolünü bir an evvel ifaya başlaması ve arsiulusal hatlarla da, kendi vasıtalarıyla, irtibat tesis etmesi imkanı, az zamanda teminini beklediğimiz önemli işlerdendir.

Arkadaşlar,

Bütün Devlet cihazlarının canlılığı, gürbüzlüğü, işlemesi bakımından büyük dikkatle üzerinde durulması gerekli olan malik hayatımıza temas ediyorum. Cumhuriyet bütçelerinin tayin eden ve daima kuvvetlenmesi gereken müşterek hususiyetleri yalnız denkli oluşları değil, aynı zamanda koruyucu, kurucu ve verici işlere, her defasında daha fazla pay ayırmakta olmalarıdır. Bu politikamızın, milli faaliyet üzerinde derhal yaratmaya başladığı tesir iledir ki, bütçe tahmin rakamlarımız, yalnız tahakkuk etmekle kalmıyor, daima fazla ile de kapanmaya başlamıştır.

1936 senesi bütçesi, tahmine ve 1935 yılı varidat tahakkuklarına göre, 22 milyon fazla ile kapanmıştı. 1937 bütçesinin de, bugüne kadar gösterdiği seyir, aynı ümidi fazlası ile verecek mahiyettedir. Bu netice, memleket ekonomisinin inkişafını halkın refaha ulaşmakta olduğunu ifade ettiği gibi aynı zamanda, halk içinde çalışan bir hükümetin, halkın menfaatine olarak aldığı tedbirdeki isabeti de teyit etmektedir. Samimi bir bütçeye ve hakiki bir tediye muvazenesine dayanan paramızın fiili istikrar vaziyetini kesin surette muhafaza edeceğiz. Her nevi malik taahhütlerimizi, günü gününe yerine getirmek suretiye, Devlet itibarını ve mali sermaye ve eshamı muhafaza ve takviye hususunda bütün tedbirleri almak ve bu mevzuda dikkatli bulunmak umdemizdir. (Alkışlar)

Devlet varidatının inkişafını yeni vergiler ihdasından ziyade, devamlı bir programla mevcut vergilerin tarh ve cibayet usullerinin islahında aramak lazımdır. (Alkışlar).

Son iki sene zarfında hayvanlar, tuz, şeker, çimento, petrol ve benzin, elektrik, iptidai maddeler resim ve vergilerinde yapılan ve her biri % 30 - 50 nisbetinde bir vergi indirilmesini ifade eden tahfiplerin, istihsalin tesviki bakımından, vatandaş ve memleket için müsbet ve hayırlı neticeler verdiğini görmekteyiz. Hayvan vergisi ve buhran ve muvazene vergileri üzerinde tetkikler yapılarak bütçe muvazenesi esasını bozmayacak surette tedricen tahfif çareleri düşünülmelidir. (Alkışlar).

Bundan başka, memleketimizde yetişmeyen iptidai maddeler ve istihsal maliyeti üzerinde tesir yaparak, dış memleketler mamulâtı ile rekabeti güçleştiren her nevi vergi ve resimler kaldırılmak lazımdır. (Alkışlar)

Gerek bu mevzular üzerinde çalışırken, gerek her hangi bir mali karar alırken ilk göz önüne getireceğimiz şey, milli faaliyet ve milli istihsal, yani verginin bizzat ana menbâi üzerinde yapacağı tesirler olmalıdır. Maliye memurları da, iç işleri memurları gibi halkla daimi teması olan teşkilattır. Bunların da, halk ile temaslarında, halk için çalışan bir halk hükümetinin tabii vasfı olan azami dikkat ve ihtimam göstermek ve azami emniyet ve inan vermek şiarlarının inkişafına bilhassa itina etmeleri lazımdır. (*Sürekli alkışlar*)

Cumhuriyet rejiminde, nefîğ hazine demek; kanunun hazine lehine tesbit ettiği hakla, kanunun mukellefi karşılaştırdığı vazifeyi gayet denk bir halde elde tutmak demek olduğunu bir an hatırdan uzak tutmamak önemli prensibimizdir. (*Bravo sesleri, sürekli alkışlar*)

İnhisarlar mevzuunda itina edilmesi icab eden esas, bu kurumların mali monopol, ticari teşekkül ve milli valorizasyon kurumu karakterlerinin dikkatle telifidir.

Harice, bütün satışları ve ihracat mevzuu daha yakından meşgul olmaya değer mahiyettir. Gümrüklere gelince, bunda tesisata, çalışma usullerine ve kanuni mevzular bakımından gerekli ıslah tedbirlerine hız verilmek icap etmektedir.

İnhisar mamulâtının fiyatları üzerinde yapılan tenzilat, satışları arttırmıştır. Bu usulün daima dikkatte bulundurulması faydalı olur.

Arkadaşlar,

Büyük davamız, en medeni ve en müreffeh millet olarak varlığımızı yükseltmektir. (*Alkışlar*) Bu, yalnız kurumlarında değil, düşüncelerinde temelli bir inkılap yapmış olan büyük Türk milletinin dimanik idealidir. Bu ideali en kısa bir zamanda başarmak için, fikir ve hareketi, beraber yürütmek mecburiyetindeyiz. Bu teşebbüste başarı, ancak, türeli bir planla ve en rasyonel tarzda çalışmakla mümkün olabilir. Bu sebeple, okuyup yazma bilmeyen tek vatandaş bırakmamak; memleketin büyük kalkınma savaşının ve yeni çatısının istediği teknik elemanları yetiştirmek, memleket davalarının ideolojisini anlayacak, anlatacak, nesilden nesile yaşatacak, fert ve kurumları yaratmak, işte bu önemli umdeleri en kısa zamanda temin etmek Kültür Vekaletinin üzerine aldığı büyük ve ağır mecburiyetlerdir. (*Alkışlar*)

İşaret ettiğim umdeleri, Türk gençliğinin dimağında ve Türk milletinin şuurunda daima canlı bir halde tutmak, Üniversitelerimize ve yüksek okullarımıza düşen başlıca vazifedir. Bunun için, memleketi şimdilik çok büyük kültür bölgesi halinde mütalaa ederek, Garp bölgesi için İstanbul Üniversitesinde başlanmış ıslahat programını daha radikal bir tarzda tatbik ederek Cumhuriyete cidden modern bir üniversite kazandırmak, merkez bölgesi için Ankara Üniversitesini az zamanda kurmak lazımdır. Ve doğu bölgesi için Van gölü sahillerinin en güzel bir yerinde her şubeden ilk okullar ile ve nihayet üniversitesiyle modern bir kültür şehri yaratmak yolunda şimdiden fiiliyata geçilmelidir. (*Alkışlar*)

Bu hayırlı teşebbüsün, doğu vilayetlerimiz gençliğine bahşedeceği feyiz, Cumhuriyet Hükümeti için ne mutlu bir eser olacaktır. (*Alkışlar*)

Tavsiye ettiğim bu yeni teşebbüslerin, eğitmen ve öğretmen ihtiyacını ziya-
deleştireceği şüphesizdir. Fakat bu cihet, hiçbir vakit işe başlama cesaretini kırma-

malıdır. Vekaletin geçen üç yıl içinde bu yönden yaptığı tecrübeler, çok ümit verici mahiyettedir. Türk Tarih ve Dil Kurumlarının Türk milli varlığını aydınlatan çok kıymetli ve önemli birer ilim kurumu mahiyetini aldığını görmek, hepimizi sevindirici bir hadisedir. *(Alkışlar)*

Tarih Kurumu; yaptığı kongre, kurduğu sergi, yurt içindeki hafirler, ortaya çıkardığı eserlerle, şimdiden, bütün ilim dünyasına kültürel vazifesini ifaya başlamış bulunuyor. *(Alkışlar)*.

İlk resim galerimizi de, bu yıl açmış bulunuyoruz. Geçen yıl, Ankara'da kurulan Devlet Konservatuarı müzikte, sahnede, kendisinden beklediğimiz teknik elemanları süratle verebilecek hale getirilmesi için, daha fazla gayret ve fedakarlık yerinde olur. Her çeşit ispor faaliyetlerini, Türk gençliğinin milli terbiyesinin ana unsurlarından saymak lazımdır. Bu işte, Hükümetin şimdiye kadar olduğundan daha çok ciddi ve dikkatli davranması, Türk gençliğini, ispor bakımından da, milli heyecan içinde itina ile yetiştirmek, önemli tutulmalıdır.

Sevgili arkadaşlarım,

Ordu, Türk Ordusu işte bütün milletin göğsünü itimat, gurur duyguları ile kabartan şanlı ad!. *(Surekli Alkışlar)*. Onu, bu yıl içinde, kısa fasıllarla iki defa büyük küteller halinde, yakından gördüm. Trakya ve Ege büyük manevralarında... Disiplinini, enerjisini, subaylarının vukufu gayretini, büyük komutan ve general-lerimizin yüksek sevk ve idare kabiliyetlerini gördüm. *(Alkışlar)* Derin iftihar duydum, takdir ettim. *(Alkışlar)*

Ordumuz, Türk birliğinin, Türk kudret ve kabiliyetinin, Türk vatanseverliğinin çelikleşmiş bir ifadesidir. Ordumuz; Türk topraklarının ve Türkiye idealini tahakkuk ettirmek için sarf etmekte olduğumuz sistemli çalışmaların, yenilmesi imkansız teminatıdır. *(Alkışlar)*

Teslihat ve teçhizat programımızın tatbikatı muvaffakiyetle ilerliyor. Bunları memleketimizde yapmak emelimiz, tahakkuk yolundadır. Harp sanayi tesisatımızı, daha ziyade inkişaf ve tevsi için alınan tedbirlere devam edilmeli ve endüstrileşme mesaimizde de ordu ihtiyacı aynen göz önünde tutulmalıdır. *(Alkışlar)*

Bu yıl içinde denizaltı gemilerini memleketimizde yapmaya başladık. Hava kuvvetlerimiz için yapılmış olan üç yıllık program, Büyük Milletimizin yakın ve gururlu alakasıyla, şimdiden başarılmış sayılabilir. Bundan sonrası için, bütün tay-yarelerimizin ve motorlarının memleketimizde yapılması ve harp hava sanayimizin de, bu esasa göre inkişaf ettirilmesi iktiza eder. Hava kuvvetlerinin aldığı ehemmiyeti göz önünde tutarak, bu mesaiyi planlaştırmak ve bu mevzuu layık olduğu ehemmiyetle milletin nazarında canlı tutmak lazımdır. *(Alkışlar)*

Büyük milli disiplin okulu olan ordunun, ekonomik, kültürel, sosyal savaş-larımızda bize aynı zamanda en lüzumlu elemanları da yetiştiren büyük bir okul haline getirilmesine ayrıca itina ve himmet edileceğine, şüphem yoktur.

Büyük kamutay,

Dış siyasetimiz, geçen yıl içinde de sulh ve arsiulusal emek birliği yolunda inkişaf etmiş ve yurdumuzun yönünün değişmez olduğunu bir daha belirtmiştir. Milletler cemiyetinin geçirmekte olduğu çetin safhalarda, Cumhuriyet Hükümeti,

bu arsiulusal kuruma olan bağlılığını, her sahada göstermek suretiyle, sulh idealine en uygun yoldan ayrılmamıştır.

Büyük bir milli davamız olan Hatay işinin geçirdiği safhalar malumunuzdur. Milletler Cemiyeti yüksek idaresi altında cereyan Milletler Cemiyeti yüksek idaresi altında cereyan etmiş olan müzakereler, Hatay halkının layık olduğu mesut ve müstakil idareye kavuşması yolunda amaçladığı gayeyi temin edecek vesikaların kabul ve imzası ile neticelenmiştir. (*Alkışlar*)

Yeni Hatay rejiminin meriyete girmesine, kısa bir zaman kaldı. Bu rejimi, kendileri ile en dostane bir zihniyetle emek birliği yapmış olduğumuz Fransızların iyi niyetle ve amaçlanan gayeyi temin edebilecek şekilde tatbika bağlayacaklarına şüphe edilmemelidir. Yarınki Türk-Fransız münasebetlerinin dilediğimiz yolda inkişafına, Hatay işinin iyi bir yönde yürümesi esaslı bir olgu ve amil olacaktır kanaatindeyim. (*Alkışlar*)

Balkan siyasetimiz, en mesut bir iş birliği yaratmakta devam ederek kendisine çizilmiş olan sulh yolunda hergün daha verimli neticelerle ilerlemektedir. (*Alkışlar*)

Cumhuriyet Hükümetinin, Şarkta takip edegelmekte bulunduğu dostluk ve yakınlık siyaseti, yeni bir kuvvetli adım attı. Sadabat'ta dostlarımız Afganistan, Irak ve İran ile imza etmiş olduğumuz dördü muahede, büyük bir memnuniyetle kayda değer sulh eserlerinden biridir. (*Alkışlar*)

Bu misakin etrafında toplanan Devletler, aynı gayeyi takip eden ve sulh içinde inkişafı samimiyetle isteyen hükümetleri arasında, işbirliğinin, atide de hayırlı neticeler vereceğinden emin bulunmaktayız. (*Alkışlar*) Cumhuriyet Hükümetinin, komşuları ile ve diğer büyük, küçük devletlerle olan münasebetlerinde, ahenkli bir istikrar ve inkişaf göze çarpmaktadır. Sulh yolunda nereden bir hitap geldiyse, Türkiye onu, tehallükle karşıladı ve yardımlarını esirgemedi. (*Alkışlar*)

İspanya hadiseleri dolayısı ile, Akdeniz ve Karadeniz'de alınması gereken tedbirlere Cumhuriyet Hükümeti, en geniş bir zihniyetle iştirak etti. Dünyanın her tarafında olduğu gibi, bizi alakalandıran sahalarda ve bu arada Akdeniz'de sükun ve istikrarın korunması, bizim yakından ve alaka ile takip ettiğimiz bir mevzudur. Şurasını da memnuniyetle kaydedebilirim ki, Şarki Akdeniz ve Karadeniz suları ile Balkanlarda ve Yakın Şarkta, geçen sene işaret ettiğim iyi münasebetler, aynıyla devam etmiştir. Geçen seneden beri, dost ve müttefik devletlerin mühim ricaliyle bizim devlet adamlarımız arasında karşılıklı ziyaretler vukua gelmiş ve bu, dostluklarımızın tezahürüne vesile olmuştur. (*Alkışlar*) Hükümet, bu son sene zarfında, devletlerle olan ticari münasebetlerini, memleketin ekonomik bünyesine uyacak mukavele ve anlaşmalar yaparak tanzim etti. Bunlar arasında Fransa, İngiltere, Almanya ve Sovyet Rusya ile aktedilen mühim ticari anlaşmaları, bilhassa kaydetmek isterim.

Hükümetin dış teşkilatının, ekonomik kalkınma savaşımızla alakalı daireleri, için bilgi ve istihbarat ufkunu genişleten yardımcı birer daire olarak, çalışmaları- nı tanzim etmek lazımdır. Dış siyasetimizin ayırıcı vasfını kısaca anlatmış olmak için, diyebilirim ki, tuttuğumuz siyasi yol ve hedeften ayrılmıyoruz. Son senelerde arsiulusal münasebetlerde daimi değişiklikler olmasına rağmen, biz bu karışıklığın

ortasında, sulhseverlikle duygulu olarak, karşılıklı dostluklarımıza riayet ediyoruz. Onların mahiyet ve dairelerini genişletmeye müsait zihniyetle arsiulusal vaziyet ve vazifemizi göz önünde tutarak çalışıyoruz. Bu yolda, itina ile çalışmaya devam etmek, Hükümete tavsiye edeceğim en doğru karar olduğu kanaatindeyim. (*Alkışlar*)

Aziz Milletvekilleri,

Dünyaca malum olmuştur ki, bizim Devlet idaresindeki ana programımız Cumhuriyet Hak Partisi programıdır. Bunun kapsadığı prensipler idarede ve siyasette bizi aydınlatıcı ana hatlardır. Fakat bu prensipleri, gökten indiği sanılan kitapların dogmaları ile asla bir tutmalalıdır. Biz, ilhamlarımızı gökten ve gayipten değil, doğrudan doğruya hayattan almış bulunuyoruz. (*Alkışlar*)

Bizim yolumuzu çizen; içinde yaşadığımız yurt, bağrından çıktığımız Türk Milleti ve bir de milletler tarihinin bin bir facia ve ıztırap kaydeden yapıklarından çıkardığımız neticelerdir. (*Alkışlar*)

Elimizdeki programın ruhu, bizi yalnız bir kısmı vatandaşla alakalı kalmaktan men eder. Biz, bütün Türk milletinin hadimiyiz. Geçen yıl içinde, parti ve hükümet teşkilatını birleştirmekle vatandaşlar arasında ayrılık tanımadığımızı fiilen göstermiş olduk. (*Varol sesleri*) Bu hadisenin bizim, Devlet idaresinde kabul ettiğimiz, “**kuvvet birdir ve o milletindir**” hakikatine uygun olduğu meydandadır. (*Alkışlar*)

Kuvvetin yegane kaynağı olan, Türk milletinin güzide vekillerini büyük bahtıyarlıkla eğilerek selamlarım. (*Bravo, yaşa sesleri şiddetli ve sürekli alkışlar*)

BEŞİNCİ DÖNEM

BEŞİNCİ YASAMA YILI

Birinci İnikat
1 Kasım 1938 Salı

Birinci Celse
Açılma saati: 14:00
Muvakkat Başkan: Refet Canitez
Muvakkat Kâtipler: Naşid Uluğ (Kütahya), Ziya Gevher Etili (Çanakkale),
Cavid Oral (Niğde), Kemal Ünal (Isparta)

Reisicumhur Mustafa Kemal Atatürk

BAŞVEKİL CELÂL BAYAR (İzmir)
(Başvekil alkışlar arasında kürsüye geldiler).

Teşkilâtı esasiye kanununun 36 ncı maddesi hükümlerine tevfikan Cumhur Reisimiz Atatürk'ten aldığım emir üzerine bu seneye ait nutuklarını okuyorum. (Alkışlar)

Sayın Milletvekilleri;

Hepinizi sevgi ve saygı ile selamlarım... Geçen sene aziz Kamutay arkadaşlarıma millet ve memleket için ne gibi feyizli işler başarmak istediğimizi izah etmiştim. Bu gün de bunlardan hangilerinin bu yıl içinde yapıldığını bildirmek isterim.

Sayın arkadaşlarım;

Her şeyden evvel size kıvançla arzedeyim ki millet ve memleket geçen sene-yi de tam bir huzur ve sükûn içinde yükselme ve kalkınma faaliyetile geçirmiştir. Uzun yıllardan beri devam eden ve zaman zaman, had bir şekil alan Tunçeli'ndeki toplu şekavet hâdiseleri muayyen bir program dahilindeki çalışmaların neticesi olarak kısa bir zamanda bertaraf edilmiş o mintıkada bu gibi vakalar bir daha te-kerrür etmemek üzere tarihe devrolunmuştur. (Bravo sesleri). Cumhuriyetin feyzinden yurdun diğer evlatları gibi oradakiler de tamamilen istifade edeceklerdir.

Hususî idare ve belediyelerin bu yılki faaliyetleri, geçen senelerden fazla ve daha verimli olmuştur.

İmar işlerinde belediyeleri, türelî surette aydınlatmak, kılavuzlamak ve faaliyetlerini takib ve murakabe etmek üzere merkezde bir teknik büro teşkili yol ve yapı kanununda işlerin ve istimlak muamelelerinin süratle yürümesini temin edecek tadilat yapılması, belediyeler bankasının imar işlerinde yardımını genişletmesi, çiftçi mallarının emniyetini korumak ve ziraî suçları süratle meydana çıkartıp suçluların cezalandırılması için Yüksek Kamutaya sunulmak üzere birer kanun lâyihası hazırlanmıştır.

Büyük Meclisin tasvibine arz edilmiş olan yeni nüfus kanununun kabul ve tatbiki nüfus işlerinin daha modern ve muntazam bir şekilde yürütülmesini temine hizmet edecektir.

Muhterem arkadaşlar;

Sihhat ve içtimâî muavenet vekâleti kendisine verilen sağlık ve içtimâî yardım vazifelerine iskân ve göçmen işlerine Yüksek Meclisin kabul buyurduğu tahsisat dahilinde başarı ile devam etmiştir.

Bu senenin ilkbaharında Orta Anadolu'da bilhassa Kırşehir ve Yozgad havali-sinde bir kısım köylerimizi harab ve aziz vatandaşlarımızdan bazılarının ölümüne sebebiyet vermekle bizi çok müteessir eden bir yer sarsıntısı olmuştu. Sihhat ve içtimâî muavenet vekâleti ve aynı mamanda bu işle tavzif edilen Kızılay cemiyeti felâkete uğrayan vatandaşlarımızı korumak için derhal gereken tedbirleri almışlardır. Bu sahada yapılmasına karar verilen 2114 evden bir kısmı bitmiştir. Bir kısmının da inşaatı ilerlemektedir. Bu hizmet ve mesaiyi memnuniyetle kaydedirim.

Yüce saygılar;

Memlekette mevcut huzur ve asayişe muvazi olarak adalet cihazı da intizamlı işlemektedir. Meşhud cürümler kanununun tatbikatından elde edilen iyi neticelerden örnek alınarak bu kanun ağır cezalı cürümlere de teşmil edilmiştir.

İnkılâbımız istikrarını teyid için yeni kanunî tedbirler alınmıştır. Bu maksadla Türk ceza kanunundaki Devletin şahsiyetine ve Devlet kuvvetleri aleyhine taallük eden cürümler daha kuvvetli müeyyidelerle bağlanmıştır. Ceza erlerinin terbiye, ıslâh ve iş esaslarına göre düzeltilmesi yolundaki hayırlı faaliyetin genişletilmesi cemiyete; doğru yoldan saparak hürriyetini kaybetmiş olan binlerce vatan-daşı nafi birer uzuv olarak kazandırmaktadır.

Sayın Milletvekilleri;

Devletin ekonomik sahadaki yapıcı ve yaptırıcı kudret ve prensibinin ziraat işlerimize de teşmili yolunda bir numune olmak üzere hükmi şahsiyeti haiz Ziraat işletmeleri kurumu teşkil edilmiştir. Geçen seneki nutkumuzda;

- Millî ekonominin temeli ziraattir.

- Bunun içindir ki, ziraatte kalkınmamıza büyük önem vermekteyiz. Köylere kadar yapılacak programlı ve pratik çalışmalar bu maksada ermeği kolaylaştıracaktır. Fakat bu hayatî işi isabetle amacma ulaştırmak için, ilk önce, ciddi etüdlere dayalı, bir ziraat siyaseti tesbit etmek ve onun için de her köylünün ve bütün vatandaşların, kolayca kavrayabileceği ve severek tatbik edebileceği bir ziraat rejimi kurmak lâzımdır.

Tavsiyesinde bulunmuştuk. Buna aid etüdlar ikmal edilmiştir. Cumhuriyetin onbeşinci yılı plânlı, sistemli ziraat ve köy kalkınmasının mebdai olmalıdır.

Sayın arkadaşlar;

Ekonomi işlerimiz normal inkişaf yolunu takib etmektedir. Bu yıl da istihsalin, mübadelenin ve kredinin düzenlenmesiyle sanayileşme ve teşkilâtlanma sahala-

rında müsbet neticeler alınmıştır. Maden tedkik ve arama işlemleri maden işletmeleri mevcut programına göre inkişaf etmektedir. Dış ticaret politikamız vaziyete millî ve beynelmîlel konjonktüre uyarak karşılıklı menfaat ve müsaadeler esasına bağlı kalmakta devam etmiştir.

İhracatın murakabesi ve ihraç mallarımızın ıstıdantlanması yolundaki çalışmalar yürümekte ve hayırlı neticeler elde edilmektedir. Bu sene yeniden bir takım ihraç mallarımız daha murakabe edilen mallar arasına girmiştir. Böylece ihracatımızın ve ihracatımızın itibarını yükselttiğini gördüğümüz bu usulün sahası genişletilmektedir.

Halkımızın bedîî kabiliyetlerine makes olan ve hergünkü ihtiyaçlarımızın büyük bir kısmını karşılayan el ve ev küçük sanatlarının Cumhuriyet rejiminde lâıyk olduğu mertebeye yükseltilmesi icab eder. Bunun için teşvikler yapılmasını ve bu babdaki lâyihanın bir an evvel müzakeresini tavsiyeye şayan bulurum.

Geçen içtima devresinde Yüksek Meclisin kabul buyurduğu “sermayesinin tamamı Devlet tarafından verilmek suretile kurulan iktisadî teşekküllerin teşkilât ile idare ve murakabeleri hakkındaki kanunun tatbiki için teşkilâta başlanmıştır. Memleketin muhtelif yerlerinde kredi ve satış kooperatiflerinin ve birliklerinin kurulmasına devam edilmiştir. Ezcümle Karadeniz mıntakasinda fındık mahsulümüz için beş kooperatif ve bunlar için merkezi Giresun’da olmak üzere bir birlik teşkil olunmuştur.

Küçük esnafa ve küçük sanayi erbabına muhtaç oldukları kredileri teminin etmek üzere Halk Bankası ve Halk sandıkları kurulmuştur. Kredinin normal şartlar altında ucuzlatılmasının ekonomik alandaki mühim tesiri malûmdur. Büyük Millet Meclisinin kabul buyurduğu kanun ile faiz hadlerinin indirilmesini memnuniyetle karşılarım.

Büyük Millet Meclisi Denizbankı kurmakla çok isabetli bir harekette bulunmuştur. Birinci beş senelik sanayi plânımız muvaffakiyetle bitmek üzeredir. Buna ilâveten üç senelik bir maden işletme programı tanzim edilmiş ve tatbikine başlanmıştır. Bu üç senelik maden programının büyük bir kısmını içine almak ve şeker sanayiini de genişletmek suretile makine, kimya, gıda maddeleri, toprak ve su mahsulleri, ev mahruvatı sanayii ile liman inşasını ve nakliye vasıtalarının çoğaltılmasını ve deniz işleri için duyduğumuz ihtiyaçları ihtiva ve ifade eden dört senelik üç numaralı yeni bir program yapılmış ve ilân edilmiştir. Bu plân için sarfolunacak para 85 ilâ 90 milyon lira arasında tahmin edilmektedir. Buna aid kredinin temin edildiği malûmdur. Memleket için faydalı olan her teşebbüsü yüksek bir vatan sevecilik duygusile terviç ve himaye eden değerli Kamutayın bu plânı da müzaheretine mazhar kılacağından şüphe etmiyorum.

Muhterem milletvekilleri;

Memleketin imarı ve kalkınması yolunda çok mühim vazifeler alan Cumhuriyet nafiasının bu yıl içindeki çalışmaları azamî randıman vermiş olduğunu görmekteyim. Geçide açılan büyük köprülerin bu yıl 115’e balığ olduğunu kayıd ve adedlerinin ihtiyaçla mütenasib olarak süratle çoğaltılmasını temenni ederim. İstanbul’dan başlayan Avrupa turistik asfalt yolunun birinci kısmı ikmal edilmiştir ve son kısımlarının inşaatına devam edilmektedir. Memleketin umumî su siyaseti-

nin büyük ehemmiyeti üzerinde durmaktayız. Geçen devrede kabul buyurduğunuz bir kanunla Adana ovasının sulama işlerine hız verilmiş olmasını memnuniyetle kaydederim. Diğer su işlerimiz de program dahilinde yürümektedir. Geçen sene yapılmasının başlandığını bildirdiğim radyo merkezi stüdyosu tamamlanmıştır.

Şirketlerden elimize geçen demiryollarının ıslahına ve muharrik ve müteharrik edevatın her türlü ihtiyaca cevap verecek surette ikmaline çalışılmaktadır.

Memlekette nakliye hacmi artmaktadır. Muhtelif malların şevkini kolaylıkla temin etmek için yeni nakliye vasıtaları sipariş edilmiş ve 3 numaralı programda da bu hususa ayrıca yer verilmiştir.

Geçen yıl Divriği'ye ulaştığını gördüğümüz demiryolunun bu yıl Erzincana vardığını ve önümüzdeki yıl içinde de Erzurum şehrine vâsıl olacağını kıvançla müjdelerim.

Arkadaşlar;

Maliyemiz denk bütçe, sağlam tediye, vergi sistemlerini mükellef lehine ıslah ve tahfif ve millî paranın istikrarını muhafaza prensiblerini tam bir sadakat ve muvaffakiyetle takib ve tatbik etmektedir.

Halkın ve çiftçinin vergi yükünü hafifletmek yolunda ötedenberi güdülen prensibin imkân nisbetinde tatbikına bu yıl da devam edilmiştir. Kazanç ve muvazene vergilerinde, yünlû ve pamuklu kumaşların istihlâk vergisinde ve hayvan vergilerinde indirmeler yapılmış, hayvan vergisinin at ve katıra aid kısmı ile tıbbî ve ispençiyari maddelerin istihlâk vergisi tamamen kaldırılmıştır.

Bir kısım vergilerde yapılan mühim indirmelere rağmen tahsilat muhammen varidattan geçen sene de 29 milyon lira bir fazlalık göstermiştir. Bu seneki tahsilatın da tahminlerden ziyade olacağı umulmaktadır.

Ekonomik sahadaki inkişafıla mütenasib olarak daima bütçe tahminlerini aşan Devlet varidatının devamlı artışı bir taraftan vergi tahfiflerini muayyen bir program dairesinde tahakkuk ettirmeğe, diğer taraftan muhtelif sahalarda verimli işlere ve Millî Müdafaa hizmetlerine daha çok pay ayırmağa imkân vermektedir.

Teşviki sanayi kanunundan istifade eden müesseselere hariçten getirdikleri ibtidai maddelerle makine, alât ve edevat için verilmiş olan gümrük muafiyeti kaldırılarak mezkûr kanundan istifade eden ve etmeyen bütün sanayi erbabına şamil olmak üzere bu nevi ibtidai maddelerle makine, alât ve edevatın gümrük resimlerinin cüzî bir hadde indirilmesi ve makine alât ve edevatı için muamele vergisi muafiyetinin kabul edilmesi memleket sanayii üzerinde hayırlı neticeler verecek bir tedbir olmuştur.

Bir kısım vergilerimizin tarh ve cibayet usullerinin ıslahı ve tatbikatta sadelik ve birlik temini maksadile hazırlanarak Yüksek Kamutaya sunulan lâyiha'nın bir an evvel çıkarılmasını temenniye değer bulurum.

Sayın arkadaşlarım;

İhisarlar idaresi kurumlarının malî monopol, ticarî teşekkül ve malî valorizasyon kurumu karakterini iktisab etmesi için icab eden esaslı tedbirler alınmakta ve semereleri de elde edilmektedir.

Çok kıymetli ve nefis mahsullerimizden biri olan tütünün ziraat usullerini düzeltmek, zürrai, mahsulünü işletmek ve değer fiyat ile satmak bakımından aydınlatmak ve korumak, tütünlerimizi dünya piyasalarına daha çok tanıtarak ihracatını azami hadde çıkarmak yolundaki gayretler iyi neticeler vermektedir. Diğer inhisar maddelerinin istihsal ve istihlâkinde de inkişâflar görülmektedir.

Sevgili arkadaşlarım;

Yüksek tahsil gençlerini istediğimiz ve muhtaç olduğumuz gibi millî şuurlu ve modern kültürlü olarak yetiştirmek için İstanbul Üniversitesinin tekâmülü, Ankara Üniversitesi'nin tamamlanması ve Şark üniversitesinin yapılan etüdlerle tesbit edilmiş olan esaslar dairesinde, Van gölü civarında kurulması mesaisine hızla ve önemle devam edilmektedir. Geçen sene tecrübelerinin ümid verici mahiyette olduğunu kaydettiğim eğitimci okulları çok iyi neticeler vermiş ve eğitim kadrosuna bu yıl 1500 kişi daha ilâve edilmiştir. Önümüzdeki yıllar içinde bu mikdarın artırılacağı şübhesizdir. Türk tarih ve Dil kurumlarının çalışmaları takdire lâayık kıymet ve mahiyet arz etmektedir. Tarih tezimizi reddedilmez delil ve vasikalarla ilim dünyasına tanıtan Tarih kurumu memleketin muhtelif yerlerinde yeniden kazılar yaptırmış ve beynelmilel toplantılara muvaffakiyetle iştirak ederek yaptığı tebliğlerle ecnebi uzmanların alâka ve takdirlerini kazanmıştır. Dil kurumu en güzel ve feyizli bir iş olarak türlü ilimlere aid Türkçe terimleri tesbit etmiş ve bu suretle dilimiz yabancı dillerin tesirinden kurtulma yolunda esaslı adımını atmıştır. Bu yıl okullarımızda tedrisatın Türkçe terimlerle yazılmış kitaplara başlamış olmasını kültür hayatımız için mühim bir hâdise olarak kaydetmek isterim.

Türk gençliğinin kültürde olduğu gibi spor sahasında da ideale ulaştırılması için Yüksek Kamutayın kabul ettiği "Beden terbiyesi" kanununun tatbikine geçildiğini görmekte memnunuz.

Muhterem arkadaşlarım;

Vatanın ve rejimin koruyucusu olmakla kalmayıp en geniş ve hakikî manası ile bir sulh amili ve bir eğitim ve öğretim ocağı olan yenilmez ordumuzun geçen sene de işaret ve izah ettiğim gibi son sistem silâh ve motorlu vasıtalarla cihazlandırılması yolundaki çalışmalara hız verilmiştir. (*Bravo sesleri, şiddetli alkışlar*).

Geçen sene Büyük Kamutayın kabul buyurduğu tahsisat üzerine bir umumî silâhlanma programı yapılmıştır. Tatbikatı ilerlemektedir. Deniz kuvvetlerimizin takviyesi için lüzumlu olan harb gemilerimizin küçük bir kısmı sipariş edilmiştir. Büyük bir kısmı da sipariş edilmek üzeredir. (*Alkışlar*).

Bu meyanda mevcut gemilerimizin daha mükemmel bir hale konulması için tertibat alınmaktadır. Bu sene Gölcük harb tersanemizin inşasına başlanacaktır. Hava programımız önemle tatbik olunmaktadır. Şanlı adını andıkça gönül ferahı ve sonsuz gurur duyduğumuz kıymetli ordumuz bu yaz şark bölgesinde tabiatın en çetin ve haşin şartları içinde yaptığı manevralarda hergün artan kudret ve kabiliyetini bir kere daha göstermiştir. (*Şiddetli alkışlar*).

Çok değerli komutan ve subaylarımızla kahraman erlerimizi huzurunuzda iftihar ve takdirle selâmlarım. (*Bravo sesleri, sürekli alkışlar*).

Sayın Milletvekilleri;

Haricî siyasetimizin son sene zarfındaki inkişafı geçen sene ana vasıflarını çizmiş olduğum esaslar dairesinde cereyan etmiştir. Son aylar zarfında sulh, çetin

bir imtihan geçirdi. Şimdi imtidadını ancak daha bir müddet sonra anlıyabileceğimiz yeni bir sükûn devresi içindeyiz. Sulh milletleri refah ve saadete eriştiren eniyi yoldur. Fakat bu mefhum bir defa ele geçirilince daimî bir ihtimam ve itina ve her milletin ayrı ayrı hazırlığını ister. Memleketimizi hergün daha çok kuvvetlendirmek, her sahada her türlü ihtimallere karşı koyabilecek bir halde bulundurmak ve dünya hâdisatının bütün safahatını büyük bir tayakkuzla takib etmek sulh sever siyasetimizin dayandığı esasların başlıcasıdır. (*Bravo sesleri, alkışlar*).

Milletlerin emniyeti ya iki taraflı ve yahud çok taraflı umumî müşterek anlaşmalarla uzlaşmalarla temin edilebilir diye mutlak mahiyette ortaya atılan ve her biri diğerlerine zıd addedilen prensibler sulhun muhafazası emrinde bizim için kati ve isabetli değildir ve olamaz. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Bunların her birini coğrafi ve siyasî icab ve vaziyetlere göre kullanarak sulh yolundaki ihtimamı realitelere tevfiğ etmek her millet için ayrı ayrı bir vazifedir. Cumhuriyet Hükümeti bu hakikati görmüş tatbik etmiş en yakın komşuları ile olduğu kadar en uzak Devletlerle olan münasebetlerini dostluklarını ittifaklarını ona göre tanzim etmeği bilmiş ve bu sa-yede haricî siyasetimizi sağlam esaslara istinad ettirmiştir. (*Alkışlar*).

Balkan siyaseti balkanların münferid ve müşterek menfaatlerinin en belîğ bir ifadesi Balkan milletlerinin her birinin ayrı ayrı kuvvetlenmesi de sulh yolundaki dinamik tarzı telâkkinin filî bir misalidir.

Burada memnuniyetle kaydetmek istediğim bir hâdisе Balkan milletlerini birbirine büsbütün yakınlılaştırmakta kuvvetli âmil olmuştur. Ve yarın için de ümidler vadeden bir eserdir. Selânik'te Balkan Misakı Devletleri namına Konsey Reisi ve Muhterem Yunan Başvekili General Metaksas ile Saym Bulgar Başvekili Mösyö Köse Ivanof arasında imza edilmiş olan anlaşmadan bahsetmek istediğim anlaşılmıştır, Bu anlaşmada sulh yolundaki müttemadi gayretlerimizin ve Balkan Devletlerinin takib edegeldikleri salim politikanın hayırlı bir tecellisidir. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Yine aynı realiteler aynı dinamizm ve aynı yüksek gayeler Sadabad âkidlerinin maziden mevrus hurafeleri nasıl bir hamlede yıkarak münasebetlerini yeni ve velûd esaslara istinad ettirmeği bildiklerini göstermiştir.

Türkiye'nin diğer devletlerle olan münasebetleri geçen sene sarahatle gösterdiğim yolda dostane inkişafını takib ederek ilerlemekte bulunuyor. Hatay meselesinin son sene zarfında geçirmiş olduğu safhalar malûmunuzdur. Bu millî davayı bir Türk - Fransız dostane anlaşmasile halletmek yolundaki mesai muvaffakiyete erdi.

Türk ve Fransız askerlerinin muvakkat ve müşterek işgali bu anlaşmanın bariz tezahürü oldu. Bu sayede sükûn yerleşti ve intihabat ikmal olundu. Nihayet Hatay, Millet Meclisine ve istiklâline kavuştu. (*Bravo sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar*). Müstakil Hatay Devleti bu gün inzibat kuvvetlerini tanzim eylemek ve memleketin dahili emniyetini de kendi vasıtalarıyla temin etmekle meşguldür. Bunun da yakında başarılabacağını ümid ediyoruz.

Geçen sene, Yarınki Türk - Fransız münasebetlerinin dilediğimiz yolda inkişafına Hatay işinin iyi bir yönde yürümesi esash bir ölçü ve âmil olacaktır demiştim. Filhakika Hatay işindeki Türk - Fransız anlaşması iki Devlet arasındaki münasebetleri çok dostane bir duruma getirmiştir.

Hatay işinde istihsal edilen neticelerin istikrarı Türk - Fransız dostluğunun da inkişaf ve tebellürüne bir esas teşkil edeceği kanaatindeyim. Cumhuriyet Hükümeti geçen senedenberi muhtelif devletlerle iktisadî münasebetlerini tanzim eden mukavele ve anlaşmalar imza etmiş bulunuyor. Bu meyanda İngiltere Hükümetile akdedilen ticaret anlaşması ve aynı zamanda 16 milyon İngiliz liralık bir ticaret ve teslihat kredisi mukavelesini zikretmek isterim ki esasen buna müteferri kanun yüksek tasdikimize iktiran etmiştir.

Bir kaç gün evvel memleketimizi ziyaret eden Almanyanın mümtaz İktisad Nazırı Bay Funk ile 150 milyon marklık bir kredinin esaslarında mutabakat hâsıl oldu. Teferruat yakında iki Hükümet arasında tesbit edilecektir. Bu kredi anlaşmalarını memleketimizin malî itibarına karşı gösterilen ciddi emniyetin ve haricî siyasetimizdeki dürüst hareketin bir tecellisi olarak telâkki etmek lâzımgelir. (*Bravo sesleri*) Hükümetin akdettiği mukaveleler meyanında hukukî sahada muhtelif anlaşmalar mevcut olduğu gibi istiklâline kavuşan dost Mısır devleti ile aktedilen bir de dostluk, ikamet ve tabiiyet mukavelenamesi mevcut bulunmaktadır. Büyük komşu ve dostumuz Sovyet İttihadı Cumhuriyeti ile geçen yıl içinde yeni bir hudud mukavelesi imza edilerek iki memleketin hudud münasebetleri bu suretle iki taraf tecrübelerinin gösterdiği salim esaslara bağlanmıştır. Bu mukavelenin yakında meriyet mevkiine konulması beklenilmektedir.

Yine geçen yıl içinde İtalya Hükümeti, Montröde imza edilen ve kendi iştirakine açık bırakılan Boğazlar mukavelesine iltihak etmiş ve bu komşu büyük memleketin bize karşı olan bu dostane hareketi memleketimizin de aynı dostane hissiyatile karşılanmıştır.

Büyük Kamutay; şimdye kadar olduğu gibi bütün işlerinizde başarılar dilerim. (*Şiddetli ve sürekli alkışlar*).

İSMET İNÖNÜ

(1884-1973)

1884 yılında İzmir’de doğdu. İlk ve orta öğrenimini Sivas’ta tamamladıktan sonra Mühendishane İdadisini (Askerî Lise) bitirdi. 1903 yılında Kara Harp Okulu’ndan, 1906 yılında Harp Akademisi’nden mezun olarak, ordunun çeşitli kademelerinde görev yaptı. 1910-1913 yılları arasında Yemen İsyanı’nın bastırılması harekâtına katıldı. Bu ve bundan önceki görevlerinde hudut problemleri ve asilerle yapılan anlaşmalarda başarılı hizmetleri ve meslekî özellikleriyle dikkati çekti.

Birinci Dünya Savaşı sırasında Kafkas Cephesi’nde Kolordu Komutanı olarak Atatürk’ün emrinde çalıştı ve öğrencilik yıllarından beri devam eden dostlukları ile devletin geleceği hakkında ortak fikirleri geliştirdi. Suriye Cephesi’nde savaştı; Milli Mücadele sırasında Atatürk’ün en yakın silâh arkadaşı olarak çalıştı. Edirne milletvekilliği ve bakanlık yaptı. Albay İsmet Bey, mebusluk ve bakanlık da uhdesinde kalarak Garp Cephesi Komutanlığı’na getirildi. 25 Ekim 1920’den sonra Batı Cephesi Komutanı olarak Çerkez Ethem isyanını bastırdı. Birinci ve İkinci İnönü Savaşlarını yönetti. Tuğgeneral rütbesine yükseldi.

Sakarya Meydan Savaşı ve Büyük Taarruz’dan sonra kazanılan zafer üzerine Mudanya Mütarekesi’nde Büyük Millet Meclisi’ni temsil etti. Lozan Barış Konferansı’na Dışişleri Bakanı ve Türk heyeti başkanı olarak katıldı. 24 Temmuz 1923’te Lozan Andlaşması’nı imzaladı. Cumhuriyetin ilânından sonra 1923-1924 yıllarında ilk hükûmette Başbakan olarak görev aldı, 1924-1937 yılları arasında bu görevini sürdürdü.

İnönü, Atatürk İnkılâplarının gerçekleşmesinde ve Türkiye Cumhuriyeti’nin sağlam temeller üzerine oturtulmasında Atatürk’ün en yakın mesai arkadaşıydı. Atatürk’ün ölümünden sonra, 1938 yılında, TBMM tarafından Türkiye’nin ikinci Cumhurbaşkanı olarak seçildi. İkinci Dünya Savaşı sırasında Türkiye’yi savaş felâketinin dışında tutmayı başardı. Savaştan sonra çok partili siyasî rejime geçil-

mesine büyük destek oldu. 1950 yılında, yapılan seçimleri kaybettikten sonra, 1960 yılına kadar Ana Muhalefet Partisi Başkanı olarak siyasi yaşamını sürdürdü. 27 Mayıs darbesinden sonra Kurucu Meclis üyeliğine seçildi ve 10 Kasım 1961 tarihinde Başbakanlığa atandı. 1965 yılında bu görevden ayrıldıktan sonra milletvekili olarak siyasi yaşamına devam etti.

1972'de CHP Genel Başkanlığı ve milletvekilliğinden istifa ederek; ölünceye kadar (25 Aralık 1973) Anayasa gereğince Cumhuriyet Senatosu tabii üyeliği görevinde bulundu.

ALTINCI DÖNEM

İKİNCİ YASAMA YILI

Birinci inikad

1 Kasım 1939 Çarşamba

Birinci Celse

Açılma saati: 15:00

Muvakkat Başkan: Refet Canitez

Muvakkat Kâtipler: Bekir Kaleli (Gazianteb), Dr. Sadi Konuk (Bursa),
Vedid Uzgören (Kütahya), Cavid Oral (Nigde).

Reisicumhur İsmet İnönü

Büyük Millet Meclisinin Muhterem azası!

Altıncı intihab devresinin birinci içtima senesini açarken muhterem azayı sevgi ve saygı ile selâmlarım. (*Alkışlar*). Eminim ki bu anda kalblerimiz, Büyük Türk Milletinin emanet ve vazifelerini, onun hakikî menfaatine uygun olarak ifa etmek aşkile dolub taşmaktadır. Geçirdiğimiz sene, vatanda huzur ve emniyetin, fikirlerde ve cemiyette hakikî bir asayişin hüküm sürmesile geçmiş; Cumhuriyetin vatandaşa ve vatanda en büyük nimeti olan haysiyet ve emniyet, tamamen hâkim olmuştur. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Dahilî idaremizde hiç bir fetret ve nifak azabile muhtarib bulunmuyoruz. (*Bravo sesleri, alkışlar*). Bir milletin en büyük ve kuvvetli mesnedi olan dahilî beraberlik, Büyük Meclisin ulvî ve muhteşem hüviyetinden örnek alarak, Türk vatanını insaniyet âleminde heybetli bir mevcudiyet olarak tecessüm ve temayüz ettirmiştir. (*Bravo sesleri, alkışlar*). Milletimizin kemal ifade eden bu halile, hepimiz iftihar edebiliriz. Dahilî idarenin gerek umumî ve mahallî idare kısımlarında ve gerek belediye ve köylü hayatımızda kolaylığı ve tekâmülü temin edecek yeni tedbirleri, Hükümet, mütemadiyen tedkikinize arz etmek karındadır. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Bu sene, Hatay ana vatana, onun ayrılmaz bir cüzü olarak iltihak etmiştir. (*Şiddetli alkışlar*). Uzun seneler bizden ayrı yaşamak elemini çekmiş olan aziz Hatay'ın, sizin kudretli ve temiz ellerinizde az zaman içinde vatanın en şirin, en mamur bir köşesi haline geleceğine katiyen eminiz.

Cumhuriyet adliyesinin işlemesi tarzını, memnuniyetle yadedebiliriz. Adalet tevzii gibi en şerefli bir cemiyet vazifesini ifa eden hâkimlerimizin mesleklerini daha metîn ve cazib bir hale koyacak tedbirleri, kanunlarımızın tatbikatında daha ziyade isabet ve sûrat temin edecek çareleri, ceza işlerinin ve müesseselerinin islah ve terbiye maksadlarında daha müessir vasıtalarla malikiyetini, Hükümetin, yüksek huzurunuza arz olunmak için, daima üzerinde çalıştığı mevzular olarak zikredebilirim. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Her halde şurasını iftiharla ilân edebiliriz ki, vatanda adalet tevzii, ehliyetli ve emniyetli ellere ve adalet tevzii usullerimiz medeniyetin en ileri telâkkilerine uygun esaslara müsteniddir. (*Bravo sesleri, alkışlar*).

Muhterem Milletvekilleri!

Son bir sene zarfındaki dünya hâdiseleri önünde Türkiye'nin haricî siyaseti, Hükümet tarafından muhtelif vesilelerle yüksek ıttılınıza arz edilip tasvibinize iktiran eden inkişaf lar göstermiştir. Avrupa buhranı, sulhu korumağa matuf gayretlerin zaman zaman ümid verici safhalarından sonra büsbütün alevlenmiş ve nihayet harb faciasının patlaması bir emri vaki olmuştur. Sizin samimî hissayatını da terceman olduğuma emin olarak bu halden derin elem ve hü zün duyduğumuzu saklıyamam. Cumhuriyet Hükümeti, bütün bu devrelerde, sulha hizmet etmek ve kendi masuniyetini temin eylemek gayretini esaslı vazife telâkki etti. 12 mayısta İngiltere, ve 23 Haziranda Fransa Hükümetlerle kararlaştırmış olduğu müşterek beyannameler, bu gayretin mahsulüdür. (*Alkışlar*). 19 Teşrinievvelde imza edilen ve bu hafta içinde yüksek tasdikınıza arz edilecek olan muahede de; hiçbir Devletin aleyhinde olmayarak, hiç olmazsa tesirimizin yetişt iği sahada beynelmilel sulh ve emniyete hizmet etmek suretile kendi emniyetimizi masun tutmak gayesine matuftur. (*Bravo sesleri, şiddetli alkışlar*). Sulhu korumak ülküsü; her memlekete, kendi hususî bünyesi, coğrafi vaziyeti ve imkânlarına göre ayrı ayrı tedbirler ilham edebilir. Türkiye için, hareket hattını evvelden sarahat ve samimiyetle belli etmek, sulh yolundaki vazife tedbirlerinin en müessir olanıdır denilebilir. (*Bravo sesleri, alkışlar*). Biz, bu muahede ile, harb fecayii içinde ıstırab çeken Avrupada bir emniyet mıntakası tesisi suretile, bu facianın müstakbel ittisa ve inkişaf larına mâni olmak gayesini güdüyoruz. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Muahedenin harekete geçmesi, bu meşru gayeleri çiğnemek isteyenlerin bulunması kaimdir. O ihtimal haricinde, bizim müttefiklerle olan bağlarımız ve hep beraber ilân etmiş olduğumuz yüksek ideal etrafındaki beraberliğimiz, diğer Devletlerle normal ve dostane münasebetlerimizi ihlâl edebilecek mahiyette değildir. (*Bravo sesleri, alkışlar*). Deruhde eylemiş olduğumuz vazife ve mesuliyetleri hakkile müdrık olarak, insanlığı inleyen harb faciasını bir an evvel nihayete ermesini ve yarınki nesillerin son senelerin ıstırablarına düşmemesini, bütün kalbimizle temenni etmekteyiz. Bu gün olduğu gibi yarın da memleketimizi harb mıntakası haricinde bırakmayı, emniyet ve taahhüdlerimizi ihlâl etmemek şartile, milletimize karşı vazife icabı olarak cidden arzu ediyoruz. (*Bravo sesleri Alkışlar*).

Arkadaşlar!

Malûmunuz olduğu veçhile Hariciye vekilimiz, Sovyet Hükümetinin misafiri olarak Moskova'da üç hafta kadar temas ve müzakerede bulundu. Bu müzakerelerden, eski dostumuz Sovyet İttihadile aramızda bu günkü mesud münasebetlerden daha ileri bir vaziyet ifa edecek bir anlaşma meydana geleceğini ümid etmiştik. Neticeye varmak için iktidarımızda bulunan bütün gayreti sarfetmiş ve bir an muvafakiyetin elde edildiği anlayışına varmıştık. Buna rağmen, bizim menfaatimize olduğu kadar karşı tarafın menfaatine de muvafık olduğunu zannettiğimiz neticenin istihsalı, bu defa mümkün olamamıştır. Bununla beraber, bilirsiniz ki, iki komşu memleket arasındaki dostluk kuvvetli esaslara müsteniddir. Bu devrin muvakkat icablarından doğan şartlar ve imkânsızlıklar, bu dostluğu ihlâl etmemelidir. (*Bravo sesleri, alkışlar*), Biz mazide olduğu gibi âtide de Türk-Sovyet münasebetlerinin dostane seyrini samimî olarak takib edeceğiz. (*Bravo sesleri, alkışlar*).

Muhterem arkadaşlar!

Son hâdiseler münasebetile Türkiye hakkında yapılan neşriyat, bilhassa bitaraf memleketlerdekilere, milletimizin iki yüksek vasfını kemalile tecessüm ettirmiş-

tir: Türkler dostluklarına vefakâr taahhüdlerine sadıktırlar. (*Bravo sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar*). Bu vasıfları Cumhuriyet Hükümetinin siyasetine umumî bir emniyet gösterilmesini temin etmiştir. Bize karşı vefakâr olan dostlarımız, bu güne kadar olduğu gibi bundan sonra da, bizden ancak dürüstlük, hayırhahlık ve bunlara uygun hareketler bekleyebilirler. (*Alkışlar*).

Milletin muhterem Vekilleri!

İçinde bulunduğumuz beynelmilel vaziyetin, Cumhuriyet ordusunun ehemmiyet ve ihtiyacını gözleriniz önünde birinci derecede canlandırdığına şüphem yoktur. Bütün Türk milletinin dikkatli nazarı da, bu devrede, bilhassa kendi müdafaa vasıtalarına teveccüh etmiş bulunuyor.

Cumhuriyet Hükümeti, müdafaa tedbirlerini tekemmül ettirmek için hiç bir himmeti esirgememek azmindedir. (*Bravo sesleri, alkışlar*). Mali ve fennî noktai nazardan çok külfetli ve masraflı bir hal almış olan müdafaa vasıtalarını da ihmal etmemek gayreti, Hükümet ve milletçe aziz bir kaygu olursa, erlere meydan göründüğü zamanda Vatandaşların yapılan fedakârlıkların hiç birisine acımayacak mesud neticeler elde edecekleri muhakkaktır. (*Yaşa, bravo sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar*).

Büyük Meclis, Büyük Türk milleti emin olabilir ki, Cumhuriyet orduları emir aldıkları zaman vazifelerini hakkile ifa edecek kıymettedirler. (*Yaşasın sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar*). Yaptığımız ve yapacağımız fedakârlıklara Cumhuriyet orduları lâyük olduklarını isbat etmeğe her an hazırdırlar. (*Şiddetli ve sürekli alkışlar*).

Aziz Vatandaşlarım!

Münakalât vekâleti, müterakki bir cemiyetin mümeyyiz vasıflarından biri olan bütün münakale ve muhabere vasıtalarının ahenk ve intizamı gayesini temin etmek yolunda esaslı bir tedbir olmuştur. Muhtelif nakil vasıtaları, bir mesuliyet altında birbirini tamamlayan bir zihniyetle işletmek sayesinde, Vatanın içtimâî ve iktisadî inkişafı için en geniş feyizlerini vermek yolundadır. Mesud inkişafını takib eden Demiryollarımızın yanında deniz ve hava yollarımızın da süratle feyiz bulmasını iltizam ediyoruz. Memleketimiz için çok verimli bir faaliyet sahası olduğuna samimî olarak kani olduğumuz deniz teşkilâtımızın gerek nakliye, gerek endüstri sahalarında sağlam esaslara müstenid olarak kurulması için Hükümetin çalışmalarına, yüce Meclisin yakınından alâka ve muavenet göstermesini temenni ederim.

Münakalât vekâleti, vatan müdafaası meselelerinde ayrıca mümtaz olan bir ehemmiyet alacaktır. Bu bakımdan dahi memleket münakalâtın intizam, kudreti ve bol vasıta ile mücehhez olması hakkile takdirinizi celbedecek mevzulardır.

Arkadaşlar!

Memleketin sıhhi ve içtimâî muavenet işleri, içinde bulunduğumuz şartlar dahilinde, ehemmiyetlerini arttırmış bulunuyorlar. Salgınlarla mücadele ve koruma tedbirleri, memleket müdafaasının safhaları için de daha çok kıymetli olacaktır. Sıhhi teşkilâtımızın fennen sağlam esaslara müstenid bulunmasından, ansızın çıkacak hâdiselere karşı kendimizi emniyette hissetmek istiyoruz. Son zamanlarda Dikili ve havalisindeki zelzele âfetinden vatandaşlarımızın çektikleri ıstıraba bütün

memleket yürekten iştirak etti. Âfete uğrayanlara, Büyük milletin huzurunda, derin teessürlerimizi ifade ederken Kızılay'ın ve halkımızın gösterdiği şefkat ve yardımları şükranla yad etmek isterim.

Arkadaşlar!

Ziraat vekâletimizin meseleleri, millî bünyemizin en ehemmiyetli mevzuları gibi takib olunmaktadır. Her çeşid mahsule feyiz veren memleketimizin toprak meselesi, âlât ve bilgi meseleleri gibi ana ihtiyaçları temin olundukça istihsal kudretimizin ve köylü maişetimizin yükseleceğine daima kani bulunduk. Geniş mikyasta malî vasıtalar tahsis edememekten korktuğumuz bu senelerde dahi zirâî istihsalâtımızın inkişafını alıkoymayacak himmet ve tedbirleri esirgememenizi dilerim. Orman işletmesindeki Devlet teşkilâtımızın müsbet neticelerini yakın bir zamanda almağa başlayacağımızı kuvvetle ümid ediyorum.

Muhterem arkadaşlar!

Ticaret işlerimiz, hususî bir ihtimamınıza lâyıktır. Bir kaç seneden beri cihanda bozulmuş olan ticaret münasebetleri, bizi de muhtelif istikametler takibine sevk etmişti. Harbin zuhuru ise beynelmilel ticareti yeni zorluklarla karşılaştırmıştır.

Bu şartlar içinde her memleket bir taraftan müdafaa endişesiyle mahsullerinin ihracın tahdide, diğer taraftan kredi meselelerinde mübadeleye müsaid olmıyan türlü tedbirler almağa mecbur olmuştur. Beynelmilel tabii münasebetlere sıkı sıkıya bağlı olan ticaret işlerimizin bütün umumî zorluklardan müteessir olması, içtinabı kabil olmıyan bir zarurettir.

Arkadaşlar!

Bütün bu güç şartlarla beraber biz, ticaret işlerinde en az sıkıntı gören milletlerden olacağız. (*Bravo sesleri, alkışlar*). İlk önce şurasını emniyetle söyleriz ki memleketimiz ve ordumuz, en lüzumlu iâşe maddelerinde hal ve atı için hiç bir tehlide maruz değildir. (*Alkışlar*). Hatta ihraç maddelerinin tahdidinde biz, en geniş davranabilecek memleketlerden biriyiz. Harb zamanında dahi mahsullerimiz, çoğu itibarile, Cihan piyasasının arayacağı maddelerden olacaktır. Her şeyden evvel ticaret işlerimizde salim ve tabii bir usulü süratle tesis etmeliyiz. Kuvvetle kaniiz ki ticaret hayatını iyi bilen ellerle takib olunacak isabetli tedbirler, bizim ticaret vaziyetimizi yalnız durgunluğa uğratmaktan korumakla kalmayacak, memlekete atı için de genişlik temin edecek seyri bulacaktır. İktisad vekâletimiz, büyük millî davalarımızdan biri olan sanayileşme hareketine bu yıl dahi hızla ve intizamla devam etmiştir. İçinde bulunduğumuz hâdiseler ve ufukta muhtemel görülen vaziyetler, memleket endüstrisinin hayatı ehemmiyetini kemalile tecessüm ettirdi.

Plana göre teşebbüs edilen müesseseler ikmal olunmakta ve hakikî olarak sağlam işlemlerini temin edecek tedbirler dikkatle alınmaktadır. Beş senelik plânın eksiklerini bir an evvel tamamlamaya, Hükümet, ciddi olarak gayret sarfediyor. Karabük Demir ve Çelik fabrikalarının sene içinde işlemeye başlaması, memlekete her bakımdan büyük kuvvet vermiştir. Boru fabrikasile haddehane ve çelikhane kısımlarının yakında faaliyete geçeceğini ümid ediyoruz. Gene bu sene 26 bin işli yeni Malatya Bez ve İplik fabrikası işletmeye açıldı. Birinci beş senelik plânın esaslı aksamından olan Kimya ve Kendir fabrikaları kurulması takib olunduğu gibi ikinci kâğıd, sellüloz, Sivas Çimento fabrikalarını dahi tahakkuk ettirmeğe çalışıyo-

ruz. Şeker fabrikalarımızın istihsalâtı, bu sene, feyizli bir surette verimli olmuştur. Hükümet elde bulunan işleri tamamen tahakkuk ve temin ettirdikten sonra vakit kaybetmeksizin yeni endüstri hareketlerine teşebbüs etmek yolundadır. (*Alkışlar*).

Toprak altı servetlerimizin işletilmesi için ciddi gayretler sarfediyoruz. Bu sene Ergani bakır izabehanesi bakır istihsaline başlamıştır. Fakat kömür istihsalı mevzuuna yüksek dikkatinizi bir daha celbetmek isterim. Bu memleketin medeniyet ve ümran yolunda ilerlemesi için kömürün memleket içinde en geniş mikyasta istihlâki, her suretle teşvik olunmak lâzımdır. Memleketin her yerinde bol ve ucuz olarak tedarik olunabilecek kömür, başlıca terakki vasıtasıdır. Bu maksada mâni olacak her türlü pahalılık unsurları dikkatle bertaraf edilmek lâzımdır. (*Alkışlar*). İktisad vekâletinin Devletçe tedbirlere devam ederken, vatandaşlara geniş mikyasta iş sahası bırakmak hareketi, takdir ve teşvikinize lâyıktır. Lüzumsuz takayyütler kaldırılmalı, hatta normal çalışmalarile memleketin iktisadî inkişafına hizmet eden teşebbüslere kolaylık gösterilmelidir. (*Alkışlar*).

İktisad vekâleti, iktisadî hayatın her sahasında, mütehasıs işçilerden yüksek mühendislere kadar geniş bir ehliyet kadrosu vücade getirmeği gaye bilecektir. İçinde bulunduğumuz fevkalâde şartların, iktisadî hayatımızın nizamını muhafaza etmek için, ayrıca kanunî tedbirlere ihtiyaç göstermesi ihtimali vardır. Büyük Millet Meclisinin, memleketin iktisadî bünyesini sağlam bir surette muhafaza ve devam ettirmek için, isabetli tedbirleri daima ittihaz edeceğine milletimiz emindir.

Gümrük ve inhisarlar vekâletimizin işleri, tekâmül seyrini takib ediyor. Dünya hâdiselerine uygun olarak alınacak ticaret tedbirleriyle gümrük tedbirlerimizin ahenkli olarak tanzim olunması, Hükümetin göz önünde tuttuğu meselelerdendir. Bu cümleden olarak, gümrük tarife cedvellerinde kanunî tadilât yapılması tetkiktir. Her halde, Devlet varidatının temini gibi ticarî güçlüğü uğratmamak, kaçakçılığa mâni olmak tedbirleri de kıymetli esaslardır. Kezalik, zarurî hududda himaye lâzım olduğu kadar lüzumsuz bahalılık ve sıkıntıya mahal vermemek bhusus gümrük himayesine sığınarak miktarda ve vasıfta tekemmül kaygusundan kurtulmak, gümrük siyasetimizin mâni olacağı mahzurlar olmak lâzımdır. (*Bravo sesleri, alkışlar*). İnhisarlar, iktisadî hayatımızda yardımcı vazifesini de dikkatle ifaya devam etmektedirler.

Sert içkileri rağbetten düşürmek için sarfolunan gayretlere teşekkür borcumdur. Milletimizin en kıymetli menfaatlerine uygun olan bu mücadele, memnuiyetin bir çok memleketlerde muvaffakiyetsizlikle tecrübe edilen katı ve kaba usullerine düşmeksizin, fennî ve tedricî tedbirlerle takib olunursa, geniş mikyasta muvaffak olacağımızdan tamamilen eminim.

Muhterem arkadaşlar!

Nafia işlerimiz, vatan imanının istediği her sahada, faaliyetle ilerlemektedir. Bu sene, Erzurum demiryolu merkezinin açılması bütün memleketi candan sevinirdi. (*Bravo sesleri, alkışlar*). Memleketin malî vesaiti geniş ölçüde müdafaa ihtiyacına tahsis olduğu zamanlarda, nafia işlerimize kâfi vasıta temin etmekte güçlük çekeceğinizi bilirim. Bununla beraber elimizde bulunan demiryolu işlerinin devam ettirilmesini iltizam edeceğinize ve ayrıca yol işlerine hız vermeği, memleketin tabii ihtiyacı kadar müdafaa ihtiyacı addedeceğinize eminim. Su işlerimiz intizam ile ilerliyor. Bir iki sene içinde ilk müsbet neticeleri aldığımız vakit, su siyasetimizin en verimli bir tedbir olduğunu gözönünde tecessüm etmiş bulacağız. (*Bravo sesleri,*

alkışlar). Yapı işlerinin Nafia vekâleti emrinde toplanmasının, zaman ile en feyizli neticelerini idrak edeceğiz. Hulâsa her sahada Cumhuriyet Nafiası mamur vatanın bütün mesnedlerini isabetli bir surette tahakkuk ettirmek yolundadır.

Aziz arkadaşlarım!

Maarif işlerimizi, yani Meclisin tarihimizde mümtaz bir farikası olarak himmetli ellerinize almanızı beklerim. Malî ve umumî şartlarımız sıkıntıya maruz ol-salar bile, maarif işlerimizin ana istikametlerde ilerlemekte geç kalmayacağını ve her halde esaslı tedbirlerin zamanında alınacağını ümid ederim. (*Alkışlar*). Hükümet, ilk tahsilin ameli ve ana tedbirlerine el koymuştur. Bunları süratle tedkikinize alarak karara bağlayacağınıza kaniim. Memleket, teknik tahsilin her şubesini ciddi olarak benimsemiştir. Halka bu yolda kolaylık tedbirlerinizi genişletmenizi dile-rim. Memleketin mühendis ve yüksek mühendis ordusunu yaratacak müesseseleri kurmak için acele etmemiz lâzımdır. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Bütün maarif tedbirleri, insan yetiştirmek gibi en çok zamana ihtiyaç gösteren tedbirlerdir. Onun için vaktile başlamak, maarif işlerimizde Hükümetin bilhassa dikkat edeceği bir unsur olmalıdır. Nihayet, maarif işlerimizin görgülü unsurla-rımızın birbirine samimî olarak yardımları sayesinde ilerleyebileceğine kani bu-lunuyoruz. Onun için, bilgili çalışmalara, ilme ve tecrübeye dayanan gayretlere hususî bir kıymet veriyoruz.

Muhterem arkadaşlar!

Devlet işlerini gözümüz önünde canlandırırken Cumhuriyet maliyesinin va-zife ağırlığını tasvir etmiş oluyorum. İftihar ediyoruz ki, milletimiz, Cumhuriyet hazinesinin kudretli ve muvazeneli olması için, şuur ile hiç bir fedakârlıktan çekin-memektedir. Maliyemiz, memleket müdafaasının fevkalâde masrafları karşısında, vatan imarına ve sivil hizmetleri durdurmayacak kudreti göstermektedir. Mille-timizin alâka ve yardımı ile Cumhuriyet maliyesinin, halde ve âtide daima kâfi vasıtaları bulabileceğine katıyen eminiz. (*Şiddetli alkışlar*). Himmetli ellerinizde kuvvetli ve sağlam bir millî bünyenin, Devlet itibarını ve Hazine intizamını daima muhafaza edeceğine asla şüphemiz yoktur. (*Alkışlar*).

Muhterem arkadaşlar!

Türk milleti, Büyük Millet Meclisinin etrafında bölünmez, sarsılmaz bir kale gibi, dünya hâdiseleri karşısında toplu ve dimdik durmaktadır. (*Şiddetli Alkışlar*). Büyük Meclisin vifak ve ahenk içinde yapıcı ve yaratıcı çalışma ile beraber millet işlerini titiz ve temiz bir surette murakabe etmek hüviyeti, tarihimizin bir abidesi olarak yaşayacaktır. (*Alkışlar*). Yüksek vazifesini hakkile ifa eden Büyük Meclisin hiçbir anarşiye müsaade etmeyen kuvvetli bir Hükümet vücade getirebileceğine, muazzam bir misal halindesiniz. (*Alkışlar*). Hepimizin en büyük zevkimiz ve ifti-harımız, büyük milletimizi memnun edecek surette hizmet edebilmektir. Altıncı Büyük Millet Meclisinin en değerli vatan hizmetleriyle mümtaz olacağına samimî olarak kani olduğumu ifade etmekle bahtiyarım. (*Bravo, yaşa sesleri, şiddetli ve sü-rekli alkışlar*).

ALTINCI DÖNEM

ÜÇÜNCÜ YASAMA YILI

Birinci İnikad

1 Kasım 1940 Cuma

Birinci Celse

Açılma saati: 15:00

Muvakkat Başkan: Refet Canitez

Kâtipler: Bekir Kaleli (Gazianteb), Vedid Uzgören (Kütahya),
Ziya Gevher Etili (Çanakkale), Cavid Oral (Niğde)

Reisicumhur İsmet İnönü

Büyük Millet Meclisinin muhterem azası,

Altıncı intihab devresinin ikinci içtima senesini açıyorum. Muhterem azayı sevgi ve saygı ile selâmlarım. (*Alkışlar*).

Kurulduğu gündenberi tek kaygusu vatan selameti olan Büyük Meclisimizden örnek alarak, geçirdiğimiz mühim sene zarfında, vatandaşlar arasında sükûn ve birbirine dayanma, en yüksek mertebede ruhlara hâkim olmuştur. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Cumhuriyet Hükümeti fasılasız bir dikkatle, dahilî ve haricî emniyetin muhafazası için bu dürüst hava içinde çalışmak imkânını bulmuştur. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Dahilî idaremiz, geniş bir hürriyet içinde vatandaşın hukukunu ve emniyetini temine kudretli, hakikî ve hukukî bir nizam tesis etmiş olmakla mütemayizdir. (*Alkışlar*)

Denilebilir ki geçen bu bir sene içinde memleketin emniyet ve asayişine ciddi surette müessir olacak hiç bir hâdise vukua gelmemiştir. (*Bravo sesleri alkışla*) Yurdun emniyetine müessir olabilmekten uzak nâdir hâdiseler de adaletin hükümüne teslim olunmuşlardır.

Dünyayı sarsan büyük buhrana rağmen Türkiyede yaşayan herkes, bütün hak ve hürriyetlerine sahip ve bunlardan en geniş bir surette müstefid olmaktadır. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Memleketin her tarafında emniyet ve sükûn, hale ve âtiye itimad mevcuddur. Türkiye serbesti ile nizamı telif eden bir hava içinde vatandaşların huzurunu temin edebilen müstesna memleketlerden biridir. (*Bravo sesleri, sürekli ve şiddetli alkışlar*).

Vazifedarların dikkat ve ihtimamı asil milletimizin ve onun Büyük Meclisinin yurdseverliğinden ve basiretinden daima feyz ve kuvvet alıyor. Milletten Hükûmete karşı görünen tam ve samimî itimad, millî kuvvetimizin kaynağıdır. (*Alkışlar*). Bu hal mesuliyet almış olanlara işlerinde cesaret ve neşe vermektedir. Diğer taraftan hususî idarelerle belediyelerimiz, salâhiyet ve vasıtaları derecesinde, vazifelerini yapmaktadırlar. (*Bravo sesleri*) Medenî seviyenin yükselişi ile mütenasi-

ben artan ihtiyaçlara, arzu edildiği gibi cevap verebilmeleri için salâhiyetlerinin ve malî membalarının takviyesi arzuya şayandır. Belediyelerin ve bunlara bağlı müesseselerin memurlarının tekaüdleri hakkında Büyük Meclise takdim edilmiş olan lâihanın kanuniyet iktisab etmesi, buralarda çalışan vatandaşların ve ailelerinin istikbali ve gördükleri hizmetin selâmeti bakımından faydalı olacaktır.

Cumhuriyet adliyesi, geçen bir sene zarfında kabul buyurduğunuz yeni kanunlarla teşkilâtını kuvvetlendirib amme hizmetlerini daha amelî ve şamil bir şekilde görmek yolundadır. Hâkim sınıfının yeni anasır- larla mühim bir adette takviyesi imkânı hâsıl olmuştur. İcra işlerinin süratle işlemesi için kanunda yapılan tadilâtta iyi neticeler alınacağını ümid etmekteyiz. Cezaevleri durumunun ıslahı üzerindeki çalışmalar ilerlemektedir. Bir çok vilayetlerimizdeki cezaevlerinin inşası hazırlıkları bitmiştir. İş esası üzerine kurulmuş olan cezaevlerinin kadroları, bu bir sene içinde biraz daha tevsi edilmiştir. Müstakbel adli faaliyetimize nizam hizmeti görececek olan adli teşkilât kanunu lâihası yakında huzuruza takdim edilecektir. Buna mütenazır olmak üzere kanunlarımızda yapılması iktiza eden tadiller hakkında yakında Büyük Meclise teklifler arz olunacaktır.

Arkadaşlar,

Geçen içtima devresinin başında zuhurunu en samimî teessürlerle kaydetmiş olduğum Avrupa muharebesi, on dört aydan beri, bütün şiddetle devam ediyor. Gösterdiği inkişaf- lar, facianın Avrupa haricine de sirayet ederek bir dünya muharebesi şeklini almasını imkân dahilinde bulunduru- yor.

Son sene zarfında bir çok hür ve müstakil ülkeler ecnebi istilâsına maruz kalmışlardır. Ancak Fransâdan sonra İngiltere'ye teveccüh eden hücumların çetin bir mukavemete çarpmış olması, muharebeyi yeni bir safhaya intikal ettirmiştir. Görünüşte bu safha uzun sürecek ve insaniyetin sefalet ve ıstı- rabı temadi edib gidecektir. Bu hazin ihtimaller önünde büyük elem- ler duymamak, medeniyetin tereddidini teessüf ve teessürle kaydetmemek mümkün değildir. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Memleketimiz, geçen zor zamanları, istiklâl ve masuniyet davası etrafındaki yekvücut çehresile sarsılmadan geçirdi. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Hakkından emin, haklara hürmetkar ve vatan müdafaasına karar vermiş. (*Alkışlar*) vaziyeti, bu metanetin sırrını teşkil eder. (*Bravo sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar*). Haricî siyasetimizi tavsif ederken, milletimizin sayısız faziletlerini vatan için en emin, en verimli şekilde kullanmak düsturunun, yegâne rehberimiz olacağını bir kere daha tebarüz ettirmek isterim. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Geçen içtima devresini açarken, harb karşısındaki vaziyetimizi izah etmiştim. Cumhuriyet Hükümetinin haricî siyasetinde, geçen seneden beri, bir tebeddül vaki olmamıştır. Bunun en birinci sebebi, o siyasetin, siyasî istiklâl ve mülkî tamamiyetimizin mahfuziyetini esas tutması ve hâdiselerin seyrine göre tahavvül eden haris emeller ile alâkadar bulunmamasıdır. (*Bravo sesleri, alkışlar*).

Hükümetiniz muhtelif vesilelerle size arzetmiştir ki, Türkiye'nin, hududları haricinde bir karış toprakta gözü, bir hakkı ihlâl e niyeti yoktur. Bize, emniyetimize, o emniyetle müteradif olan hayatî menfaatlerimize tecavüz niyetinde olmayan hiç bir Devlet, bizim siyasetimizden endişe ve bizi, hakkımızın mahfuziyetini istediğimize- mizden dolayı, muaheze edemez. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Muhterem arkadaşlar;

Bizim harb harici vaziyetimiz, bize karşı aynı iyi niyeti gösteren ve tatbik eden bütün Devletlerle en normal münasebetlere mâni değildir. Kezalik, harb harici vaziyetimiz, bizim topraklarımızın, deniz ve havalarımızın muharibler tarafından birbirini aleyhine kullanılmasına istisnasız olarak mânidir (*Bravo sesleri*) ve biz muharebeye girmedikçe katı ve ciddi olarak mâni kalacaktır. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Arkadaşlar;

Son zamanlarda harb harekâtı bazı yeni vesilelerle dikkate şayan inkişaf lar gösterdi. Sükûn ve selâmeti bizim için çok ehemmiyetli olan emniyet sahamızın içinde dostumuz ve komşumuz Yunanistan maalesef bu gün harbe sürüklenmiş bulunuyor. Bundan doğan vaziyeti, müttefikimiz İngiltere Hükümetile müştereken tedkik ve mütalea etmekteyiz. (*Bravo sesleri, şiddetli alkışlar*).

Size arzetmiş olduğum bu siyasî umdeler, memleketimizi harb facialarından bugüne kadar nasıl masun bulundurdu ise, yarının emniyetine de aynı veçhile hizmet edecektir, ümidindeyiz.

Dünyanın geçirdiği vahim buhran içinde uzak yakın bütün devletlerle münasebetlerimiz normal seyrini takib etmiştir. Sovyet Rusya ile aramızda yirmi seneye yakın bir mazi si olan itimadlı münasebetler, her ikimize de atf edilemeyecek olan buhranlar geçirdikten sonra esas olan dostane mahiyetini tekrar elde etmiştir. (*Bravo sesleri sürekli alkışlar*) Bunu memnuniyetle kaydetmek isterim. Türkiye - Sovyet münasebetleri dünya siyasetinin ivicaları içinde başlı başına bir mevcudiyettir ve memleketlerimiz diğer tesirattan müstakil bir surette bu mevcudiyeti devam ettirmek ıstırarındadır. Bu siyaset, böyle telâkki edildikçe, iki taraf menfaati için dünkü verimini yarın da verir, kimsenin zararına olmayarak yalnız memleketlerimizin nefine işler, kanaatindeyiz

Aziz arkadaşlar,

Önümüzde insaniyet için uzun ıstırab devreleri olmak mümkün, hatta muhtemeldir. Bu devre esnasında hayatî menfaatlerimize karşı hassas bulunurken dostluklarımıza ve ittifaklarımıza vefalı kalacağız. (*Bravo sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar*). İngilterenin zor şartlar içinde kahramanca bir mevcudiyet harbi içinde bulunduğu bir zamanda onunla olan ittifak bağlarımızın sağlam ve sarsılmaz olduğunu söylemek benim için bir borçtur. (*Bravo sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar*).

Muhterem Milletvekilleri,

Cumhuriyet ordusunun kuvvetlenmesi ve ihtiyaçlarının tamamlanması için Büyük Meclisimiz hiç bir ihtimamı esirgememektedir. Türk milleti bu hususta kendisinden istenilen vazifeleri iftiharla yapıyor. Silâh altına çağrılan vatandaşlar vazifelerine seve seve koşuyorlar. (*Alkışlar*). Hergün menkıbelerini dinlediğimiz bu asil hareketlerin, Türk milletinin ruhundaki engin fedakârlık hislerine bir yeni işareti olduğunu sevinçle görmekteyiz. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Bugün Büyük Mecliste ve onun Hükümetinde, bütün işlerin basma geçmiş olan müdafaa vazifesi, bütün milletçe de en sevgili bir gaye halindedir. (*Alkışlar*). Biz de iftiharla söyleyebiliriz ki, milletçe yapılan fedakârlıklar yerindedir. Cumhuriyet ordusunun vazifesini hakkile başaracak bir ehliyetle bulunduğu na emin olabiliriz. (*Bravo sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar, yaşı sesleri*).

Münakalât işlerimiz, mevcut vesaitin mütehammil bulunduğu azamî suretle ifa edilmek hususunda çalışılmaktadır. Memleketin müdafaası, iktisadî teşebbüslerimizin kıymetlendirilmesi; nakliyat ve muhabere imkân ve vasıtalarının bilgili ve inzibatlı bir teşkilâta dayanarak, sürat, emniyet ve intizamla işlemesine bağlıdır. Münakalât vekâleti bu esasların tahakkuku için çalışmaktadır.

Bugünkü şartlar altında bir kat daha ehemmiyet kazanmış olan hastalıklardan korunma işlerinde, Hükümetin aldığı tedbirlerin muvaffakiyetli neticelerini görmek memnuniyeti mucib olmaktadır. Bu tedbirler, memleketimizi, içinde bulunduğumuz şartların doğurabileceği büyük salgınlardan korumuş olduktan başka, hariçten memleketimize girmesi mümkün hastalıklarla mücadeleyi de kolaylaştırmaktadır.

Geçen kış, merkezi Erzincan olmak üzere büyük bir vatan parçasında vukua gelen yer sarsıntısının ne kadar vatandaş hayatına kıydığını esefle gördük. Hükümetçe alınan acil tedbirlere ilâveten her sınıf Türk vatandaşının, bu felâket ıstırabı içinde kıvranan kardeşlerine yaptıkları asil yardımları ve bütün medeniyet âleminin bu felâkete karşı gösterdiği yüksek alâkayı, burada şükranla yadederim. Felâkete uğrayan vatandaşlara bütün bir milletin sıcak ve çok samimî yardımı olmasaydı, bu yaranın bu kadar kısa bir zamanda onulmasına imkân bulunamazdı.

Bu münasebetle teşkil buyurduğunuz Millî yardım komitesinin yüksek hizmetine huzurunuzda teşekkürlerimi ifade ederim. Bütün bu yardım işlerinin tatbikini üzerine alarak feragat ve intizamla çalışan Kızılay cemiyetinin çalışmalarını da şükranla yad etmek isterim. Ziraî istihsalimiz memnun edici bir vaziyettedir. Her şeyden önce Türk köylüsünün, Hükümetin tedbirlerine uyarak fazla istihsal hususunda gösterdiği gayreti tebarüz ettireceğim. 1940 umumî istihsalı geçen yıllardan aşağı düşmemiştir. Toprak mahsullerimizde, mikdar ve keyfiyet bakımından inkişaf ve salâh aşîkârdır. Nüfusumuzun çoğalması ve hayat seviyesinin yükselmesiyle alâkadar olan istihlâk ihtiyacını emniyetle kapatmaktadır. Yurdumuzun tabiat ve ziraat şartlarının, usullerimizi ve çalışmalarımızı ilerlettikçe, daha verimli olacağına kanaatimiz vardır. Bu sene getirilen yeni ziraat makineleri, yurdun muhtelif bölgesinde işletilmiştir. Türk köylüsü bu makinelerin faydasını derhal kavramış, iyi, fazla ve ucuz istihsal yapacağına kani olmuştur. Bu gibi rasyonel ziraat usullerini bir an evvel yerleştirmek ve yaymak lâzım olduğu kanaatindeyim. Köylünün muhtaç olduğu diğer küçük ziraat aletleriyle nakil vasıtaları, üzerinde duracağımız ehemmiyetli mevzulardır.

Ziraat teknik ve ilim adamlarının, köy tedkiklerine dayanan bir plân dahilinde, çiftçi ile iş birliği yapmasından süratli ve feyizli neticeler umuyorum. Ticaret vekâleti, bir taraftan dünya iktisadî vaziyetinin içinde bulunduğu şartlara uymak, diğer taraftan istihsal ve mübadele sahalarında krediyi isabetli bir surette tevzi ve lüzumu derecesinde tevsi eylemek noktasından çalışmaktadır. Başta, ziraî kredi ihtiyaçları geliyor. Bu sene de çiftçinin ziraat ve istihsal ihtiyaçlarını ve mahsul satışlarını kıymetlendirmeye yarayacak geniş krediler yapılmıştır. Ziraî ikrazlarda faizleri imkânın müsaadesi nisbetinde indirmek suretile de istihsalı teşvik eylemek, Hükümetin başlıca düşüncelerindendir.

İstihsal kıymetlerini en iyi koruyacak satış kooperatifleri teşkilâtı inkişaf halindedir. Bu hususta kanunî mevzuatımızın tekemmülü arzuya şayandır. İhracatın

kontrolü, başlıca ihraç mallarımızın istandarda bağlanması yolundaki çalışmalar, ati için ümid verici mahiyettedir. Köylü ve müstahsilin iktisadî kalkınma ihtiyacı, hayat pahalılığı ile istikbalin buhran endişesi kadar üzerinde hassasiyetle durulan bir mevzudur. Beynelmilâl münasebetlere sıkı sıkıya bağlı olan ticaret işlerimizin umumî zorluklardan müteessir olması, içtinabı kabil olmayan bir zaruret idi. Bir taraftan Hükümet, ticarete, memleketin muhtaç olduğu ibtidaî madde ve mamulleri temine çalışıyor, diğer taraftan sıkı bir fiyat inzibatı ve murakabesi kurmağa uğraşıyor. Millî korunma kanununa göre, bir çok lüzumlu tedbirler alınmıştır. Bu hususta icab eden yeni kanunî mevzuatın yüksek huzurunuzla takdimi mukarrerdir.

İktisad vekâletimiz, gerek tesise, gerek istihsale matuf faaliyetlerde, içinde bulunduğumuz şartların müsaadesi nisbetinde çalışmaktadır. Kurulmuş olan sanayi şubelerinin faaliyetlerini muntazam idameye ve memleket ihtiyacının mühim bir kısmını dahilî muamelelerle karşılamağa gayret edilmektedir. Sanayiinin muhtelif şubelerindeki istihsalin hacmi, geçen seneye nazaran fazla olduğu gibi, maden kısmındaki istihsalde de bariz terakkiler kaydedilmiştir. Kömür havzasının millileştirilmesi için kabul buyurulan kanunun tatbikına başlanmış ve havzada tatbik edilmekte olan iş mükellefiyeti müsbet netice vermiştir.

Madencilğin memlekette son senelerde kaydettiği inkişaf, sevinçle görülecek haldedir. Geçen yıl faaliyete geçmiş olan Ergani istihsalâtı, normal bir şekilde inkişaf etmektedir. Millî Müdafaamız için muhtaç olduğumuz saf bakırın imaline muvaffakiyet hâsıl olmuştur, Keçiörlü kükürt tesisatı tevsi ve ikmal edilmiştir. Önemizdeki yıl içinde, ihtiyacımızın kamilen buradan karşılanabileceği, kaydedilmeğe değer bir hâdisedir.

Divriği demir Murgul bakır, Bolgardağı ve Keban kurşun madenlerine aid tesisat devam etmektedir. Kömür havzamızda enerji ihtiyacını temin edecek olan 60 000 kilovatlık büyük Çatalağızı santiralinin ihalesi yapılmış ve inşaatına başlanmıştır. Maden arama sahasında uzun senelerdenberi petrol araştırmalarına sarfedilen mesai, ilk müsbet semerelerini vermiş bulunmaktadır. Raman Dağında yapılan sondajda 1050 metrede petrole tesadüf edilmiştir. Sahanın jeolojik bünyesi bir petrol mıntakasının mevcudiyetini kuvvetle ümid ettirmekte olduğundan, hakiki verimi anlaşılacak üzere, arama faaliyeti burada teksif edilmiştir. Hatay'da da, petrol asarı bulunan Arsus mevkiinde sondaj yapılmaktadır. Söğüdü kömürlerinin jeolojik tedkikatına devam edilerek arama ameliyatı devresine geçilmiştir. Günden güne inkişaf etmekte olan madencilüğimizin muhtaç olduğu maden teknisyenleri için Zonguldak'ta bir mekteb açılmasına karar verilmiştir.

En ehemmiyetli küçük sanatlarımızdan bulunan el tezgâhı dokumacılığının ıslahı ve teşviki ve ibtidaî madde ile kredi ihtiyaçlarının temini hususunda faaliyete geçilmiş, mıntıkavî olarak dokumacıların kooperatifleştirilmesine çalışılmakta bulunmuştur. Hâlen sekiz dokumacı kooperatifi kurulmuş ve el dokumacılığının, geniş müstehlik ve müstahsil kütlelerinin menfaatine olarak, inkişafı yoluna girilmiştir.

Yalnız ziraat ve hayvancılıkla uğraşan köylülerimizin boş zamanlarda çalışmalarına ve en mübrem ihtiyaçlarına hadim olmak ve bu suretle refah ve içtimai seviyelerini yükseltmek bakımından, ilk merhale olarak, dokumacılığın köyleri-

mizde tamimi için gereken faaliyete geçilmiş bulunmaktadır. Gaye, muntıkavî hususiyetler göz önünde tutularak, Türk köylüsünü ziraat alet ve vasıtaları yanında, bir de el tezgâhına sahip kılmaktır. Şimdiye kadar 17 vilayetimize, numune olarak tezgâh ve çıkırıklar gönderilmiş ve aynı zamanda bazı yerlerde de gezici ehliyetli ustalarla kurslar açılmıştır. Bu sahada faaliyete, bu sene içinde vüsat verilmesi ve daha büyük mikyasta tezgâh, ve tarak dağıtılması mukarrerdir. Devlet iktisadî teşebbüslerinin son sene içinde kendi mevzularına giren mamulâtın Pazar fiatlarını itidalde tutmak hususundaki muvaffakiyetli hizmetlerini takdir etmek yerinde olur. Gümrüklerimiz, dünya hâdiseleri karşısında millî iktisad ve ihtiyaçlarımıza uygun olarak alınmakta olan tedbirlerin ve Devletlerle mevcut ticarî mübadelelere aid anlaşmaların tatbikında, vazifelerini olgunlukla ve ticarî tedbirlerle ahenkli bir surette yapmaktadırlar. Daha mütekâmil bir gümrük kanunu projesi, bu içtima devresi esnasında Büyük Meclise arzedilecektir. Gümrük tarife kanunu cedvelinin de, ilmî ve amelî esaslara göre tertib ve tasnifi üzerindeki çalışmalar ilerlemiştir.

Kaçakçılığı önlemek yolunda dikkatle çalışılmakta ve tedbirler alınmaktadır. İnhisarlar varidatının arttırılması ve mamullerin evsafça yükseltilmesi hususunda çalışıldığı gibi, sert içkilerin istihlâkını azaltmak için, hafif içkileri revaçlandırmak yolundaki mesaiye devam edilmekte ve bu çalışmalardan iyi neticeler alınmaktadır.

Nafia vekâletimiz, senelerdenberi muvaffakiyetle takib edilmekte olan nafia işlerini, umumî ahvalın doğurduğu iktisadî tesirler altında kalmakla beraber, takibde devam etmektedir. Geçen sene Diyarbakır - Irak hattının 159 kilometrelik kısmının inşaatı bitmiş ve 48 kilometrelik kısmı işletmeye açılmıştır.

Kabul buyurduğunuz bir kanunla Elâzığ'dan başlayarak Muş-Van istikame-tinde İran hududuna uzatılması kararlaştırılan demiryolunun 70 kilometrelik Elâzığ-Palu kısmının ihalesi yapılmış, Zonguldak bölgesindeki kömür hattımızm Havza'ya daha fazla nüfuzunu temin için Zonguldak - Kozlu kısmının inşaatına başlanılmıştır.

Hâdisatın doğurduğu zarurî ihtiyaçlardan mütevellid bir kısım iskelelerin inşaatına devam edildiği gibi, esaslı limanlarımızın inşasına başlayabilmek için hazırlanmış olan kanun projesi, bu içtima devresi esnasında Yüksek huzuruza takdim edilecektir.

Büyük su işleri faaliyeti, programına tevfikân ilerlemektedir. Bu meyanda, geçen sene Tarsus sulanması kısmen tamamlanmış ve yapılan tecrübeleri çok ümid verici olmuştur. Önümüzdeki sene içinde Ege havzasında başlayan sulama faaliyetinin tamamlanmasının mümkün olacağını ümid ediyoruz.

Aziz milletvekilleri,

Maarif işlerinde kabul buyurduğunuz köy enstitüleri ve Devlet konservatuvarı kanunlarının hayırlı tatbikleri, şimdiden iftiharî mucib vaidlerle doludur. Memleketin muhtelif muntıkalarında açılan 14 enstitüde, şimdiden 6 bin talebemiz yetişmektedir. Bütün alâkadarlarının en geniş bir emek ve çalışma ölçüsü ile kurulub yürümesine savaştıkları bu müesseseler, 15 yıl içinde Türkiye'de ilk öğretim meselesini tam olarak halletmeğe imkân verecektir. (*Alkışlar, bravo sesleri*).

Musiki ve tiyatro sanatında Türk çocuklarının yaratma kabiliyetlerini, iyi bir inkişaf yolunda görerek memnun olmaktadır. Devlet konservatuarı, kabul buyduğunuz kanunla daha verimli bir tekâmüle doğru yürüyebilecektir. Teknik öğretim sahasında halk için açılan kurslarda yapılan ümid verici tecrübelerin umumileşmesi, vatandaşın iş terbiyesi bakımından mühimdir. Bunun takviye edilmesini ve daha esaslı bir programla daha yaygın bir çalışma mevzuu yapılmasını çok lüzumlu bulurum.

Ankara'nın yüksek irfan müesseseleriyle takviyesini, kültür davalarımızın önünde tutmaktayız. Yeni binasında çalışmaya başlayan Dil, Tarih ve Coğrafya fakültesi, bu yıl Maarif vekilliğinin idaresine verdiğiniz Hukuk fakültesi, müstakbel ve şubeleri tam Ankara Üniversitesi'nin iki rüknü olarak kurulmuş bulunmaktadır. İstanbul Üniversitesi ve diğer yüksek dereceli okullarımız tabii seyirlerini takip ederek ileri yürümektedirler. Umumi kültür veren okullarımızın mükemmelleşmesi için keyfiyete teveccüh eden ve sathî olmaktan kurtulub derinliğine istikamet alan tedbirleri, lüzumlu ve faydalı bulmaktayım. Türk gençliğinin bedence, hususile inzibat ve ahlâk mevzuunda iyi yetiştirilmeleri için çok dikkatli ve ciddî hareket edilmesini, millî terbiyemizin kuvvetlenmesi bakımından bir zaruret telâkki ederim. (*Bravo sesleri, alkışlar*).

Türk kültürünün iki mühim ve esaslı temeli olan dil ve tarih işlerimize yakın alâka ile önem veriyoruz. (*Alkışlar*) Türk dili ve tarihi için çalışan iki kurumun lûgat, imlâ, gramer, terim ve tarihimizin her safhasına aid tedkikleri için yeni hızla emeklerini teksif edeceklerine emniyetim vardır. (*Alkışlar*).

Avrupa harbinin, cihan malî hayatında vücade getirdiği buhran ve bütçe külfetleri memleketimizi de müteessir etmiştir. Denk ve samimî bütçe prensiblerine daima bağlı kalmakla beraber, hâdiselere tekaddüm ederek isabetli tedbirler bulunmuş ve bu suretle Devletin malî itibarı muhafaza edilmiştir. Her şeyden evvel, Türk vatanının muhafazasında kuvvetli ve hazırlıklı bulunmanın istediği külfetleri karşılamak yolundaki muvaffakiyeti, bilhassa kaydetmek isterim. Cumhuriyet maliyesi, başta, memleket müdafaasına aid fevkalâde tedbirler olmak üzere, bütün Devlet işlerinin istediği masrafları, memleketin kendi vasıta ve membalarıyla karşılamağa imkân bulmaktadır. İçinde yaşadığımız hal ve şartlar, bilhassa gümrük resimlerinde ve bunlara bağlı vergilerde mühim boşluklar yapmış ve bunu kapatmak için ihdas edilen muvakkat vergilerin, vatandaşların tediye kabiliyetlerini aşmadığı ve hatta mutedil had dahilinde kaldığı, içinde bulunduğumuz 1940 bütçesinin ilk tatbik aylarında derhal kendini göstermiştir. Bir taraftan milletimizin gösterdiği olgunluk ve fedakârlığın, diğer taraftan memleketin kabiliyetlerini, Devletin âcil ihtiyaçlarıyla en iyi telif eden isabetli tedbirlerin eseri olan bu netice memnuniyetinize lâyıktır. (*Alkışlar*). Muvazeneli bütçe prensibine sadık kalmak sayesinde, bundan sonra da Türk Hazinesinin itibarını ve düzenini muhafaza edeceğine katî itimadımız vardır. Bu sayededir ki haricî ticaret muvazenemiz ve döviz vaziyeti, geçen senelere nazaran çok iyi ve sevindirici bir netice vermiştir. Bu arada 1933 Türk borcu hakkında Hükümetçe alınan son kararı, yani eski Düyunu Umumiye meclisinin ilgasile, bu husustaki taahhüdatı Devletin üzerine aldığını kaydetmekle sevinç duyarım. (*Alkışlar, bravo sesleri*).

Büyük Millet Meclisinin Muhterem azası;

Milletlerin, tarihte misali geçmemiş en ağır mücadeleye halinde bulundukları bir zamanda, şanlı Türk milletinin mukadderatını sevk etmek gibi şerefli, müstesna ehemmiyetli bir vazifeyi beraber ifa ediyoruz.

RASİH KAPLAN - (Antalya) Allah kolaylık versin.

REİSİCUMHUR İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Çok açık olarak bir daha görüyoruz ki, milletlerin yaşama hakları, bin türlü isabetli tedbirin başında ve hepsinden tesirli olarak bir temele dayanıyor. Bu, millî birlik, fedakârlık ve kahramanlık temelidir. (*Bravo sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar*).

Büyük Millet Meclisinin asıl misalile millî birlik, her zamandan ziyade sağlamdır. (*Bravo sesleri, alkışlar*). İcab ederse, milletçe her fedakârlığı göze almak, hepimizin kati kararımızdır. (*Bravo sesleri, sürekli ve şiddetli alkışlar*). Türk milletinin bugünkü evlâdları, kahramanlıkta, kendi geçmişlerini her halde müftehir edeceklerdir. (*Bravo sesleri, alkışlar*). Milletler içinde istikbalin, her vasıttan sonra nihayet kahraman ve fedakâr olanlara müyesser olduğu bir devirde, Türk milleti temiz, emin bir istikbale gururla bakmaktadır. (*Bravo, yaşa sesleri ve ayakta şiddetli ve sürekli alkışlar*).

ALTINCI DÖNEM

DÖRDÜNCÜ YASAMA YILI

Birinci İnikad

1 Kasım 1941 Cumartesi

Birinci Celse

Açılma saati: 15:00

Muvakkat Reis: Refet Canitez

Kâtipler: Vedit Uzgören (Kütahya), Necmeddin Sahir (Bingöl), Hamdi Selçuk (Hatay),
Bekir Kaleli (Gazianteb)

Reisicumhur İsmet İnönü

Büyük Millet Meclisinin Sayın Azası!

Altıncı intihap devresinin üçüncü içtima senesini açıyorum. Sayın üyeleri sevgi ve saygıyla selâmlarım. (*Alkışlar*).

Geçen bir sene zarfında dünya buhranı, insanlık için büyük ıstıraplar içinde geçti. Türk milleti, bu acı yılı da, kendi derin anlayışı ve millî kuvvetine güvenile karşılaşmış, tehlikeli anlarda soğukkanlılığını bırakmaksızın, Cumhuriyet Hükümetinin içerde ve dışarda vatanın emniyetini korumak için yaptığı gayretlere yardımcı olmuştur. Milletimiz, kaygısı vatanın selâmeti ve nizamı olan Büyük Meclsimizin yakından izinde yürümüşür. (*Sürekli alkışlar*).

Yurdumuzun her tarafında dirlik, memnun olacağımız bir haldedir. Dünyanın bu devrinde vatandaşlarımızın ve memleketimizde yaşamakta olan herkesin bütün haklarından ve meşru menfaatlerinden serbestçe istifade etmekte olduklarını söylerken iftihar duymaktayız. (*Alkışlar*)

Memleketin her köşesindeki samimî birliği ve Türk Devletini idare eden Büyük Meclise ve Cumhuriyet Hükümetine karşı milletçe gösterilen itimadı sevinçle görüyoruz. Yabancı emellere sürükleyici telkinler, ortamızda yayılma ve tesir alanı bulamamışlardır. (*Sürekli alkışlar, bravo sesleri*)

Millet yapısının sağlığı ve sağlamlığı, her vakit en kıymetli dayancımız olacaktır. (*Sürekli alkışlar, bravo sesleri*). Tabiidir ki, vatan selâmetinin isterlerine uygun olarak Dahiliye ve Adliyemizin dikkatleri, normal zamanlarda olduğundan ziyade millî nizamlar üzerinde toplanmışlardır.

Milletin Sayın Vekilleri!

Geçen toplantı yılının başından beri dünya durumunun gösterdiği gelişmeler neticesinde, o zamanki tahminlerimize uygun olarak, harp alanı korkunç bir tarzda genişledi. Bütün Avrupayı ve hemen hemen bütün Asya ve Afrikayı sarmış olan harp ve işgal faciaları; memleketimizin etrafında bu felâketlerden masun kalmış bir tek millet bırakmadı. Esefle görüyoruz ki, yarınki manzaranın medeniyet âlemi için bu günkünden daha elemli olması ve yıkıcı harbin bütün dünyaya daha ziyade genişlemesi, gitgide kökleşen bir ihtimal halindedir.

Yangınlar içinde inliyen Avrupa ve Asya kıtalarının bitişik noktasında sulh ve sükûn yurdu, aziz vatanımızdır. (*Sürekli alkışlar, bravo sesleri*). Harpten doğan bin türlü felâket içinde bütün milletlere karşı insanî vazifesini kudreti nisbetinde yapmakla iftihar duyan memleketimiz, bir gün de dünyanın beklediği ve muhtaç olduğu barışın kaynağı olabilirse, bundan duyacağımız sevinç pek büyük olacaktır. (*Sürekli alkışlar, bravo sesleri*)

Saygıdeğer Arkadaşlar!

Son toplantımızın başından beri vukua gelen ihtilâtlar sayılamıyacak kadar çoktur. Balkan olaylarıyla başlayan hareketler, Irak ve Suriye'deki gelişmelerle batı ve cenup komşularımızı muharebe ve işgal alanı haline koydu ve birdenbire bir dev adımı atarak Alman – Sovyet Silahlı ihtilâfını meydana çıkardı. Böylece şimal komşumuz da harbin yangınları içine girdikten sonra, diğer komşumuz İran işgal faciasını gördü. Memleketimizi bu kadar yakından alâkalandıran askerî hareketler, bizim uyanıklığımızı son derece arttırmış ve taahhütlerimize ve dostluklarımıza sadakat çerçevesi içinde şerefimizi ve emniyetimizi koruyan sulh arzusu, siyasetimizin mesnedini teşkil etmiştir. (*Alkışlar*). Demin bahsettiğim Balkan hareketleri, memleketimizin emniyet ve masuniyeti bakımından üzerinde çok büyük hassasiyetle durduğumuz bir mesele olmuştur. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Bilirsinizki, Balkan milletlerinin istiklâli, Cumhuriyet Türkiyesinin takip ettiği siyaset temellerinden biridir. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Bu güne kadar temennilerimiz ve gayretlerimiz, nasıl bu istiklâllerin mahfuz kalması üzerinde merkezleldiyse, gelecek zamanlar içinde hislerimiz ve dileklerimiz aynı kalacaklardır. (*Alkışlar bravo sesleri*).

Milletin Sayın Vekilleri!

Cumhuriyet Hükümeti, Avrupa harbinin son durumunda bitaraflığını ilân etmiştir. Bundan başka, muharebe içindeki bütün devletlerle münasebetlerimiz eski ve yeni muahedelerle tanzim edilmiş bulunuyorlar. Bu muahedelerin hükümleri tamamen meridirler. Bunları söyledikten sonra, Türkiye'nin bu, günkü harp önündeki durumunu iyice anlatmış olmak için, karşılıklı saflarda bulunan başlıca devletlerle münasebetlerimizi belirtmek isterim. Almanya ile münasebetlerimiz, Balkan hareketleri esnasında en çetin imtihanını geçirmiştir, denilebilir. O zaman bizdeki alâka ve endişeyi lâıyk olduğu ehemmiyetle gören ve anlıyan Alman Devletinin Sayın Reisi Hitler, bana yazdığı hususî bir mektupla, memleketimize karşı dostluğunu göstermiş; ve Hükümetin tasvibile kendisine vermiş olduğum cevap, ve bir kerre daha vaki olan mektuplaşmamız, 18 haziran 1941 tarihli Türk - Alman Muahedesini vücuda getiren karşılıklı imat havasını yaratmıştır. Bu neticeyi memnuniyetle kaydetmek isterim. (*Sürekli alkışlar*).

Türk-Alman münasebetleri, o tarihten beri hiç bir zaman bulanmıyan bir dostluk takip ediyor. (*Bravo sesleri*) 18 Haziran 1941 tarihli dostluk ve saldırmazlık muahedesinin hükümleri, her şart içinde mahfuz olarak devam ediyorlar ve devam edeceklerdir. (*Alkışlar*). Son günlerde imzasına muvaffakiyet elveren ve yakında yüksek tasdikinize arz edilecek olan Türk - Alman Ticaret Anlaşması, bu dostluk ve imat siyasetinin hayırlı bir semeresi olarak telâkki edilmeye lâıktır.

Sayın arkadaşlar!

1940 yazında Fransa'nın mağlûbiyeti, İngilizleri en müşkül bir vaziyete uğratmış bulunurken, Türkiyenin müdafaa ve masuniyet umdeleriyle takip etmiş oldu-

ğu siyasetin bir noktasına halel gelmedi. Ve Türkiye Ittifa Muahedesine sadakatini açıktan açığa söyledi. Türkiye, dünyanın en büyük devletlerinden birine karagün dostu olduğunu, o zaman bir kerre daha isbat etmiştir. (*Sürekli alkışlar bravo sesleri*).

Aynı müdafaa ve masuniyet umdelerine istinat etmeye devam edecek olan haricî siyasetimiz, taahhütlerine sadakati, Türk Milletinin şiarına tam tevafuk eden, umumî menfaatlerimize ve beynelmilel ahlâka yegâne uygun olan bir prensip olarak tatbik edecektir. (*Bravo sesleri Alkışlar*).

Aziz arkadaşlar!

Azretmiş olduğum bu siyaset, memleketimizin coğrafi vaziyeti ve harbin inkişaflarından doğan hususiyetler önünde, artık her tarafta kabul ve takdir edilmek lazım gelen dürüst mahiyetini tebarüz ettirmiştir. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Müstakil, hareketlerine hâkim ve kuvvetli Türkiye, kimseyi tehdit etmeyen bir sulh yuvası halinde ve medeniyet için faydalı bir unsur kıymetinde kendini gösteriyor. (*Sürekli alkışlar*)

Memleketimizin siyasetindeki asil hedefler ve gayretler, takdir olunmaktadır ümidindeyiz. Cumhuriyet Ordusunun kuvvetlenmesi ve ihtiyaçlarının tamamlanması, Büyük Meclisin ve Hükümetin en baş işi olduğunu bir kerre daha belirtmek isterim. (*Sürekli alkışlar*).

Türk Vatandaşının, kendisinin de içinde vazife aldığı ve yarın da alacağı, Türk Ordusu için, istenilen her fedakârlığı ve yardımı tereddütsüz yaptığını görmekte duyduğumuz sevinç büyüktür. Kahraman Türk Ordusunun, verilecek her vazifeyi yapmaya ehil olduğuna yakından itimadımız vardır. (*Sürekli alkışlar*).

Münakalât vekâleti, kendisine tevdi olunan işleri, zamanın ağır şartları altında başarmaya çalışmaktadır. Sıhhat işlerimizde programlı çalışma devam etmekle beraber, ne memleket dahilinde büyük salgın hastalıklar görülmüş ve ne de diğer memleketlerdeki salgınların hudularımızı aşmasına meydan verilmiştir.

Ziraat vekâletimiz istihsalı arttırma, çeşitlendirme ve vasıflarını yükseltme yolundaki çalışmalarına devam etmektedir. Evvelki sene faaliyete başlayan maki-neleşme işi geçen sene bir misli arttırılmıştır. Türk köylüsünün anlayışlı çalışmaları da, bu işleri kolaylaştırmakta ve ziraî istihsalımız artmakta ve vasıfça yükselmektedir. Bununla beraber, memleketin ve ordu ihtiyacının karşılanması için istihsalı arttırmaya daha çok ehemmiyet vermek zorundayız. Türk köylüsünden bu gayreti bekleriz. Aynı zamanda müstehlikten de, kolaylıkla ve istediği kadar bulabildiği nimetin kadrini bilerek fazla istihlâkten son derece çekinmesini istemek hakkımızdır. Bu günün şartlarını, dünyanın geçirmekte olduğu buhranı göz önünde tutarak, yaşayışını ona göre ayarlamak her vatandaşa düşen millî bir borçtur.

Toprak Kanunu, Büyük Meclise sunulmak üzeredir. Bir çok araştırmalardan anlıyoruz ki, toprağı hiç olamayan köylünün nisbeti mahduttur. Devlet malı toprak dağıtmak suretile, bu nisbet yıldan yıla azalmaktadır. Bununla beraber, toprağı olmayıp, kendi başına ocak kurmak isteyenlere toprak temini, Cumhuriyetin en ziyade ehemmiyet verdiği bir meseledir. (*Bravo sesleri, alkışlar*). Nüfusun çoğalması ve intikal suretile parçalanması neticesinde, elindeki toprağı bu günkü işleme kudret ve vasıtalarına, çoğalan yaşama ihtiyaçlarına artık yetişmemeye başlayan az

topraklı köyler ve köylüler vardır. Bunları kendilerine daha yüksek yaşama imkânı verecek miktarda toprak sahibi kılmak ve bu topraklarda iş yapma kudretini tam kıymetlendirecek verimli bir işleme için lüzumlu araçlarla donatmakta acele etmek lâzımdır. Yüksek ilgi ve incelemenizle, en iyi şeklini alacağına emin olduğum kanunun bir an evvel çıkarılmasını arzu ediyoruz.

Arkadaşlarım!

Vatandaşlarımın gözden uzak tutmamalarını isterim ki, dünya harbinin, bütün milletlerin iktisadî hayatındaki tesirleri geniş ve derindirler. Cihan piyasası ve milletlerarası yollar, bizim memleketimiz için de yarıyarıya kapanmışlardır. Yurt müdafaasını temin kararla memleketimizde de bir çok insan kuvvetleri istihsal alanından çekilmişlerdir. Başka memleketlerde olduğu gibi, bizde de serbest piyasa bazı ihtiyaç maddeleri üzerinde menfi roller oynamak temayülünü göstermektedir. Bu günün şartları içinde, iase politikamızın esas hedefi, halkın ve Millî Müdafaanın ihtiyaçlarını karşılamak olmuştur. Hükümet, bu hedefe erişmek için istihsalden istihlâke kadar uzanan iktisadî faaliyetler silsilesine müdahale etmek ve bu faaliyetlere düzenleyici bir murakabe altında bulundurmaya kararını almıştır. İstihsalin arttırılması, tedbirlerin başında gelir. Millî varlığın ve millî istiklâlin bekçisi olan ordumuzun cihazlandırılması, iasesinin emniyet altına alınması, hiç eksilmeyen ve daima artan millî çalışmaya dayanmak suretile mümkün olur. Ziraat ve sanayi sahasında, Devletin istihsal organları kadar her yurttaşın da, muhitine örnek olacak şekilde çalışması, bugün vatan vazifelerinin en kutsalı olmuştur. İstihlâkin tanzimi, istihsalin arttırılması kadar ehemmiyetlidir. İşemiz için çok ehemmiyeti olan toprak mahsullerimizden bazıları, bu günkü geniş ihtiyaçlara yetmek bakımından ciddi tedbirlere zemin olmaya lâyıktırlar. Bazı girecek maddelerin memlekete girebilen miktarları tesadüflere bağlıdır. Bu sebepledir ki, girecek ve istihsal maddelerimizden bazılarına Hükümetçe elkonularak, bunların ihtiyaç nisbetinde dağıtılması yoluna gidilmiştir. Yiyecek maddelerinde şimdiye kadar istihlâki tahdit eden bir karar alınmamıştır. Ancak, stoklarımızı korumak ve gelecekte emniyetli bulunmak için, günün birinde bu maddelerde dahi istihlâki tahdit zaruretile karşılaşmak ihtimali vardır. Hükümetçe, burası daima gözönünde bulundurulmalıdır. İnsan yaşayışını bütün şartlarını temelden sarsmış olan büyük buhran içinde, yurdumuzun selâmeti yurttaşlarımıza yeni vazifeler ve feragatler yüklerse, memleket çocuklarının bu çetin imtihanın şartlarına da seve seve katlanacaklarına asla şüphemiz yoktur. İstihsal ile istihlâki birbirine bağlayan araçlar da, harp havasının en çok tesiri altında bulunanlardandır. Bunun neticesi olarak, yurttaşlarımızca harbin en çok hissedilen tarafı hayat pahalılığı olmuştur. İhtikârcının cemiyet bünyesine yaptığı fenalığı bütün yurttaşlarımızın bilmelerini ve bu gibileri süzgeçten geçirmek için şuurlu bir şekilde yardım etmeleri lâzımdır.

Sulhun ve hürriyetin temiz havasını en geniş şekilde teneffüs eden, bu müstesna memleketin evlâdı olmak şerefini taşıyanların ve onun nimetlerinden büyük ölçüde faydalanan insanların, bu memleketin kanunlarına, nizamlarına hürmet etmelerini istemek, ve icap ederse hürmet ettirmek, bu milletin en tabii bir hakkıdır. *(Süreklı alkışlar)*. Hükümet, ihtikârla mücadeleye esas olan fiat tesbiti muamelelerinde aracıya, tüccara emeğinin, bilgisinin ve sermayesinin karşılığı olan hakkı vermektedir. Fakat bu hakkın hududu, fevkalâde hallerin yarattığı bulanık havayla değil, millî gelirden bu zümreye düşecek hissennin normal ölçüsile tayin

edilmelidir ve böyle tayin edilmektedir. (*Bravo sesleri, alkışlar*). İaşe ve fiat murakabe işlerimizin düzenle ve başarıyla yürütülebilmesi, yalnız bu maksatla vücutlandırılan teşkilâtla mümkün olamaz. Bütün Devlet teşkilâtının, ve hususile vilâyetlerde idare âmirlerinin bu konuyu, bugün için başta gelen bir Devlet vazifesi olarak, ele almalarına kesin lüzum vardır. Hükümet, ağırlığı hergün artmakta olan harbin zararlı tesirlerini önleyebilmek için, Millî korunma kanununda yapılması lüzumlu gördüğü değişke ve eklentilere ait tekliflerini yakında Büyük Meclise arzedecektir. Dış ticarete esasımız, bütün memleketlerle hakikî, Fiilî bir mübadele teminidir. Bundan başka, ihtiyacımızdan fazla olan çıkacak maddelerimizi, girecek eşyanın temini vasıtası olarak kullanmaktayız. Yeni ticaret anlaşmaları bu esaslar içinde yapılmakta, ve eski mukaveleler bu esaslara çevrilmektedir. İhracat maddelerimize, müstahsili memnun edecek fiatlar temin edilmiştir. Ancak, burada müstahilimize bir tavsiyede bulunmak isterim: Bu günkü fiatlar daimî olamaz. Harp sonrası devresinde fiat düşmesini beklemek lâzımdır. Bu itibarla, müstahsilin buna şimdiden kendini alıştırması, ve çok tasarruflu hareket etmesi, ve harp sonundaki buhranı karşılayacak bir ihtiyatla mücehhez olması icap eder. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

1941 senesinin, dış ticaretimiz için, geçen iki harp yılına nazaran daha ağır münakale şartları arzetmesine rağmen, Hükümetin aldığı tedbirlerle, girecek ve çıkacak maddelerimizin taşınmasına imkân hâsıl olmuştur. Sanayi ve maadin sahasındaki istihsal faaliyetlerimizin, içinde bulunduğumuz fevkalâde hal ve şartlardan mümkün olduğu kadar az müteessir olması için devamlı bir surette ve büyük bir gayretle çalışılmaktadır. İşlemekte bulunan istihsal müesseselerimizin muhtaç oldukları ham madde, yedek parça ve sair teçhizatın karşılanabilmesi için her türlü imkânlardan istifade edilmekte olduğu gibi, tesis işlerimizin bir çok müşküllere rağmen yürütülmesi de hususî bir ihtimamın mevzuunu teşkil etmiştir.

Bu sayededir millî iktisat cihazımız, memleket ihtiyaçlarından büyük bir kısmının karşılanması hususunda yüksek ve takdire şayan bir kabiliyet gösterebilmiştir. İstihsal faaliyetlerimizden alınan bu neticeler, daha bir çok ihtiyaçlarımızın temini bakımından da, geleceğe emniyetle bakmamıza hak vermektedir. Çünkü, bu neticeler müsbettirler. Gerek sanayi, gerek maadin sahalarındaki istihsaller çoğalma ve artma yolundaki yürüyüşlerini son sene zarfında da muhafaza etmişlerdir. İstihsallerimizle alâkalı teknik elemanlarımızın dikkatli ve feragatli çalışmalarını, huzurunuzda memnunlukla anarım. Gün geçtikçe bunların kendi ihtisas şubelerindeki mümaseseleri artmakta ve sayıları çoğalmaktadır. Ereğli kömür havzasındaki ocakların Devletçe işletilmesi hakkındaki kanunun tatbikından beklenen müsbet neticeler alınmaktadırlar. Bu tatbikat, kömür istihsal ve tevziinin verimini ve intizamını arttırmakla kalmamış orada çalışan binlerce işçinin geçim ve sağlıklarını, rahatça çalışmalarını da emniyet altına almıştır. Aynı zamanda, işçiyi işine ve iş yerine ısındırıma yarayan ve verimi arttıran bu tedbirlerden alınan iyi neticeler, bu yoldaki çalışmanın, Devlet elindeki diğer istihsal müesseselerine de yayılmasına yol açmıştır. Bakır istihsalımız artmakta devam etmiş ve artış nisbeti, geçen yıla nazaran, üçte bir gibi yüksek bir terime varmıştır.

Petrol aramalarında, geçen sene alınan ilk müsbet netice üzerine sondaj faaliyeti Raman Dağı bölgesinde devam etmekte ve teşvik edici bir mahiyet göstermektedir. Diğer taraftan, memleketin muhtelif kısımlarında yapılan istikşaf, Urfa, Eğridir ve Boyabat bölgelerinin petrol bakımından esaslı tetkike değer olduklarını

göstermişlerdir. Maden arama faaliyetimizde, sene içinde en mühim neticeler Söğütözü kömür ve Adapazarı demir alanları ile Turhal antimonun görüntüsünde ve Ödemiş cıva madeninde alınmıştır. Bu mıntikalarda ehemmiyetli cevher ihtiyatları bulunmuştur. Keba'da Bolkar Dağında işletmeye verilen kesimlerin dışarısında aramalara devam edilmiş; Küre bakır madeni de ümit verici bir safhaya girmiştir.

Şeker ihtiyacını geniş hadler dahilinde karşılamak gayesile, bu sene de yaptırılan pancar ekimi, şimdiye kadar yapılanın en yüksek haddi olarak 44 bin hektarı geçmiştir. Bu miktar, 1935 senesi ekimine nazaran, yüzde yüz nisbetinde bir artış bildirir. Bu neticede, köylümüzün pancara karşı gittikçe artan alâkasının, ve bu ekime gösterdiği uyum kabiliyetinin büyük ölçüde âmil olduğunu memnun olarak görüyoruz. Köylümüzün pancar tarımından elde ettiği faydanın para ile ifadesi şudur: 1935 senesinde 3 milyon lira iken, bu miktar 1939 da 6 milyona ve geçen sene 8 milyon liraya yükselmiştir. Bu sene çiftçinin eline geçecek para ise, bu yekûnu da geçecektir. Bu sene 90 bin tonu geçerek bağliyağımızı ümit ettiğimiz verim, halkımızın ihtiyacını, olağanüstü şartların devamına rağmen, sıkıntısızca kaplayabilecek.

Devletin alâkalı olduğu sanayi kurumlarının, kendi satışlarını mutedil bir fiat-ta tutarak, piyasada nâzımlık etmelerinden ve yaptıklarını mümkün olduğu kadar doğruca müstehlik kitlesine vermelerinden, bu sene de memnun edici neticeler alınmıştır. İş kanunu tatbikatı, hususile çâşitli sanayi şubelerinde, Memleketin iş hayatını bugünün isterleriyle ayarlamak bakımından ve Millî korunma kanununa göre alınan kararlar çerçevesi içinde yürütölmektedir. Bu suretle lüzumlu iş yerlerinde çalışma müddetleri, sıhhi ve fennî icapların müsaadesi nisbetinde, arttırılarak istihsal hacminin ihtiyaçlarımızı karşılamasına çalışılmaktadır.

Bundan başka, bugüne kadar, hukukî münasebetler ve sıhhi icaplar cephesinden tanzimine çalışılan işçi hayatının iş kazaları, mesleki hastalıklar ve analık hallerine karşı, maddî cepheden de teminat altına alınmasını sağlayacak olan işçi sigortalarına ait kanun projesi yüksek Meclise arzedilmiş bulunmaktadır. Bu kanunun kabulile, işçi hayatında daha ferah verici neticeler elde edileceğini umuyoruz. İşçilerin, elverişli oldukları işlere yerleştirilmelerine, ve türlü işler için de, elverişli işçiler bulunmasına aracılık edecek bir kurumun kurulmasına dair olan kanun projesi, ayrıca yüksek Meclise sunulmuş bulunmaktadır.

Türk köylüsünü, ziraat âlet ve araçları yanında bir de el tezgâhına sahip kılmak ve bu suretle boş zamanlarını kıymetlendirmek gayesile, geçen sene yalnız 17 vilâyete tezgâh ve çıkırıklar gönderilmişti. Memleketin her tarafında gösterilen büyük ve memnun idici alâkaya, bu sene imkân nisbetinde cevap verilmesine çalışılmıştır. 25 vilâyete, herbirine yüzden aşâğı olmamak üzere toplu olarak, ayrıca 61 vilâyet ve kaza bölgesine de örnek mahiyetinde olmak üzere, topu 3 923 takım tezgâh ve çıkırık gönderilmiştir. El tezgâhı dokumacılığın çok bulunduğu yerlerden başlayarak dokumacıların kooperâtifleştirilmesi yolundaki çalışmalara bu sene daha geniş bir ölçüde devam edilmiştir. Bunun neticesidir ki, geçen sene yekûnu ancak sekize varan el tezgâhı dokumacı kooperatiflerinin sayısı, memleketin bir çok bölgelerinde bu yıl yirmi beşe çıkmıştır. Bu suretle, kurulmaları bitmiş ve çalışmaya başlamış bulunan küçük sanat kooperatiflerinin sayısı otuz dördü bulmuştur. Bu kooperatiflerin artmasında, içinde bulunduğumuz şartların ve Hükümetçe ele

alınmış olan hammadde dağıtma işlerinin tesiri olduğu açıktır. Ancak, bu kooperatifler sadece bu günün ihtiyaçlarının basıncı altında vücut bulan birer kurum değil, fakat iktisadî ve içtimai gayelerimizin tahakkukuna yardım cihetinden kendilerinden devamlı hizmet beklenen müesseseler olduklarından, bunların kuruldukları muhitte sağlam esaslara dayanarak yerleşmeleri ve normal zamanlarda da yaşayabilmeleri için murakabelerinin ve kooperatifçilik ruhuna en uygun şekilde çalışmalarının temini bakımından lüzumlu görülecek tedbirler geciktirilmeksizin alınmalıdır. Uzun yılların tecrübelerinden faydalanarak bu günkü ihtiyaçlarımızı karşılayabilecek surette hazırlanan yeni bir Gümrük kanunu lâyihası yüksek tetkikinize sunulmuştur.

Bu yıl içinde, teknik esaslara daha uygun ve tatbikleri daha çok kolaylaştıracak şekilde tanzimine çalışılmakta olan yeni tarife cetvelini kanunlaştıracak lâyiha da yüksek katınıza getirilecektir. Çıkarılacak mallarımız üzerine koymuş olduğumuz sınırlar ve kısıntılar, ve hudutlarımızın öte tarafındaki olaylar yüzünden, daha çok ehemmiyet alan kaçakçılıkla uğraşma için önemle çalışılmakta ve tesirli çarelere başvurulmaktadır. Yüksek dereceli içkilerin istihlâkını azaltmak için alınan tedbirler iyi neticeler vermektedir. Nafia vekâletimiz, umumî vaziyetin verdiği imkânlar derecesinde, demiryolu inşaatındaki faaliyetini devam ettirmiş ve bu arada Diyarbakır-İrak hattı 77 nci kilometreye varmış, Elâzığ-Van hattı üzerindeki çalışmalar da 135 nci kilometreye kadar ilerlemiştir. Memleket şoselerinin ıslahı ve yol yapma işinin bu günün ve yarının ihtiyaçlarına uyacak bir şekilde çerçevelendirilmesinin ne kadar lüzumlu olduğu, son senelerin vukuatı ile bir kere daha hissedilmektedir. Yol yapma faaliyetinin, bugünkü ihtiyaçlara tam cevap verecek kanunî bir esasa bağlanması için hazırlanmakta olan lâyihanın Büyük Meclise arzısını çok yerinde görmekteyim. Büyük su işleri faaliyeti, geçen sene kabul buyurulan 50 milyonluk tahsisatla daha genişlemiş, ve başlamış olan işlerden Malatya ve Niğde inşaatı bitmiş ve Tarsus – Ege havzasındaki işlerden bitenler halkın faydasına açılmıştır .

Maarif işlerinde, köy enstitüleri adedi, geçen seneye nazaran üç tane daha ilâvesile 17'ye varmıştır.

Talebe sayısı 9 bine çıkmak üzeredir. Köy Eğitmen okullarından çıkan 1500 eğitmen, köylerinde işe başlamışlardır. Bu suretle, on sene gibi, millet hayatı için çok kısa bir zamanda 15 bin eğitmen ve 30 bin öğretmeni köylerimize dağıtmak yolundaki çalışma hızla devam etmektedir. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Köy enstitüleri ile köy okulları arasındaki münasebeti ve bu teşekküllerin birbirlerine yapacakları yardımları ve diğer umumî ve sosyal vazifeleri çerçeveliyecek kanun lâyihası yakında hemen Büyük Meclise sunulacaktır. Meslekî ve teknik öğretimi en geniş ölçüde tertiplemek için Hükümet ciddi kararlar vermiştir. Maarif vekâletinde teknik öğretimin temel teşkilâtı kurulmaktadır. Az zamanda gerçekleştirilmek istenilen büyük bir program hemen Büyük Meclise sunulacaktır. Memleketin sanayiinde, motorleşme ve makineleşmesinde ve bütün ihtisas işlerinde ehliyetli unsurları, bol miktarda ve süratle yetiştirmek istiyoruz. (*Alkışlar bravo sesleri*).

Büyük Meclisin bu kanun üzerindeki yakın alâkasından çabuk ve hayırlı neticeler bekliyoruz. Teknik öğretimde hedefimiz, kadın erkek, her vatandaşa kendi

sanatı ve geçimi için bilmediklerini öğretecek bir öğretmen, bir öğrenme yeri gösterebilmektir. (*Bravo sesleri Alkışlar*). Şimdiye kadar Yüksek öğretim kurumlarının son sınıflarına konferans şeklinde verilmekte olan inkılâp derslerinin, bu kurumlarda “inkılâp tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti rejimi” adı altında esaslı bir ders şeklinde verilmesi ve bu mevzular etrafında ilmî incelemeler yapmak ve yaymak üzere, ayrıca bir de “inkılâp tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Enstitüsü” kurulması kararlaştırılmıştır. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Üniversite öğretim unsurlarının meslekî ve şahsî hükümlerini kurmak üzere, Maarif vekilliğince hazırlanmakta olan kanun lâyihası, yakında Büyük Millet Meclisinin tasvibine arz olunacaktır.

Arkadaşlar!

Fakültelerimizin ve yüksek okullarımızın ihtiyaçları ve çalışmaları dikkatli gözlerimizin önündedirler. Bütün güzel sanatlarla yakından ve candan alâkalıyız.

Arkadaşlar!

Bu günkü şartlar içinde bir çok istediklerimizi belki yapamıyoruz veya yarına bırakmak zorunda kalıyoruz. Fakat kesin ve vicdanî kararımız odur ki, yeni nesli yetiştirmekte hiçbir gecikmeye ve geri kalmağa meydan vermeyeceğiz. (*Sürekli alkışlar, bravo sesleri*). En uzak köyden başlayarak, yeni neslin bilgili, güçlü, her alanda üstün yetişmesi ülküsü bütün düşüncelerimizi kaplamıştır. (*Bravo sesleri, sürekli alkışlar*)

Aziz Milletvekilleri!

Saydığım Devlet işlerinin her sene yenileşen ve genişleyen mevzuları karşısında Maliyemizin vazifesi daima şudur: Gelişme hızını kesmeden, memleketin verim kabiliyetini aşmadan ve millî paranın kıymetini zayıf düşürmeden, muhtaç olduğumuz karşılıkları temin etmek. İftiharla söyleyebilirim ki, başta Büyük Meclisimiz olmak üzere, bütün milletçe yapılan elbirliği sayesinde Cumhuriyet Hükümeti, bu şartları toplayan verimli ve sağlam bir Maliye kurmağa muvaffak olmuştur. (*Bravo sesleri, alkışlar*).

Umumî bütçe yekûnunun senelerdenberi yükselmekte olmasına ve memleketimizin dört yanına sirayet eden Avrupa harbinin tevlit ettiği iktisadî güçlüklerle rağmen malî yıllarımızı daima varidat fazlasile kapatmakta olmamız, bunun en kuvvetli delilidir. En mühim kısmı Millî Müdafaa ihtiyaçlarına ayrılmış ve bu sene tamamı bu ihtiyaçlara tahsis edilmiş olan fevkalâde tahsisat programlarının senelerdenberi muvaffakiyetle devam eden tatbikatına da, bu vesile ile işaret etmek isterim.

1940 bütçesi, tahminlere nazaran mühim bir varidat fazlasile kapandı. 1941 bütçesinin ilk tatbik aylarında elde edilen neticeler, çok ümit vericidirler. Bu olaylar, içinde bulunduğumuz hal ve şartların icabı olarak, iki senedir konulan muvakkat vergilerin iktisadî vaziyetimize ve halkın ödeme kabiliyetine uygun olduğunu göstermektedirler. Vatandaşların, memleket borcunu ödemek hususunda gösterdikleri olgunluğun bu neticeyi almakta büyük tesiri olduğuna şüphe yoktur. Bu olgunluğun parlak bir misalini de, fevkalâde Millî müdafaa ihtiyaçlarını karşılamak üzere, bu sene çıkarılan tasarruf bonolarının karşılaştığı rağbette görüyoruz. Bundan dolayı bütün vatandaşları tebrik etmek benim için bir zevktir. Denk bir bütçe

çerçevesi içinde verimli ve emniyetli bir Maliye kurmak, memleketin kabiliyetini göz önünde tutarak eksiklerimizi tamamlamaya yarıyacak gelir kaynaklarını bulup, bunları yerinde kullanmak, Cumhuriyet Maliyesinin ana prensipleri olmakta devam edecektir. Elverişli gidişini kaybetmeyen döviz durumumuz, hususile Millî müdafaa ihtiyaçlarını temin imkânlarını vermek bakımından, sevindirici halini muhafaza etmektedir.

Türk milletin değerli vekilleri!

Bizi, hizmet ile şereflendiren Büyük milletin emanetini, hepimiz canımızdan üstün tutarak vazife yapıyoruz. (*Bravo sesleri, alkışlar*). Büyük Meclisin ayrılığa ve aykırılığa asla yüz vermeyen tecrübeli idaresi, milletimizin başlıca dayancıdır. (*Bravo sesleri, alkışlar*). Millet mukadderatının idaresi çok nazik olduğu bir devirde yaşıyoruz. Siyasette ana temellerimizin sade ve açık olmasından kuvvet alıyoruz. (*Bravo sesleri, alkışlar*). İçeride millî beraberliğe güveniyoruz. Bunu korumak için, gerekli olursa, her tedbiri almaktan sakınmıyacağız. (*Şiddetli ve sürekli alkışlar, bravo sesleri*).

Vatandaşların selâmetine aykırı olarak, doğru ve kanaatli yoldan sapacaklara, bulanık zamandan siyaset veya ticaret kârı arayacaklara, kesin, katı olarak karşı koyacağız. (*Bravo sesleri Alkışlar*). Dışarı ile münasebetlerimizde siyasetimizi duru, dürüst olarak söyleyeceğiz ve ahitlerimizin samimi yolunda yürüyeceğiz. (*Bravo sesleri, alkışlar*). Hiç bir şart altında, zor kabul etmiyeceğiz. (*Çok şiddetli ve sürekli alkışlar, bravo sesleri*).

Sevgili arkadaşlarım!

Hür ve şerefli vatana faydalı olabilmek, hepimizin tek bahtiyarlığımızdır. (*Şiddetli alkışlar, bravo sesleri*).

ALTINCI DÖNEM

BEŞİNCİ YASAMA YILI

Birinci İnikad

1 Kasım 1942 Pazar

Birinci Celse

Açılma saati: 14:00

Muvakkat Reis: Refet Canitez

Katipler: Bekir Kaleli (Gazianteb), Kemal Turan (İsparta),
Necmeddin Sahir Silan (Bingöl), Hamdi Selçuk (Hatay)

Reisicumhur İsmet İnönü

Büyük Millet Meclisinin Muhterem Âzası!

Altıncı intihap devresinin dördüncü içtima yılını açıyorum. Muhterem azayı sevgilerle selâmlarım. (*Alkışlar*). Bu sene, millet işlerinin Büyük Meclis tarafından yeni bir azim ve irade ile idare edilmesini gerektiren şartlar içinde toplanmış bulunuyoruz. En büyük millî felâketleri yenerek bu memleketin tarihinde yer tutmuş olan Büyük Millet Meclisinin, her bakımdan ve her zaman olduğu gibi Millete numune olacak azimli ve feragatli çalışması, engin faydalar ve feyizler getirecektir. (*Bravo sesleri Alkışlar*).

Aziz arkadaşlarım!

Dünya harbi bu yıl da kanlı şekilleriyle memleketleri yakıp yıkmakta devam etti. Şehirler ve cephe gerilerinin silâhsız halk yığınları, her tarafta, ateş içinde kaldılar. İnsanlık öldürmekten başka usul tanımayan bir acınacak istikamete gittikçe daha ziyade saplanmış bulunuyor. Bu halleri insan olarak ve millet olarak seyrederken büyük ıstırap duyuyoruz. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Bütün küreyi kaplamış olan harbin-şimdiye-kadar olan-inkışafı neticesi olarak yer yüzünde bir tarafın hâkimiyetine dayanan bir siyaset yapısının kalamayacağı veya kurulamayacağı anlaşılmaya başlanmıştır denilebilir. (*Bravo sesleri, şiddetli alkışlar*).

Milletlerin, küçük büyük, hepsi için yer yüzünde istiklâl ve haysiyetle yaşamak imkânı sabit olacaktır. (*Bravo sesleri, alkışlar*). Bizim milletlerarası siyasette daima esas prensibimiz olmuş olan bu gayenin, en insafsız mücadelelerden sonra olsun, kabul edilmesinden büyük sevinç duyacağız. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Aziz arkadaşlarım!

Muharebe edenler arasında bir anlaşmayı bugün için ümit ettirecek hiç bir yerde, hiç bir delil yoktur. (*Yazık sesleri*) Öyle görünüyor ki 1943 yılı daha geniş ve daha insafsız muharebelerle geçecektir. (*Yazık sesleri*). Biz önümüzdeki sene dahi, millî siyasetimizin içerde ve dışarda herkesçe bilinen istikametlerini, dürüst ve ciddi olarak muhafaza edeceğiz. (*Bravo sesleri, alkışlar*). Ahitlerimize, ittifaklarımıza ve dostluklarımıza sadık olarak, ve herhangi bir Devlete karşı hileli ve saklı

fikirli olmaktan dikkatle sakınarak, millî emniyet siyasetimizi takip edeceğiz. (*Bravo sesleri, alkışlar*). Büyük Meclis takdir eder ki gittikçe şiddetlenen düşmanlık havası içinde, hergün biraz daha sinirlenmiş taraflar ortasında, tarafsızlık politikası yürütmek, Hükümet için çok yorucu olmaktadır. (*Doğru sesleri*). Biz, her devletle olan münasebetlerimizin mahiyetini açıkça söyleyebilir bir karakterde ve kuvvette olduğumuz için politikamızı gelecekte de sebatla takip etmekten çekinmiyeceğiz. (*Bravo sesleri, alkışlar*). Siyasetimizdeki dürüstlüğün her tarafa ait faydalarının, bütün muhariplerce takdir edildiğini sanıyoruz.

Arkadaşlar!

Geçen bir sene zarfındaki çalışmalarımızın neticeleri dikkatle incelenmiye değer. Bir taraftan millet hayatının ilerlemesini ve gelişmesini, dünya harbinin şartları içinde hiç aksatmadan devam ettirdik. Memleketin imarı için her tarafta çeşitli faydalı işlere ara vermedik. Demiryolları, büyük su işleri, her türlü yapıcı iktisadi faaliyetler, hakikaten memnun olacağımız bir şekilde genişlemiştir. Milletin kültürde, güzel sanatlarda ve teknik öğretimde vakit kaybetmeden hazırlanması için büyük programlar kabul ettik. Bu programları zevkle ve sarsılmaz sebatla takip edeceğiz. Büyük Meclisin takdirine mazhar olacağına emin olduğum bir büyük işimiz de, ziraatimize büyük mikyasta ve yeni bir gayretle ehemmiyet verilmesidir. Her türlü Devlet muvaffakiyetlerinin temeli olan maliyemiz ise ağır vazifelerini memnun olacağımız tarzda başarmıya devam etmiştir. Ziraat mahsullerinin fiyatlarını makul bir surette arttırmak hareketi, Hükümetin isabetli teşebbüslerindenidir. Dünya pahalılığının yükünü yalnız köylümüzün yüklenmesini istemek büyük haksızlıktır. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Hem köylünün kalkınmasını temin etmek, hem onu hadden aşırı fiyat hırsına kapılmaktan korumak lâzımdır. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Aziz arkadaşlarım!

Türkiye'de millet hayatının gidişindeki çalışma ve ilerleme manzarası vatan-
daşların memleket ve millet selâmeti için her fedakârlığı kabul etmiş halleri, büyük ve kuvvetli bir milletin işaretleridir. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Millet olarak hakiki görünüşümüz, bu gürbüz ve kuvvetli haldir.

Ancak Büyük Millet Meclisinin ehemmiyetle dikkatini celbetmek isterim ki patladığı gündenberi dünya harbine, memleketimiz en ziyade bugün yaklaşmıştır. Hakiki kuvvetlerimizi, sağlam vaziyetimizi bulandırıp gölgelendiren bir mânevi telâş ve ıstırap havası, bugün vatanımızın üzerinde esmektedir. Böyle haller bir milleti hastalıklı ve zayıf gösterirler. Hastalıklı millet bünyeleri haricî tehlikeleri süratle üzerlerine çekerler. Bu sebeple bir gün bilmediğimiz bir istikametten ve bilmediğimiz bahaneler altında vatanımızın taarruza mâruz kalması ihtimalini Büyük Millet Meclisinin ciddi olarak göz önünde tutması icabeder. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Aziz arkadaşlar!

Şuursuz bir ticaret havası, haklı sebepleri çok aşan bir pahalılık belâsı, bugün vatanımızı ıstırap içinde bulunduruyor. Bu halin umumî harpten doğan, kendi hususi şartlarımızla ilgili olan sebeplerini ve çarelerini Cumhuriyet Hükümeti sizin yüksek nazarlarınıza etrafiyle serip anlatacaktır. Eminim ki Millet ve memleketin hayrına olan en isabetli tedbirleri bulacaksınız. Bizim gördüğümüz en tehlikeli

hastalık, iki senedenberi, cemiyetimiz içinde Cumhuriyet Hükümetlerini muvafak etmemek için estirilmiş olan zehirli havadır. (*Doğru sesleri*).

Bu zamanda hiç bir memlekette ağır mahzurları olmiyan bir tedbir tılısımı yoktur. Milletlerin sıkıntılara mâruz olmaları çaresizdir. Bu devirler, harbe girmiş veya girmemiş memleketlerin hiçbirisi için, engin kazançların bulunmaz fırsatları değildirler. İstırabı azaltmak, millet tahammülünü arttırmak, muharebe dışında kalmak ve muharebeye girilirse şerefle ve selâmetle çıkmak için tek çare, resmî vazife sahiplerine ve en başında Cumhuriyet Hükümetine candan yardım etmektir. (*Bravo sesleri, alkışlar*).

Bütün eksikleriyle beraber en iyi neticeler, ancak Hükümet tedbirlerinin dikkatli olarak yürütülmesiyle elde edilebilirler. Acı ile hatırlamalıyız ki milletin işe işlerini tanzim etmek yolunda Cumhuriyet Hükümetlerinin sarfettikleri gayretlere, iki senedenberi, cemiyetimiz tarafından hiç yardım edilmemiştir. İşte bugün ilk hallolunacak mesele, umumî itimat havasının iade edilmesidir. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Bulanık zamanı, bir daha ele geçmez fırsat sayan eski bataklı çiftlik ağası, ve elinden gelse teneffüs ettiğimiz havayı ticaret metai yapmaya yeltenen gözü doymaz vurguncu tüccar ve bütün bu sıkıntıları politika ihtirasları için büyük fırsat sanan ve hangi yabancı milletin hesabına çalıştığı belli olmayan bir kaç politikacı, büyük bir milletin bütün hayatına küstah bir surette kundak koymaya çalışmaktadırlar. (*Bravo sesleri, sürekli Alkışlar*). Üç beş yüz kişiyi geçmeyen bu insanların vatana karşı aşikâr olan zararlarını gidermek yolu elbette vardır.

RASİH KAPLAN. (Antalya) — Büyük Millet Meclisi reçetesi lâzımdır.

REİSİCUMHUR İSMET İNÖNÜ. (Devamla) — Devlet ve millete sövmek, milletin nefsine ve Hükümetine güvenini zehirlemek iktidarını kimseye vermeme-
liyiz. (*Bravo sesleri, alkışlar*).

Ticaretin ve iktisadi faaliyetlerin serbestliğini bahane ederek milleti soymak hakkını hiç kimseye, hiç bir zümreye tanınamalıyız. (*Bravo sesleri, alkışlar*). Hırslı politikacıların, millet iradesi üstünde dahilî ve harici bir siyaset yürütmelerine asla müsaade etmemeliyiz. (*Bravo sesleri*).

Aziz arkadaşlarım!

Büyük vazife günleri, Millet Meclisinin büyüklüğünü tecessüm ettirmek için kıymetli fırsatlardır.

Kahraman ve kıymetli ordumuzu hazır bulundurmamız, bugün her zamandan ziyade lâzımdır. Vatanda istihsalı arttıracak tedbirler, asıl genişlik yollarıdır. Harp içine girmiş ve millet selâmetinin kaygusuna düşmüş gibi her mahrumiyeti göze alacak, ve bütün milletçe külfet ve nimette birliğimizi ve beraberliğimizi gözlerin önünde canlandıracak zamandayız. Büyük Meclisin ve ondan feyizli ziyalar gibi dağılarak her vatandaşın, Cumhuriyet Hükümetine yardım etmesi lâzımdır. Tarihte büyük meseleler halletmiş bir milletin evlâtlarıyız. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Kendimize, milletimize güvenimiz, her vaziyette en isabetli tedbirleri bulacağımıza güvenimiz, her zamandan fazla ve kuvvetlidir. (*Bravo sesleri, alkışlar*).

Büyük Millet Meclisi, büyük millî meziyetlerimizin en kuvvetli delillerini tarihimize bir daha kaydedecektir. (*Bravo sesleri ve ayakta şiddetli ve sürekli alkışlar*).

YEDİNCİ DÖNEM

İKİNCİ YASAMA YILI

Birinci İnikad

1 Kasım 1943 Pazartesi

Birinci Celse

Açılma saati: 14:40

Muvakkat Reis: Ş. Günlaltay (Sivas)

Muvakkat Kâtipler: N. S. Sılan (Bingöl), N. Fırat (Samsun)

Reisicumhur İsmet İnönü

Büyük Millet Meclisinin Sayın Âzası!

Yedinci intihap Devresinin birinci yılını açıyorum. Siz arkadaşlarımı sevgilerle selâmlarım (*Alkışlar*) Milletın, ehemmiyetli meselelerini halletmekte Büyük Meclisin gösterdiği muvaffakiyetler, her toplandığımız yıla özel bir kıymet vermiştir. Bu sene de ümitlerimiz kuvveti olarak hevesle ve azimle çalışmağa başlıyoruz.

Arkadaşlar!

Geçen sene, zor şartlar ve meseleler içinden geçtik. Cihan harbinin siyasi ve iktisadi tesirleri, Milletimizin yaşayışı üzerinde de geniş intizamsızlıklar yaptı. Millet hayatından düzeni ve türlü tehlikelere karşı gücü ve kudreti koruyabilmek için ehemmiyetli tedbirler almağa mecbur oldunuz. Cumhuriyet Hükümetinin istihsalı arttırmak ve cihanın ve Memleketin yeni şartlarına göre iktisadi çareler bulmak için sarfettiği gayrete, yakından yardım ettiniz. Bütün bu çalışmaların neticesi, hulâsa olarak, müspet sayılır.

Eski güçlükler henüz tamamiyle düzelmemiş ve yenileri meydana çıkmış olmakla beraber milletin yaşayışında ve geçiminde geçen seneden daha iyi bir haldeyiz. Mânevi huzurumuz ve sükûnetimiz, daha açık ve bellidir. Bu vaziyet, uğraştığımız meseleler için isabetli tedbirler almakta bize kolaylık verebilir. Birçok sıkıntılarımızın en ilerisinde olarak göze batanları, aylıklıların ve dar gelirliilerin geçimde çektikleri zorluk ve bazı zayii karakterli memurlarda hissolunan doğru yoldan sapma istidadıdır. Bunlar, büyük cihan felâketinin meydana getirdiği hastalık halleridir. Halk hükümetleri onlarla uğraşmak için bir iki tedbirle değil, bileşik birçok tedbirler ile çalışmağa mecburdurlar. İdarede doğru yoldan sapmağa karşı en keskin ve tesirli silâh, büyük salâhiyet sahiplerinin şuurlu ve temiz kalmasıdır. (*Alkışlar*) Bu silâh mevcut oldukça küçük fenalıklar daima suç olarak kalır ve suçlar mutlaka ortadan kaldırılıncıya kadar takip olunur. (*Bravo sesleri*)

Cumhuriyet idaresi, ana vasıflarını korudukça, ortaya çıkacak içtimai ve idari hastalıkları tedavi etmek güç olmayacağı kanaatindeyim. Şu noktayı memnunlukla zikredebilirim ki her çeşit ıstıraplarımız en çok bir kaç büyük merkezde kendini hissettiriyor. Memleketin büyük kütlesi, daha elverişli geçim şartları içindedir; bünyesi de cihan buhranının hastalıklarına karşı daha kuvvetli bir haldedir. He-

pimiz, Memleketin meselelerini yakından tanıyıp Öğrenmek için çok gayret sarf ediyoruz. Umumî vaziyet için söylediklerimiz, yakından görüşlerimizin neticesi olduğunu takdir buyuracaksınız.

Değerli Milletvekilleri!

Devlet ve Millet işleri, pek çok alanlarda eldekini muhafaza etmekten ileri bir şekilde, artma ve yeni şeyler yapma şeklinde yürümüştür. İcra Vekillerinden tafsilâtli bilgiler aldığınız zaman memnun olacağınız pek çok ilerlemeler bulacağınızı umuyorum. İktisat vekâletinin işletmelerinde verimler, terakki kaydediyor. Bazı yeni tesisler de yapılmıştır. Kömürde hiss olunur bir iyilik vardır. İktisat vekilliğinin gerek kendi işletmelerinde, gerekse Memleketin bütün iş hayatında sosyal tedbirlerle ilgilenmesi iyi neticeler vermektedir. Sosyal tedbirlerin, durmayan bir ilerleme ile genişlemesi esaslı hedefimizdir.

Ziraat vekilliğinin çalışmaları da çok ümit vericidir. İstihsal için alınan tedbirler genişletilmiştir. Memleketin teşkilâtında, teknik ziraat memurları, halk ile amelî olarak iş birliği yapmağa başlamışlardır. Şimdi üç vilâyette tecrübe ettiğimiz bu usulü süratle genişleteceğiz. Orman muhafazası ve işletmesinde uzun senelerdenberi geçirdiğimiz sıkıntılardan sonra mahsul alma devrine giriyoruz. Muhafaza altına alınan ormanlar göze çarpacak bir canlılık göstermeğe başladılar. İşletmelerimiz kendilerini hissettirecek kadar çoğalıyor. Memleketin ormanlarını kurtarmak yolunda Cumhuriyetin koyduğu temel prensipleri anlatabilmek için uzun seneler zahmet çektik. Birkaç sene içinde, fennî tedbirler tekemmül edince, asırlarca çektiğimiz orman felâketlerinin ne beyhude çekilmiş olduğu apaçık meydana çıkacaktır. Ziraatta teknik öğretim için aldığımız tedbirler de durmadan genişleyecektir. Münakale vekâleti işlerini tertiplemek Cumhuriyet Hükümetinin bugün en nazik bir konusudur.

Demiryollarımız, takdire değer geyretler göstermektedir. Deniz işleri daha iyi tertiplenme yolundadırlar. Bütün iktisadi ve askerî meselelerin intizam temeli, münakale işlerine dayandığı gözönünde tutulmalıdır. Cihan harbinden evvelkinden daha çok verimler alındığı halde münakalede çektiğimiz sıkıntılar, ihtiyaçların pek ziyade artmasındandır. Münakale işlerinde daha ileri güç elde etmek için alacağımız bütün tedbirler yerinde olacaktır.

Nafiadaki çalışmalarımız hiç durmamıştır. Esaslı işlerimiz, az süratle de olsa ilerliyor. Ve tabi işlere ve yeni konulara teşebbüs ediyoruz. Bu sene depremler yüzünden yıkılan yerlerimize Nafianın yardım tarzı ve vasıtası daha muvaffaktır. Yer sarsıntısı çok sayılan bir memleketin, bu yüzden gelecek her zamanki kazalara karşı hazırlıklı bulunmasındaki faydayı deneyerek anlıyoruz.

Elektrikleme işlevimizde yeni teşebbüslere girişmeyi ve demiryolu yapısında çok zamana ihtiyaç gösteren ağır işlere başlamayı arzu ediyoruz. Birden çok masrafa lüzum göstermeyen bu işler, gelecek için bize çok zaman kazandıracaktır. Ticaret vekilliğinin işleri, en zor işlerimiz arasındadır. Memleket içinde ve Memleket dışında ticaret, bildiğimiz umumî kaidelerden ayrılmıştır.

Olağanüstü ve sık değişir şartlar içinde geçen ticaret faaliyeti üzerinde Hükümet, vazifesini yapmak için çok gayret sarf ediyor. Büyük müstehtlik kütlelere ihtiyaçları olan gıda maddelerini temin etmek suretiyle piyasadaki baskıyı hafifletme-

ye, kıt ve ehemmiyetli maddeleri en faydalı istihlâk alanlarına dağıtmaya çalışıyor. Fiyat murakabe sistemini iyileştirerek bunu pratik ve faydalı hale getirmek istiyor. Bunlar Hükümetin başlıca çalışma konularıdır. Vatandaşları en çok kızdıran şey, ticarete insafsızların fiyat murakabesine karşı meydan okumalarıdır. Hükümet, bu gibilerle yorulmaz bir surette uğraşmakta devam edecektir. Amansız tedbirler gerekli olursa bunda da tereddüt edilmeyecektir. (*Bravo sesleri*) Bu gibi hallerin vatandaşları zararı maddi olduğundan ziyade ruhi ve mânevîdir. Onun için ehemmiyetleri ve tesirleri de daha geniştirler.

Milletvekilleri:

Bu geçen senemiz, maarifin her alanında ve her dalında yeni çalışmalarla doludur. Kabul buyurduğumuz büyük programlar, gayret ve aşk ile tatbik ediliyor. Yurdun her köşesinde öğretimin her türlüünü yakından görmiye çalışıyoruz. Eksiklerimiz pek çoktur. Ancak Büyük Meclis emin ve müsterih olabilir ki maarif mensuplarımızın kabiliyet ve gayretleri çok ümit vericidir. Farkına varılan hiç bir kusurda ısrar edilmiyor. Daima düzeltme ve iyileştirme fikri esas tutulmuştur. Büyük Meclis, halimize göre, göze aldığı büyük fedakârlıkların meyvelerini yakın senelerde toplayacaktır. Her öğretim için ayrı tafsîlât aldığınız vakit çok memnun olacağınızı tahmin ediyorum. Büyük Meclis iftiharla düşünebilir ki, bu memleket en geniş hudutlarında iken maarife sarfedilen paranın, hiç olmazsa, dört mislini bugün harcamaktasınız. Yeni devrin, Cumhuriyet devrinin, Türk milletinin ilerleme ve yükselme devri olduğuna bundan daha maddi bir delil göstermek güçtür.

Arkadaşlar:

Millî müdafa meselesi Cumhuriyet Hükümetinin ve Büyük Meclisin ana meselesi olmakta devam ediyor. Ordumuzun talim ve terbiyesini bütün dikkatimizle takip ediyoruz. Ordumuzu yeni silâhlar ve vasıtalarla cihazlamak için her imkândan istifade ediyoruz. Cumhuriyet ordularının, manen ve maddeten yüce vazifelerinin ehli olan bir yükseklikte tutmak meselesi, başlıca düşüncemizdir. (*Bravo sesleri, Şiddetli alkışlar*). Cumhuriyet ordularının vatana karşı vazifelerini şerefle ifa edeceklerinden emin olabilirsiniz. (*Bravo sesleri, Şiddetli alkışlar*),

Arkadaşlar:

Cumhuriyet maliyesi, kolay tasavvur olunacak ağır vazifelerini kudretle ifa etmekte devam etmiştir. Memleket müdafaasının taşkın ihtiyaçlarını temin etmiye çalışırken altüst olmuş iktisadi şartların tesirlerini karşılamak Hazine için zor oldu. Memleket ve milletin ilerlemesine esas olan masrafları göze almak sebebi ise, maliyemizi gerçekten büyük sayılacak vazifeler karşısında bırakıyor. Milletimiz, bu vaziyeti iftihar edeceğimiz bir anlayışla kavramıştır. Büyük Meclisin islediği yeni vergileri, milletimiz yürekten ödemeğe çalışıyor. Büyük dâvalar içinden selâmetle çıkmanın bedeli, kar fedakârlığı kadar da vergi tahammülüdür. Öz selâmeti için kanı ile ve vergisi ile sıkıntıyı göze alamıyan milletler, düşman boyunduruğu altında daha çok kan ve daha çok mal kaybını yüklenmiye mecbur olmuşlardır. (*Doğru sesleri*), İkinci cihan harbi esnasında, Hazine ihtiyaçlarını kendi kaynaklarından ve bu intizam içinde kapayabilmesi, Türk milletinin daima övüneceği bir başarı olarak anılacaktır. Gümrük ve inhisarlar işlerimiz iyilik yolunda ve ilerleme halindedirler. Hudutlardaki gümrük kaçakçılarının ıstırabını artırıyor. Keskin tedbirler almak icabedecektir, İnhisarların geliri ve memleket piyasalarına tesirleri ve inhi-

sarların kendi alanlarında memlekete faydalı bir endüstri kurmaları ümit verici yollardadırlar.

Arkadaşlarım:

İşte başlıca işlerinin iyi ve eksik taraflarını anlattığım memleketimizin iç siyasetini hürriyet, nizam ve adalet içinde hulâsa, etmekten zevk duyuyorum., (*Bravo sesleri*), Sıhhat ve içtimai muavenet vekilliğimiz bu sene salgın hastalıklara karşı geniş uğraşma içine girdi.

Şimdiye kadar geçirdiğimiz bir kaç salgında, takdirinize layık neticelere vardık. Önümüzdeki ihtimaller için uyanık ve hazır bulunmayı, milletçe ve Hükümetçe temin etmek lâzım olacaktır. Büyük Millet Meclisine, Adliye cihazımız için bazı teklifler sunulacaktır. Temyiz teşkilâtımızın kuvvetlendirilmesi bu cümledendir. Adliyede, geniş bir bilim edebiyatının kımıldamasından ve hüküm giyenlerin çalışma yerlerinde ruhları iyileştirilmeye uğraşılmasından çok ümitleniyoruz,

Sayın Milletvekiller!

Haricî siyasetimizde 1935 buhranından beri tuttuğumuz yol, bizi, ikinci dünya harbinin beşinci senesine ulaştırdı. Ülkümüz, milletlerin hürriyeti ve istiklâli esasına dayanan bir medeniyetin temellerini sağlamlaştırmaktır., (*Bravo sesleri, alkışlar*). Faaliyetimiz, onu yıkmaya matuf bütün gayretlere karşı dikilmek olmuştur. (*Bravo sesleri*) Harbi önlemek için en cesur hareketlere tereddütsüz atılmış olan memleketimiz, milletlerin esir seviyesine düşmemesi için de tehlikeli zamanlarda metin bir durum almaktan çekinmedi. (*Bravo sesleri, alkışlar*).

Bugünkü dünya buhranı, tahmin ettiğimiz gibi, gitgide yıkıcı, yakıcı bir şekil almaktadır. Göz açıp kapayıncıya kadar geçen kısa zamanlarda, harabe haline gelen şehirlerin yıkıntıları altına yalnız medeniyetin büyük eserleri değil, doğrudan doğruya kendisi gömülüyor. Tahakküm zihniyetinin sebep olduğu bu amansız mücadelelen, milletleri mevcudiyetlerinde tehlikeye soktuğu için, tabiatıyla şiddetini artıran sarsıntısı, insaniyetin dayandığı bütün mesnetleri kemirmektedir.

Arkadaşlar!

Biz dünyanın yarınki çehresi meydana çıkarken, her zaman düşmeğe mahkûm bir tahakküm zihniyetinin değil, büyük küçük bütün hür milletler arasında samimi işbirliğine dayanan bir nizamın teessüs edeceğine inanıyoruz. (*Bravo sesleri, Şiddetli ve sürekli alkışlar*). Bu kanaatımızdan, herkesin ümitsiz olduğu zamanlarda bile şaşmadık. Bize vazifemizi yılmadan yaptıran bu kanaat oldu. Bundan böyle de tutacağımız yol, ülkümüz olan adalet nizamının kurulmasına yardım etmek olmaktadır. (*Alkışlar*).

Türk milleti savaş haricinde kalmakla beraber dört seneden beri fedakârlıklar, ıstıraplar içinde dünya buhranının tepkilerini şiddetle hissetmiştir. Bu fedakârlıklara, hattâ bunların daha çok büyüklerine, dünyanın bağrından en büyük baskının kalkarak insaniyetin emniyet havası içinde geniş nefesler alabilmesi uğrunda tereddütsüz tahammül edeceğiz. (*Bravo sesleri, alkışlar*).

Arkadaşlar;

Biz, bu cihan harbinin galibi insaniyet ve medeniyet olmasını istiyoruz. (*Bravo sesleri, Şiddetli ve sürekli alkışlar*). Ona, hizmet edeceklerin ayrılıklarında değil, tesianütlerinde umumi kurtuluş ve saadetin fecrini görüyoruz. (*Alkışlar*).

Milletin saygıdeğer Vekilleri;

Önümüzdeki senenin cihan buhranının kesin devri olması ihtimali vardır. Memleket içindeki sıkıntılar tesirlerini muhafaza etmekle beraber milletlerarası durum da bizim için çok ehemmiyetli olacaktır. İşte Cumhuriyet Hükümeti ve Büyük Millet Meclisi, Türk milletinin mukadderatını bu şartlar içinde idare etmek vazifesindedirler. Büyük Millet Meclisinin tedbirlerine ve kararlarına, Türk milleti, bütün yüreğinden yardımcı ve dinleyici olacaktır.

Büyük millete karşı yüz akıyla vazife ifa etmek hepimizin tek kaygımız ve şerefimizdir. (*Alkışlar*).

Türk milleti, insanca düşünceleri ve prensipleriyle büyük bir mânevi varlıktır. Türk milleti, kendi içinde bir ve beraber olarak Büyük Millet Meclisinin etrafında, toplanmış büyük bir kudrettir. (*Alkışlar*) Vatanı imar etmeyi, cemiyeti ilerletmeyi, insanlığa hizmet etmeyi, hür ve müstakil milletler ailesinin faydalı bir âzası olmayı düşünen ve engin fedakârlıklara karar verebilen kahraman ve çalışkan Türk milletin şeref ve itibarı, gelecek ihtimaller içinde daha ziyade yükselecektir. (*Bravo sesleri, Şiddetli ve sürekli alkışlar*).

YEDİNCİ DÖNEM

ÜÇÜNCÜ YASAMA YILI

Birinci İnikad

1 Kasım 1944 Çarşamba

Birinci Celse

Açılma saati: 14:50

Muvakkat Reis: R. Canitez

Muvakkat Kâtipler: V. Uzgören (Kütahya), B. K. Çağlar (Erzincan), N. Fırat (Samsun),
K. Turan (Isparta)

Reisicumhur İsmet İnönü

Büyük Millet Meclisinin Sayın Âzası;

Yedinci İntihap Devresinin ikinci yılını açıyorum. Büyük Millet Meclisinde şerefle oturan siz aziz arkadaşlarımı engin sevgilerle selâmlarım. (*Alkışlar*).

Devlet idaresinin zor senelerinden birini dikkatli, verimli çalışmalarınızla geçirdik. Önümüzdeki senenin şartları da çok nâzik olacaktır. Büyük Meclisin, içerde ve dışarda rastlayacağımız ehemmiyetli vaziyetleri doğru kavrayışla ve isabetli tedbirlerle kıymetlendireceğine emniyetim vardır.

Muhterem Arkadaşlar;

Son senelerimizin başlıca kaygısı memleket içinde beslenmenin güçlüğü ve ihtikâr belâsının zararları olmuştur. Milletlerin bugünlerinin ve geleceklerinin emniyetleri büyük ölçüde başlıca kaygıları iken memleket içindeki beslenme meselesi, ayrıca bir ehemmiyet kazanmıştır.

Maliye bakımından, ağır bir yükte, büyük bir ordunun türlü ihtimallere karşı heran hazır bulundurulması, Türk Milletinin yaşamak kabiliyetinin temel meselesi olarak devam etmiştir. (*Alkışlar*).

Büyük harb ve siyaset devrelerinin fena arkadaşı olan salgın hastalıklar da memleketimizi tehdit etmekten geri kalmamıştır. Mahrumiyetler, ağır fedakârlıklar ile beraber Cihan Harbinin bütün siyasi emniyetsizlikleri ve kararsızlıkları her millet içinde eksik olmayan zayıf karakterler üzerinde iktisadi ve siyasi bakımdan tesirlerini göstermiştir. İşte bu vaziyet içindedir ki, Cumhuriyet, Hükümeti ve Büyük Millet Meclisi geçen seneyi başarılı sayılabilecek surette geçirmiştir. Her isabetli tedbirin daha iyisi daima söylenebilir. Milletler hayatında hiç bir iyiliğin yeter görülmemesi tabiidir. Ancak durumun nisbi olan iyileşmesini takdir edebilmek, millî yaşayışların temeli olan kendine güvenme duygusunun beslenmesi için şarttır. Türk milleti kendi çalışkanlığı ve fedakârlığı ile memleketinin daima iyiliğe götürüldüğünden ve içinde bulunduğu durumlar ne kadar dolaşık olursa olsun, isabetli tedbirleri bulabilecek bir Millet Meclisine malik olduğundan emin olabilir. (*Alkışlar*).

Hükümet geniş ölçüde müspet iktisadi tedbirlere ehemmiyet vermekte tama-
miyle haklı çıkmıştır. Millet ekonomisinin her dalında çalışan Vekillerimiz daha
geniş istihsal etme, kısa ve uzun vadeli daha esaslı cihazlanma işlerinde büyük gay-
retler göstermişlerdir. Ziraat Vekilliği, bu memleketin en çok vatandaşını ilgilendi-
ren bir alanda, her konuyu kavrayan geniş bir programa girmiştir. Teknik çalışmayı
öğretmek, teknik âletlerin elde edilmesini mümkün kılmak için esaslı kanunlar
kabul ettiniz. Zirai Donatım Kurumunca daha ilk senesinde 167.000 parça ve 8.000
tona yakın malzeme dağıtılmıştır. Ziraat aletleri için elde bulunan fabrikalar ve-
rimli bir hale getirilmiştir.

Ziraat makinalarını daha geniş ölçüde memlekette yapmak için çalışıyoruz.
Ziraat mütehassısları ile köylüye kadar yaklaşacak surette geniş bir ziraat teşkilâtına
bu sene başladık. Üç vilâyette giriştiğimiz tecrübeden hüküm vermeğe yarayacak
neticelerin alınabilmesi için, bunu, hiç olmazsa türlü iklimde on vilâyette yaymak
mecburiyetindeyiz. Eğer kuvvetle ümit ettiğim gibi bu sene Toprak Kanununu çı-
karırsak, ziraat bakımından büyük neticeler verecek ve içtimai bünyemizin esas bir
meselesi olan dâvayı temel bir tedbire bağlamış olacağız. *(Alkışlar)*.

Devlet eliyle yaptığımız ziraat işleri verimli bir şekilde ilerlemektedir. 1942
senesinde 21.000 dekarla başladığımız işletmeye 1943 senesinde 780.000 dekarla
devam ettik. Bu sene 1.000.000 dekar işleyeceğiz.

Bu işletmeler memlekette tohum ıslahının büyük kaynağı, memlekette teknik-
ziraatı yaymanın geniş örneği ve olağanüstü zamanlarda milletçe beslenmenin kıy-
metli yardımcısı olacaktır. Hayvancılık işleri, büyük gayretle ele alınmıştır. Mem-
leketin ekonomisinde hayvan zenginliğimiz küçük görülmiyecek bir derecededir.
Fakat gerek sayı, gerek değer bakımından daha çok ihtiyaç karşındayız. İptidai
şekilde hayvan yetiştirme, teknik şekilde iyileştirilecektir. Hele bu memleketin en
esaslı bir derdi olan hayvan bakımı meselesi, şuurda ve usulde temelden düzeltil-
mek lâzımdır. Milletçe ve Hükümetçe bu hususta çok çalışmağa mecburuz.

Orman işleri iyi yolda ve geniş adımla ilerliyor. Bugün Türkiye ormanlarının
% 83'nü karşılayan 8 milyon 770 bin hektar, 73 Devlet işletmesinin eline geçmiş-
tir. Önümüzdeki yıl daha 14 işletmenin açılmasıyla bütün Devlet ormanlarının
içinden, özel kazancından başka bir şey düşünmeyen yok edici baltalar tamamıyla
sökülüp atılmış olacaktır. Hususi ormanların meselesinin de kanun yolu ile çözül-
mesiyle, bütün milletin kıymetli varlığı olan ormanlarımız tam kurtuluşa ermiş
olacaktır. Yeşil ve güzel Türkiye'yi kurmakta olan genç mühendislerimiz ümit ve-
rici bir hevesle çalışmaktadırlar. Onları, şimdi, yeni dikmelerle orman varlığını-
zı arttırmak ve ağaçsız köylerimizi ağaçlandırmak gibi büyük bir vazife bekliyor.
Uzun senelerde neticesi görülecek bu vazifeyi hakkiyle yerine getirmek için bir gün
kaybetmeden işe koyulacağız.

Memleketin büyük bir meselesini daha şimdiden Ziraat Vekilliğinin mesuli-
yeti sahasına yerleştirmek istiyoruz. Memleket, sıhhi bir surette yaşamının gerek-
li kıldığı yağ istihlâk etme derecesinden çok az miktarda yiyecek yağı kullanıyor.
Hayvani ve nebatî yağ istihsalimiz ihtiyacımıza yeter miktarda değildir. Bu konuda
etrafli tedbirler almağa başlamalıyız. İktisat Vekilliğimizin mesuliyetinde olan en-
düstri ve maden işletmeleri verimlerini arttırmışlardır.

Hususi endüstrinin çalışmaları da iyi haldedir. Harpten evvelki istihsalin ilerisinde olan geçen seneki kömür verimi bu sene daha ziyade arttırılmıştır. Bir aralık, bütün memleketin hayatını tehdit eder bir darlığa düşmüş olan kömür meselesini, iki senelik çalışma ile 'bugünkü haline getirmek hakiki bir başarıdır. Linyit istihsalimiz büyük ölçüde harp zamanında başlamıştır denilebilir. Bu sene de verim az sayılmayacak kadar artmıştır. Memleketi geniş ölçüde ve her alanda linyit kullanmağa alıştırmak umumî hayat için lüzumlu bir tedbirdir. Gelecek seneler için ümitli olmamıza sebepler vardır.

Karabük Demir ve Çelik fabrikalarımız, güçlükleri öğrenip yenmekte ve verimini arttırmaktadır. Memleket endüstrisinin temeli olacak olan bu konuyu geliştirip mükemmel hale getirmeye sebatla devam edeceğiz.

Maden aramalarımızda yeni kükürt ve bakır yatakları bulmuş olmaktan seviyoruz. Petrolde ümidimiz kuvvetli olarak devam ediyor.

Kâğıt fabrikasını bu sene yeni tesislerle genişlettik. Selüloz endüstrisi, ana tesislerini kurmuştur. Bundan, ilerisi için bir çok alanda geniş faydalar bekliyoruz: Memleketin dokuma müesseseleri, emniyetli bir halde kurulmuş ekonomi cihazı olarak memleketin bünyesinde sağlam bir yer tutmuştur. Verimleri teorik kabiliyetlere kadar yükselmiştir. Pamuk mahsulümüzün büyük mikyasta alıcısı, olan dokuma endüstrimiz yakın gelecekte memleketin bütün ihtiyaçlarını karşılamak amacındadır.

Şeker endüstrisi, İkinci Cihan Harbi devrinde memleketi büyük bir sıkıntıdan kurtarmıştır. Bu konuda eksik kalan ihtiyacımızı süratle tamamlayacağız. Yapı malzemesi endüstrimiz, memleketin imarını kolaylaştırmaktadır. Bu konuda memleketin her köşesine dağılmış kirece ve tuğlaya kadar en küçük malzemeyi bol ve ucuz veren bir sisteme şiddetle muhtacız. Hususi, resmî bütün teşebbüsler için temiz ve sağlam yapı malzemesi tedarik etmekte gerekli bir çalışma alanı vardır.

Kimya endüstrisine bu cihan harbinde bazı kurumlarla girmiş bulunuyoruz. Bunun eksikliğinden çok sıkıntı çekiyoruz. Bu endüstrinin temel maddelerini elde etmek için süratle ve cesaretle işe girişmek zorundayız.

Ekonomi hayatımızda kooperatifleri çoğaltmak ve iyileştirmek için Hükümet her teşviki yapmaktadır.

İş hayatının hukuki münasebetler, sosyal ve sıhhi icâplar bakımından düzenlenmesi, Cumhuriyetin en çok ehemmiyet verdiği konulardan biridir. Hükümet, kendi elindeki kurumlarda çalışan işçilerin hallerini ve yaşayışlarını iyileştirmek için büyük gayretler göstermiş, ve büyük masraflar yapmaktadır. Bu emeklerin müsbet neticelerini alıyoruz. İş kazaları, meslek hastalıkları ve analık sigortası kanunu ile sigorta idaresi teşkilâtına bakacak kanun projeleri yürürlüğe girince, iş ve işçi hayatının düzelmesinde yeniden kuvvetli adımlar atmış olacağız. Ticaret Vekilliğinin çalışma konuları, büyük ehemmiyetlerini muhafaza etmektedirler. Hükümet, Cihan Harbi devresinde, her memleketin başlıca varlığı olan stokları vücuda getirmek için, bu sene takdire değer neticeler elde etmiştir. İki sene evvel büyük şehirlerimizi günü gününe beslemek darlığında iken, bugün Ticaret Vekilliğinin kontrolü altında stoklar biriktirilmiştir. Bu stoklar, bu memlekette hiç bir zaman görülmemiş derecede ehemmiyetli miktardadır. Günü gününe beslenmek

kaygısını çekmiş olan şehirlerimiz, kesiksiz bir intizamla ve uzun zamanlara yetecek ambarlarla beslenmektedir. Hükümetçe dağıtılan yiyecek tayanlarının arttırılması de, kayd olunmağa değer bir muvaffakiyettir.

Pahalılıkla uğraşma başlıca Hükümet meselesi olmakta devam ediyor. Dış ticaret işi, Hükümetin üzerinde çok çalıştığı bir konudur. Hemen bütün Avrupa piyasasının kapanması ile güçleşen ticaret durumunu yeni tedbirlerle kolaylaştırmak ümidini muhafaza ediyoruz. Vatandaşlarımız bilmelidirler ki, bütün istihlallerimizde fiyat ve maliyet meselesi, dış ticaretimizin başlıca konusu haline gelmiştir. Cumhuriyet Hükümeti, harp sonu ve harp sonrası devrinin memleket ekonomisi bakımından bu büyük meselesini düzenlemek için, bütün malî ve ekonomik alanlarımızda gerekli tedbirleri alacaktır.

Henüz ne şekil olacağı belli olmıyan dünya ekonomisi icapları ile ve fiyatları ile olduğu kadar, kendi iç ve dış malî borçlarımız ve millî ekonomimizle ilgili olan bu meselenin tedbirlerini tedrici olarak ihtiyatla bulup tatbik etmeğe çalışacağız. Millî ekonomimizde müstahsili şimdiden her memleket nispetle daha serbest bırakmak sayesinde geçirdiğimiz bir çok sıkıntılara karşılık olarak, biz harp sonrasının ekonomik sarsıntılara daha sağlam bir surette dayanabileceğimize inanıyoruz.

Sayın Arkadaşlar;

Münakale işlerinin memleket hayatının her alanında gösterdiği kesin tesir, geçirdiğimiz senelerde yüksek dikkatinizi çekmiştir. İkinci Cihan Harbi esnasında münakale teşkilâtımızı arzu ettiğimiz kadar genişletip cihazlamak imkânlarımız mahdud olmuştur. Geçirilen tecrübelerin, geniş imkâna kavuştuğumuz ilk zamanlardan itibaren faydalı ve tesirli olacağını umuyoruz. Büyük Meclisin ilk imkânda kara, deniz ve hava taşıtlarında, posta, telgraf, telefon ve radyo işlerinde süratle genişleme ve cihazlama yoluna gireceğine eminim. Elimizdeki vasıtaların kullanılması, ihtiyaçların nispetsiz derecede arttığı gözönünde tutularak düşünülmelidir. 1939 senesinde kara ve deniz vasıtalarıyla taşınan yolcu adedi 21 milyon 634 bin idi. Aynı vasıtalarla ve aynı senede 3 milyon 900 bin ton eşya taşındı; 1943 senesinde taşınan yolcu 44 milyon 800 bin ve eşya 8 milyon 600 bin tonu geçmiştir. 1944 rakamları daha artmış olacaktır. Büyük askerî taşımalar araya girince, münakale cihazımızın ne büyük mesuliyetleri başarmağa çalıştığı anlaşılır.

Postada, 1939'da taşınan 87 milyon mektuba karşılık, 1943 senesinde 114 milyon mektup götürülmüş ve 1939 senesinin 6 milyon telgrafına karşılık, 9 milyon 600 bin telgraf çekilmiştir. Telefon hatlarımızın çalışması aynı şekildedir. Bütün bu hatlar gelecek tasavvurlarımıza ve ihtiyaçlarımıza göre çok azdır.

Hayayollarımız ise, bütün memleketi kaplıyacak surette ve süratle kurulmak lazımdır. Radyoda şiddetle hissolunan ihtiyacı karşılamak için esaslı tedbirler aldınız. Yeni istasyonları süratle meydana getirmek için Hükümet dikkatle çalışıyor. Münakale vekillliğimiz, kendi işlerinin yalnız her türlü taşıt ağlarını genişletmek olmadığını takdir etmiştir. Ehliyetli ve emniyetli personel yetiştirmek için gerekli tedbirleri almak yolundadır. Yeni kanunlar Büyük Meclise sunulacaktır. Münakale işleri bir de büyük millî ilgi meselesidir. Zamanın icapları olan kısımlar ve nizamlar milletçe, hepimizin faydası için alınmış zaruri tedbirler olduğunu kabul etmeliyiz. Hele bütün münakale vasıtalarımızın kendi öz malımız olduğunu düşünerek onları bu gözle değerli tutmalıyız. Bir şehirde kaldırım üstünde yürümekten hava

seferlerine kadar bütün münakale usullerine severek kendimizi uydurmak anlayışına varmalıyız. Bu hususta eksikli kaldıkça, yeni ve her çeşit münakale vasıtalarından ne kadar çok elde etsek de, yine medenî bir memleketin temel kudreti olan münakale intizamını meydana getiremeyiz. Gerek terbiye ve telkin ve gerek kanun bakımından çok gayrete ihtiyacımız vardır.

Sayın Arkadaşlar!

Nafia işlerini Türk milletine söylerken kullanacağım kısa cümlelerin ehemmiyetleri takdir, olunacaktır ümidindeyim. Elâzığ-Van demiryolunun 70 kilometrelik bir kısmında inşaatta devam ediyoruz. Yakında döşemeğe başlayacağız Daha ilerideki tünelde ve köprülerde inşaat artmıştır. Diyarbakır-Cizre hattında 159'ncı kilometrede Kurtalan istasyonuna vardık. Tavşanlı şube hattı ile Zonguldak-Kozlu inşaatı tamamlanmıştır. Sivas-Erzurum hattının uzatılmasına yakında başlıyoruz. Yeni demiryollarının geçecekleri yerleri şimdiden tesbit ediyoruz. ,

İskenderun limanının inşaatı yakında bitecek ve bir iki ay içinde işletmeğe açılacaktır. Trabzon ve Ereğli limanlarının önümüzdeki aylarda inşasına başlanacaktır. Su işlerinde, son defa kabul buyurduğunuz 40 milyon liralık ek tahsisatla eldeki program aksamadan devam ettiriliyor. Busene Salihli, Menemen, Nazilli, Tarsus, Adana ve Tokat bölgelerinde sulamağa geçilmiştir. Şimdiye kadar yalnız masraf etmekle geçen bu işlerimiz, artık verimli devresine girmiş bulunuyor. Eskişehir, Bergama ve Samsun dolaylarında dereleri düzeltme ve bataklık kurutma işleri tesirlerini göstermeğe başlamıştır. Binlerce dekar toprağımız işlenmek için meydana çıkmış ve millî sıhhatte iyilikler görülmüştür. Şose ve köprü işlerinde meydana getirilen eserler de az değildir.

Yapı ve imar işleri geniş ölçüde devam ediyor. Geçen sene yapı işleri için 20 milyon liradan fazla para harcanmıştır. Şehir ve köylerimizin plânlaştırılması geniş ölçülere varıyor. Canımızı yakan deprem yıkıntılarını tamir etmek için memleket çok takdire değer gayret göstermiştir. Bir çok felâket yerlerinde % 90'a yakın yapılar vardır. Nafiamız, deprem bölgelerindeki yeni yapıları fennî şekle sokmak için faydalı tedbirler almaktadır. Deprem felâketlerine karşı ilk ve acele yardımları devamlı surette hazır bulunduracak bir iktidara geliyoruz. Bütün bu işlerin dar zamanlarda ve Devletin büyük malî yükler altında bulunduğu sıralarda yapıldığını düşünmek, Cumhuriyetin verimli idaresini anlamak için yetecektir. Nafiamızın, bildiklerimizden başka olan yeni, acele meselelerini hulâsa etmek isterim. Bunların başında elektrik işleri gelir. Memleketin endüstriyel, ekonomik, sosyal bakımdan büyük ihtiyacı olan elektrik kaynaklarını geniş ölçüde ve biranevvel vücade getirmeliyiz. Bir defa bu teşebbüslere başladıktan sonra, bütün memleket hayatındaki derin tesirlerini hayretle göreceğiz. Yol inşaatı şimdiye kadar olandan daha başka bir görüşle ele alınmak lâzımdır. Motorlu vasıtalara karşı dayanıklı olan, demiryolları gibi memleketin her köşesine ulaşan ve daimî bakım ve tamir teşkilâtı üzerine oturan yol ağı, memleketin başlıca meselelerindendir.

Nafiamızda yapı işlerinin kontrolü ve düzenlenmesi çok genişletilmek ve çok kudretli bir hale getirilmek lâzımdır. Bu memlekette uzun zamanlar sürecektir hususi ve resmî şahıslara ait devamlı yapı işleri olacaktır. Nafianın yapı işlerinde toplanan Devlet kontrolü, bu engin millî çalışmayı çabuk ve faydalı kararları ve tedbirleri ile kolaylaştıracak şekilde cihazlanmalıdır. Nafiamızın ilk fırsatta sağlamağa mecbur

olduğu bir büyük mesele de, bütün işçilik hayatımızı teknik vasıtalarla donatmaktır. Yeni teknik vasıtalarla bezenmiş bir işçi takımı şimdiye kadar kullandığımız şekilde on kat işçiden daha çabuk ve daha çok eser vücuda getirir. Yeni tertiplenmenin masrafları da, göze alınamayacak kadar çok değildir. Gelecek zamanların engin bayındırlık hamlelerini, ancak Teknik vasıtalı işçi takımları ile başarabileceğimizi esaslı olarak gözönünde tutmalıyız.

Arkadaşlar;

Sıhhat teşkilâtınız, bir aralık korkulu şekil almış olan salgın hastalıklarla muvaffakiyetle savaşımıştır. Önümüzdeki sene ve harp sonrası seneleri de, salgınlar ihtimali, ilâç darlığı içinde geçecektir. Sıhhiye teşkilâtımızın ileriye gören ve vatandaşları telkinleri ve tedbirleriyle hazırlayan çalışması yanında, vatandaşların da sıhhat tavsiyelerine yürekten yardımı esirgememelerine birinci derecede muhtacdır. Milletin sıhhatini umumî kanunlara ve geniş tesislere bağlamak politikası, Cumhuriyetin anlayışıdır. Önümüzdeki senelerde sıhhat politikamıza büyük gelişmeler sağlamak, kıymetli hedefimizdir. En uzak köşelerine kadar memleketi kavrayacak doktor teşkilâtı kurmak niyetindeyiz. Her nevi sıhhat kurumlarının istediği masrafları, bir programa bağlayarak, göze alacağız. Bütün köylerimizde ebe ve sağlık memuru bulundurmak için etraflı tedbirlere başvurduk. Yeni okullardan ve yeni fakülteler ihtiyacımızı karşılamak için esaslı yardımlar bekliyoruz.

Malarya ve öteki içtimai hastalıklarla mücadeleyi en yakın fırsatta bütün memleketi kaplıyacak bir mikyasta genişletmeliyiz.

Arkadaşlar;

Gümrük ve İnhisarlar Vekilliğimizin işleri gelişme ve ilerleme yolundadır. Gümrük işlerinde ehliyetli personel yetiştirmek için tesirli tedbirler alınacaktır. Gümrük tarifesi meselelerini yeni ihtiyaçlara göre çözebilmek için şimdiden hazırlıklara başlanmıştır. Gümrük işlerimiz, kaçakçılıkla uğraşmak için teknik vasıtalar, memurların yetişmesi için kurslar ve dersler, bir çok yapı ve kurumlar şeklinde ve Gümrük Tarife Kanununda yeni hükümler halinde, bütün olarak ele alınmıştır. İnhisarlar, Devletin büyük kurumu haline gelmiştir. Ehemmiyetli endüstri dalları kurmak, çiftçilerimizi korumak ve onlara yardım etmek bakımından inhisarlar takdir olunacak kıymet göstermiştir.

Bira ve şarap endüstrisinde ileriye ait ümitler kuvvetlidir. Bira yapımı 7 milyon litreden 20 milyon litreye, şarap 2 milyon litreden 6 milyon 500 bin litreye yaklaşmıştır. Yeni bira fabrikaları ve memleketin her tarafında numune şaraphaneleri kurulmaktadır. Yemiş usareciliği ümit verici yoldadır. Ağır içkilerin kullanılmasını azaltmak ve bu yolda çalışarak büsbütün kaldırmak siyaseti, fennî ve içtimai tedbirlerle ve dikkatle takip olunuyor.

Tuz dağıtımında iyileşme vardır. Kahve ve çay ihtiyacı oldukça karşılanmaktadır. Kibrit endüstrisinde yapım kusurları düzeltilmek için muvaffakiyetle çalışılıyor. İhtiyaç tamamiyle önlenmiş gibidir. Önümüzdeki zamanda sıkıntıya uğramamak için stok tedbirleri de alınmıştır.

Devlet İnhisarları 1930'da 8 milyon 500 bin lira masrafa karşı 50 milyon lira alırken, 1944'te 17 milyon lira masrafa karşı 185 milyon lira tahmin edilmiştir ki, bunların Devlet bütçesindeki ehemmiyeti kolay anlaşılabilir.

Arkadaşlar;

Adliye işlerimiz yeni hamlelerle gelişme yolundadır. Teşkilâtın genişletilmesi-ne ve onlara yeni vasıtalar verilmesine çalışılıyor. Adli Sicil Kanunu ile hâkime yeni imkânlar hazırlanacak, Adli Tıp Kurumu kuvvetlendirilecektir.

Mahkûmları ıslâh etmek için, iş esası üzerine kurulmuş cezaevleri ehemmiyet verilecek bir muvaffakiyet göstermiştir. Gelecekte daha geniş ve daha verimli neticeler bekliyoruz. Suçlu çocukların terbiyesine bakan, kurum daha kudretli hale getirilecektir. Ehliyetli adliye mensubu yetiştirmek için her türlü tedbirler bir arada takip olunacaktır.

Aziz Arkadaşlar;

Maarif işlerimiz yakın alâkanıza cevap verecek bir gelişme içindedir. İlköğretim meselesini memleketin büyük bir dâvası olarak ele almış bulunuyoruz. Köylerde bu seneki programa konan 1750 okulu meydana getirmek için vatandaşlar ve idare mekanizmamızın bütün değerli unsurları var kuvvetiyle çalışmaktadırlar. Neticeler, yakın bir zamanda milletin takdirine arz olunacaktır. Köy okulları programının gelecek seneye düşen kısmını yapmak için şimdiden işe girişilmiştir. Bu sene ilkokulların birinci sınıfına giren çocuklarımızın sayısı ehemmiyetli bir artma gösterecektir. Her halde 300 bin sularına varacağız. İlkokullarda devam meselesini milletçe ve idarece daima gözönündc tutmak için bütün dikkatler uyandırılmıştır.

Yine bu sene köyler için meslekî teknik öğretimi verecek 200 e yakın bölge okulu açılmasına çalışılıyor. Bu, yeni bir ilerlemenin başlangıç müjdesidir.

İlköğretimde şehir ve kasabalarımıza dokunan okul yapısı meselesi kanun projesi halinde yüksek himmetinize sunulacaktır. İçtimai ve millî bütün gelişmelerin temeli olan ilköğretim işinin bu esaslı kanununu da yürürlüğe geçirmenizi yürekten dilerim. Orta öğretimin geleceği için bir öntasarı hazırlanmıştır. Değerli öğretmenleri süratle yetiştirmek, orta öğretimin istediği tesisleri ve vasıtaları sağlamak mühim masrafa ihtiyaç gösterecektir. Milletçe bu fedakârlıkları göze almak için esas unsur, ihtiyacın hakkıyla takdir olunmasıdır. Bugün orta öğretim programları, zamanın ilerlemesi ve ihtiyaçlarıyla ilgili olarak çok ağırlaşmıştır. Çocuklarımızın öğrenimde en yüklü çalışmaları, orta öğretim devrimleridir. Büyütmeden söyleyebiliriz ki, bugünkü orta öğretim programı, bizim öğrenme çağımızdakinden iki seneye yakın daha zengindir. Din öğretimi hakkıyla verebilmek için değerli ve yeter sayıda mütehassıs öğretmenlerin az öğrenciyi karşılama aldıkları, iyi vasıtalı okullara ihtiyaç vardır. Ancak bu suretle, bilgisi temelli ve az kayıp veren öğrenci kütlesi elde edebiliriz.

Yüksek öğretim kurumlarımızın eksiklerini tamamlamak için dikkatle çalışılıyor. Memleketin şiddetle muhtaç olduğu yeni kurumları vücade getirmek, geriye bırakılmaz bir ehemmiyet almıştır. Bu sene üniversite öğretim meslekî kanun lâyihası yüksek tetkikinize arz olunacaktır. Teknik öğretim, kararlaşan programı takip ediyor. Üç dört sene içinde, üç dört misli fazla neticeler aldığımız halde, henüz ihtiyacı bir dereceye kadar karşılayacak dereceden çok uzaktayız. Bir ehemmiyetli başlangıç olan eldeki programı önümüzdeki iki üç sene içinde tamamıyla yerine getirdikten sonradır ki, memlekette teknik öğretim temel atmış ve geniş bir ihtiyacın içine girmiş olacağız. Kız ve erkek, şehirli ve köylü teknik öğretim kurumları ve akşam sanat okulları, bütün orta öğretim kurumlarının ve öğrencileri-

nin bir çok misli olması lâzımdır. İş, bu görüşle kavranırsa meselenin büyüklüğü göz önünde canlanabilir.

Güzel sanatlara Maarifimizin verdiği ehemmiyetin milli eğitimde büyük yeri vardır. Güzel sanatlar Türk milletinin iyi kabiliyetlerini meydana çıkartıp yükseltmek, büyük amacımızdır. Maarifin yazı eserleri ve her alanda yayınları, çok muhtaç olduğumuz bir çalışmadır. İnsanlığın büyük mahsulleriyle milli kütüphaneyi zenginleştirmek, onları, her seviyenin ve her kesenin erişebileceği bir şekilde yapabilmek, milli eğitimde en verimli tedbirlerdir.

Maarif Vekilliğimiz, genç öğrencilerimizin insanca terbiye ile, geniş vazife ve vatan sevgisiyle yetişmeleri için yumuşak ve sert bütün tedbirleri göz önünde bulunduracaktır. Eminiz ki, Türk milletinin büyük istikbali, çocuklarının en geniş sayıda ve en değerli yükseklikte yetişmelerine, bir de vatanda bayındırlık ve yeni zamanın ihtiyacına göre cihazlanma gayretlerinin en dar zamanlarda da kesiksiz olarak devam etmesine bağlıdır.

Sayın arkadaşlar;

Cumhuriyet Maliyesi yüklü ve verimli senelerinden birini daha muvaffakiyetle geçirdi. İçinde bulunduğumuz yılın malî ödevleri de hafif değildir. Bu sene takdire değer en ehemmiyetli maliye işlemiz, âdi ve fevkalâde bütçelerin bir arada ve bir cetvelde gösterilmesidir.

Bütçe masrafları, milletin vergileriyle ve iç istikrazlar ile karşılanmağa çalışılmıştır. Türk milletinin İkinci Dünya Harbinde Devlet maliyesi için gösterdiği kabiliyet, felâketlerden korunmasının ve millet hayatını emniyet ve ilerleme yolunda yürütmenin başlıca temeli olmuştur. Ne kadar ehemmiyetli vergiler ve ödevler konduğunu biliyoruz. Ancak Büyük Milletimizin vatanseverliği ve vergi ödemenin müstakil millet olarak yaşama şartlarından birisi olduğunu bilmesi sayesinde bugünün sert vazifelerini karşılayabiliyoruz. Maliyemiz, millet fedakârlığının cevabı olarak ihtiyaca yetişme, düzgün ödeme, içerde ve dışarda Devletin malî itibarını koruma muvaffakiyetlerini gösterebilir. Devlet tahvilleri, vatandaş nazarında büyük kıymetini muhafaza etmiş olmasından iftihar duyuyoruz. Şüphe yoktur ki, memleket müdafaasının ve her türlü gelişmenin öz kaynağı, hazinedir. Vatandaşlar, hazine kuvvetini bugün için ve gelecek için başlıca dayanak tuttukça vatan da-ima daha ileri ve daha yüksek olacaktır. (*Alkışlar*).

Büyük Meclis, önümüzdeki sene içindeki sağlam bir maliye nizamını korumak yolunda gerekli tedbirleri alacaktır.

Hükümet, maliyede vukuflu ve geniş islâhat için bütün gayretlerini sarf edecektir. Ödevini iyi yürekle yerine getiren vatandaşa kolaylık göstereceği ve vergi borcunu tam ödemekten kurtulmak isteyenlere tesirli olarak karşı koyucu usuller durmadan aranacak ve düzeltilecektir.

Aziz arkadaşlar;

Cumhuriyet Ordusunun maddi ve mânevi kudretini arttırmak için bu sene harcadığımız emekler de çok verimli olmuştur. Yüksek bir vazife aşkile Ordularımız yetişme ve cihazlanma yolunda takdirinize değer yeni kıymetler kazanmışlardır. (*Alkışlar*).

Cumhuriyet Ordularının vatana karşı en yüksek vazifelerini ifa etmelerini emrettiğiniz zaman, onların başarılarından büyük iftihar duyacaksınız. (*Şiddetli ve sürekli alkışlar*).

Arkadaşlar;

Dış siyasetimiz bu yıl içinde, öteden beri kendimize çizdiğimiz umumî istikametini seyrini takip ederek yeni bir merhaleye varmıştır. İngiltere ile ittifakımızın çerçevesi içinde olarak, Almanya ile ekonomik ve diplomatik münasebetlerimizin kesilmesine karar verdiniz. Bu tarihî karar, şümül ve tesiri itibarıyla, beklenen neticeleri varmıştır. Şüphesiz ki bu karar, millî iradenin çok önemli ve isabetli bir eseri olmuştur. (*Alkışlar*).

Cihan harbi Müttefikler lehine kesin neticeli safhasına girmiş bulunuyor. Gelecek sulhun insanlığa adaletli, küçük, büyük her millet için emniyetli bir devir getireceğini umuyoruz. (*Alkışlar*).

Milletlerin istiklâlini ve emniyetini koruyan yeni bir düzen kurmak için büyük devletlerin elbirliğiyle çalışmağa muvaffak olacağına inanıyoruz. Türkiye, milletler ailesinde faydalı ve yardımcı bir uzuv olarak elinde olan her gayreti sarf edecektir. (*Alkışlar*).

Büyük komşumuz Sovyet İttihadı ile münasebetlerimiz, yürürlüğünü karşılıklı olarak tanıdığımız ileri muahedelerin hükümleri içinde ve dost mahiyettedir. (*Alkışlar*). Sovyet komşularımızın geçirdikleri fedakârlık ve kahramanlıkla dolu harp yıllarında, muahedelerle tesbit edilmiş olan münasebetlerimize dikkatle riayet ettik. Gelecek senelerin münasebetlerinin de dost komşuluk duyguları ve şartları içinde gelişeceğini umuyoruz.

Birleşik Amerika ile münasebetlerimiz ve temaslarımız ikinci cihan harbi esnasında daha artmış ve daha dostane olmuştur. (*Alkışlar*). İki memleket arasındaki münasebetlerin gelecekte daha geniş ve daha yakın olacağını ümit ediyoruz. İngiltere ile ittifak münasebetlerimiz en güç imtihanlardan geçtikten sonra, taze ve canlı mahiyetini muhafaza etmektedir. (*Şiddetli alkışlar*).

Memleketimiz, ittifaka büyük değerini vermekte devam edecektir. (*Alkışlar*). İki memleket arasındaki dostluk münasebetlerinin daima daha ileri olacağını umuyoruz. Fransa'nın kurtuluşu memleketimizde umumî sevinçle karşılanmıştır. (*Alkışlar*). İstikbalde de Fransız milleti ile münasebetlerimizin geniş ve samimî, olacağına eminiz.

Diğer bütün komşularımızla münasebetlerimiz dostçadır. İstırap ve felâket geçirmiş ve geçirmekte olan memleketlere yürekten sempati besliyoruz. Komşularımızın sıkıntılarından kurtularak normal gelişme ve ilerleme devrine girmelerini büyük sevinçle karşılayacağız.

Kahraman Yunan milletinın süratle toplanıp kurtulduğunu ve büyük kabiliyetlerinin hakkı olan kalkınmayı tahakkuk ettirdiğini memnun olarak takip edeceğiz. (*Şiddetli alkışlar*).

Fedakâr Yugoslavya'nın yakın bir zamanda tamamiyle kurtulmuş olmasını en iyi dostluk duygularıyla temenni ediyoruz. (*Alkışlar*).

Balkan milletleri arasında eski ihtilâfların ortadan kalkarak sükûnetli ve itimatlı bir münasebet vücude gelmesini, elimizden geldiği kadar kolaylaştırmaya çalışacağız. (*Alkışlar*).

Aziz arkadaşlar;

Hiç bir millete karşı gizli niyeti ve ihtilaflı meselesi olmayan Türkiye Cumhuriyeti, milletçe maddi ve mânevi alanlarda ilerleme gayretleriyle, milletler ailesi içinde dostluk ve iyi geçinme münasebetleri ile bir sulh ve istikrar unsuru olarak yaşamak azmindedir. (*Şiddetli alkışlar*).

Arkadaşlarım;

Devlet işlerini size açık olarak söylediğim Türkiye Cumhuriyeti, iç idaresinde sağlam, demokratik ve millî bir siyaset takip eder. Bütün vatandaşlar için eşit bir adaleti, fikir ve vicdan hürriyetini samimî olarak esas tutan bir anlayıştayız.

Kanunlarımız memlekette dirliği ve düzenliği korumak için kuvvetli ve tesirlidir. Hükümet işleri Büyük Millet Meclisinin kesiksiz kontrolü altında, iç ve dış politikada her yapılan, milletin gözü ve bilgisi önündedir. (*Alkışlar*).

Hiç bir hakikat Türkiye’de millettten gizlenemez. Bu Devlet, en çetin bir harbi Büyük Millet Meclisinin daimî çalışması içinde bitirerek kurulmuştur. Büyük Millet Meclisi kürsüsünde Devlet ve millet işleri için Milletvekillerinin söyledikleri, Büyük Meclisin kendi nizamnamesinden ve kanunlarından başka bir tesire tâbi değildir.

Bu kürsüden vakit vakit Hükümet icraatına karşı yükselen sözlerin her zaman tasvip ve takdir sesleri olmadığını gösteren örnekler sayısızdır. Millet murakabesinin şüphe götürmeyen delillerini, Büyük Millet Meclisinin çalışmalarında bol bol bulabiliriz. Türk milletinin sağduyusu ile Büyük Millet Meclisinin vatanseverliği, doğru yanlış bütün tenkitlerin içinden vatan için hayırlı ve faydalı kararları bulmamıza imkân vermektedir. İdaremez, bütün mânasıyle halk idaresidir. Bu idare, demokrasi prensiplerini Türkiye’nin bünyesine ve hususi şartlarına göre tekâmül ettirmektedir. Türkiye halk idaresinin ameli tedbirlerini bulurken, ilk günden itibaren taklit bir idareye düşmekten sakındık ve daima sakınacağız. (*Şiddetli ve sürekli alkışlar*).

İkinci Cihan Harbinin başından beri türlü değişmelere uğramış mahdut ve kararsız vatandaşlarda uyanan taklit prensiplere, Türk milleti şiddetle ve muvafakiyetle karşı koydu. Harp sonunda ve sonrasında uyanmak istidadı gösterecek yeni taklit arzularına da, kesin olarak karşı koyacağız. (*Şiddetli ve sürekli alkışlar*.) Türkiye’de halk idaresi, kesiksiz bir tekâmül yolunda yürüyerek durmadan yükselcektir. Emniyetle söyleyebiliriz ki, Büyük Millet Meclisi ve Cumhuriyet Hükümeti özel menfaat kaygılarının daima üstünde kalarak, bütün kudretlerini milletin menfaat ve faydası yolunda harcamak ehliyetini göstermişlerdir.

Aziz Arkadaşlar;

Büyük Türk Milleti, kendi hizmetinde çalışan evlâtlarını daima yürekten ve takdirle anacaktır. (*Bravo, sürekli alkışlar, yaşa, varol sesleri*).

YEDİNCİ DÖNEM

DÖRDÜNCÜ YASAMA YILI

Birinci İnikad

1 Kasım 1945 Perşembe

Birinci Oturum

Aşama saati: 14:50

Geçici Başkan: Ş. Günaltay (Sivas)

Geçici Kâtipler: Necmeddin Sahir Sılay (Tunceli), B. K. Çağlar (Erzincan),
N. Fırat (Samsun), V. Uzgören (Kütahya)

Reisicumhur İsmet İnönü

Sayın Milletvekilleri;

Büyük Millet Meclisinin yedinci döneminin üçüncü toplantısını açmakla bahtiyarım. Dışarda ve içerde, bütün güç şartların yaman etkilerine karşı, Türk milletinin kaderini selâmet yolunda yürütmek için, Büyük Millet Meclisinin harcadığı engin gayretlere şükranlarımı sunmak ilk borcumdur. (*Alkışlar*). Yeni toplantı yılının candan çalışmalarımızla daha verimli olacağına güvenerek hepinizi sevgilerle selâmlarım. (*Alkışlar, sağol sesleri*).

Cumhuriyet Hükümetinin memleket ve milletin hayrına olarak aldığı cesur kararları takdir buyuracağınıza şüphem yoktur. Toprak Mahsulleri Vergisinin kaldırılması telifinden gerçek bir sevinç duydum. Türk milleti dar zamanlarda kendinden istenen fedakârlıkların, ilk imkân belirir belirmez, hafifletilmesi için Büyük Meclisin ve Cumhuriyet Hükümetinin gösterdiği dikkati farkedecektir. İhracat vergisinin kaldırılması da, iyi bir teşebbüstür. Mahsullerimizin cihan piyasasında tutunması için Hükümetin durmadan tedbir arayacağına güveniyoruz.

Yeni bütçede birikmiş, dalgalı borçlara karşılık olarak ehemmiyetli bir ödenek konması, sağlam bir mali bünye için şifalı bir tedbirdir. Bütün bunlarla beraber, Cumhuriyet Hükümetinin memleketin imarına ve millî donatıma ödenekler ayırması, muvaffakiyetli tertipler sayılır.

Geçen toplantıda, uzun ve geniş tartışmalardan sonra, Toprak Kanununu kabul buyurdunuz.

Çalışan çiftçinin kendi işleyeceği toprağın kendi malı olması prensipi, bu memleket için uzun zamandanberi kıymetli bir hayal idi. Toprak Kanununun adaletli, vukuflu ve mümkün olduğu kadar çabuk tatbiki ile bu kıymetli hayalin memleketi yükselten bir gerçek olduğu anlaşılacağı günleri ümitle bekliyoruz. (*Alkışlar*).

Yine geçen toplantıda kabul buyurduğunuz Orman Kanunlarıyla Türkiye'de orman rejimi fennî esaslar üzerine kesin olarak kurulmuş bulunuyor.

Devamlı olarak ağaçsızlaşan vatanımızın hiç olmazsa 60 seneden beri beliren orman dertleri, zamanınızda asıl dâvalara, bağlanmışır. İlerde memleketimizi yeşil yurt haline getirecek olan tedbirleri alan ve teşekkülleri kuran sizleri ve yarınki nesiller için geçici sıkıntılara katlanan bugünkü Türk nesillerini, gelecek Türk evlâtları şükranla anacaktır.

Millî eğitim için sarf ettiğimiz gayretler geniş verim devrine girmiştir. Millî eğitim alttan ve üstten her dalında Cumhuriyet Hükümeti kavrayıcı, geniş tedbirler almaktadır. Millet yakıcı bir susuzlukla millî eğitimin her safhasına büyük bir hasret gösteriyor. Sekiz on sene içinde Türk milletin kültür ve eğitim işlerinde çok ileri bir dereceye erişeceğine kesin kanaatim vardır. Her şeyden evvel bu harp ve darlık yıllarında köylülerimizin okullarını meydana getirmek için harcadıkları gayretleri iftiharla gururlanarak huzurunuzda yâdetmek isterim. (*Alkışlar*). Köylü vatandaşlarımıza, gösterdikleri anlayıştan, gayretten dolayı minnetlerimiz hesapsızdır.

Sayın Milletvekilleri!

Cihan barışının kurulması için çalışmaları biz de heyecan ile takip ediyoruz. Bu kadar felâket ve ıstıraptan sonra insanlığın Birleşmiş Milletler tarafından ilân olunan esaslar üzerine barış içinde yaşama gayesine kavuşabilmesi, bütün milletler için bugün tek emel olmuştur. Bu kesinhesap günlerinde Türkiye, adalet hissi olan her insana ve her cemiyete karşı, alnı açık ve temiz vicdan ile bakacak durumdadır. (*Bravo sesleri, alkışlar*). Türkiye'nin İkinci cihan harbindeki rolünü altı seneden beri türlü değişik durumlarda Birleşmiş Milletler, türlü açıdan görmüşler ve türlü teraziye vurmuşlardır. Müsaade buyurursanız, memleketimizin ikinci cihan harbindeki durumunu, henüz söylenemeyecek sırlara dokunmamağa çalışarak, bir kaç cümle ile tekrar gözönünden geçirmek isterim..

1939 ilkbaharında ufuklar karardığı zaman, Türkiye kendi benzerleri içinde tek millettir ki, idealin doğru istikametini görerek açıktan İngiltere ve Fransa'nın yanında mevki almıştır. (*Alkışlar*). 1940'ta Fransa düştüğü ve Britanya harbi başladığı zaman, İngiltere'nin kahramanlığını öven ve onun yanında bulunduğunu söyleyen tek millet, yine biziz. (*Bravo sesleri ve Alkışlar*).

Fransa ve İngiltere arasında siyasi münasebetlerin kesildiği ve Merselkebir ve Dakar Muharebelerinin yapıldığı günlerde bulunuyoruz. Fransa ve İngiltere ile yaptığımız üçlü ittifak andlaşması, iki müttefikimiz arasındaki olaylar yüzünden bizi hukukça katî bir tarafsızlığa mecbur ediyordu. Buna karşı kendiliğimizden İngiltere ile ittifakımızın yaşamakta olduğunu ilân eden biz olduk. (*Bravo sesleri, alkışlar*). İttifak taahhütlerimizin bizi Sovyet Rusya ile hiçbir silahlı ihtilâfa sevk edemeyeceğini, hususi bir protokolle kayıt altına almıştık. 1941 başında Rodos'tan Trakya'ya kadar, bütün Alman ve İtalyan kuvvetlerine karşı seferber olarak bekliyorduk. Hatırlamanızı isterim ki, bu zamanda Irak'ta bir Mihver Hükümeti kurulmuş ve Suriye'de Vişi Hükümeti İngilizlere karşı açıktan cephe almıştı. Her taraftan Mihverle sarılmış olan Türk milletin, bütün Avrupa'yı ellerinde bulunduran mağrurlara karşı yalnız kendi insanlarıyla ve son mali kaynaklarını tüketircesine fedakârlıkla istilâ yollarını kapaması, insaf ile hatırlandığı zaman, milletimizin yaptığı hizmetler ve göze aldığı tehlikeler takdir edilmek lâzım gelir. (*Bravo sesleri, sürekli alkışlar*).

Sovyetlerle Almanlar arasında harb başladıktan sonra, bu hârb için tarafsız bulunduğumuzu iki savaştan tarafa hemen bildirdik. 1941 ve 1942 Sovyet Rusya ve İngiltere'nin Mihverin zorlamasına karşı çetin günler geçirdikleri zamanlardır. Bizim durumumuz, bu zamanlarda ne kıymeti haiz olmuştur, bunu yetkili savaşkanların dillerinden hikâye edeceğim. Türkiye'nin durumunun Müttefikler için gerçekten faydalı olduğunu, Sovyet Hükümeti, Büyük Elçisi vasıtasıyla Dışişleri Bakanlığımıza, Sovyetlerin takdirlerini belirten tafsîlât vererek 19 Ocak 1942 tarihinde resmen tebliğ etmiştir. 4 Aralık 1941 tarihinde Amerika Cumhurbaşkanı Türkiye'nin savunması, Amerika savunması için hayatî bir ehemmiyette olduğunu beyan ederek, kendiliğinden ve bir sözleşme imza etmeksizin bize ödünç verme ve kiralamadan malzeme vereceğini ilân etmiştir. Amerika ile Ödünç verme ve Kiralama Sözleşmesinin imzalanması 23 Şubat 1945 tarihinde. İngiliz Hükümeti ise, birçok defalar takdirlerini bildirmiş ve 1943 başında İngiliz Başbakanı Adana'da daima iyi hatırlayacağımız demekte bulunmuştur.

Şimdi Büyük Mecliste 1943 sonundan beri Türkiye hakkında başlayan tenkitlere cevap vermek isterim.

Bilirsiniz ki, milletlerarası münasebetlerde devletler arasındaki sırlar tek bir Devletin malı değildir. Yalnız, basit bir hakikatin ifadesi olmak üzere bize yapılan isnatların haksızlığını huzurunuzda belirtmek isterim. Almanlarla Sovyetler arasında harb çıkmazdan önce, bizim Almanlarla Dostluk Andlaşması yapmış olmamız tenkit olunmuştur, İstanbul'un kapısına gelmiş olan Almanlar, Sovyet Rusya ile Saldırmazlık Andlaşması ile daha önce bağlanmışlardı. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Memleket, Mihverin bütün kuvvetlerine karşı yalnız başına dururken, Amerika harpte yokken, İngiltere bütün kuvvetlerini adaların Alman istilâsına karşı ayakta tutarken ve Sovyetler Almanlarla bir Saldırmazlık Andlaşması ile bağlı iken, Almanların bize saldırmayacaklarını kâğıt üzerine koymayı reddetmemiz, bizden ne hakla beklenebilirdi!. (*Bravo sesleri, alkışlar*). Hususiyle bu Andlaşmada Türkiye'nin ittifak ödevlerine bağlı bulunduğu açıkça zikredilmiş, önce ve sonra bütün görüşmelerde Türkiye'den geçerek Almanların Suriye ve Irak'a yardımları kesin olarak reddedilmiş ve bu şartlar Almanlara kabul ettirilmiştir. Bu Andlaşma Almanlar için Türkiye hareketinin arzu ettikleri tarihe kadar sadece bir geciktirilmesi mahiyetinde olduğu, sonraki ve bugünkü işlerle meydana çıkmıştır. Fakat bizim için de bütün askeri tedbirlerimizin ve millî fedakârlıklarımızın yanında, nazik zamanları kazanacak bir vasıta olmuştur. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Sovyet Hükümetinin, İngiltere'nin ve Amerika'nın, Türk durumunu takdir ettikleri tarihler, Almanlarla yaptığımız andlaşmadan sonradır. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Demek ki, bu andlaşma, Müttefik milletlerin vicdanında da, zamanında, zarurî görülmüş ve tenkitler, karagünler geçtikten sonra suni olarak meydana çıkarılmıştır. (*Bravo sesleri sürekli alkışlar*).

Almanlar Volga'ya kadar ilerledikleri zaman, bizim de kuvvetlerimizi Doğu sınırlarımıza çekerek Sovyetlere sıkıntı verdiğimiz, birçok yerlerde söylenmiştir. Hakikat milletlerce malûm olmasa bile, resmî Müttefik makamlarınca tefferruatıyla bilinmek lâzımdır, ve hakikat bize isnat olunanların tamamıyla aksidir. (*Bravo sesleri Alkışlar*). Almanlar Volga'ya kadar ilerleyince, bizim savunma cephemiz, Rodos'tan Hopa'ya kadar genişlemiştir. Almanların bütün Karadeniz cephemize karşı ansızın bir harekete geçmeleri ihtimali, kuvvetlerimizi bütün Karadeniz cep-

hesine yaymamıza ve hattâ Ankara'nın savunulması için burada, Başkentte, kuvvet toplamamıza sebep olmuştur. Bu ihtiyat tedbirlerinin yersiz olmadığını, son günlerde meydana çıkan Alman plânları açıkça göstermiştir. (*Bravo sesleri, alkışlar*) 1942 yaz sonunda, Sovyet Hükümetine Almanların Kafkas cephesini arkadan vurmak için Trabzon'dan ve Hopa'dan çıkarma yapmaları ihtimaline karşı, buralarda kuvvet topladığımızı ve memleketteki kuvvet yayımının sebebi bu olduğunu resmen tebliğ ettik. (*Alkışlar*). Ve karşılık olarak Sovyetlerden memnunluk duyguları aldık. Harb sırasında kuvvetlerimizin yayımı yalnız mihvere karşı olduğunu daha inandırıcı bir surette söylemek mümkün değildir. Şimdi, Almanlar ve Japonlarla harb haline girmemizin tenkitlerine geliyorum. Harb ilânımız tesirsiz ve müttefik zaferi kesin mahiyet aldıktan sonra yapılmış olduğu söylenmektedir. Harb ilânımızın tesiri hakkında bir iddiamız yoktur. Bizim iddiamız, harb ilân etmezden önce senelerce süren kâbus devrinde güttüğümüz hareket hattının müttefiklerimizin zaferine yardım ettiği merkezindedir ve bundan ibarettir. (*Bravo sesleri Alkışlar*). Bizim, Almanlar ve Japonlarla harb haline girmemiz yalnız müttefiklerin isteği üzerine olmuştur. Onlar için herhangi bir ehemmiyeti var idi ki, bizden bunu istediler. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Müttefik zaferi kesin olduktan sonra harb ilân ettiğimiz bize söylenemez. Karanlık günlerde beraberdik; zafer günlerinde, ganimetten bir hisse almak dâvamız yoktu ki fırsattan istifadeyi düşünelim. (*Bravo sesleri sürekli alkışlar*). Hareketimiz sadece müttefiklerin isteği üzerine ve onlarla beraberlik gereği yapılmıştır.

1944 Ağustosunda, münasebet kestiğimiz zaman, derhal harbe girmeyişimiz de tenkit olunuyor. Münasebet kestiğimiz anda, İngiltere ile aramızda yazı ile kavrılan durum şudur:

Karar, fiili savaşılanlığa doğru birinci adımdır. Türkiye'nin harbe girmesinin teferruatını Britanya Hükümeti sonradan bizimle görüşeceğini bildirmiştir. O zamandan beri müttefiklerimiz bizden ellerindeki hazır kararın tatbikini istemediler.

Boğazlardan Rusya'ya gönderilecek yardım gemilerinin tarafınızdan geçirilmemesi isnadına gelince, bu tamamiyle boş bir iddiadır. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Bütün İkinci Cihan harbi boyunca Türkiye'nin bu bahiste bir kusuru yoktur. Eğer müttefikler boğazlar yoluyla birbirlerine yardım edemedilerse, bu, bizim herhangi bir tesirimizden değil, mihverin Akdeniz yollarını denizden ve havadan 1945 senesine kadar kapalı tutabilmiş olmasındandır. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Bu bahiste şunu arz etmeyi de faydalı görüyorum ki, 1944 senesi Haziranında bazı Alman gemilerinin Karadenizden çıkmalarına İngiltere dikkatimizi çekti Montrö Sözleşmesinin bir bağışçısı sıfatıyla itiraz etti. Montrö Sözleşmesinin sarıh hü küllileri üzerinde açılan hukuk tartışması nihayet bir hafta sürdü ve bizim, İngilizlerle ittifakımızı ve birleşmiş milletler dâvasını gözönüne alarak, kesin ve radikal kararımızla tartışma bitti. İkinci cihan harbinde Montrö sözleşmesinin herhangi bir şekilde zararlı olduğunu söylemeğe imkân yoktur. Boğazların emniyetli ellerde olduğu ve bütün milletlerin menfaatine serbest geçidin hiç bir engel karşısında bulunmadığı sabit olmuştur. (*Bravo sesleri Alkışlar*).

Sayın Milletvekilleri;

Alman siyaseti, ikinci cihan harbini, Birincinin devamı saymıştır. Gerçek şudur ki, Birinci cihan harbinde merkezî grup tarafında bulunan bütün devlet-

lerden yalnız Türkiye'den başkaları, ikinci harbinde de aynı safta bulunmuşlardır. Türkiye ise, Birinci Cihan Harbini her memleketten fazla olarak, dört sene daha yüklenmiş, 1923'te barış yapabilmış büyük bir imparatorluk kaybetmiş, hayatını vo millî sınırlarını kurtarabilmek için hesapsız felâketler geçirmiştir. İşte memleket onaltı sene sonra çıkan İkinci Cihan harbinde türlü tehlikeleri göze alarak, açıktan açığa İngiltere'nin yanında ve Birleşmiş Milletler dâvasında kesin durum almıştır. Bu duruma karşı, eskiden kaybettiklerinden ve yeni ihtimallerden hiçbir şey istemeksizin, elinden geldiği kadar faydalı olmağa çalışmıştır. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Herhangi bahane ile, toprağı ve hakları üzerinde Türkiye'den bir şey istemek, en ufak bir insaf ile izah edilemez. (*Bravo sesleri, alkışlar*). Biz geçen hâdiseleri ve haklarımızı Sovyet Milletlerine, İngiliz imparatorluğu milletlerine ve Birleşik Amerika milletlerine anlatabilsek, milletlerin bizi haklı bulacaklarına asla şüphemiz yoktur. (*Bravo sesleri, alkışlar*). Bu imkânı bulabilmek için bir hayal yapmıyorum. Sovyet, İngiliz ve Amerika milletlerinin içine girerek, bu geniş ummanlarda bir dâvayı iştirebilmek maddeten imkânımız dışındadır. Şu halde, büyük milletlerin bizim meselelerimizden doğru olarak haberli olabilmeleri, esaslı surette bu memleketlerde idare başında bulunanların adalet ve insaf hislerine bağlıdır. (*Bravo sesleri, alkışlar*). Eğer bu hisler hakikatten ayrılırsa, büyük milletler içindeki anlayışların mahiyetini kestirmek güçtür. Bütün bunlarla beraber, Birleşmiş Milletler Anayasasının prensiplerinin iyi ve samimi niyetlerle konulmuş olduklarına inanmak istiyoruz.

Eğer insanlık hisleri gelecek dünya için temel tutulmak boş bir sözden ibaret değilse, Türkiye'nin yeni cihan barışı için faydalı bir unsur olduğunun teslim olunacağına inanıyoruz. (*Bravo sesleri Alkışlar*). Açıkça söyleriz ki, Türk topraklarından ve haklarından hiç kimseye verilecek bir borcumuz yoktur. (*Bravo sesleri Alkışlar*). Şerefli insanlar olarak yaşayacağız ve şerefli insanlar olarak öleceğiz. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Sayın Milletvekilleri;

Dış münasebetlerimizin bugünkü hali şudur; Sovyetlerle aramızdaki Dostluk Andlaşmasının feshi üzerine, yeni esaslarda ve ciddi olarak iyileştirilmiş bir andlaşma yapmak için bütün gayretlerimizi sarf ettik. Bu gayretlerimizin bugünkü neticesini biliyorsunuz. Hakikatlerin daha iyi anlaşılacağından, iyi komşuluk hislerinin galebe çalarak, iki memleket arasında iyi münasebetler kurulması ihtimalinden ümidimizi kesmiş değiliz. İmkânları daima iyi yürekle karşılayacağız. İngiltere ile ittifak münasebeti ile bağlıyız ve İkinci Cihan Harbi sırasında geçen türlü hâdiselerden sonra, İngiliz Milletinin bizimle iyi ve müttefik münasebetlerini faydalı bulacağına inanıyorum. Amerika Birleşik Devletleri ile münasebetlerimiz artan bir dostluk içinde gelişmektedir. Amerikanın Birleşmiş Milletler Anayasasının prensiplerini samimi olarak her millet için takip edeceğine güveniyoruz. Bulgaristan'dan başlayarak Irak'a ve İran'a kadar bütün komşularımızın, bağımsız milletler olarak yaşamalarını ve kendileriyle iyi münasebette bulunmamızı istiyoruz. Harp felâketinden sonra dost Yunanistan'ın kalkınması ve yaralarını iyileştirmesi yolundaki gayretlerini yakın bir sempati ile takip ediyoruz. Irak ile dostluk münasebetlerimizin gelişmesi ve derinleşmesi ihtimallerini memnunklukla karşılıyoruz. Arkadaşlar, Medeni bir millet ve Devlet olarak insanlık ailesinin çalışkan ve faydalı bir uzvu olmaktan başka bir siyasi hedefimiz yoktur. (*Bravo sesleri, alkışlar*).

Sayın Milletvekilleri;

Şimdi, müsaadenizle size iç politika durumumuzu arz etmek isterim. Türkiye Cumhuriyeti, yirminci asırda, önceden hiç kimsenin ihtimal vermiyeceği ve tahmin edemiyeceği surette kurulmuş büyük ve kıymetli bir eserdir. Her mânasiyle bir ortaçağ kurumu olan imparatorluktan, modern, medeni ve bütün insanlık prensiplerini temel tutan bir Cumhuriyet doğmuştur. (*Bravo sesleri, alkışlar*). Devletin karakterinin, bu kadar büyük değişiklikleri meydana getirebilmek için. Devrimci olması zaruridir. Bunun yanında bir temel olarak Cumhuriyetin bir halk idaresi olarak kuruluşu, yani demokratik karakteri esas tutulmuştur. (*Bravo sesleri, alkışlar*). İlk devirlerinde fesin yerine şapkanın giyilmesini ve Devletin lâyük bir Cumhuriyet olmasını ve latin harflerini, bütün bunları, açık ve uzun tartışma ile kabul ettirmemizi insaflı hiç kimse bekliyemezdi. Bütün bu devrimler yine bir diktatörlük rejiminin eseri olarak meydana gelmemiş, hepsi Büyük Millet Meclisinin kanunlarıyla kurulmuş ve tepkileri Büyük Millet Meclisinin denetleri ve hesap sormaları önünde yenilmiştir. (*Alkışlar*). Türkiye’de demokrasi usullerinin geçmişe ait hesapları yapılırken, bütün büyük devrimlerin 1923’ten 1939 a kadar meydana geldiği ve altı seneden beri de bir Cihan harbi içinde bulunduğumuz unutulmamalıdır.

Demokratik karakter bütün cumhuriyet devrinde prensip olarak muhafaza olunmuştur. Diktatörlük, prensip olarak, hiçbir zaman kabul olunmadıktan başka, zararlı ve Türk milletine yakışmaz olarak daima itham, edilmiştir. (*Bravo sesleri, alkışlar*).

Büyük Meclisin her deneti yanında milletin vergileri ve harcadıkları üzerindeki deneti, en ileri demokratik milletlerin hiçbirinden eksik kalmayacak kadar kesin ve kavrayışlıdır. Bizim tek eksliğimiz, Hükümet Partisinin karşısında bir parti bulunmamasıdır. Bu yolda, memlekette geçmiş tecrübeler vardır. Hattâ iktidarda bulunanlar tarafından teşvik olunarak teşebbüse girişilmiştir. İki defa memlekette çıkan tepkiler karşısında teşebbüsün muvaffak olmaması bir talihsizliktir. Fakat memleketin ihtiyaçları şevkiyle, hürriyet ve demokrasi havasına tâbi işlemesi sayesinde, başka siyasi partinin de kurulması mümkün olacaktır. Bununla beraber, Mecliste çokluğu teşkil eden parti üyelerinin Hükümeti tenkitte Devlet ve millet işlerini denetlemede, hiçbir kayda, hattâ hiçbir ölçüye bağlı bulunmadıkları herkesin gözü önünde bir gerçektir. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Memleketimizin hürriyet ve güvenlik içinde halk idaresini bütün şartlarıyla geliştirebilecek bir yolda ilerlediğini inanla söyleyebiliriz. Bu gelişme için her vatandaşın vazife ve sorum duygusu ile ilgili olması birinci şarttır. Demokrasinin her millet için müşterek prensipleri olduğu gibi, her milletin karakterine ve kültürüne göre birçok özellikleri de vardır. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Türk milleti kendi bünyesine ve karakterine göre, demokrasinin kendi için özelliklerini bulmağa mecburdur. Söz ve yazı hürriyeti, şüphe yoktur ki, her halk idaresinin söz götürmez ortak temelidir. Her milletin kendi karakterine göre de, bir konuşma ve söze dayanma ölçüsü vardır. Bu ölçüyü hiçbir kitapta bulamayız ve hiçbir kitaba yazamayız. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Ancak, uygularken milletin neye dayandığını ve neye dayanmadığını öğrenebiliriz. Son zamanlarda tartışmalarımız, Alman harbinin bitmesiyle daha dünyada hiçbir bir şey kararlılık bulmadan, geniş bir ölçü almıştır. Günün pahalılığı ve dertleri üzerinde süren şikâyetler, doğrudan doğruya Devletin temel idaresi üzerinde bir mesele şekline girmiştir. Gazetelerimizde en nazik dış meseleleri ve memleketin karşısında bulunduğu ağır ihtimaller

önünde, milletin maneviyatını zayıflatacak, Devletin varlığının kanuni temeli olan Büyük Millet Meclisi üzerinde bile saygılı denilemeyecek surette dil uzatılmıştır. Bu durumun vatandaşların haysiyet ve şerefini, ölçüsüzlerin oyuncağı haline getireceğinden ve dış politikanın fena ihtimallerine karşı memleketi zayıf göstereceğinden şüphe edilemezdi. Bu durumun, memleketi, içerdeki endişeli vatandaşlara ve dışardan seyreden Devletlere zayıf göstermesi, tabii bir şeydir.

Bu memleketin aşırı ve ölçsüz sözlere dayanamayarak, mutlaka şurasından ve burasından ateş çıkarması, tarihte geçirdiğimiz hakikatlerdendir. Türkiye'nin kuvveti ve istikrarı hakkında bir hüküm verebilmek için, memlekette ne çıkacağını beklemek, seyirciler için anlatılır bir şeydi. Bütün bu ıstırap verici ihtimallere karşı, Hükümetin ve Meclisin soğukkanlı ve sabırlı olması, ve memleketin yüksek anlayış göstermesi çok faydalı olmuştur. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Geçirdiğimiz devrin geçirilmesi zaruri idi. Söz ölçüsünde rol alan vatandaşların faydalı ve zararlıyı kendilerinin anlaması için tatbik edilmesi ve zaman geçmesi gerekti. Hürriyet ölçüsünün başlıca muvazenecisi olan halk efkârı da, ancak tatbikatı görerek ve vazife hissini kendi yüreğinde duyarak takdirini ayarlayabilirdi. Hürriyete tecavüzün ve anarşinin cemiyet duygusu ile ve kanun yoluyla sınırları ancak zaman içinde bulunacaktır. Hürriyet ve demokrasi havasının yerleşmesinde cemiyetin vazife duygusu birinci unsur olduğunu söylemekte ısrar etmek isterim.

Cumhuriyete kadar Anadolu dağlarında eşkıya çoktu. Cumhuriyette eşkıyadan eser kalmaması, yalnız kanun ve takip kuvvetlerinden ileri gelmemiştir. Vatandaşın tecavüz edenlere kayıtsızlık ve yataklık etmek, vatandaş için yakışmaz olduğu anlaşıldıktan sonradır ki, eşkıyanın barınması ve yaşaması mümkün olmamıştır. (*Bravo sesleri, alkışlar*). Vatandaş hakkına ve kanun inancalarına saldırış etmek isteyenler, yazı, cemiyet ve siyaset âlemine de girebileceklerdir. Cemiyetin vazife duygusu; eğer iyi ve doğru işlerse, bu güçlüklerle uğraşmak çok kolaylaşacaktır.

Şimdi, hürriyet ve demokrasi ile tecavüz ve anarşi arasındaki unsurların kanun yolu ile bulunmasına geliyorum. Bir defa, hiçbir kanunun gürültü ile ve zorla Büyük Millet Meclisinden çıkarılamıyacağını her propaganda ve siyaset adamının bilmesi lâzımdır. (*Bravo sesleri, alkışlar*). Kanunlar, Büyük Millet Meclisinde tam huzur içinde çalışılarak ve bunun için ne kadar zaman geçerse, hiç kimsenin bir şey söylemeğe hakkı olmayarak, vicdani kanaatle çıkacaktır. Ancak o zaman kanun memleketin ihtiyacına cevap olabilir. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Sayın Milletvekilleri!

Bir ehemmiyetli devir geçiriyoruz. Benim görüşüme göre, bu devri önceden tahmin edemeyeceğimiz kadar kısa ve zararsız geçiriyoruz. Açık konuşmalara, tek veya toplu olarak alışıcağımızı kuvvetle umuyorum. O zaman, millet hayatımızda geçirmek zorunda olduğumuz yolları arkamızda bırakmış olacağız ve kendimizde çok kuvvet ve güven hissedeceğiz. (*Bravo sesleri, alkışlar*).

Son zamanlarda Basın Kanununun bir maddesinden ve diğer bazı kanunlardan çok bahs olunmuştur. Basın Kanununun maddesi, Hükümetin umumî politikasına aykırı olan yayınlardan dolayı, Hükümete gazeteyi kapatmak hakkını vermektedir. Nazari olarak düşünülürse, Hükümeti serbestçe tenkit etmek hakkı gibi yazı hürriyetinin ilk şartı olan bir hak, Hükümetçe kapanma cezasına uğratılmak yüzünden, hakikatte mevcut değil demektir. Bu maddenin bu mânâsiyle kalması

savunulamaz. Onun kaldırılması ve gerekiyorsa, diğer tedbirler düşünülmesi zaruridir. Ancak, diğer taraftan, aynı maddenin Hükümet aleyhinde en insafsız ve ölçüsüz sözlerin söylenmesine fiiliyatta mâni olmadığı göz önüne alınırsa, meselelerin ilk bakışta görüldüğü kadar sade olmadığı, bir incelemeye lüzum olduğu kabul edilmek, hiç olmazsa, ihtimal verilmek lâzımdır. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Ben zannederim ki, bu maddenin konulması devrim günlerinde Hükümeti tenkitten kurtarmaktan ziyade, dış ve iç büyük meseleler karşısında bir savunma vasıtası olarak düşünülmüştür. Zamanında düşünülen ihtiyaçların bugün aynı ehemmiyette keskin olduklarını sanmıyorum. Herhalde, Büyük Meclisin esas prensipi kurtaracak ve bugün mevcut olduğu nispette savunma ihtiyacını koruyacak bir incelemeye girmesinde zaruret ve fayda görürüm. Bu maddenin konduğundan beri, hangi hallerde ve nasıl uygulandığını araştırmak, aydınlatıcı bir yoldur. Hattâ Büyük Meclis, yazarlarımızın geçmiş hâdiselerden örselenmeleri mahzurunu görmezse, şikâyet edilen maddenin uygulanma tarihçesini tek tek misallerle memlekete de neşredebilir. Cemiyetler Kanununda ve Ceza Kanunlarında, sözü edilen maddeler 1938 Haziran kanunlarında konulmuştur. Diğer bazı kanunlarda da değişilecek yerler her zaman bulunabilir. Bu maddelerin iyileştirilmesinde, Partiler teşkiline, toplanma ve güvenlik haklarına karşı koyması ihtimali olan hükümler değiştirilmelidir. Bütün bu değişmelerde, memleketin güvenliğine, bünyesine ve ihtiyacına göre doğru ölçüler aranmalı ve bulunmalıdır. Meclis, tam bağımsızlık ve huzur içinde kendi vicdani kanaatinin verimi olan doğru ölçüleri kanun şeklinde Hükümetin eline vermelidir. Bu ehemmiyetli işlerin tecrübeli ve vatansever ellerinizde iyi ölçülerle kararlaştırılacağını kuvvetle umuyorum.

Memleketin iç hayatında bu tedbirleri aldığımızdan sonra, yeni seçim için tabii olarak birbuçuk sene kadar geçecektir. Bu zaman, milletin yeni seçime bir hazırlık devri olacaktır. Tek dereceli olmasını dilediğimiz 1947 seçiminde, milletin çoklukla vereceği oylar gelecek iktidarı tâyin edecektir. O zamana kadar bir karşı partinin kendiliğinden kurulabilip kurulamayacağını ve kurulursa, bunun Meclis içinde mi, Meclis dışında mı, ilk şeklini göstereceğini bilemeyiz. Şunu biliriz ki, bir siyasi kurul içinde prensipte ve yürütmeye arkadaşlarına taraftar olmayanların hizip şeklinde çalışmalarından fazla bunların, kanaatleri ve programları ile açıktan durum almaları siyasi hayatımızın gelişmesi için daha doğru yol; milletin menfaati ve siyasi olgunluğu için daha yapıcı bir tutumdur. (*Bravo sesleri, alkışlar*). Siyasi kanaat ayrılıklarından dolayı vatandaşlarımız arasında düşmanlık olmaması için bütün kuvvetimizle çalışacağız. (*Bravo sesleri, alkışlar*).

Sayın Milletvekilleri!

Memleketimizin siyasi hayatında gelişmeyi bu şekillerde düşünüyoruz. İç idaremizin hiçbir safhasını, içerde gürültüden korkarak ve dışarıya gösteriş ve kendimizi beğendirmeye gayretine düşerek düzene koymıyacağız. (*Bravo sesleri Alkışlar*). Büyük Millet Meclisinden çıkacak her kanun ve Türkiye'de yürüyecek her nizam, Türk milletinin kendi iradesinden ve ihtiyaçlarından doğacak ve bütün vatandaşlar için adalet ve şefkat hislerine dayanacaktır. (*Bravo sesleri, Alkışlar*). Türk milletinin daima daha iyi ve daha ileri yollarda yürüyeceğine kesin olarak inanıyoruz. Büyük Millet Meclisi ileri ve iyi yolların daima birinci kılavuzudur. (*Bravo sesleri, ayakta sürekli ve şiddetli alkışlar*).

SEKİZİNCİ DÖNEM

İKİNCİ YASAMA YILI

Birinci İnikad

1 Kasım 1946 Cuma

Birinci Oturum

Açılma saati: 15:00

Geçici Başkan: Şemsettin Günaltay (Sivas)

Geçici Kâtipler: Necmeddin Sahîr Silan (Tunceli), Sedad Fek (Kocaeli)

Reisicumhur İsmet İnönü

Sayın Milletvekilleri;

Sekizinci Büyük Millet Meclisinin Birinci toplantısını açıyorum. Milletvekillerini sevgiler ve saygılarla selâmlarım. Türk Milletinin tek dereceli seçimle beliren iradesi, yeni Büyük Millet Meclisimizi vazifeye çağırmıştır. Memleketin içerde ve dışarda ehemmiyetli meselelerini, doğru ve sağlam tedbirlere bağlayacaksınız. Çalışmalarınıza, milletimizin her suretle yardımcı olacağına şüphemiz yoktur.

Cumhuriyet Hükümeti, memleketin mali ve ekonomik işlerini ön plâna almıştır. Hükümet bu yolda geniş ve esaslı tedbirlere cesaretle girmiştir. Dikkatli ve devamlı çalışmaların, zamanla, memlekette geçim şartlarını iyileştireceğine kuvvetli ümidimiz vardır. Türk parasının içerde ve dışarda hakiki değerlerini birbirine yaklaştırma teşebbüsünün, mahsullerimizi dış piyasalarda değerlendireceğini umuyoruz.

Büyük Meclise takdim olunan yeni bütçe, memleketin bayındırlık ve savunma ihtiyaçlarıyla beraber, memurların geçiminde ve köy okullarının yapılmasında yardım tedbirleri düşünmüştür. Büyük Meclisin kıymetli incelemesinden geçtikten sonra, yeni bütçenin denk karakterini muhafaza ederek, memleketin birçok dertlerini hafifleteceğine güveniyoruz. Maliyede ve ekonomide geniş ölçüde hissolan bir iyilik vücuda gelmesi, zamana bağlı olduğunu takdir buyurursunuz. Herşeyden evvel, bütün dünyayı tesirinde tutan şartların iyiliğe doğru dönmesi, birinci derecede ehemmiyetlidir. Memlekette istihsalın artması gibi, milletler arasında ticaretin kolaylaşıp genişlemesi, hususiyle milletlerarası siyasi durumda huzur ve emniyet teessüs etmesi, temel, şarttır.

Sayın Milletvekilleri;

Dış politikada emniyet meselesi, şüphesiz ki bütün meselelerimizin en önünde bulunuyor. İkinci Cihan harbinin, milletlerarasında umumi bir barışla kapanması, her memleket gibi bizim için de en kıymetli arzudur. Barış Konferanslarını dikkatle takip ederken, memleketimiz, Montrö mukavelesinin tadili meselesiyle karşılaşmıştır. Biz Montrö Sözleşmesinin, yeni şartlara uygun ve Montrö'nün açıkça söylediği usuller ve hudutlar içinde iyileştirilmesi lüzumunu takdir ediyoruz. Sözleşmenin milletlerarası bir konferansta görüşülmesini iyi niyetle alıyoruz.

Türkiye'nin toprak bütünlüğünü, egemenlik haklarını sağlayan esaslar içinde, bütün ilgililerin, meşru menfaatlerini gözönünde tutan değişimleri, geniş yürekle karşılayacağız. İkinci Cihan harbi içinde, Montrö Sözleşmesine, tarafımızdan en büyük dikkatle riayet edildiğine tam bir vicdan istirahatıyla kanmış bulunuyoruz. Montrö Sözleşmesinin, Mihver Devletlerinin faydalarına olarak uygulandığı iddiası, açık bir surette haksızdır. Biz, hareketlerimizin hakem incelemesine ve hükmüne arz olunmasından çekinmiyoruz. Birleşmiş Milletler Antlaşmasında, bizim için ve bütün ilgili milletler için, boğazlar meselesinde de her türlü teminatı görüyoruz. Hep beraber, hükümleriyle bağlı olduğumuz Birleşmiş Milletler Andlaşmasının toprak bütünlüğü ve egemenlik hakları kayıtlarına riayet edildikçe, Sovyetler Birliği ile aramızdaki münasebetlerin düzeltilmesine ve iyileşmesine hiçbir engel olmamak lâzımdır. Sovyetler Birliği ile, dostça ve emniyetle iki komşu olarak münasebette bulunmak, ciddi ve samimi arzumuzdur. Diğer bütün komşularımızla ve daha uzak memleketlerle münasebetlerimiz, davasız ve dostçadır. Aramızda, siyasi ve ekonomik münasebetleri genişletmek için her fırsattan istifade ediyoruz.

Milletimizin kıymetini hakkiyle takdir ettiği, bir ittifak antlaşmasıyla bağlı olduğumuz Büyük Britanya ile en iyi dostluk münasebetleri içinde bulunmakla bahtıyarız. (*Alkışlar*) Birleşik Amerika ile temas ve münasebetlerimiz, yeni dünyanın bu büyük ve şanlı demokrasisi ile aramızdaki dostluğu hergün daha ziyade kuvvetlendiren karşılıklı gayret ve hamlelerle genişlemektedir. (*Alkışlar*) Birleşmiş milletler teşkilâtının, bütün milletler için adalet ve eşitlik içinde tesirli bir barış vasıtası haline gelmesi için, medeniyet ve insanlık ülküsü güden milletlerin gösterdikleri ciddi gayrete, Türk milleti, azimle ve hayranlıkla katılmaktadır. (*Alkışlar*)

Fransa ile aramızdaki samimi dostluk, müşterek ideallere bağlılıktan doğan hızla, hergün yeni ve mesut tezahürler kaydetmektedir. Yunanistanla münasebetlerimiz, dostluk ve güvenle dolu olan mahiyetini çok kıymetli tutuyoruz ve daima genişleyeceğine kuvvetli ümit besliyoruz. (*Alkışlar*)

Mısırda aramızdaki münasebetlerin, dostluk içinde genişlemesi ümitlerini memnûnlukla besliyoruz. Majeste Kralın, külfetsiz ve gayri resmî olarak, memleketimizin bir köşesini ansızın şereflendirmesinin, bu memleketin, Mısır milleti ve hükümdarına karşı olan engin sevgilerini meydana çıkarmıştır. (*Alkışlar*)

Lübnan Cumhuriyetinin sayın başkanını, seçkin bir heyetle misafir etmekten, bu sene memleketimiz, ayrıca sevinç ve şeref duymuştur. Dost ve kardeş İran'ın mâruz kaldığı güçlükleri yenerek, yakın bir gelecekte, şanlı mazisine lâıyk bir huzur ve gelişmeye mazhar olmasını candan temenni ediyoruz. (*Alkışlar*)

Arap memleketleriyle münasebetlerimizin, bahtıyar bir gelişme içinde, dostça ilerlemesi için ciddi bir arzu besliyoruz. (*Bravo*) Komşumuz Bulgaristanla, barış ve huzur içinde, iyi münasebetlerimizin gelişmesini temenni etmekteyiz.

Sayın arkadaşlarım;

Cihanda hakiki bir barışın kurulması, aziz dileğimizdir. Türk milleti, her milletin, bağımsızlık ve şerefle barış hayatına girmesini samimi olarak arzu eder.

Aziz Milletvekilleri;

Bu sene üç büyük seçim geçirdik. Bir çok güçlükler ve tecrübesizlikler içinde, aylarca, çetin tartışmalar oldu. Bu memleketin iyiliğini istemiyenler, seçim çekiş-

melerinin, memlekette karışıklıklar ve ayaklanmalar çıkaracağına ümit bağladılar. (*Kahrolsunlar sesleri*) Türk milleti, büyük bir millî imtihanı, muvaffakiyetle verdi ve memleketin kaderini ve daha iyi yolda yürümesini benimseyen vatandaşların vatanseverliği, her güçlüğü yendi. Memleketin idaresi, milletin vatanseverliğine dayanarak, her yerde huzuru ve kanunu muhafazaya muktedir oldu. En çetin tartışma günlerinde, memleketin huzurunu muhafaza edebilen idare cihazımıza yürekten teşekkür borcumuzdur. (*Alkışlar*) Memleket idaresinde, iktidarın, serbest seçimle tâyin olunması, ve karşı fikir ve kanaatlerin memleket hayatında serbestçe söylenmesi ve tesir etmesiyle, halk idaresinin ileri merhalesi muvaffakiyetle kurulmuştur. Artık, Büyük Mecliste, belediye ve il idarelerinde, karşılıklı siyasi partilerle çalışıyoruz. Bu devrin feyizli bir surette işliyeceğine ve her yeni seçimin daha az sıkıntılı ve eksikler daha ziyade düzeltilmiş olarak geçeceğine inanıyoruz. Şimdi bütün gayretimiz, fikir ve parti ayrılıklarının vatandaşlar arasında düşmanlık yapmamasına yönetilmiştir. Memleketin muhtelif yerlerinde, muhtelif zamanlarda, vatandaşlarımızla yakından temas ediyoruz. Hiç kimse, düşmanlık istemiyor. Vatandaşlar arasında saygı ve güven, ufak dikkatlerle muhafaza edilebilecek kadar köklüdür. Hususiyetle dış tehlike karşısında, her partiden vatandaşlar şuurlu bir vatanseverlik duygusu içindedirler. Siyasi partiler hayatı bu yolda geliştikçe, memleketin hürriyet içinde ilerlemesi, büyük kuvvet aldıktan başka, bu hal, memleket müdafaası için de geniş teminat olacaktır. Bağımsız veya bir siyasi partiye mensup vatandaş, karşı parti mensuplarının elinde bulunan hükümetin, cumhuriyet hükümeti olarak vazife görebileceğine inandıkça, yeni siyasi hayatımız temelleşecek ve feyizlenecektir. Biz, vatandaşlarımızla temaslarımızda, hep bu esasları anlatmağa çalışıyoruz ve pek iyi anlayışla da karşılaşıyoruz. Millî hayatın gelişmesinde güç olan safha, siyasi fikir ihtilâfları perdesi arkasında karışıklığı, vatandaşları birbirine düşürmeyi hedef tutacakların, açık ve örtülü faaliyetleridir. Eğer, vatanseverliği temel tutan ve bu mecliste şerefle milleti temsil eden siyasi partiler ve bağımsızlar uyanık olurlar ve partiler üstündeki memleket dâvalarını kavramakta ve birbirlerine yardım etmekte anlayış gösterirlerse, memleketi kötü niyetlere karşı koruyup, hürriyet içinde ilerleteceğimize hiç şüphem yoktur. (*Bravo ve Alkışlar*)

Sayın Milletvekilleri;

Vatansever çalışmalarınızın ve Türk milletine kıymetli hizmetlerinizin, Sekizinci Büyük Millet Meclisi tarihine şeref vereceğine yürekten inanıyoruz. (*Sürekli alkışlar*)

SEKİZİNCİ DÖNEM

ÜÇÜNCÜ YASAMA YILI

Birinci İnikad

1 Kasım 1947 Cumartesi

Birinci Oturum

Açılma saati: 15:00

Başkan: Tevfik Fikret Sılay (Konya)

Kâtipler: Necmeddin Sahir Sılan (Tunceli), Naşit Fırat (Samsun)

Reisicumhur İsmet İnönü

Sayın Milletvekilleri ;

Sekizinci Büyük Millet Meclisinin İkinci Toplantısını açmakla şeref duymaktayım. Yüksek Kamutayı sevgi ve saygılarla selâmlarım. (*Alkışlar*). Sekizinci Büyük Millet Meclisinin millet mukadderatını eline aldığı günden bu yana, dünya ahvali, insanlığın özlediği barış ve güveni sağlayacak dereceye erişmekten henüz uzak olduğu gibi, Avrupa'nın ekonomik durumu da önümüzdeki aylar içinde bütün milletleri gitgide daha fazla endişeye düşürecek bir mahiyet almaktadır. Büyük Meclisin ve Cumhuriyet Hükümetinin bu şartlar karşısında ilk kaygısı, herşeyden önce memleketin selâmet ve emniyetini, her zamanki gibi, gözönünde bulundurmak olacaktır. (*Bravo sesleri Alkışlar*).

Bu sebepledir ki, yüksek tasvibinize sunulmuş bulunan yeni yıl bütçesinde, gelirin büyük kısmının Millî Savunma ihtiyaçlarına ayrıldığını göreceksiniz. Millî Savunmaya ayrılmış olan ödeneğin, gelecek yıl içinde bütün ihtiyaçlara yetmemesi ihtimalini de Hükümet, gözönünde tutmaktadır. Vatan bütünlüğünün ve millet bağımsızlığının dayancı olan Cumhuriyet Ordularını modern silâh ve cihazlarla daha çok kuvvetlendirmek yolundayız. (*Sürekli alkışlar*). Yurt müdafaasında, Kahraman Ordumuzun, şanlı mazisine yakışan şekilde, vazifesini yapacağına inanımız tamdır. (*Bravo sesleri, alkışlar*).

Sayın Milletvekilleri;

Cumhuriyet Hükümeti bugünkü iç ve dış şartların elverdiği imkânlar nispetinde, memleketin ekonomik işlerini ve bunların başında geçim zorluğu meselesini ön plâna almış bulunuyor. Hükümetçe başvurulacak sürekli tedbirlerin ve milletçe gösterilecek anlayış ve yardımların bu çetin konuda verimli olacağını umuyoruz. Harb faciasının neticeleri olarak en zengin memleketlerde dahi tazyikini artıran ve bütün dünya milletlerini her bakımdan türlü fedakârlık ve mahrumiyetlere katlanmak zorunda bırakan eşsiz sıkıntılar, bizi de, milletçe ve Devletçe hayatın her sahasında, daha ciddi tasarruf gayretlerine götürecek bir dereceye varmıştır.

Sayın Milletvekilleri;

Memleketin ekonomik kalkınması, aynı zaman da dünyanın karşılaştığı çeşitli yoksunluklar, istihsalin artırılması dâvasına her zamandan fazla önem verdiriyor.

Bunun içindir ki, tarımda, endüstride, madenlerimizde rasyonel ve makineli çalışma usullerini sağlayacak malî ve teknik her vasıtaya başvurarak, bu alanlarda istih-salı mümkün olduğu kadar fazlalaştırmak, Cumhuriyet Hükümetinin en ehem-miyetli görevi olacaktır. Endüstri ve maden işletmelerimiz verimlerini artırmakta devam etmişlerdir. Yurttaşlara yeni iş sahaları sağlayacak olan kalkınma progra-mımızı süratle gerçekleştirmek zorundayız. Çiftçiyi topraklandırma işine dikkatle, adaletle devam edilecektir. Cumhuriyet idaresinin temel umdelerinden saydığımız bu işe, gereken yerlerde başlanmıştır.

Her sahada çalışan işçilerin yaşama seviyelerinin yükseltilmesi, çalışanlar-la çalıştıranlar arasında, karşılıklı menfaat istismarına meydan vermeyen ahenkli işbirliğinin sağlanması ve bu suretle Türk Demokrasisinin sosyal adalet idealine doğru gelişmesi, Hükümetçe üzerinde durulması gereken esaslı tedbirlerdir. Vergi sistemimizi, bu arada gümrük tarifesini düzeltme ve iyileştirme yolundaki çalış-malar devam edecektir. Büyük Meclise sunulmuş olan Gelir Vergisi tasarısının, değerli incelemeleriniz neticesinde kanunlaşması, bu sahada hayırlı bir adım olacaktır.

Yurt içinde salim bir fiyat seviyesine ulaşabilmek için ithalât ve ihracatımızın, dünya piyasalarının müsaadesi nispetinde, serbest dövizle yürütülmesine, çeşitli istih-sal ve ulaştırma vasıtalarının ve halk kütlelerinin ihtiyaç maddelerinin tah-ditsiz ithaline çalışılacaktır. Adalet işlerinin kolaylık ve sadelikle görülmesi için usul kanunlarında gerekli değişiklikler yapılmak üzere tasarıları hazırlanmıştır. İlk mahkemelerle Yargıtay arasında “Üst mahkemeler” kurulması, halkın adalet cih-a-zına olan güvenini artıracak ve ihtiyaçlarını karşılayacaktır. Doğu ve Güney ille-rinde başlanmış olan demiryolu inşaatı ilerlemektedir. Ele alınmış olan limanların yapılması işlerine devam ediliyor.

Yolların modern usullerle yapım ve bakımına ehemmiyet verilecektir. İkinci Dünya Harbi yıllarında yıpranan ulaştırma vasıtalarını yenilemek için harcanan gayretler verimini göstermeğe başlamıştır. Ulaştırma ihtiyaçlarımızı memleket içinde karşılamak için gerekli endüstrinin kurulmasına hız verilmiştir.

Halka daha iyi bir tıbbî bakım temin etmek üzere bu yıl içinde yeni hastane-ler açılmış, mevcutlara yeni yataklar ilâve edilmiştir. Koruyucu hekimliğin müs-pet neticelerini köylere kadar ulaştıracak sağlık plânı ve sağlık sigortaları tasarıları Yüksek Meclise sunulacaktır. Köylerde öğretimin yapılması faaliyeti devam ediyor. Bu yıl Köy Enstitülerinden iki bine yakın öğretmen iş başına gönderilmiştir. Okul binası inşasında güçlük çeken köylüye yardım olmak üzere genel bütçeden illere ödenek ayrıldığı gibi, öğretmenlere toprak temini yerine, yeter ücret sağlanmış, kendilerinin okullardaki uygulama bahçeleri topraklarından faydalanmaları esa-sı kabul edilmiştir. Bütün ilk öğretim maaşlarının genel bütçeye alınması, eğitim teşkilâtı bakımından hayırlı olacaktır. (*Bravo sesleri, alkışlar*).

İller idaresini Anayasanın yetki genişliği ve görev ayrılığı esaslarına göre yeni-den düzenlemek, mahallî idarelerimize yükledikleri hizmetleri başarmağa imkân verecek kaynaklar sağlamak, Hükümetin, ehemmiyetle üzerinde duracağı konular-dır. İç idaremizde türlü emniyet teşkillerini birleştirerek tek bir Cumhuriyet zabıta-sı kurmak yolundaki çalışmalar önümüzdeki yıl bitecek ve gerekli tasarılar Büyük Meclise sunulacaktır.

Sayın Milletvekilleri:

Dış politikada başlıca amacımız, dünyada barışın gerçekleşmesine hizmet etmek, milletlerin hasretle bekledikleri müşterek güvenin yerleşmesine elimizden geldiği kadar yardımda bulunmaktır. (*Alkışlar.*) Hiç kimseye karşı tecavüz emeli beslememekteyiz; fakat, toprak bütünlüğümüze, haklarımıza karşı herhangi bir tecavüz emeli beslenmesine de asla müsaade etmiyeceğiz. (*Asla sesleri, sürekli alkışlar.*) Bu, bizim türlü imtihanlardan geçmiş dürüst ve açık siyasetimizdir. Bu siyaseti takip ederken, Türkiye Cumhuriyeti, milletlerarası dostluk, anlaşma ve işbirliği gayretlerine devam etmek yolunda hiçbir fırsatı kaçırmıyacaktır. Bunun içindir ki, bütün milletlerin susadıkları dünya barışını sağlamak ve medeniyeti tam bir yıkıntıdan korumak vazifesini üzerine alan Birleşmiş Milletler Kuruluna samimî olarak bağlı bulunuyoruz. (*Alkışlar.*)

Sayın Milletvekilleri:

Milletlerin hak ve hürriyetleri uğruna atıldığı harbde en ağır fedakârlıklara katlanmak yüzünden bugün çetin zorluklarla karşılaşan, bu güçlükleri yenmek için hergün yeni yeni mahrumiyet ve fedakârlıklara göğüs geren müttefikimiz Büyük Britanya ile münasebetlerimiz, müşterek ideal ve menfaatlerin perçinlediği kuvvet ve samimiliği muhafaza ediyor. (*Bravo sesleri, sürekli alkışlar.*) Asıl İngiliz milletin, yüksek meziyetleri sayesinde, bu savaştan da kısa zamanda muzaffer çıkacağına asla şüphemiz yoktur. (*Alkışlar.*) Amerika Birleşik Devletleri ile sıkı dostluk bağlarımız hergün daha fazla kuvvetlenmektedir. (*Alkışlar.*) Türk milletinin, dünyanın bu köşesinde, samimî ve inanılır bir barış unsuru olduğunu, ve Türkiye'nin meşru müdafaa imkânlarının artmasıyla dünya sulhunun da sağlanacağını takdir eden Büyük Demokrasinin, bize yardımda bulunmak kararını vermesi, sulh alanındaki eşsiz gayretlerinin yeni bir delilidir. (*Alkışlar.*) Bu yardım Anlaşmasını oy birliği ile kabul buyuran Yüksek Heyetiniz, bütün Türk milletinin teşekkür duyularına tercüman olmuştur.

Aramızda iyi münasebetler bulunmasını samimî olarak dilediğimiz halde, Sovyetler Birliği tarafından haksız tarizlere uğramaktayız, Geçmiş ve bugünkü hâdiselerin doğru ve adaletli olmıyan sekilerde görülmesi ve gösterilmesi iltizam olunuyor ve hattâ memleketimize karşı aşikâr bir surette haksız olan istekler ileri sürülüyor. Bu unsurların ortadan kalkmasını temenni ederiz.

EMİN SAZAK. (Eskişehir) - Lanet ederiz.

CUMHURBAŞKANI İNÖNÜ. (Devamla) - Fransa ile uzun geleneklere dayanan dostluk münasebetlerimiz, harb sonrası devrinin yeniden verdiği imkânlar sayesinde, siyaset, ekonomi ve kültür alanlarında gittikçe artan mesut bir gelişme içindedir. (*Alkışlar.*) Kendisiyle dostluk bağlarını sıkılaştırmak arzusunu beslediğimiz yeni İtalya'nın sulha kavuşarak, milletlerarası lâyık olduğu önemli yeri almakta bulunduğunu memnuniyetle görüyoruz. (*Alkışlar.*)

Dost ve kardeş İran Devleti ile münasebetlerimiz, karşılıklı anlayış ve ahenk havası içinde günden güne gelişmektedir. (*Alkışlar.*) Afganistan ile ilk gündenberi aramızda kurulmuş derin dostluğun daima samimî bir hava içinde devam ettiğini bildirmekle bahtiyarım. (*Alkışlar.*) Dünya barışının istikrarı bakımından, biran önce sükûna kavuşmasını elzem görerek candan dilediğimiz dostumuz ve komşu-

muz Yunanistan ile münasebetlerimiz, her zamanki gibi, karşılıklı bir inan ve sevgiye dayanmaktadır. (*Alkışlar*). Asırlarca beraber yaşadığımız bütün Arap Âlemi ile kardeşçe münasebetlerimiz hergün, her sahada genişlemektedir. (*Alkışlar*). Mısır milletinin uğradığı âfet dolayısıyla Türk Milletinin duyduğu acıyı huzurunuzda ifade etmeyi vazife biliriz. (*Alkışlar*).

Hâşimi Şark-ül Ürdün Devletinin Sayın Hükümdarı Majeste Kırıl, bu seneki ziyareti ile memleketimize sevinç ve şeref vermişlerdir. (*Alkışlar*). İki memleket arasındaki samimi münasebetler, metni ilân edilmiş olan bir dostluk muahedesi-nin akdi ile bir kat daha kuvvet ve inkişaf bulmuştur. (*Alkışlar*).

Hindistan ile Pakistan'ın hür milletler camiasına katılmalarını derin bir sevinçle karşıladık. Bu iki Devletle siyasi münasebetleri süratle tesis etmek yolundayız. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Hindistan ve Pakistan devletlerinin, kendi huzur ve saadetlerini temin ederken, milletlerarası barış ve dostluk ideallerinin tahakkuk ettirilmesi uğrunda da değerli hizmetler yapacağına eminiz. (*Alkışlar*). Sulh andlaşmalarının yürürlüğe girmesiyle gerek komşumuz Bulgaristanla, gerek diğer Balkan devletleriyle münasebetlerimizin verimli bir yola girmesi dileğindeyiz.

Aziz Milletvekilleri;

Hükümetin siyaseti ve memleketin çeşitli meseleleri üzerinde şimdiye kadar söylediklerimi, Cumhuriyet Hükümeti, Büyük Meclise her fırsatta izah edecektir. Memleketin dış ve iç politikası üzerinde düşüncelerimin bir hulâsasını da yapmak isterim. Dış politika üzerinde siyasi partilerimizin mutabakat halinde bulunmaları memleketin selâmeti için büyük kuvvet olmuştur. (*Alkışlar*).

Türk milletinin; mevcudiyetini korumak yolunda ve dış politika meselesinde ayrılık göstermediğinin ve göstermeyeceğinin dünyaca bilinmesinden vatan fayda görmüştür ve fayda görecektir. (*Alkışlar*). Memlekete bu itibarı ve emniyeti temin eden iktidarda ve muhalefetteki siyaset adamlarımıza tebriklerimizi ifade ederiz. (*Alkışlar*).

İç politikada demokratik gelişmenin büyük bir ilerleme gösterdiğini kaydetmekle bahtıyırım. Eminiz ki, geçirdiğimiz sene zarfındaki gelişmeyi demokrasi tarihimiz ehemmiyetli ve hayırlı bir devre olarak yâdedecektir. Bizim açık görüşümüze ve kesin kanaatimize göre, vatandaşlarımız siyaset faaliyeti esnasında kanun yolundan ayrılmamak karardadırlar. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Vatandaşlarımızın siyaset mücadelesi yaparken birbirine düşman haline gelmelerini memleketimiz için en büyük tehlike sayıyorum. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Bu tehlikeyi önlemek için, iktidar ile muhalefet içindeki, en büyükten en küçüğe kadar, bütün iyi niyetlerin siyasi faaliyetlerimize hâkim kılınmalarını temenni ederiz. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Biz gayretlerimizi, iyi niyetin muvaffak olmasına ve emniyetin sağlam kalmasına hasredeceğiz. (*Alkışlar*).

Kanun içinde siyasi faaliyetlerin daha ne gibi teşekküller ve safhalar meydana getireceğini bilmeyiz Ancak memnuniyetle söyleyebiliriz ki demokratik hayatımız, iki ana parti ile şimdiden kurulmuştur. Bundan sonra demokrasi, bu ana partilerin karşılıklı çalışmaları içinde gelişecektir. Şimdi idare mekanizmasının siyasi partilerle münasebetlerini sağlam ve sarsılmaz kanuni temeller üzerine yerleştirmek birinci derecede ehemmiyetlidir. İdare cihazımız vazife yaparken, siyasi partilerden

birinin ve herhangi bir siyaset adamının iltizam veya sitemini düşünmeyecek derecede kuvvetli olacaktır. (*Bravo sesleri, alkışlar*). Bunun için, idare adamlarımızın kanuni partilere karşı eşit bir surette tarafsız ve adaletli olmasında ne kadar ısrar etsek yerindedir. (*Alkışlar*).

Yüce Türk Milletinin Aziz vekilleri;

Büyük Millet Meclisi vatanda kanun idaresinin başlıca kaynağı, başlıca teminatıdır. Büyük Millet Meclisinin çalışmaları, memleketimizin meseleleri için, daima, en isabetli tedbirleri bulacağına yürekten güvenmekteyiz. Memleketin iç ve dış emniyeti, demokratik inkişafımız ve ekonomik sahalarda iyileşmemiz, bu seneki ve gelecek senelerdeki çalışmaları ile, sekizinci Büyük Millet Meclisine, milletimizin hâtırasında mümtaz bir mevki verecektir. (*Şiddetli ve sürekli alkışlar*).

SEKİZİNCİ DÖNEM

DÖRDÜNCÜ YASAMA YILI

Birinci İnikad

1 Kasım 1948 Pazartesi

Birinci Oturum

Açılma saati: 15:00

Başkan: Başkanvekili Feridun Fikri Düşünsel

Kâtipler: Necmeddin Sahir Silan (Tunceli), Sedad Pek (Kocaeli)

Reisicumhur İsmet İnönü

Sayın Milletvekilleri!

Sekizinci Büyük Millet Meclisinin Üçüncü Toplantısını açıyorum. Yüce Kamutayı sevgi ve saygılarla selâmlarım.

Sekizinci Büyük Millet Meclisinin büyük başarılarla dolu iki çalışma yılından sonra Üçüncü çalışma yılına giriyoruz. İkinci Cihan Harbinin yarattığı acılar giderilmiş değildir. Milletlerarası güven de henüz yerleşmemiştir. Dünya olayları millî savunmamız için her zaman gösterilen uyanıklığın artan bir dikkatle muhafaza edilmesi hususundaki kararımızı kuvvetlendirmiştir. 1939 yılındanberi her an artan iş olan yurt savunması ihtiyaçlarını kara, deniz ve hava kuvvetlerimizin gereken ölçüde karşılayabilmesi için milletçe girişilen fedakârlıklar büyük olmuştur. Önümüzdeki yıl bütçesini hazırlarken de Cumhuriyet Hükümeti, egemen varlığımızın koruyucusu olan şanlı ordumuz ihtiyaçlarının tatmin edilmesini gözönünde tutmuştur. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Dost Amerika Birleşik Devletleri Hükümetinin şükranla karşıladığımız askeri malzeme yardımları silahlı birliklerimizin modern teçhizatla takviye edilmesine geniş ölçüde hizmet etmekte ve sistemli bir eğitimle gelişmesini sağlamaktadır. (*Alkışlar*)

Millet sağlığının korunması, ekonomik, kalkınmamızın arasız olarak devam ettirilmesi, Doğu illerimizin acele ihtiyaçlarının karşılanması zaruretleri, Cumhuriyet Hükümetinizi bu yıl bütçesine sağlık, tarım ve yol işlerimiz için geçen yıllara nazaran daha geniş ölçüde ödenek koymağa sevkettiştir.

Sayın Milletvekilleri:

Cumhuriyet Hükümetinin içinde bulunduğumuz yıl bütçesi üzerinde aldığı tasarruf kararları semereli sonuçlar vermiştir. Yeni yıl bütçesi de bu tasarruf zihniyeti içinde hazırlanmış olmakla beraber yapılan kısıntılar, yurt savunması ve iktisadi kalkınma icaplarının gerektirdiği ödenekleri karşılamaya kâfi gelmemiş ve Cumhuriyet Hükümeti yeni kaynaklar aramak zorunda kalmıştır,

Sayın Milletvekilleri;

Büyük hamle yapmak zorunda olduğumuz yol dâvasını Hükümetiniz önemle ele almış bulunmaktadır. Şose ve köprülerimizin motorlu ve ağır nakil vasıtalarının her mevsimde geçmesine yarar bir hale getirilmesi programa bağlanmış ve bu programın uygulanmasına başlanmıştır. Limanlarımızın inşa ve ıslahına da önemle devam etmekteyiz. Endüstri ve maden istihsalımız bu yıl da artmakta devam etmiştir. Zonguldak havzasının makineleştirilmesi işine hızla çalışılmaktadır. Havzanın işletme emniyetini sağlayacak olan Çatalağzı büyük elektrik santrali, kısmen faaliyete başlamıştır. Raman'daki petrol arama çalışmalarımızdan bu yıl müspet ve ümit verici neticeler aldık. Bir yandan arama işlerine ve petrol rezervlerimizin tespitine devam ederken, bir yandan da Raman'da bir işletmeye geçme imkânları üzerinde şimdiden çalışmaya başlanmıştır. (*Brovo sesleri*) Bol ve ucuz enerji sağlayacak bölge elektrik santrallerinin tesisi, endüstri ve maden sahasındaki programlarımızın gerçekleştirilmesi yolunda azimle ilerlemekteyiz.

Zirai kalkınmamızda Avrupa Kalkınma Plânından azami derecede faydalanmaya çalışıyoruz.

Bu yardımdan elde edeceğimiz ziraat âletleri, makineleri, mücadele vasıtaları ve ilaçlar ziraatimize büyük faydalar sağlayacaktır. Topraksız çiftçiye toprak dağıtılması faaliyetine devam edilmektedir. Halkımızın yakacak ve kereste ihtiyaçlarını karşılamak üzere orman kanununda gerekli tadilleri prensipten fedakârlık etmeden, yapacağız.

Çalışma hayatının düzenlenmesi ve işçilerimizin ve ailelerinin refahlarını artıracak ve çalışma güçlerini emniyet altına alacak tedbirlerin alınması iş hayatındaki faaliyetimizin esaslarını teşkil ediyor. İşçi sigortaları arasına ihtiyarlık ve hastalık sigortalarının katılması bu yolda alınmış olan tedbirleri tamamlayacaktır. Dış ticaretimizin geliştirilmesi konusunda tedbirler alınmakta ve ithalâtımızın ödeme gücümüzü aşmıyacak bir hadde tutulmasına dikkat edilmektedir. İç ticaret sahasında, müstehlik ile müstahsil menfaatlerini uzlaştırmaya tedbirlerin geliştirilmesi Hükümetimizin devamlı meşgalelerindenidir. Yurdun ekonomik ve malî hayatına müessir olan kaçakçılığın önlenmesi hususunda Hükümet esaslı tedbirler almak yolundadır. Yakında Büyük Meclise bir kanun tasarısı sunulacaktır. İsaabetli kararlarınızla kesin şeklini alacak olan bu tedbirlerden hayırlı neticeler beklemekteyiz. Yurtta ucuz, süratli ve iyi işliyen bir ulaştırma şebekesinin kökleşmesi ve geliştirilmesi çalışmalarına ve bu arada yurt içinde deniz ticaret filomuzun kuvvetlendirilmesi, hususi şilepçiliğin geliştirilmesi yolundaki gayretlerimize devam ediyoruz. Salgın hastalıklarla savaş arasız devam etmiş, bilhassa sıtma savaşından iyi sonuçlar alınmıştır. Mevcut hastanelerimize yeni yataklar ekledik, yeniden yaptırdığımız hastane, doğumevi ve sağlık merkezleri yakında halk hizmetine açılacaktır. Bütün dünya memleketlerini ciddî surette meşgul eden verem âfeti ile daha geniş ölçüde savaşmak, veremli vatandaşları âcil bakıma ve tedaviye kavuşturmak için gerekli tedbirleri almak Hükümetinizin önemle ele aldığı meselelerdendir. Ortaokul ve liselerimizde öğretim programlarının ıslahı ve hu okullara öğretmen yetiştirilmesi konuları üzerinde çalışmaktayız. Bu yıl, yeniden elli iki yerde ortaokul açılmıştır. Eğitimi ve öğrenime susamış olan halkımızın bu alanda kısa zamanda mesafeler alması demokratik hayatın yurdumuzda sağlam temeller üzerinde gelişmesinin

en esaslı bir teminatıdır. Endüstrileşme davamızda muhtaç olduğumuz teknik elemanları hazırlayan teknik öğrenim kurumlarını, bütçe imkânları buldukça çoğaltmaya, gayret ediyoruz. İlmî çalışma ve araştırmaların temel vasıtası olan millî bir kütüphane kurulması dâvası gerçekleşme yoluna girmiştir. Bu yıl Başkentimizde açılan millî kütüphanenin, ilim hayatımızda hayırlı tesirleri kısa zamanda görülecektir.

Adalet işlerinin daha iyi bir şekilde yürütülmesi için kanunlarda ve kuruluşla gerekli görülen değişiklikler üzerinde bir zamandanberi yapmakta olduğumuz çalışmalar sona ermiş, Hukuk ve Ceza Mahkemeleri usullerine ve ticaret kanununa, ait tasarılar Büyük Meclise sunulmuş bulunuyor. Vatandaşlar arasında devamlı bir anlaşmazlık konusu teşkil eden geyrimenkul ihtilâflarını, kısa ve sade yoldan halletmek imkânlarını hazırlıyacak olan tapulama kanun tasarısı da, yüksek huzurunuzda sunulmuştur. İş mahkemelerin kurulmasına, ait hazırlıklar tamamlanmak yolundadır. İllerimizin genel ve özel idarelerini, anayasamızın yetki genişliği, ve görev ayrılığı prensipine göre yeni baştan düzenleyen ve mahallî idarelerimizin, muhtariyet esaslarını ve malî kaynaklarını, daha iyi ve başarılı vazife görececek hale getirmeyi hedef tutan tasarılardan bir kısmı geçen yıl Yüksek huzurunuzda, sunulmuştu. Köy ve Belediyelerimizin kalkınmasını sağlayacak olan tasarılar üzerinde çalışılmaktadır. Cumhuriyet zabıtasının birleşik, bir kuvvet haline gelmesi ve demokrasi idaresinin icap ve ihtiyaçlarına uygun bir tarzda teşkilatlandırılması hedefimizdir.

Sayın Milletvekilleri;

Millî ihtiyaçlarımızın, adaletli ve müsmir bir malî sisteme, az masrafla iyi işliyen bir idare kuruluşuna dayanmadan karşılanmasına imkân olmadığını takdir ediyoruz. Bu yönden malî meselelerimizin daha esaslı bir hâl tarzına bağlanması zarureti kesin ve açıktır. Bir yandan vergi sistemimizi, adaletli ve verimli bir hale koymak yolunda yürürken, öte yandan kadro giderlerinin ve istihlâke harcanan giderlerin esaslı şekilde indirilmesi yollarının da araştırılması, ve bulunması malî politikamızın ana istikametidir. İki yıldanberi dikkatli çalışmalarınızla kanunlaşmak yoluna, girmiş olan gelir vergisinin vergi sistemimizdeki inkılâba, hayırlı bir başlangıç olacağına inanıyoruz. Bu yıl içinde bu verginin kanunlaşacağını umuyoruz. Yakında incelemelerinize sunulacak olan emeklilik kanun tasarısının 1949 yılında kanunlaşması da hem kadro giderlerinde tasarruf sağlanmasına, hem de emeklilerimizi daha refahlı yaşama, şartlarına kavuşmalarına hizmet edecektir. *(Bravo sesleri)*

Sayın Milletvekilleri;

Dünyanın hasretle beklediği hakîki barış haline kavuşabilmek için sarfedilen bütün gayretlerin bu sene zarfında da umulan neticeyi sağlayamadığını esefle müşahade etmekteyiz. Biz umumi ve devamlı bir barışın Birleşmiş Milletler camiası içinde barışsever milletlerin azimli hareket etmeleri sayesinde temin, edilebileceği kanaatindeyiz. Türkiye Birleşmiş Milletler teşkilâtı içinde kendisine düşen vazifeyi sadakatle yapmaktadır ve bu yolda devam edecektir. *(Alkışlar)* Avrupa Kalkınma Programının buna katılan bütün milletlerin gayretli çalışmaları ve Amerika Birleşik Devletlerinin yardımı ile mesut neticeler vereceğine inanıyoruz. Bütün, sulhsever demokrasiler ve bunların başında, müttefikimiz Büyük Britanya ve ya-

kın dostumuz Amerika Birleşik Devletleri ile işbirliği yapmaklayız. (Bravo sesleri *Alkışlar*)

Sovyetler Birliği ile iyi olmasını samimiyetle arzu ettiğimiz münasebetlerimizde yeni bir gelişme ifade edecek durumda değiliz. Fransa ile eski dostluğumuzun ve iyi münasebetlerimizin kıymetli bir nişanesi olarak (*Sürekli alkışlar*) bugün sayın Fransız Parlamento Heyetini aramızda görmekle bahtiyarız. Komşularımız Yunanistan, İran, Afganistan ve Arap Birliği Devletleri ile dostluk münasebetlerimiz memnuniyet verici bir samimiyet havası içinde inkişaf etmektedir. (*Alkışlar*) Komşularımızın hepsi ile iyi geçinmek hususundaki samimî kararımız, bu kararın tatbiki yolunda gösterdiğimiz bütün gayrete rağmen dilediğimiz semereyi vermemektedir.

İtalya Cumhuriyeti ile dostluk münasebetlerimizin gelişmesine hususi bir kıymet veriyoruz. (*Alkışlar*)

Sayın Milletvekilleri;

Şurasını da belirtmek isterim ki; kendi imkânları dâhilinde Yakın Doğunun istikrarına çalışmak suretiyle dünya barışının teessüsü uğrunda tam bir gayret sarf eden Türkiye, her ihtimali göz önünde tutarak, toprak bütünlüğünü korumak ve millî bünyesini türlü tecavüzlere karşı kuvvetli bulundurmak hususunda lâzım gelen uyanıklığı göstermektedir. (*Bravo sesleri Alkışlar*)

Sayın Milletvekilleri;

İç politikamızda son bir yıl zarfında büyük ilerlemeler kaydedilmiştir. 1945 yılından beri geçirdiğimiz tecrübeler Türk Milletinin demokratik bir idareyi eksiksiz ve sarsıntısız ayakta tutabileceğini kesin olarak ispat etmiştir. (*Alkışlar*).

Demokratik hayatın serbest münakaşa ve zıt fikirleri uzlaştırma yolunda gelişmesini, partiler üzerinde yapacakları hayırlı tesirlerle vatandaşlar kolaylaştıracaklardır. Büyük Millet Meclisinin kudretli ellerinde Türk Demokrasisi devamlı yükselmeler kaydedecektir. (*Bravo sesleri*)

Sayın Milletvekilleri;

Demokrasi olgun toplulukların ayakta tutabileceği bir rejimdir. Serbest münakaşa hayatını devamlı kılabilmenin değişmez şartı birbirinden farklı fikirler besleyen vatandaşların siyasi karşılaşmalar yüzünden düşmanlığa sapmaksızın meseleleri geniş bir zihniyetle mütalâa edebilmeleridir. (*Bravo sesleri Alkışlar*)

Siyasi parti olarak ve fert olarak Cumhuriyet kanunlarına daima riayetkar olmayı esas umde saymak lâzımdır. (*Bravo sesleri*) Demokrasinin ve Devlet mevcudiyetinin baş şartı kanunlara riayetten ayrılmamak, ayrılmayı düşünmemektir. (*Bravo sesleri*)

Sayın Milletvekilleri;

Hükümetiniz, demokratik gelişmenin sağlam temeller üzerinde tamamlanması için vatandaşlar arasındaki ahengi korumak ve Cumhuriyet kanunlarına eksiksiz riyeti sağlamak hususunda, her zaman olduğu gibi bugün de, uyanıktır ve uyanık kalacaktır. (*Bravo sesleri Alkışlar*)

Sayın Milletvekilleri;

Cumhuriyetin 25 yılını Türk Milleti büyük başarılarla geçirmiş ve iki cihan harbinin sarsıntılarından kudret ve itibar ile çıkmıştır. Büyük Millet Meclisi milletimizin hafızasında Cumhuriyetin şeref ve muvaffakiyetini temin eden temel âbide olarak yaşamaktadır. (*Bravo sesleri Alkışlar*) Sekizinci Büyük Millet Meclisimiz vatanın emniyeti üzerinde bütün dikkatlerini toplarken, her memleket gibi bizde de hüküm süren ekonomik sıkıntılara çare bulmak için uğraşmaktadır. Bu ağır meselelerle beraber, memleketin siyasi hayatında demokrasi tekâmülüne milletçe temelden bir kıymet verdiğimiz düşünülürse Sekizinci Büyük Millet Meclisinin çalışma senelerinin çok yüklü olduğu kolaylıkla kavranabilir. Asıl Türk Milleti gayretlerinizin kadrini bilecek ve sizlere yürekten yardımcı olacaktır. (*Sürekli alkışlar, Bravo sesleri*)

SEKİZİNCİ DÖNEM

BEŞİNCİ YASAMA YILI

Birinci Birleşim
1 Kasım 1949 Salı

Birinci Oturum

Açılma saati: 15:15

Başkan: Başkanvekili Feridun Fikri Düşünsel

Kâtipler: Necmeddin Sahir Silan (Tunceli), Sedad Pek (Kocaeli)

Reisicumhur İsmet İnönü

Sayın Milletvekilleri;

Sekizinci Büyük Millet Meclisinin Dördüncü Toplantısını açıyorum. Yüce Kamutayın sayın üyelerini saygılarla selâmlarım (*Alkışlar*). Milletlerarası münasebetler alanında geçen yıla kıyasla her hangi bir düzelme olmamıştır.

Dünya durumu Sekizinci Büyük Millet Meclisinin memleket mukadderatının ağır fakat o ölçüde şerefli sorumlunu yüklediği 1946 yılında olduğundan daha iyi değildir. Yurt savunması konusunda çok uyanık ve titiz bir gayrete olan ihtiyaç azalmamıştır. Büyük Meclisin geçen yıl kabul buyurduğu kanunlar Millî Savunma teşkilâtımızın askerî yeni icaplara göre düzenlenmesi işine girişmek imkânını sağlamıştır.

Amerika Birleşik Devletleri Hükümetinin yakın dostluğunun devamlı bir belgesi halini almış olan askerî yardım, semerelerini vermektedir. Şanlı ordumuz yüksek güveninize liyakatini mütemadiyen artırmaktadır. (*Alkışlar*) Geçen yıllarda olduğu gibi 1950 bütçesinde de, Millî Savunma masrafları Devletin en yüksek sarfiyat kalemini teşkil eder halde yüce Kamutaya sunulacaktır.

Sayın Milletvekilleri;

Bir taraftan Millî Savunma ihtiyaçları, öte taraftan yurt kalkınmasının -araya giren harb yılları sebebiyle- yavaşlıyan seyrini hızlandırmak hususundaki azmimiz, 1950 bütçemizi daha mütekâmil bir esas ve şekille tanzim etmemiz zaruretinin artırmıştır. Geçen yıl Büyük Meclisten çıkan kanunlarla, vergi sistemimizin ıslahı yolunda geniş hamleler yapılmıştır.

Sayın Milletvekilleri;

Avrupa Ekonomik İş Birliği Teşkilâtı vasıtasıyla Avrupa milletlerine yapılan para ve teknik eleman yardımının 1949-1950 devresinde memleketimize ayrılan kısmından, istihsalı artırma ve kalkınma işlerimizde göze görünür neticeler beklemektedir. Gerek Dünya Bankasından, gerekse Ekonomik İşbirliği İdaresinden istenilen teknik eleman yardımı, kalkınma dâvamızın yürütülmesinde başlı başına ehemmiyet taşıyan faydalar sağlayacaktır. Ekonomik gelişmeyi rasyonel esaslara göre hızlandırmak için, millî ihtiyaçların tümünü kavriyacak bir umumi Devlet plânı meydana getirmek zaruridir. Bu hedefe varmak için Hükümetçe girişilen

teşebbüslerin önümüzdeki yıl zarfında semere vereceğini ummak yerinde olur. Tarım, yol, maden istihsalı alanlarında geçen yıl başlamış olan makine ile çalışma ve teçhiz tatbikatı önümüzdeki yıl da devam edecektir. Petrol aramalarının Raman bölgesinde katı ve müspet neticeye varması üzerine, işletmeye geçmek için ilk hazırlıklar tamamlanmıştır. Bir tasfiyehane kuruluncaya kadar ham petrolü iç piyasamızda çeşitli şekilde kullanmak için tertipler alınmasına girişilmiştir. Demiryol lokomotiflerinde ham petrol yakma tecrübeleri şimdiden müspet netice vermiştir. Büyük Meclisin geçen çalışma yılında kabul olunduğu ödenekle doğu illerimizde çeşitli konularda alınan teşebbüsler umulan neticeleri vermeye başlamıştır. Sağlık, tarım, eğitim ve yol yapımı için ayrılan paralarla bu yıl görülen işler aynı usulü bu illerimiz kalkınıncaya kadar yürütmeyi teşvik edici mahiyettedir.

Geçen Ekim mevsiminin müsait gitmemesi buğday mahsulünü daraltmış olduğu göz önünde tutularak, çiftçimize 140 bin ton kadar tohumluk temin edilmiştir. (*Bravo sesleri*) Ayrıca, kışı uzun süren bölgeler için bazı merkezlerde yemlik hububat stokları hazırlanmıştır. Halkımızın başlıca gıdasını teşkil eden ekmek hususunda herhangi bir sıkıntıyı önlemeye son derecede ehemmiyet veren Cumhuriyet Hükümeti dışardan buğday getirmek için her fedakârlığı göze alarak tedbirlerini vaktinde almıştır. Ekonomik işbirliğince istihlâk maddelerine ayrılan ödenekten geniş ölçüde buğday satın almak mümkün olmuştur. Gelecek yıllarda emin bir mahsul durumuna kavuşmak için, tarım alanında çeşitli tedbirlerin tatbikına geçilmiştir. Makineleşmenin yanında, tohumların ıslahına da gereken ehemmiyet verilmektedir.

Orman işlerimizde, memleketin orman varlığını koruyucu ve artırıcı esasların, halkımızın ve bilhassa ormanlar içinde ve civarında yaşayan vatandaşlarımızın ihtiyaçları ile adaletli ve rasyonel bir tarzda düzenlenmesi yolundaki devamlı gayretler, Yüce Kamutayın isabetli kararları ile en muvafık şeklini alacaktır. Toprak Kanunundaki bazı hükümlerin tadili maksadıyla hazırlanmış olan tasarı Büyük Meclisin Komisyonlarında incelenmektedir. Yollar idaresine yeni bir şekil verecek olan kanun tasarısı Büyük Meclise sunulmuştur. Su işlerimize yeni bir düzen getirecek olan sular kanun tasarısı da yakında Kamutaya sunulacaktır. Geçen yıl kabul buyurulan ihtiyarlık sigortası kanunu yürürlüğe girmiştir. Büyük Meclise sunulmuş olan iş mahkemeleri, iş kanunu tasarıları ile, sunulmak üzere bulunan Hastalık Sigortası Kanunu kabul buyurulduğu takdirde, iş hayatını düzenlemek, sağlık ve emniyet içinde tutmak, işçilerimizin daha huzurlu çalışmasını sağlamak hususundaki gayretler iyi semereler vermiş olacaktır. Özel teşebbüsün yurt kalkınmasındaki veriminin gelişmesi için teşvik edici çareler üzerinde durulmaktadır. Bu konuda Ekonomik İşbirliği ve Dünya Bankası eksperlerinin bir müddettir devam eden incelemeleri sonunda yapacakları tavsiyelerden de faydalanılacaktır. Devlet işletmelerinin daha rasyonel çalışması için sarf edilen gayretlere hız verilmiştir. Tütün müstahsilinin yüzde 5'lerinden hâsıl olan sermaye ile kurulacak müessesenin kanun tasarısı yakında Büyük Meclise sunulacaktır. Tuz istihsalını ıslah ederek yabancı memleketlere fazla miktarda tuz ihracında bulunmak üzere harekete geçilmiştir.

Ulaştırma alanında deniz ticaret filomuza geçen yıl katılan gemilerle kaydedilen gelişme, ilerisi için güzel ümitler uyandırmıştır. Deniz eşya nakliyesinde armatörlerin Devlet Denizyollarıyla eşit şartlara tâbi olmalarını sağlayacak kanun

tasarısı Büyük Meclise sunulmak üzeredir. Vatandaş sağlığını koruma yolundaki çalışmalar hergün yeni başarılar kaydetmektedir. Sıtma savaşı kati neticesine doğru hızla gelişmektedir. Verem mücadelesinin Yüce Kamutayın geçen yıl kabul buyurduğu kanun ile yeni bir safhaya girdiğini memnunlukla belirtmek yerinde olur. Kimsesiz çocukların himayesi hakkındaki kanunla da hayırlı bir yola girilmiştir. Yurdun muhtelif köşelerinde açılmakta olan yem sağlık müesseseleri vatandaş sağlığını koruma işini ilerletecektir.

Bu yıl ilkokullarımızdan 133 bin çocuk mezun oldu, 700 köy yeniden okula kavuştu, ilköğretim kadrolarına 2500 öğretmen katıldı. Köy Enstitülerinde ve öğretmen okullarında öğrenci sayısı artırılmıştır. Bu yıl, çoğu halkın yaptığı binalarda olmak üzere, 76 ilçe merkezinde yeniden ortaokul açılmış ve bu suretle 235 kasaba ortaokula kavuşmuştur. Ortaokul programları müşahhas ve hayati bilgilerle takviye edilmiştir. Lise tahsili 41 il merkezinde temin edilmiştir. Meslekî ve teknik okullarımız günden güne artan bir rağbet karşısındadır. Bu müesseselerimizin feyizli tesirleri umumî hayatımızda şimdiden kendini göstermeye başlamıştır. Millî Savunma, Bayındırlık, Tarım, Sanayi ve Madencilik alanlarında süratle makineleşmeye doğru gittiğimiz bu devirde, sanat okullarımızın varlığı kurtarıcı bir rol oynamakta ve bizi bu okulların hayatî ehemmiyeti üzerinde ısrarla durmaya sevk etmektedir.

Üniversitelerimiz muhtariyet rejimi içinde inkişaf etmekte ve kendilerine düşen memleket vazifelerini benimsemektedirler. Devlet emniyet ve huzurunu pekleştirmek için, aşırı sağ ve sol cereyanlarını, silâhla işlenen suçları önlemek ve bu fiil ve hareketleri kâfi bir müeyyide altına almak maksadiyle, ceza kanununda ve zaviyelerin kapatılması hakkındaki kanunda değişiklikler yapan kanunlar Yüce Kamutayca kabul edilmiş, yürürlüğe girmiştir. Ticaret hukuku mevzuatımızı bugünkü ihtiyaçlara intibak ettirecek Türk Ticaret Kanunu tasarısı Büyük Meclise sunulmuştur. Seri ve teminatlı bir adalet sağlanması yolundaki tekâmülün son neticelerini ihtiva eden Hukuk ve Ceza Muhakemeleri Usulü kanunlarında değişiklik tasarısı da yüksek huzurunuza sevk olunmuştur. Basın Kanununun her bakımdan demokratik esas ve şartlara uygun bir hale getirilmesi hedefini güden tasarı üzerindeki incelemeler bitmiştir. Yakında Büyük Meclise sunulacaktır. Son yıllarda geniş ölçüde gelişen hava münakalesini ilgilendiren hükümler tedvin edilerek, Türk Hava Seyrüsefer Kanun tasarısı meydana getirilmiş ve Büyük Meclise sevk edilmek üzere bulunmuştur.

Adli sicil teşkilâtı işletmeye başlamış ve *Ceza* Kanununun tekerrüre ait hükümlerinin ilk defa olarak gereği gibi tatbikine imkân hâsıl olmuştur. Köylü vatandaşların esaslı şikâyet konularından biri olan, bir çok hukukî ihtilâfların ve suçların âmilleri arasında mühim biryer işgal eden asırlık tapusuzluk derdini bertaraf etmek üzere basit ve seri bir şekilde, tekniğin en ileri metodları ile ve yerinde tatbiki temin edici usul ve esaslara göre hazırlanan Tapulama Kanunu tasarısı Büyük Meclise sunulmuştur. Bundan başka, gayrimenkullerin intikalinde kanuni formaliteleri kolaylaştıran bir kanun tasarısı ile, Medenî Kanunun yürürlüğe girmesinden önceki devirde on veya on beş yıllık devamlı tasarruflara dayanılarak tapu senedi verilmesi ve tapu tahdit işlerini bidayette dahi yargıcın takdir ve yetkisine veren kanun tasarısı yakında Büyük Meclise sunulacaktır. Tapu teşkilâtını bucaklara kadar götürmek hususundaki tasavvurlar da proje haline getirilmektedir. Büyük

Meclisin geçen yıl kabul ettiği iller idaresi Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu kanun idari hayatımızda hayırlı tesirlerini şimdiden göstermeye başlamıştır. Özel idareler Kanunu da Yüce Kamutayca kabul edildikten sonra, daha güzel neticeler elde edilmesi beklenmektedir.

Memleket asayiş, iç emniyet ve huzur yerindedir. Demokratik hayatın hür düzeninin icabı olan mevzuat, batı demokrasilerindeki emsali yolunda hazırlanarak Büyük Meclise sunulacaktır. Şehir ve kasabalarımızın medenî tesislerini tamamlama yolundaki çalışmalar hızla gelişmektedir. İller Bankası vasıtasıyla şimdiye kadar 78 şehir ve kasabanın içme suyu ve 102 kasabanın elektrik tesisatı için 50 milyon lira sarf edilmiş veya sarf edilmeye bağlanmıştır. Ayrıca, 71 şehir ve kasabanın su ve 8 şehir ve kasabanın da elektrik tesisleri için 37 milyon liralık iş eksiltmeye çıkarılmıştır.

Sayın Milletvekilleri,

Birleşmiş Milletler Kuruluna candan bağlılığımız devam etmektedir. Bu kurulu, kendisinden beklenen gayelere, yakın gelecekte erişeceğinden ümidimizi kesmedik. Avrupa Devletlerinin, bugünkü kararsızlık içinde yarını hazırlamak hususundaki gayretleri verimli olmaktadır. Sulhu korumak, Avrupa'nın maddi, mânevi bakımlardan kalkınmasını ve ilerlemesini temin edecek sıkı iş birliğini sağlamak maksadıyla kurulan Avrupa Konseyi, istikbali hakkında cesaret verici bir ciddiyetle işe başlamıştır. Bu Avrupa camiası içinde yerini almış olan Türkiye Cumhuriyeti, Avrupa Devletleri arasında müspet iş birliğinin en hararetli yardımcısı olmaya çalışmaktan geri durmayacaktır.

Müttefikimiz Büyük Britanya ile sıkı ve samimî münasebetlerimiz devam etmektedir. (*Alkışlar*). Bu münasebetler, sulhun muhafazası uğrunda sarf edilen gayretlerde daima verimli olmakta ve her iki milletin müşterek menfaatlerine ve anlayışlarına uygun olarak inkişaf etmektedir. Türkiye için tarihi ve millî bir kıymet almış olan bu ittifaka bizim gibi, Büyük Britanya Hükümetinin de her fırsatta büyük değer verdiğini görmekle bahtıyarız. (*Alkışlar*). Büyük ve eski dostumuz Fransa'nın Türkiye ile 1939 ittifakının yürürlükte olduğunu bize teyit ettiğini biliyorsunuz. (*Alkışlar*). Fransa Dışişleri Bakanı, Parlâmentonun geçen 26 Temmuz içtimasında da bu hususu ilân ederek, bu ittifaka Fransa tarafından harfiyen riayet edileceğini, bunun hem Fransa için bir şeref taahhüdü, hem de sulh dâvasına hizmet olduğunu beyan etmiştir. (*Bravo sesleri Alkışlar*). Bu sözlerin aramızdaki ittifak muahedesi hakkında Türkiye'nin de düşüncesine tam uymakta olduğunu Büyük Meclis huzurunda arz etmek isterim. (*Alkışlar*). Büyük Devletler arasındaki ve Avrupa'daki kudretli mevkii gittikçe artan Fransa'nın bu hareketi, iki memleket arasında gelenek halini almış olan dostluğun değerlenmesine ve siyasi sahada çok kıymetli olabilecek iş birliğinin gerçekleşmesine yeni bir hız verecektir. Amerika Birleşik Devletleri ile dostluk münasebetlerimiz Büyük Meclisin bildiği şekilde inkişaf etmektedir. (*Alkışlar*). Dışişleri Bakanımızın geçen Nisanda Vaşington'u ziyareti esnasında yaptığı temaslar dünya sulhunun korunması için iki memleket arasında esasen mevcut dostluk ve anlayışın mesut gelişmesi bakımından yeni bir merhale kaydetmiştir. Başkan Truman'ın bu münasebetle bize gönderdiği hususi mesaj, Amerika'nın Türkiye'ye göstermekte olduğu yakın ve dostane alâkanın bizi derinden mütehassis eden en güzel vesikadır. (*Alkışlar*).

Akdeniz komşumuz Cumhuriyet İtalyası ile dostane iş birliği siyasetine ve bu siyasetin gelişmesine büyük önem vermekteyiz. Sovyetler Birliği ile iyi olmasını samimiyetle arzu ettiğimiz münasebetlerimizde, bu sene dahi yeni bir gelişme ifade edecek durumda değiliz. Menfaatlerimizde ve hattâ mukadderatımızda beraberlik olan komşumuz Yunanistanla en sıkı dostluk ve iş birliği münasebetlerinin devamına ve bu hakiki dostluğun millî kütlelere maledilmesine büyük önem vermekteyiz. (*Alkışlar*). İran Devleti ile en samimî münasebetlerimiz devam etmektedir, ve bu dostluğun daha verimli olması için her fırsattan istifade etmekteyiz. (*Alkışlar*).

Afganistan ile en samimî münasebetlerimizin dostça devam ettiğini memnurlukla kaydederiz. (*Alkışlar*).

Kendileriyle uzun asırlar beraber yaşamaktan doğan gayet tabî ve derin yakınlık duygularıyla bağlı bulunduğumuz Arap Devletlerinin emniyet ve selâmetleri Türkiye için de hayati bir meseledir. (*Bravo sesleri, alkışlar*). Bu bakımdan Cenup komşularımızın kuvvetlenmelerini ve ilerlemelerini büyük bir hazla takip etmekteyiz. (*Alkışlar*) Arap Birliği devletleriyle siyasi münasebetlerimizin karşılıklı itimada ve Orta Doğu'da hayırlı iş birliğine dayanan bir hava içinde gittikçe daha fazla inkişafı, halis emelimizdir. Yeni Alman Federal Cumhuriyetinin kurulmasını Avrupa için siyasi ve ekonomik bakımdan bir istikrar ve kalkınma unsuru saymaktayız. (*Alkışlar*). Yakında Avrupa Konseyine katılabilmesini de temenni ederiz.

Pakistan ve Hindistan Devletleriyle siyasi münasebetlerimizin ve İstiklâl Savışından beri başlayan dostluğumuzun artmasına büyük ehemmiyet vermekteyiz. (*Şiddetli ve sürekli alkışlar*) Yeni doğan İsrail Devleti ile siyasi münasebetler açılmıştır. Bu devletin Yakın Doğu'da bir barış ve istikrar unsuru olacağını ümit ediyoruz. Yakın Doğu'da barışın ve güvenin yerleşmesi, hepimiz için kıymetli bir dilektir.

Yugoslavya ile ticaretimizin karşılıklı olarak genişletilmesi için yapılmakta olan müzakerelerin iyi neticeler vereceğini ve memleketlerimiz arasındaki münasebetlerin gelişmesine yarayacağını ummaktayız. Bulgaristan'la münasebetlerimizi devletler hukukunun asgari prensiplerine uygun bir hale getirmek için bile güçlük çekmekteyiz. Gayretlerimiz karşılıksız kalmaktadır.

Sayın Milletvekilleri,

Memleketimiz dört yıldan beri demokratik hayatın feyizleri ve hastalıkları içinde yaşamaktadır. Türkiye tarihinde ilk defa olarak çok partili hayat tabî bir şekil halinde kök salmaktadır. Yine ilk defa tatbik olunan tek dereceli seçim, iç ve dış hâdiselerin çok yüklü olduğu bir devirde millet mukadderatının sorumlunu Sekizinci Büyük Millet Meclisinin şerefli omuzlarına yüklemiştir. (*Bravo sesleri*) Üç yıldır almakta olduğunuz isabetli kararlar, Cumhuriyet Hükümetlerine işaret ettiğiniz yol, yurdumuzun dış emniyet ve selâmetini korumuştur. Türkiye Batı Medeniyet ve kültür ailesi içinde her an biraz daha yükselen bir âbide hüviyeti ile dimdik, hür ve müstakil benliğini itibar içinde yaşamaktadır. (*Şiddetli alkışlar ve bravo sesleri*) Dünyayı saran kasırgalar ortasında, Türkiye'nin rehberi daima yüksek insanlık ideali olmuştur. Kendimiz ve dostlarımız için olduğu kadar bütün milletler için de kalplerimiz yalnız iyi ve temiz dileklerle doludur. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

İç politika alanında ise, arkada kalan son üç dört yıl, memleketimizin tarihinde belli başlı dönüm noktalarından biri olarak yer alacaktır. Sekizinci Büyük Millet

Meclisi ve onun güven ve ilhamı ile iş gören Cumhuriyet Hükümetleri, yurtta tam bir hürriyet ve demokrasi düzeninin kök salması için geniş adımlar atmaktan çekinmemiştir. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Çok partili münakaşa hayatının ilk devirlere mahsus hastalıklarından emniyet içinde geçmeye çalışıyoruz. Büyük Meclisin ve Hükümetlerinin yerinde ve zamanında aldığı isabetli kararlarla bu hastalıkların rejimin bünyesini sarsmasına meydan verilmemiştir.

Bilhassa siyasi içtihat farklarının, bâzı politikacılarda, vatandaşlar arasına düşmanlık tohumları saçmak meylini artırması karşısında milletçe gösterilen mukavemet yürekte övülmeye lâyıktır. (*Bravo sesleri Alkışlar*) Siyasi hayatta her hastalık tedavi edilebilir. Fakat, aynı milletin fertleri arasına sokulan düşmanlık bir defa yerleşti mi, onu söküp atmak nesiller sürebilir. (*Bravo sesleri.*)

Bu sebeple, siyasi faaliyetlerimizin salim mecrasını kaybetmemesi, hele parti usullerimizin düşmanlık yaratmaması için senelerden beri çalışıyoruz. 12 Temmuz Beyannamesi böyle bir gayretin mahsulüdür. İktidarla muhalefetin karşılıklı mesuliyetlerini ve mânevi taahhütlerini ifade etmek için yazılmış ve iyi neticeler vermiştir. Bu beyannamenin tek taraflı bir borç senedi telâkki edilmesi, mahiyetine ve hakikate tamamıyla aykırıdır. (*Bravo sesleri*) Bunu sadece okumak, iki taraflı manasını kavramaya kâfidir. (*Alkışlar*)

Siyaset cereyanları bir defa şiddet yolunu tuttuktan sonra, nihayet, seçimde zor kullanma ihtimalinin belirmesi, memleketimiz için bir talihsizlik olmuştur. Bu haller siyasi bünyemizden silinip kayboluncıya kadar ıstırapları ve siyasi hayatımızdaki zehirli tesirleri devam edecektir. Yeni rejimin kurulmasında ve gelişmesinde, güç de olsa, tabii sayılmak lâzım gelen bu tekâmül safhaları, ancak, vatandaşın sağduyusu ile atlatılabilecektir. (*Alkışlar*) Türk vatandaşlarının düşmanlığı toptan reddetmekle demokratik hayata, çok partili sisteme yeni bir canlılık vermeleri büyük teminat olmuştur. (*Bravo sesleri*) Kanunların müdafaası ve memlekete teveccüh edecek tehlikelerin önlenmesi bizim başlıca vazifemizdir. (*Bravo sesleri*) Şüphe yoktur ki, bu vazifelerin ifasını temin eden vasıtaların başında, kanuna riayet edilmesini icabında hatırlatmak ve tehlike mahiyetindeki hâdiseleri vatandaşa söylemek ve anlatmak gelir. (*Bravo sesleri*) Biz tecrübeli ve iyi niyetli bütün vatandaşları da bu yolda yardıma davet ederiz. (*Bravo sesleri*)

Sekizinci Büyük Millet Meclisi son çalışma yılında da, demokratik sistemi kuvvetlendirici kararlarını tam bir isabetle alacaktır. 1950'de yapılacak olan ikinci tek dereceli umumi seçimin, geçen tecrübelerden de faydalanmış olarak, ilmin ve memleket zaruretlerinin icab ettirdiği yenilikleri kavrayan bir kanunla yapılmasını sağlamak Yüce Kamutayın bu seneki en mühim işlerinden biri olacaktır.

Seçim Kanunu hususunda şu noktalar bilhassa ehemmiyetlidir: İyi niyet sahibi fakat vesveseli vatandaşların yüreğinde dahi seçimde hile imkânı olmadığı inancını yerleştirmelidir. (*Bravo sesleri*) Bunun için ne kadar tedbir alınsa, yerindedir. Seçimde zor kullanma ihtimali kesin olarak önlenmelidir. Haksızlığa karşı müdafaa kisvesi altında vatandaşın kendisi hakkı yerine getirmeye kalkması, memleketin halini ve âtisini karanlık ve kanlı ihtimallere götürebileceğine Büyük Meclisin dikkatini çekmek vazifemdir. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Seçime kadar, seçim esnasında ve yeni Meclis gelinciye kadar memlekette selâmet ve huzuru korumak için vatandaşın zihninde can ve malının emniyeti

hakkında kati bir inanç muhafaza etmek Hükümetin başlıca vazifesidir. Oyunu vermek üzere sandık başına gelecek kadın erkek her seçmenin tam bir serbestlikle ve herhangi bir tecavüz, tazyik veya tehdit korkusuna düşmeksizin vatandaşlık hakkını kullanmasını sağlamak şarttır. (*Bravo sesleri*)

Sayın Milletvekilleri,

Siyaset hayatımızın içinde bulunduğumuz gelişme devrinde dikkatimizi üzerinde topladığımız prensipleri, sade ve açık şekliyle hülasa etmek isterim. Birincisi, demokratik rejim, muhalefet müessesesinin memnuniyet içinde çalışmasına bağlıdır. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Kanunlar bunu temin ettiği kadar, bu mefhumun bir tabii anlayış olarak memlekette yerleşmesi lâzımdır. Bu uğurda gayret ve tahammül göstermek daha ziyade iktidara düşer. (*Doğru sesleri*) İkincisi, siyasi faaliyetler kanun içinde kalacaktır. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Kanun dışına çıkma istidatları kanun içine sokulacaktır. Hususiyle türlü şekil ve tevül altında kanun dışına çıkma teşvikleri ve tertipleri şiddet cereyanları içine kolaylıkla sızar. Üçüncüsü, vatandaşların birbirinin boğazına sarılmalarına, her halde ve kesin olarak, mâni olmalıyız. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Usulde ve gayede düşmanlık yolu, içeri ve dışarı siyasetin hiçbir ihtimali ile kıyas edilemeyecek ölçüde milletimizi ve memleketimizi felâkete götürür. Kanun müeyyidelerinden ve Hükümet vasıtalarından başka olarak, vatan-daşı bu konuda uyanık tutmak için arasız çalışmak lâzımdır. Dördüncüsü, bir dış tehlike karşısında vatan-daş birliğini korumak, vatan müdafaasının temel şartıdır. Bunun için memleketin dış politikası üzerinde vatan-daşı bilgili ve anlayışlı bulundurmak hususi dikkat ister.

Aziz milletvekilleri,

Sekizinci Büyük Millet Meclisinin çalışma devri iç ve dış politikaların müstesna güçlüklerini yenmek ve meseleleri cesaret ve uzak görürlükle ele alarak büyük ilerleme hamleleri yapmakla geçmiştir. Güç şartlar içinde memleketin kalkınması için sarf ettiğiniz gayretler geniş semereler verecektir. Sekizinci Büyük Millet Meclisi, giriştiği büyük ıslahat ile ve memlekete iç ve dış politikalarda yeni ufuklar açması bakımından, tarihte mümtaz bir mevki alacaktır. (*Bravo sesleri şiddetli ve sürekli alkışlar.*)

MAHMUT CELÂL BAYAR
(1883-1986)

1883 yılında Bursa'nın Gemlik ilçesinin Umurbey köyünde doğmuştur. Ailesi, şimdi Bulgaristan'a ait olan Plevne şehrinden göç etmiştir. Celâl Bayar, ilk ve orta öğreniminden sonra memuriyet hayatına atıldı. Adliye, reji ve bankacılık sahasında memuriyet görevlerinde bulundu. Gemlik Mahkeme ve Reji Kalemlerinde memur olarak çalışma hayatına başlamıştır. Ardından Bursa'ya giderek Ziraat Bankası'nda görev almış ve bu sırada Harir Darüttalimi ve Collège français de l'Assomption isimli okullara devam etmiştir. Bursa'daki çalışmalarını Deutsche Orientbank'ta sürdürmüştür. Daha sonra İttihad-ı Milli bankasında çalışmıştır. Bu sırada İnegöllü Refet Bey'in kızı Reşide Bayar ile 1903'te evlenmiş, bu evlilikten Refii (1904-1941), Turgut (1911-1976), Nilüfer Gürsoy (1921-...) adlarında üç çocuğu olmuştur.

1908 yılında İkinci Meşrutiyet'in ilanından sonra İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne katıldı. 1918 yılında Müdafaa-i Hukuk-ı Osmaniye Cemiyeti'ne girdi.

1913 yılı sonunda İzmir'e gelen Celâl Bayar, İttihat Terakki Cemiyeti'ne katmak için spor yapan ve aralarında Adnan Menderes'in de olduğu Altay'lı gençleri davet etti ve 1914 yılının 16 Ocak tarihinde Altay spor kulübü fiilen kuruldu. Celâl Bayar, Şark İdadisinde faaliyet gösteren Altay'ın kuruluşu için para yardımında bulundu.

12 Ocak 1920'de toplanan son Osmanlı Mebusan Meclisi'ne Saruhan Sancağı milletvekili olarak katıldı. Millî Mücadele'nin başlaması ile birlikte Anadolu'ya geçerek bu harekete fiilen Galip Hoca olarak katıldı. Bu mücadelenin kazanılması sırasında Batı Anadolu'da faaliyet gösterdi. Aynı zamanda Birinci Büyük Millet Meclisi'nde Saruhan (Manisa) milletvekili olarak görev aldı. 1921'de İktisat Vekili oldu.

Lozan Barış Konferansı'na müşavir göreviyle katıldı. 1923 seçimlerinden sonra İzmir vekili olarak TBMM'ye girdi.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda mücadele adamı, politikacı ve iktisatçı olarak temayüz etti. 1924 yılında Mustafa Kemal'in emriyle Türkiye İş Bankası'nı kurdu ve bu Banka'nın ilk Umum Müdürü oldu. 1932-1937 yılları arasında İktisat Vekilliği, 1937-1939 yılları arasında Başvekillik yaptı. 1943 yılına kadar İzmir Milletvekili olarak siyasi hayatını sürdürdü.

Çok partili siyasi hayata geçilmesi üzerine 1946 yılında arkadaşları ile birlikte Demokrat Parti'yi kurdu ve başkanlığına getirildi. Demokrat Parti genel başkanı Celal Bayar'ın, 1948 yılında, dönemin "Milli Şef"i İsmet İnönü'nün demokratik seçimlere izin vermesi için "Devr-i Sabık yaratmayacağız" demesinden sonra bazı DP'liler partilerinden istifa ederek, 19 Temmuz 1948'de Mareşal Fevzi Çakmak önderliğinde, Osman Bölükbaşı ile birlikte Millet Partisi'ni kurdular. Demokrat Parti'nin 1950 seçimlerini kazanmasından sonra aynı yıl Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Türkiye'nin üçüncü Cumhurbaşkanı seçildi. On yıl cumhurbaşkanlığı yapan Celal Bayar, 27 Mayıs 1960 darbesiyle Cumhurbaşkanlığından indirilerek Adnan Menderes'le birlikte Yassıada'da kurulan özel mahkemesi tarafından idama mahkûm edildi (15 Eylül 1961). Yaşı nedeniyle idam cezası daha sonra müebbet hapse çevrildi. Yassıada'dan Kayseri bölge cezaevine nakledilen Bayar, 7 Kasım 1964 tarihinde rahatsızlığı nedeniyle serbest bırakıldı. 7 Temmuz 1966'da da dönemin cumhurbaşkanı Cevdet Sunay tarafından, Anayasa'nın 97. maddesinde yazılı sebeplere dayanılarak "affedildi".

22 Ağustos 1986 tarihinde, 103 yaşında İstanbul'da vefat etti ve memleketi olan Bursa-Umurbey'de toprağa verildi.

DOKUZUNCU DÖNEM

İKİNCİ YASAMA YILI

Birinci Birleşim

1 Kasım 1950 Çarşamba

Birinci Oturum

Açılma Saati: 15:00

Geçici Başkan: Başkan vekili Fuad Hulusi Demirelli

Geçici Kâtipler: Nazlı Tlabar (İstanbul), İbrahim Kirazoğlu (Kayseri)

Cumhurbaşkanı Celâl Bayar

Dokuzuncu Büyük Millet Meclisinin Birinci Toplantısını açıyorum. Türk milletin hür iradesiyle ve serbest bir seçimle burada toplanmış bulunan siz hakiki mümessillerini hürmetle selâmlarım. (*Alkışlar*).

Sayın milletvekilleri arkadaşlarım,

Memnuniyetle görmekteyiz ki, demokrasi rejimi yurdumuzda huzur ve sükûn içinde yerleşmiş bulunuyor. (*Soldan Alkışlar*) 14 Mayıs seçimleri memleketimizde hukuk devletinin tam temellerini, hiçbir kuvvetin sarsamayacağı bir şekilde atmıştır. (*Soldan bravo sesleri, alkışlar*)

Vatandaşlar, ve yurdumuzda oturanlar, emniyet şartları altında insan hak ve hürriyetlerinden kolaylıkla istifade etmek imkânını bulmaktadırlar. (*Soldan bravo sesleri, alkışlar*)

Bugün milletimiz, yurdun her tarafında, hakları koruyan bir idarenin, vicdanlara verdiği hakiki huzur ve sükun içinde iktisadi ve içtimai kalkınması için Hükümetle elele çalışmaya başlamıştır.

Devletle vatandaşı, karşılıklı itimat ve saygı ile birbirine bağlayan ve aynı hedef ve gayeye doğru yürütmeye başlayan bu mesut vakıanın istikbalimizi, her zamankinden daha çok emin olarak teminat altına aldığına şüphe yoktur. (*Soldan Alkışlar*)

Arkadaşlar,

Şimdi memlekette umumi hukuk nizamını, demokrasinin ruhu olan hürriyet, bilhassa fert hürriyeti anlayışına göre her sahada yeniden ayarlamanın sırası gelmiştir. Anayasa hükümlerinin bu anlayış içinde kurduğu ahenge aykırı ve antide-mokratik kanunlar, sistemli bir tarama ile tesbit ve tadil edilmektedir. Bunlara ait tasarılar tetkikinize arz edilmek üzere hazırlanmıştır.

Sayın arkadaşlarım,

Esaslı sağlık dâvaları yeni baştan ele alarak ciddi tedbirlere baş vurmak zamanı gelmiştir. Uzun yıllar, sıtma mücadelesine hususi bir teşkilât halinde devam olunmuştur. Bu uğurda birçok para ve emek harcanmış olmasına rağmen mesele henüz tamamiyle halledilmiş değildir.

Sağlık Bakanlığı bu işe yeni bir hız vermek kararındadır. Bu cümleden olarak Avrupa İktisadi İşbirliğinden temin ettiği 2 milyon 380 bin liralık yardım ile yeni mücalele malzemesi tedarik etmek yolundadır. Kanaatimce, sıtma, trahom ve frengi gibi sosyal hastalıkların başında, millî bünyedeki tahribatı ve nüfus kaybı bakımından verem âfeti gelmektedir.

Sağlık Bakanlığı, verem aşısı tatbikatını bütün memlekete teşmil etmeye hazırlanırken veremlilere mahsus 2 binden ibaret olan yatak adedini 5 bine çıkarmayı kararlaştırmıştır. (*Soldan Alkışlar*)

Veremin sirayet derecesine göre bu miktarın da, büyük bir mâna ifade edeceğini kabul etmek zordur. Verem hastalıkları geçen hafta Ankara'da muhabbetle selâmladığımız doktorlarımızın açtıkları kongrede müzakere mevzuu olmuştur. Kararlarının ihtimamla ele alınacağı tabiidir.

Memleketimizde, birinci derecedeki büyük şehirler istisna edildiği takdirde hemen her yerde hekim ihtiyacı, sıhhi müesseselerimizde ise yetişmiş Hemşire noksanlığı göze çarpmaktadır. Bununla beraber, kasabalarımızın mühim bir kısmında eczahane de yoktur. Sağlık Bakanı ile Millî Eğitim Bakanını, müşterek vazifeleri dâhilinde olan bu işler için esaslı tedbir almaya davet ederim.

Aziz Milletvekilleri,

İlköğretim, maarif sistemimizin temelini teşkil eder. Bu itibarla üzerinde ehemmiyetle durulması lâzım gelir. Herkesçe bilindiği gibi, aile ocağından sonra hayat ile temas, ilkokullarda başlar. Genç yavrularımızın, her şeyi benimseyen taze zekâlarıyla en iyiyi ve en doğruyu, millî ve insani bütün mânevi kıymetlere istinat eden bir terbiye sistemi içinde burada bulmaları iktiza eder. Çocuklarımızı kalb huzuru ile ancak bu değerde bulunan müesseselere emanet edebiliriz. Bütün bu işlerde öğretmene dayandığımızı ve inandığımızı biliyoruz. Evvel emirde bütün ilkokul öğretmenlerinin aynı ruh ve aynı seviyede bilgiye sahip olarak yetişmelerini sağlamalıyız.

Aranan vasıfta mürebbi yetiştirmek için Öğretmen yetiştirme teşkilâtımız geliştirilmeli; zaman zaman tadilâta uğrayan köy enstitüleri, elde edilen tecrübeler göre daha elverişli bir hale getirilmeli; ve bu arada kadın öğretmene olan ihtiyaç göz önünde tutulmalıdır. Son zamanlarda Millî Eğitim Bakanlığının bu istikamette yol almağa başladığını bilmekteyiz.

Bu cümleden olarak İstanbul'da, ders yılı başında bir Öğretmen yetiştirme müessesesi kurulmuştur. Şüphe yok ki; öğretmende büyük vazife ve fedakârlık duygusu görmek isteriz. Bu hakkımızdır. Fakat, öğretmenin de bilmukabele aynı ölçüde hakları gözetilmelidir. Millî Eğitim Teşkilât Kanunu yenilenmeli, öğretmenlerin tâyin ve nakil işleri şahsî çalışmalara değer verecek surette ele alınmalı, liyakati sabit olacak ilkokul öğretmenlerine, öğretim kademelerinin en büyük derecesine kadar yükselebilmek hakkı tanınmalı (*Soldan Alkışlar*) ve merkezden başlayarak vazife sahiplerinin salâhiyetleri ihtiyaca göre yeniden tesbit edilmelidir. (*Soldan bravo sesleri*). Buna ait kanun tasarısı, bu sene içinde Yüksek Meclisinize takdim olunacaktır. Üniversitelerimiz hakkında söyleyeceklerimi, hürmet ve tazimle, Birinci Cumhurbaşkanı'nın 1937 senesinde Kamutayı açış nutuklarından alıyorum.

Atatürk şöyle demişlerdi: “Büyük dâvamız en medeni ve en müreffeh millet olarak varlığımızı yükseltmektir. Bu, yalnız kurumlarında değil, düşüncelerinde temelli bir inkılâp yapmış olan büyük Türk milletinin dinamik idealidir. Bu ideali en kısa bir zamanda başarmak için, fikir ve hareketi, beraber yürütmek mecburiyetindeyiz. Bu teşebbüste, başarı, ancak töreli bir plânla ve en rasyonel tarzda çalışmakla mümkün olabilir. İşaret ettiğim umdeleri Türk gençliğinin dimağında ve Türk milletinin şuurunda daima canlı bir halde tutmak üniversitelerimize ve yüksek okullarımıza düşen başlıca vazifedir. (*Soldan Alkışlar*).

Bunun için memleketi şimdilik üç büyük kültür bölgesi halinde mütalâa ederek, Garp bölgesi için İstanbul Üniversitesinde başlanmış olan ıslahat programını daha radikal bir tarzda tatbik ederek Cumhuriyete cidden modern bir üniversite kazandırmak. Merkez bölgesi için, Ankara Üniversitesi’ni az zamanda kurmak lâzımdır ve Doğu bölgesi için Van gölü sahillerinin en güzel bir yerinde her şubeden ilkokulları ile ve nihayet üniversitesiyle modern bir kültür şehri yaratmak yolunda şimdiden faaliyete geçmelidir. (*Soldan Alkışlar*). Bu hayırlı teşebbüsün, Doğu vilâyetlerimiz gençliğine bahşedeceği feyiz Cumhuriyet Hükümeti için ne mutlu bir eser olacaktır.

Bugünkü iktidarın da, programına alarak kendisine mal ettiği bu görüş, bir mütalâa ilâvesine lüzum göstermiyecek kadar vazıhtır. Vaktiyle, bu nutku müteakip Millî Eğitim Bakanı tarafından Van havalisinde tetkikata da girilmişti. Eğitim işlerinde diğer mahallere nispetle daha geri kalmış olan Doğu bölgemizde böyle bir irfan müessesesinin kurulması için bütün müşkülât iktiham olunmalı ve önümüzdeki bütçe yılında işe başlanmalıdır. (*Soldan bravo sesleri, şiddetli alkışlar*). Üniversitelerimize gelince: İstanbul Üniversitesine yardımda devam edilmeli; Ankara Üniversitesi’nin ikmaline çalışılmalıdır. Memleketin umumi sıhhat durumunun icab ettirdiği aded ve liyakatte, doktor yetiştirmek için ayrıca tıp fakültelerimize imkân temin olunmalıdır.

Arkadaşlar,

En az yarım asırdan beri ziraatin kalkınması için esaslı fikir ve mütalâa serd olunmaktadır. Öyle sanıyorum ki; yerli ve yabancı mütehassıslar tarafından ele alınıp incelenmemiş, zirai bir mevzuumuz kalmamıştır. Hakikaten, bu mütehassıs raporları, kongre kararları, bugün için dahi değerlerini muhafaza etmektedirler. Bunlardan başka Hükümetin, ziraat programı da vardır. Ben, bunlara, yeni bir fikir ilâvesine lüzum görmüyorum. Yalnız burada bir kanaatimi açıklamak istiyorum; “*Millî ekonomimizin temeli ziraattır.*”

Şu halde elimizdeki kudret ve imkânları birinci derecede bütün şubeleriyle ziraate, ziraatin yardımcısı olan işlere ve zirai sanayi inkişafına tahsis etmeliyiz. (*Soldan bravo sesleri, alkışlar*) Biliyorum ki, bu maruzatım da, ortaya yeni atılmış bir fikir değildir. Benim burada yapmak istediğim vazife; Tarım Bakanlığı ve bütün liyakatli ziraat mensupları arkadaşlarımı, yeni bir hız ve yeni bir gayret hamlesi ile netice almaya davet ve kendilerine başarılar dilemek olacaktır. Avrupalılar arası İktisadi İş Birliği çerçevesi içinde sağlanan yardımlardan ziraat mevzuuna, 1950-1951 Yılı için 28 milyon lira ayrılmıştır. Formalitesi tamamlanınca faaliyete geçilecektir. Memleketin, millî menfaat ve ihtiyaçlarına göre, ticareti sanayi ve felâket haline gelen yangınları ile, hallini beklediği bir dâvası vardır: Orman dâvası. Bu-

nun da tafsilâtına girişilmesini lüzumsuz sayacağımızdan eminim. Hazırlanan yeni Orman Kanunu tasarısı, yakında Yüksek Meclisinize takdim olunacaktır. Toprak dağıtım işlerini, topraksız çiftçinin şiddetli arzu ve intizarına mukabele edecek derecede hızlandırmak zarureti karşısındayız. 1950 yılı iptidasından 17 Ekim akşamına kadar dağıtılan arazi yekûnu 372 bin 915 dönüm ve topraklandırılan aile sayısı da 7 bin 135'tir. Ölçü işleri bitmiş durumda olan 280 bin dönümün de, yıl sonuna kadar tevzii mümkün olacak, böylelikle 1950 yılında dağıtılan toprak miktarı 650 bin dönümü bulacaktır. Bunlar için dönüm başına masraf olarak 3 lira 30 kuruş harcanmış olacaktır.

Topraksız köylüye yapılan tevziattan başka, 238 bin dönüm mera da, köy hükmi şahsiyetleri adına tesbit ve tahsis olunmuştur. Memleketin bu büyük sosyal ve ekonomik dâvasında, komisyonların sürat ve katiyetle daha rasyonel çalışmaları için Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü ile sıkı bir işbirliği sağlamak lâzımdır.

Sayın Milletvekilleri,

Memleketimizde turizmin inkişafı, turizm endüstrisinin kurulması ve buna muvazi olarak hariçte neşriyat ve propaganda işleri, ehemmiyetle üzerinde durulacak konulardır. Yeniden hazırlanmakta olan, "Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu" tasarısı, bu devre içinde Meclisinize takdim edilecektir.

Vakıflar idaresini, kuruluşundaki maksat ve gayenin tahakkukunu temin edecek tedbirleri almak suretiyle, bugünkü durumundan kurtarmak zarureti vardır. (*Soldan bravo sesleri*)

Erzurum ve Erzincan'da bilhassa subay ve memurları büyük sıkıntıda bırakan mesken darlığını gidermek üzere, Vakıflar İdaresinin imkânlarından da faydalanarak, önümüzdeki inşaat mevsiminde sıra apartmanlar ve yurtlar yaptırmak için gerekli tedbirler alınmıştır. (*Soldan bravo sesleri*)

Bu yıl bütçesine, "hademei hayrat" ın terfihi için bir miktar zam yapılmıştır. (*Soldan bravo sesleri, alkışlar*) Kademeli bir sistem dâhilinde önümüzdeki yıllarda da, yapılacak zamlarla, bunların geçim seviyeleri lâik olduğu dereceye ulaştıracaktır. (*Soldan bravo sesleri, alkışlar*)

Muhterem arkadaşlarım,

İktisadi hayatımızın en büyük ehemmiyeti haiz olan ciheti, ticaret ve ekonomi âleminde "istikrarlı bir gidişin sağlanmasıdır. Bu itibarla Hükümetin murakabesi; müdahaleyi tazammun etmeyen, ekonomik kaideleri zorlamayan, müstehlikin menfaatini koruyacak bir rekabete meydan veren muayyen bir politikaya hasredilmiştir.

Bu sahada son zamanların en mühim meselelerinden biri, şüphesiz ki; ticaret rejimimizin ilânıdır. Bu istihale devresinin ilk merhalesinde tamamiyle objektif esaslar tesbit edilmiş, bütün formaliteler en az, haddine indirilmiştir. Bu suretle dış ticaretimize genişlemek imkânlarını verecek bir istikamet gösterilmiştir. İthalâtın, bu rejime kolaylaştırılmasından, başka Avrupalılararası iktisadi işbirliğine dâhil memleketlerden yapılacak ithalâtın büyük bir kısmı, serbest cereyan edecektir. Te-diye vasıtası bakımından büyük kolaylıklar sağlanmıştır. Böylece halkın ihtiyacını teşkil eden maddelerin serbest rekabete meydan verecek surette, memlekette bol

miktarda bulunması temin edilmiş olmaktadır. Bu halin, fiyat bakımından müstehtek lehine normal bir surette müessir olması beklenebilir. İhracat hususunda her türlü tahditler hemen, tamamen kaldırılmıştır. İhracat mevsimi henüz başlamış olduğuna göre, bu yeni rejimin tesirini hakkiyle ölçmeye müsait olacak, kâfi bir zaman geçmemiştir. Bununla beraber, yalnız Ağustos ve Eylül aylarına münhasır olmak üzere, geçen sene ile mukayese edildiği takdirde, geçen yılın bu aylarındaki ceman 69 milyon 147 bin liraya mukabil; bu sene 110 milyon 972 bin liralık ihracat yapıldığı tesbit edilmiş olur. (*Soldan bravo sesleri, alkışlar*)

42 milyon liraya yaklaşan bu artışın, yeni ticaret rejimi lehine kuvvetli ümitler verdiğini kabul etmek lâzım gelir. İthal mallarımızın liberasyon haricinde kalanları için muntazam döviz verilmeye gayret edilmelidir. Bu müşkülât da bertaraf edildiği takdirde, haricî ticaret rejimimizin, arızasız işlemesi sağlanmış olacaktır. Yer altı servetlerinin inkişafına hız vermek üzere maden mevzularının bugünkü şartlara göre tanzimi için hazırlanan yeni Maden Kanunu tasarısı da, bu devre içinde tetkikinize arz edilecektir.

Memleketin tabii şartlarını ve iktisadi imkanlarını göz önünde tutan şuurlu bir sanayi politikası takip etmek ve inkişaf istikametlerini tâyin eylemek iktiza eder. Devlet elinde bulunan sanayi kuruluşları itibariyle her türlü teknik kapasiteyi haiz bulunmaktadır. Bunlar, rasyonel bir işletme tekniği ile idare edilmelidir. Hakiki randıman, ancak bu suretle elde edilmiş olur. Hususi teşebbüse ait sanayi ile Devlet sanayii arasında hiçbir fark gözetilmeyecektir. Bunların hepsine birden aynı şartlar altında lüzumlu yardım ve himayelerde bulunulacaktır. Bu devre içinde Sanayi Kanunu tasarısı da Yüksek Heyetinizin tetkikine arz edilecektir.

Muhterem Milletvekilleri;

Bayındırlık işlerine, millî ekonomi ile çok yakından ilgili mevzular olarak kıymet verilmelidir.

Devlet Karayolları şebekesini, programda icab eden tadil ve tevsileri de yapmak suretiyle kısa zamanda gerçekleştirmek lâzımdır. İl ve bilhassa köy yolları esaslı bir şekilde ele alınarak muayyen programlara bağlanmalıdır: Bunlar için Marshall Plânından faydalanma, köy yolları için ayrıca umumi bütçeden yardım sağlama imkânları üzerinde durulmalıdır. (*Soldan bravo sesleri, alkışlar*)

Yol Vergisi, bugünkü şekliyle kazancı az, fakir mükellefler için ağır bir yük halindedir. (*Soldan bravo sesleri*) Bu vergiyi daha adaletli esaslara bağlamak, nispetini mükelleflerin ödeme imkânları ile ayarlamak, verginin yol ihtiyaçlarını karşılama maksadına dayandığını göz önünde tutmak iktiza eder. (*Soldan bravo sesleri, alkışlar*)

Büyük su işlerini dağınık çalışmalar halinde yürütmek değil, esaslı bir programa göre tertipleme ilk hedef olmalıdır. Bunlar için, Hükümetin kefaleti altında tesisat gelirleriyle amorti edilecek bir istikraz yoluna gidilmesini de, faydalı bulurum. (*Soldan bravo sesleri*).

Yurdun hemen her yerinde -az masraflı, kısa vadeli fakat zirai istihsalin artmasında büyük neticeler verecek mahiyetteki küçük su işlerini de esaslı bir şekilde ele almak zamanı gelmiştir. (*Soldan Alkışlar*) Bunlar için de Marşal Planından dört küsur milyon lira ayrılmıştır. Önümüzdeki yıllar için 10 milyon liradan aşağı

olmamak üzere tahsisat ayırmakta devam olunacaktır. Bundan başka Bütçemize de küçük su işlerinin ehemmiyetine göre tahsisat konulması, prensip olarak kabul edilmiş bulunmaktadır. Su işleri için hazırlanan yeni Kanun tasarıları yakında Yüksek Meclisinize takdim edilecektir. Liman ve iskele inşaatı da, üzerinde ehemmiyetle durulan konulardandır. Önümüzdeki iki yıl içinde tamamlanacak olan Ereğli- Trabzon", İnebolu ve Amasra limanlarından başka, milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankasından saklanacak, kredi ile Samsun, Haydarpaşa, İzmir, İskenderun limanlarının inşaa, tevsi ve ıslahına 1951'den itibaren başlanacaktır. (*Soldan bravo sesleri, alkışlar*)

Umumiyetle Kuzey - Batı Anadolu'nun ve İstanbul'un süratle artan elektrik enerji ihtiyacını karşılamak üzere, başlanmış olan Çatalağzı - İstanbul bağlantısı 1952'de, bütün hazırlıkları tamamlanan "Sarıyar" hidroelektrik santrali de 1954'te tamamlanmış olacaktır. (*Soldan Alkışlar*).

Arkadaşlar,

"Tekel" Bakanlığı, Devlet monopolünden başka bir şey değildir. Bakanlığı kısa fasılalarla tasfiyeye tâbi tutmak yerinde bir iş olur. (*Soldan Alkışlar*) Şimdilik, kibrit, bira, rakı, kanyak, likör ve av malzemesinin inhisar mevzuundan çıkarılarak serbest ticarete bırakılması uygun görülmüştür. (*Soldan Alkışlar*). Buna ait kanun tasarısı Yüksek Meclisinize takdim olunacaktır. Diğer inhisar maddeleri hakkındaki tetkikat devam etmektedir. 40 milyon lira sarfiyle İstanbul'un Maltepe semtinde bir sigara fabrikası inşa ettirilmektedir. İhtiyaç ve menfaat bakımından hükümetin bu teşebbüsü tetkik etmesini ve bir karara varmasını tavsiyeye şayan bulurum. (*Soldan bravo sesleri, alkışlar*).

Muhterem Milletvekilleri,

Ulaştırma konusunda, her şeyden evvel ifade edilecek şey, yolculuk hak ve hürriyetinin ve haberleşme gizliliğinin Anayasaya göre, Bakanın mesuliyeti altındadır, teinin olunduğudur. Memleketin iktisadi ve askeri ihtiyaçlarının hızla gelişmesi karşısında ulaştırma işlerinin ehemmiyeti çok artmıştır.

Ulaştırma Bakanlığının bünyesinde topladığı Deniz, Demir, Hava Yollarıyla Posta Telgraf ve Telefon İdaresinin teşkilâtı ve çalışma metotları memleketin ihtiyaçlarını kifayetle karşılayacak durumda değildir, hepsi zararla işlemektedir.

Demiryollarında, mühim miktardaki materyal, tabii ömürlerini tamamlamışlardır. Bunların yenilenmesi için çok büyük miktarda para sarfı lâzım gelmektedir. İdarenin birikmiş borçları 130 milyon liradır. Denizyolları İdaresi de, yeni bir hüviyet ve karakter almaya mecburdur.

Posta Telgraf ve Telefon İdaresi 4 sene zarfında. 70 milyon lira açık vermiştir. Bu açık 9 ay vadeli bonolar hasılatıyla kapatılmıştır.

Ulaştırma işlerimiz hakkındaki mâruzâtım; memleket ihtiyaç ve hizmetleri bakımından her biri, ayrı ayrı ehemmiyeti haiz olan bu müesseselerle Hükümetin, ve binnetice Yüksek Meclisinizin yakın alâkasını istemekle sona ermektedir.

Arkadaşlar,

Yüksek Meclisinizin üzerinde duracağı en hayati meselelerden biri de, 1951 yılı bütçesidir. Devlet Bütçesinin senelerden beri açık ile kapandığı münakaşa gö-

türmez bir hakikattir. Bütçelerde, Devlet namına istikbale matuf yapılmış her türlü taahhütlerden başlayarak, yine devlete bağlı müessese ve işletmelerin zararları da dâhil olduğu halde, hakiki borç ve taahhüt miktarını tesbit ve bir arada. görüp mütalâa etmek zarureti vardır. (*Soldan bravo sesleri*).

Bu, vuzuh ile bilinmedikçe, mâli taahhütler, sağlayacağı umulan menfaat derecesine göre ihtiyaçlarımızla ayarlanıp sıraya konulmadıkça, alacağınız ıslahat tedbirleri noksan olur. Takdir edersiniz ki, bir memleketin bütçesi iktisadi takatının üstüne çıktığı ve bu hal tevali ettiği takdirde, o memleketin çekeceği maddi ve mânevi ıstırapların hududu olamaz. (*Soldan bravo sesleri*).

Her işe tercihan Yüksek Meclisiniz hakiki mânasında denk bir bütçe esasını, behemahal tahakkuk ettirmek gibi çok önemli bir vazife karşısındadır. (*Soldan Alkışlar*).

Vergilerin umumî hayatımızla ilgisi ve iktisadi meseleler üzerindeki müspet veya menfi tesirleri malûmdur. İleri maliyecilikte, istihsal maliyetini artıran ve ticari muamelâtı güçleştiren vergilerden ve usullerden uzak kalmak keyfiyeti daima göz önünde tutulmaktadır. Buna bizim de şiddetle ihtiyacımız vardır. Bu bakımdan Muamele Vergisi üzerinde durmaklığımız icab etmektedir.

Bütçede büyük rakamlarla yer alan bu vergiyi kısa bir zamanda kaldırmak bugünkü bütçe şartlarına göre maalesef mümkün olamayacaktır. Fakat buna intizarın Muamele Vergisi üzerinde istihsal hayatını sıkımayacak ve bozmayacak şekilde şimdiden tedbir alınması iktiza etmektedir. (*Soldan bravo sesleri*).

“Hayvan” Vergisinin bir veya birkaç etapta kaldırılmasını bekliyoruz. (*Soldan Alkışlar*). Bir memlekette iş hacminin artması için tekâmül ettirilmesi lâzım gelen şartlar arasında, vergi işlerinde istikrar, para politikasında istikrarla beraber emniyet, kredide ucuzluk birinci derecede yer alırlar.

Yerli, yabancı, büyük ve küçük sermayenin millî iktisat sahasına dökülmesini temin için çok esaslı çalışmaya, ve tedbir bulmaya mecburuz. Birkaç hafta evvel, Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankası ile imzalanan bir mukavele ile “Türkiye Sınai Kalkınma Bankası” na 9 milyon dolarlık bir kredi temin olunmuştur. Bunu hayırlı başlangıç telâkki etmekteyiz.

Büyük millî müesseselerimizden Ziraat Bankası birkaç aydan beri yeni bir zihniyetle işlerini ele alarak zirai kredi hacmini arttırmaya muvaffak olmuştur. Mahsulü kuraklıktan müteessir olan çiftçilerin taksit borçları tecil edilmiştir. (*Soldan Alkışlar*).

Malî politikamızda, resmî ve hususi işlerimiz için faiz haddinin indirilmesine ehemmiyet atfedilmelidir. Öyle ümit etmekteyim ki, en çok yardım, başta Cumhuriyet Merkez Bankası olmak üzere, bütün bankalardan görülecektir.

Herhangi bir memlekette para politikasının zararlı bir istikamet alması bütçe masrafları için yapılan emisyon ile başlar. Enflasyon memleketleri iflâsa sürükler. Deflasyon da memleketlerin iktisadiyatını akamete ve ıstıraba uğratar. Her üçü de ayrı ayrı iktisadi ve malî felâketlerin ana kaynağıdır. Biz memleket hesabına bütün buralardan uzak kalacağız. (*Soldan bravo sesleri, alkışlar*).

Emisyon, iktisadi ve ticari hayatımıza dâhil verimli işler için yapılır. Para hacmi, iş hacmi ile mütenasip olur. Buna nazaran emisyon miktarı azalır veya çoğalır.

Fakat normal seyrini takip eder. Para siyasetinde bizim de takip edeceğimiz yol bu olmalıdır.

Arkadaşlarım,

Demokratik bir idare bünyesi içinde Çalışma Bakanlığının mühim yeri vardır. Her sahada çalışan vatandaş kitlesinin hayat seviyesini yükseltmek, haklarını korumak Bakanlığın önde gelen vazifelerindendir. Emekle sermaye arasında adaletli iş şartlarına dayanan istikrarlı bir nizam vücuda getirmek üzere İş Kanununu yeni ihtiyaçlara göre tadil için çalışılmaktadır. Hususi teşebbüsü esas tutan serbest bir ekonomi nizamında işçinin grev hakkını ve teşkilâtlanma hürriyetini tanımak icab eder. (*Soldan Alkışlar*).

Elbetteki her hak ve hürriyette olduğu gibi bunun da, umumi menfaat ölçüsüne göre sınırları olacaktır. Türk işçisine çalışmalarının hak ettirdiği ferahlığı vermek üzere, hafta tatilinin ücretli olması veya ücretli tatil usulünün kabulü mevzuundaki çalışmalar bitirilmeli ve Yüksek Meclisin bu devresinde müzakerenize arz olunmalıdır. Matbuat mensuplarının çalışma şartlarını ve sosyal sigortalardan faydalanma şekillerini tanzim etmek üzere ayrı bir kanun tasarısı hazırlanmaktadır. (*Soldan bravo sesleri*).

İşçi sağlık tesislerini kurmak ve teşkilâtlandırmak hususunda takdire değer bir azimle çalışan Bakanlığın bu sahadaki vazifesini paylaşarak bağışlarda bulunan hayırsever vatandaşlarımıza huzurunuzda teşekkür etmeyi vazife bilirim. (*Soldan, sürekli alkışlar*).

Pek yakında hastalık sigortasının tatbiki ile veremli işçiler için sanatoryumlar ve hasta işçiler için umumi hastaneler kurulacaktır. Bu tesisler aynı zamanda memleketin umumi sağlık durumuna da faydalı olacaktır. İşçi sigortalarının tatbikatı ilerledikçe, sigorta paralarının işletilmesinde sosyal gayelere ve bu arada işçi meskenleri politikasının tahakkukuna yer vermek çok isabetli hareket olur.

Aziz Milletvekilleri,

Bütün seçimlerde, oy vereceklerin her türlü tesirden masun bulunması, ve neticenin verilen oylara tamamiyle uygun olarak tecellisi, gerçek demokrasinin temel taşıdır. Köy, belediye ve genel meclis seçimlerine ait kanunlar, bunu sağlayacak şekilde tadil edilmiş bulunmaktadır.

Mahallî idarelerin muhtariyetini genişletmek suretiyle bu idareleri, vazifelerini görebilecek bir duruma kavuşturmak için kanun tasarısı hazırlanmıştır. Yeni ihtiyaçlara ve değişen şartlara göre hazırlanan köy Kanunu tasarısı yakında Meclise takdim olunacaktır. (*Soldan Alkışlar*).

Özel İdareler için de yeni bir kanun tasarısı hazırlanmış bulunmaktadır. Başlıca büyük şehirlerimizdeki nüfus tekasüfû dolayısıyla ucuz mesken meselesi ön plâna geçmiştir. Bu ihtiyacı karşılayacak ve “Gece kondular” durumunu düzenleyecek bir kanun tasarısı hazırlanmaktadır. İşçilerinin dahilî emniyet ve fertlerle münasebetlerindeki ehemmiyeti düşünerek bir bedahatten bahsedeceğim: Fertlerin hürriyeti tecavüzden masundur; vatandaş, korkudan masun olmak hürriyetine de sahiptir; Türk hâkiminin aleyhinde verilmiş bir kararı olmadan kimsenin, taarruzuna ve hattâ tarzine uğramıyacağından emin olmalıdır. (*Soldan Alkışlar*).

Diğer taraftan halkımız Devlet hukukuna riayette ve vatandaş olarak mükellefiyetini yerine getirmekte dikkatli ve çok hassastır. Bunlardan istisna teşkil edenler hakkında Cumhuriyet kanunlarının hükümlerini yerine getirmek de müşkül değildir.

Bu gün için, vatandaşların ve bilhassa köylü vatandaşların Hükümetten birinci derecede istedikleri, resmî dairelere müracaatlarında, iyi muamele görmeleri ve işlerinin sürat ve katiyetle neticelendirilmesidir. (*Soldan bravo sesleri, sürekli alkışlar*).

Biliyoruz ki, zaman zaman bu yolda emir vermek âdet haline gelmiştir. Fakat, şikâyetlerin hiçbir zaman ardı arası kesilmemiştir. Umumi Devlet idaresinde, vatandaşlarla münasebetlerimizde; karşılıklı hürmet ve hakka dayanan yeni bir anlayışın, yeni bir zihniyetin hâkimiyetini istiyoruz. (*Soldan bravo sesleri, şiddetli alkışlar*). Devlet hizmetinde vazife alan memleketin değerli evlâtları, idarecilerimiz ve zabıta kuvvetlerimiz demokrasinin sarsılmaz prensiplerine, “halk için, halkla beraber” idare düsturuna bağlılıklarını her an için fiilen göstermelidirler. (*Soldan Alkışlar*). Bu hal, kendilerinin şerefli mesleklerinde, bekledikleri ikbalin mesnedi olacaktır. (*Soldan bravo sesleri, şiddetli alkışlar*).

Millî Savunma işleri, İkinci Cihan Harbinin ortaya attığı yeni silâh ve modern harb vasıtaları bakımından bütün dikkatimizi üzerinde topladığı bir konudur. Bir müddet evvel, kısa fasıllarla, Kara, Deniz ve Hava kuvvetlerimizin ayrı ayrı ve müştereken yaptıkları tatbikat ve manevralarda bulundum. “Silahlı kuvvetlerimizin yeni silâhlarla ve en ince fen aletleriyle ünsiyet derecesini ve kullanış tarzlarını gördüm, ve şu neticeye vâsıl oldum: Kara, Deniz ve Hava kuvvetlerimizin en küçük erinden en büyük komutanına kadar, kendilerine emanet edilen en ileri teknik mahsulü olan silâh ve harp vasıtalarını liyakatle kullanmaktadırlar. (*Bravo sesleri, şiddetli alkışlar*).

Bunları kül halinde bir hedefe sevk ve idare etmek hususunda müstesna bir dirayet göstermektedirler. (*Alkışlar*) Bu müşahedeye müstenit kanaatimi sizlere iftiharla arz edebilirim. (*Bravo sesleri, alkışlar*).

Fakat, mesele bu kadarıyla bitmiş sayılamaz. Ordunun her bakımdan “harb gücünü” yükseltmek zarureti karşısındayız. Askerî eğitim sisteminde değişiklik yapılmasını, orduda mütehasıs eleman mevcudunun artırılmasını ve bu arada gedikli erbaşlara, daha emin bir istikbal sağlayarak adedlerinin ve hizmetlerinin genişletilmesini mühim bir ihtiyaç olarak ele almak mecburiyetindeyiz. Askerî eğitimdeki yenilikler ve değişiklikler nazariyattan ziyade ameliyata önem vermek, en son harb usulünden faydalanmak esaslarına dayanmaktadır. Bunlara ait kanun tasarıları hazırlanmıştır. Yüksek Meclisinize sunulmak üzere.

Aziz arkadaşlarım;

Târih boyunca milletimiz ve memleketimiz için devamlı bir iftihar kaynağı olagelen Türk Ordusunun büyük askerî kıymetine ve bütün mensuplarının vatanseverlik ve fedakârlık duygularına her zaman olduğu gibi derin bir itimat besliyoruz. (*Bravo sesleri, şiddetli alkışlar*).

Sayın Milletvekilleri;

İkinci Dünya Harbinin sona ermesinden bugüne kadar hakikî sulhun tees-süsü için sarf edilen gayretler maalesef müspet bir neticeye varamamış hattâ, Kore tecavüzü, barışı tehdit eden tehlikeli bir mahiyet arz etmiştir.

Birleşmiş Milletlere bağlılığını her vesile ile gösteren ve vâki tecavüze karşı bu teşkilâtın zamanında harekete geçmesini memnuniyetle gören Türkiye Güvenlik Konseyinin davetine uyarak Kore'ye bir askerî birlik göndermek suretiyle kendi-sine düşen vecibeyi zamanında yerine getirmiştir. (*Soldan bravo sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar*).

Bütün sulhsever milletlerce büyük takdirle karşılanan bu kararımız, millet-ler camiası tarafından, memleketimizin beynelmilel sahadaki taahhütlerine sada-katinin ve sulhun korunması hususundaki maddi gayretlerinin en bariz bir delili olarak telâkki olunmuştur. (*Soldan bravo sesleri, şiddetli alkışlar*). Bu müşahedeyi burada büyük bir memnunlukla kaydetmek isterim. Bu münasebetle şu noktayı da zikretmek isterim ki, Kore hâdiseleri dolayısıyla Birleşmiş Milletler tarafından alınmış olan karar bu müessesenin hayat ve umumi tesiri hakkında mühim bir imtihan teşkil etmiştir; aynı zamanda, teşkilâtın esasen bilinen bâzı zaaflarını da ortaya koymuştur. Bu itibarla, menfi unsurların Birleşmiş Milletlerde “Obstrücti-on” metotları ile beynelmilel emniyetin tesisine mâni olmalarına karşı tedbirlerin alınması ve beynelmilel bir polis teşkilâtının kurulması ve lüzumu halinde bunun otomatik bir şekilde işlemesi zaruretine kani bulunmaktayız. (*Bravo sesleri, alkış-lar*).

Haricî siyasetimizin hedefi, Birleşmiş Milletler idealinin ruhunda mündemiç-tir ve Dünya sulhunun vikayesine matuftur. Bu maksatla Dünya barışını ve emni-yetini ve iktisadi kalkınmasını temin yolundaki bütün gayretlere elimizden geldiği kadar yardım etmekteyiz. (*Alkışlar*)

Bu cümleden olarak Avrupa Konseyine ve İktisadi İşbirliği Teşkilâtına dâhil olan Cumhuriyetimiz, akidler arasında verimli mesai teşrikinde faal bir unsur ol-maya çalışmaktadır. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Kezalik, sulh dâvasına candan bağlı olan memleketimiz, halen tecavüze karşı en müessir emniyet teşkilâtı addettiği ve günden güne daha sağlam esaslara istinat ettirilmesine gayret edildiğini memnunlukla gördüğü Atlantik Paktının inkişafı-nı büyük bir alâka ile takip etmekte ve bu emniyet sisteminin takviyesi için âkid devletlerle işbirliğine amade bulunmaktadır. (*Alkışlar*) Harbi sulh gibi bölünmez bir bütün sayan Türkiye; bu savunma sisteminin Doğu Akdeniz'e teşmilini arzu etmektedir. (*Alkışlar*) Zira hâdiseler, ezcümle Kore Harbi, tecavüz kuvvetlerinin emniyet sisteminde açık bırakılan gediklere teveccüh eylediğini bir kere daha gös-termiştir. (*Bravo sesleri*) Bu itibarla Türkiye Doğu Akdeniz'in bu sistem içinde ah-den alınmasını ve bu suretle fasılasız bir istikrar ve sulh cephesinin kurulmasını temenni etmektedir. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Bunun tahakkuku için ilgili memle-ketler nezdinde şimdye kadar yapılmış olan siyasi teşebbüsler tamamen neticesiz kalmamış ve sayın milletvekillerinin de bildikleri gibi, Atlantik Paktı Konseyi adı-na Amerika Birleşik Devletleri Hariciye Nazırı, Şimali Atlantik Faktı teşkilâtının Akdeniz müdâfaasıyla ilgili askerî plânlaştırma mesaisi safhasına iştirake, Türkiye Hükümetini davet etmiştir. (*Alkışlar*)

Hükümetiniz Doğu Akdeniz istikrarının idamesi hususunda Türkiye'nin oynamakta olduğu mühim role işaret eden Konseyin bu arzusunu, Türkiye'nin mezkûr plânlaştırma mesaisine iştirakinin Akdeniz müdafaasına manalı surette medar olacağı kanaatine istinat, ettirdiğini nazarı dikkate alarak, zaten politikasını, güvenliği ve barışı müessir şekilde korumaya hizmet esasında teksif etmiş olduğu için, bu mesaiye katılmaya karar vermiştir. (*Bravo sesleri*) Bu temasların Akdeniz sahasının emniyeti için, gerek askerî, gerek hukuki bakımlardan semereli neticeler vereceğini ümit ediyoruz.

Şunu da gurur duyarak söyleyebilirim ki, kuvvetli ve şerefli ordusu ile Türkiye'nin, yalnız kendi emniyeti için değil, fakat Doğu Akdeniz'in ve Orta Şarkın sulh ve emniyeti için de mühim bir unsur olduğu, hür dünya devletleri tarafından teslim edilmektedir. (*Alkışlar, bravo sesleri*).

Hür milletler sulh mefhumunun muhafazası için büyük gayretler sarf eden müttefikimiz Büyük Britanya ile dostluğumuz ve beynelmilel sahada, mesai teşrikimiz gün geçtikçe kuvvetini artırmaktadır. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Türkiye için millî bir kıymet almış olan bu dostluk ve samimî işbirliği iki memleketin müttekabil menfaatleri ve dünya sulh ve istikrarı lehine inkişaf etmektedir. İki memleket arasında mevcut ve her iki hükümetin büyük ehemmiyet atfettiği ittifakı, işbirliğimizin en müsmir âmili olarak telâkki etmekteyiz. (*Alkışlar*)

Türk Milleti, İkinci Cihan Harbinin ağır yüklerini üzerine almış olan ve harbin hitamından beri iktisadi ve malî vaziyetini ıslah ve içtimai meselelerini halletmek için büyük fedakârlık ve mahrumiyetlere katlanmış bulunan müttefikimizin kalkınmasını, hayranlık ve sevinçle müşahade etmektedir. (*Alkışlar*).

Diğer müttefikimiz Fransa ile her sahadaki münasebetlerimiz daimî bir inkişaf kaydetmektedir. Türk-Fransız dostluğunun değerlenmesine ve aramızda öteden beri müesses kültür münasebetlerinin artmasına lâayık olduğu ehemmiyeti atfetmekteyiz. (*Bravo sesleri, alkışlar*).

Aynı ideallere bağı olan iki memleket arasındaki dostluk ve iş birliğinin inkişafı, demokratik rejimlerle idare olunan hür dünyanın sulh ve emniyetini tarsine hizmet edecektir. (*Alkışlar*)

Beynelmillel ihtilâfların Birleşmiş Milletler çerçevesi dâhilinde hallini samimiyetle isteyen, eşit haklara riayet eden, demokratik ananelere bağı, sulhperver Amerika Birleşik Devletleri ile olan siyasi, iktisadi ve kültürel sahalardaki yakın münasebetlerimiz ve dostluğumuz gün geçtikçe kuvvetlenmektedir. (*Şiddetli alkışlar, bravo sesleri*). İfadesini iki memleket arasındaki münasebetler ve beynelmillel işbirliğinde bulan bu yakın dostluğun daha da artmasına büyük ehemmiyet ve kıymet vermekteyiz. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Tehdide ve baskıya, kimsede şüpheye mahal bırakmayacak bir tarzda göğüs gerdiğimiz bir sırada, Truman Doktrini ve Marshall Plânı yolu ile bize yapılan yardımlar, bu dostluğun unutulmaz bir tezahürünü teşkil eder. (*Alkışlar*). Memleketimiz bu cömert yardımları şükranla karşılamaktadır. Türkiye iktisadiyatının düzelmesi ve inkişafı için yapılan bu yardımın tamamen yerinde ve en iyi randıman verecek işlerde kullanılacağına şüphe yoktur. Dünyanın coğrafya bakımından en nazik bir mevkiinde kendi müdafaasıyla beraber umumi emniyetin muhafazasına

bütün maddi ve mânevi imkânlarını hasreden memleketimize vâki bu yardımlar, arttığı nispette bundan yalnız bu bölgenin değil, fakat dolayısıyla bütün dünya sulhunun, istifade edeceği muhakkaktır. *(Bravo sesleri, alkışlar)*

Cumhuriyet İtalyası ile son zamanlarda akdettiğimiz dostluk andlaşması, menfaat ve mefkureleri bir olan iki memleket arasındaki bağları daha ziyade takviye etmiştir. *(Bravo sesleri)*. Akdeniz devleti ve Avrupa Konseyi âzası olan her iki memleket arasındaki sıkı dostluk politikası, medeniyetimizin inkişafını sağlayacak olan Avrupa sulhunun ve iş birliğinin faydalı bir unsuru olacaktır. *(Bravo sesleri)*

Sovyetler Birliği ile iyi olmasını temenni ettiğimiz münasebetlerimizde geçen seneye nazaran bu sene de herhangi bir değişiklik yoktur. Komşumuz Yunanistan ile mevcut dostane ve pek sıkı münasebatı, karşılıklı bir anlayışla takviye çalışmaktayız. Doğu Akdeniz havzasında menfaat ve mukadderatı birbirine bağlı bulunan memleketlerimiz arasındaki iş birliğine daha ileri bir istikamet vermek, Akdeniz müdafaası ile alâkalı Atlantik Paktı devletleriyle temin edilecek müşterek mesai çerçevesi içinde, bu bölgenin güvenlik ve istikrarını emniyet altına alacaktır. Buna hususi bir ehemmiyet atfettiğimizi bu vesile ile tebarüz ettirmek isterim. *(Alkışlar)*

Komşumuz kardeş İran ile olan bağlarımız en dostane bir vasıf taşımaktadır. *(Alkışlar)* Siyasi sahada birçok muahedelere dayanan münasebetlerimiz, iktisadi sahada da gelişmeler kaydetmektedir. İki memleket arasındaki bu samimî dostluk yalnız hükümetlerinin politikalarının icabı değil, iki kardeş milletin müşterek duygularının tabii bir neticesidir. *(Alkışlar)*

Türkiye-Afganistan kardeş milletleri arasında mevcut dostluk ve iş birliğinin gelişmesi için hiçbir gayreti esirgememek azmindeyiz. *(Alkışlar)* Bu iki memleketin ve dostumuz Irak'ın bizimle beraber dâhil oldukları Saadabat Paktı'nın bu mıntı-kada bir sulh ve istikrar unsuru olduğunu ve bu hakikatin gittikçe daha iyi anlaşılacağını kaydetmek isterim. *(Alkışlar)*

Pakistan, Hindistan ve Endonezya müstakil devletler camiasına katıldıkları günden beri muhtelif vesilelerle memleketimize karşı samimî dostluk duyguları izhar eylemekte ve aynı hislerle tarafımızdan mukabele görmektedirler. *(Alkışlar)*

Zaman zaman mümtaz Pakistan devlet ricalinin memleketimizi de ziyaretlerinden hakiki memnuniyet duymaktayız. *(Alkışlar)* Bu devletler ile münasebetlerimizin gelişmesine ehemmiyet vermekteyiz. Bu maksatla, yakın bir âtide Endonezya ile de elçi teatisini derpiş ediyorum. *(Alkışlar)*

Sayın Milletvekilleri,

Yakın ve Orta Doğu'da sulh ve istikrarın yerleşmesi, en hâr dileğimizdir. Asırlarca beraber, yaşadığımız Arap memleketleri ile dostluk münasebetimizin hergün biraz daha gelişmesi samimî emelimizdir. Bu devletlerle siyasetimiz, karşılıklı sevgi ve saygı esasına dayanmaktadır. *(Alkışlar)* Türkiye Cumhuriyetinin dileği, bu dost memleketlerin, her sahada fazlasıyla inkişaflarının tahakkukunu görmektir.

İsrail Devleti ile normal münasebetlerimiz gelişme yolundadır. Bu memleketle karşılıklı elçi teati edilmiş ve bir de Ticaret Sözleşmesi akdedilmiştir. Arabulma Komisyonunda da taraflar beynindeki pürüzlü meselelerin bir tesviye şekline

bağlanması için her iki tarafı tatmin edecek mütemadi bir gayret sarf etmekteyiz. (*Bravo sesleri*)

Kurulmasını memnuniyetle karşıladığımız Federal Almanya Cumhuriyeti ile diplomatik münasebetlerin teessüsüne intizaren Bonn'da siyasi bir Misyon ihdas edilmiştir. (*Alkışlar*).

Yakın bir âtide Avrupa camiası içinde siyasi ve iktisadi bakımdan bir barış ve istikrar unsuru olacak, Batı teşkilâtlanmasında yer almış ve sulhe kavuşmuş bir Almanya görmeği istemekteyiz. (*Bravo sesleri Alkışlar*) Umumi siyaset sahasında ve bilhassa milletlerarası teşekküllerde büyük rol oynayan Cenubi Amerika Devletleriyle dostluk münasebetlerimizin inkişafı için gayret sarf etmekteyiz.

Bu gayeye vâsıl olmak üzere, oradaki elçilerimiz, coğrafi vaziyetlere göre, aynı zamanda muhtelif devletler nezdinde akredite edilmişlerdir. Bu münasebetle, İrlanda Cumhuriyeti nezdinde de bir siyasi mümessil bulundurmaya derpiş etmekteyiz. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Sayın Milletvekillerinin bildikleri gibi, bu memleket ile yurdumuz arasında çok eski dostluk bağları mevcuttur. (*Alkışlar*).

Yugoslavya ile olan münasebetlerimiz normaldir. Bu Devletle aramızda imzalanan Ticaret ve Emlâk Anlaşmasının iki memleket arasındaki münasebetlerin müstakbel gelişmesine müspet bir âmil olacağını ummaktayız.

Bulgaristan'la dürüst komşuluk münasebetleri idamesi hususunda sarf ettiğimiz devamlı gayretlerin, karşılık görmediğini müşahade etmekle elem duymaktayız. (*Maalesef sesleri*).

Bu memleket, mevcut anlaşma hükmünü hiçe sayarak kısa bir zamanda, 250 bin soydaşımızı tehciye teşebbüs ederken milletlerarası hukuk kaidelerine ve insanlık prensiplerine aykırı harekette bulunmaktadır. (*Allah kahretsin sesleri*). Göçmeğe mecbur tutulan soydaşlarımız, gayrimenkullerini tasfiye etmek imkânından mahrum bırakıldıktan başka hudutlarımıza da perişan bir halde gelmektedirler. (*Sebep olanlar kahrolsun sesleri*).

Mesul Bulgar makamları, sayısı binleri aşan ve aralarında yabancı unsurlar da bulunan göçmenleri “vize” siz olarak memleketimize sokmaya zorlamaktadırlar. Nihayet, teessür uyandıran bu hal karşısında Hükümet, Bulgar hududunu muvakkaten kapamaya mecbur olmuştur. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Bütün bu hareketlerden doğan mesuliyet, tabiatıyla Bulgaristan'a raci olacaktır. (*Elbette sesleri*).

MUHİTTİN ÖZKEFELÎ (Samsun) - Mezarlarına çelenk koruz yine.

CUMHURBAŞKANI CELÂL BAYAR (Devamla) - Göçmenler meselesi hakkında Bulgaristan Hükümeti nezdinde yaptığımız teşebbüsler müspet bir netice vermediği takdirde, hükümet, bu mühim ihtilâfı, milletlerarası mercilere intikal ettirmek kararını şimdiden vermiş bulunmaktadır. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Şurasını da, dahilî bir meselemiz olarak ehemmiyetle kayıt etmek isterim ki, Bulgaristanla münasebetlerimiz normal bir devreye girdiği zaman, usulünde verilmiş “vize” lerimizle memleketimize gelecek göçmenlere karşı kardeşlik ve insanlık vazifemizi, Hükümet olarak, Türk Milleti olarak bütün kudretimizle yerine getireceğimiz tabiidir. (*Bravo sesleri*)

Bütün bunları arz ederken sadece yüksek heyetinizin fikir ve arzularını açıklamış olduğuma emin bulunuyorum. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Sayın Milletvekilleri,

Türkiye Cumhuriyetinin, teessüsünden beri, Milli siyasetinin, Atatürk'ün “Yurtta sulh, cihanda sulh” prensipi üzerine kurulmuş olduğunu burada bir kere daha ilân etmek istiyorum. (*Alkışlar*) Bu siyaset beynelmilel taahhütlere sadakat ve bu taahhütlerden doğan vecibeleri tereddütsüz yerine getirmek suretiyle tecelli edecektir. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Bu umdeye ve milletlerin hukuk eşitliği, milletlerarası siyasi, iktisadi, kültürel iş birliği müşterek emniyet ve iyi komşuluk münasebetleri esaslarına dayanan Hükümetin dürüst dış siyaseti, aynı mefkurelere bağlı hür milletlerin saygı ve takdirini kazanmaktadır. (*Alkışlar*) Güvenlik Konseyine intihabımız da, bu anlayış ve takdirin ve memleketimizin Milletlerarası alandaki itibarının bariz bir delilini teşkil etmektedir. (*Bravo sesleri*) Son seçimlerde milletimizin göstermiş olduğu olgunluk ve sağduyusunun hariçteki itibarımızın bir kat daha artmasına âmil olduğunu burada kaydetmeyi bir vazife bilirim. (*Soldan Alkışlar*)

Aziz Milletvekilleri,

Memleketin mukadderatı elinizdedir. Bu emaneti sizlere büyük milletimiz vicdani bir arzu ile teslim etmiştir. Ben, elinizdeki mukaddes emaneti iyi kullanacağınızdan emin olarak sizlere başarılar dileğiyle sözlerime son veriyorum. (*Soldan bravo sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar*)

DOKUZUNCU DÖNEM

ÜÇÜNCÜ YASAMA YILI

Birinci Birleşim

1 Kasım 1951 Perşembe

Birinci Oturum

Açılma saati: 15:12

Başkan: Başkanvekili Mustafa Zeren

Kâtipler: İbrahim Kirazoğlu (Kayseri), Füzûzan Tekil (İstanbul)

Cumhurbaşkanı Celâl Bayar

Türkiye Büyük Millet Meclisinin, Dokuzuncu Döneminin ikinci toplantısını açıyorum.

Çok Sayın Milletvekilleri arkadaşlarım,

Arkada bıraktığımız bir senelik çalışma yılını, huzur ve emniyet içinde geçirdik. Memlekette, demokrasinin sağlam temellere dayandığının, milletimizin, milli hâkimiyeti büyük azimle tesahup ettiğinin bir kere daha şahidi olduk.

Son 16 Eylül kısmi milletvekilleri seçimi milletimizin olgunluğunu gösteren bir vekar ve normal şartlar içinde sona ermiştir. (*Alkışlar*) Memleketimizde, hasretini çektiğimiz seçim adaletinin, âdet halinde yerleştiğini ispat etmiştir. Bu takdire değer neticeyi, seçimleri idare eden hâkimlerimize, alıştığımız tâbirle ifade edeyim: “Adli teminata” borçluyuz. (*Bravo sesleri*) Yıllarca üzerinde durduğumuz ve ısrarla teminine çalıştığımız bu prensibin muvaffakiyetini ve milletin mukaddes hakkı olan rey hürriyetinin emniyet altına alındığını görmekten duyduğumuz sürür büyüktür. (*Alkışlar*) Birkaç ay evveline taallûk eden bu mesut müşahedeyi, mukaddeme halinde böylece tebarüz ettirdikten sonra, söze, adalet işlerimizden başlamak istiyorum. Fakat, istitrat olarak arz etmeliyim ki, bana bu şerefli vazifeyi veren Anayasamız, “Hükümetin geçen yıldaki çalışmaları ve giren yıl içinde alınması uygun görülen tedbirleri” bahis konusu etmecliğimi âmirdir, iki yıla birden taallûku olan işleri ve tedbirleri kısa bir nutkun içine alıp ifade etmek, ne kadar gayret sarf edilirse edilsin mümkün olamıyor. Onun için, huzurunuzda fazla kalacağım, vaktinizi fazla alacağım.

Sayın arkadaşlarım,

Geçen devrede, fert hürriyetini baltalayıcı mahiyet arzeden kanunlardan bazıları tadil edilmiş, ayrıca, fikir hürriyetini kullanma şekillerinin en geniş ve en tesirlisi olan Basın Kanunu, diğer adli kanunlarla beraber çıkarılmıştı. Halen Meclisinin Adalet Komisyonunda altı kanun tasarısı vardır. Bunlardan, bilhas-sa Ticaret Kanunu, inkişaf halinde bulunan iktisadi hayatımız üzerinde, mühim tesiri görülecek bir mahiyet arz etmektedir. “Antidemokratik” karakterdeki mevzuatı gözden geçirmek üzere, teşkil edilen bir İlim Komisyonunun, geçen sene-den beri faaliyette bulunduğunu bilirsiniz. “Antidemokratik” tâbiri, “Siyasi hak-

lara, amme haklarına, insan haklarına” göre, lüzumsuz yere tahditler koyan, veya bunları kaldıran, hükümler şeklinde mânalandırılmış ve bu hükmün ışığı altında raporlar hazırlanmıştır. Bu yoldaki kanun tasarıları, devamlı surette Meclisinize arz olunacaktır. İlk mahkemelerle Yargıtay arasında ikinci bir kaza kademesinin kurulmasını, adalet için kıymetli bir teminat saymaktayız. Bu maksatla hazırlanan yeni (Mahkemeler Kuruluş Kanunu) ve bu kanuna muvazi olarak, Ceza ve Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu tasarıları da Meclisinize takdim olunacak ve bunu, Adalet Bakanlığı Merkez Teşkilât Kanunu ile günün ihtiyaçlarına göre hazırlanan, yeni Adli Tıp Kanunu tasarıları takip edecektir. Yargıçlarımızın, hukuk Devleti anlayışında, başlıca güvenilecek mânevi değerlerimiz olduğuna şüphe yoktur. Bu itibarla, kendilerini yakından ilgilendiren Hâkimler Kanunu, demokrat milletlerin ileri hukuk kaidelerine göre, tetkik edilmektedir. Buna ait tasarı da Meclisinizin bu devresine yetiştirilecektir.

Son günlerde, mahdud yerlerde, siyasi ve irticai bâzı hareketlerin baş gösterdiği; ve vakit geçirilmeden, mukabil tedbirlerin alındığı malûmunuzdur. İnkılâplarımızın ve lâyük Cumhuriyet esasına dayanan bugünkü rejimin, en kudretli ve vefalı koruyucusu olan Meclisinizin bu bahiste gösterdiği yüksek hassasiyeti burada takdir ve şükranla anmak her halde, ifası lâzım gelen bir vazifedir. (*Alkışlar*).

Arkadaşlar,

İlk zamanlarda, inkılâplarımızın korunması, siyasi mahkemelerin takdirine bırakılmıştı. Bir zaruretin neticesi şeklinde ifadesi mümkün olan bu fevkalâde tedbirlerin yerini, bugün kanuni müeyyidelerle, normal mahkemelerimiz almış bulunmaktadır. Eski, fevkalâde mahkemeler devrine dönmek istemeyeceğimize ve inkılâplarımızı da, behemehal korumak azminde olduğumuza göre, Türk Adalet cihazının, memleketteki rejim ve medeni hayat istikrarının, tabii adalet kaidelerine göre, her zaman için korunacağının mümkün olduğunu göstermesi dâvamızın zaferi olacaktır. (*Alkışlar*).

Sayın Milletvekilleri,

Sağlık ve Sosyal işlerimiz, büyük millî dâvalarımızın başında gelmektedir. Bu yıl zarfında hastanelerimize, umumi hastalıklar için (700) yatak ilâve olunmuştur. Avrupa iktisadi işbirliğinin 7 milyon 300 bin liralık yardımıyla, Ankara’da Kızılay tarafından başlanılan Hemşire Okulu ve Tatbikat Hastanesinin geciken inşaatı tamamlanacaktır. Geçen seneki mâruzâtım arasında söylediğim gibi, verem, sosyal hastalıkların başında, millî bünyemizi kemiren müthiş bir derttir. Sağlık Bakanlığımız bununla mücadeleyi ön plâna almıştır. Bu sene, veremlilere mahsus yatakları ve verem dispanserlerini artırmıştır. Bir sene zarfında artan yatak miktarı, iki bindir. Bu sayının, 1952 yılında çoğalmasına gayret edilecek; ayrıca verem mücadelesinde önemli mevki almaya başlayan hususi teşebbüse, gerekli müzaharet ve yardıma devam olunacaktır. Bu sene verem aşısı tatbikatı, altı ilden, yirmi ile teşmil edilmiştir. Bu tatbikatın, bütün memlekete şâmil olmasını sağlayabilmek için, Milletlerarası Çocuklara Yardım Fonu teşkilâtıyla bir anlaşmaya varılmıştır. Buna ait kanun tasarısı, bu devrede Meclisinize sunulacaktır.

Bundan başka, geçen sene, Ankara’da toplanan Tıp Kongresi kararlariyle, mütehassıs bir istişare heyetinin tavsiyeleri esas ittihaz edilerek, bir verem mücadele kanunu tasarısı hazırlanmıştır.

Bu tasarı da, bu devrede Meclisinize sunulacaktır. Frengi ve trahom mücadelesi de genişletilmiştir. Bu mevzudaki mücadeleyi kuvvetlendirmek için, Dünya Sağlık Teşkilâtıyla iş birliği ve malzeme yardımı sağlanmıştır. Buna ait kanun tasarısı da Muhterem Heyetinize, bu devre zarfında arz olunacaktır. Trahom, Güney ve Güney-Doğu illerimizde, geniş vatandaş kütleleri arasında, uzun senelerden beri devam eden, müzminleşmiş bir hastalıktır.

Daha çabuk, netice veren, bir tedavi usulü ve şekli üzerinde durulmak lâzım gelmektedir. Sağlık Bakanlığımız, bu meseleyi de lâyük olduğu ehemmiyetle ele almak kararındadır.

Sıtma mücadele teşkilâtımız, daha verimli bir surette çalışmaya başlamıştır. 1951 yılı içinde, Avrupa İktisadi İş Birliğinden alman 851 bin dolarla ekiplerimiz, motorize bir hale getirilmek suretiyle kuvvetlendirilmiştir. Ayrıca, 1952 yılı için, bir milyon 855 bin dolarlık bir yardım temin olunmuştur. 1950 senesinde, Sıtma Mücadele Sahasına, yeniden 667 köy ilâve edilmiştir. Önümüzdeki yıllarda, bu hızla ve bol malzeme ile çalışıldığı takdirde, sıtmanın, bu korkunç sağlık düşmanının, kuvvetli ümit ile mağlûp edileceğini beklemek mümkün olacaktır.

Muhterem arkadaşlarım;

Millî Eğitim dâvamızın temelini teşkil eden ilköğretim mevzuunda, geçen bir yıl içinde gelişmeler kaydedilmiştir. 1951-1952 ders yılı başında, 570 okul binası yapıp bitirilmiş veya bitirilmek üzere bulunmuştur. Bunlardan iki yüzü Doğu vilâyetlerimizdedir. İki bin yüz üç ilkokul öğretmeni de, yeniden vazifeye alınmıştır. Köylerde, okulların artırılmasına çalışılırken, öğretmenlerin daha iyi vasıfta yetiştirilmelerine de dikkat edilmektedir. Amerika'da müteaddit sınıflı ve tek öğretmenli okullardaki öğretim usulünde mütehassis bir zat, memleketimize davet olunmuş; hâlen tetkiklerine başlamıştır.

Yine bu ders yılı başında, yeniden 36 ortaokul, 3 lise, 2 kız enstitüsü, 7 orta kız sanat okulu, ve 3 akşam kız sanat okulu açılmıştır. Bugüne kadar, köy enstitüleriyle öğretmen okullarında, ayrı programlarla tahsil gören ilkokul öğretmenleri, bundan böyle tek programa göre yetiştirilecektir. Müesseselerin umumi adı "öğretmen Okulu" olacaktır. Bu enstitülerde tahsil süresi, öğretmen okulu olmak itibarıyla 6 yıla çıkarılacak; kız öğretmen okullarının adedi artırılacaktır. Bu hususta bir kanun tasarısı Meclise sunulmak üzere. İlk, orta ve lise öğretmenleriyle diğer bütün meslek öğretmenlerinin yetiştirilmelerinde, millî karaktere ve pedagojik ehliyete ehemmiyet verilmektedir. Bu vasıfları haiz öğretmenlerin, Avrupa ve Amerika'ya gönderilerek bilgilerinin artırılması temin olunmaktadır. Ayrıca öğretmenlerin terfi ve nakillerine ait bir kanun tasarısı da, yakında Meclise arz edilecektir. Bu tasarıyla, mesleğin her kademesinde başarıyı değerlendirmek, öğretmenler, işlerinde kabiliyet gösterdikçe daha ileri tahsil ve daha salahiyyetli vazifelere getirilmeleri imkânları sağlanmak istenilmektedir.

Kız enstitülerinden, liselerden, ilköğretmen okullarından mezun olup da çalışma zemini bulamayan kızlarımıza, bir kurs gördükten sonra, müsait mahallerde ana okulları açmalarına izin verilecektir. Millî Eğitim ve Tarım bakanlıkları arasında işbirliği yapılarak, erkek sanat okullarında, ziraat alet ve makinalarıyla traktör tamirciliği için hususi kurslar açılmıştır.

Bundan başka bütün sanat enstitülerinde, tarım aletlerinin tamiri işleriyle meşgul olan ekipler teşkil olunmuştur. Yol dâvamızda kalifiye teknisyen yetiştirilmesi için gerekli tedbirler alınmıştır. Motorlu vasıtaları tamir edecek ve elektrik işlerini yapacak sanatkârların yetiştirilmesine, bilhassa büyük ehemmiyet atfedilmektedir. Köylerimizin ihtiyaçlarını karşılamak üzere, bizzat köy bünyelerinde teşkil olunan demircilik, marangozluk, dülgelik ve duvarcılık kursları büyük rağbete mazhar olmaktadır. Önümüzdeki yılda, daha 50 kursun açılması için hazırlık yapılmaktadır.

Memleketin Doğu bölgesinde bir üniversitenin kurulması fikri, geçen sene Büyük Millet Meclisinde kabul olunmuş; tetkikler için bütçeye bir miktar ödenek konmuştu. Üç Üniversitemizin profesörlerinden mürekkep bir ilim heyeti, bu hususta gerekli incelemeler yapmıştır. Heyetin beklenen raporu alınıp tetkik olunduktan sonra, lüzumlu kanun tasarıları Yüksek Meclise sunulacaktır. Bu fikre muvazi olarak Doğu illerindeki ilk ve orta dereceli okulların artırılmasına büyük ehemmiyet verilmektedir. İstanbul'da kurulacak Gençlik Sitesine ait tesislerin yerleri tesbit edilmiş ve istimlâkine başlanmıştır. İstanbul'da Atatürk'ün irşadiyle kurulmuş olan resim galerisi tekrar açılmıştır. Ankara ve İzmir'de iki galeri açılmasına teşebbüs olunmuştur. İstanbul Güzel Sanatlar Akademisinin inşaatı önümüzdeki yıl tamamlanacak, burada Türk Güzel Sanatlar Enstitüsü açılacaktır. Güzel Sanatlar, milletlerin içtimai seviyelerinin ve bedîî kabiliyetlerinin miyarıdır. Milletimizin ince zevkini temsil eden güzel sanatların her şubesine birden verilen ehemmiyet, tamamen yerindedir. Millî Eğitim Bakanlığımız, bu yolda dikkatli mesai sarf etmektedir.

Sayın arkadaşlar,

Millî gelirlerimizin en büyük kaynağı olan zirai istihsal faaliyetimizi geliştirmek; köylülerimizi, daha geniş bir refaha kavuşturmak, zirai iktisadımızın başlıca hedef ve dâvasını teşkil etmektedir.

Bu maksat ve gayeye, çiftçilerimizi teknik vasıta ve bilgilerle teçhiz etmek, gerekli kredi imkânlarını sağlamak, köylülerimizi, kapalı bir aile iktisadı çerçevesinden çıkarıp, piyasa iktisadına bağlamak yoluyla varmak istiyoruz.

Çiftçilerimizin, istihsal kudretlerini yükseltmek için atılan değerli adımlar arasında, makinalı bir ziraate geçiş safhasını, bilhassa belirtmek isterim. Bugün çiftçilerimizin elinde 15 bin traktör vardır. 1952 Martına kadar ithal edileceklerle birlikte memleketimizdeki traktörlerin sayısı 22 bini bulacaktır. Çiftçilerimizin eline geçen ziraat âletlerinin uzun ömürlü olması, devamlı faydalar sağlaması için, teknik eleman yetiştirilmesine ehemmiyet verilmesi lâzım gelmektedir. Bu husus için, kurslar açılmış; şimdiye kadar 3 bin 192 traktör makinisti yetiştirilmiştir.

Köylümüzün, kullandıkları makinelerin yedek parçalarını kolaylıkla bulması ve gerekli tamir işlerinin sağlanması üzerinde, ısrarla durulmaktadır. Ayrıca, küçük ziraat alet ve makinelerinin yurt içinde yayımına çalışılmaktadır.

Toprak verimini artırmak maksadiyle, Devlet Üretme Çiftliklerince tohumluk istihsaline, büyük ehemmiyet verilmektedir. Çiftliklerin, bu yıl içinde köylüye dağıtmak üzere hazırladığı tohum miktarı, 54 bin tonu bulmuştur. Önümüzdeki yıl, bu miktar 80 bin tona ve müteakip yıllarda 200 bin tona kadar ulaştırılmak suretiyle, Türkiye'nin hububat tohumluğu dâvası hal safhasına girmiş olacaktır. (Bra-

vo sesleri.) Amerika'dan verimi fazla, bir mısır nev'i getirtilmiş, bilhassa Karadeniz bölgesinde verim tecrübeleri yapılmak üzere, meraklı çiftçilere dağıtılmıştır.

Pamuk istihsalimiz, geçen seneden beri dikkate değer bir artış yolundadır. 1951 yılında, pamuk rekoltesi 170 bin tona varmış bulunmaktadır. 1947 yılında bu miktar 51 bin 500 tondan ibaretti. 1950 senesinde istihsal seviyesi 123 bin ton, etrafında bulunuyordu. 1951 pamuk rekoltesinin yurda temin ettiği kıymet yekûnu, bugünkü vasatı fiyatlara göre, 465 milyon lira raddesindedir. Pamuk istihsalimizde görülen artışın sebeplerini, çiftçilerimizin ekim sahalarını modern ziraat aletleriyle hazırlamalarında, çiftçilere zamanında iyi vasıflı tohumluk temininde, pamuk zararlılarıyla mücadelede çiftçinin tarım mücadele teşkilâtıyla iş birliği yapmasında ve pamuk ihracının serbest bırakılmasında aramak lâzımdır.

Diğer zirai istihsal alanlarımızda da zararlılara karşı girişilen mücadele, yıldan yıla artırılacak ve köylülerimizin mahsullerini tamamen idrak edebilmeleri, bu yönden de emniyet altına alınacaktır. (*Bravo sesleri, alkışlar*). Çiftçimiz, gün geçtikçe tecrübeye dayanan bir kanaatle, suni gübrenin verimini takdir etmeye başlamıştır. Filhakika, 1948 yılında kimyevi gübre sarfiyatı, 13 bin tondan ibaretken, 1950 yılında bu miktar 42 bin tona çıkmış ve 1951 sarfiyatının tahmini olarak 70 bin tonu bulacağı anlaşılmıştır. Suni gübrenin çoğu hariçten ithal edilmektedir. İhtiyaça cevap verecek derecede sanayii, memleketimizde kurulmak istenildiği takdirde, bu teşebbüsün, tam mânasiyle himaye göreceğine şüphe yoktur.

Hayvancılığın zirai istihsalde milli ekonomide ve milli savunmadaki önemli mevkiini tebarüz ettirmeye çalışmak, beyhude bir külfet olur.

Hayvancılığımızın ıslahı yolunda çok emek, çok para harcandığı ve idare de, sanatını bilen değerli elemanların elinde bulunduğu halde, bu çalışmaların faydası halka ve orduya beklenildiği şekilde henüz aksettirilememiştir. Mesainin, bu yöne fazla randıman almak keyfiyetine tevcihi mukarrerdir. Zirai kredinin, zirai istihsalimizin ana mesnetlerinden biri olduğunu söylemiştim. Ziraat Bankasının, yeni bir zihniyetle çalışması son iki senelik zirai kalkınmamızın âmilleri arasında yer almıştır. Bankanın 14 Mayıs 1950 tarihine kadar, yurt çiftçisine yapmış olduğu yardım tutarı 319 milyon lira olduğu halde, bu yardım bu yıl 207 milyon lira fazlasıyla 526 milyon lirayı bulmuştur. (*Alkışlar*). Banka, başta gıda maddeleri olmak üzere, Millî sanayiimizin hammaddelelerini teşkil eden mahsullere de 80 milyon lira fazlasıyla 200 milyon liralık, sürüm ve satış kredisi açmak suretiyle çiftçi malının piyasada korunmasına hizmet etmiştir. (*Alkışlar*).

Bu kredi işlerinin yanında, zirai sigortaya da ehemmiyet verilmektedir. Memleketimizde zirai hasarlara karşı sigorta yapılmasını sağlayacak bir kanun tasarısı Büyük Meclisin tetkikına arz olunacaktır. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Sigorta yoluyla, çiftçi geliri -kısmen olsun- ilerde teminat altına alınmış olacaktır. Hazırlanan yeni Orman Kanunu tasarısı, Yüksek Meclise sunulmuş bulunmaktadır. Halen Büyük Meclisin karma komisyonunda müzakere edilmekte olan bu tasarının, süratle ve memleket yararına en uygun şekilde çıkması beklenmektedir.

Yurdun imarı için, bol ve ucuz kereste teminine, şiddetle muhtacdır. İlmî hesaplara göre, normal olarak, nüfus başına sarfı lâzım gelen, ortalama kereste nispetiyle, memleketimizde sarf olunan miktar, mukayese edildiği zaman, aleyhimizde çok büyük fark olduğu görülür.

Muhtaç olduğumuz keresteyi, tamamen ormanlarımızdan tedarik etmek istediğimiz takdirde, zaten tahrip edilmiş olan bu millî servetin büsbütün mahvolacağından korkulur.

Diğer taraftan, memleketi imara muhtacı. Şu halde, vatandaşlara ihtiyaçları nispetinde kereste tedarikine imkân vermek için, ithale ait bütün resim ve vergileri kaldırmak suretiyle, dışardan getirilecek keresteye, gümrük kapılarımızı açmak, faydalı bir teşebbüs olacaktır. (*Bravo sesleri, alkışlar*). Bu meseleye ait tetkikatın neticesi, Meclisimizin yüksek takdir ve kararına arz edilecektir.

Aziz Milletvekilleri,

Şimdi de, iskân ve tapulama işlerimize temas etmek istiyorum. İskân ve toprak dağıtımı dâvamızın, ekonomik ve sosyal ehemmiyeti, hiçbir zaman dikkatimizden uzak kalmamıştır.

1950 yılında alınan yeni tedbirlerle 18 bin 589 çiftçi ailesi topraklandırılmıştır. İşe başlanıldığı tarihten, 1950 yılına kadar topraklandırılabilmiş bulunan 14 bin 99 aile ile, şimdi söylediğim miktarın kıyaslanması, bu dâvaya verilen önemin açık bir ifadesidir. (*Alkışlar*). 1951 yılında ise, Ekim ayı başına kadar 10 bin 700 çiftçi ailesi topraklandırılmış bulunmaktadır.

Toprak dağıtımına mütenazır olarak tapulama işlerine verilen hız ile 501 köyde 8 milyon dekarlık, 400 bin gayrimenkulün tapulanması ikmal edilmiştir.

Memlekette tapulama işlerinin bitirilmesi için hesaplanan müddeti, yarı yarıya indirmek maksadiyle hazırlanan kanun tasarısı Meclisinize sunulmak üzeredir.

Geçen sene, Bulgarların tazyiki ile, asırlık yurtlarını bırakıp memleketimize sığınan ırktaşlarımızın adedi 151 bin 169'a varmıştır.

Bu tehciye sebep olan bedbahtların bekledikleri gibi; gelenler, memleket bünyesinde huzursuzluk yaratmamışlar; bilâkis, büyük milletimizin, âlicenap yardımları ve Hükümetimizin şefkatli tedbirleri sayesinde iktisadi ve millî, bir kuvvet unsuru olduklarını ispat etmişlerdir. (*Bravo sesleri, alkışlar*).

Göçmenlerin, hazırlanan esaslı bir plâna göre, sanat, toprak ve mesken sahihi olarak yerleşmeleri için mümkün olan gayretle çalışılmaktadır. Bu maksat için, Devlet bütçesine konulan bir ödenekten başka, Marshall Kredisinden 30 milyon lira temin edilmiştir.

Diğer taraftan, ırktaşlarımıza yardım gayesiyle kurulan “Türkiye Göçmen ve Mültecilere Yardım Birliği” yurt içinde 8 milyon 327 bin 560, yurt dışından 299 bin 650 lira olmak üzere 8 milyon 627 bin 210 lira nakdî teberru toplamış; ve bu paraları, göçmen evleri inşası için Hükümete vermiştir. (*Alkışlar*). Para bağışlarından başka, yurt içinden de göçmenler için 111 bin 560 parça giyim eşyası, 9 bin 639 ton yiyecek, 100 ton yakacak, 211 canlı hayvan ve 53 bin 388 parça da çeşitli eşya toplanmıştır.

Ayrıca Kızılay da 644 bin lira değerinde muhtelif eşya yardımında bulunmuştur. Yurt dışından da başta 230 ton süt tozu olmak üzere, kıymeti bir milyon lirayı geçen çeşitli yiyecek ve eşya teberru edilmiştir. Birliğe teberruda bulunan aziz vatandaşlarıma, yabancı memleketlerden bize yardımlarını esirgemeyen dostlarımıza ve Yardım Birliğinde çalışan kadın, erkek sayın arkadaşlarımıza, yüksek huzurunuzda teşekkür ederim. (*Alkışlar*).

Bu paralarla müstakil göçmen köyleri kurulmaya başlanmış; gökmenlere yurdun her yerinde ev yeri gösterilmiş, mühim bir kısmının tapuları da şimdiden kendilerine teslim edilmiştir. Bu arz eylediğim toprak dağıtımı, tapulama ve umumi iskân işlerinin bir elden idaresi için hazırlanan kanun tasarısı yakında Yüksek Meclisinize sevk olunacaktır.

Sayın arkadaşlarım;

Şimdi de, Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı ile İşletmeler Bakanlığının çalışmalarına geçiyorum. Geçen yıl, alınan kararlarla, piyasada, bugün için mümkün olan istikrar sağlanmış; kurulan serbest rejim birçok sahalarda, sarıh surette verimli olmuştur. Piyasalarımız, dünya fiyatlarına muvazi, tabii diyebileceğimiz bir seyir takib etmeye başlamıştır.

Şimdi arz edeceğim rakamlar da, ferahlığa doğru yol aldığımızı gösterecektir. İhracatımız, Ocak 1950'den, Ağustos 1951 sonuna kadar, geçen yılın aynı devresine nazaran 155 milyonluk bir fazlalıkla 522 milyon liraya yükselmiştir. (*Alkışlar*).

İthalâtımız ise, 174 milyon fazlasıyla 683 milyon lirayı bulmuştur. Fazlalığı vücuda getiren başlıca ithalât malları, yurdun kalkınmasında âmil olan demir, çelik, makina ve kara nakliyatı vasıtalarıdır. Tütün müstahsilinden toplanan 45 milyon liranın, sermaye olarak müsmir bir şekilde kullanılması maksadıyla hazırlanan Tütün Ekicileri Ortaklıkları ve Bölge Birlikleri kanunu tasarısı Yüksek Meclisin tetkikine arz olunmuştu. Tütün istihsalinin istinat edeceği temellerden biri olmasını dilediğimiz bu malî müessesenin bir an evvel tesisi için alâkalılar, lâyihanın kanun haline gelmesini beklemektedirler.

Memleket sularındaki, büyük servetlerden milletin tamamıyla faydalanması için ciddî tedbir almak, dinamik hareket etmek zamanının geldiğine şüphe yoktur. Büyük kazanç membaı olan su ürünleri işlerinin uzun zamandan beri faaliyet sahası, kongreler kararları, mütehasıslar mütalâaları halinde, daha ziyade “nazarıyat” ile uğraşmak olmuştur. Ticaret Bakanlığı, su ürünleri kanunu tasarısını bitirmek üzeredir.

Diğer taraftan, balıkçılığın inkişafına hizmet edecek olan soğuk hava depoları inşası işi de ele alınmış; Trabzon, Samsun, Sinob, Marmara, Çanakkale ve Çeşme'de, ihaleleri yapılmıştır.

İstanbul ve İskenderun'da kurulacak soğuk hava depolarının da önümüzdeki yıl içinde inşaatının bitirilmesi mukarrerdir. Dünyanın siyasi durumu, maden istihsalı üzerinde müessir olmaktadır. Toprakaltı servetlerimizin büyük ölçüde ve süratle işletilmesi, memlekette iş hacminin artmasını intaç edecektir. Geçen devrede, Meclisinize takdim olunan yeni maden kanunu tasarısının, ilk müzakere olunacak mevât arasında ele alınmasını dilemekteyiz. Maden ve kömür işlerimiz deyince, evvelâ Zonguldak Havzası hatıra gelir. Bu işletmenin, uzun yıllardan beri zararlar çalıştığı malûmunuzdur. Son üç senenin bilançolarını, 39 milyon 919 bin lira zararlar kapatmıştı. Bugün, Havzanın zararlar çalışması önlenmiş, istihsal miktarı, harice de kömür satacak kadar yükselmiştir. (*Bravo sesleri, alkışlar*),

Bundan başka umumi olarak maden istihsalimizin arttığını istatistiklerimiz göstermektedir. Sanayi bahsine gelince: Karabük'te inşasına başlanmış olan 18 bin ton kapasitesindeki su borusu fabrikası, 1953 yılında işletmeye açılacaktır. Şeker

sanayiini teşvik ve bu alanda hususi sermayeden icab ettiği şekilde faydalanmak imkân ve zeminini sağlamak maksadiyle bir de, şeker fabrikaları kanunu tasarısı hazırlanmıştır. Adapazarı'nda anonim şirket halinde, yeni bir şeker fabrikası kurulması hususundaki çalışmalar bitirilmiştir. Yakın bir gelecekte bu fabrikanın temeli atılmış bulunacaktır. Petrol mevzuu lâyük olduğu önemle ele alınmış ve Batman'da bir rafineri tesisi maksadiyle başlayan çalışmalar sonunda bir şartname hazırlanarak, firmalardan teklif istenilmiştir.

Sayın Milletvekilleri,

Bugün, işletmeler Bakanlığının mesuliyeti altında toplanan çok kıymetli ve hepsi ayrı ayrı milyonlar ifade eden sanayi müesseselerinin gruplar halinde organizasyonu, rantabl olmaları ıslahı ve hepsinin tam kapasite ile çalıştırılmaları gibi muazzam bir dâva ile karşı karşıyayız Sanayi müesseselerimizin büyük ekseriyeti, kuruluşları itibarıyla diğer memleketlerdeki emsali müesseselerin teknik kapasitelerine mâliktirler. Hal böyle iken, bizimkiler aleyhine, arada, nispetsiz bir maliyet farkı vardır. Bunun başlıca sebebi, işletme tekniğinin müesseselerinizin, bünyesine tam ve kâmil olarak yerleştirilmemiş olmasıdır. Bu halin de sebepleri arasında, çok lâzım olan murakabenin müdahale sanılmasının ve siyasilere bürokratların, "Amirlik" zevkiyle, tefferruat sayılacak işlere kadar, karışmak istemelerinin, mahzurlarını görmek mümkündür. (*Bravo sesleri, şiddetli alkışlar*) İşletme işleri yeni bir tetkika tâbi tutulmuştur. Neticesi, tabiatıyla Meclisinize arz olunacaktır. İşletmelerle, Ticaret ve Ekonomi Bakanlıklarına ait sözlerime son verirken, bâzı Bakanlıkların işlerini anlattığım sırada temas ettiğim Marshall Plânı yardımlarının burada bir icmalini yapmayı faydalı bulmaktayım.

Marshall Plânından bugüne kadar aldığımız hisse 252 milyon 200 bin dolara baliğ olmuştur. Bu sene yapılan yardımın yekûnu 70 milyon dolar olup bunun 45 milyonu hibe mahiyetini haizdir. Dolar yardımlarından hâsıl olan karşılık paralarından, şimdiye kadar 290 milyon Türk lirası çeşitli kalkınma projelerinin tahakkukuna sarf olunmak üzere serbest bırakılmıştır. Bu sene serbest bırakılan miktar 164 milyon Türk lirasıdır. Marshall yardımından aldığımız yukarda işaret ettiğim 252 milyon 200 bin dolar umumi yardım yekûnunun yüzde 1,1'i kadar tutmaktadır.

Muhterem milletvekilleri;

Bayındırlık sahasındaki faaliyetlerimiz, millî ekonominin icaplarına göre tertiplenmiştir. Devlet yolları şebekesinin yurt ihtiyacını karşılayabilecek bir duruma getirilebilmesi için gereken bütün tedbirler alınmıştır. Yol dâvamıza verdiğimiz ehemmiyeti belirtmek bakımından 1951 yılında Hükümetin bütçeden ayırdığı ödeneğin 94 milyon lira olduğunu ve bu miktarın 1952 Bütçesine 175 milyon liralık bir tahsiste bulunulmak suretiyle artırılmasının derpiş edildiğini ifade etmek isterim. (*Bravo sesleri, alkışlar*).

Bu maksat için 1949 Bütçesindeki para miktarı, 43 milyon, 1950 yılında ise, 59 milyondan ibaretti. İl ve köy yollarına sarf edilmek için, bu yıl, Devlet bütçesinden 13 milyon liralık bir yardım yapılmıştır.

Ulaştırma ekonomimiz, bütün yol şebekesinin bir kül olarak ele alınmasını zaruri kılmaktadır.

İl ve köy yollarının Devlet yollarındaki çalışmalara muvazi olarak esaslı bir şekilde programa bağlanması için tanzim edilen kanun tasarısı, Yüksek Meclise

sunulmak üzeredir. Nakil vasıtalarının çoğalması dolayısıyla artan yol kazalarını önlemek maksadiyle bir trafik kanunu tasarısı hazırlanmış ve Büyük Meclise sunulmuştur.

Büyük su işlerimizin dağınık çalışmalar halindeki durumunu düzeltmek ve halen tamamlanmamış işleri süratle verimli bir hale getirmek maksadiyle üç yıllık bir programın tatbikatına geçilmiştir. 1937-1950 yılları esnasında su işlerine 140 milyon lira yatırılmış, fakat dağınık ve tam olarak bitirilmemiş tesislerden ancak yüzde 15 nispetinde bir randıman alınabilmektedir. 1951 yılında, büyük su işleri için 25 milyon 267 bin lira tahsis olunmuştur. Devam etmekte olan işlerle, eski ve yarı kalmış işlerin ikmaline matuf olarak tesbit edilen program, 54 milyon lira tutarında 47 ihale mevzuunu ihtiva etmektedir.

Önümüzdeki senelerde bütçeye konulacak ödeneklerle, 1953 yılı sonuna kadar tamamlanacak olan bu program neticesinde, 1 milyon 940 bin dekar arazi sulanacak; 1 milyon 54 bin dekar bataklık kurutulacak, ve 2 milyon 116 bin dekar arazi taşkından korunacaktır. (*Bravo sesleri, alkışlar*). Yeraltı su hazineleri, rasyonel şekilde işletilerek, halkın hizmetine arz edilmesi hususunda teşebbüslere geçilmiş bulunmaktadır. Bu sahada memleketin muhtelif köşelerinde yetmişe yakın mevzu üzerinde çalışılmakta ve bu maksat için Devlet bütçesinden 10 milyon lira ayrılmış bulunmaktadır. Önümüzdeki bütçe yılında 100 den fazla yeni su mevzuu ele alınacaktır. Köylerimizin içme suyu dâvası da, ehemmiyetle ele alınmıştır. Bu yıl, bin yüz köy, yeniden içme suyuna kavuşmuş veya kavuşmak üzere bulunmuştur. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Memlekette istihsal olunan elektriğin üçte ikisini kullanan (Kuzey - Batı) Anadolu bölgesine, enerji verecek olan Sarıyar baraj ve hidroelektrik tesislerinin inşasına başlanmış bulunmaktadır.

Çatalağzı elektrik santralının tam kapasite ile çalışması ve İstanbul'a enerji ve-rilebilmesi için Çatalağzı-İstanbul arasındaki havai hat inşası, 1952 yılında bitmiş olacaktır.

Konya ve civarına Göksu nehrinden, Erzurum'a Tortum şelâlelerinden, Isparta ve civarına Eğridir göl ayağından, Elâzığ ve civarına Hazer Gölünden bol ve ucuz enerji temin edecek olan hidroelektrik tesisatı inşaat projelerinin ihaleleri pek yakında yapılacaktır. Ulaştırma sistemimizin tamamlayıcı unsurlarından olan liman ve iskele inşaatı da, üzerinde ehemmiyetle durduğumuz konulardandır. Ereğli limanı dalgakıranı tamamlanmıştır. Trabzon ve İnebolu limanlarının inşaatı hızla devam etmektedir.

İstanbul'da Salıpazarı ve Haydarpaşa limanlarının genişletilmesi, İzmir'de Alsancak Limaniyle, İskenderun Limanının ıslah edilmesi ve Samsun Limanının inşası mevzuları bu yıl içinde taahhüde bağlanmış olacaktır. (*Alkışlar*). Mersin Limanı da, ana liman programına dâhildir.

Aziz Atatürk'ü bir an evvel ebedî istirahatgâhına tevdi etmek maksadiyle Anıt Kabir inşaatı, yeni bir tetkika tâbi tutulmuştur. Eserin, mimari kıymet ve azametine hâlel gelmemek kaydıyla, inşaat müddetinden, iki yıl indirilmiş ve sarf olunacak paradan 6 milyon lira gibi hiç de küçümsenemeyecek bir tasarruf sağlanmıştır. (*Alkışlar*).

Anıt Kabrin, Atatürk'ün 14'üncü ölüm yılına rastlayan 1952 senesi sonlarında, tamamlanması için gerekli bütün tertipler alınmıştır. (*Alkışlar*).

Sayın arkadaşlar,

Şimdi "Tekel" den bahsetmek istiyorum. Bir Devlet monopolü idaresi olan bu Bakanlığın, içinde bulunduğumuz iktisadi sisteme göre bugünkü vazifesi; Gümrük idaresini bünyesinden ayırmak, Hazineye mühim varidat sağlayan tütün monopolüne verilecek hüviyeti esaslı surette tetkik etmek, diğer işlerini de muntazam bir tasfiye ameliyesine tâbi tutmaktan ibarettir. Bu yolda çalışmalara başlanmıştır. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Sayın Milletvekilleri arkadaşlarım,

Geçen devrede kabul buyurduğunuz "Denizcilik Bankası" Kanunu, henüz tatbik safhasındadır.

Bu en büyük denizcilik müessesemizin yeni kanun hükümlerine göre, iç bünyesinin ve teşkilâtının tanzimi ile uğraşmaktadır. Bununla beraber, daha şimdiden idarede, yeni ve ticari bir zihniyetin hâkim olduğu görülmeye başlanmıştır. Denizcilik Bankası 1951 yılının ilk altı ayında geçen, 1950 senesinin, aynı devresi hasılatına nazaran, 7 milyon 378 bin liralık bir gelir fazlası kaydetmiştir. Türk armatörlerine ait 200 bin tonluk 40 gemi, dış sularda serbest nakliyat yaparak, yurda döviz ve sahiplerine kâr temin etmektedirler. Kabul buyurduğunuz Denizcilik Bankası Kanunu ile, kabotaj hakkı bütün Türklerin istifadesine tahsis ve teşmil edilmiştir. Bu suretle sularımızda yük ve yolcu nakliyatı monopolü ortadan kalkmıştır.

Faaliyetlerini memnunlukla kaydettiğim Türk armatörlerinin ve hususi teşebbüs erbabının, bu yeni durumdan faydalanmak isteyeceklerini ümit ederim. Demiryollarımızın çalışmaları, normal rekabet unsurları içinde, karayolları nakliyat şartlarıyla ayarlanmak prensibine dayanmaktadır.

Bu idarenin durumunda da, malî salâh müşahade edilmeye başlamıştır. Bu yılın ilk altı aylık varidatı, geçen yıla nispetle 6 milyon 844 bin liralık bir artış göstermiştir. Bir yandan varidat artışları, diğer taraftan yapılan tasarruflarla, idarenin, 67 milyon 737 bin liraya baliğ olan işletme zararı, 1952 yılında. (10) milyon liraya düşmüş olacaktır. (*Alkışlar*).

Yeni vücuda getirilen tamir atelyeleriyle beraber, mevcutlarının teknik kabiliyetlerinin artırılması yüzünden memlekette yolcu ve yük vagonları inşasına ve tekmil nakil vasıtalarının, daha fazla adedde tamirlerine imkân hâsıl olmuştur. Ayrıca personel ve işçiler için sıhhat müesseseleri ve mesken inşası gibi sosyal yardımlarda artırılmıştır.

Posta, Telgraf ve Telefon İdaresi de zarardan kurtulma yolunu tutmuştur. Bu müessese, 1951 yılı, ilk altı ayında, 3 milyon 779 bin liralık bir fazla varidat elde etmiştir. İhtiyaçları karşılamak bakımından, 1951 yılı ilk altı ayında yeniden vücuda getirilen telefon hatlarında, 1950 yılının aynı müddetine nispetle yüzde 36 nispetinde bir artış vardır.

Devlet Havayolları İdaresi de aynı şekilde, geçen senenin altı ayına nispetle, bu senenin altı ayında 1 milyon 60 bin liralık fazla bir gelir elde etmiştir.

Geçen sene, Ulaştırma Bakanlığına ait maruzatım arasında bu müesseselerin hepsinin zararlar işlediklerini söylemiştim. Bugün, bunların umumi olarak, faaliyetlerinde, masrafların indirilmesi ve varidatın artırılması gibi tabii bir hal göze çarpmaktadır. Hakikat şudur ki; Bir amme hizmeti görmekle beraber, ulaştırma işlerimizin karakteri iktisadidir. Bunların Hazineye yük olmamaları lâzımdır. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Arkadaşlar;

Memleketimizin istikrarlı, bir malî politikaya ihtiyacı vardır. Bu politikanın esasları üzerinde durulmaya başlanmıştır. Bildiğiniz gibi, Devlet bütçesine konulan tahsisatla takip olunan büyük hedeflerden biri de, Millî istihsalın gelişmesine yardım etmektir. Devlet bütçesi hazırlanırken dikkat edilmesi lâzım gelen esaslardan biri de, bütçe imkânlarıyla, amme ihtiyaçlarının karşılanması mevzuunda, memleketin ödeme takatinin aşılmamalıdır. Bu esaslar göz önünde tutulmak suretiyle, hazırlanacak olan 1952 yılı bütçeleri, aynı zamanda malî politikamızın, denk bütçe esasına doğru istikamet almış olduğunu da ortaya koyacaktır. Millî gelir kaynaklarımızın her nev'i üzerine konulan vergilerin umumiyet ve itidal kaidelerine uygun olması mühim bir keyfiyettir. Eskiden kalma bâzı vergi kanunlarının gayrimeşru rekabetlere meydan verecek hükümleri ihtiva etmesi yüzünden bir kısım mükelleflerin vergiye karşı mukavemet ettikleri görülmektedir.

Yine bu sebeplerdir ki, Devletten vergi kaçırmayı bir nevi “meşru müdafaa” telâkki eden bâzı mükelleflere bile rastlanmaktadır. Bu hali bertaraf etmek için yapılan çalışmaların Büyük Meclisin tam müzaheretine mazhar olacağı şüphesizdir. Vergi kanunlarında umumiyet ve adalet kaideleriyle açık kapıları kapama esası, müeyyidelerden daha az mühim değildir. Gelir Vergisi rejimini bu bakımlardan tekemmül ettirmek maksadiyle, hazırlanmakta olan kanun tasarıları Meclisinize sunulacaktır. Hayvanlar Vergisinin, kısım kısım kaldırılmasına karar verilmiş ve tatbikatına da başlanmıştır. Gelir Vergisinin tatbiki dolayısıyla emekli, dul ve yetimlerin maaşlarında görülen azalma, Büyük Meclisinizce kabul buyurulan bir kanunla telâfi olunmuştur.

Bundan başka, şimdi arzedeceğim tasarılar da, Yüksek Meclisinizin takdir ve tasvibine sunulacaktır.

1- Bugünkü Muamele Vergisi rejiminin ıslâhı maksadiyle hazırlanan muamele vergisi tasarısı,

2- Çeşitli harçların tevhidine ait tasarısı,

3- Orta çağ usulünde bir “baş” vergisi olan ve hususiyle fakir vatandaşlara çok ağır bir yük teşkil eden “Yol” Vergisinin kaldırılması hakkında tasarısı. (*Şiddetli alkışlar*),

4- 1325 tarihli Tahsili Emval Kanununun değiştirilmesinin ifadesi olan “Kamu alacakları kanunu” tasarısı. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Bu son tasarımı kabul buyurduğunuz takdirde, “Vatandaşın” vergi borçlarından dolayı hapsi usulü kalkacak, Demokrat iktidarın fert haysiyetine verdiği kıymet, bununla da teyid edilmiş olacaktır. (*Bravo sesleri, sürekli alkışlar*).

Sayın Milletvekilleri,

1951 malî yılının 8 aylık devresinde, Devlet gelirlerinin manzarası ümit vericidir. İçinde bulunduğumuz yıl gelirlerinde, yapılan tahsilatın, tahakkukata nispe-

ti, Eylül sonu itibariyle yüzde 94'tür. Cletir Vergisinden sağlanacağı tahmin olunan varidatın, ilk tatbik yılı olması itibariyle, tamamen tahakkuk edememiş bulunmasına mukabil, diğer gelirlerde Eylül sonu itibariyle, 33 milyon liralık bir tahsilat fazlası elde edilmiştir. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Paramızın kıymeti, hangi istikametten gelirse gelsin, her türlü enflasyonist politikanın tesirlerine karşı korunacaktır. Geçen, seneki nutkumda arz ettiğim para politikasına ait esaslar üzerinde ciddiyetle durulmaktadır. Son, günlerde emisyon hacmindeki artış, münhasıran ticari ve zirai reeskontlar ile hububat mubayaası için açılan muvakkat kredilerden ileri gelmektedir.

Paramızın iç değeri kadar dış değeri de tam bir titizlikle korunmaktadır. Dış mali ve ticari münasebetlerimizi daha iyi bir şekilde tanzim etmek üzere “Türk Parasının Kıymetini Koruma” Kanununu yeni baştan bir tadile tâbi tutan tasarı bu devre içinde Yüksek Meclisinize sunulacaktır. Memleketin iktisadi kalkınmasının icaplarına uygun bir para ve kredi politikası takip edilmesi başlıca hedeflerden biridir. Bankalar Kanunu, Merkez Bankası Kanunu, Menkul Kıymetler ve Kambiyo Borsaları Kanunu ve bunlarla ilgili mevzuat yeniden gözden geçirilmek suretiyle, maksada elverişli bir bankacılık sisteminin geliştirilmesinden büyük faydalar beklenmektedir. İktisadi kalkınma ve gelişme devresinde bulunan bir memlekette, umumi olarak kredi darlığı ve bu darlığın yüksek faiz hadleriyle bir kat daha şiddetlendirilmiş bulunması derhal önlenmesi icab eden bir keyfiyet olur. Geçen yıl Merkez Bankası reeskont haddini, yüzde 4'ten yüzde 3'e indirmiştir. Faiz hâdlilerine ait bir kanun da, geçen devrede Muhterem Heyetiniz tarafından kabul olunmuştu. Bu vesile ile kredi ve mevduat durumuna işaret etmek isterim. Elde mevcut rakamlara göre, mevduat hacmi, 1950 Haziranı sonunda 1 milyar 82 milyon liradan, 1951 Haziranı ayı sonunda, 1 milyar 322 milyon liraya baliğ olmuştur. Kredi hacmi de, 1950 Haziranı sonunda 1 milyar 563 milyon liradan, 1951 Haziranı sonunda 1 milyar 898 milyon liraya yükselmiş bulunmaktadır. Bu rakamlar kredi hacminin ve buna muvazi olarak mevduatın devamlı surette artış kaydettiklerini göstermektedir. 1950 yılında kurulan “Türkiye Sınai Kalkınma” Bankasına, bir müddet evvel, “Milletlerarası İmar ve Kalkınma” Bankasından 9 milyon dolarlık bir kredi temin olunmuştu. Bu defa da Marshall Plânı karşılık paralarından hususi teşebbüs için ayrılan yardım paralarıyla kaynakları bir kat daha takviye edilmiş bulunan, bankadan, daha süratli bir faaliyet beklemekteyiz. Memlekette birçok vatandaşların, ucuz ve sıhhi meskene ihtiyaçları vardır. Mesken dâvasının halli yolunda ehemmiyetli adımlar atılmıştır. Sermayesine Emekli Sandığının 20 milyon lira ile iştiraki sağlanan Türkiye Emlâk Kredi Bankası, 1951 yılında yeni mesken inşaatına 52 milyon liralık ikrazatta bulunmuştur. Diğer taraftan, bankanın tatbikına başladığı “Yapı tasarrufları” sistemi ile, birkaç ay zarfında 9 milyon liralık yapı tasarrufu mukaveleleri akdetmek imkânı hâsıl olmuştur. Bu sistemin bütün memleket mikyasında ve süratle genişletilmesi temenniye şayandır. Bu vesile ile mesken mefhumunun yalnız münferit evlere inhisar ettirilmeyerek, vatandaşların ihtiyaçları kadar şehirlerimizin istikbalî bakımından da büyük ehemmiyet arz eden kat mülkiyeti mevzuunun dikkatle ele alınması lâzım geldiğine işaret etmek isterim. Maliye, teşkilât ve muamelâtının, günün ihtiyaçlarına uygun olarak tanzimi için çalışmalara başlanılmıştır. Memleketimizde tetkiklerde bulunan Barker Heyeti ile Amerikalı müte-hassıs profesörün raporlarından istifade edilecektir.

Aziz arkadaşlar,

Bu yıl içinde işçilere hafta tatili ve umumi tatil günlerinde yarım ücret verilmesi esasî kanunî aşırtılmıştır. Basın mensuplarının çalışma ve sosyal sigortalardan faydalanma şekillerini tanzim eden kanun tasarısı, Büyük Meclisin tetkikına sunulmuş bulunmaktadır. Bu tasarının kanunlaşmasıyla, fikir işçilerinin de durumları âdil bir nizama bağlanmış olacaktır.

İş Kanununun tadiline ait tasarî ile, deniz ve tarım işçilerinin hukukî durumlarını nizamlayacak olan kanun tasarıları önümüzdeki yıl içinde Meclise arzolunacaktır. Son zamanlarda tarım işçilerinin durumu büyük ehemmiyet arzetmeye başlamıştır. Tarım Bakanlığında bahsederken memlekete giren traktör adedine de işaret etmiştim. Bu faydalı makinelerin memleketimizde çoğalması; bizi, biri içtimai, diğeri hukukî iki mühim mesele ile karşı karşıya bulundurmaktadır. İçtimai kısmı; birçok toprak işçisinin yer yer işsiz kalmasına taallük etmektedir, ilerde doğması, muhtemel bir sosyal buhranın önüne geçmek için tarım işçileri tasarısında bu esasî meselenin de yer bulacağını tabîi addetmekteyim. İş hayatının nizamlanmasında faal bir unsur olan sendikalar gelişme istidadı göstermektedirler. 1950 yılında, sayıları 88 olan, ve 76 bin üyesi bulunan sendikalarımız, 1951 yılında, 162 ye çıkmış, ve üye sayısı 112 bin 800'ü bulmuştur.

Bu yıl, işçilerimizin hayati ehemmiyette bir ihtiyacına cevap veren hastalık sigortasının, 6 ilimizde tatbikına geçilmiştir.

Geçen yıl yürürlüğe giren ihtiyarlık Sigortası Kanununa göre, bu yıl yaşlı işçilerimize, ihtiyarlık aylığı bağlanmasına fiilen başlanmıştır. Malî kaynakları uzun vadeli yatırma mevzuunu teşkil eden bu sigortanın, birikmiş ve birikecek fonlarından bir kısmının meskensiz işçiler tarafından kurulacak yapı kooperatiflerine ikrazı için gerekli tedbirler alınmıştır.

İşçi sigortaları sağlık tesisleri, geniş ölçüde takviye edilmiştir, işçilerimizin umumi hastalıklarına tahsis edilen yatak sayısı 600'e yükselmiştir. Ayrıca geçen yılı Bay Süreyya İlmen tarafından, Kuruma hibe edilen Narlı Çiftliğinde 100 yataklı bir sanatoryumun inşası tamamlanmış, aynı yerde her türlü fennî tesisatı ihtiva eden 300 yataklı bir sanatoryumun da inşasına başlanmıştır. İstanbul'da yapılmakta olan iki büyük dispanser de önümüzdeki yılın ilk aylarında hizmete girmiş olacaktır. (*Bravo sesleri*)

Aziz arkadaşlar,

Şimdi de işçileri Bakanlığının faaliyetinden bahsedeceğim. Bugün tatbik mevkiinde olan kanun hükümlerinin yeni bir zihniyetin ışığı altında gözden geçirilmesine lüzum vardır. Bu cümleden olmak üzere, demokrasinin ilk tezahür ettiği bir muhit olan köy şahsiyetini, belde hayatını ve özel idare faaliyetlerini demokrasi için elzem telâkki ettiğimiz hükümlerle cihazlandırılmak gayesiyle hazırlanan Köy Kanunu, Belediyeler Kanunu ve özel idareler Kanunu tasarıları, demokratik icaplara uymıyan Memurin Muhakemat Kanunu yerine, yeniden hazırlanan Memurların Muhakeme Usullerine ait Kanun tasarısı, mülkiyet haklarının teminatı cümlesinden olarak, gayrimenkul mallara karşı vuku bulacak tecavüz hakkındaki hükümleri daha müessir ve adalet esaslarına daha uygun bir hale getiren 2311 numaralı Kanunun tadiline dair kanun tasarısı, büyük şehirlerimizde husule gelen

nüfus kesafeti dolayısıyla ön plâna geçmiş bulunan ucuz evler meselesini halletmek ve gecekondular ıstırabına son vermek maksadiyle hazırlanmış bulunan (Bina Yapımını Teşvik ve izinsiz Yapılan Binalar hakkındaki Kanun) tasarısı, nüfus işlerimizi ıslah maksadiyle tanzim edilen Nüfus Kanunu ve Nüfus Yazımı Kanunu tasarısı, Devletin ve vatandaşların can ve mal kaybına sebep olan tabii âfetlerden önce ve sonra alınacak tedbirlere dair hazırlanmış bulunan Tabii Âfetler Kanunu tasarısı muhterem Meclisinizin tetkikine sunulmuş bulunmaktadır. Zabitanın birleştirilmesi ana fikri etrafında girilen hazırlıklar, polis teşkilâtında, çarşı ve mahalle bekçileri hizmetlerinde yapılması tasarlanan ıslahat ile birlikte, tekmil yurt, zabıta hizmetlerinin muayyen ve ileri bir tip üzerinde kurulmasını sağlayacaktır. Bekçilere taallük eden kanun tasarısı Sayın Meclisinize sunulmuştur; diğerleri de peyderpey tetkiklerinize arz edilecektir.

Modern devlet idaresi telâkkilerindeki inkişaf karşısında eskimiş bir halde bulunan, memurların hukuki durumlarına ait mevzuatımıza, yeni bir şekil verilerek gayesiyle düzenlenmiş bulunan Memurlar Kanunu tasarısı da Meclisinize sevk edilmek üzeredir.

Aziz arkadaşlarım,

Ordumuzun teşkilâtlanmasında, siyasi icaplarla askerî ihtiyaçları, birinci derecede göz önünde bulunduruyoruz. Bu esasa göre, mütemadi bir gayret sarf olunmaktadır. Geçen devrede, önemine işaret ettiğimiz Gedikli Erbaş.(Astsubay) Kanunu, muhterem heyetinizce kabul olunmuştur. Bu defa da, yedek subaylarımızın yeni eğitim usulüne göre, yetiştirilmelerini sağlamak maksadiyle, sınıf okullarında eğitim usulü ihdas edilmiş; ve buna ait yeni bir Yedek Subay Kanunu hazırlanmıştır. Gittikçe gelişmekte olan Ordu Donatım Teşkilâtının muhtaç olduğu elemanları yetiştirmek için, Teknik erbaş sınıfı unvaniyle yeni bir askerî sınıfın ihdası zaruri görülerek, ayrı bir tasarı hazırlanmıştır. Bu tasarıda aynı ehemmiyette bir ihtiyaç olan kıta erbaşı için, yeni bir hizmet sınıfının esasları yer almıştır. Uçuculuk ve denizaltıcılık gibi, ağır ordu hizmetlerinde bulunanlara münasip bir tazminat verilebilmesini derpiş eden bir kanun tasarısıyla, ordunun yeni teşkilât ve eğitim usulüne muvazi olarak bir “Terfi Kanunu” tasarısı vücuda getirilmiştir.

Ordu sicil müessesesinin terfi mesnet olması lâzım gelen kabiliyet ve ehliyetleri ilmî esaslara göre, katiyetle meydana koyacak ve kıymetlendirecek kuvvette tanzimi yolundaki çalışmalar sona ermek üzeredir. Söylediğim, bu üç mevzua ait kanun tasarılarının, Yüksek Meclisinize yakında takdimi mukarrerdir. 1951 yılında, okul ve kurslarda faaliyet genişlemiş, öğrencilerin sayısı çoğalmıştır; bunun neticesi olarak, askerî okul ve müesseselere yenileri ilâve olunmakla beraber geçenlerde, bir de Hava Harb Okulu açılmıştır.

Arkadaşlarım,

Millî varlığımızın en büyük teminatı bütün Silahlı kuvvetlerimiz demek olan Ordumuzdur. Orduların kuvvetleri, maddiyat ve maneviyatı ile ölçülür. Ordumuzun teçhizatı, teslihatı seri bir tekâmül seyri takibederek artmaktadır. Maneviyatına gelince; Nasıl bir kudrete sahip olduğunu, Kore’de, ecdadının şehamet dolu tarihine yeni şeref sahifeleri ilâve etmek suretiyle fiilen göstermiştir. (*Şiddetli ve süreklî alkışlar*).

Bütün Türk camiasının tarihî hamasetini, asaletini temsil eden bu muazzam millî varlıkla iftihar etmek hakkımızdır. (Şiddetli alkışlar.)

Çok muhterem Milletvekilleri,

Şimdi, söz sırası, günün meselesi olan harici politikamızın esası hakkın-da mâruzâtta bulunmaya gelmiştir: İkinci Dünya Harbinin bütün tahribatına ve mahrumiyetlerine katlanmış olan beşeriyet, bu sene de maalesef, beklediği sulh ve sükûna kavuşamamıştır.

Hür dünya milletleri tarafından gösterilen samimî sulh arzuları, mukabelesiz kalmış ve iki ideoloji arasındaki uçurum gitgide derinleşmiştir. Bu karanlık man-zaraya rağmen, istikbale emniyetle bakmak imkânını veren ferahlatıcı unsurlar da yok değildir. Bizim de bağlı bulunduğumuz idealleri, ve emniyeti tehdit eden bü-yük tehlikeyi, hür dünya milletleri, daha iyi anlıyarak, aralarında sıkı bir işbirliği yapmak suretiyle sulh cephesini gün geçtikçe kuvvetlendirmektedirler. Kore teca-vüzü karşısında, Birleşmiş Milletlerin hayırlı işbirliği, hür dünyanın benimsediği dâva uğrunda atılmış ilk müdafaa adımının maddi tezahürü olmuştur. Bu hareket tarzı, Birleşmiş Milletler kararlarının isabetini, tevali eden hâdiselerle, daha bariz bir şekilde ortaya koymuştur.

Cumhuriyet Hükümetinin, bu karara iştiraki, ve askerlerimizin, Kore’de gös-terdikleri, milletimize has kahramanlıklar, Türkiye’nin milletlerarası mevkiini ve prestijini bugünkü yüksek derecesine çıkarmakta büyük bir âmil olmuştur. (*Alkış-lar*) Bu vesile ile Kore şehitlerimizin mukaddes hâtıralarını taziz ederken, gazileri-mizi, takdirle ve şükranla anmayı şerefli bir vazife sayarım. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Aziz arkadaşlarım,

Emniyet dâvamızı ilk iş olarak ele almış olan bugünkü iktidarın bu yolda mü-him bir muvaffakiyet daha temin etmiş olduğunu sizlere söylemekten büyük bir memnurluk duymaktayım. Bildiğiniz gibi, Atlantik Konseyi, Ottawa’da akdettiği son toplantıda, Türkiye’yi üye devletler parlâmentolarının tasdiki kaydıyla, eşit haklarla Pakta iltihaka davet etmeye karar vermiştir. (*Sürekli alkışlar*) Bu mûna-sebetle, umumi emniyet çerçevesi içinde, bizim de emniyet dâvamıza karşı, başta Birleşik Amerika Devletleri olmak üzere, anlayış gösteren bütün dost üye devletle-re, bu kararlarından dolayı samimî teşekkürlerimizi, huzurunuzda ifade etmekle, hepinizin ve milletimizin içten gelen duygularına tercüman olduğuma eminim. (*Sürekli alkışlar*).

Atlantik camiasına iltihak edince, paktın diğer üyelerine bahşettiği aynı hak-lardan istifade edecek olan Türkiye’nin, iltihaktan doğacak vecibeleri de tam sa-dakatle yerine getireceği şüphesizdir. (*Bravo sesleri Alkışlar*). Pakta kabulümüzün, askerî ve iktisadi bir takım tatbikat meselelerinin hallini icabettireceği tabiidir.

Bu mevzular üzerinde şimdiden ve ihzari mahiyette fikir teatisinde bulun-mak üzere, Amerika Birleşik Devletleri müşterek Kurmay Başkanları Komitesi Re-isi General Omar Bradley, İngiltere İmparatorluğu Genel Kurmay Başkanı Mareşal Sir William Slim ve Fransa Genel Kurmay Başkanları Komitesi İkinci Reisi Or-general Charles Lecheresden mürekkep bir heyetin, 12 Ekimde Ankara’ya geldiği malûmunuzdur. Dost ve müttefik devletlerin bu mümtaz şahsiyetlerini aramızda görmekten bahtiyarlık duyduk. Tam bir samimiyet havası içinde yapılmış olan bu

temaslar, iki tarafın kendi görüşlerini birbirlerine açıkça ve teferruatiyle izah etmelerine imkân vermiştir. Görüşmelerde, bittabi, Orta - Doğu meselesi de mevzuubahis olmuştur. Ortadoğu'nun korunması, hür dünyanın stratejik ve iktisadi icapları bakımından büyük ehemmiyeti haizdir; ve bu, bilhassa, o bölgeye mücavir olan memleketimiz için, hayati bir mahiyet arz etmektedir.

Atlantik Paktı camiası içinde diğer üye Devletlerle, eşit şartlar dâhilinde, bütün icabatı ile mevkiimizi alınca, bundan ayrı olan ve henüz tahakkuk sahasına intikal etmemiş bulunan Orta Doğu müdafaası tertibatı için de, müşterek tedbir alınmasına kuvvetle taraftar bulunuyoruz.

Kurulması mukarrer bu tertibe Orta - Doğudaki bütün dost devletlerin de katılmaları, bizzat kendi menfaatleri, ve umumi menfaat bakımından hayırlı olmaktadır. (*Alkışlar*).

Dünyanın bu nazik anlarında, memleketimize yaptığı askerî ve iktisadi yardımlarla, bizde, şükran duyguları uyandıran. Birleşik Amerika Devletleri başta olmak üzere, pek yakında kendileriyle Atlantik Paktı camiası içinde de, işbirliği yapacağımız müttefiklerimiz İngiltere ve Fransa ile ve Paktın âzası diğer dost devletlerle mevcut münasebetlerimizi daha da inkişaf ettirmeyi büyük bir samimiyetle arzu ediyoruz. (*Alkışlar*). Bugün dünya sulhunun müştereken korunması işindeki önemli hissesini takdir etmekte bulunduğumuz demokratik İtalya'nın, bu vazifesini, mevkiinin ehemmiyeti ile mütenasip bir nispette başarabilmesi için, Birleşmiş Milletler Teşkilâtı içinde yer almasını ve millî gayretlerini tahdit eden ahdî engellerden kurtulmasını temenni ederim. (*Alkışlar*). İspanya ile elçiliklerimizi, karşılıklı olarak büyük elçiliğe yükselttik. Bu Akdeniz Devletiyle, hür dünya arasında daha sıkı bir işbirliğinin kurulması, umumi barış menfaati bakımından her halde faydalıdır.

Federal Batı Almanya ile aramızdaki harb haline hukukan nihayet verilmesi üzerine oradaki siyasi misyonumuz da büyük elçiliğe kalb olunmuştur. (*Alkışlar*). Japonya ile akd olunan Sulh Muahedenamesini, Türkiye de imzalamıştır. Komşumuz ve yakın dostumuz Yunanistan'ın bizimle beraber Atlantik Pakta iltihakı kararını, büyük memnunlukla karşıladık. (*Alkışlar*).

Bu memleketle, aramızdaki sıkı iş birliğinin, pakt teşkilâtı içinde daha verimli inkişafa mazhar olacağından eminim. Yakın Doğu'daki komşularımız Arap devletleriyle İrana' karşı beslemekte olduğumuz iyi niyetler, tekrar bahis konusu edilmeye hacet bırakmıyacak kadar açık ve herkesin malûmudur.

Son zamandaki siyasi faaliyetlerimize, dostlarımızdan bazılarınca, bizim bu hakiki ve dürüst düşüncelerimizi aksettirmekten uzak, ve yanlış bir mâna verilmekte olduğunu esfle görüyorum. Bu yanlış tefsirlerin, karşılıklı menfaatlerimiz bakımından, geçici olması temenniye şayandır.

Ürdün'ün, Muhterem Meliki, büyük dostumuz Majeste Abdullah'ın, menfur bir suikaste kurban oluşunun elemiyle kalbimiz doludur. Rahmetlinin, üç dört ay evvel Ankara'ya yapmış oldukları ziyaretleri hepimiz üzerinde mühim tesir bırakmıştı. Zekâsı, açık kalpliliği ve hâdiseleri realist bir görüşle tahlili, bize, bu tecrübeli Hükümdarı çok sevdirmişti. Şimdi de, bilvesile ziyaretleri hâtırasından bahsetmek benim için hazin bir vazife olmuştur. Eski dostumuz Afganistan'ın değerli Hükümet

Başkanı, Altes Şah Mahmut Han'ın memleketimizi ziyaretleri, aramızdaki kadim dostluk bağlarını bir kat daha kuvvetlendirmiştir. Kardeş memleketin, büyük ve mümtaz devlet adamını aramızda, aziz misafirimiz olarak görmekten hakiki zevk ve bahtiyarlık duyduk.

Hindistan'ın Millî Eğitim Bakanı Ekselans Mevlâna Ebukelâm Azad'ın ziyareti, memleketimiz arasındaki dostluğun samimî bir tezahürü olmuştur.

Pek kuvvetli ve samimî bağlarla bağlı olduğumuz ve saadetinin, refahının tezayüdünü candan dilediğimiz dost Pakistan Milletinin son günlerde uğradığı millî matemi pek yakından hissettik.

Sayın Milletvekilleri,

Bildiğiniz gibi barışçı ve realist olan dış politikamız, milletlerin hukuk eşitliği, milletler arası işbirliği, müşterek emniyet ve iyi komşuluk esaslarına dayanmaktadır. Bu prensipler üzerine bina edilmiş olan ve sulhün korunmasını ve milletlerin her sahada refah ve inkişafını sağlamak gayesini güden Birleşmiş Milletler Teşkilâtına bağlılığımızı her vesile ile ilân ettik ve bu Teşkilâtın daha müessir bir surette işlemesi için elimizden gelen gayreti esirgemedik.

Aynı mülâhazalarla, memleketimiz; milletlerarası tesanüdü ve kalkınmayı hedef ittihaz eden Avrupa Konseyi, Avrupa İktisadi İş Birliği Teşkilâtı ve Avrupa Tediye İttihadının çalışmalarına faal bir surette iştirak etmektedir.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin Sayın üyeleri,

Uzun süren mâruzâtım, burada sona ermiştir. Geçen mesai yılınız, devamlı ve verimli olmuştur. Bu çalışma yılında da yeni ve feyizli eserlerinizin, millet namına değerli hizmetlerinizin, bahtiyar şahidi olacağımdan eminim. Bu dilekle ve hürmetle, millî iradenin tecelligâhı olan Büyük Meclisimizi selâmlıyarak, huzurunuzdan ayrılıyorum. (*Şiddetli ve sürekli alkışlar, bravo sesleri*).

DOKUZUNCU DÖNEM

DÖRDÜNCÜ YASAMA YILI

Birinci Birleşim

1 Kasım 1952 Cumartesi

Birinci Oturum

Açılma Saati: 15:13

Geçici Başkan: Başkanvekili Muhlis Tümay

Geçici Kâtipler: Fûruzan Tekil (İstanbul), İbrahim Kirasoğlu (Kayseri)

Cumhurbaşkanı Celâl Bayar

Çok Sayın Milletvekilleri,

Türkiye Büyük Millet Meclisinin Dokuzuncu Döneminin Üçüncü Toplantı yılını açıyorum. Millî iradeyi, şerefle temsil eden siz muhterem arkadaşlarımı, hürmet ve muhabbetle selâmlarım. Geçen yıl, aziz memleketimiz için, geniş bir çalışma yılı olmuş, alınan iktisadi tedbirlerin iyi neticeleri, süratle elde edilmeye başlanmıştır. Bütün bu gayretlerin önümüzdeki yıl, daha çok inkişaf edeceğine, daha ileri ve müsmir neticeler alınacağına, muhakkak nazariyle bakmaktayım.

Vatandaşlarımız, memleketteki emniyet ve istikrar sayesinde, işleriyle, güçleriyle meşgul olmanın huzuru içindedirler.

Herkes bugününden emin, yarınından, daha ümitlidir. Yeni teşri devresine girmekte olduğumuz şu sırada, memleketin umumi manzarasını böylece çizmek mümkündür.

Sayın Arkadaşlarım,

Memlekette iş hacminin artması, umumi faaliyetin hızlanması nispetinde, mahkemelerin işleri çoğalmaktadır. Adalet bünyesinde, buna göre, yeni mevzuata ve adlî teşkilâtın tevsiine lüzum görülmektedir. Bu sebeple, ihtiyaçlarımızı karşılayacak mühim kanunlardan bir kısmı, son iki yıl içinde Yüksek Meclisçe kabul edilmiş bulunmaktadır.

Dâvaların sürat ve suhuletle neticelendirilmesi maksadiyle hazırlanan Hukuk ve Ceza Usulü kanunları, bünyelerinde istinaf mahkemelerini de ihtiva eden, Genel Mahkemeler Kuruluş Kanunu, ve diğer bâzı kanun tasarıları, Muhterem Heyetinize arz edilmiştir. Bu kanunların yürürlüğe girmesi, hakkın teyit ve tecellisini daha da kolaylaştırmış olacaktır. Geçen yıl bütçesinde kabul buyurduğunuz kadro ve tahsisat ile 42 ilçedeki tek hâkimli mahkemeler, çift hakimli asliye mahkemeleri haline çevrilmiş ve 50 bucakta, yeniden sulh mahkemeleri ihdas olunmuştur. Halen tek hâkimli ilçelerin, çift hakimli asliye mahkemelerine çevrilmesi ve bucak mahkemeleri adedinin çoğaltılması yolundaki mesaiye devam olunmaktadır.

Aziz Milletvekilleri,

Türk Milletinin muasır dünya medeniyeti içinde, haiz olduğu mümtaz mevkiî, devamlı şekilde muhafaza etmesi mevzuunda, Yüksek Meclisin gösterdiği dikkat çok yerindedir.

Bâzı hâdiselerin zuhuru üzerine, geçen yıl Hükümetin isabetli bir görüşle, Yüksek Meclisinize sevketmiş bulunduğu “Atatürk aleyhine işlenen Suçlar hakkında Kanun” tasarısını, kabul buyurmuş olmanız, Meclisinizin bu hususta dikkatli ve kararlı olduğunun bariz bir delilini teşkil eder. (*Alkışlar*) Yine geçen yıl, memleket içinde, yapılmak istenen ve kanunlarımızla esasen menedilmiş bulunan, müfrit solculuk cereyan ve tahrikatına karşı da, demokratik rejimimizi ve millî bünyemizi kurmak gayesiyle, mevcut kanuni hükümlere vuzuh veren ve müeyyideleri kuvvetlendiren tasarımı, kanunlaştırmak suretiyle de, göstermiş olduğunuz azim ve kararın, siyasi ve içtimai emniyetimiz üzerindeki kıymet ve ehemmiyetine de işaret etmeyi vazife bilirim. (*Alkışlar*)

İki başlı müfrit cereyan ve tahriklere karşı, bu suretle kanuni hükümler tedvin etmenin faydalı neticelerinin, derhal görülmeye başladığını kaydederken, memnunluk duymaktayım. Adalet cihazının, millî bünyemizin müfrit hareketlere karşı, korunması mevzularında, Büyük Meclisçe gösterilen bu hassasiyete muvazi bir anlayışla hareket edeceğinden emin olmak isterim.

Bu münasebetle, bir noktaya daha işaret etmeliyim; bugün memlekette gerilik bahsinde münferit vakaların, geniş cemiyet hayatı içindeki her hâdise gibi, normal üstünde bulunmadığıdır.

Şüphesiz, her zaman, her yerde, dimağlarını kara taassuptan kurtaramayan mahdud sayıda insanlar bulunabilir, ve ilerde de görülecektir. Fakat, bu müfrit hareketler, derhal layık oldukları akıbete uğriyacaklar ve amme vicdanının tepkisi içinde eriyceklerdir. (*Soldan şiddetli alkışlar, bravo sesleri*) Hal böyle iken, şahsi ihtiras, veyahut bir siyaset taktiği ile, güya inkılâplar tehlikede imiş gibi gösterek, imtiyazlı bekçiler sıfatını takınmak isteyenlerin, zaman zaman ortaya çıktıkları görülüyor. (*Soldan bravo sesleri, şiddetli alkışlar*). Bunların da, normal durumu infial ve vatandaşları huzursuzluğa sevk etmek bakımından, gerilik temayülleriyle hareket edenler kadar, amme huzuruna zararlı olduklarını söylemek yerinde olur. (*Soldan, bravo sesleri, şiddetli alkışlar*)

Türk Milletinin hakiki mümessili olan Büyük Meclisin icabettiği takdirde, cemiyet nizamını korumak ve Milletimizi, muasır medeni seviyede tutmak için, her zaman lüzumlu tedbirler alacağından, kimse şüphe edemez. (*Soldan bravo sesleri, alkışlar*)

Cumhurbaşkanı olarak ben, ve tuttuğu yol ve bağlı bulunduğu prensipler herkeşçe malûm olan Hükümet, bu hususta bizlere düşen vazifeyi yerine getirmeyi, bir vatan ve şeref borcu bilmekteyiz. (*Soldan bravo sesleri, şiddetli alkışlar*)

Sayın Arkadaşlarım,

Sosyal sağlık alanındaki çalışmaların başlıca gayesi, vatandaş sıhhatinin muhafazası, hastaların, hergün biraz daha takviyesine çalıştığımız sıhhi teşkilâtımızın, yardımına mazhar olabilmesidir. Sağlık Bakanlığı, içtimai bünyemiz için bir tehlike mahiyetini taşıyan, verem, sıtma, trahom, frengi hastalıklarıyla mücadeleyi ön plânda tutmaktadır.

Verem hastaları için 1950 yılında yatak mevcudu 1090 iken, 1951 yılı sonunda 4 bin 107’ye çıkarılmıştır. (*Bravo sesleri*) 1952 yılı sonuna kadar bu miktara, 1250 yatak daha ilâve edilmiş olacaktır. Yurdun sekiz bölgesinde bin yataklı, tam kadro

ve teçhizatlı birer bölge verem hastanesi kurulması işi muayyen bir programa bağlanmıştır.

Bu hastanelerin ilk ana pavyonlarını teşkil eden binaların inşaları, İzmir ve Trabzon'da sona ermek, Samsun, Diyarbakır, Adana ve Gaziantep'de de inşaatla başlanmak üzeredir.

Sıtma mücadelesi de çok genişlemiştir. Geçmiş senelerde mücadele için ancak 100 ton D.D.T sarf olunurken, bu yıl 930 ton sarfiyle mücadele hızlandırılmıştır.

Frenji mücadelesinde tarama ekipleri artırılmış, fennin son usulleriyle tedaviye ehemmiyet verilmiştir. Trahomla mücadele sahasına, bu yıl, Tunceli, Bingöl, Erzincan, Bitlis, Erzurum, Van ve Muş illeri de alınmıştır. Yeniden. 100 köyde, tedavi evleri açılmaya başlamıştır. Kızılay'ın yardımı ile, motorlu vasıtalar artırılmış, trahomun tedavisinde, en yeni ve müessir ilâçlar, bol miktarda temin edilmiştir. Kilis'te yeniden açılan Trahom Hastanesinde, bir Trahom-Tetkik ve Personel Enstitüsün kurularak, faaliyete geçirilmiştir.

Kuduz tedavi müesseselerine ilâveten, Elazığ'da başlanılan yeni bir hastanenin inşası ikmal edilmiştir.

Sağlık müesseselerine de ehemmiyet verilmiş ve bu cümleden olmak üzere, Edirne, Bitlis, Sinop ve Bilecik'te birer hastane ve Şişli Çocuk, Ankara Numune hastanelerinde ayrıca birer pavyon inşasına başlanılmıştır. Bu sene yeniden, Erzurum, Trabzon, Diyarbakır ve İzmir'de dört hemşire okulu açılmıştır. Kızılay Derneği, Hükümetin gösterdiği yerlerde, sıhhi kurumlar inşası için, 4 milyon lira tahsis etmiştir. Bu para ile, Muş'ta bir "Devlet Hastanesi", Ankara'da bir "Kanser Hastanesi" ve "Enstitüsü", İstanbul'da yüksek tahsil gençliği arasında hastalananlar için bir sanatoryum, Ankara'da bir verem pavyonu, İzmir'de bir doğum pavyonu ile hemen hepsi Doğu illerimizde olmak üzere, 9 sağlık merkezi binası yaptırılacaktır. *(Alkışlar)*

Önümüzdeki yıllarda, memleket sağlığının ehemmiyetine göre, vereceğiniz tahsisatla, bu feyizli mesaiye devam olunacaktır. Sağlık bahsinde hastalıklarla mücadele teşkilâtının artmasıyla, İktisadi hayatta fazla mahsul elde edilmesi suretiyle müşahade edilen gelişme birbirine muvazi olarak mütalâa edildiği zaman, memleket nüfusu için ne mesut bir sonuca varılacağını, bilhassa tebarüz ettirmek isterim. Sıtma Mücadele Teşkilâtının çalıştığı 19 ilimizdeki, 7 bin 800 köyde, yapılan devamlı tetkikler, son yıl içinde, buralardaki ölümlerin binde 11, doğumların binde 32 olduğunu, ve dolayısıyla senelik nüfus artışıımızın -mücadele bölgelerinde bile- senede binde 21'den yüksek bir ortalama muhafaza ettiğini göstermiştir. Bu ihsai malûmata göre, memleketimizde bu yıl, (yarım milyonluk) umumi bir nüfus artışını beklemek ve bu nüfusun ilerideki senelerde, hendesi bir nispetle fazlalaşacağını ümit etmek yerinde olur. *(Bravo sesleri)*

Sayın Milletvekilleri,

Şimdi de memleketin kültür hayatından, millî eğitim dâvamızdan bahsedeceğim. 1951 yılında, köy okulu inşası için, 8 milyon 800 bin, 1952 yılında 10 milyon lira tahsisat vermiştiniz. Bu ödeneklerle, çoğu doğu bölgemizde olmak üzere, geçen yıl 570, bu yıl da, 568 köy okulu binası yeniden inşa edilmiştir. *(Alkışlar)* Evvelce, yalnız köylülere mahsus bir mükellefiyetle, köy halkına yaptırılan okul binalarından çoğunun, tamir kabul etmiyecek durumda bulunduğu, ve hattâ bazılarının,

inşaatın fenalığından yıkılmakta oldukları görüldüğünden, yeni okul binalarının sağlam ve yeni öğretim etaplarına uygun bir tarzda inşalarına, bilhassa dikkat edilmiştir. İlkokul öğrenci adedine gelince, bu yıl, bir evvelki yıla nazaran, (24 bin 547) fazla öğrencinin okullara devamı sağlanmış; aynı zamanda ilkokul öğretmen kadroları sayı ve derece itibarıyla hayli genişletilmiştir.

Bundan başka, çocuklarımız, başarısızlıkları teftiş raporları ile tesbit edilen 1000 kadar eğitmenin elinden alınıp ehliyetli öğretmenlerin talim ve terbiyelerine tevdi edilmişlerdir. (*Bravo sesleri*)

Geçen sene kabul buyurduğunuz 5974 numaralı Kanun gereğince, dört yıl için ilkokul öğretmenleri maaşları tahsisatına (53 milyon) liralık bir ilâve yapılmıştır. Bu suretle mesleğe, dört yıl içinde, yeniden maaşlı 10 bin ilkokul öğretmenin iltihakları temin edilerek, ücretten maaşa geçirilecek öğretmenlerle bunların sayıları, 27 binden 43 bine yükselmiş olacaktır. (*Alkışlar*).

Bu kanunla terfi hak kazanmış ve kadrosuzluk yüzünden terlileri yapılmamış 2 bin 300 öğretmenin terfileri sağlandığı gibi önümüzdeki yıllardaki terfi imkânları da temin edilmiştir.

Bütün bunlar, tahsil hayatının temelini teşkil eden ilköğretime verilen ehemmiyetin derecesini göstermektedir. Bugün takip ettiğimiz ilköğretim sisteminde, kemiyetten fedakârlık etmemek şartıyla, keyfiyete ehemmiyet vermek prensibi hâkimdir. İlkokuldan sonra, ortaokul talep ve ihtiyacı da kendini göstermiştir. Mümkün olduğu kadar az zaman zarfında, gerekli ders aletleri ile, bütün ilçelerde ortaokul açılması lâzım gelmektedir. Mahallî ortaokul inşası teşebbüslerine yardım için, 1950 yılı bütçesiyle 100 bin, 1951 bütçesiyle 300 bin lira verilmişti. Bu yıl, yardım miktarı 1milvon 500 bin liraya çıkarılmış ve 31 ilçede yeniden ortaokul açılmıştır.

Arkadaşlar;

Güzel sanatlar, milletlerin medeni hayatında, bedîî zevkinde vâsıl oldukları seviyeyi gösteren ölçülerin en mühimlerinden biridir. Her şubesiyle Türk'ün ince zevkini temsil eden güzel sanatların inkişafını sağlayan gayretlere devam olunacaktır. Ayrıca, topraklarımızda maddi ve mânevi kıymetleriyle uyuyan arkeolojik eserlerin tarihe maledilmesi için, gösterilen dikkat ve gayret, önümüzdeki yıllarda daha da artırılacak, müzelerimizin zenginleşmesine hizmet edilecektir. Ankaradaki Eti Eserleri Müzesi, bugünkü durumu ile bir Eti Eserleri Etüd Merkezi halini almıştır.

Aziz Milletvekilleri:

Memleketimiz, her sahada hızla makineleşmektedir. Bu medeni vasıtaları, hususiyetlerine göre kullanacak, icabında tamir edecek, yetişmiş elemanlara çok muhtacız. Bu mevzu da ehemmiyetle ele alınmıştır. Makine ziraatinin tekasüf ettiği Adana, İzmir bölgelerinde, motor teknisiyen ve teknikerleri yetiştirmek üzere iki makine ve motor enstitüsünün temelleri atılmıştır.

Teknik öğretimin, bütün sahalarında, yeni şubeler açılmaktadır. Bunlardan Adana geçen yıl, Tekirdağ, Eskişehir, Konya, Sivas şubeleri de bu yıl çalışmaya başlamışlardır. Teknik eleman yetiştirme hususunda, Tarım Bakanlığı da, ayrıca uhdesine düşen vazifeyi yapmaktadır.

Bu yıl, yeniden bir ziraat makinist okulu ve muhtelif ihtisas kolları için tekâmül kursları açılmış; bu kurslardan. bin sekiz yüz yetmiş kalifiye makinist mezun olmuş, ayrıca kendi kendine yetişenlerden imtihan suretiyle bin beş yüz kadar ziraat sürücü ve makinistine de ehliyetname verilmiştir. Küçük sanat erbabı ile fabrikalarda ve muhtelif iş yerlerinde çalışan vatandaşlara gelince, bunların da meslekî bilgilerini artırmak için açılan meslek kurslarına ve bu arada yapı kursları-na, hususi bir ehemmiyet verilerek, adedleri çoğaltılmıştır.

Köy gezici biçki-dikiş kurslarının sayısı, 473'e çıkarılmıştır. Bu ders yılı başın-da, yeniden, üç orta kız sanat okulu, enstitü haline getirilmiş ve 11 akşam kız sanat okulu açılmış, yedi, akşam kız sanat okulu da, orta kız sanat okuluna tahvil olun-muştur. Memleketin muhtelif yerlerinde mecmu değeri 5 milyon lira) tutan sanat enstitüsü binası inşaatına başlanmıştır. Kız enstitülerimiz, teknik okullarımız, eği-tim hayatında, faydaları ile mevki alan kıymetli müesseselerimizdir. Yüksek Meclis-inizin takdir ve müzaharetine mazhar olacaklarını ümit ederim.

Bugünkü iktidarın siyasi programında, "Doğu'da yüksek bir kültür merkezi tesisinin" yer aldığı malûmdur. Geçen senelerdeki mâruzâtım arasında, Doğu'da bir üniversitenin tesisi lüzumuna, ben de temas etmiştim. Yüksek Meclisinizce ka-bul duyurulan ödenekle, mütehasıs bir "ilim heyeti" ne, icab eden tetkikler yaptı-rılmış ve neticede: Doğu'da bir üniversite kurulması için lâzım gelen şartların mev-cut olduğu ve böyle bir müessesenin Doğu'nun içtimai seviyesinin yükselmesine, maddi ve mânevi bakımdan kalkınmasına hizmet edeceği kanaati teyit edilmiştir. (*Soldan bravo sesleri, alkışlar*).

Müstakbel Doğu üniversitesinin kuruluş kanunu tasarısı, hazırlanarak yüksek tasvibinize arz olunmuştur.

Sayın Milletvekilleri,

Memleket ekonomisinin temelini teşkil eden zirai istihsalimizde görülen fe-yizli inkişaf, istikbal için ümitlerimizi artırmaktadır. Dış ticaretimizde, döviz temi-ni bakımından ehemmiyetli bir mevki alan pamuk mahsulümüzde, yıldan yıla, bir artış müşahade edilmektedir. 1950'de (122 bin 400) ton olan lif pamuk istihsalimi-zin bu yıl (180 bin) tona erişeceği tahmin edilmektedir. 1962 yılı hububat rekoltesi, iyi bir mahsul yılı sayılması icab eden 1951 yılı mahsulünden, bugünkü tahminlere nazaran, (1 milyon 600 bin) ton fazlasıyla, (12 milyon 280 bin) tonu bulmuş ola-caktır. (*Bravo sesleri, alkışlar*).

Bu istihsal durumu karşısında, memleket ihtiyaçları için, gereken miktar ile ihtiyat stokları ayrıldıktan sonra, (bir buçuk milyon ton) kadar hububat ihraç edebileceğimiz, anlaşılmaktadır. Elde ettiğimiz bu netice, zirai istihsal sahasında, memleketimizin ne kadar geniş imkânlara mâlik bulunduğunu ve bilhassa dünya hububat ihtiyacının karşılanmasına yardım mevzuunda, nasıl faal bir oynayabi-leceğimizi göstermesi bakımından mühimdir. Eskiler, "Türkiye bir ziraat memle-ketidir" diyorlardı. Evet, düne kadar, gıdasını yabancı buğdayı ile tamamlayan bir ziraat memleketi idi.

Antep, bugün bir buçuk milyon ton hububat ihraç edecek bir duruma gelme-siyle hakiki bir ziraat memleketi olmuştur. (*Bravo sesleri, alkışlar*). Sulama, gübre işleri daha ileri götürüldüğü ve randımanlara müessir bâzı fennî tedbirler de yerine

getirildiği takdirde, bugünkü ekim sahası hudutları içinde, umumi istihsalin bir misli artacağını salâhiyetli mütehasşısar ifade etmektedirler. Bu görüşe, hububat mahsulünün artışında, iktisadi tedbirlerin birinci derecede âmil olduğunu da ilâve etmek lâzımdır. Hükümetinizin, ekmek fiyatlarını yükseltmemek şartıyla, iç pazarlarda hububat fiyatını tutmak hususundaki azimli kararı, müstahsil için, emin ve elverişli bir fiyat istikrarı yaratmıştır. (*Soldan Alkışlar*).

Bu sebeptendir ki, çiftçinin istihsal gayreti artmış, memlekette modern istâhsal vasıtalarına rağbet çoğalmıştır. Bütün bu tedbirlerin, ve ele alınan zirai programların, bugün için başlıca hedefi; nüfusumuzun büyük çoğunluğunu teşkil eden köylü ve çiftçilerimizin istihsal kudretinin artırılması ile, satınalma gücünün ve hayat standardının, normal bir seviyeye çıkarılmasına hizmet etmektedir. (*Soldan Alkışlar*).

Yurdumuzun birçok yerlerinde, meyva bahçeleri tesisi, çay ekimi ve sanayii, yabani zeytinliklerin imarı hususlarında, istihsalin artırılması maksadiyle yapılan devamlı çalışmalar, müspet ve faydalı neticeler husule getirmektedir. Memleketin önde gelen servetlerinden biri olan hayvancılığın ıslah ve inkişafı hususundaki çalışmalarımız da, semeresini vermeye başlamıştır.

1950 senesinde, 56 milyona yaklaşan hayvan mevcudu, 1951 yılında, 60 milyona yükselmiş ve bu suretle, (3,5 milyarlık) bir servetin mümbit topraklarımızda barındırılması mümkün olmuştur. Hayvancılığın inkişaf ettirilmesi çareleri üzerinde durulurken, bizim için esas hareket noktası, bizzat köy ekonomisi olacaktır. Muayyen bir programla, köylü elindeki hayvanların ıslahına ve verimlerinin artırılmasına doğru süratle gidermenin daha büyük faydalar yaratacağına şüphe yoktur. Geçen yılki nutkumda da, ifade etmiştim. Bundan sonra hayvancılığın ıslahı yolundaki mesainin ağırlık merkezini, bu sahaya intikal ettirmek ve köylü vatandaşın, bu bakımdan da gelirini artırmak, meşkûr bir hizmet olacaktır. Memlekette iktisadi ilerlemeye muvazi olarak başlayan imar hareketi, kereste ihtiyacını artırmıştır. Buna karşı, ormanlarımızın takatinden, normal olarak istifade tedbirleri alınırken, hariçten de, Gümrük Resmi, mühim miktarda indirilmek suretiyle, kereste ithali teşvik olunmuştur. Geçen sene bu maksatla kabul buyurduğunuz kanunun faydası, şimdiden görülmeye başlamıştır. Memlekete, 1951'de, bütün bir sene zarfında, 45 bin metre küp kereste getirilmiş iken, 1952 yılının Temmuz ayına kadar ithal yekûnu, (46 bin) metreküpü bulmuştur. Sene nihayetine kadar, bu miktarın, 100 bin metreküpü bulacağı tahmin olunmaktadır.

Arkadaşlarım,

Sizlere, ormanlarımızı korumak ve rasyonel bir istihsal ve intifa sistemine bağlamak ve bu uğurda, yurttaşlarımızla iş birliği sağlamak sırasının geldiğini, arz etmek isterim. Gün geçtikçe ehemmiyeti artan yeni Orman Kanununun, bu devre içinde ve günün şartlarına en uygun bir şekilde çıkmasını, vatandaşlarımız sabırsızlıkla beklemektedirler. (*Doğru doğru sesleri*).

Aziz Milletvekilleri,

Toprak dağıtımı, sosyal ve ekonomik bünyemizde, ferahlık yaratan bir memleket hizmeti olarak ele alınmıştır. Gaye, çiftçiliği meslek ittihaz eden vatandaşların, aileleriyle birlikte geçimlerini sağlayacak ve emeklerini değerlendirecek araziye

sahip olmalarıdır. Bu yoldaki çalışmalar süratlendirilmiştir. 1950 yılı ilk yarısına kadar 17 Toprak Komisyonu faaliyette iken, bugün, 1952 yılında bu komisyonlarımız adedi, 64'e çıkarılmıştır.

1950 ortalarından 1952 Ekim sonuna kadar, 2 sene 10 ay içinde, 972 köyde, 62 bin 712 çiftçi ailesine 2 milyon 887 bin 509 dönüm arazi tevzi edilmiş ve bu köylerin hükmi şahsiyeti namına, 1 milyon 978 bin 852 dönüm mera tahsis olunmuştur. Muhtaç çiftçilere, lüzumlu kuruluş, onarma ve yıllık işletme kredisi de temin olunmuştur. Ayrıca çiftçilerin kendi vasıtalarıyla açamayacakları kadar oturmuş ham topraklar, teşkilâtın elinde bulunan traktör araçları vasıtasıyla açılarak dağıtılmaktadır.

İskân politikamızla güdülen gaye, göçmen ve mültecilerin, en kısa zamanda, kendi sanat ve meslekleri dâhilinde, memleket ekonomisine hadim birer unsur haline gelmeleridir Bulgaristan'dan yurdumuza gelen 154 bin 393 göçmen, Türk Milletinin sinesinde en sıcak yerini bulmuştur. (*Alkışlar*) Kendileri için şehir ve köylerde 22 bin 652 ev yaptırılmıştır. Bu sene zarfında da 6 bin 443 evin ikmaline çalışılmaktadır. Ayrıca, 15 bin 520 göçmen çiftçi ailesine 661 bin 369 dönüm arazi verilmiş, Ziraat Bankasından da 17 milyon 29 bin 604 lira donatım ve işletme kredisi sağlanmış, tohumluk ve yemeklik buğday tevzi olunmuştur. Tapulama işlerine gelince; memleketin muhtelif bölgelerinde çalışmalara fasılasız surette devam edilmektedir. 1950 yılının yedinci ayından itibaren başlamış olan tapulama faaliyeti neticesinde, 1951 yılının Ekim ayına kadar, tapulaması ikmal edilen 501 köyde, 400 bin gayrimenkule ilâveten bu yıl da, 318 köyde, 328 bin 706 gayrimenkulün haritaya müstenit tapu kayıtları tesis edilmiştir. Tapulaması ikmal edilen köylerde, mülkiyet ve sınır dâvaları sona ermektedir.

Memleketimizin sosyal bünyesinde son derece mühim rolü olan tapulama işlerinin, imkânlar artırılarak, daha kısa bir zamanda bitirilmesi için tedbirler alınmaktadır.

Sayın Milletvekilleri,

Bayındırlık Bakanlığımızın işleri, bu sene de, takdirinize lâyık bir şekilde inkişaf etmiştir. 1952 yılı Bayındırlık bütçesi, sağlanan kredi ve yardımlar dışında, 357 milyon lirayı bulmuştur. Yüksek Meclisinizin, Bayındırlık işlerine verdiği ehemmiyetin açık delili olan bu tahsisatın 188 milyonu, karayollarının inşası için ayrılmıştır. Bu miktar bize, 1950 senesine nazaran, üç misli bir artış ifade etmektedir. (*Soldan bravo sesleri*).

Bayındırlık Bakanlığınızın, 1952 çalışma yılında, emanet ve ihale suretiyle ıslah ve inşasına çalıştığı devlet yolu, 300 bin 190 kilometreyi bulmaktadır. Yine bu yıl içinde, uzunlukları tutarı 17 bin metreyi bulan, 300'ü mütecevaz büyük köprüünün inşası ile uğraşilmektedir. Ana yolları teşkil eden devlet yollarıyla birlikte, daha küçük nüfus topluluklarını ve piyasa merkezlerini birbirine ve Devlet yollarına bağlayan il yollarının, ve bir taraftan köyleri yekdigerine, diğer taraftan da kasabalara, il ve Devlet yollarına bağlayan köy yollarının da, önemli bir iş olarak ele alınması zaruri görülmüştür. Bu maksatla, Hükümet, il ve köy yolları için geçen yıl, 13 milyon lira olan yardım ödeneğini bu sene 51 milyon 500 bin liraya çıkarmıştır.

Memleketin gelişmesinde başlıca âmil olan yol faaliyetinin yanı başında, baş gösteren “Trafik” kazalarını önlemek, bugün için bir zaruret haline gelmiştir. Bu sebeple, geçen sene Meclisinize sunulmuş olan kanun tasarısının, süratle çıkarılması mecburiyeti karşısındayız. Su işleri, zirai istihsal dâvamızın ana meselelerinden biridir. Bu yolda gösterilmekte olan gayretler artırılmaktadır. Seyhan Barajı ile hidroelektrik tesisatı için sarfı lâzım gelen, 100 lira raddesindeki para temin olunmuştur. Bu malî yıl içinde, barajın ilk tesislerinin yapılmasına, başlanılacaktır. Her yerde büyük tesislerden biri sayılan bu barajın, muhterem Çukurovalılara uğurlu olmasını dilerim. (*Alkışlar*).

Konya’da Göksu, Erzurum’da Tortum, Isparta’da Kovada sularıyla, Elâzığ’da Hazar Gölü üzerinde, hidroelektrik santrallerinin inşasına başlanılmıştır.

Uşak, Gediz, Emet ve Simav şehir ve kasabalarının elektrik ihtiyacını karşılayacak Kayaköy hidroelektrik santrali, eksiltmeye çıkarılmıştır. Çatalağzı elektrik santralinin tam kapasite ile çalışması ve İstanbul’un enerji darlığının giderilmesi için, Ereğli - İstanbul arasında tesisine girilen havai hattın inşası, tamamlanarak işletmeye açılmıştır. Sarıyar baraj ve hidroelektrik santralinin inşasına devam olunmaktadır. Küçük ve münferit su işlerinin, kısa vadeli ve az masrafla iyi neticeler verecek tarafları üzerinde durulmaktadır. Bu çeşit işler için, 1950’de 2 milyon, 1951’de 8 milyon ve bu yıl 17 milyon lira tahsis olunmuştur. Bu suretle yurdun muhtelif yerlerinde 172 mevzu ele alınmıştır. Memleketimizin jeolojik bünyesinde, geniş yer altı suları topluluklarının mevcudiyeti, mütehassıslar tarafından iddia ve ifade olunmaktadır. Bu iddiayı, tevsik ve ileride fiilen istifade temin etmek için, mütemadi bir gayretle çalışmak icap etmektedir. Bayındırlık Bakanlığınız, bu meseleyi de ele almıştır. Konya, Urfa ve Mardin ovalarının etüd ve araştırma işi. (2,5 milyon) liraya ihale edilmiştir. Bundan başka 15 ilde yer altı su araştırmalarına başlanmış ve bir kısmında, şimdiden müspet neticelere varılmıştır.

Köylerimizin içme suyu dâvası, dört yıllık bir programa bağlanmıştır. 1952 yılında, tahsis olunan 20 milyon lira ile susuz 5 bin köye içme suyu temini mümkün görülmektedir.

Arkadaşlarım,

Ulaştırma manzumesi içinde yer alan liman ve iskeleler, bizim gibi henüz nispeten büyük miktarda ihracata başlayan memleketler için büyük ehemmiyet arzederler. Bunların da, malûmunuz olan muayyen programlara göre, inşalarına devam olunmaktadır.

Milletvekilleri Arkadaşlarım,

Demokratik bir iktisat siyaseti, hususi mülkiyete dayanan, ferdin iktisadi hürriyetini gözeten, hususi teşebbüsü esas tutan bir sistem olarak ifade edilebilir. Bugünkü iktidar, bu umumi görüş çerçevesi dâhilinde kalarak, Devlete ancak, iktisadi mevzularda, muayyen vazife verilmesini bir esas olarak kabul etmekte, ve Devletin başlıca vazifesinin daha ziyade, iktisadi faaliyetleri teşvik, tanzim ve murakabe etmekten, aynı zamanda hukuki ve iktisadi her türlü imkânları ihzar ederek, hususi teşebbüse geniş ve emin iş sahası temin eylemekten ibaret olduğu kanaatinde. Devlet işletmeciliğinin de, şimdi işaret ettiğim esasların hudut ve şümülü göz önünde bulundurulmak suretiyle, ana sanayiye, amme karakterini haiz işlere hasredilmesi prensipleri üzerinde durulmaktadır.

Devlet işletmelerinden hususi teşebbüse intikal ettirilebilecek karakterde görülenlerin, intikal şart ve şekilleri, 3460 numaralı Kanun hükümlerine göre, tesbit olunmuş bulunmaktadır. Bu kâbil işletmeler, Anonim veya Limitet şirketler haline ifrağ edilerek, hisse senetleri serbestçe satışa arz olunmak üzere, peyderpey hususi teşebbüse intikal ettirilecektir. Bu arada bilhassa, ayrı ve hususi bir ehemmiyet arzeden kıymet takdiri esaslarını tâyin etmek ve piyasada hisse senetlerini, daha cazip kılmak maksadiyle bâzı tedbirlerin alınması gerekirse, bunun için de Büyük Meclise lüzumlu kanun tekliflerinin getirileceği tabiidir.

Bununla beraber, şimdiye kadar ana sanayi ve amme karakterini haiz olsun olmasın, Devlet eliyle kurulmuş olan bâzı işletmelerin, gayri iktisadi bünyeleri yüzünden ve ekseriyetle rasyonel çalışma noksanlığından, memlekete bir yük oldukları görülerek, bunların faydalı birer istihsal unsuru haline getirilmeleri yolunda, mesai sarf edilmiş ve birçok işletme yerlerinin istihsal rakamlarında görülen inkişaf, bu çalışmaların müspet ve müşahhas misallerini teşkil etmekte bulunmuştur. Şeker sanayiine gelince, hususi sermayenin de iştirakiyle yeni istihsal “üniteleri” tesisine başlanmıştır. Yapılan etüdler sonunda, Adapazarı’nda. (15 bin) ton kapasiteyi haiz olacak bir şeker fabrikasının temeli atılmıştır. Fabrika, bâzı millî bankalarımızla pancar çiftçileri ve şeker sanayiinde çalışan memur ve işçilerden müteşekkil bir Anonim Şirket tarafından kurulmaktadır. Amasya, Konya ve Kütahya’da da, aynı esaslar dairesinde, birer şeker fabrikası kurulması yolundaki teşebbüsler de neticelenmek üzeredir.

Dokuma sanayimiz de, son bir yıl içinde hayli ilerleme kaydetmiş iğ ve tezgâh adedleri artmıştır. Pamuklu ve yün mensucat sanayiinde iğ adedi, 1950 yılında. 315 bin iken, bugün 461’e çıkmıştır. Çimento istihsalinde de, bu yıl iki misli bir artış olmuştur. İnşa ve tevsi halinde bulunan çimento fabrikalarının, faaliyete geçmelerini müteakip, istihsal miktarı, bir misli fazlasıyla, 800 bin tonu aşacaktır. Bu memnuniyete değer haberi verirken, hemen ilâve etmeliyim ki, bu miktar dahi, bugün memlekette, mevcut olan imar faaliyeti karşısında, ihtiyacımızı karşılamaktan uzaktır. Kısmî kayıtlara göre, memlekette, 1951 ile 1952 yılından bugüne kadar geçen müddet zarfında, 159 fabrika ve imalâthane inşa edilip, faaliyete geçmiştir. (*Bravo sesleri*) Türkiye sınai Kalkınma Bankasının 19 aylık çalışma devresi zarfında, 136 firmaya 69 milyon lira kredi sağlanmıştır.

Bankanın uzun vadeli verdiği krediye, bizzat müteşebbislerce, kendi kaynaklarından sermaye olarak tahsis olunan 73 milyon lira ilâve edildiği takdirde, yalnız bu yüzden sanayi sahasına, 142 milyon lira yatırıldığını anlamak mümkün olur. Ayrıca, küçük sanat dâvası üzerinde de durulmakta ve müspet neticeler alınmaktadır. Küçük sanat ile ilgili olarak kurulmuş olan kooperatifler için kabul buyurduğunuz 1 milyon liralık tesis ve malzeme kredisi, Halk Bankası vastasıyla âlâkalıların istifadesine tahsis olunmuştur. Vatandaşlar arasında iş birliği fikrinin, gün geçtikçe ilerlediğinin bir misali olmak üzere, küçük ve münferit sermayelerin birleşerek iş sahasına dökülmeye başladıklarını söyleyebilirim. 1951 yılında, anonim olarak 10 milyon 515 bin lira sermaye ile 26 şirket, 1952 yılının onuncu ayı sonuna kadar da, 38 milyon lirayı temsil eden 25 şirket teşekkül etmiştir. Yine, limitet ortaklığı olarak, 1951 yılında, 8 milyon lira sermayeli 82; 1952 yılının onuncu ayına kadar olan müddet zarfında ise, 15 milyon lira sermayeli, 102 yeni limitet şirketi tesis edilmiştir. Mütevazı da olsa, karşılıklı emniyet ve itimadın ifadesi olan bu teşebbüsleri memnunlukla karşılamaktayım.

Madenlerimize gelince, yeraltı servetimizden daha geniş ölçüde faydalanılmasını teşvik yolunda, ittihaz edilen tedbirlerin müspet neticeleri, alınmaya başlanmış, hususi teşebbüs erbabının madencilığe karşı gün geçtikçe daha büyük bir alâka gösterdikleri anlaşılmıştır. Halen verilmiş olan arama ruhsatname adedi, 2000'i bulmuş, ayrıca 280 işletme talebiyle 178 imtiyaz talebi de terviç olunmuştur. Bunlardan başka, 17 bin arama ruhsatnamesiyle 125 işletme ve 320 imtiyaz talebi tetkik olunmaktadır. Bugünün şart ve icaplarıyla telifi mümkün olmıyan, birçok hususları ihtiva eden madencilik mevzuatımızın, yeniden tetkika tâbi tutulması zarureti hâsıl olmuştur. Madencilik ekonomisini kuvvetlendirecek, amme menfaatinin vikayesiyle beraber, bu sahada hususi teşebbüs ve sermayenin, normal inkişaflarını sağlayacak bir "Maden Kanunu" tasarısı hazırlanarak, yüksek Meclisin tasvibine sunulmuştur. Bu kanun tasarısı hazırlanırken, göz önünde bulundurulan mühim noktalardan biri de, madencilik sahasında, devlet işletmeleriyle hususi teşebbüs erbabına, müsavi hakların sağlanması keyfiyeti olmuştur. (*Soldan Alkışlar*)

Maden istihsalimizde yıldan yıla belli bir ilerleme vardır. Maden kömürü istihsalimiz, 1950 yılı sonunda, 4 milyon 360 bin tondan ibaretti. 1951 yılında bu miktar, 4 milyon 730 bin tona çıkmış ve 1952 yılının ilk altı aylık istihsal yekûnu da, 2 milyon 396 bin tonu bulmuştur. Diğer madenlerimiz de yükselme seyrini muhafaza etmektedir.

Maden ihracatımızdan, 1950 yılında, 41 milyon 624 dört bin lira, 1951 yılında 80 milyon 376 bin lira, 1952 yılının ilk altı ayı zarfında ise, 47 milyon 31 bin lira, döviz olarak, dış ticaretimizin aktif kısmına dâhil olmuştur.

Sayın Milletvekilleri,

Umumiyetle dış ticaretimiz, devamlı bir artış manzarası göstermektedir. Son, iki yıl içinde, bu bakımdan vâsıl olduğumuz derece, harpten evvelki senelerin hacmini ifade eden geniş rakamları da aşarak, Cumhuriyet devrinin en yüksek dış mübadele seviyesine ulaşmıştır. Ağustos'ta, sona eren zirai mahsul yılı itibariyle tesbit edilen dış ticaretimizin -ihracat ve ithalâtla beraber - üç senelik umumi yekûnlarını gözden geçirdiğimiz takdirde, şöyle bir neticenin muvacehesinde bulunuruz: 1949-1950'de, 1 milyar 477 milyon lira, 1950-1951'de, 1 milyar 840 milyon lira, 1951-1952'de, 2 milyar 416 milyon lira.

Memlekette, istihsal ve istihlâk miktarının ve binnetice iş hareketinin umumi surette genişlediğini ifade eden bu rakamların, ihracat ve ithalâta taallük eden kısımlarını ayrı ayrı tahlile tâbi tuttuğumuz takdirde, geçen seneki ihracatımızda, 1949 - 1950 mahsul yılına nazaran yüzde 35, bu seneki ihracatımızda ise, yine aynı yıla nazaran, yüzde 45 bir artış olduğu görülür. Bu nispetin, 1952 yılında bereketli bir mahsul elde ettiğimize ve ihracat mevsimi, Ağustostan sonraki aylarda başladığına göre, daha da artacağı şüphesizdir. İthalâtımız da, yine aynı devreler itibariyle mütalâa edilince, geçen yılda, bir önceki seneye nazaran yüzde 20 ve bu senenin Ağustos ayında hitam bulan son zirai mahsul yılında ise, yüzde 80 artış, olduğu görülmektedir,

Hemen hemen 1,5 milyar liraya varan senelik ithalâtımızda, bilhassa istihsal vasıtaları en mühim mevkii tutmaktadır. Makine ithalâtı, 380 milyon, demir ve çelik 140 milyon, nakil vasıtaları 125 milyon ve akaryakıtlar 100 milyon liralık kıymetleri bulmaktadır ki, yalnız bu dört bölümdeki eşya, -son iki senede ay-

nen olduğu gibi- bütün ithalatımızın yüzde 50'sini teşkil etmektedir. Diğer çeşitli hammaddeler ve istihlak maddeleri ithalinde görülen artışlar, birbirini takip eden iyi mahsul yıllarında, satınalma gücü artan milletimizin, uzun zamandan beri temin edemediği ihtiyaçlarını birden karşılamak arzusundan ve bu yüzden türlü mamullerin memlekete sokulmak istenilmesinden ileri gelmiştir. Bunlar arasında bilhassa, mensucat ithalatında dikkate şayan bir artış olmuştur. Bunun da umumi ithalatımıza nazaran nispeti, 1951 yılında, yüzde 17,4 ve bu yılın altı ayında, yüzde 13,3'tür.

Bu son nispetin, sene nihayetine kadar, evvelki yılların nispetlerini çok geçeceği kuvvetle tahmin olunmaktadır. Görülüyor ki, bundan evvelki senelerde olduğu gibi, bu yıl da, harici ticaret bilançomuz açıktır. Yalnız arada bir fark vardır. Geçmiş senelerde açık verdiğimiz zaman, stoklarımız da erimiş bulunuyordu. Bu sene ise, ihracat maddesi olarak elimizde mühim miktarda malımız mevcuttur. Ne de olsa, harici ticaret açığının tediye muvazenesine tesir ederek, "dış iştirak gücü" nü azaltacağı şüphesizdir. Bunda dikkat olunacak cihet, tediye güçlüğüne sürekli bir mahiyet arz edip etmediğidir. Her iki hale göre, alacağımız esaslı tedbirler vardır ve bunlar malumdur. Filvaki, Türkiye harici ticareti, tabii cereyanına terkedildiği zamanlarda, daima açık verdiğinden, uzun senelerden beri, tediye muvazenesini korumak için, birtakım suni tedbirlere ve ithalatı kıstak gibi mahrumiyet yaratan usullere baş vurmamak zorunda kalmıştır.

Bugün vaziyet böyle değildir. Memleketimiz, çok mühim bir iktisadi bünye değişikliği içindedir. Şimdiye kadar verdiğim ihrai malumat da, her istihsal şubemizde, devamlı bir gelişme mevcut olduğunu göstermektedir. Ve bilhassa şimdiye kadar ihracatımızda pek az yer tutmuş olan hububat, pamuk ve madenlerimiz, dış iştirak gücünde, 300 milyon dolara varacak bir fazlalık temin etmiş bulunmaktadır. (*Soldan bravo sesleri*).

Diğer taraftan ithalatımızın en kabarık rakamını, istihsal ve nakil vasıtaları olan makinelerin bedeli teşkil etmektedir. Bunlar, daha fazlasını elde etmek, mahsuller ile mamulleri süratle nakledebilmek ve ileride dış ödeme gücünü artırmak için yapılan avans mahiyetinde yatırımlardır, denilebilir. İthalat maddeleri arasında yüksek rakam tutan akaryakıtta gelince; bugün Batman petrolleri için siparişi verilmek üzere bulunan rafineri faaliyete geçtiği zaman, Doğu bölgemizin ihtiyacı karşılanmış olacaktır. Hükümetin yarın için tasarladığı ve muhterem meclisin de tasvibine mazhar olacağından emin bulunduğum, yeni bir arama ve işletme şekli ile petrol ihracatçısı olmamız ihtimali kuvvetle mevcuttur. (*Bravo sesleri, alkışlar*).

Mensucat işimiz de böyledir. İptidai maddesi bol miktarda memleketimizde yetişmekte, sanayiine de alışımlı bulunmaktadır. Bu sahada, bütün ihtiyaçlarımızı karşılamakla beraber, ihracatçı haline gelebilmek şansımız da vardır. Bunlardan başka, bize nazaran çok geniş iktisadi imkânlarla malik olan bâzı büyük memleketlerin, Türkiye'ye çok satmak, az mal almak prensiplerinin de devamlı olamayacağı tabiidir. (*Bravo sesleri*) Karşılıklı iktisadi tesanüt namına, bizzat kendilerinin tedbir almalarını beklemek hakkımızdır. (*Alkışlar*)

Aziz Arkadaşlar,

Evvelce dâhil olduğumuz Avrupalılararası İktisadi İş Birliği İdaresinin gayelerine göre, dış ticaret politikamızı yürütmekte devam edeceğimiz tabiidir. Sami-

miyetle tatbik ettiğimiz liberasyon esasından ayrılmamız, memleketi, muhtaç olduğu maddelerden mahrum edecek bir tahdit politikasının zebunu olmamız, varit değildir. (*Soldan bravo sesleri, alkışlar*) Mesele bütün şümüliyle ele alınmıştır. Bu müşkülü de yenmek yolundayız. (*Doğru doğru sesleri*)

Sayın Arkadaşlar,

Malî politikanın, memlekete faydalı olabilmesi için istikrar içinde ve fakat dinamik bir zihniyetle günün icaplarına uymasını sağlamak lâzım gelir.

Böyle bir sistemle çalışıldığı takdirde, umumi servet kaynakları harekete getirilmiş, millî ve ferdî mesai artırılmış, ve bunların hâsılasından Hazine de hissesini almış olur. Devlet bütçeleri, bu esasa göre tanzim edilerek, yurdun her sahasında duyulan ihtiyaçların tatmini hedefine tevcih olunmuştur. Memleket ekonomisine, geniş ölçüde tesir eden yatırımların, memleketin malî kudretini zaafa uğratmadan ve gelecek yılların hizmet yollarını kapamadan yapılması, temin edilmiştir. İçinde bulunduğumuz malî tatbik yılında, bütçe varidatının büyük artışlar kaydetmekte olduğu görülerek, yıl sonu beklenmeden, yol, su, sağlık ve eğitim gibi “ana” dâvalarımız için 80 milyon liralık yeni bir ek ödenek kanunu kabul ettiğinizi hatırlarsınız. Verilen bu ek ödenek, Eylül sonuna kadar yapılan tahsilat fazlasıyla karşılandıktan başka, ayrıca 7 milyon liralık bir artış farkı da elde edilmiştir. (*Soldan bravo sesleri, alkışlar*).

Az evvel söylediğim isabetli kararınızla, 1952 yılı bütçelerinin yatırım tahsisatı yekûnu, 524 milyon lira gibi, eskilere nispetle büyük bir miktara balığ olmuştur. Bu hamlelerle yıldan yıla, millî gelirden hâsıl olan ehemmiyetli artışlar, bütçelerimizin membalarını mütemadiyen genişletmekte ve binnetice bizi, gelir kaynaklarımızı zorlamaya ve ihtiyaçlarımızı kısmaya gitmeden, hakiki bütçe muvazenesine sevk etmektedir. (*Soldan bravo sesleri*).

Bir ay sonra huzuruza sunulacak olan 1953 bütçesinin bu görüşe göre, hazırlanacağını söyleyebilirim.

Aziz Arkadaşlarım,

Malî sahadaki, çalışmalardan bahsederken, üzerinde önemle durmak istediğimiz hususlardan biri de, Devlet borçları konusudur. İktisadi maksatlar dışında, Merkez Bankasından istikraz yapılmaması yolundaki karara, tam sadakatle riayet olunmaktadır. Evvelce, Hazine ihtiyaçları için 9 ay vâdeli bonolarla alınan paralar tamamen ödenmiştir. (*Bravo sesleri, alkışlar*) İktisadi Devlet Teşekkülleri ile mülhak bütçeli idarelerin, kısa vadeli borçlarla finansmanı şekline son verilmiştir. Maziden devralınmış olanların da miktarları azaltılarak konsolide edilmeleri, karar altına alınmıştır. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Bu çalışmaların, malî itibarımız üzerindeki müspet tesiri, geçen Şubat ayında yapılan iç istikrazda görülmüştür. Türkiye'nin yüz yıla varan istikraz tarihinde görülmemiş bir tarzda, mutedil faizle başabaş yapılmak istenen bu istikrazın tamamı, satış müddetinin hitamından çok önce, halk tarafından kapatılmıştır. (*Soldan Alkışlar*).

Geçen senelerdeki maruzatım arasında, para politikamıza da yer vermiştim. Bu defa da, aynı mevzu üzerinde kısaca durmakta fayda görüyorum:

Bildiğiniz gibi, para değerinde en büyük mesnet, vatandaşların millî paraya karşı besledikleri emniyet ve itimattır. Bu emniyet ve itimadın sarsılmadan deva-

mı da, tedavüldeki para hacminin ticari ve iktisadi ihtiyaçlara uygun olmasına ve bu ihtiyaçların miktar ve hududunu organik bir şekilde, yakından takip etmesine bağlıdır. Para emisyonu, bu söylediğim klâsik esasa istinaden yapıldığına göre, tedavüldeki para miktarının, zaman zaman çoğalması veya azalması, fazla bir mâna ifade etmez. Meselenin ruhu, para miktarının, iş hacmi ile mütenasip olmasındadır. (*Bravo sesleri, alkışlar*) 1952 senesi, emisyon bakımından, sağlam bir mali politikanın tatbik yılı olmuştur.

İktisadi fonksiyonu Heyetinizce malûm olan kredi hacmi, yurdumuzda normal olarak gelişme yolundadır. Bankalardaki mevduat miktarı, hergün biraz daha artmaktadır. 1951 Haziran sonunda, umumi mevduat yekûnu, 1 milyar 322 milyon lira iken, 1952 Haziran sonunda, 1 milyar 710 milyon liraya yükselmiştir. Bankalarımızca açılan kredi hacminin da, 1951’de, 1 milyar 898 milyon lira olmasına mukabil, 1952’de, 834 milyon lira fazlasıyla 2 milyar 745 milyon liraya baliğ olduğu görülmüştür. Mühim ve sosyal bir dâva olan, mesken meselesinin halli yolundaki gayretler devam etmektedir. Emlâk Kredi Bankası, son bir buçuk yıl içinde, müşterilerine, inşaat için 97 milyon lira tahsis etmiştir. Bundan başka, 1952 Haziran ayı sonuna kadar, “yapı tasarruf sistemi” dâhilinde, alâkalılarla akd olunan mukavelelerin tutarı da, 13 milyon lirayı bulmuştur ki, kısa bir mazisi olan bu faydalı sistemin, -diğer ileri memleketlerde olduğu gibi- bizde de büyük gelişmelere namzet olduğu görülmektedir. Bundan başka, yapı kredi kooperatifleri de vatandaşların rağbetine mazhar olmaktadır.

Muhterem Milletvekilleri;

Meclisinizde bulunan malî kanun tasarılarına ilâveten, bu sene, “Muamele Vergisi” Kanununun tadiline ait yeni bir tasarı, tetkikinize arz olunmuştur. Muamele Vergisinin, genç sanayimiz üzerindeki menfi tesirinin, devamlı şikâyetlere yol açtığı malûmdur. (*Doğru sesleri*).

Diğer taraftan, bu verginin Hazineye, her sene, 322 milyon lira gibi mühim bir varidat temin ettiği de bilinmektedir. Bu itibarla, arz ettiği ehemmiyet aşikâr olan bu mevzuu, kanun tasarısının müzakeresinde, en iyi neticeye bağlayacağınız muhakkaktır.

Bana verilen malûmata göre, tasarının hazırlanmasında ilim adamları ile ticaret ve sanayi odaları mümessillerinin de mütalâları alınmış bulunuyor.

Muhterem Milletvekilleri,

Ulaştırma işlerimiz hakkında izahata başlarken, evvelce mühim miktarda açık verdiklerini söylediğim, “Devlet Denizyolları”, “Devlet Demiryolları”, “Devlet Havyolları” ve “Posta, Telgraf ve Telefon” idarelerinin, alınan tedbirlerle zarardan kurtulduklarını, memnunlukla tebarüz ettirmek isterim. (*Bravo sesleri, alkışlar*).

Ulaştırma Bakanlığı çalışmalarını, şu üç esasa istinat ettirmektedir:

1. Teşkilât, idare ve çalışma metotlarını rasyonalize etmek;
2. Mühim miktarda bulunan eski ve yıpranmış malzeme ve teçhizatı süratle yenilemek;
3. İşletme vasıtalarını ihtiyaç seviyesine ulaştırmak.

Bunlar temin olunduğu zaman, ulaştırma hizmetlerinin, millî savunma ve millî ekonomideki müspet tesiri, fazlasiyle görülmüş olacaktır.

Ulaştırma işletmeleri teşkilâtı, iktisadi karakterlerine uygun şekilde değiştirilmektedir. Denizyolları İdaresi “Denizcilik Bankası” haline geldikten sonra, Posta, Telgraf ve Telefon İdaresiyle Devlet Demiryollarının, Devlet İktisadi Teşekkülleri arasına alınmaları kararlaştırılmıştır. Buna ait kanun tasarısı Yüksek Meclise takdim olunmuştur.

Muhterem Arkadaşlar,

Demiryollarımızın yolcu nakliyatı, tren seferleri 1950 yılına nispetle, 1951 ve 1952 yıllarında yüzde 77 artmıştır. Yük nakliyatında da bir ilerleme mevcuttur. 1952 yılının ilk altı ayında, evvelki yılın aynı devresine nispetle, 43 bin vagon fazla tahmilât olmuştur.

Memleketimizde inşasına başlanan ve dışarıya sipariş edilen vagonların da hizmete girmesiyle nakliyat kapasitesi daha büyük ölçüde artmış olacaktır.

1950 yılı işletme gelirleri 169 milyon lira, 1951 gelirleri, geçen sene varidatından 18 milyon lira fazlasiyle 187 milyon liraya baliğ olmuştur. 1952 sonunda bu rakamın 230 milyona yükseleceği anlaşılmaktadır. Bu sebeple, 1952 yılı bütçesi açığını kapamak için verilen bono ihracı salâhiyetinin kullanılmasına lüzum görülmemiştir. (*Bravo sesleri Alkışlar*).

Gelirlerin yükselmesi karşısında, 1950 ve 1951 giderlerine nazaran işletme masraflarından, bu yıl, 10 milyon lirayı mütecaviz bir tasarruf temin olunacaktır. Bu yolda tedbir alınmıştır. Posta, Telgraf ve Telefon idaresine gelince: Bu işletmenin yeniden teşkilâtlandırılması, çalışma metodlarının rasyonelize edilmesi, malzeme ve tesislerinin yenilenmesi ve çoğaltılması için, verimli mesai devam etmektedir. 1951, 1952 yıllarında idarenin malî durumunda salâh eseri görülmekle beraber, mühim trafik artışları olmuştur. Gelirlerde, ücretlerdeki bâzı tenzilâta rağmen, dikkate değer bir artış sağlanmıştır.

Kesin hesaplara göre, 1950 yılının umumi geliri, 46 milyon 534 bin 185 lira iken, 1952 yılında gelir miktarının 65 milyon lirayı bulacağı tahmin olunmaktadır.

“Denizcilik Bankası“, kabul buyurduğunuz kanun hükümlerine göre, bir anonim şirket halinde, herhangi bir armatör gibi, her türlü rekabet şartlarına tâbi olarak çalışmaya başlamıştır. “Denizcilik Bankası”nın muhtelif sahalarda, 1951 Marti ile 1952 Şubatına kadar faaliyet durumu şu şekilde hulâsa edilebilir:

İstanbul Limanında açık ve kapalı ambarlama sahaları bir yıl evvelkine nazaran yüzde 50 nispetinde artırılmıştır. Deniz hatlarında, bilhassa Karadeniz hattında, ihtiyacı daha iyi bir şekilde karşılamak için tedbirler alınmaktadır. Bu arada, yük ve hayvan nakliyatının ıslahı da derpiş edilmektedir. Sipariş olunan 23 küçük vasıttan 6’sı servise girmiştir. İki araba vapuru ile dört ufak yolcu gemisinin banka tersanelerinde inşasına başlanmıştır. Evvelce sipariş olunan üç adet büyük tip ve modern şehir hattı yolcu gemisi de, bu devrede hizmete girecektir.

“Denizcilik Bankası” iktisadi teşekküllerimizde yeni bir zihniyet ve sistemin alemdarlığını yapmaktadır. Bu itibarla, Bankanın İdaresinde vazife alanların me-

suliyetleri de ağırdır. Tatbik edecekleri ileri sistemin muzaffer olması için kendilerine başarılar dilerim.

Sayın Arkadaşlarım,

İş hayatımızın tanzimi, işçi - işveren münasebetlerinin memleket menfaatlerine uygun şekilde inkişafı, işçilerimizin hayat seviyelerinin yükseltilmesi, çalışma, sağlık ve emniyet şartlarının iyileştirilmesi yolundaki gayretlerimiz devam etmektedir. İçinde bulunduğumuz yılın başlarında, İş Kanunumuz, ihtiyarlık sigortasından faydalanan işçilerimizin, müktesep hakları mahiyetinde olan kıdem tazminatlarını da teminat altına alacak şekilde tadil edilmiştir. Aynı kanunun hükümleri, dört işçi çalıştıran küçük iş yerlerine kadar teşmil olunmuştur.

Basın mesleğinde çalışan fikir işçilerinin çalışma şartları, işverenle münasebetlerini düzenleyen kanun, bu zümrenin sosyal sigortalarımızdan faydalanmalarını da sağlamış, böylece her iki kanunun kabulü dolayısıyla, Sosyal Sigorta kanunlarımızın tatbik ve şümül, sahaları, 1952 yılında, büyük mikyasta genişlemiş ve bu sigortalardan faydalanan işçi sayısı artmış bulunmaktadır. Bu yıl içinde ihtiyarlık Sigortasıyla, iş kazaları ve Meslek Hastalıkları Sigortası kanunlarıyla yapılmış bulunan değişiklikler, bu sosyal sigortalarımızı, işçiler lehine, daha verimli ve faydalı hale getirmiştir. Bu hayırlı neticeyi sağlayan çalışmalar meyanında, tatbikatına 1951 yılında ve işçilerimizin en kesif bulunduğu, İstanbul, Edirne, Kırklareli, Tekirdağ, Kocaeli ve Bolu'da başlanmış bulunan Hastalık Sigortası da, 1952 yılı içinde, İzmir, Manisa, Balıkesir, Çanakkale ve Bursa illerine teşmil edilmiştir.

Sosyal sigortalarımızın tatbik sahalarının genişletilmesi neticesinde, bu sigortaların himayesi altında bulunan işçilerimizle, bunların hak sahibi aile fertleri için, 1952 yılının ilk altı ayı zarfında sarfolunan ödeneğin hacmi de, bir yıl önceki altı aya nazaran, yüzde 49 nispetinde ve 2 milyon 179 bin 818 liralık bir artışla, 6 milyon 613 bin 166 liraya yükselmiştir. Memleketimizde iş gücünü değerlendirmek üzere, bir amme müessesesi olarak çalışmakta bulunan İş ve İşçi Bulma Kurumunun bir Amerikalı mütehasıs yardımıyla ve yeni baştan kurulurcasına teşkilâtlanmasına girişilmiştir.

Muayyen mevsimlerde, kısmen endüstri, daha çok tarım sahalarımızda iş aramaya gelen işçilerin, içtimai sefaletten kurtarılmaları maksadiyle, şimdiye kadar, İstanbul, Samsun ve Seyhan'da tesis edilmiş bulunan işçi Barındırma yurtlarına ilâveten, Eskişehir, Denizli ve Diyarbakır'da birer Barındırma Yurdu vücuda getirilmiştir. Geçen yıl, 8 İl'e münhasır iken, 1952'de 14 İl'e teşmil edilen iş mahkemeleri, işçilerle iş verenler arasındaki ihtilâfların hal mercii olarak, faaliyetlerine devam etmektedirler. İl Hakem kurullarında intaç olunamıyan, toplulukla iş uyuşmazlıklarının son hal mercii olan Yüksek Hakem Kurulunun mesaisi, işçilerle iş verenlerin karşılıklı münasebetlerinin nizamlanmasında müessir olmaktadır. Bu kurulca alınan kararlar neticesinde 10 bin 82 işçi, yüzde 25 ile yüzde 50 nispetinde ücret zammı görmüş veya ücretsiz yemek yardımından faydalanmıştır. Hafta tatili ve genel tatil günlerinde ücret ödenmesine dair olup, içinde bulunduğumuz yılın başlarında tatbikine geçilen ve işçilerimizin hayat seviyelerinin yükseltilmesi yolundaki adımlarımızdan birini teşkil eden kanun, faydalı neticeler vermektedir.

Arkadaşlar,

İçişleri Bakanlığının nezaret ve mesuliyeti altında bulunan iller Bankası, ilk iş olarak maksat ve gayesine göre, çalışabilecek surette takviye edilmiştir; Bankanın, belediye, özel idare ve köylerin harita ve imar plânlarını tanzim, fennî ve sıhhi tesisleriyle elektrik ve suya kavuşmalarını temin için 1950 yılından, 1952 senesinin Eylül ayı sonuna kadar geçen müddet zarfında, tahsis ettiği para yekûnu 114 milyon lirayı bulmuştur. Yine banka, 1950 senesinden sonra, içme suları, elektrik, proje, tesisler ve bilhassa büyük hidroelektrik santralleri, inşası üzerinde çalışarak 124 milyon liraya varan 1117 iş ihale etmiştir. İdare âmirlerinin vazifelerinin kolaylaştırılması, her çeşit amme hizmetleri üzerindeki nüfuz ve murakabelerinin daha verimli bir hale getirilmesi, elde yeter miktarda motorlu nakil ve seri muhabere vasıtalarının bulunmasına bağlı görülmüş, bunların tedarikine önem verilmiştir. Asayiş bahsine gelince: Bunun hiçbir suretle bozulmasına müsamaha edilemez. (*Soldan bravo sesleri*). Esasen bugün memleketimizin hiçbir yerinde böyle bir istidat yoktur. (*Soldan bravo sesleri şiddetli alkışlar*). Geçen seneki maruzatım arasında işaret ettiğim kanunlardan, Gayrimenkul mallara karşı vuku bulacak tecavüzleri önleyecek kanun tasarısı kabul buyurulmuş ve bugün faydalı bir kanun olarak yürürlüğe girmiştir.

Halen, bu bakanlıkla ilgili ve Yüksek Meclisinizde tetkik edilmekte olan kanunlardan Köy, Belediye, Özel İdareler Kanunu, “Bina Yapımını Teşvik ve izinsiz yapılan binalar hakkındaki Kanun” tasarıları bir an evvel, kanun halini aldıkları zaman, idare hayatımızda yeni ve feyizli bir inkişaf başlamış olacaktır.

Sayın Milletvekilleri,

Yurdun savunmasında, Birleşmiş Milletler camiası içinde ve Kuzey Atlantik blokunu teşkil eden hür milletler safında, kendisine düşen vazifeyi ifaya ehliyetli, hergün millî gurur ve iftiharımızı tazeliyen ordumuzun, modern teşkilât ve imkânlarla sahip olması hususunda sarf edilen gayretlere, bu yıl da, büyük bir ehemmiyetle devam edilmiştir. (*Bravo sesleri Alkışlar*).

Geçen devrede önemine işaret ettiğim, askerî eğitim ve Öğretim sistemimiz, devamlı bir gelişme halindedir.

Bütün subaylarımızın gerekli kurslardan geçirilmeleri yolunda aldığımız tedbirler feyizli neticelerini vermektedir. Ordunun, artan ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yedek subay ve astsubay yetiştirilmesi için çalışmalara devam edilmektedir.

Bu yıl içinde, mevcutlara ilâveten iki Astsubay Hazırlama Okulu ile bir Deniz Eğitim Merkezi tesis olunarak faaliyete geçirilmiştir. Okullarda, kurslarda ve eğitim merkezlerindeki çalışmalarda, Kore savaşının, modern harb tekniği bakımından verdiği neticelerden, ve bu savaşa katılmış personelin tecrübe ve bilgilerinden istifade edilmekte ve tedrisatın tatbiki bir tarzda yapılmasına bilhassa önem verilmektedir.

Motörleşmekte bulunan ordumuzda, bakım ve tamir işlerini modern bir şekilde karşılamak üzere, yeniden kurulan “Bakım tamirhaneleri” yurdun muhtelif bölgelerinde faaliyet halindedirler.

İhtiyacı tamamen karşılayacak yeni tamirhanelerin kurulmasına dikkat edilmektedir. Asker alma ve terhis işlerinde, vatandaşların medeni şekilde şevklerinin

temini kabul edilmiştir. Uzun yaya yolculuklar, artık tarihe intikal etmiş bulunuyor. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Geçen sene takdim edileceğini söylediğim “Ordu Terfi Kanunu” tasarısı, adalet esaslarına şahsi ve ahlâki kıymetlere değer verecek şekilde hazırlanarak, Yüksek Meclisinize sunulmuştu. Bundan başka, Ordu mensuplarının çalışmalarını teşvik ve kahramanlık gösterenleri taltif maksadiyle hazırlanmış olan “Taltif Kanunu” tasarısı da, Yüksek Meclisinize takdim edilmişti. Halen meriyette olan “Askerî Yasak Bölgeler Kanunu” nun, iktisadi inkişafa mâni olduğu ve halkı lüzumsuz tazyiklere mâruz bıraktığı anlaşılmıştır. Askerî yasak bölgeler meselesinin, günün şartları göz önünde tutularak halledilmesi maksadiyle hazırlanmış olan yeni kanun tasarısı da, Yüksek Meclisinizin tetkikine arz edilmiş bulunmaktadır. (*Bravo sesleri Alkışlar*).

Ordu ihtiyaçları için yapılan cebri kamulaştırma işlerinden vatandaşların mağdur oldukları görülmüştür. Bundan böyle, bu gibi kamulaştırma işlerinin, mal sahiplerinin rızası alınmak ve mallarının değeri verilme suretiyle yapılması kararlaştırılmıştır. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Ordu yapı işlerinin de, bir esasa bağlanması ve ordunun modern bir şekilde iskânını temin maksadiyle daimî ve muvakkat garnizonlar kurulması; bunun için de, bugün ordunun ihtiyacına cevap vermiyen binaların, Hazine hesabına satışa çıkarılarak elde edilecek paranın Millî Savunma Bakanlığına tahsisıyla günün icaplarına göre, yeni inşaat işlerinin plânlaştırılması, zaruri ve faydalı görülmektedir. Millî Savunma Bakanlığınca, bu yolda bir kanun tasarısı hazırlanmaktadır.

Sayın Milletvekilleri Arkadaşlarım,

Samimî emelimiz, sulhun devamını sağlamak suretiyle muzaffer olmaktır. Buna rağmen, bir gün, aziz varlığımızı müdafaa etmek mecburiyetinde kalırsak, ordumuzun, kendisine tevdi edeceğimiz vazifeyi, modern teşkilâtı, yüksek eğitimi, yeni silâhları ve bütün bunların üstünde sarsılmaz mâneviyatıyla ifaya hazır, ve milletimizin güvenine lâıyk olduğunu, huzurunuzda ifade etmekle sonsuz bahtıyarlık duymaktayım. (*Bravo sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar*).

Sayın Milletvekilleri,

Şimdi de milletlerarası durum ile dış siyaset sahasındaki faaliyetlerimize temas edeceğim. Milletlerarası durum, umumi hatları itibarıyla, yüksek Meclisin geçen devresi başlangıcında tarif ettiğimden farklı değildir. Harb heyulasının zihinlerden silinmesine bir türlü imkân vermiyen endişeli vaziyet, tasfiye olunamamıştır. Soğuk harb devresi devam etmektedir,

Hür milletler arasındaki tesanüdün ve silâh kuvvetiyle hür milletlere tahakküm etmenin mümkün olup olmayacağına bir miyar teşkil eden Kore’deki harb sürüp gitmektedir. Bu harbe nihayet vermek için, çok uzun zamandan beri yapılmakta olan mütareke müzakereleri, mütearızların takip ettikleri oyama ve engeller çıkarma tabiyesi yüzünden bir türlü neticeye erememektedir. Birleşmiş Milletler Silâhsızlanma Komitesinde, silâhsızlanmayı ve silâhların kontrolünü temin için, anlaşma esaslarının tesbiti maksadiyle yapılan gayretler, hâlâ semere vermemiştir. Bu durum karşısında ümit ve cesareti kaybetmek veya, bir nevi tevekküle kapılarak bir köşeye çekilmek, böyle bir halete sürüklenebilecekler için, intihardan başka bir şey değildir. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Biz, müşkülât ve tehlikeler karşısında uyanık durmak, metin olmak ve tam bir millî birlik halinde, imkânlarımızın âzami müsaadesi nispetinde, hazırlıklı bulunmak kararındayız. (*Bravo sesleri, alkışlar*). Bu kararımızın icabettirdiği fedakârlıkların ölçüsünü vermiş olmak için, İkinci Dünya Harbinden sonra başka milletlerin tam bir sulh bütçesi tatbik ettikleri yıllar zarfında dahi bütçemizin çok mühim bir kısmını, tereddüt etmeksizin, askerî masraflara hasrettiğimizi hatırlatmak kâfi gelir kanaatindeyim. Bugün mesuliyetlerini ve vazifelerini müdrik hür devletlerin, karşısında bulundukları en mühim mesele, hür dünyayı tehdit eden büyük taarruz tehlikesine karşı koyabilmek için, lâzım gelen askerî kuvveti iktisap etmenin icabettirdiği büyük malî fedakârlıkların, memleketin refah ve inkişafını baltalamamak şartıyla, nasıl âzami dereceye çıkarabileceği meselesidir. Biz, bu hususta, numune olacak şekilde fedakârlıklarımızı âzami dereceye çıkarmış bulunmaktayız. Bu yolda sebat etmeyi, selâmetimiz ve hür dünyanın selâmeti için, bir mukaddes vazife telâkki ediyoruz. (*Alkışlar*).

Dış siyasetimizde, müşterek emniyet sistemine kuvvetle bağlı bulunmaktayız. Bu sistemin en müttekâmil numunesi olan Atlantik Andlaşması Teşkilâtının, geçen Şubattan beri âzası bulunuyoruz. Geçen sene bu vakit, bu kürsüden Yüksek Meclise hitap ederken, Ottawâda toplanan Atlantik Andlaşması Konseyinin, bizim ve Yunanistan'ın Andlaşmaya iltihaka davetimizi kararlaştırdığını sizlere tebşir etmiştim. Bugün, Hükümetin uzun, sabırlı, ve çetin mesaisi neticesi olarak, Türkiye Atlantik Pakta âza olmuş, Atlantik Teşkilâtı Müttefik Kuvvetler Avrupa Yüksek Komutanlığına bağlanmış, ve bu mekanizmanın tatbikatından olarak, İzmir'de Atlantik Pakta Güney Doğu Karargâhı kurulmuş bulunmaktadır. (*Alkışlar*). Atlantik Pakta Savunma gücünün, Federal Almanya'nın da iş birliği ile yeniden artması arifesinde bulunuyoruz. Filhakika, bildiğiniz gibi, aynı zamanda Atlantik Andlaşması Teşkilâtı âzası bulunan beş Avrupa Devleti (Fransa, İtalya, Belçika, Hollanda, Lüksemburg) Federal Almanya'nın da iltihakı ile "Avrupa Müdafaa Birliği" adı altında bir müdafaa Andlaşmasını imzalamış bulunuyorlar. Bu Andlaşmanın bir maddesi, Atlantik Pakta âzası olup da Avrupa Müdafaa Birliği Andlaşmasına dâhil bulunmayan devletlere, kendilerine yapılacak tecavüzlere karşı, her türlü işbirliğini vadedmektedir. Diğer taraftan, Avrupa Müdafaa Birliği Andlaşmasına dâhil bulunmayan Atlantik Andlaşması Teşkilâtı devletleri de, bu birlik devletlerine, ayrı bir protokolle, aynı teminatı vermişlerdir ki, Türkiye de bu protokolü imzalamış bulunmaktadır. Bu karşılıklı metinler yolu ile Federal Almanya Atlantik Andlaşması Teşkilâtı devletlerine, Atlantik Andlaşması Teşkilâtı devletleri de Federal Almanya'ya Atlantik Andlaşması Teşkilâtı devletlerinin birbirlerine verdikleri teminatın aynı olan bir teminat vermektedirler. Bahsettiğim metinler alâkadar devletlerin meclislerinin tasdikine arz edilmiş bulunuyor. Bu tasdik muamelesinin bir an evvel tamamlanmasını samimiyetle temenni ederim.

Sayın Milletvekilleri,

Görüyorsunuz ki, her ne kadar dünya siyasi durumunun düzelme yolunu tuttuğuna dair ümit verici sözler söylemek henüz mümkün değilse de, hür memleketlerin kendilerini tehdit eden tehlikelere karşı gösterdikleri basiret, âtiye, hergün, biraz daha fazla ümitle bakmak imkânlarını vermektedir. Hür milletlerin büyük bir kısmı, bugünkü şartlar içinde, mevcudiyetleri, toprak bütünlükleri ve mukaddesatları ile cihan sulhünün korunması imkânlarını, âzami dereceye çıkarabilmek

için yegâne çarenin, taarruz niyetleri besliyenlere, bu niyetlerini kuvveden fiile çıkarmalarının 'kâr temin etmeyeceğini anlatacak derecede kuvvetli bulunmak olduğuna kanaat getirmişler ve buna göre faaliyet sarf etmeye azmetmişlerdir. Hür dünyanın tuttuğu bu yolda, azimle, süratle yürümesi, cihan sulhunun korunması bakımından yegâne ümit kaynağını teşkil eylemektedir. Bütün temennimiz, tam istiklâl içinde tealisini ve refahını samimiyetle arzu ettiğimiz ve tarihî dostluk bağlarıyla bağlı bulunduğumuz Orta Doğu devletlerinin de, tam müsavat şartlar içinde, karşılıklı yardıma ve müşterek savunma hususunda işbirliğine katılmalarıdır. (*Bravo sekleri, Alkışlar*).

Geçen yıl, milletlerarası mühim bir hâdise olarak Libya'nın istiklâline kavuşmuş bulunmasını kaydetmekle bahtıyarım. (*Alkışlar*). Hür milletler camiasına katılmasını sevinçle ve hararetle selâmladığımız bu kardeş millete, kendisini bekliyen parlak âtiye bir an evvel erişmesini temenni ederim. (*Alkışlar*).

Çok taraflı milletlerarası iş birliğinden gayrı, iki taraflı münasebetlerimiz de inkişaf halindedir.

Büyük dostumuz ve müttefikimiz Birleşik Amerika ile olan münasebetlerimizi ve Milletlerarası işlerde birbirimizle açıkça ve samimiyetle işbirliği yapmak arzusu ile sarf ettiğimiz müşterek mesaiyi, nev'inin en mükemmel bir numunesi olarak zikredebilirim. (*Sürekli ve şiddetli alkışlar*) Yalnız Atlantik Paktı içinde değil, fakat 1939 Muahedenamesiyle de müttefikimiz bulunan İngiltere ve Fransa ile münasebetlerimiz gayet sıkı ve samimîdir. (*Bravo sesleri, alkışları*). Ekim ayının ortalarında İngiltere Hükümetinin daveti üzerine Başbakanımız, Dışişleri Bakanımızla birlikte Londra'ya resmî bir ziyaret yapmışlardır. Orada kendilerine ibzal edilen dostluk âsarı ve misafirperverliği memnuniyetle kaydetmek isterim. (*Alkışlar*) Bu seyahat münasebetiyle İngiliz devlet adamlarıyla yapılan konuşmalarda müşahade edilen görüş birliği Türkiye-İngiltere münasebatı tarihinde büyük memnuniyetle kayda değer çok önemli bir hâdise teşkil eder. (*Alkışlar*) Bildiğiniz gibi, Ocak ayı zarfında dost Yunanistan'ın Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Ekselans Venizelos'un memleketimizi ziyaretini müteakip, Başbakanımız ve Dışişleri Bakanımızın Atina'ya yaptıkları ve Türk - Yunan dostluk münasebetlerinde yeni ve yapıcı bir çığır açan seyahat esnasında, Yunan Hükümetinin ve halkının kendilerine karşı gösterdikleri çok samimî dostluk tezahürlerini, hâlâ, derin bir memnuniyetle hatırlamaktayız. (*Alkışlar*) Bu seyahat esnasında, tarafımızdan vâki davet elçisi olarak, Majeste Yunan Kral ve Kraliçesinin memleketimize yaptıkları ve kalbimizde unutulmaz hâtıralar bırakan ziyaretin, hem memleketimizde, hem Yunanistan'da tevlihd ettiği büyük heyecan, müttefikimiz Yunanistan'la aramızdaki dostluğun ne kadar sıkı ve faal bir safhaya girdiğinin en güzel miyarını teşkil etmiştir. (*Alkışlar*) Memleketlerimiz arasındaki bu faal siyaset, üstünde yaşadığımız müşterek emniyet sahasındaki sulhperver koruma siyasetimizi muvaffakiyete götürecektir en emin vasıttadır.

Yugoslavya ile olan münasebetlerimiz günden güne inkişaf etmekte ve samimî ve faal bir dostluk mahiyetini iktisap eylemektedir. Balkanlarda birinci derecede mühim bir emniyet ve istikrar unsuru olan ve hürriyet ve istiklâlini salâbetle korumasını bilen, bu sağlam ve sıhhatli memleketle sıkı iş birliği yapmaya amadeyiz, (*Bravo sesleri, alkışlar*).

Her fırsat düştükçe söylediğim gibi, biz, Birleşmiş Milletler Andlaşması ideal-lerine iman ve sadakatle merbut olduğumuz ve hüsnüniyet sahibi bütün devletlerle iyi ve faal dostluk münasebetleri kurmak prensibini güttüğümüz için, aynı hisleri ve niyetleri taşıyan her devlete dostluk elimizi uzatmış bulunuyoruz. (*Bravo sesleri, alkışlar*).

Sayın Milletvekilleri,

Biz haklarımızdan emin ve onları korumaya azmetmiş bir milletiz. Başkalarının haklarına titizlikle riayetkar, sulh ve adalet ideallerine sadakatle bağlıyız. Bu bakımdan, tam mânasiyle, idealistiz. Fakat, ideallere yapılabilecek en büyük hizmetin, hâdisatını inkişaflarını ve vakıaları olduğu gibi görmek ve hakikatların icab ettirdiği tedbirleri tereddütsüz almak olduğunu da müdrikiz. Bu bakımdan da, tam mânasiyle realistiz. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Takip ettiğimiz açık, dürüst ve samimî siyaset, bu arz ettiğim mezhebimizin en bariz delilidir. Bundan dolayıdır ki, iftiharla söyleyeceğim, bugün, sulhsever ve hüsnüniyet sahibi milletlere uzattığımız dostluk eli itimatla sıkılmakta ve milletlerarası alanda, Türkiye, tam mânasiyle bir sulh ve istikrar unsuru mevkiini almış bulunmaktadır. (*Bravo sesleri, alkışlar*).

Çok Sayın Milletvekilleri Arkadaşlarım,

Geçmişte olduğu gibi, bu yıl da, değerli çalışmalarınızla asil milletimizin arzu ve iradesine uygun başarılar elde edeceğimizden eminim. İşte bu duygu ve dilekle sözlerime son veriyorum. (*Soldan bravo sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar*).

DOKUZUNCU DÖNEM

BEŞİNCİ YASAMA YILI

Birinci Birleşim

1 Kasım 1953 Pazar

Birinci Oturum

Açılma saati: 15:10

Muvakkat Reis: Başkanvekili Şevki Yazman

Muvakkat Kâtipler: İbrahim Kirazoğlu (Kayseri), İhsan Gülez (Bolu)

Cumhurbaşkanı Celâl Bayar

Türkiye Büyük Millet Meclisinin Dokuzuncu Döneminin dördüncü ve son toplantısını açıyorum. Büyük Meclisin muhterem azalarını hürmetle selâmlarım.

Aziz Mebus arkadaşlarım,

Her şeyden evvel Yüksek Heyetinizin, Büyük Milletimizin yegâne ve haki-ki mümessili sıfatıyla çok değerli hizmetler ifa etmiş bulunduğunu ve bu meyanda Türk Milletinin muasır dünya medeniyeti içinde şerefli mevkiini yükselten inkılâplarımızın da bekçisi olduğunu, geçen devrelerde din ve vicdan hürriyetini istismar etmek isteyenlere karşı çıkardığı kanunlarla teyit eylediğini, hürmet ve takdir duygularımla ifade etmeyi, vazife bilirim. (*Bravo sesleri, alkışlar*).

Sevgili arkadaşlarım,

Bu toplantı sonunda Yüksek Meclisiniz, yerini, Onuncu Büyük Millet Meclisine devredeceğinden, bu nutkum, 4 yıllık Teşrii Devrenin son açış nutku olacaktır. Bu itibarla, nutkumun yalnız geride bıraktığımız yıla ait değil, üç buçuk yılı geçen icraatımızın da manzarasını toptan ve süratli bir bakışla gözden geçirmek imkânını temin etmesini, tabii ve faydalı bulacağınıza eminim. Derhal söyleyeyim ki, geride bıraktığımız yıl da, Dokuzuncu Teşrii Devrenin diğer yılları gibi, milli hayatımız için çok verimli olmuştur. Şimdi Hükümetin muhtelif faaliyet şubelerine göre icraatımızın izahına geçiyorum.

Muhterem arkadaşlarım,

İçine girmiş bulunduğumuz demokrasi rejimi, adaletin ve amme nizamının vikayesi hususunda, bilhassa adalet cihazımıza mühim vazifeler tahmil etmektedir. Adalet cihazımızın, inkılâp esaslarını, ve Devletin temel nizamlarını sarsmaya matuf hareket ve faaliyetler karşısında gösterdiği müstesna dikkat ve adalet duygusu, her türlü takdirin üstündedir. (*Alkışlar*) Bu hissiyatımı izhar ederken, Yüksek Meclisin ve Türk Milletinin düşüncelerine de tercüman olduğuma kâni bulunuyorum.

Adalet Vekâleti 1950 senesinde 1079 adedden ibaret bulunan mahkeme sayısını 1463'e yükseltmek suretiyle yüzde 40 nispetinde artırarak, adalet hizmetini vatandaşa yaklaştırmış ve kabul buyurduğunuz kanunların daha mükemmel bir şekilde tatbikini sağlamıştır. Vatandaşı her bakımdan adaletin ve kanunun himayesi altında tutmak için, bütün vasıta ve imkânları temine gayret eden Hükümetiniz,

bir yandan da cezaların tam, maksat ve gayeye uygun bir şekilde infazı meselesi üzerinde durmuş ve üç sene gibi kısa bir müddet içinde 131 yeni ceza evi inşası imkânını sağlamıştır. Bu rakamın ehemmiyetini tebarüz ettirmek için, 1929 senesinden 1950 yılına kadar geçen 21 sene içinde, ancak 86 cezaevinin yaptırılabilmiş olduğuna işaret etmek isterim.

Sayın arkadaşlarım,

Sosyal bünyemizde maddi ve mânevi kudretin en yüksek seviyeye çıkarılması, vatandaş sağlığı gibi müstesna bir değerın korunması, millî dâvalarımızın en önemlilerindendir. Bu sebeptedir ki, fertlerin hayatı için olduğu kadar, içtimai bünyemiz için de vahim büyük birer tehlike teşkil eden verem, sıtma, frengi, trahom ile mücadelede hızla devam etmekteyiz. Verem savaşında halen en kıymetli unsurlardan olan BCG aşısının bütün yurttan tatbikına geçilmiştir. Diğer taraftan verem dispanserleri mevcudunun artırılmasına 1953 senesinde de devam edilmiş ve miktarı yeniden 17 aded ilâvesi suretiyle 39'a çıkarılmıştır.

1950 senesine kadar ancak 8 dispanserimiz bulunduğu nazara alınırsa yalnız bir senede 17 dispanser inşa edilmesinin ne mühim bir terakki ifade ettiği anlaşılr. Dispanser sayısı bu şekilde artırılırken verem hastahanelerinin inşasına da aynı hızla devam edilmiştir. 1949 senesinde 1097 yataklı 7 adedden ibaret bulunan verem hastahanesi mevcudu, 1953 yılı sonunda 63'e, ve yatak adedi de 6 bin 357'ye çıkarılmış olmaktadır. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Numune ve Devlet hastahaneleri ile doğum ve çocuk bakım evleri de, içinde bulunduğumuz yıl zarfında, vasıta ve imkân bakımlarından geliştirilmiştir. Gerek koruyucu ve gerek iyi edici tababet cihazlarından, halkımız için çok faydalı olan sağlık merkezleri inşaatına da süratle devam edilmektedir. 1950 senesine kadar ancak 16 aded sağlık merkezi inşa edildiği halde, son üç sene içinde 226 sağlık merkezi inşa edilmiştir. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Sıtma, frengi ve trahom mücadeleleri ise, yeni tesisler ve teşkilâtın motorlu vasıtalarla takviyesi suretiyle hızlandırılmaktadır.

Arkadaşlar,

Medeni ve iktisadi inkişafın emniyet ve istikrarı, kültür seviyesinin yükseltilmesiyle kabildir. Bu sebeptedir ki, ilköğretimin kemiyet ve keyfiyet bakımlarından gelişmesine büyük ehemmiyet verilmekte, bu uğurda para ve emek sarfından asla kaçınılmamaktadır. Dokuzuncu Büyük Millet Meclisi, bugüne kadar, memleketimize yeniden 2 bin 649 ilkokul kazandırmış bulunmaktadır. (*Bravo sesleri*) 1950 senesine kadar, ilkokulların yıllık ortalama artışı 298 iken son üç sene içinde 883'ü bulunmuştur. (*Alkışlar*) Yine bu devre zarfında ilkokullardaki talebe adedinde kaydedilen artış 134 bindir.

Orta tahsil müesseselerimizin inkişafı da memnuniyet vericidir. 1950 yılında ortaöğretimin bütçesi 27 milyon lira iken, 1953 bütçesinde 35,5 milyon liraya yükseltilmiştir. 1950 yılına kadar 213 ortaokul ve 36 lise açılmıştı. Buna mukabil, son üç sene içinde 125 ortaokul ve 9 lise açılmıştır. Bu suretle, 1923 senesinden 1950'ye kadar geçen 27 senelik devre zarfında, ancak, yılda vasatı olarak 8 ortaokul ve (bir buçuk) lise açıldığı halde, son üç sene içinde vasatı olarak 42 ortaokul ve 3 lise açılmıştır. (*Alkışlar*)

Hükümet her kazada asgari bir ortaokul ve her vilâyette de asgari bir lise açmak kararını almıştır. Bunu hedef tutan programın önümüzdeki üç yıl içinde tamamen tahakkuk ettirilmesine çalışılmaktadır.

Memleketimizin bütün faaliyet sahalarında teknik tesis ve vasıtalarının süratle yayılması, teknik eleman ihtiyacımızı artırmaktadır. Memlekette motor ve makine teknisyenleri yetiştirmek üzere İzmir ve Adana'da yeni makine ve motor okulları inşasına geçen yıl girişilmiş ve İzmir'deki bina ikmal edilmiştir. Müessese bu yıl yeni tesisleriyle öğretime açılacaktır.

Adana Makine-Motor Okulu inşa halindedir. Eskişehir'de de aynı hedeflerle çalışacak bir okulun inşası için tetkiklere girişilmiştir. Üniversitelerimizdeki inkişaf da maarifimizin diğer kollarındaki inkişafa muvazi olarak seyretmiştir. Üniversitelerimiz bütçelerinin 1950'de 25,5 milyon liradan 1953'te 42 milyon 600 bin liraya yükseltildiği göz önünde bulundurulacak olursa bu mevzuat Hükümetin vermiş olduğu büyük ehemmiyet derhal kavranmış olur. (*Alkışlar*) Yine bu cümleden olmak üzere Teknik Üniversitemizin yüksek mühendis, mühendis ve teknik unsurlar yetiştirme imkânlarını çok geniş nispette, ve büyük bir süratle artırmak tedbirleri de alınmaktadır.

Diğer taraftan, Doğu'da bir üniversitenin kurulması için yapılan hazırlıklar tamamlanmış; Doğu Anadolu'yu, büyük bir medeniyet eserine kavuşturacak olan bu müessese tesis ve inşa safhasına girmiştir. (*Bravo sesleri ve sürekli alkışlar*) Bu yeni Üniversitenin Veteriner ve Güzel Sanatlar Fakülte ve Enstitüleri, Erzurum'da, Sosyal ilimler Fakülte ve Enstitüleri Van'da, (*Bravo sesleri*) Mühendis Koleji Diyarbakır'da, Jeoloji, Biyoloji, Ziraat ve Orman Fakülte ve Enstitüleri, Elâzığ'da açılacaktır. (*Alkışlar*) Bu büyük ve yeni kültür müessesemize, yeni Türkiye'nin ve inkılapların banisi büyük şahsiyetin ismine izafetle "Atatürk Üniversitesi" adını vermeyi uygun bulurum. (*Bravo sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar*)

Arkadaşlar,

Milletlerin medenî seviyeleri bir bakıma, bedîi zevklerinin üstünlüğü ile de ölçülür. Türk Milleti, bütün tarihi boyunca, ince zevke sahip olduğunu göstermiştir. Bu tabîi istidadımızı günün medenî ihtiyaçlarına göre, geliştirmek için, güzel sanatlara ehemmiyet vermek mecburiyetindeyiz. İstanbul Opera ve Tiyatro binasının ikmalî için 10 milyon liralık bir tahsisat vermiştiniz. Yeni opera binası ikmal edilince, Devlet Tiyatrolarına katılacaktır.

Müessesede çalışacak sanatkârların yetiştirilmesine başlanmıştır. İzmir'de bir Müzik Okulu kurulmuştur. Bu okul ilerde bir konservatuar haline getirilecektir. Memleketimizin her tarafında, radyo neşriyatının iyi dinlenebilmesini temin maksadıyla geçen içtima devresinde kabul etmiş olduğunuz kanun mucibince faaliyete geçilmiştir. Erzurum, Adana ve İzmir'de üç istasyonun tesisi kararlaştırılmış ve ihaleleri de ilân edilmiştir. Tarihî eserler ve arkeolojik araştırmalar milletimizin insanlık tarih ve medeniyetine hizmetlerinin maddî delillerini teşkil etmektedir. Mevcut müzelerimize son yıl içinde İstanbul ve İzmir'de yenileri ilâve edilmiş ve Topkapı Sarayı Hazine Dairesinde bir dördüncü salon açılmıştır. Tarihin en eski çağlarından itibaren büyük medeniyetlere sahne olmuş yurdumuzun muhtelif sahalarında, sistemli kazıların yapılmasına devam edilmektedir.

Büyük Meclisin Sayın Üyeleri,

Bildiğiniz gibi, zirai istihsalimizin feyizli inkişafı, yurdumuzun ekonomik kalkınmasının en mühim âmillerinden biri olmuştur. Filhakika, hububat istihsalimiz,

1950 senesindeki 7 milyon 764 bin tondan 1953 senesinde 13 milyon 600 bin tona yükselmek suretiyle, üç yıl içinde yüzde yüze yakın bir artış kaydetmiştir. (*Bravo sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar*) Pamuk istihsalimizde de büyük bir artış kaydedilmiş, 1949 sonunda 104 bin ton olan pamuk istihsalı, 1952 senesinde 165 bin tona yükselmiştir. Türkiye ekonomisinde mühim bir mevki işgal eden diğer bir ziraat mahsulümüz olan tütün de son senelerde büyük bir gelişme göstermiştir. Tütünlerimizin dünyaca mâruf kalitelerini daha da iyileştirmek maksadiyle teknik ve ekonomik birçok tedbirler alınmaktadır. Aynı zamanda, tütün ziraatine elverişli topraklar da genişletilmektedir. 1951'de 82 bin ton olan tütün istihsalinin 1953'te 120 bin tona yükseleceği tahmin olunuyor.

Zirai ekonomimizde büyük önemi haiz olan sınai nebatlar istihsalinde de mühim bir artış müşahade olunmaktadır. Filhakika, 1950 senesinde 1 milyon 700 bin ton olan sınai nebatlar istihsalı, 1952'de 2 milyon 415 bin tona yükselmiştir. 1953 rekoltesinin geçen seneki miktarı aşacağı kuvvetle tahmin edilmektedir. Bundan maada memleketimizde son yıllarda mühim ve verimli bir servet kaynağı haline gelmiş olan yaş ve kuru meyva istihsalimizin kemiyet ve keyfiyet bakımından yükseltilmesi hususunda, âzami gayret sarf olunmaktadır. Ziraatimizin bütün istihsal kollarında görülen ve yüzde yüze yaklaşan bu mesut inkişaf ve istihsalin artmasında, makineleşme ile birlikte halkımızın modern ziraat bilgilerini benimseyip, tatbikata intikal ettirmesinin büyük tesiri olmuştur. Bu sebeptendir ki, zirai öğretim ve eğitim müesseselerine ve bilhassa, bunların Doğu vilâyetlerinde açılmasına ehemmiyet vermekteyiz. Diğer taraftan, kredi kolaylıklarıyla çiftçilerimize intikali sağlanan ve miktarı 1950 başında ancak 6 bin raddesinde iken, halen 40 bin adedine yaklaşan traktörlerin ve ayrıca çok mühim yekûnlara varan ziraat alet ve makinelerinin, zirai istihsalin artmasında mühim faydası aşikârdır. Zirai mücadele işlerimiz, müstahsilin Devlet teşkilâtı ve mensuplarına karşı gösterdikleri itimat ile müspet ve müessir bir tarzda yürümektedir. Milli servet kaynaklarımız arasında ehemmiyetli bir mevki bulunan hayvancılığımız da süratle kalkınmaktadır. 1950'de 55 milyon baş olan hayvan mevcudumuz, 1953'te 62 milyon başa yükselmiştir. Bu sahada kalkınmanın daha da hızlanmasının ancak çiftçi ile sıkı iş birliği yapmak suretiyle mümkün olabileceği aşikârdır. Veteriner teşkilâtımız, damızlık yetiştirmek, hayvan hastalıkları ile mücadele etmek, sergi ve yarışlar tertiplemek, numune ağılları kurmak, köylerde yemleme ve yem silosu örnekleri vermek, mera ve yoncalıklar vücuda getirmek gibi faaliyetleriyle, halk için çalışmak prensibini daha önemle ele almıştır. Henüz orman kanunu tasarısı kanuniyet kesbetmemiş olmasına rağmen, mevcut kanunun halk lehine gayet iyi anlayış ile tatbik edilmiş olması memnuniyete şayan neticeler vermiştir. Gayet mühim ana kanunlardan birisi olan Orman Kanununun müzakerelerinin Büyük Mecliste dikkat ve alâka ile cereyan etmekte olduğu yüksek malûmunuzdur. Mühim bir dâva olarak daima dikkatle takip ettiğimiz topraksız çiftçiyi topraklandırma işine de büyük bir hız verildiği malûmunuzdur.

Geçen yıl 41 bin 500 aileye 1 milyon 773 bin dönüm toprak tevzi ve köy hükmi şahıslarına 1 milyon 265 bin dönüm mera tahsis olunmuştur. Büyük Meclisinizin içinde bulunduğu devrenin başına kadar dağıtılan toprak miktarı 830 bin dönümden ibaret olduğu halde son üç buçuk sene zarfında köy hükmi şahsiyetleriyle birlikte 6,5 milyon dönüm toprak dağıtılmış bulunmaktadır. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Bu suretle toprak tevziatı 1950 senesine kadar vasatı olarak senede 160 bin dönümü tecavüz etmezken, Hükümetimizin bu işe verdiği büyük ehemmiyet sayesinde son üç buçuk sene zarfında bu tevziat senede iki milyon dönümü bulmuştur. Dağıtım işleri önümüzdeki yıllarda daha da süratlendirilecektir. Toprak alan çiftçiler hususi fondan karşılanan onarma ve işletme kredileriyle teçhiz edilmişler, ziraate elverişli hale getirilmeleri gereken topraklar üzerinde, teşkilâtın traktör grupları faaliyete geçerek toprak sahiplerine yardımcı olmuşlardır.

Diğer taraftan, memleket kadastrosunu mümkün olduğu kadar kısa bir zamanda tamamlamak Hükümetimizin üzerinde ehemmiyetle durduğu bir mevzu olmuştur. Son günlerde aero fotogrametri sisteminin tatbikine başlanmıştır. Yapılan tecrübeler zaman ve masraftan yüzde elli nispetinde tasarruf temin edildiğini göstermiştir.

Aziz arkadaşlarım,

Şimdi de, memleketimizin iktisadi kalkınmasının ana unsurlarından biri olan bayındırlık işlerimize geçiyorum. Memleketin muhtaç bulunduğu bayındırlık işlerimizi karşılamak maksadiyle girişilen inşaat ve vücuda getirilen eserler, yurtta bütün iktisadi faaliyetlerin verimini mütemadiyen ve büyük bir hızla artırmaktadır. Bayındırlık hizmetlerine Devlet bütçesinden ayrılan tahsisat, 1950'de 150 milyon lira iken, 1953'te ek ödeneklerle beraber 500 milyon liraya yaklaşacaktır. (*Alkışlar*) Karayollarımızın inşa ve tamirinde girişilen geniş ölçüdeki çalışmalar artık bütün memlekette herkesçe tamamiyle öğrenilmiş bulunmaktadır. Bu faaliyetlerimizin hayırlı semereleri gereği gibi idrak edilmeye başlanmıştır. Yaz ve kış motorlu vasıtalarla rahat geçit veren yolların mecmuu, bugün 21 bin 300 küsur kilometreye çıkmıştır. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Yol programının en mühim kısmını teşkil eden köprü inşaatına da, daha geniş ölçüde devam olunmaktadır. Bu faaliyetlerin sürat ve genişliği hakkında bir fikir vermek için 1950'ye kadar 27 yılda ancak 13 bin metre uzunluğunda 289 köprü yapılmış olduğunu 1950 den beri de 37 bin 500 küsur metre uzunlukta 732 aded büyük köprünün inşaatının ele alınmış (*Sürekli alkışlar*) ve bunlardan 12 bin 200 küsur metre uzunluğunda 203 adedinin tamamen bitirilmiş olduğunu söyleyebilirim, geriye kalanın da büyük bir kısmı bitirilmek üzere, mütebakisinin de inşaatı devam etmektedir.

Su işlerimizde de çok mühim terakkiler kaydedildiği aşikârdır. Sularımızın bir taraftan zararlarını önlemeyi, diğer taraftan kıymet ve kudretinden faydalanmayı, yurdun ekonomik sosyal dâvalarının en başta gelenlerinden biri sayıyoruz. Geçmiş senelerin, dağınık ve mevzii çalışmaları yerine bir taraftan tahsisat ve imkânlarımızı teksif etmek, ve diğer taraftan da işleri mevzii ve parça parça ele almak yerine havza amenajmanlarını bir kül halinde mütalâa etmek prensibi tatbika konulmuş bulunuyor. Barajlar bir nehrin rejimini ıslahta, sulama ve enerji gücünden istifadeye yapılacak en köklü bir iştir. Bu prensibe göre, Seyhan Barajının inşasına başlanmıştır. Bu mühim tesis 100 milyon liradan fazlaya mal olacaktır. (*Alkışlar*) İlk tesis kademesi 80 bin kilovatlık olup bilâhare 160 bin kilovata tevsi edilebilecek olan Sarıyar Barajı ve hidroelektrik santralinin inşaatı da hızla ilerlemektedir. (*Bravo sesleri*) Gediz vadisi üzerinde de aynı ehemmiyette bir baraj inşası için bütün hazırlıklar yapılmıştır. Bu barajın icabettireceği dış ödemeler için kredi temini mevzuunda Hükümet, Milletlerarası imar ve Kalkınma Bankası ile

temas halindedir. Sarıyar, Seyhan ve Gediz üzerindeki Adala gibi büyük tesislerden başka gene aynı ölçüde ve ehemmiyette olmak üzere Kızılırmak üzerinde Hirfanlı, Yeşilirmak üzerinde Almus ve Akçay üzerinde kurulacak barajların hazırlıkları da çok ilerlemiş ve son safhasına getirilmiş bulunuyor. (*Alkışlar*) Bunların inşasına başlanması da nihayet bir zaman meselesi olarak mütalâa edilebilir.

Büyük su işleri yanında mahallî faydalar sağlamakta olan küçük ve münferit su işleri üzerindeki çalışmalara da geniş ölçüde devam olunmaktadır. 1950-1952'de, bunlardan 87 adedi bitirilmiştir. 1953'te, büyüklü küçüklü 607 aded iş üzerinde çalışılmaktadır. Yeni mevzu olarak ele alınmış bulunan yer altı suları mevzuunun da ehemmiyetini takdir buyurursunuz. Bu mevzu da müsait bir safhada devam etmektedir. Köy içme sularına gelince; bu husustaki çalışmalardan başarılı neticeler elde edilmektedir. 1950 yılına kadar köy içme sularına sarf edilen paranın yekûnu 1 milyon 500 bin lirayı geçmemektedir. Son üç yıl içerisinde ise bu mevzuaya ayrılan tahsisat yekûnu 46 milyon liraya yaklaşmaktadır. (*Bravo sesleri, ve sürekli alkışlar*) 1952 yılı sonuna kadar 7 bin 877 köyün içme suyu halledilmiştir. Yeniden 5 bin köyün içme suyu üzerinde çalışılıyor. Teşriî Devreniz sonuna kadar devam edecek olan bu çalışmalar sonunda köy içme suyu mevzuunun en büyük kısmı halledilmiş olacaktır. (*Alkışlar*) Elektrifikasyon işlerine gelince; Yurdumuza bol ve ucuz elektrik temini için geniş çalışmalara girilmiştir. Projeleri, Elektrik Etüd İdaresi tarafından hazırlanmış olan orta büyüklükteki hidroelektrik santrallerinden 44 bin 750 kilovat toplam takatinde 12 tanesi inşa halindedir. 1956'ya kadar, peyderpey servise girecek olan bu santraller Amasya, Konya, Erzurum, Osmaniye, Siird, İsparta, Eğridir, Uşak, Maraş, Gaziantep, Burdur, Hatay, Elâzığ ve Erzincan gibi 14 vilâyetimizin muhtelif şehir, kasaba ve hattâ köylerine bol, ucuz elektrik vereceklerdir. (*Alkışlar*) Bunlara ilâveten bu sene 12 bin 300 kilovat takatinde 4 santralin daha inşasına başlanması program icabıdır. Bu santrallerin hepsine sarf olunacak paranın yekûnu 77 milyon liradır.

Ele alınan büyük hidroelektrik santralleri ise, 800 milyon liranın üstünde bir meblâğa mal olacak, elektriğin keşfinden bu tarafa Türkiye'de küçüklü büyüklü her cins istihsal vasıtalarıyla temin edilmiş enerji yekûnu, senede 800 milyon kilovat saat takati geçmezken, bugün ele alınan bu hidroelektrik santrallerin inşaatı sonunda, yani 1956 yılı içerisinde, mevcuda 2 milyar kilovatsaat takat ilâve edilmiş olacaktır. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Köy elektrifikasyonu meselesi, köy yolları ve köy içme suları gibi ele alınması gerekli bir iştir. Hükümetiniz, köylerimizi hızla elektrik ışık ve enerjisine kavuşturmak için, tetkik ve hazırlıklara girişmiş bulunmaktadır. (*Alkışlar*)

Liman işlerimize gelince; Liman ve iskele inşaatında da önemli ilerlemeler kaydolunmuştur. Evvelce başlanmış olan Ereğli, Trabzon ve İnebolu limanlarından başka, İstanbul, İzmir, Samsun ve İskenderun limanlarında da faaliyete geçilmiş, Mersin limanı inşaatına başlanabilmesini mümkün kılacak kanun lâiyhası Büyük Meclisinize arz edilmiştir. (*Alkışlar*)

Elâzığ-Van demiryolu hattının Muş istikametinde inşaatına devam edilmektedir. Hat, 1954'de Muş'a varmış olacaktır. Bu senenin inşaat programında Şark hattımızın Kars'a kadar temdidini almaktadır. (*Alkışlar*) Devlet bina yapımı işleri de, lüks ve israfı kaçmadan, yapı anlayışımıza uygun olarak yürütülmektedir.

1953 yılında 1403 bina yeniden inşa edilmiştir. Bunlardan, 734'ü hastane, verem pavyonları, sıhhi tesisler, 519'u da ilkokuldur. Büyük hava meydanları inşaatında da başarılı sonuçlar almaktayız. Beynelmilel çaptaki meydanlardan Yeşilköy Hava Alanı bu sene işletmeye açılmıştır. Ankara Esenboğa Alanı bitmek üzeredir. Adana ve Trabzon alanlarının inşasına devam olunmaktadır. Yeni büyük hava alanlarımızdan Konya, Eskişehir, Diyarbakır alanlarının ihaleleri yapılmıştır. Malatya, Bandırma, Batman, Merzifon ve İzmir alanlarının bütün hazırlıkları tamamlanıp inşalarına geçilmek üzeredir. Bunlardan başka yetki kanunu Yüksek Meclisinize sunulmuş olan 45 milyon liralık bir programla Samsun, Van, Erzurum, Kars, İskenderun, Urfa, Gaziantep, Antalya ve Ağrı meydanlarının inşası ele alınmıştır. (*Alkışlar*) Eldeki bu programlarla yurdumuz havacılık sahasında kısa zamanda büyük gelişmelere mazhar olacaktır. Deprem felâketine uğriyan vatandaşların zararlarını hafifletmek ve bu felâkete uğriyan bölgelerin yeniden imarına yardım etmek hususunda büyük bir hassasiyet gösterilmiştir. Misal olarak son Çanakkale ve Balıkesir depremini ele alalım; bu muntıkada ilk andaki âcil yardımlardan sonra, inşa işleri için temin olunan 12 milyon lira ile deprem hasarlarının hemen tamamı denilebilecek mühim kısmı tamir ettirilmiş; ayrıca Emlak ve Kredi Bankasınca da inşaat kredileri açılmak suretiyle felâkete uğriyanlara yeni mesken inşası için müzaheret edilmiştir.

Sayın Arkadaşlarım;

Malî politikamız, günden güne artmakta ve çeşitlemekte olan ihtiyaçlarımızla mevcut imkân ve kaynaklarımızın âzami randıman temin edecek bir surette tevzii gayesine müteveccihdir.

Bu müspet politikanın neticesi olarak Devlet varidat ve masrafları arasındaki açıkların süratle kapatılması mümkün olmuştur. 1950 bütçelerinde masraf yekûnunun yüzde 11'ine baliğ olan bütçe açığı, geçen yıl bütçesinde Yüzde altı buçuğa düşürülmüştür. Bir ay sonra huzurunuzda getirilecek olan 1954 yılı Bütçesi ise, denk bir bütçe olacaktır. (*Bravo sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar*) Uzun senelerden beri beklenen “Denk bütçe” emelinin bu suretle gerçekleşmesi, bir taraftan iktisadi kalkınmamızı mümkün kılan gayretlerin, diğer taraftan da gelir kaynaklarını zorlamamak ve amme hizmetlerini de aksatmamak hususlarını daima göz önünde bulunduran sağlam ve sıhhatli malî politikamızın mesut neticesidir. Yine bu politika sayesinde, devlet bütçelerinde müsmir yatırımlar için her yıl daha geniş ölçüde tahsisler, yapılması da imkân dâhiline girmektedir. 1950 yılı bütçelerinde 317 milyon lira olan yatırım tahsisatı, 1951 bütçelerinde 405, 1952 bütçelerinde 456 ve 1953 bütçelerinde 1950'ye nazaran yüzde 11 fazlasıyla 671 milyon liraya çıkarılmıştır. (*Sürekli alkışlar*)

Bütün bu yatırımların şanlı ordumuzun takviyesi için İkinci Dünya Harbine rastlayan devreler de dahil olmak üzere 1950'ye kadar yıllık bütçelere milli müdafaa hizmetleri için vaz'edilen en yüksek tahsisat tutarından dahi yüzde 55 daha fazla bir milli müdafaa bütçesi ile bir arada yapıldığı göz önünde bulundurulsa bu uğurda Hükümetimizin sarf ettiği gayretlerin azameti ve bütçelerimizin vâsıl olduğu seviye hakkında daha iyi bir fikir elde edilir. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Diğer taraftan, son üç seneden beri Devlet gelirlerindeki artışın, içinde bulunduğumuz yılda da aynı hızla devam etmekte olması, çok memnuniyet verici bir hadisedir.

Umumi muvazenenin, 1950 yılında ancak 1 milyar 800 milyon liraya balığ olan varidatına mukabil, 1953 yılı varidatımız 2 milyar liraya yaklaşmakta ve sene başındaki tahminler tamamıyla tahakkuk etmektedir. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Bu münasebetle son üç yıl içinde, Devlet gelirlerinde mali tarihimizde misli görülmemiş bir gelişme idrak olunduğuna da işaret etmek yerinde olur Devlet gelirleri, 1950'ye takaddüm eden üç senelik devre zarfında ancak Yüzde 7 nispetinde bir artış kaydetmiş olduğu halde, artış nispeti 1950'den 1953'e kadar olan devrede yüzde 50'ye yükselmiş bulunmaktadır. Diğer bir ifade ile, 1947 senesinde, 1 milyar 219 milyon lira olan devlet gelirleri, 1950 senesinde 1 milyar 300 milyon liraya balığ olduğu ve bu müddet içinde ancak (81) milyon liralık bir artış sağlanabildiği halde, 1950 senesindeki 1 milyar 300 milyon liralık hâsıla, 1953 yılında 1 milyar 959 milyon liraya yükselmiş ve böylece bu devrede (659) milyon liralık bir artış temin edilmiştir. (*Alkışlar*) Derhatır buyurulacağı veçhile 1950 yılından sonra bâzı vergilerde indirmeler ve ayarlamalar yapılmıştır. Bu itibarla, bu ameliyelerinin muhassalası da nazara alınacak olursa, gelirlerimizdeki üç yıllık hakiki artışın 659 milyon lira değil, 850 milyon liraya yaklaştığı görülür. Şu cihete de işaret etmek lâzımdır ki, on misli artışla ifadesini bulan bu süratli inkişafı tamamıyla durgun ve hareketsiz bir halde olan ekonomimizin süratle kalkınması için isabetli tedbirler alınmış olmasına borçluyuz. (*Bravo sesleri*)

Diğer taraftan, adalet ve verim esaslarına bağlı bir vergi politikasının tatbik edilmesinin bu konuda da müspet tesirleri olmuştur. Gelirlerimizin arz ettiği bu durumun, bize gelecek senelerde de, bugünkülerle mukayese edilemeyecek kadar, büyük ve verimli bütçeler hazırlama imkânını artık temin etmiş bulunuyor. Gelir vergileri manzumesi, modern maliye nizamının temelini teşkil eder. Vergicilik sahasında atılacak her adım, Gelir Vergisi sisteminin kabil olduğu kadar, salâbet ve dikkatle tesis edilmiş olmasına bağlıdır. Bu itibarla Gelir Vergisi sistemimizin tekemmülü ve ihtiyaçlarımıza en uygun bir hale gelebilmesi için büyük bir hassasiyetle çalışılmaktadır. Gümrük mevzuatımızda yapılması düşünülen değişikliğe ait kanun lâyihası yüksek huzurunuzda gelecektir. Bu lâyiha ile, "Advalorem" sisteminin tatbiki ve Gümrük kıymetinin tâyininde milletlerarası metin, esas ittihaz olunmaktadır.

Devlet borçlarına gelince; bu borçlar son yıllarda yükselmemiş, bilâkis muntazaman yapılan itfalar ve tasfiye neticesinde bir hayli azalmıştır. Borçlarımızda görülen bu azalma Devlet gelirlerinin seneden seneye gösterdiği büyük inkişaf ve memleketimizin iktisadi kudretindeki artışla bir arada mütalâa edilecek olursa, daha iyi bir şekilde tebarüz edecektir. Nitekim 1950 yılında Devlet borçlarının umumi ve mülhak bütçelerin bir yıllık gelirlerine olan nispeti yüzde 153 olduğu halde 1953 yılında bu nispet yüzde 99'a tenezzül etmiş bulunmaktadır. (*Alkışlar*)

Yalnız borçlarımızın miktarı azaltılmak ve nispeti hafifletilmekle kalınmamış aynı zamanda faiz ve ihraç fiyatlarında da müsait neticelere ulaşılmıştır. İç istikraz tahvillerinin başabaş olarak ihracı ve faizlerinin Yüzde beşe düşürülmesi suretiyle temin edilen bu müsait şartlar, Devletin itibarındaki yükselmenin bariz bir delili olduğu nispette bundan sonra yapılacak iç borçlanmaların külfeti bakımından da memnuniyeti mucip bir netice sayılmak lâzım gelir. Bundan başka 1950 senesine kadar geniş mikyasta tatbik edilegelmiş bulunan bütçe ve Hazine ihtiyaçları için

Merkez Bankasından kısa vadeli istikraz akdi sistemine son verilmiştir. Bu şekilde teraküm eden dalgalı borçlardan mühim bir kısmı son iki sene içinde itfa edilmiş, bakiyesinin de muntazam bir itfa plânına raptı suretiyle konsolidasyonu hususunda Merkez Bankası Kanununun tadiline tevessül edilmiş bulunmaktadır.

Hulâsa, millî tasarrufların büyük kısmını hususi piyasanın ihtiyaçlarına terk etmek, amme teşekküllerince yapılacak borçlanmaları en verimli yatırım ihtiyaçlarına tahsis eylemek ve müstakbel nesillerin ödeme kabiliyetini daima göz önünde bulundurmak esası, amme istikrazlarında hassasiyetle takip ettiğimiz bir düstür haline getirilmiştir.

Bu arada, İkinci Dünya Harbinden kalma teslihat borçlarının, İngiltere Hükümeti ile karşılıklı dostluk ve anlayış havası içinde yapılan müzakereler neticesinde, büyük ölçüde hafifletilmesi de mümkün olmuştur. (*Alkışlar*) Para politikamıza gelince; son üç yıl içinde memleketimizin sıhhatli bir ekonomik bünyeye kavuşmuş olması ve devamlı inkişaf halinde bulunması, süratle artan istihsal ve ihracat kapasitesi, Hükümetin takip etmekte olduğu sağlam mâlî politika ile müterafık olarak vatandaşların, millî paraya karşı gösterdikleri itimat, paramızın iç ve dış değerinin gerçek mesnedini ve teminatını teşkil etmektedir. Geçen sene de ifade ettiğimiz gibi, tedavüldeki para miktarı münhasıran istihsalimizin icaplarına, iktisadi ve ticari ihtiyaçlara göre ayarlanmakta, bunun dışında Devletin cari masraflarını karşılamak maksadıyla asla emisyon yoluna gidilmemektedir. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Gerçek şudur ki, memlekette umumi istihsalin ve gayrisâfî Millî hâsılanın kaydettiği artış temposu, umumi emisyon miktarındaki tezayütleri daima geride bırakmaktadır. Bu sebeptendir ki, emisyon miktarında kaydedilen artışlara rağmen, toptan eşya fiyatları endeksi bariz bir istikrar göstermiştir. Kredi politikamız ise iktisadi kalkınmamız ve istihsal hayatımızın ihtiyaç ve icaplarına göre ayarlanmıştır. Mevduat faizlerinin düşürülmüş olması banka mevduatında her hangi bir azalma tevhit etmemiş, bilâkis mevduat rakamları çok büyük bir inkişaf göstermiştir. Filhakika, 1950 Haziran sonunda 1 milyar 119 milyon liradan ibaret bulunan mevduat hacmi 1953 Haziran sonunda yüzde 17 nispetinde bir artışla 2 milyar 428 milyon liraya yükselmiştir. (*Bravo sesleri*)

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası reeskont haddi ile ikrazat faizi hadlerini düşürmek suretiyle tatbikına girişilen ucuz kredi politikasının müspet neticelerini, bugün daha bariz bir surette müşahade etmekteyiz. Bankalarımızın umumi ikrazat yekûnu 1950 Haziran sonunda 1 milyar 564 milyon lira iken, 1953 Haziran sonunda yüzde 123 nispetinde bir tezayütle 3 milyar 488 milyon liraya yükselmiştir. (*Alkışlar*) Umumi ikrazat yekûnu içinde halen millî istihsalâtımızın en ziyade muhtaç bulunduğu zirai ve sinai kredilerin mevkiî seneden seneye ehemmiyet kesb etmektedir.

Aziz arkadaşlarım.

Sizlere bir müjde tesiri yapacak olan çok hayırlı bir teşebbüsü haber vereyim. Ziraat Bankamız köylümüze ev, samanlık, depo gibi tesisler için yüzde üç gibi çok ucuz faizli ve uzun vadeli ikrazatta bulunmaya karar vermiştir. (*Bravo sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar*) İktisadi olduğu kadar ictimai ehemmiyeti de büyük olan bu kararından dolayı değerli müessesemize köylü vatandaşlar namına teşekkür etmek isterim. (*Alkışlar*) Küçük sanatkâr ve esnafın kredi ihtiyacı üzerinde de durmak, halk için çalışan hükümetlerin en esaslı vazifesidir. Bu mevzuun da iktisadi

ehemmiyeti kadar içtimai ehemmiyeti olduğu şüphesizdir. Memleketin geniş bir tabakasını teşkil eden bu çalışkan ve hayırlı vatandaşlarımıza süratle el uzatmaya mecburuz. Halk Bankası ile halk sandıklarına bu vazife verilmiştir. Ve muvaffak olması için geniş ölçüde yeni imkânlar temin olunacaktır. Memleketimizin iktisadi cihazlanması o safhaya gelmiştir ki, artık yabancı sermayeye ve yabancı sermaye ile birlikte teknik bilginin teşriki mesaisine geniş bir ihtiyaç duymaktayız. Bugünkü mevzuatın memleketimizde, yabancı sermaye yatırılmalarını kâfi derecede teşvik etmediği anlaşıldığından, bu hususta, tamamen yeni esaslara göre hazırlanan gerekli kanun tasarısı pek yakında huzurunuzla getirilecektir. (*Alkışlar*)

Aziz arkadaşlarım,

1950 yılına kadar dünya ticaretinde küçük bir rol oynayan ve millî gelirimizin yüzde 10'undan az bir miktarını teşkil eden dış ticaretimiz bugün iftiharla kaydolunacak bir seviyeye yükselmiş ve milletlerarası ticarette mühim bir mevki ihraz etmiş bulunmaktadır. Nitekim dış ticaret hacmindeki artış, 1952 yılında 1949 yılına nispetle yüzde 228 gibi bir miktara baliğ olmuştur. Bu artışın, 1953 yılında ise, yüzde 300 nispetine doğru yükselmekte olduğunu memnuniyetle müşahade ediyoruz. (*Alkışlar*) Dış ticaretimizdeki bu inkişafın en başta gelen neticesi, 1949-1950 devresinde 942 bin 110 ton olan ihracatımızın 1952-1953 devresinde 2 milyon 376 bin tona yükselmiş olmasıdır. 1953-1954 devresinde ise, bu miktarın 4,5 milyon tona baliğ olacağı tahmin olunmaktadır. (*Alkışlar*) İkinci mühim neticesi de, 1948-1950 yıllarında hububat ithal etmiş bulunan memleketimizin 1951'den itibaren ihracatçı duruma geçmiş olması ve 1953 yılında dünyada hububat ihraç eden memleketlerin dördüncüsü olarak mevki almış bulunmasıdır. (*Bravo sesleri, alkışlar*) İçinde bulunduğumuz devrede de, hububat ihracatımız, 2 milyon 700 bin tonu bulacaktır. Hububat ihracatındaki bu gelişmeye muvazi olarak 1949 yılına nazaran pamuk ihracatındaki artış yüzde 60 ve maden ihracatındaki artış ise yüzde 30 nispetine baliğ olmuştur. Tütün ihracatımız da devamlı surette artmaktadır. Beklenen mesut inkişafı arz etmeye başlayan ihracatımızın çehresinin değişmiş bulunması da, ayrıca bir memnuniyet kaynağı teşkil eder. Şöyle ki, bir taraftan fiyatlarımız dünya fiyatlarına intibak etmekte, mallarımızın kalitesi yükselmekte ve tipleri standardize edilmektedir.

Diğer taraftan, ihracat maddelerimizin terkihi de değişmiştir. Buğday, pamuk, yağlı tohumlar ve madenler gibi dünya piyasalarınca daima aranan ihracat emtiaları, ihracat maddelerimiz arasında birinci plâna gelmişlerdir. Dış ticaretimizde keydedilen bu inkişaf, istikbal için de çok ümit vericidir.

Sanayi politikamıza gelince; bunda esas, şahsi teşebbüsü teşvik ve himaye etmek suretiyle, hususi sermayeyi iş sahasına çıkarmaktır. Memleketimizde, bu yolda, yeni ve takdire değer bir cereyan başlamıştır. Kuruluş halinde olan şeker ve çimento fabrikaları, tekstil sanayii, bu iktisadi prensibin yeni eserleridir. Artmakta devam eden şeker istihlâkine karşılamak, çiftçilerimize yeni ve verimli ziraat sahaları açmak maksadiyle mevcut 4 şeker fabrikasına ilâve olarak Adapazarı, Konya, Kütahya, Amasya, Burdur, Erzurum, Erzincan, Kayseri, Malatya ve Balıkesir'de yeniden 10 şeker fabrikası kurulması kararlaştırılmıştır. (*Alkışlar*)

Bunlardan Adapazarı fabrikası geçen ay başında işletmeye açılmıştır. Temelleri atılmış olan Konya, Kütahya ve Amasya fabrikaları 1954 kampanyasına yetiştire-

rilecektir. Altı şeker fabrikası da eksiltmeye çıkarılmıştır. 1954 yılı içinde temelleri atılmış olacaktır. Şeker sanayii için takib ettiğimiz politika; bir taraftan sermaye sahibi vatandaşların iştirakini temin, diğer taraftan esas olarak pancar müstahsil-lerinin birleştikleri kooperatiflere krediler açarak, fabrikaların ilk investismanla-rını temin etmek ve ilerde müstahsilin pancardan alacağı paradan taksit bedelini kesmek suretiyle onu aynı zamanda fabrikanın sahibi yapmaktır. (*Bravo sesleri ve Alkışlar*)

Memleketin günden güne artan çimento ihtiyacının karşılanması için de yine hususi teşebbüsle el ele vererek yurdun muhtelif bölgelerinde yeni çimento fabri-kaları kurulması cihetine gidilmiştir.

1950 senesinde 410 bin ton olan senelik çimento istihsal kapasitemiz, İzmir fabrikasının işletmeye açılması, diğer fabrikalarımızın da tevsi ile 1953 sonu iti-bariyle bir milyon tonu aşacaktır. Çimento istihlâki de 1950 senesinde 535 bin ton raddesinde iken, mütemediyen artmış, 1953 yılında bu yükseliş seyrinin 2 milyon tonu bulacağı hesap edilmiştir. Bu büyük artışa muvazi olarak memlekette çimento sanayiini yeni baştan ele almış bulunuyoruz. Evvelâ millî bankalarımızdan Emlâk Kredi, Sümerbank ve İş Bankasıyla iki Millî müessesemiz; Sümerbank Çimento Sanayii Müessesesi ve Ankara Çimento Limitet Şirketinin iştirakiyle 50 milyon lira sermayeli bir Çimento Sanayii Anonim Şirketi kurulmuştur. Şirket halen, mem-leketin muhtelif bölgelerinde halkımızla işbirliği yaparak 15 çimento fabrikasını eksiltmeye çıkarmış bulunmaktadır. (*Alkışlar*) 15 fabrikayı takiben yeniden 5 çimento fabrikasının daha ihalesi yapılacak ve istihlâk artışını takib ederek bunların adedi 38'i bulacaktır. (*Alkışlar*) Bu teşebbüslere mahallî iştirakler yekûnu, şimdi-den 35 milyon liraya yakın bir miktarı bulmaktadır. Nitekim şimdiden kurulacak bir kısım fabrikaların sermayeleri mahallen temin edilerek sadece teknik hususlar-la mütedavil sermaye bakımından yardım talep edilmektedir. Bu nevi müspet te-şebbüsleri takdirle karşılarım. İptidai maddesi tamamen memleketimizde yetişen ve yine memleketimizde geniş istihlâk sahası bulan tekstil sanayiine gelince; 1950 yılında, hususi ve resmî sektörde 260 bin olan pamuklu mensucat iş adedi, 1952 yılı sonunda 440 bine yükselmiştir. Bu yıl tamamlanmış, ayrıca faaliyete girecek fabrikalarla beraber, adedi 500 bini geçecektir. Yünlü mensucat sanayii de aynı su-retle, muntazam bir inkişaf seyrini takib etmektedir.

Tekstil sanayiindeki yem tesis ve ilâvelerle istihsalin artması, alınan tedbir-ler maliyet üzerinde rasyonel tesirini göstermiştir; fiyatlarda tenzilât yapılması da imkân dâhiline girmiştir. Ana sanayi karakterini taşıyan Karabük Demir ve Çelik Fabrikalarının, daha mütekâmil bir duruma getirilmesi için gayret gösterilmek-tedir. Müessesenin ikinci Kak Fabrikası ve ikinci yüksek fırını işletmeye açılarak kok ve pik istihsal kapasitesi bir misli artırılmıştır. Diğer taraftan haddehanenin de kapasitesini bir misli artıracak bir tevsi işine başlanmıştır. Ayrıca santrifüj dökme boru fabrikasının inşaat ve montajı sene sonunda ikmal edilerek tecrübe imalatına başlanacaktır. Murgul Bakır İşletmesince asitsülfirik imali için tesisat vücuda geti-rilmesi ve elde edilecek asitsülfirikten de suni gübre imal etmek üzere, yabancı ser-mayenin de iştirakiyle Murgul Bakır İşletmesine bağlı bir süper fosfat fabrikasının İskenderun'da kurulması kararlaştırılmış ve inşaatına başlanmıştır. (*Bravo sesleri*) Yine zirai kalkınmamızda pek mühim rolü bulunan azotlu gübre imali ve bunun-la müterafik olarak Millî Savunmanın nitrik asit ihtiyacının temini maksadiyle

Kütahya'da bir azot sanayii kurulması üzerinde çalışılmaktadır. Umumi olarak maden istihsalâtımız devamlı bir yükselme seyri takip etmektedir. Teknik ve sermaye bakımlarından olduğu kadar mevzuat yönünden de eksiklerimizi tamamlamak üzere, tasvibinize sunulmuş bulunan yeni Maden Kanunu lâyihasının bir an evvel çıkarılmasında faide vardır.

Raman ve Garzanda istihsal olunan ham petrollerin tasfiyesi için Batmanda bir rafinerinin inşasına ait muamele tamamlanarak bir Amerikan firmasına ihale olunmuştur. 35 milyon liraya malolacak bu tesisatın senelik istihsalinin kıymeti 27 milyon lira civarında olacak, rafinerinin ilk mahsulleri 1955 yılında piyasaya çıkarılacaktır. (*Alkışlar*) Memleketimizde petrolün bol miktarda mevcudiyeti, eldeki delillerle anlaşılmaktadır. Bu mühim servet kaynağının, milletimizin kalkınma ve ilerleme hizmetine girmesi için, petrol politikamıza yeni bir vechе vermiş bulunuyoruz. Yerli, yabancı hususi sermaye ve müteşebbislerle el birliği ederek, bir an evvel netice almak istiyoruz. Bu maksatla dünya tecrübelerinden muhtelif memleketlerin mevzuat ve tatbikat şekillerinden istifade ederek bu şartlara ve memleketimiz menfaatlerine uygun yeni bir Petrol Kanunu projesi hazırlanmak üzere bir mütehasıs celb ettik. Hazırlanmakta olan petrol kanunu tasarısı yakında Yüksek Meclise takdim edilecektir. Bununla beraber dünya petrol sanayiinin tanınmış 8 firmasına jeolojik tetkikat yapmak üzere müsaade verilmiştir. Firmaların mütehasısları 4-5 aydan beri, memleketimizin muhtelif bölgelerinde çalışmaya başlamışlardır.

Aziz arkadaşlarım,

İktisadi gelişmenin tesirleri, Ulaştırma işlerimizde de kendini göstermeye başlamıştır. Umumi nakliyatın hergün ehemmiyet ve kesafet peyda ettiği yurdu-muzda, demir, deniz ve hava yolu ve muhabere hizmetlerinin memleketin iktisadi bünyesine uygun ticari bir zihniyetle idaresi zaruret haline gelmiştir. Büyük Meclisinizin geçen içtima yılında kabul buyurduğu kanunlar bu bakımlardan çok faydalı olmuştur. Devlet Demiryolları ve posta, telgraf ve telefon idareleri yeni statüleri içinde, hizmetlerin yürütülmesinde olduğu kadar, tesisat ve teçhizatını hizmetlerin gerektirdiği ölçüde, Hazineye yük olmadan, tevsi ve ıslah etmek yolunu tutmuşlardır.

Devlet Demiryollarının yük nakliyatı, 1950'ye nazaran 1953'te yüzde 30'a yakın bir artış kaydedecektir. PTT İşletmesi, bütün hizmet çeşitleri yekûnunda 1950'ye nazaran yüzde 80 nispetinde bir trafik artışı göstermiştir. Denizcilik Bankası da, tersanelerinin iş randımanını artırarak muhtelif tonaj ve cinstе gemi inşaatına başlamıştır. Bunu hayırlı bir başlangıç telâkki ederim. Banka hasılatının, umumi gelişme seyri 1950 - 1951'de yüzde 25, 1951 - 1952'de yüzde 31 civarında bir artış kaydetmektedir. Henüz içinde bulunduğumuz 1953 yılının ilk altı aylık devresinde, geçen yıla nazaran, 11 milyon liralık hasılat fazlası sağlamıştır. Bu rakamlar deniz ulaştırması sahasında temin olunan muvaffakiyetin açık ve tatminkâr delilleridir. Hava yolları Statüsünün de aynı esaslara göre tadilinde fayda vardır. Hava seferleri iyi bir istikbale namzettir.

Aziz arkadaşlar;

Bütün ekonomi kollarında görülen ilerleme karşısında, iş hayatının tanzimi, çalışanların yaşama seviyelerinin yükseltilmesi, işçi ve iş veren münasebetlerinde

ahenk tesisi, tam çalıştırma ve sosyal güvenin temini meseleleri ehemmiyet ve vüsat kesb etmektedir. Büyük Meclisinizin bu teşriî devre içinde sosyal adalet düşüncesinden mülhem olarak kabul buyurduğu kanunlara ilâveten, çalışma hayatımız için yeni kanun lâyhaları üzerinde durulmaktadır. Mer'î iş ve sigorta kanunlarının, yeni ihtiyaçları karşılayacak surette hazırlanan tadilleri, Meclisinize sunulmuştur. Deniz İşçileri Kanunu, Büyük Meclisinizin ilk faaliyet günlerinde değerli tetkiklerinize arz edilecektir. İşçi vatandaşlarımızın, sosyal güvenlerini sağlamakla vazifeli İşçi Sigortalı Kurumu, iş verenlerle işçilerin müşterek fedakârlıklarıyla, kendisinden beklenen hizmetleri daha seri ve daha müessir tarzda ifa etmek yolundadır. Hastalık sigortasının tatbik edildiği bölgelerimizde, işçi ailelerine muayene ve tedavi yardımları yapılmasına başlanmıştır. Diğer taraftan Ankara'da hastalık sigortası tatbikatına girilmiş; Seyhan ve Kütahya illerinde de tatbikata geçilmesi için hazırlıklar ikmal edilmiştir. Ayrıca, Samsun Vilâyetimiz işçilerinin de, bu sosyal himayeden faydalanmaları için tetkikler yapılmaktadır. Hastalık ve analık sigortasının tatbik edildiği bölgelerde, Kurum tarafından işletilen sağlık müesseselerinde yatak sayısı şimdiden 1295'i bulmuştur.

Bilgi ve hayat seviyelerinin her yıl hissedilir derecede yükselmekte olduğunu memnunkulla gördüğüm işçilerimizin, milletimize has şuur ve itidal ile ekonomik kalkınmamızda, kendilerine düşen vazifeyi ifa edeceklerinden emin bulunuyorum. (*Alkışlar*) İşçi meskenleri meselesi, sosyal problemlerin başında gelir, işçinin refah, sağlığı, iş istikrar ve verimliliğiyle alâkalı olan bu mevzudaki çalışmaların semeresi görülmeye başlanmıştır. Takdir ederim.

Muhterem arkadaşlarım,

1953 yılında halk, tam bir huzur içinde işi ve gücüyle meşgul olmuştur. Asayişe taallûk eden vakalarda, suçlulara karşı alınan esaslı tedbir ve sıkı takipler sayesinde geçmiş yıllara nazaran, bariz bir azalma müşahade edilmektedir. Ateşli silâhlar ve bıçaklar ile, uyuşturucu maddelere ait olarak kabul buyurduğunuz Türk Ceza Kanunundaki tadilâtın tatbiki, faydalı neticeler yermiştir.

Emniyet teşkilâtının, yeni vasıtalarla takviyesi, vatandaş hak ve hürriyetlerini en yüksek ölçüde teminat altında bulundurmaya kifayyetli bir seviyeye ulaştırılması için, ciddi tedbirler alınmıştır. Bu meýanda zabıta sevk ve idare birliği tesisine ait kanun tasarısı bu sene Yüksek Meclise sunulacak vaziyete girmiştir. İdari taksimatın, günün şartlarına göre, yeniden gözden geçirilmesi zamanı gelmiştir. Bugün, düne nazaran, mülki taksimatın yapıldığı tarihten bu yana, umumi hayatımızda yeni ilerlemeler olmuştur. Nüfusumuz hemen hemen bir misli ve iktisadi faaliyet hacmi birkaç misli artmış, demokratik nizam teessüs etmiştir. Hükümet hizmetlerinin, lütuf ve atıfet sayıldığı, idare başında bulunanların, hatadan münezzehtir sanıldığı devrin hâtıraları silinmiştir. (*Bravo sesleri, şiddetli alkışlar*) Amme hizmetinin hakiki mânasiyle ifa edilebilmesi için vatandaşa doğru gitmek, yaklaşmak yolu tutulmuştur. Bu sebepledir ki, geçen içtima yılında kabul buyurduğunuz kanunlarla, bir vilâyet, 26 kaza, 9 nahiye, ve 50 tam teşkilâtli nahiye kurulmuştur. Geçen bir sene zarfında, şehir haritası, imar plânı, içme suyu, elektrik tesisatı ve diğer hizmetler için belediyelere, malî istikraz kabiliyetlerine göre, iller bankası ile İşçileri Vekâleti emrindeki fondan 106 milyon lira ikraz ve tahsis edilmiştir.

Meclisçe müzakere edilmekte olan idari ana kanunlarımızdan Köy, Belediye, özel idareler Kanunu tasarıları kanun halini aldıkları zaman, feyizli bir inkişaf başlamış olacaktır.

Sayın Mebuslar,

Silahlı kuvvetlerimiz, hergün daha ziyade kuvvetlenmekte ve tekâmül etmektedir. Bugün içinde bulunduğumuz şerait nazarı itibara alınarak, malî bünyemiz üzerinde ağır bir yük teşkil etmesine rağmen, Millî Savunma gücümüzü, millî varlığımızı koruyacak bir seviyede tutmak için âzami gayret sarf etmekteyiz. (*Bravo sesleri, şiddetli alkışlar*)

Bu sebeple 1953 Bütçesinden Millî Savunma hizmetlerine doğrudan doğruya ayrılan mebalîge ilâveten Jandarma ve Gümrük Muhafaza Genel Komutanlıkları bütçeleri ve genel ve katma bütçeli idarelerle Devlet İktisadi Teşekküllerinin Millî Savunma hizmetlerini destekleyici sarfiyatı; Dost ve müttefikimiz Amerikan Hükümetinin harb malzemesi yardımıyla savunma bütçemize doğrudan doğruya Türk lirası olarak yardımları da nazara alındığı takdirde Kahraman Ordumuza senede 1 milyar 800 milyon liraya yakın bir para harcanmaktadır. (*Bravo sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar*) Bugün yalnız kendi kaynaklarımızdan bütçemizde Millî Savunmamıza ayırdığımız tahsisat İkinci Cihan Harbinin en buhranlı yıllarında ordumuza verilen tahsisattan çok yüksektir. Bu miktar, Cumhuriyet tarihimizde Millî Savunmamız için yapılan sarfiyatın en büyüğünü teşkil eder. Büyük dostumuz Amerikan Hükümetinin Kahraman Ordumuzun takviyesine verdiği müstesna ehemmiyeti huzurunuzda takdir ve şükranla kaydetmek isterim. (*Bravo sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar*) İkinci Dünya Harbi, Kore muharebeleri ve muhtelif milletlerin tatbik ettikleri yeni metotlardan alınan derslere göre, kara, deniz ve hava kuvvetlerimizin aralarında ahenkli iş birliği sağlamak suretiyle hareket ve muharebe kabiliyetleri en yüksek dereceye çıkarılmaktadır. (*Alkışlar*) Ordunun eğitimi, en yeni metotlarla yürütülmektedir.

Kara, deniz ve hava kuvvetlerimizin modern silâh ve malzemeyi kullanmakta gösterdikleri kabiliyet her türlü takdire değer bir mahiyet taşımaktadır. (*Alkışlar*)

Hava ordumuzun, geniş pilot ihtiyacını kısa zamanda karşılamak için büyük gayretler sarf edilmektedir. Hava Harb Okulumuzdan başka, pilotlarımızın mühim bir kısmı da, Amerika ve Kanada Hava Harb Okullarında yetiştirilmektedir. Ayrıca, Hava Yedek Subay Talimgahı açılmıştır. Çoğalan harb silâh ve vasıtalarının kullanılması ve bakımı için muhtaç olduğumuz personelin süratle ve en iyi şekilde yetiştirilmesi, büyük bir ehemmiyet kazanmıştır. Bu maksatla, mütahassıs astsubay yetiştirmekle beraber, astsubay ihtiyacının bir kısmını karşılamak için, “Birlik çavuş” larından faydalanılması düşünülmüş; Astsubaylara tanınan hakların bunlara da teşmili hakkında hazırlanan Uzman Çavuş Kanunu Tasarısı, Yüksek Meclise sunulmuştur.

1953 yılında, Amerika askeri yardımından kara, deniz ve hava kuvvetlerimize sağlanan harb silâh ve araçlarının tamamına yakın bir kısmı yurdumuza gelmiş bulunmaktadır. Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilâtı yolu ile elde edilen yardım sayesinde, yeni ve modern hava meydanları, muhabere şebekeleri, akaryakıt boru ve depolarının inşasına başlanılmak üzeredir. Yeni silâh ve vasıtalarla sahip olan Silahlı kuvvetlerimiz, modern teşkilât ve kadroya kavuşmuştur. Kuzey Atlantik Pakti

Teşkilâtı içindeki müttefik orduları, hep beraber tatbikat yapmaktadırlar; Silahlı kuvvetlerimizin de zaman zaman katıldığı bu tatbikat, kumanda birliği ve müşterek hareket bakımından çok faydalı olmaktadır. İleride bir tecavüz vuku bulursa, bu Teşkilâta dâhil kuvvetlerin bir tek ordu gibi çalışacaklarının delilini şimdiden görmekteyiz. (*Bravo sesleri*)

Kore'de mütarekenin akdedilmiş bulunduğu şu sırada cesur Kore Tugayımızın, Birleşmiş Milletler dâvasına hizmet yolunda, efsanevi kahramanlıklarla temayüz etmiş olduğunu anmak yerinde olur. (*Şiddetli ve sürekli alkışlar*) Milletimize has bu şerefli haslet, memleket içinde ve dışında istikbal ve hürriyetimiz için, bütün varlığımızla çarpışacağımızın, kıymetli teminatı olmuştur. (*Bravo sesleri şiddetli alkışlar*) Türk askerleri, güvenilir bir kuvvet olduklarını her zaman, her vesile ile ispat etmişlerdir. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Çünkü onlar, mensup oldukları milletin asıl karakterini temsil etmektedirler. (*Bravo sesleri, şiddetli alkışlar*)

Muhterem Mebuslar, Şimdi, harici siyaset mevzuuna geçiyorum: 1950 den beri hariciyemiz bir yandan sulh ve emniyet cephesinin takviyesi, diğer taraftan kendi millî emniyetimizin sağlanması hususunda âzami faaliyet göstermiş ve büyük başarılar kazanmıştır. Bu cümleden olarak, Birleşmiş Milletlerin Kore'de mütecavize karşı mukavemet ve tenkil cephesi kurması için elinden gelen gayret ve fedakârlığı yapmaktan çekinmemiş ve yine Birleşmiş Milletler Anayasası hükümlerine uygun olarak ve onun ideallerini temin etmek için kurulmuş olan Kuzey Atlantik Paktı Camiasına âza olarak girmiştir. Bu suretle Türkiye bugüne kadar tesis edilmiş olan en mütesanit ve müterakki beynelmil el emniyet sistemine dâhil olmuştur. Dünyanın bugünkü karışık durumunda bunun ehemmiyeti aşikârdır.

Takriben sekiz aydan beri Sovyet Rusya'nın ve diğer komirniform devletlerin lisanlarında nispi bir yumuşama müşahade edilmektedir. Daha doğrusu bu devletler yumuşak bir politika güttüklerini tebarüz ettirecek hareketlere başvurumaktadırlar. Bu devletlerin, bu yeni politikalarında samimi olmaları çok şayanı temennidir. Ancak, maddi deliller meycut olmadıkça, hükme varmanın hatalı olacağına şüphe yoktur. (*Bravo sesleri*) Zahirî sulh taarruzları arkasında harb hazırlıklarına ve sulh sever memleketler içinde yıkıcı faaliyetlere eskisi gibi devam edilmektedir.

Dünya siyasetinin bu karışık manzarası karşısında millî savunma, gayretlerimizi bir an için olsun gevşetmek aklımızdan dahi geçmemektedir. (*Bravo sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar*)

Bilindiği gibi cihan sulhu bir bütündür. Milletlerarası meselelerin yekdiğeriyle sıkı alâka ve irtibatı vardır. Münferit gibi görülen hâdiselerin, sadece hususi menfaatler zaviyesinden mütalâa olunması, elde edilmek istenilen umumi emniyeti tehlikeye düşürür. Halbuki, sulh ve emniyetin tesisi için bu kabil hareketleri de önlemek kâfi değildir. Huzursuzluğu doğuran sebeplerin müşterek vasıfları üzerinde durulmalıdır. Bu bakımdan, büyük alâka ile dinlediğimiz iyi geçinme sözlerinin, hoşumuza giden muslihane ifadelerin ve zaman zaman tezahüratı görülen sulh taarruzlarının, hakiki kıymet kazanabilmeleri için sarih vakalara, müspet hareketlere dayanmaları iktiza eder. Biz, realist bir düşünce ile, bu yolda, yalnız ağızların değil, vakaların konuşmaya başladığını görmek istiyoruz. (*Bravo sesleri, şiddetli alkışlar*)

Arkadaşlar,

Her fırsattan faydalanarak söylediğini gibi, asrımızın müspet ve tesirli bir sulh ve emniyetli müessesesi olan Atlantik Andlaşmasının daha müessir olması, Birleşmiş Milletler Andlaşması ideallerine dayanan yüksek gayelere suhuletle ulaşabilmesi için, biz kendi hesabımıza ciddiyetle çalışıyoruz. (*Bravo sesleri, alkışlar*).

Atlantik Paktı Camiasının müşterek gayretleri bakımından, birinci derecede kıymet arzeden Federal Almanya'nın, bir an evvel, bu camianın iş birliğine katılması imkânlarının teminini elzem görmekteyiz. (*Bravo sesleri, şiddetli alkışlar*). Aramızda mevcut sıkı dostluğa ilâveten, Atlantik Paktı içinde ittifak bağlarıyla de bağlı olduğumuz Yunanistan, ve salim görüşlerine, realizmine tam bir itimadımız olan dostumuz Yugoslavya ile akdettiğimiz Üçlü Dostluk ve İşbirliği Andlaşmasını, yalnız kendimiz ve Balkanlar için değil, bütün sulhperver Garp devletleri camiası için, kıymetli bir sulh, emniyet ve istikrar unsuru olarak telâkki ediyoruz. (*Alkışlar*)

Akdeniz havzasının, tam olarak müşterek emniyet çerçevesi içine alınmasına büyük ehemmiyet atfetmekteyiz. Bunun içindir ki, Akdeniz'in öbür ucunda, takdire değer bir realizm ve basiret eserinin son zamanda meydana gelmiş olmasını sevinçle karşıladık. Bu sözlerimle, Birleşik Amerika'nın İspanya ile akdettiği iktisadi ve askerî anlaşmaları kasd ediyorum. (*Bravo sesleri, alkışlar*). Birleşmiş Milletler Teşkilâtına sadakatle bağlı kalmak ve onun yüksek gayelerine daima faal bir şekilde hizmet etmek azmindeyiz. Bu husustaki samimi kararımızı Emniyet Konseyinde yeni bir devre için hizmet etmeyi kabul etmekle bir kere daha ispat etmiş olduk.

Az evvel de temas ettim; bütün emelimiz ve temennimiz, Birleşmiş Milletler faaliyetinin engellerden kurtarılacak sulh ve adalet uğrunda daha salim, daha nüfuzlu bir icra unsuru halini almasıdır. Orta - Şark'ta mühim bir mevki işgal eden dostumuz İran'ın giriştiği azimli hamleleri, en büyük muhabbet ve alâka ile takip etmekteyiz. (*Alkışlar*). Bu yakında komşu devletle aramızdaki münasebetlerin mütteak bir itimat ve hürmet vasfı arz ettiğini ifade edebilirim.

Son bir sene zarfında, dost ve müttefik memleketlerle olan münasebetlerimizi şahsi temasların temini suretiyle bir kat daha takviye etmek ve dünyanın kanaatimize göre en buhranlı zamanında beynelmilel meseleleri en mesul dost devlet adamlarıyla yüz yüze görüşmek imkânını bulduk. Bu temas ve görüşlerden daima büyük fayda gördük ve bahtiyarlık duyduk. Bu kabilden olarak dost ve müttefikimiz İngiltere ve Fransız Başvekili ve Hariciye Nazırları ile Londra ve Paris'te görüşmelerde bulunduğumuz gibi Sayın Fransız Başvekili Mösyö Laniel ile Hariciye Vekili Mösyö Bidault'yu Ankarâ'da misafir etmek fırsat ve şerefine nail olduk. Bu ziyaret ananevi Türk-Fransız dostluğunun yeni bir tezahürü olmuştur. (*Alkışlar*)

Yakında da dostumuz İtalya'nın Başvekil ve Hariciye Nazırı Mösyö Pella'yı aramızda görmek bahtiyarlığına nail olacağız. Hiç şüphesiz, bize şeref veren misafirlerimiz arasında en mutena mevkii işgal edenlerden ikisi de dost ve müttefik Yunanistan'ın Sayın Başvekili Mareşal Papagos ile Hariciye Vekili Mösyö Stefanopoulos olmuştur.

Kendileriyle yapılan görüşmeler, zaten pek sıkı olan dostluğumuzu bir kat daha takviye etmiştir. Bu münasebetle son bir sene zarfında müttefik ve dost mem-

leketlere ve NATO Teşkilâtına mensup askerî şahsiyetlerle memleketimiz içinde ve dışında temas etmek imkânını bulduğumuzdan bahsetmek isterim. Bu görüşmelerde bizim ve bütün sulh sever dünyanın emniyetini ve kuvvetlenmesini alâkadar eden meselelerde bu büyük kumandanlarla daima tam bir görüş birliğine vardık ve kendilerinden memleketimiz ve ordumuz hakkında büyük dostluk ve hayırhahlık gördük. Atlantik Paktı âzası devletlerle mevcut iki taraflı dostane münasebetlerimiz de, memnunluk verici bir tarzda inkişaf etmektedir. Birleşik Amerika Devleti ile, sıkı ve samimî münasebetimiz, gün geçtikçe artmakta ve kuvvetlenmektedir. Bu kudretli memleketten, her sahada, büyük bir anlayış ile, kıymetli yardımlar görmekteyiz. *(Alkışlar)*

Tüfk Milletinin, yüksek şahsiyetini, meziyetlerini çok yakından tanıdığı, sevdiği ve güvendiği Amerika Beisicumhuru Edsenhower'ın nazik daveti üzerine, 27 Ocak'tan itibaren Amerika'yı ziyaret etmek kararında olduğumu, Muhterem Heyetinize memnunlukla arz etmek isterim. *(Şiddetli alkışlar)* Bu ziyaretimde, hür insanlar dâvasının başlıca mesnedini teşkil eden asil Amerikan Millette, Türkiye'nin cefalı dostluğunu ve itimadını söylemek, benim için çok zevkli bir vazife olacaktır. *(Bravo sesleri, şiddetli alkışlar)*

Arkadaşlarım,

Ana hatlarını tebarüz ettirdiğim dış siyasetimiz ve dünya durumu karşısındaki hareket tarzımız, her zaman söylediğim gibi, hüsnüniyetimize, aynı hüsnüniyetle mukabele ve bunu ef'aliyle ispat eyliyenlerle dostluk ve işbirliği yapmaktır. Nerede bu imkânları görürsek, realizmin emrettiği ölçüleri elde tutmak şartıyla, oraya teveccüh etmekten geri kalmıyoruz. İsteddiğimiz, kendimize tatbik ettiğimiz mânevi disiplinin ve gösterdiğimiz mutlak samimiyetin mukabelesini görmekten ibarettir. Doğru ve salim olduğuna inandığımız bu yolda devam edeceğiz. *(Alkışlar)*

Sayın Mebuslar,

Bütün bu mâruzâtımdan, memleketimizin tam bir emniyet ve itimat havası içinde, yeni bir inkişaf devresine girdiği anlaşılır, büyük halk kütlelerinin hayat seviyelerinin, içtimai durumlarının yükseldiği görülür.

Siyasi itibarımızın, millî savunma gücümüzün iftihara değer bir mahiyet aldığı neticesine varılır. Fakat, bütün bunlarla beraber, unutmamak lâzımdır ki, her ileri cemiyetin, medeniyet seviyesiyle mütenasip olarak yeni ihtiyaçlarla karşılaşması, hayatın zaruri icabıdır. Ben, şimdiye kadar olduğu gibi, bundan sonra da, bütün millî dâvalarımızı basiret ve muvaffakiyetle halledeceğinizden emin olarak sözlerime son veriyorum. *(Bravo sesleri, şiddetli alkışlar)*

Sevgili milletimizin büyük ilhamı, daimî rehberiniz olsun. *(Bravo sesleri, şiddetli ve sürekli Alkışlar)*

ONUNCU DÖNEM

İKİNCİ YASAMA YILI

Birinci Birleşim

1 Kasım 1954 Pazartesi

Birinci Celse

Açılma saati: 15:40

Reis: Reisvekili Fikri Apaydın

Kâtipler: İbrahim Kirazoğlu (Kayseri), Ömer Mart (Kayseri)

Cumhurbaşkanı Celâl Bayar

Türkiye Büyük Millet Meclisinin Onuncu Döneminin Birinci Toplantısını açıyorum.

Muhterem Mebus arkadaşlarım,

Her şeyden evvel, demokratik rejim içinde milletin, iradesini serbest kullanmak suretiyle seçtiği hakiki mümessilleri olan sizlerin, Onuncu Büyük Millet Meclisinin, huzurunda bulunmaktan duyduğum bahtiyarlığı belirtmek isterim.

Arkadaşlar,

Türk Milleti siyasi haklarını kullanmak ve demokratik rejimin icaplarını tahakkuk ettirmek hususunda ne derin bir şuura sahip olduğunu 2 Mayıs seçimleriyle bir kere daha ispat etmiş bulunuyor. Filhakika, 2 Mayıs seçimlerinde vatandaşlar, seçmenlik haklarını, vicdanlara huzur veren kanunun teminatı altında tam bir emniyet ve serbesti ile kullanmışlardır. Vatandaş haklarının korunmasını gaye edinen bir idarenin, seçimlerde bu güzel neticenin elde edilmesindeki tesir ve hissesini belirtirken derin bir memnunluk hissetmekteyim.

Vatandaşlar, demokratik rejimde hükümetlerin, kendileri için çalışmak üzere, kendileri tarafından iş başına getirildiğini artık tamamiyle anlamışlardır. Bu suretle, devletle vatandaş arasında bulunması gereken ve karşılıklı saygı ve itimada dayanan sıkı iş birliği iyice teessüs etmiş bulunuyor.

Aziz arkadaşlarım;

İlk önce, devlet hayatında işlerimizin ne suretle yürütüldüğünü ve nerelelere gelmiş bulunduğunu daha iyi belirtebilmek için, selefimiz Dokuzuncu Büyük Millet Meclisince, gerek mânevi sahada ve rejim bahsinde, gerek iktisadi ve mali mevzularda neler yapılmış olduğunu çok umumi şekilde ve süratle dahi olsa gözden geçirmeyi faydalı bulmaktayım. Demokratik idarenin esasını teşkil eden seçim emniyeti, ve siyasi ahlâkın muhafazası, genç demokrasimizin hali ve istikbali bakımından ihmalı asla caiz olmıyan bir vecibe olduğuna şüphe yoktur.

Bu hakikati göz önünde tutan Dokuzuncu Büyük Millet Meclisi, Seçim Kanununda yaptığı değişikliklerle, Yüksek Seçim Kurulunun salâhiyetini genişletmiş, adli murakabe sistemini daha mükemmel bir hale getirmiştir. Böyle bir adımın

atılmasındaki büyük ehemmiyeti, samimiyet ve medeni cesareti izahtan müstağni görürüm.

İnkılâplarımızın, medeniyet âleminde karşı, bizim için bir gurur kaynağı teşkil etmekte olduğu muhakkaktır. Bunların korunması mevzuunda da, Dokuzuncu Büyük Millet Meclisinin göstermiş olduğu hassasiyeti şükranla kaydetmek yerinde olur.

Biliyorsunuz ki; yine bundan evvelki teşriî devrede, demokratik rejimin memlekette tereddide uğramadan yerleşebilmesini temin hususunda da büyük gayretler sarf edilmiştir. Bugün devletle vatandaş arasında, mevcudiyetini her sahada müşahede ettiğimiz daha sıkı ve daha verimli iş birliğinin tahakkuku ancak bu suretle mümkün olabilmektedir. Bir taraftan solcu cereyanlara, diğer taraftan taassup ve irticaa dayanan tahrikçilerin elele vererek harekete geçmiş oldukları bir vakiadır. Yer yer ayaklanma teşebbüslerine müsait zeminler hazırlanmış, kara taassup “Ticani” namı altında çok çüretkârane hareketlere geçmişti. Dokuzuncu Büyük Millet Meclisi, solcu tahriklere esaslı darbeler indirmeyi mümkün kılacak ve dinî hisleri istismar etmek yolundaki teşebbüsleri de hüsrana uğratacak kanuni hükümleri zamanında tedvin etmesini bilmiştir. Bu sayededir ki, demokratik nizamın sarsıntısız devam ettirilebilmesi mümkün olmuştur. Gerçekten o zamana kadar memleketimizde görülmemiş bir hâdis olan 1950 seçimleri neticesinde iktidarın değişmesi ve beklenmeyen bu değişikliğin, memleketi meçhul âkibetlere sevk etmesi ihtimali, ve nihayet bu seçimleri takibeden yeni rejimin birdenbire tatbika konmasının ilk tesirleri ve yanlış telâkki ve tefsiri neticesi olarak, güçlüklerle karşılaşmış olması, birtakım zararlı cereyanların harekete geçmesine sebep olmuştur. Yeni kurulan idareyi bir türlü kabul ve hazmetmek istemiyenlerin, tecrübesizlik ve ihtirasları yüzünden, siyaset mücadelelerini, görülmemiş bir şiddete götürdükleri muhakkaktır. Sinsi ve ürkek bir intizar halinde bulunan kötü cereyanların, maskelenip korkusuzca siyaset mücadelelerine karışabilmelerinde bu vaziyetin başlıca âmil olduğu da inkâr olunamaz.

Arkadaşlar,

Onuncu Büyük Millet Meclisi olarak Yüksek Heyetiniz ise, geçen yaz iptidasındaki fevkalâde devrede daha da mütekâmil tedbirler almak basiretini göstermiş bulunuyor. Geniş bir hürriyet anlayışına dayanan bir idarenin kurulmasında ve payidar olabilmesinde cemiyet nizamının ve inkılâp esaslarının korunması mevzuunun arz ettiği büyük ehemmiyete işaret etmek isterim. Teşkilâtı Esasiye Kanununun mutlak teminatı altında bulunan vicdan, fikir, toplanma hak ve hürriyetleriyle matbuat hürriyetinin, Devletin selâmet ve bekasını tehlikeye düşürecek, amme menfaatlerini sarsacak, huzur ve sükûneti bozacak, vatandaş şeref ve haysiyetini kırarak şekillerdeki suiistimallerine mâni olmak ve bilhassa bu hürriyetleri hakiki mâna ve hudutları içinde korumak maksadiyle kanunlar tedvin etmiş bulunuyorsunuz. Bu kanunlar yürürlüğe girmiş ve kaza hakkını temsil eden hâkimlerimiz tarafından isabetle tatbik edilmeye başlanmıştır. (*Soldan, Alkışlar*) Cemiyet nizamı ile inkılâp esaslarının, şahsi şeref ve haysiyetlerin korunmasında bu kanunların verimli neticeler sağladığı görülmektedir. Ayrıca ve yine fevkalâde devrede, memurun siyasetle münasebetini tanzim eden ve vatandaşın rey verme hakkını her türlü tesir ve nüfuzdan masun bulundurmak, siyasi ahlâkı muhafaza etmek hedefini güden kanuni hükümler tedvin edilmiş olduğunu da kaydetmek isterim.

Bu tedbirler sayesinde ki, önümüzdeki seneler içinde milletçe huzur ve emniyet içinde çalışabilmek mümkün olacaktır. Bunun ehemmiyeti üzerinde durmanın yeri vardır. Zira, memleketimizin, her sahadaki büyük hamlelerinin devam ettirilebilmesi, hürriyet rejiminin tarsin ve tahkimi için iç siyasette tabîi halin teessüsü lâzımdır.

Vatandaşlarımızın, milletçe başlanan kalkınmayı inkişaf ve intaç ettirebilmek için huzur ve sükûn içinde çalışmak istediklerini yakinen müşahade ve tesbit etmiş bulunuyorum. Sizlerle başlayan Onuncu Teşriî Devremizin ise, milletimizin emniyetini daha da kuvvetlendirecek, milletimizin huzur ve refahını artıracak, bugüne kadar yapılanlardan daha büyük işlerin başarılmasını mümkün kılacak bir devre teşkil edeceğini ümit ve temenni etmekteyim.

Büyük Millet Meclisinin Dokuzuncu Devresini teşkil eden son dört yıl zarfında, hürriyet rejiminin takviyesi, nizamın muhafazası, inkılâplarımızın korunması gibi en ehemmiyetli mevzularda ele alınmış olan tedbirlerin izahından sonra şimdi de, yine aynı devre zarfında iktisadi ve malî sahalarda, memleketin ümrana ve refaha kavuşturulması mevzularında tahakkuk ettirilen ve tahakkuk ettirilmek üzere bulunan işlerin umumi manzarasına kısa bir nazar atfetmek faydalı olacaktır.

Hiç şüphe yoktur ki, bu devre zarfında yapılan işler, hacim ve verimlilik itibariyle büyük ehemmiyeti haizdir. Asıl mühimimi ise, bir umumi iktisadi kalkınmanın icaplarına tam uygun olarak birbirine bağlı, birbirine yardımcı ve birbirini tamamlayan bütün mevzuların mâkul ve makbul nispetler dairesinde birden ele alınmış olmasıdır. Böylece sarf edilen gayret ve harcanan emekler, iktisadi, malî faaliyetleri topyekûn kavrayan, memleket iktisadiyatının muvazeneli *bir* tarzda yükselmesini sağlayan bir şümül ve mahiyet arz etmiştir.

Binaenaleyh geçen devreyi dolduran geniş faaliyetlerin istihsal, kredi, münakale, imar ve inşa, ticaret, bütçe ve devlet gelirleri gibi bütün sahaları kapladığı derhal nazara çarpar. Faaliyet ve tedbirlerin nispetli, muvazeneli ve şümulüllü olması neticesidir ki, istihsal her sahada büyük bir artış göstermiştir. Meselâ zirai istihsalimiz ana mahsul gruplarında yüzde 200 nispetine kadar yükselen artışlar kaydetmiştir. Çünkü, istihsal artırımına matuf olan bütün tedbirler yerinde ve zamanında alınmıştır. Ziraat kredisi kısa bir zaman içinde dört beş misline kadar yükseltilmiş, yine kısa bir zaman içinde traktör sayısı altı yedi misli artırılmış memlekette kullanılan bütün ziraat âletlerinde hem süratle artışlar, hem de yenilenme ve modernleşme temin olunmuş, tohum tevzii işi çok geniş hacimde ele alınmış haşerat ve hastalıklarla mücadele daha tertipli hale getirilmiş, en mühimmi, mâkul ve müstakar bir fiyat politikası takibolunmuş, hulâsa, zirai istihsali artırmak için gereken tedbirler hiçbir noktada ihmal olunmamıştır.

Bu tedbirlerin vüsat ve şümülüne bir misal olmak üzere tohum tevziini zikre-deyim: 1940'tan 1950'ye kadar geçen on yıl içinde dağıtılmış olan tohum 270 bin tondan ibarettir. Sadece bu yıl, bugüne kadar tahsis ve tevzi edilen miktar ise 240 bin tona yaklaşmaktadır. Bu miktarın bu yıl daha da artacağı muhakkaktır.

Ayrıca zirai istihsalin artmasında doğrudan doğruya müessir olan küçük ve büyük su işlerine ve yeraltı sularına, geniş ölçüde gübre kullanılmasını temin maksadiyle memlekette gübre fabrikaları inşasına büyük ehemmiyet verdiğimiz kaydetmeliyim.

Dolayısıyla istihsalin artmasına müessir olan liman, yol, sanayileşme gibi diğer mevzuların da ne suretle ele alındığı malûmunuzdur. Bu yıl, birçok yabancı memleketlerde olduğu gibi, memleketimizde de hububat mahsulü kötü hava şartları dolayısıyla verimsiz olmuştur. Fakat normal şartlar içerisinde her zaman tahakkuk edeceği tabii bulunan bu yüzde 200 civarındaki artış istihsal kapasitemizin miyarını teşkil etmektedir. Sanayiimizin süratli inkişafının arz ettiği manzaraya gelince; elde bulunan endeksler, bu devre zarfında sinai istihsalâtımızın yüzde 100 arttığını göstermektedir ki hakikatta, bu sahada yapılan geniş yatırımların büyük kısmı itibarıyla işletmeye daha yeni açılmış veya açılmakta olduğu, endekslere müessir olacak zamanın henüz geçmemiş bulunduğu nazara alınırsa bu sahadaki gelişmenin yüzde 100 nispetinin çok üstünde olduğu derhal anlaşılır. Meselâ, yalnız pamuklu ve yünlü mensucat sahasında iş adedinin 300 binden bir milyonu geçmek üzere bulunması, dört yıl zarfında 696 aded yeni sinai müessesenin kurulmuş ve işletmeye açılmış olması bu mevzuda zirai istihsal sahasının üstünde bir gayretle çalışıldığını gösteren açık delillerdir. (*Soldan Alkışlar*).

Diğer bir misal olarak şeker sanayiini ele alıyorum; 1950 yılında mevcut dört şeker fabrikasına ilâveten kurulması kararlaştırılan 11 şeker fabrikasından dördü, faaliyete geçmiş ve böylece şeker istihsal kapasitesi yüzde 100 artarak 225 bin tona yükselmiştir ki yeni açılacak fabrikalar sayesinde bu miktar 1956 yılında dört yüz bin tona çıkacaktır. (*Soldan Alkışlar*).

Başka misaller ve tafsilat vermeye lüzum görmüyorum; onun için sinai istihsalimizin ne derece arttığını şu kısa sözlerimle belirttikten sonra maden istihsal sahasına geçiyorum. Madencilüğimizin de dikkate değer artışlar kaydettiği vereceğim kısa izahat ile anlaşılmış olacaktır. Evvelâ şurasını arz edeyim ki; bir taraftan Yüksek Meclisinizce geçen sene kabul buyurulan Petrol Kanununun hükümleri dairesinde sekiz şirket yurtda petrol aramaları yaparken, diğer taraftan Güney Doğu petrol bölgesinde Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü tarafından kuyular açılmakta ve çalışmalara devam olunmaktadır. 25, 30 milyon liraya malolacak rafineri inşaatı önümüzdeki sene tamamen bitmiş olacaktır.

Bundan başka, madencilüğümüz mevzuunda, maden ihractımızın geçen devre esnasında ton itibarıyla yüzde 400'e yakın bir nispette arttığını söylersem bu sahadaki faaliyetlerin şümül ve vüsatı hakkında fikir edinilmiş olur. Ayrıca şimdiye kadar bizde mevcudiyeti bilinmeyen "Volfram", "Uranyum" ve "Toryum" gibi çok kıymetli stratejik madenlerin memleketimizde bulunmuş olmasından, müspet neticeler beklemekteyiz.

Münakale işlerimize gelince; geçen devre zarfında en geniş faaliyetlemizin bir mevzuu da yol şebekemizin yeniden yapılmışçasına ıslahı ve büyük süratle genişletilmesi olmuştur.

1949 yılı sonuna kadar memleketimizde mevcut stabilize yolların uzunluğu 2 bin 630 kilometreden ibaretti. Halen bu miktar "yirmi iki bin" kilometreyi bulmuştur. (*Soldan Alkışlar*).

Yollarımızın ıslahı mevzuu, üzerinde durulacak bir ehemmiyet arz eder. Çünkü, evvelen mevcut yolların bugünkü devlet yolları standardına göre ıslahı, âdetâ yeniden yapılmışçasına masraf ve külfeti mucip olmaktadır. Devlet yollarının yanıbaşında il ve köy yollarına da hususi bir ehemmiyet atfedilmiş ve dört sene zarfında il ve köy yolları için vilâyetlere yapılan yardım 170 milyon lirayı geçmiştir.

Arkadaşlar,

1950 senesinde, bütün köprülerimiz 13 bin metre uzunluğunda, 289 adedden ibaretti. 1950'den bu yana, yurtta 800 aded ve mecmuu 46 bin metre tûlünde yeni köprü inşası gibi muazzam faaliyete geçilmiş ve bunlardan 30 bin metreye yakın kısmı işletmeye açılmış bulunuyor.

Demiryolları mevzuunda ise, bir taraftan yeni hatlar inşa ve ikmal edilirken diğer taraftan yıpranmış hatları tamir etmek, ömrünü çoktan ikmal etmiş vasıta ve teçhizat yerine yenilerini tedarik etmek iktiza eylemiş ve bunun için de 187 milyon lira harcanmıştır. Tabloyu tamamlamak için silo, liman, enerji, köy içme suları, kasaba ve şehirlerimizin elektriğe kavuşturulması gibi her biri belli başlı mevzular-dan olan işlerimiz hakkında birer cümle ile izahat vermeme müsaade buyurmanızı rica ederim.

1950'ye takaddüm eden zamanlarda enerji mevzuunda esaslı bir adım atılma-
madığı bilinen hakikatlerdendir. Halbuki geçen dört yıl içinde bu sahada yapılan işler, kısa sözlerle anlatılamayacak azamettedir. Küçüklü, büyüklü barajlarla hidro-
elektrik santralleri, termik santraller ve memleketi kısım kısım birbirine bağlayan havaî elektrik hatları inşası, bütün vatan sathında görülmemiş bir hızla devam et-
mektedir. (*Soldan Alkışlar*)

Şu kadarını söyleyeyim ki, başladığımız ve peyderpey bitmekte olan işlerimiz, önümüzdeki iki, üç sene zarfında ikmal olunduğu zaman 1950'ye kadar 800 mil-
yon kilovat civarında olan elektrik takati 3 milyarı aşacaktır. (*Soldan Alkışlar*) Bū-
yük limanlarımız, mühim iskele ve barınaklarımızın inşası işleri de süratle devam
etmektedir.

Ereğli, Trabzon limanları bitirilmiş, her birisi 60, 70 milyon liraya malolacak
Samsun ve Mersin limanlarının inşasına başlanmış, İstanbul'da Haydarpaşa ve Sa-
lıpazarı limanları inşaatı işi hayli ilerlemiş, Giresun limanının temeli takılmış, 30,
35 milyon liraya malolacak İzmir-Alsancak limanının ihalesi yapılmış, önümüzde-
ki ay içinde inşasına da başlanmış olacaktır. (*Soldan Alkışlar*)

Şimdi kısaca silolarımızdan, köy, kasaba, şehir içme sularından ve kasaba ve
şehirlerimizin enerji işlerinden bahsedeyim: 1950'de çelik silo, hangar ve depo ka-
pasitemiz 148 bin tondan ibaretti ve Toprak Ofisinin elinde bulunan ahşap ambar
ve salaşlarla birlikte bütün istiap kapasitesi 415 bin ton idi. Hâlen inşa edilmiş olan
beton silolar ve çelik hangar ve depoların kapasitesi 540 bin tondur. Önümüzdeki
devrede inşa edilecek olanlarla birlikte tamamiyle modern mahiyetteki çelik ve be-
ton silo ve hangar kapasitemiz 1 milyon 522 bin tona yükselecektir ki, bu 1950'deki
modern silo ve hangar kapasitesinin yüzde 1000 nispetinde artması demektir. Bu
siloların dış finansman kredileri şimdiden temin olunmuş ve mühim bir kısmının
inşalarına başlanmıştır. Diğerlerinin de ihaleleri yapılmak üzeredir.

Köylerimizin büyük kısmının içme suları ikmal edilmiş veya ikmal edilmek
üzere bulunuyor. Önümüzdeki devre içinde temiz, sıhhi ve bol içme suyuna kavuş-
mamış hiçbir köy ve kasabamız kalmıyacaktır. (*Soldan, sürekli ve şiddetli alkışlar*).
Yine önümüzdeki dört yıl içinde şehir ve kasabalarımızın elektrik ihtiyaçları mū-
him nispette temin edilmiş olmakla kalmıyacak, köylerimizin de elektrikleşmesi
işine başlanmış olacaktır.

Aziz arkadaşlar,

Münakale ve nafia hizmetleri topyekûn nazara alındığı takdirde 1950'ye ta-
kaddüm eden dört yıl zarfında bu işler için sarfedilen mebalîğ 507 milyon lira ol-

duğu halde son dört yıllık devre zarfında aynı işler için 1 milyar 143 milyon lira sarf edilmiş olduğunu ifade etmek bu hizmetlerin ne derecelere kadar önemle ele alındığını göstermeye kâfidir sanırım. (*Soldan, Bravo sesleri Alkışlar*) Denizyolları, seyrisefain ve Devlet Denizyolları hâinden çıkarılmış Denizcilik Bankası İşletmesi hâline getirilmiştir. Deniz ticaret filomuz, dört yıl zarfında, yeni yolcu gemileri, şilepler ve tankerlerle mühim nispette kuvvetlendirilmiştir. 1949'da denizyolları ile armatörlerimizin sahip oldukları ticaret filomuz, 350 bin ton iken, Denizcilik Bankamızın ve armatörlerimizin şimdiden satın aldıkları ve yakın zamanda bay-rağımızı çekeceğimiz gemilerin iltihakiyle, filomuz, bir misli artarak 700 bin tona yaklaşacaktır. Bu bahse son verirken sıhhat ve maarif işlerimizle, üniversitelerimiz, bankacılığımızdaki inkişaf, Yabancı Sermaye Kanununun tatbikatı ve dış ticaretimiz mevzularına da kısaca temas etmek isterim.

1950 yılında sağlık hizmetlerine ayrılan tahsisat yekûnu 60 milyon liradan ibaret iken bu tahsisat 1954 Bütçesinde yüzde yüzden fazla bir artışla 129 milyona yükselmiştir. 1955 Bütçesinde bu hizmetlere ayrılacak tahsisatın daha da artacağı tabiidir. Sağlık hizmetleri grupuna, geçen devrede 400 milyon lira gibi büyük bir meblâğın harcanmış olduğunu arzedersem, verem, trahom, sıtma gibi hastalıklarla sağlık tesislerine ve hizmetlerine ne dereceye kadar ehemmiyet verildiğini göstermiş olurum. Son dört yıllık devre zarfında maarif hizmetlerine bütçelerimizden ayrılan tahsisat 1 milyar 15 milyon lirayı tecavüz etmiştir. 1950'ye takaddüm eden dört yıl içinde ise, bu ancak 676 milyon lira civarında idi. Maarifimize verdiğimiz ehemmiyeti tebarüz ettirebilmek için bir iki rakam daha vereyim. 1950 Bütçesinde üniversitelerimizin tahsisatı 21 milyon liradan ibaretti. 1954 Bütçesinde ise üniversitelerimize verilen tahsisat 48 milyon liradır. 48 milyon liralık 1954 Bütçesine ilâve olarak 1955 Bütçesine konması istenilen para 17 milyon liradır ki, bunun büyük bir kısmı verileceğine göre, önümüzdeki bütçede vukubulacak artışın, 1950 Bütçesindeki üniversiteler tahsisatı yekûnuna yakın olduğu açıkça görülüyor.

Muhterem arkadaşlar,

Dört senede kaydedilen terakkileri bir başka ölçü ile bankalara yapılan mevduat, banka muameleleri ve banka ikrazatında kaydedilen artışlarla ölçelim. Geçen devrede tatbika başlanılan mühim iktisadi kalkınma faaliyetlerinde ziraat, sanayi, madencilik, enerji sahalarında girişilen ve yekûnu milyarları bulan sermaye yatırımlarının tahakkuk ettirilmesinde banka kredilerinin, istihsal ve teşebbüs erbabının ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir seviyeye ulaştırılması için sarf edilen gayretlerin büyük bir hissesi olmuştur. Nitekim banka kredileri bu devre içinde üç misline yakın bir artışla 4 milyar liranın fevkine yükselmiştir. Bu kredilerin pek büyük bir kısmı çiftçilerimize ve muhtelif sanayi kollarında yeni yeni tesisler kuran müteşebbis vatandaşlara açılmış bulunmaktadır. İstihsalı artırıcı tedbirlerden birisi de yabancı sermaye yatırımları ile muhtelif tesisler için dışardan uzun vadeli krediler sağlanması hususunda girişilen teşebbüsler olmuştur. 1950'ye kadar bu sahada kayda değer bir terakki olmadığı halde, bilhassa 1950'den bu yana istikbal için çok geniş ümitler vadeden inkişaf kaydedilmiştir. Yabancı sermayeyi teşvik Kanununun tatbik mevkiine konulmasını takibeden çok kısa bir müddet içinde 138 müracaat olmuştur. Müracaatlar, ciddî tetkikler neticesinde karara bağlandığı içindir ki, bunlardan yetmiş, yedisi kabul olunmuştur. Bu suretle memlekete gelen yabancı sermaye yekûnu 65 milyon lirayı tecavüz etmiştir. Diğer müracaatlar tetkik olunmakta ve yeni yeni müracaatlar devam etmektedir. Bunu bir ölçüye vurup mânasını daha iyi anlayabilmek için elde edilen neticeleri beş seneden beri

kurulmuş olan Sanayi Kalkınma Bankasının aldığı neticelerle mukayese etmek pek faydalı olacaktır.

Bildiğiniz gibi Sanayi Kalkınma Bankası, Dünya Bankasının yardımıyla beş sene evvel kurulmuştur. Geçen bu beş sene zarfında bu banka Dünya Bankasından 18 milyon dolarlık bir istikraz akdetmiş ve sanayicilerimize 137 milyon liralık bir ikrazda bulunmuştur. Bu suretle yapılan envestismanlar yerli sermayenin de iştirakiyle 305 milyon liraya baliğ olmuştur. Yabancı sermaye Kanununun altı aylık tatbikatı neticesine gelince: Bu yoldan, bu çok kısa müddet içinde 25 milyon dolarlık dış sermayenin gelmesi ve yerli sermayenin de iştirakiyle 200 milyon liralık bir envestismanın yapılması bugünden temin edilmiş bulunuyor. Derhal hatırlatayım ki, elde tetkik edilmekte bulunan müracaatlar bu arz ettiğim envestisman kıymetinden daha geniş bir hacim arz etmektedir.

Geçen sene içinde hükümetinizin aldığı isabetli tedbirler sayesinde ziraat, sanayi, madencilik ve-bütün istihsal kollarında kaydedilen süratli inkişaf, dış ticaret hacminde da büyük artışlar temin etmiştir. Bu sayede memleketimiz dünya ticaretinde ehemmiyeti gittikçe artan bir mevki işgal etmeye başlamıştır.

Arkadaşlar,

İç ve dış ticaretimizin daraldığı, madde noksanı yüzünden hayatın pahalılandığı, geçimin çok zorlaştığı ve dolayısıyla iç ve dış ticaretin son derece daraldığı intibainı veren sözlerin uzun zamandır devam ettirilmesine mukabil çok şayanı dikkat bir vakıa olarak arz edeyim ki, ne iç ticaretimiz, ne de dış ticaretimiz daralmak şöyle dursun görülmemiş bir ölçüde inkişaf etmiştir. (*Soldan Bravo sesleri ve Alkışlar*) 1950'de 1 milyon 730 bin olan dış ticaretimizin umumi yekûnu, darlığın en şedit olduğu, ithalâtın tediye güçlükleri yüzünden en az yapıldığı zannı telkin edilmek istenilen 1953 yılında, üç misli artarak 5 milyon 100 bin tona yaklaşmış bulunduğunu söylemek ortadaki sözlerle hakikatların ne dereceye kadar birbirinden ayrı olduğunu ispat için kâfidir. (*Soldan Bravo sesleri ve Alkışlar*)

Arkadaşlar,

Bâzı maddelerde darlık mevcut olduğu aşikârdır; bu, ithalâtın daha az yapılmış olmasından değil, hususi sektörde temerküz eden büyük ve süratli envestisman arzusundan doğan hakiki ihtiyaçtan ve buna muvazi olarak spekülasyonlara müsaait olacak suni bir havanın yaratılmış olmasından ileri gelmektedir. (*Soldan Alkışlar*) Yukarda verdiğim misalden anlaşılacağı veçhile dış ticaretimiz üç misli artmıştır. Ve her sahada ithalât ve istihsal geçen senekinden fazladır. Şayet bâzı maddelerin darlığı hiss olunuyorsa bunların mânasını memleketteki büyük yatırım gayretinde ve artan istihlâk seviyesinde aramak icabeder. (*Soldan Bravo sesleri*) Dış ticaret, iç ticaret, bankaların muamele yekûnları, banka mevduat ve ikrazat yekûnları, her sahada istihsal ve bütün maddelere ait istihlâk rakamları, 1950'ye nazaran iki, üç, dört misli tezyüt kaydederken hissedilen sıkıntıları o mebdée nazaran hayat seviyemizde bir düşüklük, iktisadi vaziyetimizde bir gerileme mânasına almak, doğru değildir. Rakamlar vazih olarak hakikati göstermektedir.

Arkadaşlarım,

Buraya kadar izahlarım ve bütün memlekette görülen umumi manzara, nasıl hayırlı ve şümüllü bir iktisadi kalkınma içinde bulunduğumuzu aşikâr olarak göstermektedir. Bu derece geniş envestismanlara girişmiş memleketlerin zaman zaman şu veya bu maddenin tedarikinde, dış tediyelerde müşküllere mâruz kal-

ması, hattâ vatandaşlara bu hızlı envestisman devrinde birtakım külfetler ve mahrumiyetler tahmil etmesi kadar tabii hiçbir şey tasavvur olunamaz. (*Soldan; Bravo sesleri ve Alkışlar*)

Yüzlerce yıl yapılmıyan envestismanları bir, iki teşri devresine sıkıştırmanın vatandaşların hayat seviyesini düşürmesi ve onları mahrumiyetlere mâruz bırakması icabederdi. Halbuki 1950 rakamlarıyla sabittir ki, yaşama seviyesi bu memlekette yüzde yüz iyileşmiş ve yükselmiştir.

Muhterem mebus arkadaşlarım,

Ehemmiyetini lâıkiyle takdir buyuracağınıza emin bulunduğum maliye ve bütçe politikamız ve umumiyetle malî işlerimiz hakkında malûmat arz etmek isterim. Her şeyden evvel malî politikamızın sağlam ve verimli olduğunu açıkça söylemem lâzımdır. Bu malî politikanın neticesidir ki, umumi muvazenede ve mülhak bütçelerde hakiki muvazene elde edilmiştir. Bu güç bir iş olmakla beraber tahakkuk ettirilmiş bulunmaktadır.

Geçen dört yıl içinde takibedilen yapıcı iktisadi ve malî politikanın devlet hayatında çok esaslı olan neticelerini bütçenin rakamlarında okumak mümkündür. Bu yıl Meclisinize takdim edilecek bütçe dört yıl içinde nereden başlayıp nereye gelmiş olduğunu daha iyi aksettirebilecek bir mahiyet taşımaktadır. Şimdi bâzı tafsilâta girelim, mukayeseyi adım adım yürütelim. Devraldığımız 1950 Bütçesi, 215 milyon lira açtı. 1954 Bütçeleri ise denk bütçelerdir. Yine 1950 Bütçesi gelirleri 1 milyar 300 milyon lira idi. 1954 gelirleri ise 2 milyar 288 milyon liradır. 1955 Bütçesi de 3 milyara yakın olarak takdim olunmak üzeredir. (*Soldan, Bravo sesleri alkışlar*).

Umumi hizmetlerle yatırımlar fasılları arasındaki mukayeselere gelince; 1950 Bütçesinde yatırımlar yekûnu 317 milyon lira idi. 1954'te yatırımlar yekûnu yüzde 200'den fazla bir artışla 731 milyon lirayı bulmuştur. 1955 Bütçesinde ise bu miktar daha çok yüksek olacaktır. Devlet bütçelerinden, muhtelif istihsal kollarında çalışan vatandaşların iktisadi faaliyetlerini, en müessir şekilde artıracak tesislerin kurulmasını temin edecek tarzda tahakkuk ettirilmesi ve bilhassa iktisadi kalkınmamızın, devlet gelirlerinde müspet tesirler göstermekten uzak kalmıyacağı pek tabiidir. Nitekim, geçen dört senelik devrenin ilk yıllarında ceman 186 milyon liralık net vergi indirimleri yapılmış olması nazarı itibara almayarak bu indirim artışa ilâve olduğu takdirde bütçe gelirleri 1 milyar liradan fazla bir artışla 2 milyar 288 milyon lirayı bulmuş olduğu gibi, 1954 Malî yılının Eylül ayı sonuna kadarki 7 aylık tahsilat yekûnu da, geçen senenin aynı devresi zarfındaki tahsilat yekûnuna nispetle 200 milyon liralık bir artış kaydetmiş bulunmaktadır. (*Soldan, alkışlar*.) Önümüzdeki sene içinde devlet gelirlerinin daha büyük bir inkişafa mazhar olacağı ve devlet bütçesinin de 3 milyara yaklaşacağını tekrar hatırlatacak olursam dört senede kaydedilen terakkinin derecesini ifade etmiş olurum. Görülüyor ki, 1955 Bütçemiz tam bir hizmet bütçesi olacak, Hükûmete ve vekâletlere şimdiye kadar olduğundan çok daha geniş hizmet imkânları bahşetmiş bulunacaktır. Türk ekonomisinin son dört yıllık teşriî devre içinde büyük bir hızla gelişmesi, vergi sistemimizin ve malî mevzuatımızın şümüllü bir şekilde devamlı olarak gözden geçirilmesini, bu gelişmenin meydana getirdiği yeni ihtiyaçları karşılayacak mevzuat ve teşkilâtın hazırlanmasını icabettirmektedir. Bir memleket ekonomisinin inkişafı ve onun dış âlemle teması üzerinde en mühim rol oynayan unsurlardan biri de, o memleketin gümrük resimlerinde tatbik ettiği usuldür. Geçen devrede

Türkiye, hür dünya ekonomisinde mühim bir rol oynayan Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşmasına girmek suretiyle bu sahada mühim bir adım atmıştır. Beynelmilel sahada giriştiğimiz bu iş birliğine uygun olarak tarife sistemimizde de gereken değişiklikleri yapmış, geçen devrede Yüksek Meclisinizin kabul buyurduğu bir kanunla “Spesifik” sistemden “Advalorem” esasına geçmiş bulunuyoruz.

Vergi politikamızda hâkim olan fikir; “*Vatandaşların tediye kabiliyetleriyle ölçülü vergi almaktır.*” İşte bu düşünce ile, kazançları az ve fakat adedleri çok büyük olan ve birkaç yüz bini aşan vatandaş kitlesini teşkil eden gezici ve küçük esnafın vergi dışında bırakılması için Meclisinize teklifte bulunulacaktır. (*Soldan Bravo sesleri ve Alkışlar*)

Hükümet programında yazıldığı gibi, kaldırılması düşünülen bugünkü İmalât Muamele Vergisinin, bütçede bırakacağı geniş boşluk göz önünde tutularak bu ilganın şekil, suret ve zamanı icrası esaslı surette tetkik edilmektedir. Gelir Vergisi sisteminin memleketimizin ihtiyaçlarına ve realitelerine uygun olarak mükemmelleştirilmesi hususunda yapılmakta olan devamlı çalışmaların neticeleri yakında Meclisinize arz edilecektir. Bankalarımızın inkişaf halinde bulunduğunu, fazla istihsal için mühim bir unsur olan kredi tevziinde takdire değer hizmetleri olduğunu memnuniyetle müşahade etmekteyiz. Bu gelişmenin daha emin ve muntazam bir surette temadisini ve millî tasarrufun istihsal sahasına kolaylıkla akmasını temin etmek üzere hazırlanmış bulunan “Bankalar Kanunu”, “Menkul Kıymetler ve Kambiyo Borsaları kanunu” lâyihası ile buna muvazi olarak hazırlanmakta olan Merkez Bankası kanunu lâyihası bu devre içinde yüksek tetkiklerinize sunulacaktır. Para politikasının ne kadar büyük bir titizlikle idare edilmekte olması Yüksek Meclisin daima takdirlerine mazhar olmuştur. Böyle olmakla beraber, bu bahse bu yıl da temas etmekte fayda vardır.

Bilirsiniz ki, para politikamızın esasını, tedavül hacminin, iş hacmi icaplarına göre ayarlanması teşkil eder. Bu itibarla, tedavüldeki para miktarının millî gelir, istihsal ve umumi iş hacmine göre ayarlanması ancak bir sıhhat alâmetidir. Mesele, piyasanın ve istihsal faaliyetlerinin icap ve ihtiyaçlarına göre tedavülün bir muvazene arz etmesidir. Para mevzuunu münhasıran bu zaviyeden mütalâa etmek lâzımgelir.

Muhterem arkadaşlar,

Barem ve personel kanunlarının, keyfiyeti kemiyete feda eden bir ruh taşıdıkları malûmunuzdur. Bu kanunların yeniden tanzim edilmesi bir zaruretin ifadesidir. Bu devre içinde buna ait Yüksek Meclisinize sunulacak olan kanun lâyihası, amme hizmetlerine daha liyakatli kimselerin rağbetini celbedecek mahiyette hükümleri haiz olacak, bütün personelin istikbal ve istihkaklarının tâyininde ölçü olarak, “vazifelerinde başarı, işlerinde verim” prensiplerini ihtiva edecektir. (*Soldan Bravo sesleri ve Alkışlar*)

Muhterem arkadaşlar,

Asil milletimizin en aziz varlığı olan Ordumuza milletçe derin bir muhabbet, itimat ve iftiharla bağlı olduğumuzu huzurunuzda bir kere daha ifade etmekten büyük bir zevk duymaktayım. İktisadi ve malî kalkınma gayretlerimize fevkalâde bir hız ve genişlik vermemizin asıl sebebi bir an evvel modern ve kuvvetli Türk Ordusunu kendi imkân ve vasıtalarımızla kendisinden beklediğimiz mukaddes vazifelerin ifasına muktedir kılabilmektir. (*Soldan Bravo sesleri, şiddetli alkışlar*).

Tarihi şanlarla dolu ordumuzun yalnız bizim için değil, derin bir inanışla bağlı bulunduğumuz NATO camiasını teşkil eden devletler için de bir itimat unsuru teşkil ettiğini biliyoruz. (*Soldan Alkışlar*).

Türk Ordusunun dünyanın bu bölgesinde ayrıca müttefiklerimiz ve dost komşularımız için sulhun ve istikrarın kuvvetle bir mesnedi olduğu şüphesizdir. (*Soldan şiddetli alkışlar*). Bugüne kadar kendisinden hiçbir fedakârlığı esirgemediğimiz ordumuzu bundan böyle daha süratle gelişmekte olan imkânlarımızla kendisinden beklenen sulhun ve emniyetin muhafazası vazifesini daha da kudretle ifa edebilecek tarihi şerefine lâyık bir seviyeye eriştirecek bir çalışmanın içindeyiz. Elimizden gelenin ordumuzdan esirgenmemekte olduğuna ve Türk Ordusunun her türlü itimada lâyık bulunduğu hususuna hem aziz milletimizin ve bizimle kader birliği yapmış olan dost ve müttefiklerimizin emin olmalarını isterim. (*Soldan Bravo sesleri, alkışlar*).

Fedakârlıklarımız ne derece büyük olursa olsun büyük dost ve müttefikimiz Amerika'nın yardımları olmasaydı ordumuzu bugünkü seviyesine eriştirmenin bizim için asla imkânı olmazdı. Bu sözlerim büyük dost ve müttefikimize karşı teşekkürlerimizin ne derecelerde derin ve samimî olduğunu ifade edebilirse bahtı- yar olurum. (*Soldan Bravo sesleri, sürekli alkışlar*).

Bu vesileden istifade ederek dost Kanada Hükümetinin ordumuza kıymetli yardımlar yapmış olduğunu teşekkürle kaydetmek isterim. (*Soldan Alkışlar*).

Kendi bütçemizden türlü namlar altında ordumuza ayırdığımız milyara yakın tahsisatın yanında dost Birleşik Amerika'dan gördüğümüz 'büyük yardımları ve bütün NATO müttefiklerimizin "Enfrastrüktür" yolu ile yaptıkları müşterek yardımlarla birleştirildiği takdirde husule gelen ehemmiyetli masraf yekûnunun Türk Ordusunun, ifade ettiği kuvvete nazaran en tutumlu ve en az masraflı ordu olduğu nazarı itibara alınınca bu tahsis edilen büyük yekûnun kıymet ve verimi bir kat daha tebarüz etmiş olur.

Diğer taraftan en yeni ve ileri silâhları kullanmak ve harb sanatının en son usullerine göre yetişebilmek hususlarında da, ordumuzun her türlü takdire lâyık bir kabiliyette olduğunu yine iftiharla zikredebilirim. (*Soldan Bravo sesleri, alkışlar*). Bu mevzuda da, kader birliği yaptığımız milletler arasında Silahlı kuvvetlerimizin seviyesi iftihar medarımız olmaktadır. (*Soldan Alkışlar*).

Aziz arkadaşlarım,

Geçen dört yıllık devreye dış siyasetimiz bakımından da süratli bir nazar attığımız takdirde ilk günlerden başlayarak dünya siyaseti ile alâkalanmamız hâdisesinin gittikçe daha geniş, şumullü ve tesirli bir mahiyet aldığını müşahade etmekte güçlük çekilmez kanaatindeyim. Bilindiği gibi geçen Dokuzuncu Teşriî Devrenin başında memleketimiz dış siyaset ve münasebetler bakımından bugünkü ile kıyaslanamaz bir manzara arz etmekte idi. O zaman ne NATO Teşkilâtına dâhil bulunuyorduk, ne Balkan ittifakını imzalamış, ne de Pakistan'la en samimî dostluk ve kardeşlik hislerini bir ahitname ile tevsik ve tahkim etmiş değildik. Bundan başka, bölgemizde yaşayan kardeş milletlerle dostluklarımız mevcut olmakla beraber bugünkü hakiki iş birliğine müntehi olacak derecelerde ileri ve sıkı olmaktan uzak bulunuyordu. Sulhun korunması ve Birleşmiş Milletler Andlaşmasındaki yüksek insanlık ideallerinin tahakkukuna bağlanmış ve inanmış olduğumuzdan bu gaye etrafında birleşen iyi niyet sahibi milletlerle en sıkı iş birliği tesis etmek kararıyla

harekete geçmiş bulunuyorduk. Sulh ve insanlık ideallerine samimî inanış ve derin bağlılığımızın neticesidir ki, sulhun dünyanın uzak bir köşesinde dahi olsa taarruz ve tehlide mâruz kaldığını görünce bize düşen vazife ve mesuliyetin icaplarını yerine getirmekte tereddüt göstermedik. Bu kararımızın kolektif emniyet fikrinin kuvvetlenmesinde ve müşterek emniyet sisteminin kurtulmasında tesiri olduğunu biliyoruz.

Bu kararımızın netice ve tatbikatı ise seçtiğimiz siyasette ne derecelere kadar samimî olduğumuzu herkese açıkça göstermiş bulunuyor. Kore kararımızın isabeti artık bugün kimse tarafından münakaşa dahi edilmemektedir.

Yine o tarihlerde memleketimiz âdeta hür milletlerin kendilerini ve hürriyeti müdafaaya en ziyade azimkar olanlarının teşkil ettikleri NATO camiasının hududu dışında idik. Bunun mânası hürriyeti ve kendimizi kuvvetli müdafaaya hususunda o camiaı teşkil eden diğer milletler kadar kararlı ve azimli NATO müdafaası sisteminin temin edebileceği emniyetten memleketimiz mahrum bulunuyordu. NATO camiasına girmek hususundaki talep ve ısrarımızın ne dereceye kadar haklı olduğunu buraya kadar söylediklerim bile belirtmeye kâfidir sanırım. Onun için kısa süren tereddüt devrelerinden sonra NATO'ya alınmamız kararlaştırıldı. Bugüne kadar bu camia içindeki mevcudiyetimiz ve gayretlerimiz, bizi aralarına almak kararını vermiş olan milletleri büyük isabetine tamamiyle inandırmış bulunduğuna eminim. Fakat yalnız NATO'ya âza olmak ve bu suretle bu teşkilâtın sağladığı emniyetten faydalanmakla iktifa etmeyi aklımızdan geçirmedik. Bu teşkilât içinde mümkün olduğu kadar ehemmiyetli bir kuvvet olarak bulunmanın ve siyaseten de bu teşkilâtı daima kuvvetlendirmeye çalışmanın zaruretiyle inanarak hareket ettik. Bu itibarla bir taraftan Ordumuzun kuvvetlenmesi hususunda büyük gayretler sarf ederken diğer taraftan NATO iş birliğinin takviyesi ve hususiyle NATO müdafaası sahasının daha kuvvetli emniyet altına alınması hususunda durmadan çalıştık. Dünya sulh cephesi için maddi, mânevî büyük bir kazanç teşkil eden Üçlü Balkan İttifakımız bizim gibi düşünen Yunanlı ve Yugoslav müttefiklerimizle müşterek eserimizdir.

Bununla da iktifa etmiyerek istiklâlini yeni kazanmış olan ve güzel bir istikbale namzet bulunması bizim için bir bahtıyarlık teşkil eden Büyük Pakistan milletiyle de sıkı bir dostluk ve iş birliği muahedesi akdeyledik ki, bu ancak bir başlangıç sayılmak icabeder. Zira bu muahedemizi süratle takviye hususunda Pakistan'la mutabakat halindeyiz. (*Soldan; Bravo sesleri, sürekli alkışlar*) Sakini bulduğumuz mıntakanın sulhunu korumak ve müdafaasını teşkilâtlandırmak hususunda bütün konuşmalarımızın hissettiklerine kaani bulduğumuz arzuyu tabiatıyla biz de bir ihtiyaç telâkki etmekteyiz. Bu konuşmalarımızla çok sıkı dostluk münasebetlerimiz mevcut olması ve zaman zaman temaslarımız, bize, daha sıkı bir iş birliği tesisi hususunda zeminin hazırlanmakta ve hâdiselerin olgunlaşmakta bulunduğu kanaatini telkin etmektedir. (*Soldan Alkışlar*)

Muhterem arkadaşlar,

Dürüst ve hayırhah siyasetimizin Orta Şarktaki dostlarımız nezdinde çok ümit verici neticeler tevhit ettiğini memnuniyetle kaydetmek isterim. Bilhassa Arap âlemine karşı olan muhabbetkâr ve kardeşçe hislerimizin güzel mâkesler bulmaya başladığını müşahade etmekteyiz. (*Soldan, Alkışlar*) Filhakika Ürdün Meliki Majeste Hüseyin Bin Tallâl'in memleketimize şeref veren ziyareti en samimî ve itimatkâr dostluk tezahürlerine meydan vermiştir. Ondan sonra arka arkaya

hususî mahiyette olarak memleketimizi teşrif eden Irak Veliahdı Altes Abdülilâh ile Arap âleminin en tecrübeli Devlet adamlarından biri olan Irak Başvekili Nuri Sait Paşa ile vuku bulan fikir müdaveleleri çok güzel inkişafırlara müsait bir zemin hazırlamıştır. (*Soldan, Alkışlar*). Süveyş Kanalına mütaallik Mısır - İngiliz Anlaşmasına Türkiye'nin emniyetini istihdaf eden hükümler konulmasını kabul etmekle kıymetli bir tesanüt delili veren Mısır Hükümetinin son zamanlarda dostluk ve yakınlaşma arzularımıza karşı gösterdiği güzel mukabeleleri de burada zikretmek isterim. Mısır Başvekili Ekselans Abdünnasır ile Mısır Hükümeti ve Başvekilimiz ile Hükümetimiz arasında teessüsünü memnuniyetle müşahade ettiğim dostluk ve kardeşlik münasebetlerinin süratle hayırlı inkişafırlar kaydetmesini temenni ederim. (*Soldan, sürekli alkışlar*) Haricî siyasetimizin daimî inkişafırlarının hem mühim saiklerinden biri hem de delili olmak üzere, bilvesile yukarıda zikrettiklerime ilâveten, dostlarımızla teati edilen ve her biri ayrı bir kıymet arzeden ziyaretleri de Yüksek Meclisinize hulasaten hatırlatmam faydali olur, zannederim. Ben ve bilâhara Başvekilimiz büyük dost ve müttefikimiz Birleşik Amerika'ya birer resmî ziyaret yaptık. Kardeş Pakistan, evvelâ Genel Valinin sonra Başvekilinin ziyaretiyle iki defa memleketimizi şereflendirmiş bulunmaktadır. Şansölye Adenauer ile Başvekilimiz ve Hariciye Vekilimiz arasında resmî ziyaretler teati edilmiştir.

Dost ve müttefik Yugoslavya'nın Reisicumhuru Mareşal Josep Broz Tito memleketimize resmî bir ziyaret yapmış ve bu tarafımdan iade edilmiştir. (*Soldan, Alkışlar*) Fedakâr kardeşlik bağları ile bağlı bulunduğumuz Libya'nın Başvekili, Hariciye ve Maliye vekilleri ve Ticaret ve Millî Müdafaa vekilleri memleketimizi resmî ziyaretleriyle şereflendirmişlerdir. (*Soldan, şiddetli ve sürekli alkışlar*)

Görülüyor ki, memleketimiz bugün dünya siyaset cereyanlarının dışında veya kenarında değil; bilâkis milletlerarası siyasi faaliyetlerin ve müdafaa tertiplerinin içinde en faal unsurlardan biri olarak mevki almış bulunmaktadır. (*Soldan, Alkışlar*) İçinde bulunduğumuz gayet kesif siyasi faaliyetler sadece dahil bulunduğumuz ve adalet ve hakkaniyet yolunda olduğuna inandığımız sulh cephesine mümkün olduğu kadar faydali olabilmek gayesine müteveccihdir. Türkiye'nin maddi, manevi imkân ve iktidarını tam olarak sulhun ve insanlık ideallerinin korunması uğruna tahsis etmiş olmayı siyasetimizin ana prensibi olarak kabul etmiş bulunuyoruz. (*Soldan, Alkışlar*) Çünkü, kanaatimizce Türkiye'nin emniyeti, içinde bulunduğu sulh cephesinin umumi ve müşterek emniyetinin dışında mütalâa edilemez, Ve sulhun bir bütün olduğu kanaati ne derece umumileşirse onun korunması o derece mümkün hale gelmiş olur. (*Soldan, Bravo sesleri*)

Muhterem arkadaşlarım,

Bu görüşlerimiz bizi dış siyaset sahasında hergün gittikçe kesifleşen ve genişliyen gayret ve faaliyetlere sevk etmektedir. Doğruluğuna inandığımız harici siyasetimizde yürümekte devam edeceğiz. (*Soldan, Alkışlar*)

Çok muhterem mebuslar,

Teşkilâtı Esasiye Kanununun bana verdiği vazifeyi huzurunuzda ifaya çalıştım. Burada mâruzâtım nihayet bulmuştur. Büyük ve asıl milletimizi temsil eden Yüksek Meclisinizi hürmetle selâmlarım.

ONUNCU DÖNEM

ÜÇÜNCÜ YASAMA YILI

Birinci Birleşim

1 Kasım 1955 Salı

Birinci Celse

Açılma saati: 15:15

Reis: Reisvekili Fikri Apaydın

Kâtipler: İbrahim Kirazoğlu (Kayseri), İhsan Gülez (Bolu).

Cumhurbaşkanı Celâl Bayar

Türkiye Büyük Millet Meclisinin Onuncu Döneminin İkinci Toplantısını açıyorum :

Muhterem mebus arkadaşlarım;

1950 seçimlerinden beri memleketimiz hürriyet ve demokrasi rejimi içinde yüksek direktifleriniz ve murakabeniz altında hareket eden hükümetlerinizin, mütemadi çalışmaları ve milletimizin hergün biraz daha artan şevk ve gayreti sayesinde her sahada devamlı ve seri inkişaf lar kaydetmektedir.

Dünya stratejisinin en mühim mevkilerinden biri olan ve birbirine rakip iki iktisadi ve içtimai sistemin telâki noktasında bulunan Türkiye'nin, mütemadiyen kuvvetlenmesi hür ve sulhsever dünyanın müdafaası bakımından ne kadar faideli ve arzuya şayan ise tecavüz emeli besliyenler için de o kadar önlenmesi gereken bir vaki'dir. Bu sebeple sulh cephesi düşmanlarının, her türlü fırsat ve imkânlardan istifade ederek bir yandan Türkiye'de içtimai ve iktisadi sahada bozguncu bir haleti ruhiyenin yayılmasına çalışırken, diğer taraftan da Türkiye'nin sulh cephesi içinde mevki ve itibarını sarsmaya çalışmalarından ve bu hususta büyük propaganda faaliyetine girişmelerinden tabii bir şey olamaz. Milletimizin olduğu kadar dostlarımızın da, bu nevi propaganda ve telkinlere karşı müteyakkız olmaları ve bunları önlemeye çalışmaları icabeder.

Vatanımızın ve vatandaşların huzur ve emniyeti bakımından, içinde bulunduğumuz senenin en mühim vakası, şüphe yok ki, 6 Eylül'ü 7 Eylül'e bağlayan gecede vukua gelen çirkin hâdiselerdir.

Kıbrıs meselesini, Selanik'te Büyük Halaskarımız ATATÜRK'ün doğduğu eve ve konsoloshanemize vâki tecavüzü vesile ittihaz ederek, İstanbul, İzmir ve Ankara'da amme menfaatlerine karşı girişilen toplu hareketler üzerine Hükümet Örfi idare ilânına karar vermişti. Bu sebeple Teşkilâtı Esasiye Kanununun 19'ncu maddesine uyarak Yüksek Meclisinizi Fevkalâde İçtimaa davet etmiştim. Teşkilini tasvip buyurduğunuz örfi idare bütün şümülû ile hâdiseye el koyarak vazifesine devam etmektedir. Ayrıca, Dahiliye Vekâleti müfettişleri tarafından mesul memur ve alâkalı resmî zevat hakkında da ihtimamla tahkikat yapılmaktadır. Bu mesele nin esas ve mahiyetine ait son sözü söyleyebilmek için mahkeme kararlarının, yapılmakta olan tahkikatın neticesini beklemek zarureti karşısındayız.

Kısa bir zaman sonra bütün hakikatlerin olduğu gibi meydana çıkacağı ve ıttılınıza arz olunacağı şüphesizdir. Benim şimdiden ifade edebileceğim hakikat, hangi din, hangi dil ve ırktan olursa olsun Teşkilâtı Esasiye Kanununun teminatı altında bulunan vatandaşların tabii ve insani haklarına, mukaddesatına ve mal emniyetine tecavüz edenlerin hak ettikleri cezayı katî surette göreceklerdir. (*Alkışlar, Bravo sesleri*)

Türkiye, vatandaş hakkına tecavüz etmek için hiçbir sebep ve bahaneyi meşru addetmiyen bir diyardır. (*Alkışlar*). Bir daha tekerrürüne imkân olmıyan bu müessif hâdis, insani duygularla mütehalli olan asıl milletimizi kalbden yaralamıştır. Uğranılan maddi ve mânevi zararların telâfisi hususunda tezahür eden millî tesanüt ve hassasiyet, duyulan derin teessür ve infialin bariz delilidir.

Arkadaşlar;

Vekâletlerin icraatını teşkil eden esas maruzatıma başlamadan evvel müspet mâna ile bu yılın en mühim bir hâdisesinden bahsetmek istiyorum. 23 Ekim 1955 Pazar günü yapılan umumi nüfus sayımı neticeleri alınmıştır. Buna göre, nüfusunuzun 24 milyon 109 bin 641'e yükselmiş olduğunu sizlere, ve bütün memleketete müjdelemekle bahtiyarlık duymaktayım. (*Şiddetli alkışlar*) 1950'den beri 3 milyon 162 bin 453 kişi artmıştır. Yıllık artış, ortalama 632 bin 491'dir. Artış nispeti ise, binde 30'dur. Bu çoğalma nispetiyle Türk nüfusu, hem memleket rekorunu, hem de dünya rekorunu kırmıştır. Bu neticeyi, cemiyetimizin temel müessesesi olmakta devam eden aile hayatına ve bu mukaddes hayata bağlı olan mübarek Türk kadınının fazla evlât edinme arzusuna borçluyuz. (*Alkışlar*) Aynı zamanda bu artışın memleketimizin, iktisadi, içtimai ve sıhhi sahalarda kaydetmekte olduğu gelişmelerin bir muhasalası olduğunu da kabul etmek yerinde olur.

Bugünün şartları devam ettiği takdirde, önümüzdeki 1960 sayımında nüfusunuzun 30 milyona ulaşmış veya yaklaşmış olacağını ümid edebiliriz. (*İnşallah sesleri*)

Muhterem mebus arkadaşlarım;

İçtimai nizamın tesisi, inkılâp esaslarının korunması hususundaki müessir faaliyetleri aşikâr bulunan adli cihazımızın, büyük ehemmiyeti üzerinde durmaktayız. Son yılın hâdiseleri, memleket bütünlüğünü yıkmaya, içtimai, iktisadi düzeni bozmaya ve memlekette anarşi yaratmaya matuf fiil ve hareketlere karşı Büyük Meclisinizin kabul buyurmuş olduğu kanuni tedbirlerin isabetini, teyid etmiştir. Memleketimizin, her sahada tahakkuk ettirdiği yeni inkişaflarla birlikte nüfusumuzun artması, zaruri olarak adliye intikal eden işlerin de yıldan yıla çoğalmasına sebebiyet vermektedir. Bu zaruretlerin sevkyledir ki geçen yıl, kabul edilen kanunların tatbiki suretiyle adli teşkilâtımız daha ziyade tevsi edilmiştir. Hâkimlerimizi, şerefli mesleklerine bağlamak ve hâkimliği, daha cazip bir hale getirmek maksadiyle memleketimizin realitelerine uygun yeni bir hâkimler kanunu hazırlanması için çalışılmaktadır.

Muhterem arkadaşlarım;

Millî dâvalarımızın başında vatandaşlarımızın hayat ve sağıklarının korunması yer almaktadır. Bu yoldaki çalışmalara bu yıl da, önemle devam edilmiştir.

Yeni yürürlüğe giren, Kaza Sağlık İdaresi Talimatnamesi kazalarımızın yüzde 40'ında tatbika başlanmıştır. Bu sene de yeniden, 40 sağlık merkezi açılmıştır. Kısa bir zamanda, her kazada bir sağlık merkezi kurmak, koruyucu ve tedavi edici tababetin programlı bir şekilde köylere kadar teşmilini temin etmek yolundayız. Hastanelerimizin yatak sayısının artırılması, teçhizatının modernleştirilmesi ve hasta bakımı seviyesinin yükseltilmesi yolunda da gayret sarf edilmektedir.

Sayın arkadaşlar;

Cemiyetimizin inkişafındaki ehemmiyeti göz önünde tutularak bütçelerimizde, Millî Müdafaadan sonra, en yüksek tahsisat, maarif hizmetlerimize verilmektedir. 1950 yılında maarif bütçesi, 177 milyon lira iken, 1955'te bu miktar, 372 milyon liraya yükselmiştir. Bilindiği gibi, bilginin temelini teşkil eden ilk öğretim dâvamızın halli yolundaki gayretlerimiz, vatandaşlara hususi bir külfet yüklemekten hızını muhafaza etmektedir. Beş yıl zarfında 3 bin 394 ilkokul yeniden inşa edilmiş, 2 bin 742 okulun inşası da ikmal olunmuştur.

İlkokul öğretmeni yetiştiren müesseselerimize, bu yıl, üç tane daha ilâve olunmuştur. Bu okullarda 18 bine yakın öğrenci, şerefli öğretmenlik mesleğine hazırlanmakta ve her yıl, 3 bin 500'ü aşan mezun vermektedir. Mezunların yüzde 90'ı maarifi nisbeten az inkişaf etmiş vilâyetlerimize gönderilmektedir. İlkokul öğretmen sayısı, 1950'den bu yana 27 bin 144'ten, 42 bin 874'e yükselmiştir. 1954-1955 ders yılında, ilkokullarda 1 milyon 877 bin öğrenci okumuştur. Fakat daha 17 bin köyde, ilkokul açmak ve ilk öğretim faaliyetimizi çok daha genişletmek mecburiyetindeyiz. Bu itibarla, ihtiyaçlarımız göz önünde tutularak hazırlanan ilk öğretim kanun lâyihasının, bu devrede çıkarılması yerinde olacaktır. (*Alkışlar*)

Orta öğretim işleri de, ilk öğretime muvazi olarak inkişaf kaydetmektedir. Bugün, memlekette 87 lise, 420 ortaokul vardır. 1950'den beri 28 lise açılmıştır. Yalnız üç vilâyetimiz liseden mahrum kalmıştır. Hükümetimizin lisesi olmıyan vilâyetlerde mutlaka birer lise açılması hususundaki prensip kararı, neticelenmek üzeredir. Orta öğretimden bahsederken, yabancı dil öğretimi üzerinde de durmak ihtiyacını duymaktayım. Malûmdur ki milletlerarası münasebetlerimiz, hemen hergün artmaktadır. Gençlerimizin, ilmi, içtimai, iktisadi ve askerî sahalarda işe yarıyacak derecede kuvvetli yabancı dil bilmeleri mühim bir ihtiyaç haline gelmiştir. İşte bu zarurete cevap vermek üzere, memleketin muhtelif yerlerinde 6 kolej açılmıştır.

Öğretim dili Türkçe ve İngilizce olan bu kolejler, liselerimize muvazi bir programla üniversitelere ve yüksek okullara öğrenci yetiştirecektir. Maarifimizin mühim bir şubesi de, meslekî ve teknik öğretimdir. Memleketimizin iktisadi ve sınıai sahadaki inkişafına muvazi olarak bol miktarda teknisyen yetiştirmeye de ehemmiyet verilmektedir. Bunun için, sanat enstitüsü, teknik okulları, makine ve motor okulları açılmaktadır. Halkımızın rağbetini kazanan 67 aded sanat enstitüsünde, bugün 25 binden fazla öğrenci bulunmaktadır.

Ayrıca, 127 akşam kız sanat okulunda 28 bin 300 öğrenci yetiştirilmektedir. Üniversitelerimizin bütçeleri, her yıl artmakta, yeni tesis ve teçhizatla ihtiyaçlarının giderilmesi için çalışılmaktadır. Bugün, üniversitelerimizin tahsisatı 1950'ye nazaran yüzde 139 nisbetinde artırılmıştır. Doğu Anadolu'nun sosyal, kültürel, teknik ve ekonomik bakımlardan kalkınmasını sağlayacak olan Atatürk Üniversitesinin hazırlıkları ilerlemektedir. Bu büyük dâvayı gerçekleştirmek için Nebraska Üniver-

sitesi ile Türk mütehassısları müşterek çalışmalarına başlamışlardır. Birinci safhada üniversitenin, Edebiyat, Fen, Ziraat ve Mühendislik - Mimarlık fakülteleri açılacak, en geç 1958 yılında tedrisata başlanılacaktır. Yüksek Meclisinizce, İzmir’de açılmasına karar verilmiş olan “Ege” Üniversitesinin, Ziraat ve Tıp fakültelerinin birinci sınıfları, 1955-1956 ders yılından itibaren tedrisata başlamıştır. Karadeniz’de, merkezi Trabzon’da olmak üzere, kurulacak Teknik Üniversitenin hazırlıkları da ilerlemektedir.

Muhterem arkadaşlar,

Memleketimizin iktisadi ve içtimai sahada kalkınmasının, nüfusumuzun yüzde 82’sini teşkil eden Türk köylüsünün ve istihsal unsurlarının kalkınmasına bağlı olduğu hakikatini daima göz önünde bulundurmaktayız. Bu sebeple, bir yandan ziraatimizin makineleştirilmesi, temizlenmiş tohum kullanılması, toprağın gübrelenmesi gibi teknik mahiyette tedbirler alınırken, diğer taraftan da, zirai kredinin artırılması ve müstakar fiyat politikası takibi gibi iktisadi ve mali tedbirler de itti-haz edilmiştir. Bu suretle, ziraimizin makineleştirilmesi için sarf edilen gayretler sayesinde, traktör adedi, her yıl yükselmektedir. Büyük miktarı devlet çiftliklerinden olmak üzere, müstahsılıma verilmekte olan tohumluk miktarı, 1954 yılında 280 bin tona çıkmıştır.

Son zamanlarda Türk müstahsili, ziraatte verimin artmasına mühim yardımı olan “kimyevi gübreyi” tazlasiyle aramaya başlamıştır. 1951 yılında, 45 bin ton olan suni gübre istihlâkımız, 800 bin tona erişmek suretiyle 14 misli artmıştır. Doğu Karadeniz vilâyetlerimizimizin iklim ve toprak şartlarının müsait olmasından istifade ederek, daima aranan bir istihlâk maddesi olan çay, memleket dâhilinde temin olunmaya çalışılmaktadır. 1950 senesinde, 30 bin dönüm olan çay sahası, 1955 senesinde 70 bin dönüme çıkarılmıştır.

Çiftçinin kredi ihtiyaçlarını zamanında ve yeter miktarda karşılamaya ehemmiyet vermekteyiz. Hükümetimiz, 1954 yılında zirai krediler yekûnunu 1 milyar 480 milyon liraya yükseltmiştir. Zirai kredi hacmi, beş yıllık bir devre zarfında dört mislinden fazla bir artış kaydetmiştir.

Bu isabetli hareketin neticesi, kısa zamanda kendini göstermiş; 1949 yılında 3 milyar 750 milyon liradan ibaret bulunan zirai gelirimiz, 1953 yılında, iki misli kadar bir artışla 7 milyar 280 milyon lirayı bulmuştur. Son yıllarda, üzerinde ehemmiyetle durulan mevzulardan biri de, hayvancılığın kalkındırılması, hayvan yemi ziraatinin tamim ve teşviki, çayır ve meraların ıslahı işleridir. Hayvancılık için, büyük bir ehemmiyeti haiz olan “yeşil yem” siloları ve “sıvat” inşaatı işlerine karşı çiftçilerimiz, büyük alâka göstermektedirler. Ziraat Vekâleti eliyle 190 “yeşil yem” silosu; ve 210 köyde de 650 “sıvat” inşa edilmiş bulunmaktadır. Hayvancılık mevzuu ile alâkalı çok mühim meselelerimizden biri de, koyunlarımızın “merinoslaştırılması” işidir.

Yünlü mensucat sanayiimizin, ince merinos yapağısı ihtiyacını yurt içinde karşılamak maksadiyle, on senelik bir “merinoslaştırma” programı hazırlanmıştır. Bu programın tatbiki sayesinde. Yakın bir gelecekte merinos yapağısı ithalatımız asgari hadde indirilmiş olacaktır.

Şimdi sizlere memleket çapında ehemmiyeti olan hayati bir meselemizden, ormancılığımızdan bahsedeceğim: Ekonomik ve sosyal alanda büyük faydaları ve önemli hizmetleri aşikâr olan ormanlarımızın korunması ve geliştirilmesi yolundaki çalışmalara, bütün devlet kuvvetlerini bu noktada teksif ederek hususi bir mahiyet ve kıymet vermek kararındayız. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Geçen devre zarfında muhtelif encümenlerde ve Büyük Meclisin Umumi Heyetinde, dikkati çeken müzakerelerden istifade edilerek, yeniden hazırlanmış bulunan Orman Kanunu lâyihası, Yüksek Meclise takdim edilmiştir. Bu lâyihanın, orman dâvasının büyük ehemmiyeti ile mütenasip bir şekilde ve süratle kanunlaştırılmasını milletçe beklemekteyiz. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Aziz arkadaşlarım;

Bu devre içinde de, muhtaç çiftçiyi topraklandırma işine devam olunmuştur. Son yıllarda, sayıları 77'ye çıkarılan Toprak Komisyonları, 42 vilâyetimizde çalışmaktadır. 1954 yılında, 2 bin 423 köyde 198 bin 700 çiftçi ailesine 15 milyon 589 bin dönüm toprak dağıtılmıştır. 1955 yılının Eylül sonuna kadar, 710 köyde 10 bin 500 aileye 673 bin dönüm arazi ve mera tevzi olunmuştur. Yıl sonuna kadar 2 milyon dönüm toprağın da tevzi edileceği tahmin olunmaktadır. Dar topraklı Karadeniz bölgesinde mühim bir durum arz eden, mera işini halletmek üzere, bu sene ilk olarak Trabzon'da bir Toprak Komisyonu faaliyete geçirilmiştir.

Arkadaşlar;

Yurdumuzun kalkınmasında, temel çalışmalarımızdan biri de Nafia işlerimizdir. Bu sahada ele alınan muhtelif mevzulara ait işlerimiz, başarılı bir seyir takibetmektedir. 1950 yılı devlet bütçesinde, nafia işleri için ayrılan tahsisat, 150 milyon liradan ibaretti. Her sene artırılarak, 1955 yılında bu miktar, 663 milyon lirayı geçmiş bulunmaktadır. Tabiatıyla bayındırlık işlerimiz de buna göre genişletilmektedir. 1950 senesinde stabilize yolların uzunluğu, 15 bin kilometre iken, 1954 senesi sonunda, 27 bin kilometreye yükselmiştir. Bakım altındaki yolların uzunluğu da, 1950 senesinde 19 bin kilometre iken 1954 sonunda, 36 bin kilometreye çıkmıştır. Buna 32 bin kilometrelik il ve köy yollarındaki çalışmalar da ilâve edilmelidir.

1950 senesinden itibaren 5 yıllık inşa faaliyeti neticesinde, 46 bin metre uzunluğunda 885 köprü inşa edilmiştir. Kısa zamanda elde edilen bu değerli neticeler sayesinde ki, karayollarımız üzerindeki yolcu nakliyatında 6, eşya nakliyatında 3 defa fazla bir artış meydana gelmiştir. Yollarda sürat, iki misline çıkmış, nakil masrafı da yarıdan fazla azalmak suretiyle mühim nispette millî tasarruf sağlanmıştır. Karayolları bütçesi de yükselmiştir. Bu dört sene zarfında karayollarına, 1 milyar 129 milyon lira sarf edilmiştir. Karada esaslı bir nakil vasıtası olan demiryollarına gelince; Bu yönde de faaliyetimiz devam etmiştir. 115 milyon lirası dış finansman olmak üzere 579 milyon liralık bir programla 1300 kilometre uzunluğunda yeni demiryolu inşasına başlanılmıştır. Geçen sene işletmeye açılan Hasankale, Hırsan, Narlı, Gaziantep ve Ereğli-Armutçuk hatlarına ilâveten Elâzığ-Van hattı da şimdi Muş'a varmıştır. Yeni yapılan bu hatların yanında, 7 bin 500 kilometrelik demiryolu şebekesinin 2 bin 500 kilometrelik kısmı yenilenmiştir. Bunun yanında kesif trafiği olan banliyö hatlarının elektriklenmesine başlanmıştır.

Sirkeci-Küçükçekmece-Soğuksu arasında bu sene Türkiye'nin ilk elektrikli demiryolu işletmeye açılacaktır. Şimdi nafia programımızın diğer bir faaliyet sahasına, liman inşa ve tevsii işlerine geçiyorum:

Samsun, Mersin ve İzmir limanlarında çalışmalar ilerlemektedir. Bu kış Samsun dalgakıranı, gemileri koruma vazifesini görmeye başlayacaktır. Mersin limanında denizden kazanılacak “yer” de, büyük hububat siloları inşa edilmek üzere, bu yıl sonunda Toprak: Mahsulleri Ofisine teslim olunacaktır. İskenderun limanında modern krom ve zahire yükleme tesisleri de, ‘bu sene sonunda tamamlanacaktır. İstanbul’da, Haydarpaşa, Salıpazarı limanları inşaatı da süratle devam etmektedir. Ayrıca, 85 kadar İlin ve barınağın etüd ve projelerinin yapılması işi müteahhass bir firmaya tevdi olunmuştur. Önümüzdeki yıllar içinde, bütün bu limanların hizmete girmesi, memleket iktisadi hayatında, büyük bir ferahlık yaratacağı şüphesizdir.

Sakarya’da, Kızılırmak’ta, Seyhan’da, Gediz ve Menderes nehirlerindeki büyük barajlarla diğer orta ve küçük baraj ve santrallerin inşaları ilerlemektedir. 1956’dan itibaren her sene bunların birkaçı hizmete girecektir. Bunlar mıntakalarının su meselelerini hallededeceği gibi, bütün yurda bol ve ucuz enerji sağlayacaklardır. İlerisi için yeniden 11 barajın inşasını temin maksadiyle lüzumlu etüdlere devam olunmaktadır. 1950’den bu yana yapılmış olan su işleri sayesinde, 1 milyon 440 bin dönüm saha taşkından korunmuş, 690 bin dönüm saha sulanabilir hale getirilmiş, 800 bin dönüm bataklık kurutulmuştur. Halen üzerinde çalışılmakta olan programlarımız, 1958 senesinde ikmal edildiği zaman, 5,5 milyon dönüm arazide, sulu ziraat imkânı hâsıl olacak, 3 milyon dönüm bataklık kurutulacak, 5,5 milyon dönüm arazi de taşkından korunma suretiyle bu bölgeler halkının hayatı emniyet altına alınacak, 8,5 milyon dönüm, kıymetli arazi kazanılmış olacaktır.

Su bahsinde olduğu gibi, yurdun elektrik dâvası da tahakkuk safhasına girmektedir. Sarıyar, Seyhan, Hirfanlı, Demirköprü ve Kelmer hidroelektrik santralleri ile diğer termik santrallerin ve çeşitli orta, ve küçük tesislerin ikmalî sonunda istihsal olunacak mecmuu takat, 4 milyar kilovat saati bulacaktır. 1950 senesine kadar memleketimizde temin edilebilen enerji yekûnunun, hiçbir zaman 800 milyon kilovat saati geçmemiş olduğu hatırlanırsa bu rakamın ifade ettiği kıymet daha iyi anlaşılmış olur. Büyük hidroelektrik tesislerinden Seyhan 1955 sonunda, Sarıyar 1957 senesinde, Hirfanlı, Gediz, Demirköprü ile Akçay-Kemer’de 1958 senesi içinde ikmal edilecektir. İzmir, İstanbul termik santralleri tevsi edilmiş, Çatalağzı santraline yirmişer bin kilovat takatinde iki grup ilâve olunmuştur. Soma ve Tunçbilek santralleri 1956 yılında hizmete gireceklerdir. Tortum, Göksu, Sızır, Kovada, Ceyhan, Karaköy, Emet, Bütan, Hazer 1956 yılında, Bendimahi 1957 yılında, İkizdere, Değirmendere, Kızılcaölük santralleri de 1958 yılında, ikmal edilmiş olacaktır. Bu barajlar ve santraller ile elektrik nakil hatları için 1 milyar 450 milyon lira sarf edilmektedir. Yeryüzü üzerindeki çalışmalar yanında, memlekette ilk defa olarak tam mânasıyla yer altı suları mevzuu da ele alınmıştır. Konya, Urfa, Mardin, Diyarbakır, Merzifon ve Niğde’de zengin yeraltı su hazineleri tesbit olunmuştur. Bu programa da, önemle devam olunmaktadır.

Köy içme suları programını desteklemek için yeni boru fabrikalarının kurulmasına da yardım edilmektedir. 1950’de 22 bin 600 köyün hiç içme suyu yoktu, 7 bin 400 köyün de ecdaddan kalma içme suyu tesisi, kullanılmaz bir halde idi. Bugün, devlet bütçelerinden 71 milyon lira sarf olunarak 22 bin 600 köye içme suyu getirilmiş bulunmaktadır. Önümüzdeki yıllarda da içme suyu olmiyan hiçbir köy bırakılmayacağı hakkındaki kararımız tahakkuk yolundadır. (Alkışlar)

Ankara, İstanbul gibi büyük şehirlerimizin su, elektrik ve münakale problemleri de, Devletin yardımı ile ele alınarak gerekli çalışmalara başlanmıştır. Hava meydanları inşa ve teşhizi işlerine devam olunmaktadır. Yapılmış olanlara ilâveten Van meydanının inşasına başlanmış, Samsun meydanı da, müteahhidine ihale olunmuştur. İzmir, Konya, Afyon, Diyarbakır ve Sivas meydanlarına konan teknik cihazlar ve tesisat sayesinde bu meydanlarda, her türlü hava şartlarında uçuş emniyeti sağlanmış bulunmaktadır.

Muhterem Mebus arkadaşlarım,

Şimdi de büyük ehemmiyeti, hepimizce malûm bulunan Maliye işlerimize temas edeceğim. 1950 senesinden beri Hükümetimizin takibetmekte olduğu mali politika memleketimiz için hayırlı ve verimli olmaktadır. Bu hususu, yüksek huzurunuzda bir kere daha ifade etmekten derin bir zevk duymaktayım. Çeşitli amme hizmetlerinin görülmesini temin eden Devlet masraflarında, bu masrafları karşılayan Devlet varidatında ve Hazine muameleleri ile para politikasında, elde edilmiş bulunan müspet neticeler, bu ifadelerimin mesnedini teşkil etmektedir.

Bilindiği gibi, 1950 mali yılı Devlet bütçesinin umumi masraf yekûnu 1 milyar 487 milyon lira olduğu halde, bu miktar 1955 mali yılında 2 milyar 940 milyon liraya yükselmek suretiyle, yüzde 100 bir artış kaydedilmiştir.

Aynı artış temposunu mülhak bütçelerimizde de görmekteyiz. Bu muazzam sarfiyat rakamları içinde en büyük kısımlar, memleketimizin iktisadi cihazlanmasına yarıyacak tesisleri yapma yolunda harcanmaktadır. Filhakika, 1950 bütçesinde, umumi ve mülhak, bütçelerin yatırım yekûnu 317 milyon lira olduğu halde, bu miktar 1955 bütçesinde, yüzde 186'dan ziyade bir artışla 908 milyon liraya yükselmiştir. Bu neticelerin ifade eylediği mâna, Devlet hizmetlerinin 1950 senesine naran çok geniş ölçüde ve tatmin eder bir "şekilde ifade edilmekte olduğudur.

Devlet varidatının, 1950 yılından bu yana, mazhar olduğu büyük inkişafın, içinde bulunduğumuz yılda da devam ettiğini memnuniyetle müşahade etmekteyiz. Filhakika, 1950 yılında ancak 1 milyar 300 milyon lira raddesinde bulunan devlet varidatı, 1955 bütçesinde 2 milyar 789 milyon liraya yükselmiştir. 1955 mali yılı varidatı da, bu inkişafı devam ettiren bir seyir takib etmektedir. Nitekim, içinde bulunduğumuz mali yılın Eylül sonu itibariyle 7 aylık tahsilat yekûnu, geçen senenin aynı devresindeki tahsilat yekûnuna nazaran, 276 milyon lira ve 1950 yılına nazaran ise, 812 milyon lira bir fazlalık göstermektedir. Millî ekonomimizin, son senelerde mazhar olduğu büyük inkişaf, vergi mevzuatımızın devamlı surette gözden geçirilmesini icab ettirmekte, vatandaşların devlet masraflarına iştirak paylarının daha âdil esaslara göre tanzim edilmesini zaruri kılmaktadır. Bu cümleden olmak üzere, son teşriî yıl içinde tahakkuk ettirilen veya ettirilmek üzere bulunan bâzı mühim malî ıslahat hareketlerine temas etmek isterim; Geçen yıl içinde, İnhisarlar mevzuatında ehemmiyetli değişiklikler yapılmış; bâzı maddeler, gelir fedakârlıkları da yapılarak devlet inhisarından çıkarılmak suretiyle hususi teşebbüse, müsait çalışma imkânları sağlanmıştır. Böylece, inhisar rejimi içinde resim, kâr, Millî Müdafaa Vergisi, Hususi İstihlâk Vergisi gibi muhtelif namlarla tahsil olunan çeşitli varidat normal vasıtalı vergilerimize inkilâb ettirilmiştir. Vasıtasız vergilerde, vatandaşların devlet masraflarına gerçek gelirleri ile ve Gelir Vergisi yoluyla iştirak ettirilmeleri suretiyle vergi adaletinin sağlanacağı malûmdur. Hal böyle iken Gelir Vergisi sistemimizin yanı başında yer alan Esnaf Vergisi, sayısı büyük miktarla-

ra balığ olan vatandaşlarımızdan hakiki gelirleriyle alâkalı olmıyan bir usule göre vergi alınmasını icab ettirmekte idi. Yüksek Heyetinizce kabul olunan bir kanunla bu adaletsizlik bertaraf edilmiş; kazançları, asgari geçim haddi civarında bulunan yüz binlerce sabit ve gezici küçük esnafla bunların yanında çalışan müstahdemler, tamamen vergi dışı bırakılmıştır. Bugünkü İmalât Muamele Vergisinin, ilgası maksadiyle, yapılan çalışmalar sona ermiş bulunmaktadır. (*Alkışlar*)

Bu hususta hazırlanan tasarı, önümüzdeki günlerde Yüksek Meclisinize sunulacaktır. Büyük Millet Meclisinin bu içtima devresinde, müzakere edeceği en mühim mevzular arasında bulunan bu tasarının, kanunlaşmasıyla sinai hayatımızın inkişafı bakımından mahzurları malûmunuz olan İmalât Muamele Vergisi, Hükümetin, programında ifade ettiği veçhile, bugünkü şekil ve tatbikiyatıyla ortadan kaldırılmış olacaktır. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Bu mevzudaki mâruzâtına nihayet vermeden önce, kredi mekanizmasının nâzımı mevkiinde bulunan Merkez Bankasının Kanununda, geçen yıl içinde, yapılmış olan tadilâtla, sanayi ve maadin işleriyle uğraşan hakiki ve hükmi şahıslarla küçük sanat erbabı, esnaf ve esnaf teşekküllerinin senetlerinin “reeskonta” kabulü suretiyle kendilerine kredi imkânının sağlanmış bulunduğunu da ehemmiyetle kaydetmek isterim. Geçen sene de bahsetmiştim; bu defa da tekrar edeceğim: Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu yürürlüğe girdikten bu yana, memleketimize sermaye yatırımı için vâki müracaatların adedi 219’u bulmuştur. Getirmek istedikleri sermaye de, 230 milyon liraya balığ olmaktadır. Bu müracaatlar tetkik edilerek kanuni evsafı haiz olanlardan 120 milyon lira tutarındaki 140 talep kabul edilmiştir. 34 milyon liralık 9 müracaat da henüz tetkik safhasındadır. Bu yatırımlara memleketimizden ortaklık suretiyle katılan yerli sermayenin miktarı da, 230 milyon Türk Lirasıdır. Görülüyor ki; Yurdumuzda 380 milyon Türk Lirasını aşan yeni ve feyizli bir yatırım temin edilmiştir.

Para politikamıza gelince; Yüksek huzurunuzda evvelce de ifade etmiştim. Para politikamız, münhasıran milli ekonominin hakiki ihtiyaçlarından mülhem bulunmakta ve tedavüldeki para hacmi buna göre ayarlanmaktadır. Bankalara yapılan mevduat miktarındaki devamlı artış ve girilen muazzam investisman faaliyetlerinin finansmanı hususunda temin olunan büyük ölçüdeki kredilerle yabancı sermaye yatırımları, paramızın değerine karşı duyulan emniyet ve itimadın açık delilidir. Sırası gelmişken, mühim bir prensibi de tekrar etmekte fayda görmekteyim. Paramızın değerinde değişiklik yapılacağına dair zaman zaman ortaya çıkarılan şayialardan bâzı kimselerin endişeye kapıldıkları iştirilmektedir. Paramızın kıymeti üzerinde her hangi bir surette yeni bir karara varmak, devalue etmek asla bahis mevzuu değildir. (*Alkışlar*) Çünkü, böyle bir hareket, kanaatimizce, Türk ekonomisini ve maliyesini felâkete sürüklemek olur. (*Bravo sesleri*)

Aziz arkadaşlarım;

Söz sırası, sanayi ve maadin işlerimizden bahsetmeye gelmiştir. Bu şubelerdeki istihallerimizin genişletilmesine bu yıl da gayret sarf edilmiştir. Bir taraftan hususi teşebbüs ve sermayenin, sanayileşme hareketindeki hissesi, gittikçe yükselmekte, diğer taraftan İktisadi Devlet Teşekkülleri vasıtasıyla yapılan işler, geniş bir inkişaf göstermektedir. İktisadi Devlet Teşekkülleri, bir yandan yeni teşebbüslerle ecnebi veya yerli, hususi sermaye ile ortaklık haline girmekte, diğer taraftan da,

Sümerbank ve Etibank'ın bünyeleri içinde yer almış iş çeşitli sanayi müesseselerini müstakil hale getirmek yolunu tutmaktadır. Bu cümleden olarak Karabük Demir ve Çelik Fabrikaları, bağlı bulundukları Sümerbank'tan ayrılarak müstakil birer İktisadi Devlet Teşekkülü haline getirilmişlerdir.

Ereğli Kömürleri ve Garp Linyitleri Müesseselerini de Etibank'tan ayrılarak müstakil birer teşekkül haline getirecek kanun projesi Büyük Millet Meclisine sunulmak üzeredir. Bu suretle Sümerbank ile Etibank sanayi ve madencilüğimizin Holdink şeklinde birer finansman müessesesi haline geleceklerdir. İktisadi ve sınai kalkınmamızın en ehemmiyetli unsurlarından birisi olan linyit ve taş kömürü istihsalımız, geçirilen ağır bir grizu ve seylâp hâdiselerine rağmen, 1956 yılı ihtiyaçlarını aşacak bir seviyeye ulaşacaktır. Zonguldak amenajman plânının tahakkuku yolundaki gayretler artırılmıştır. Havzada istihsal edilen kömürü tamamen yıkayabilecek, günde vasatı 16 - 18 bin ton kapasitesindeki Çatalağzı lâvuvarı, bu yıl içinde faaliyete geçmiştir. Zonguldak liman lâvuvarı ise, 1956 yılı ortalarına doğru işlemeğe başlayacaktır. Burada, 1955 yılı kömür arama faaliyetlerinin mesut neticelerini de söylemek isterim. Kütahya'da Seyidömer havzasının 100 milyon tona yakın bir rezervi ihtiva ettiği tesbit ve teyid edilmiştir. Bundan başka, Çorum'da Dodurga mevkiinde mevcut linyit rezervinin, 34 milyon tona yaklaştığı, Bolu linyitleri rezervinin, 30 milyon tonu aştığı katı olarak anlaşılmıştır.

Kömürden ayrı, milletlerarası ehemmiyetli mahrukat unsuru olan petrollerimize gelince: Dokuzuncu Büyük Millet Meclisinin kabul ettiği Petrol Kanunu, dünya petrol mevzuatının yeni inkişafı ve memleketimizde petrol aramaya gelecek ecnebi müesseselerin daha iyi çalışmaları lüzumu göz önünde tutularak tadil edilmiş, buna göre, nizamnamesi yapılmış ve her ikisi de meriyete girmiş bulunmaktadır. 14 Ekim 1955 tarihine kadar yapılması gereken işletme ve araştırma için 19 ecnebi şirket, müsaade talebinde bulunmuştur. Çok geniş ve zengin rezervleri ihtiva ettiği kuvvetle tahmin olunan memleketimizde, gerek millî sermayenin, gerek ecnebi sermayenin yapacaklar. Petrol aramalarının müspet neticeler vereceği beklenebilir. Gecen yıl, teşkil edilen Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı tarafından Raman ve Garzan petrol havzasında bu yıl içinde yapılan mütaaddit sondajlarla, çok verimli yeni petrol kuyuları açılmıştır. Batman'da inşa edilmekte bulunan 330 bin ton kapasiteli rafinerinin en mühim üniteleri ikmal olunarak faaliyete geçirilmiştir. Bu rafineriden elde edilecek mahsulâtta Doğu bölgelerimizin benzin ihtiyacı sağlanacak, memleketin karayollarının inkişafı da nazara alınarak, bütün asfalt talepleri karşılanabilecektir. Bundan başka, yine rafineriden elde edilecek ağır mazotla, Doğu'da bulunan bir kısım sanayi şubelerinin ele mahrukat ihtiyacı temin edilmiş olacaktır. Memleketimizde mevcudiyeti geçen yıl tesbit edilen Uludağ "Volfram" madeninin rezervi tâyin olunmuş, yeryüzünde işletilmekte olan Volfram yatakları arasında, dördüncü zengin yatağı teşkil ettiği anlaşılmıştır. Bundan başka Kaman civarında Çelebi Dağında ve Akdağ bölgesinde de kuvvetli volfram yataklarına raslanmıştır. Bu yatakların rezerv miktarı ile tenörünün tesbitine çalışılmaktadır. Millî sanayi inkişafında hususi sektörle Devlet İktisadi Teşekkülleri birbirine muvazi olarak ilerlemekte ve aralarında iş birliği yaparak büyük terakkiler kaydetmektedirler. Şeker sanayiinde büyük ilerleme mevcuttur. Bu yıl Susurluk, Burdur, Kayseri fabrikalarının faaliyete girmesiyle şeker istihsalımız, 300 bin tona çıkacaktır. Bu miktar, 1956 yılında işletmeye açılacak Erzurum,

Erzincan, Malatya ve Elâzığ fabrikalarının işlemeye başlaması ile 375 bin, ilâ 400 bin tona yükselecektir.

Çimento sanayiimizde de inkişaf kendini göstermektedir. Memleketimizin hummalı bir kalkınma faaliyetine başlamasıyla çimentoya olan ihtiyaç günden güne artmıştır. 1950'de 417 bin ton olan çimento istihlakımız, 1954 senesinde 1 milyon 600 bin tonu aşmıştır. Bu vaziyeti evvelden derpiş eden hükümetimizin teşviki ve millî banka ve müesseselerimizin iştirakiyle "Türkiye Çimento Sanayii Anonim Şirketi" kurulmuştur. Hususi teşebbüsle iş birliği yaparak 21 çimento fabrikası kurmayı kararlaştıran bu teşekkül, işe başlamıştır. İnşasına başlanan bu çimento fabrikalarından üçü, bu yıl sonunda işletmeye açılmış olacaktır.

Geri kalan 18'den 10 tanesi, 1957 yılında, müteakibi de müteakip yıllarda işletmeye açılacaktır. Bu 18 fabrikanın inşaa bedelleri 263 milyon liraya balığ olacaktir. Bu suretle evvelce 395 bin ton olan kapasite mecmuu, 1955 yılında 1 milyon, 1956 da 1 milyon 805 bin tona ve 1957'de 2 milyon 830 bin tona yükselecektir. Ziraatimiz için çok lüzumlu olan suni gübre ile patlayıcı maddeler imalinde kullanılan "nitrik asidi" elde etmek için Kütahya'da kurulan azot sanayii tesislerinin inşasına bu yıl başlanmıştır. 1958 ortalarında işletmeye açılacak olan bu fabrikalar yılda 110 bin ton kimyevi gübre ve 6 bin ton "nitrik asidi" imal edeceklerdir. Bu kapasiteyi iki misline çıkarmak için de çalışılmaktadır.

Diğer taraftan, ihtiyacımız olan kimyevi gübreyi memleket dâhilinden temin maksadiyle, İskenderunda Ziraat Bankası ve ecnebi sermayenin iştirakiyle 100 bin ton kapasitede, bir "süper fosfat" fabrikası tesis edilmiştir. Ayrıca, Etibank'a ait Murgul İşletmesinde, "süper fosfat" sanayiinin en mühim iptidai maddesini teşkil eden "asit sülfiriği" istihsal etmek üzere yeni tesisler kurulmaktadır. Türkiye'de kâğıt sanayii 1950'den beri mütemadiyen tevsi edilmektedir. Bu sanayi şubesinin istihsalinde yüzde 140 nispetinde bir artış sağlanmıştır. Bu yıl ve önümüzdeki yılda bilhassa ambalaj kâğıdı imal etmek üzere yeni tesisler vücuda getirilmesine çalışılmaktadır. Ayrıca, hususi sermayenin de iştirakiyle İzmir'de, 20 bin ton istihsal kapasiteli bir kâğıt fabrikasının kurulmasına teşebbüs edilmiştir. Mensucat sanayiimiz de, umumi kalkınmamıza muvazi bir yolda mütemadi inkişaf lar kaydetmektedir. Pamuklu mensucat sanayiindeki iş adedi üç misline yakın bir artış kaydı ile 1954 senesinde 600 bine yükselmiştir. 1956 senesinde bu miktar, 1 milyon işi tecavüz edecektir. Tezgâh adedi de 1950 senesinde 6 bin iken 1956 senesinde 19 bin 500'e yükselecektir. Yünlü mensucat sanayii de aynı hızla ilerlemektedir.

Ana sanayiden olan demir - çelik fabrikalarının artmasına, mevcutlarının tevsiine birinci derecede ehemmiyet vermekteyiz. Karabük Demir ve Çelik Fabrikasının kapasitesini artırmak için bir yandan kok ve sinter tesislerinin inşasına, diğer taraftan da haddehane ve çelikhanenin tevsiine girişilmiştir. Kok ve sinter tesisleri, 1954'te işletmeye açılmışlardır. Haddehane ve çelikhane tevsileri de, 1956'da işletmeye açılacaktır. Bu tevsi ve tesisler sayesinde, 1956 yılında haddehane istihsalı 300 bin ton, çelikhane istihsalı de, 350 bin 400 tona yükselecektir.

Bu tevsilerin de ihtiyacı tamamiyle karşılamayacağı nazarı itibara alınarak, yeni bir ilâve yapılmasını hedef tutan ikinci kademe tevsilere girişilmiştir.

1954 senesinde işletmeye açılan 18 bin tonluk "santrifüj" boru fabrikasının yanında bir yabancı firmanın iştirakiyle İzmir'te 15 bin ton dikişli boru imal eden bir fabrikanın kurulmasına başlanmıştır.

1956 yılında hizmete girecek olan bu fabrika kısa bir müddet sonra 30 bin ton istihsal kapasitesine çıkarılabileceği gibi tevsii halinde 65 bin ton kapasiteye de yükselebilecektir.

Türkiye'nin traktör ihtiyacını karşılamak üzere, Ziraat Bankası, Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu, Türkiye Zirai Donatım Kurumu ve bir Amerikan firmasının iştirakiyle tesis edilen 20 milyon sermayeli "Minneapolis-Moline Türk Traktör ve Ziraat Aletleri Anonim Şirketi" işe başlamıştır. Bu şirket, önümüzdeki senelerde, biçerdöğer makineleri imal edecek, bunların ve traktörlerin yedek parçalarını da yapacaktır. Yine ayrı bir Amerikan firmasıyla iş birliği yapılarak, kamyon ve muhtelif yedek parçalar imali için bir fabrika kurulmuştur. Köylerin ve kasabaların elektrifikasyonunda kullanılacak transformatörleri imal etmek üzere bir fabrika kurulması mevzuunda, Etibank ile ecnebi bir firma arasında yapılmakta olan müzakere müspet şekilde neticelenmiştir. Fabrikanın kurulmasına bu yıl içinde başlanacaktır. Bütün bu tesislerin yanında, Amerika yardımı ile Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu tarafından 1957 senesinde istihsale başlayacak ve senede 66 milyon 500 bin fişek imral edecek bir fabrikanın inşasına başlanmıştır. Memleketimiz için yeni ve fakat çok değerli bir mevzu olan et ve balık sanayiinin üzerinde de durmak isterim. İki sene zarfında Et ve Balık Kurumu başlıca istihsal ve istihlâk bölgelerinde 36 fabrika ve tesis vücuda getirmiştir. Bu tesislerin yanında ayrıca üç et kombinası, 50'yi müteceviz soğuk depo ve buz fabrikası, balık konserve fabrikası, konserve ihtiyaçlarını karşılamak üzere teneke kutu fabrikası kurulması için gereken projeler hazırlanmış, ve bunlardan bir kısmının ihale ve siparişleri yapılmıştır. Diğerlerinin de ihaleleri yapılmak üzeredir. Şimdiden kurulmuş olan tesislerin millî servete temin eylediği senevi kazanç, 40 milyon lira civarındadır. Et kombinalarının bu yıl tam faaliyete geçmesi ile yılda ortalama 250 milyon liralık hayvan ve balık mubayaa edilecektir. Bu kıymetin, memleketin umumi ticari hayatında kayda değer derecede bir hareket ve canlılık yaratacağı şüphesizdir.

Uzun senelerden beri vücut bulmasını istediğimiz bu kıymetli iktisadi teşekkülü, teknik esaslara göre, bilgi ile idare edenleri takdir etmek vazifemizdir.

Muhterem arkadaşlar;

Hububat sahasındaki istihsalimizin kaydettiği büyük artış, Toprak Mahsulleri Ofisinin vazifelerinde de büyük bir genişlemeyi icab ettirmiştir. 1946 ile 1950 seneleri arasında Toprak Ofisin, mubayaa vasatısı 550 bin ton raddesinde idi. 1950-1954 seneleri arasındaki mubayaa vasatısı ise 1 milyon 300 bin tona yükselmiştir. Bu suretle Toprak Ofisi müstakar bir ihracatçı vaziyetine girmiştir. Filhakika, bu dört senelik devre zarfında Toprak Ofisi, 2 milyon 830 bin ton hububat ihraç etmiştir. Bu vaziyet, Ofisin temizleme, depolama tesislerinin artırılmasını zaruri kılmaktadır. 1950 senesinde 410 bin tondan ibaret bulunan ambarlama ve temizleme tesisleri, yapılan yeni beton ve çelik silolarla halen 1 milyon 100 bin tona çıkarılmıştır. Bu tesisler, programlanan ve inşa halinde olan tesislerin ikmali ile 2 milyon 200 bin tona yükselecektir.

Muhterem Arkadaşlar,

Hummalı bir şekilde giriştiğimiz istihşâl ve yatırım faaliyeti, pek tabii olarak memleketimizin iç ve dış ticareti üzerinde de tesirlerini göstermekten geri kalmamaktadır. Bu sebeple 1950 senesinde ihracatımız, 985 bin ton iken, 1954 yılında,

yüzde 200 nisbetinde bir artışla 2 milyon 155 bin tona, yine 1950 yılında, 1 milyon 488 bin ton olan ithalâtımız da yüzde 60 nisbetinde bir artışla 2 milyon 572 bin tona yükselmiştir. Müsait olmayan hava şartları içinde bile ihracatımızın kaydettiği bu yüksek artış seviyesi, istihsal sahasında giriştiğimiz azimli faaliyetin bir neticesidir.

İstihsalin çeşitli şubelerine aynı hızla tevcih edilmiş olan faaliyet sayesinde, fena netice veren bir sektördeki istihsalı, diğer sektörde elde edilen mütemadi inkişaf lar telâfi etmekte, bu suretle istihsal ve ihracattaki artış temposu, muhafaza edilebilmektedir. Bütün bu artışlara rağmen ihracatımızın, ne diye ithalâtımızı karşılayamadığı ve ihracatımızdan fazla ithalât yapmamıza rağmen, birtakım madde darlıklarının meydana çıktığı daima birer sual mevzuu olmaktadır.

Asırlar boyunca ihmale uğramış ve iktisaden az gelişmiş bulunan memleketimizin bir an evvel kalkınması, itimadınızı kazanmış olan Hükümetinizin başlıca gayesi olmuştur. Yurdumuzun, uzun yıllar az gelişmiş bir memleket vasfını muhafaza ederek, düşük bir hayat seviyesi konjonktürü içinde, kendi müdafaası için muhtaç olduğu savunma gücünü, başkalarının yardımı ile idame etmesine ve dünyanın en nazik coğrafi bir mevkiinde barınmasına imkân yoktur.

1950'den beri iş başında bulunan hükümetler, Türkiye'nin hayat seviyesini ve istihsalini artırmak suretiyle iktisadi potansiyelini inkişaf ettirecek ve onu, yüklenmek mecburiyetinde bulunduğu müdafa kûlfetini kendi başına taşıyabilecek bir seviyeye çıkarmak, muvazeneli bir millî iktisadın temelini atmak için, mütemadi yatırımlar yapmaya gayret etmişlerdir. Her birisi birbirinden daha verimli sahalara tevcih olunmuş ve tam bir koordinasyon halinde yapılan bu yatırımlar, söylediğim rakamlardan anlaşılacaktır ki: Randımanlarını, bilhassa önümüzdeki bir iki sene zarfında vereceklerdir. Bu suretle, Türkiye kısa bir zamanda ihracatını mühim bir miktarda artıracığı gibi birçok istihlâk maddelerini dâhilde istihsal etmek suretiyle ithalâtını azaltmak imkânını da elde etmiş olacaktır. (*Alkışlar*).

Fakat, bugün istihsalin artması, mütemadi yatırımlardan iş hacminin genişlemesi, hiç şüphesiz, yine verdiğim rakamlardan anlaşılacağı gibi istihlâk hacmini de artırmış bulunmaktadır. Bu istihlâk hacminin, tamamiyle dâhilde istihsal ettiğimiz maddelere teveccüh eden kısmında görülen artış, her hangi bir sıkıntıya sebebiyet vermemektedir. Bilâkis, artan istihlâk karşılayabilmek için, o maddelerin fazlasıyla istihsalini teşvik etmektedir. Ancak, ithal mallarına müteveccih olan istihlâk talebi, -muvakkat da olsa- zaman zaman bâzı madde darlıkları uyandıracak bir mahiyet arz etmektedir. 1954 senesindeki ithalâtımızın, ithal serbestisi rejiminin hâkim bulunduğu 1952 senesi ithalâtından 300 bin ton daha fazla olduğunu, ve bu fazlalığın envestisman maddeleri sektörü ile istihlâk maddeleri sektörleri arasında muvazeneli bir şekilde taksim edildiğini söylersem ithal maddeleri üzerinde zaman zaman hissölunan darlık sebebinin bir yandan memleketimizdeki envestismanların gittikçe daha hızlı bir tempo ile yapılmasından, diğer taraftan da, memleketimizin hayat seviyesinin artmış bulunmasından ileri geldiği anlaşılmış olur.

Bugün, memleketimize yapılan muhtelif istihlâk maddeleri ithalâtı, 1950'deki ithalâta nazaran birkaç misli fazla olduğu gibi demir-çelik, çimento, makine gibi envestismanlarda kullanılan maddeler ithalâtı da, aynı seneye nazaran en az yüzde 100 nispetinde artmış bulunmaktadır.

Türkiye'nin iktisadi istiklâlini kazanmak için tuttuğu bu kalkınma yolunda bütün menfi mütalâa ve propagandalara rağmen azimle ilerlemesi, bugün mâruz kaldığı müşküllerin yenilmesi için, tutulacak yegâne yoldur. (*Şiddetli alkışlar*) Şimdiye kadar elde ettiğimiz maddi neticeler, bize, istikbale tam bir emniyetle bakmak hak ve imkânını vermektedir.

Aziz arkadaşlar;

Münakale ve muhabere faaliyetlerimizi, millî ekonomimizin verimli bir şekilde gelişmesine hizmet edecek istikametlerde teksif etmekteyiz. Devlet Demiryolları işletmemizin nakliyat hacmi, memleketin iktisadi sahadaki kalkınması nispetinde artmaktadır. Bu artışı karşılamak, eskiyen, yıpranan malzeme, vasıta ve tesisleri yenilemek için, geniş bir programın tatbikine devam olunmaktadır. Son senelerde, Posta, Telgraf ve Telefon İdaresinin ifa etmekte olduğu çeşitli hizmetler yekûnunda, yüzde yüz bir trafik artışı kaydedilmiştir. Telefon verme imkânları 1950 yılındaki mecmu kapasitesi 64 bin 865 hat iken, 1955 yılı Ağustos ayı sonunda 67 bin 430 fazlasıyla 132 bin 295 hatta yükselmiştir. Bundan başka, birçok şehir ve kasabalarımızda tesis ve inşaları devam etmekte olan 59 bin 400 telefon hattı da, önümüzdeki yıl sonunda hizmete girmiş olacaktır. Bu suretle memleketimizin telefon kapasitesi mecmuu, 1956 yılı sonunda 191 bin 695 hatta yükselmiş bulunacak, beş senelik bir faaliyet devresi sonunda üç misline çıkarılmış olacaktır. Memleketimizde uçak yolculuğuna rağbet, daimî bir artış halindedir. 1950 yılına nazaran yolcu sayısında yüzde 70, yük nakliyatında yüzde 50 bir artış vardır.

Hava yollarında, daha geniş, daha verimli çalışma imkânlarını temin için bir "Hava Yolları Anonim Ortaklığı" teşkiline teşebbüs edilmiştir. Şirket, pek yakında faaliyete başlayacaktır.

Denizcilik Bankasının son seneler zarfındaki işletme neticeleri memnuniyet vericidir. 1950 yılında, 18 milyon lira zararla bilançosunu kapatmış olan Denizcilik Bankası, seneden seneye bu zararını azaltmış, 1954 yılında kâr devresine geçmiştir. Denizcilik Bankası ile armatörlerimizin, Hükümetimiz tarafından da desteklenen gayretleri sayesinde, 1950 yılında yekûnu 467 bin tonilâto olan ticaret filomuz, satın alınan ve ısmarlanan gemilerle hâlen 702 bin tonilâtoya yükselmektedir. Denizcilik Bankası, kurulduğu andan itibaren gemi mubayaası, limanların ıslahı, fabrika ve havuzların iş kapasitesinin artırılması için, bugüne; kadar 146 milyon liralık bir yatırım yapmıştır. Önümüzdeki senelerde, aynı mevzular için 322 milyon liralık yeni bir yatırım programı hazırlanmıştır.

Muhterem mebuslar,

Memleketin iktisadi faaliyet kollarında kaydedilen inkişaf, iş imkânlarını geniş ölçüde artırmaktadır. Bu durum karşısında, işçi ile işveren arasındaki münasebetlerin millî menfaatlere uygun bir tarzda gelişmesi, işçilerin çalışma, sağlık ve iş emniyeti şartlarının korunması meseleleri, gün geçtikçe ehemmiyetini artırmaktadır. Diğer istihsal sahaları için olduğu gibi, ziraat işlerinde çalışanların da iş hayatlarını tanzim için bir kanun projesi hazırlanmaktadır. Bu lâyiha yüksek tasvipleri ile kanunlaştığı takdirde, umumi çalışma mevzuatımızın şümulü, memleket ölçüsünde genişlemiş olacaktır.

Malûmdur ki; mesken politikası sosyal davaların başında gelir. Bu sebeple, ehemmiyet verdiğimiz işçi evleri inşası, işçilerimiz arasında geniş bir huzur havası

yaratmıştır. “İşçiyi, ödeme gücüne ve sağlık şartlarına uygun, ev sahibi kılma” politikasına devam edeceğiz.

Muhterem mebuslar,

İstiklâlimizin olduğu kadar cihan sulhunun de en sağlam desteklerinden biri olan kahraman ordumuz, hepimiz için iftihar vesilesi teşkil eden mütekâmil bir seviyededir. (*Süreklî alkışlar*)

Silahlı kuvvetlerimiz, modern silâhlarla teçhiz edilmektedir. Son senelerde fiilen iştirak ettiğimiz muharebelerden edindiğimiz tecrübeler, atom silâhlarının inkişafına göre, ordunun teşkilâtına istikamet verilmektedir. (*Bravo sesleri*) Bu yıl, paraşütçülük mevzuuna da ehemmiyet verilmiş; paraşütçü kıtaları teşkiline başlanılmıştır. A, B, C şeklinde rumuzlandırılan (atom, biyoloji, kimya harbi eğitimi) lâyük olduğu ehemmiyetle ele alınmıştır.

İstiklâl Harbinde olduğu kadar, medeniyet ve inkılâp savaşında da erkeklerle aynı safta, omuz omuza çarpışmaktan geri kalmamış olan Türk kadınına, liyakatle ifa edeceğine şüphe olmıyan subaylık meslekine intisap imkânı tanınmıştır. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Kara, Deniz ve Hava kuvvetlerinde vazife alacak kızlarımız, bu yıldan itibaren harb okullarında, erkek kardeşleriyle beraber, okumaya Türk kadınına has büyük kabiliyetlerini ispat etmeye başlamışlardır. Silahlı kuvvetlerimizin lojistik işleri, Amerikan yardımı ve NATO çerçevesi içinde hazırlanan plânların tatbikiyle ideal bir seviyeye ulaşmak yolundadır.

Hava meydanları, jet uçaklarının ihtiyaçlarını karşılayacak bir hale getirilmekte, Deniz Kuvvetlerimize ait kıyı savunma ve deniz üslerindeki lojistik tesisler, bugünkü atomik şartlara uygun şekilde takviye edilmektedir. Yurdumuzun muhtelif yerlerinde medeni vasıtaları havi yeni garnizonlar inşasına büyük ehemmiyet verilmektedir. Bu maksatla 10 yıllık bir inşaat plânı hazırlanmıştır. Bu plânın tatbikini mümkün kılacak olan amme hizmetlerine tahsis edilip kullanılmasına lüzum kalmıyan “gayrimenkullerin” tasfiyesi hakkındaki kanun lâyihası halen Yüksek Meclisinize sunulmuş bulunmaktadır. Silahlı kuvvetlerimizin tekâmülü yolunda, dost ve müttfikimiz Amerika’nın şimdiye kadar yaptığı 4 milyar liraya yakın bir kıymetteki yardımlarına, ve yine dost ve müttfikimiz Kanada’nın, ordumuzu modern harb silâh ve vasıtaları ile teçhiz etmek hususundaki himmet ve muavenetine karşı, kalbimizdeki şükran duygularını da huzurunuzda ifade etmeyi, ödenmesi lâzım gelen bir borç sayarım. (*Bravo sesleri, şiddetli Alkışlar*). Bütün dünyaca teslim edilen kuvvet ve kudreti, her geçen gün biraz daha artan kahraman Silahlı kuvvetlerimiz, milletimizin her vesile ile kendilerine izhardan geri kalmadığı derin muhabbet ve hudutsuz itimada lâyük olduklarını ispata bütün gayretleriyle çalışmaktadır. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Millî varlığımızın mesnedi olan Silahlı kuvvetlerimizden, milletin muhterem vekilleri sizlere, bu suretle bahsetmek, benim için en büyük zevk ve bahtıyarlıktır. (*Alkışlar*)

Muhterem arkadaşlar,

Şimdi de, dış siyaset mevzuuna geçeceğim: Geçen seneden beri, hürriyet ve sulh cephesinin mâruz bulunduğu tehlikelerin azaldığına delâlet edecek hiçbir

emareye tesadüf edilememektedir. Vakıa, bir müddet evvel başlamış bulunan sulh taarruzu, gittikçe inkişaf etmekte, iki cepheye mensup liderler arasındaki görüşmeler sıklaşmaktadır. Biz, Cenevre Konferansında taraflar arasında umumi emniyeti, hakiki ve sağlam mesnetlere istinad ettirecek bir anlaşmaya varılmasını temenni etmekteyiz. Fakat şimdiye kadar, maalesef, bu görüşmelerden müspet bir netice elde edilemediği gibi, tecavüz emelleri besleyenlerin, bu arzularından vazgeçtiklerini gösterecek delillerle de karşılaşmış değiliz. Bu devletler, henüz ne silâhların kontrolünü mümkün kılacak bir surette, tahdidini kabul etmişler, ne de bütün sulh cephesinin etrafında tahşid edilmiş olan kuvvetlerini azaltmışlardır. Bilâkis, bu devletlerin, hergün silâhlarını biraz daha artırdıklarına dair haberler almakta, civarımızda bizi hiç de temin ve tatmin etmeyen siyasi tezahürlere ve hareketlere raslamaktayız. Bu vaziyet karşısında, sulh cephesine mensup her devlete düşen vazife, sulh taarruzunun samimî bir şekilde fiiliyata intikaline intizamı, mensub oldukları müdafaa cephelerini ve gayretlerini gevşetmek şöyle dursun, her fırsattan istifade ile, cephelerini kuvvet ve tesanütle tarsine gayret etmektir.

Bu düşünce ile hareket eden memleketimiz, bulunduğumuz bölgedeki komşularımızla, müşterek müdafaamızı temin etmek gayesi ile, daha sıkı bir işbirliğine girmeye çalışmıştır.

Bu devre içinde, Türkiye'nin dost ve komşularıyla bu yolda sarf ettiği mesainin en büyük semeresini Bağdat Paktı teşkil eylemiştir. Geçen sene kardeş Pakistan'la yaptığımız "Dostane İş Birliği Anlaşması"nın Bağdat Paktı'nın akdinde ne mühim bir merhale olduğunu izaha hacet görmüyorum. Bağdat Paktı'nın akdinde de, kardeş Irak'ın gösterdiği yüksek azim, bu kıymetli müttefikimize, sulhsever milletler camiası içinde, müstesna bir mevki temin eylemiştir. (*Bravo sesleri, şiddetli alkışlar*).

Türkiye, kardeş Irak'la birlikte bu pakta, bütün sulhsever milletlerin olduğu gibi, kendilerinin de mâruz bulundukları, büyük tehlikeyi önlemek için imzalamıştır. Bu pakt, yalnız muhtemel bir mütecavizi önlemek gayesini gütmektedir. Başta Arap Birliği Topluluğu bulunmak üzere, bölgedeki hiçbir mevcudiyete tevcih edilmiş değildir. Bu hakikatin hergün biraz daha anlaşılmakta olduğuna emniyetimiz vardır. Pakta'nın mazhar olduğu seri genişleme, kıymetinin ve ehemmiyetinin en güzel delilidir. Pakta, daha bir yaşına basmadan büyük dostumuz ve müttefikimiz İngiltere iltihak etmiştir. Geçenlerde, bu iltihakı cihan siyasetinde rolü ve ehemmiyeti takdire değer bir süratle büyüyen dost ve kardeş Pakistan takib eylemiştir. (*Alkışlar*).

Bundan sonra, bölgemizin en mümtaz devletlerinden biri olan komşu ve kardeş İran'ın iltihakı vuku bulmuştur. (*Alkışlar*). Bu iltihaklardan her biri muhtelif bakımlardan ayrı ayrı büyük değer taşımaktadır. Orta Doğu'da, İran'ın da iltihakı ile, Kuzey Müdafaa Hattı denilen sulh cephesi teessüs etmiş; Türkiye ve Pakistan vasıtası ile NATO ile SEATO arasında irtibat kurulmuştur. (*Alkışlar*) Bu pakta'nın, teessüsü anından itibaren, büyük dostumuz ve müttefikimiz Amerika'nın, mütemadi müzaheret ve teşvikine mazhar olduğunu şükranla kaydetmek lâzımdır. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Bu müzaheret ve alâkanın, âhiren kardeş İran'ın pakta iltihakı münasebetiyle teyid edilmiş bulunmasını, âti için hayırlı ve ümit verici telâkki etmekteyiz. Bağ-

dat Pakti'nın akdiyle memleketimiz, yekdiğerinin temadisi olan üç bölgenin, Batı Avrupa, Balkanlar ve Ortadoğu'nun sulh, emniyet, istikrar ve tealisi gayesini güden üç teşekkülün aynı zamanda âzası olmuştur. Bunların her birine büyük bir sadakatle bağlı bulunan Türkiye, her üçünün de gittikçe daha sıkı bir iş birliğine ve tesanüt esasına istinad etmeleri için elinden gelen gayreti sarf etmeye azmetmiştir. *(Alkışlar)* Bu vesile ile İzmir ve İstanbul'da cereyan eden ve nutkuma başlarken söylediğim gibi bütün Türk milletini ıstırap içinde bırakan 6-7 Eylül hâdiseleri dolayısıyla Yunanistan'la aramızda tahaddüs eden meseleden bahsetmeyi lüzumlu görüyorum.

Türkiye Hükümeti, Türk milletine yabancı veya onun hakiki duygularına bigâne ve düşman unsurların eseri olan bu hâdisе dolayısıyla duyduğu teessürü Yunan Hükümetine bildirmekten geri kalmamıştır. İki milletin yüksek menfaatleri, onların birbirleriyle iyi geçinmelerini ve dost olmalarını icab ettirmektedir. Türkiye, bu prensipten ayrılmak fikrinde değildir. Yunanistan'ın da *aynı yolda* yürümesinden büyük memnuniyet duyacaktır. *(Alkışlar)*

Burada, Türk umumi efkârının büyük alâka ve titizlikle üzerinde durduğu Kıbrıs meselesinin tahliline girmek istemiyorum. Türkiye'nin tezi Londra Konferansında ve Birleşmiş Milletlerde açıklanmıştır. Birleşmiş Milletler bildiğiniz gibi bu meselenin gündeme alınmasını reddetmiştir. *(Bravo sesleri, sürekli alkışlar)* Türkiye'nin, bütün müttefikleriyle olan münasebetleri memnuniyet verici olmakta devam etmektedir. Türkiye NATO müttefiklerinden olan İngiltere ile Bağdat Pakti vesilesiyle bir defa daha ittifak akdetmiş olmaktan ayrıca memnuniyet duymaktadır. *(Alkışlar)*.

Büyük dostumuz ve müttefikimiz Amerika Birleşik Devletleriyle mevcut iş birliğimiz de her gün yeni sahalarda inkişaf kaydetmektedir. Bildiğiniz gibi, 3 Mayıs 1955 tarihinde, Birleşik Amerika Devletleriyle, ilk Atom Enerjisinin Sulh-çü maksatlarla kullanılması anlaşmasını imzalamış bulunmaktayız. Bu anlaşmaya istinaden Amerika Birleşik Devletleri'yle yaptığımız iş birliği sayesinde, yakın bir âtide, memleketimizde de atom enerjisi sahasında büyük inkişaf beklemekteyiz. Bu sene dış siyasetimizde kayda değer diğer bir hâdisе de Bandung'daki Asya - Afrika Konferansına iştirak etmemiz olmuştur. Bu konferansta Asya-Afrikalı devletlerin büyük bir ekseriyetini, hür dünyanın karşılaştığı tehlikeler önünde ne kadar uyanık bulunduklarını görmekten büyük bir memnuniyet duymaktayız. Geçen bir sene zarfında birçok dost devletleri, gerek ben, gerek Başvekilimiz ziyaret etmek fırsatını elde ettiğimiz gibi, birçok dost devletlerin muhterem reisleriyle hükümet adamları da, Türkiye'yi ziyaret etmişlerdir.

Bu cümleden olarak geçen Şubat'ta Pakistan'a yaptığım resmî ziyaretin kıymetli hâtırasını derin bir memnuniyetle muhafaza etmekteyim. *(Alkışlar)*.

Bu kardeş memleketin, bize karşı itimat ve itibar hisleri ve hâdiseler karşısındaki azim ve karar kabiliyeti mümtaz bir mahiyettedir. O zaman Genel Valilik makamını, büyük kıyasette Ghulam Muhammed işgal ediyordu. Bugün, sıhhi durumu yüzünden vazifesinden ayrılan bu büyük devlet adamının yerine gelen derin görüşlü, değerli şahsiyeti o zaman tanımak ve anlamak benim için müstesna bir kıymet olmuştur. Aynı Şubat ayı içinde, Pakistan'dan sonra Irak'a da resmî bir ziyaret yapmak şerefini kazandım. O sırada Bağdat Pakti imzalanmıştı. Bu suretle bu

kıymetli komşularımıza yalnız kardeşçe değil, müttefik diye de hitab etmek imkânı hâsıl olmuştu.

Bu ziyareti iade için Majeste Irak Melikinin Altes Veliahtleriyle birlikte memleketimizi teşrifleri bizde çok kıymetli, unutulmaz hâtıralar bırakmıştır.

Başvekilimizin Bağdat'a yaptığı hayırlı iki seyahat de dâhil olmak üzere, yapılan karşılıklı samimî ziyaretler, Arap âlemi ile aramızda daima sui tefehhümler bulunmasını isteyenlere karşı da, belîğ bir cevap teşkil etmiştir. (*Alkışlar*) Hatırlarsınız, bundan sonraki resmî ziyaretimi Lübnan'a vuku bulmuştur.

Bundan evvel, Muhterem Lübnan Reiscumhuru memleketimizi şerefleştirmişler, Türklerin, Lübnan'ı ve Lübnanlıların şahsında Arap âlemini, ne büyük ve samimî duygularla sevdiklerini, iyiliklerini istediklerini bizzat görmüşlerdir. Benim Lübnan'da gördüğüm mukabele aynı samimiyet ve sıcaklıkta olmuştur.

Büyük komşumuz, çok kadim dostumuz, İran'a yaptığım ziyaretten döneli henüz pek az zaman geçmiştir. Bu ziyaretin, memleketimizde derin bir alâka ile takib edildiğini bildiğim için, bu çok taze hâdisenin ne büyük samimiyet, kardeşlik ve itimat havası içinde geçtiğini hatırlatmaya lüzum görmüyorum. Orada, kalkınma azmine, sevgi ve itimat hislerine şahit oldum.

Tahran'da iken, Büyük Pehlevî'nin her bakımdan hayırlı halefi Majeste Şehinşahi, memleketimize resmî bir ziyaret yapmaya davet ettim. Kabul buyurdular. Majesteleriyle memleketimizde tekrar buluşmaktan duyacağım bahtiyarlık büyük olacaktır. (*Alkışlar*)

Müttefikimiz kardeş İran'la olan iktisadi münasebatımızı genişletmeye başlamış bulunuyoruz. Bu cümleden olarak, demir ve karayolları vasıtasıyla, aramızda münakale imkânlarını çoğaltmak ve İskenderun limanını da İran'ın istifadesine açmak, ilk hedefimiz olacaktır. (*Alkışlar*)

Birkaç gün sonra Ürdün'e de resmî bir ziyaret yapacağım. Memleketimizi geçen sene resmî ziyarette bulunan Majeste Melik Hüseyin Bin Taliâl'e Ürdün'de ne cîp milletin sinesinde mülâki olmak, birbirini iyi anlayan iki memleket arasındaki dostluk ve kardeşlik bağlarının takviyesine çalışmak beni ziyadesiyle memnun edecektir. (*Alkışlar*)

Ocak 1955'te, Başvekilimiz, Akdeniz havzasının emniyet, istikrar ve tealisi bakımından mühim mevki ile mütenasip bir iş birliği zihniyeti gösteren, İtalya'yı ziyaret etmişlerdir. NATO içinde müttefikimiz olan bu devletle, karşılıklı münasebetlerimiz hergün memnuniyet verici bir şekilde artmakta ve rasanet bulmaktadır. (*Alkışlar*)

Yine Mayıs 1955'te Başvekilimiz, vâki davet üzerine Belgrad'ı ziyaret etmiş ve müttefikimiz Yugoslavya Devlet Reisi Sayın Mareşal Tito ve Yugoslav devlet adamlarıyla, iş birliğimiz hususunda karşılıklı fikir teatisinde bulunmak fırsatını elde etmiştir. (*Alkışlar*)

Bu arada bize büyük askerî yardımlarda bulunan müttefik Kanada'nın Millî Müdafaa Vekili, memleketimizi ziyaret etmişlerdir. Bizi pek bahtiyar eden bu ziyaretinden büyük bir memnuniyet duyduğumuzu da kaydetmeliyim. (*Alkışlar*) Dost ve kardeş Afganistan Hükümetinin değerli Başvekil Yardımcısı ve Hariciye Vekili

Altes Serdar Naim Han'ın yaptığı ziyaret de bizi memnun etmiştir. Her ikisi de dostumuz ve kardeşimiz olan Afganistan ve Pakistan arasında mevcut ihtilâftan dolayı büyük üzüntü duyduğumuzu burada ifade etmek isterim. Aralarında maddi mânevi birçok bağlar bulunan bu iki komşu devletin, münasebetlerini dostluk ve kardeşlik esaslarına istinad ettirmeleri, kendilerinin olduğu kadar bulunduğumuz mıntıkadaki bütün devletlerin de menafii iktizasındandır. (*Alkışlar*)

Yine bu ziyaretler arasında, hâtırasını büyük bir memnuniyetle andığımız bir Fransız Parlâmento Grubunun memleketimize yaptığı ziyaretle, dost ve müttetik Almanya'nın halen memleketimizde bulunan Sayın Millî Müdafaa Nazırının yaptığı ziyareti zikretmek isterim. Bu vesile ile Almanya ile NATO teşkilâtı içinde müttetik olarak buluşmaktan duyduğumun memnuniyeti ifade etmekten zevk duyuyorum. (*Şiddetli ve sürekli alkışlar, Bravo sesleri*)

Sayın mebuslar;

Bütün imkânları kıymetlendirmek, teşebbüsü ele almak, icab eden hallerde mesuliyetlerimizi bilerek faaliyete geçmek suretiyle beş seneden beri takib edegel-
diğimiz haricî siyasetin hayırlı neticelerle yüklü olan bu seneki tecellilerinin yaptığım kısa tahliline, burada son veriyorum.

Her zaman tekrarladığım gibi milletimizin selim düşüncesine, azim ve iradesine dayanan çalışmalarımızın verdiği neticeler, âti için bize, daima artan bir şevk ve gayret membaı olmaktadır. Milletimize olduğu kadar bütün sulhsever milletlere hizmet ettiğimiz kanaatiyle, dürüstlüğüne inandığımız bu yolda devam edeceğiz. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Sayın milletvekilleri;

Sözüm burada sona ermiştir. Büyük Meclise başarılar diler, hepinizi hürmetle selâmlarım.

ONUNCU DÖNEM

DÖRDÜNCÜ YASAMA YILI

Birinci Birleşim

1 Kasım 1956 Perşembe

Birinci Celse

Açılma saati: 15:15

Reis: Reisvekili İhsan Bağ

Kâtipler: Ubeydullah Seven (Hakkâri), Edibe Sayar (Zonguldak), Ömer Mart (Kayseri),
Attilâ Konuk (Antalya)

■ Cumhurbaşkanı Celâl Bayar

Muhterem mebus arkadaşlarım,

Teşkilâtı Esasiye Kanununun 36'ncı maddesinin âmir hükümlerini yerine getirmek için huzurunuzda bulunuyorum. Bu vesile ile Muhterem Heyetinizi selâmlamak fırsatını bulduğum için çok memnunum. Türkiye Büyük Millet Meclisinin onuncu döneminin üçüncü toplantısını açtığım şu anda, millî hayatın ve devlet hayatının bir senelik seyrini, bu bir yıl zarfında vukua gelen hâdiseleri, milletimizin huzur, refah ve saadetinin yükseltilmesi, vatanımızın daha kuvvetli ve daha mücehhez kılınması için yapılan çalışma ve sarf edilen gayretleri, bunlardan alınan müspet ve muvaffakiyetli neticeleri, umumi hatları itibariyle, sırasıyla arz edeceğim.

Her şeyden evvel geride bıraktığımız bir senenin, huzur, emniyet ve asayiş içerisinde büyük kalkınma ve inkişaf hamleleriyle, şimdiye kadar yapılan çalışmaların verimli neticelerinin kısım kısım tahakkuk etmesiyle geçtiğini kaydetmek isterim.

Millî hayatımızda vukua gelen mühim değişmeler muvacehesinde Yüksek Meclisinin isabetli takdirini kullanarak kabul buyurduğu kanunlar memleket bünyesinde ve halk vicdanında müspet tesirlerini derhal göstermiş, milletimizin vakar ve sükûn içinde ilerleme yolundaki azim ve iradesini takviye ve teşvik etmişlerdir. Geçen devrede kabul buyurduğunuz 6815 sayılı sınır, kıyı ve karasularımızın emniyeti ve kaçakçılığın önlenmesi işlerinin Dahiliye Vekâletine devri hakkındaki kanundan müspet neticeler beklemekteyiz.

Malûmdur ki Cenup vilâyetlerimizin Suriye hududuna rastlıyan kısmında ki profesyonel kaçakçılık, uzun yıllardan beri müzmin şekliyle iktisadi istikrarı, ticaret ahlâkını sarsmakta devam ediyordu. Halen Gümrük Muhafaza Umum Kumandanlığı bir tümen halinde Jandarma Umum Kumandanlığının bünyesinde yer almıştır. Kaçakçılığın mutlaka önlenmesi ve bilhassa Suriye hududunda milî menfaatlerimizi istismar için taazzuv etmiş yabancı menfaat şebekelerinin ortadan kaldırılması katî bir zaruret hâlini almıştır. (*Soldan Bravo sesleri, alkışlar*)

Ticaret nizamını tesis, ticari ahlâk takviye, halk vicdanında ihtikârın yarattığı infialî izale ve umumi efkârı rahata kavuşturma hususlarında pek müspet tesirleri

bulunan Millî Korunma Kanununu da, Türk Milletinin görüş ve düşüncesine tercüman olarak kabul buyurduğunuzdan dolayı şükran hislerimi bildirmek isterim. Bu kanunların ve ammenin korunması için çıkarılmış bulunan diğer kanunların tatbikinde üzerine düşen vazifeyi kifayet ve olgunlukla ifa edebilmesi için, adalet cihazımızın inkişaf ettirilmesine bu yıl zarfında da devam edilmiş ve yeniden 3'ü ağır ceza, 35'i asliye, 17'si sulh mahkemesi olmak üzere 55 mahkeme daha kurulmuştur ki, bu suretle, 1950 senesinden beri kurulan mahkemelerin adedi 36'sı ağır ceza, 262'si asliye, 163'ü sulh ve 16'sı iş mahkemesi olmak üzere 477'ye vâsıl olmuştur.

Sayın arkadaşlar,

Halk sağlığını korumak, yurdun sıhhat ve içtimai muavenet müesseselerini çoğaltmak ve geliştirmek hususunda sarf edilen gayretler ve elde edilen neticeler, üründe dikkatle ve memnuniyetle durulmaya değer bir mahiyeti arz etmektedir. Modern tababeti köylünün ve kasabalının ayağına kadar götürmek, halk sıhhatiyle mahallinde ve yakinen alâkadar olmak için son yıllar zarfında açılan 165 sağlık merkezine ilâveten bu sene zarfında da 17 sağlık merkezi açılmıştır. İnşa halinde bulunan 70 sağlık merkezi de yakın bir âtide halk hizmetine açılmış bulunacaktır. yine bu yıl zarfında yapılan ilâvelerle, hastane yatak adedi 23 bin 240'a, verem yatak adedi de 7 bin 800 e çıkarılmıştır. (*Bravo sesleri*)

Dünya Sağlık ve Çocuklara Yardım Teşkilâtının da maddi muavenetiyle 1953 yılı başından itibaren motorlu seyyar ekiplerle, bütün yurda şâmil bir program tahdâtında ele alınan verem aşısı tatbikatı, 1 Temmuz 1956 tarihine kadar 36 vilâyette tamamlanmış ve 11 milyon 590 bin vatandaş muayene ve tetkikten geçirilmiş, 4 milyon 500 bin vatandaş da aşılanmıştır.

Halkın hayat seviyesinin yükselmesi ve bununla müterafik olarak daha iyi beslenme ve daha iyi iskân edilmenin verdiği müspet neticelerle birlikte yapılan bu çalışmalar sonunda vilâyet ve kaza merkezlerinde veremden 100 bin nüfusa isabet eden ölüm adedi 1950'de 150 iken bu miktar 1955'te 78'e düşmüştür.

Aziz arkadaşlarım,

Maarif hizmetleri üzerinde yapılan çalışmalar da şükranla anılmaya değer bir mahiyet arz etmektedir. İlköğretim çağında bulunan bütün çocuklarımızı okutma işinin her bakımdan memleketimiz için arz ettiği ehemmiyet malûmdur. İlköğretim sahasında yapılan çalışmaları birkaç rakamla tebarüz ettirmek uygun olur.

1950'de 12 bin 511 ilkokul vardı. Bu mekteplere 1 milyon 460 bin çocuk devam ediyordu. Bugün okul adedi 19 bin 122'ye çıkarılmıştır. Talebe adedi de 2 milyon 116 bine balığ olmuştur. Geçen bir yıl zarfında 545 yeni okul yapılmış 411 okul da tamir edilmiştir. Eskiden mevcut 8 ilk öğretmen okulunda 1828 talebe okumakta idi. Bugün ilk öğretmen okullarının adedi 42'ye çıkarılmıştır. Ve bu mekteplerde 18 bin talebe okumaktadır. (*Bravo, sesleri*) Senede 3 bin 500 mezun verecek ve mekteplerimiz her yıl 3 bin 500 yeni öğretmene kavuşacaktır. Resmî ortaokul adedi 343'ten 536'ya, resmî lise adedi 59'dan 90'a çıkarılmıştır. Bu okullarda 157 bin 554 talebe okumaktadır. Geçen sene açılmış bulunan ve Türkçe ve İngilizce öğretim yapan 5 koleje ilâveten bu sene de Diyarbakır'da 1 kolej açılmıştır. Bu kolejlerden alınan neticelerin şayanı memnuniyet olduğunu ifade etmek yerindedir. Teknik öğretim sahasında da kifayetli ve verimli çalışmalar yapılmaktadır.

Yükseköğretim sahasında, mevcut üniversitelerimizin esaslı şekilde genişletilmekte olduğu ve yeni üniversiteler kurulmakta bulunduğu malumdur. Geçen yıl zarfında İstanbul, İstanbul Teknik, Ankara üniversitelerimizin yanı başında Ege Üniversitemiz de muvaffakiyetle faaliyetine devam etmiştir. Erzurum Atatürk Üniversitesi ile Karadeniz Teknik Üniversitesinin hazırlıkları yapılmaktadır. Ankara'da bir "Ankara Orta - Doğu Teknik Üniversitesi" nin açılması için gayret gösterilmiştir. Bu konuda hazırlanan kanun lâyihası bugünlerde huzuruza getirilecektir. Tassarı, kanuniyet kesb edinceye kadar, yüksek tahsil müessesesi, Ankara Orta Doğu İleri teknoloji Enstitüsü adı ile bugünlerde açılacak ve fiilen tedrisata başlayacaktır. Bütün hazırlıkları bitmiş olan müessesenin Mimarlık, Şehircilik, gibi şimdilik iki şubesi olacaktır. Üniversite adını aldığı vakit, fakülte halinde taazzuv edecek şubelerden şehircilik kısmı da memleketimizde, ilk defa kurulmuş olacaktır, Bu müessese, sanayileşme ve imar devrimizde muhtaç olduğumuz yüksek vasıfta teknik elemanların çoğalmasına hizmet edecektir.

Muhterem arkadaşlarım;

Şimdi de ziraat sahasına geçeceğim. Ziraatin memleketimiz nüfusunun çok büyük bir kısmının birinci derecedeki geçim ve kazanç vasıtası olduğu malumdur. Bu sebeptendir ki, iktisadi politikamızda ziraat, iktisadi kalkınmanın hareket noktası olarak kabul edilmiştir. Zirai kredi, ziraatin makineleştirilmesi ve tohumların ıslahı gibi alınan muhtelif tedbirlerle bu faaliyet şubesi büyük nispette himaye ve teşvik edilmektedir.

Bunun neticesi olarak, 1950 senesinde 4 milyar 472 milyon lira olan zirai gelirimiz 1955 yılında 7 milyar 584 milyon liraya yükselmiştir ki, bu beş sene içinde yüzde 69 nispetinde bir artış ifade etmektedir. Birbirini takip eden bereketsiz iki mahsul yılından sonra bu sene, ekiliş sahasında kaydedilen artışa rağmen, yine kurak ve binaenaleyh verimsiz bir mahsul yılı daha idrak etmiş bulunuyoruz. Öyle ki, geçen sene bir miktar hububat ihraç etmiş olduğumuz halde bu sene memleketimizin istihlâkını karşılamak için ithalât yapmak zorundayız. Buna mukabil pamuk, tütün ve fındık gibi diğer mahsullerimizin istihsalı umumiyetle bereketli olmuştur. Pancar istihsalindeki kuraklığın menfi tesirlerini ekiliş sahasının genişliği telâfi etmiştir. Yeniden işletmeye açılan şeker fabrikaları, ekiliş sahası gittikçe genişletmekte bulunan pancar ziraatinin umumi ziraatımız içindeki yerinin daha ziyade artmasına, vesile teşkil etmiş aynı zamanda bu fabrikalar, dolayısıyla ziraatımız için yapılmış bir yatırım mahiyetini de iktisab etmiştir. Halen 86 vilâyetimizde pancar ziraati, köylümüzün refah seviyesinin yükselmesinde mühim bir rol oynamakta ve modern ziraatin memleketimizde yayılmasına ve yerleşmesine vasıta olmaktadır.

Geçen devre Yüksek Meclisinin çıkardığı değerli eserlerden birisi de Orman Kanunudur. Ormanlarımızın her bakımdan haiz olduğu ehemmiyet malumdur. Bugünkü haliyle dahi, ormanlarımız köylü için oldukça geniş bir kazanç sahasıdır. 1950 senesinde Orman işletmeleri tarafından köylüye hizmet mukabili 19 milyon 260 bin lira ödenmişti. 1955 yılında tediye olunan miktar 62 milyon 680 bin liraya yükselmiştir. İçerisine girilemeyen, kıymetli mahsulleri olduğu gibi çürümeye terk edilen ormanlarımızın lâıykı veçhile işletilmesi için yapılan çalışmalar şöylece arz olunabilir: 1950'de 2 bin 123 kilometreden ibaret olan orman yolları 1955 yılında 1717 kilometreye ve bu sene de 3 bin 592 kilometreye balığ olmuştur. 1950'de 703

bin metre mikâbından ibaret olan orman mahsullerimiz bu sene 1 milyon 321 bin metre mikâbını geçmiştir. Gelecek sene 2 milyonu bulacaktır. Orman artıklarını kıymetlendirmek için gerekli tesislerin inşası hususundaki çalışmalara hararetle devam olunmaktadır. Pek yakında bunlardan mühim bir kısmının temelleri atılacaktır.

Muhterem mebuslar,

Memleketimizi imar etmeye matuf nafia çalışmaları bütün, sahalarda memnuniyet verici bir şekilde inkişaf etmektedir. Memleket ekonomisindeki ehemmiyetli yeri hepinizin malûmu olan karayollarımızdaki çalışmalar bu sene içinde de hızla devam etmiştir. Bu faaliyet neticesinde bir sene zarfında yeniden 4 bin 500 kilometre yol bakım altına alınmış, 1430 kilometre standart yol şebekesi ikmal edilmiş ve 1850 kilometre yolda asfalt tatbikatı yapılmıştır. Bu suretle 1950'de 17 bin 465 kilometre olan yaz ve kış geçit veren yolların uzunluğu halen 33 bin kilometreye, 1624 kilometreden ibaret bulunan asfalt yolların uzunluğu da 3 bin 500 kilometreye yükselmiş bulunmaktadır. (*Bravo sesleri*) Yol faaliyetinin bir mütemmimi olan köprü inşaatı da aynı şekilde inkişaf etmektedir. Bu sene içinde, Fırat üzerinde 720 metre uzunluğundaki Birecik köprüsü ile birlikte ceman 4 bin 733 metre uzunluğunda 88 büyük köprü seyrüsefere açılmıştır. Bu suretle 1950 yılında 289'dan ibaret bulunan mevcut köprülerin sayısı halen 679'a, bunların uzunlukları da 13 bin metreden 45 bin 870 metreye yükselmiştir. (*Bravo sesleri*)

Liman inşaa faaliyetine bu yıl da ehemmiyet ve hararetle devam edilmiştir. Halen inşaatı ikmal edilip işletmeye açılmış bulunan Trabzon, İnebolu, Ereğli, Zonguldak, Amasra, İskenderun limanlarının kömür, hububat ve muhtelif eşya olarak kapasiteleri yekûnu yıllık 6 milyon 850 bin tondur. Ayrıca 300 metrelik rıhtımı, 16 bin metre karelik depo sahası ve tesisleriyle 300 bin ton kapasitede Salıpazarı inşaatı da ikmal olunmuştur. Bunun ikinci kısmı olan Tophane inşaatına hızla devam olunmaktadır. 34 bin tonluk silosu, ve rıhtımı bitmiş olan Haydarpaşa limanının halihazır kapasitesi 600 bin tondur. 1957'de tamamlandığı zaman 1 milyona vasil olacaktır. (*Bravo sesleri*)

İnşaa halinde bulunan İzmir, Samsun, Mersin, Giresun limanlarının kapasiteleri yekûnu ise 4 milyon tonu aşacaktır. Bütün bu limanların inşaatı nihayet 1958'de ikmal edilmiş olacaktır. Su işleri çalışmalarımız devam etmektedir. Milli olduğu kadar beynelmilel ölçüde de büyük bir eser olan Seyhan Barajının tamamlanarak faaliyete geçmiş olduğu malûmunuzdur.

140 milyon liraya mal olan bu tesisle 850 bin dönümlük arazinin taşkından korunması, 1 milyon 500 bin dönüm arazinin sulanması sağlanmış olduğu gibi, senede 284 milyon kilovat enerji sağlanması imkânı da elde edilmiş bulunmaktadır. Damsa Barajı ikmal edilmiş olup yakında işletmeye açılacaktır. 4 milyon liraya mal olan bu tesis de 3 bin dönüm arazinin sulanmasını temin edecektir.

Keza büyük Sarıyar Barajının inşaatı da ikmal edilmiş olup tecrübe işletilmesine geçilmiştir. 250 milyon Türk lirasına mal olan bu büyük eser de Sakarya vadisindeki geniş sahada taşkınları önlediği gibi senede 412 milyon kilovat saat enerji sağlayacaktır. (*Bravo sesleri*) Diğer taraftan Hazar gölü manzumesiyle Hirfanlı, Demirköprü, Kemer, Ayrancı ve Sille barajlarının inşaatı programları gereğince devam etmektedir. Önümüzdeki iki sene içinde bu barajlarla İller Bankası tara-

findan inşa edilmekte olan Tortum, İkizdere, Kovada, Sızır, Değirmendere, Emet, Ceyhan, Botan, Göksu hidroelektrik santrallerinin ve Soma termik santralının ikmalıyla enerji istihsalımız yeniden 1 milyar 600 milyon kilovatsaat daha artacak ve bu suretle 1950'de 790 milyon kilovatsaat olan yıllık enerji istihsalımız 4 milyar kilovatsaate yükselmiş bulunacaktır. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Demiryollarımız, teknik tekâmülün ve ticari işletmeciliğin icaplarına uygun olarak, modern muhabere tesisleri kurmak, cer sistemlerini memleket ve hizmet icaplarına göre yeniden tanzim etmek gibi ana mevzuları ihtiva eden bir kalkınma programı hazırlayarak tatbikatına girişmiş bulunmaktadır.

Demiryollarının yolcu ve yük nakliyatı ve tren seferleri her sene büyük ve devamlı artışlar kaydetmektedir. Bu sene Muş'a varmış olan demiryolumuzun Van istikametinden İran hududuna vâsıl olması için bütün tertibat alınmıştır. Bu kısmın da kısa bir zamanda bitirilmesi için inşasına başlanacaktır; böylelikle büyük komşumuz, dost ve müttfikimiz İran'a demiryolu irtibatımız tahakkuk sahasına girmiş olacaktır. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Denizcilik Bankası kuruluşundan beri istihdaf ettiği gayeye doğru müspet adımlarla ilerlemektedir. Banka, bu devre zarfında, selefi Denizyollarının devrettiği yaşlı ve ağır masraflı 17 yolcu ve yük gemisini kadrosundan çıkarmış; buna mukabil günden güne artan yolcu ve yük nakliyatını karşılamak üzere, muhtelif tip ve tonajda 38 gemi satın almış, bir kısım şehir hattı yolcu ve araba vapurlarını da kendi tersanelerinde inşa etmiştir. (*Bravo sesleri*) idaresi altında bulunan limanların yükleme, boşaltma ve anbarlama kapasitelerini yüzde yüz artırmıştır.

Aziz mebus arkadaşlarım,

İktisat ve ticaret sahasındaki çalışmalarda elde edilen neticelere de işaret etmek isterim. Memleketimizi ileri bir cemiyet seviyesine götüren bir inkişafın işaretleri iktisadi hayatın her sahasında, iç ticarete, banka hizmetlerinde, sınai istihsalde, sermaye yatırımları ile para hareketlerinde, ihracatta, günden güne artan bir nispetle tezahür etmektedir.

Ticari faaliyetin inkişafı kadar, mazbut bir nizama yönelmenin de bir işareti saydığım şirket kuruluşlarında memnuniyet verici ilerlemeler görülmektedir. 1955 senesinde adedleri 1626 ve sermayeleri yekûnu 935 milyon lira olan şirketlerin sayısı 2 bin 200'e, sermaye yekûnu da 1 milyar 300 milyon liraya yükselmiştir.

İktisadi hayatımızda esaslı bir unsur hizmeti gördüğüne inandığım bankacılığımızdaki inkişaf, yatırım faaliyetlerimizin gelişmesi ve millî gelir artışı ile münasib olarak devam etmektedir. Bankaların açmış oldukları kredinin yekûnu, geçen seneye nazaran 914 milyon liralık bir fazlalıkla, 6 milyar 370 milyona yükselmiştir. Bankalarımızdaki mevduat yekûnu da 782 milyon liralık bir artışla 4 milyar 362 milyon liraya balığ olmuştur. Bu inkişafın ticari hayatımıza en faydalı şekilde intikalini temin ve kredi imkânlarını, iktisadi potansiyelimizi artıracak istihsal sahalarına, tevcih için müessir tedbirler alınmıştır. Bu sahada yüksek nâzım rolü ifa etmek üzere bir "Banka Kredilerini Tanzim Komitesi" kurulmuş bulunmaktadır.

Ticaret nizamını tesis ve ticari ahlâkı takviye etmek bakımından, Millî Korunma Kanununun son tadiliyle vazolunan hükümlerine de temas etmek isterim.

Kalkınma gayretlerimiz içinde, iktisadi bünyemizi sarsabilecek ihtikâr hareketlerinin ve aşırı kazanç ihtiraslarının amme vicdanında husule getirebileceği aksülâmelin bir tezahürü olarak kabul buyurduğunuz bu kanun, bir murakabe, disiplin ve ahlâk müessisi vasfını da taşımaktadır.

Bu itibarla tatbikatında, ticaret hayatımızın muhtaç olduğu mazbut, emniyetli ve istikrarlı bir çalışma nizamının tesisini beklemekteyiz. Memlekette iktisadi ferahlık ve ucuzluk yaratmanın tek şartı, fiyat kontrolü ve mübadele nizamını tesis değildir: Piyasanın malla beslenmesi zarureti de bulunduğu aşikârdır. Ancak, bu nizam, mevcut malların müstehlike en müsait şartlarla ve süratle intikalini temin eder. Bu sebeptendir ki, istihlâk piyasasını muntazam bir şekilde besliyecek lüzumlu ithal mallarını temin için gerekli tedbirler dikkatle alınmaktadır. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Memleketimizin tabii şartları ve iktisadi imkânları içinde sanayiimizin büyük bir gelişmeye namzed olduğu ve iktisadi refahımızın bu gelişmeye çok yakından bağlı bulunduğu şüphe götürmez bir hakikattir. Hususi teşebbüsün bu hakikati müdrük olarak muhtelif sanayi şubelerinde sermaye yatırımlarına gösterdiği rağbet, memnuniyet vericidir. Sınai istihsalimizi artırmakta, yerli kaynaklarımız yanında yardımcı bir unsur olan ecnebi sermaye yatırımlarındaki gelişmeyi de memnuniyetle müşahade etmekteyiz. Geçen sene sonuna kadar vâki olan 140 yatırım talebine ilâveten 65 milyon liralık yabancı sermayeye tekabül eden 49 müracaat daha kabul edilmiştir. Birçok müracaatlar da tetkik safhasındadır. Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanununda kabul buyurulan son tadilin ecnebi sermayeye her türlü çalışma kolaylığı yanında en geniş emniyeti de sağlayarak, birkaç yıl gibi kısa zamanda bu müspet neticeyi istihsale imkân verdiğini bilhassa belirtmek isterim. Bu suretle memleketimiz, tamamiyle işlenememiş olan tabii kaynakları ve hayat seviyesi hergün yükselerek istihlâk kudreti artan büyük bir halk kütlesi ile, yabancı sermaye ve tekniğe en müsait şartları temin etmiş bulunmaktadır.

Çok eski bir geleneği olduğu kadar sosyal refahımızın temininde bugün de faydalı bir unsur hizmeti göreceğine inandığımız küçük sanatların, sanayi programımızla ahenkli bir şekilde inkişafına ehemmiyet verilmektedir. Bilhassa memleketin toprak durumu itibariyle az verimli bölgelerinde yaşayan küçük kasabalı ve köylü vatandaşlarımıza dokumacılık, halıcılık, çorapçılık ve trikotaj gibi el sanatlarını öğretmek için açılan kurslardan çok başarılı neticeler alınmıştır.

Dış ticaret mevzuundaki çalışmalar, bir taraftan ihracatımızı kolaylaştırarak döviz gelirlerini artıracak, diğer taraftan dış ödeme gücümüzü en iyi şekilde kullanma imkânını verecek surette tanzim edilmektedir. Bu yıl, ihraç mallarımızın en mühimleri meyanında pamuk, tütün, fındık, üzüm, incir ve muhtelif maden istihsalâtımız geçen yıllara nazaran memnuniyet verici nispetlerde artış göstermektedir. Bu mahsullerden bir kısmının bu yıl rakip memleketlerde kâfi derecede istihsal edilememiş olması da, mallarımızı müsait fiyatlarla ihraç etmemize imkân verecektir. İhracatta bilhassa dış pazarlarda aranılan mahsul ve mamullerin teşvikine geniş nispette yer veren bir rejim tatbikine geçilmiştir, ihraç mallarımızın kalite bakımından da alıcılar nezdinde rağbetlerini artıracak vasıfta olmalarına dikkat etmek lâzımdır. Bu itibarla standardizasyon mevzuundaki çalışmalara; sınai mamullerimizde kaliteyi üstün ve bilhassa müstakar bir hale getirecek norm

tesbitlerine ehemmiyet verilmektedir. İhraç emtiamız halen 40 liman ve merkezde murakabe edilmektedir.

1955 senesindeki ihracatımız 1 milyon 792 bin tondur. İçinde bulunduğumuz yıl ihracatının daha fazla olacağı tahmin edilmektedir. İthalâtta, döviz gelirlerimiz, kalkınma hamlelerimizin icab ettirdiği tediyeler yanında, iç piyasada fiyat istikrarını muhafaza için zaruri ihtiyaç maddelerine tahsis edilmektedir. Bu bahiste ehemmiyetli bir nokta olarak, ithal mallarının menşe fiyatları üzerinde sıkı bir kontrol zarureti vardır, ve bunun için de gerekli tedbirler alınmaktadır. Muhelif memleketlerle ticari münasebetlerimiz, mevcut ticaret veediye anlaşmaları dâhilinde ve mûtat hacımlar içinde cereyan etmektedir. Bu bahisteki sözlerime nihayet vermeden önce paramızın kıymetinde değişiklik yapılacağına dair bâzı mehafilde mevcudiyeti zannedilen tereddütleri de izale etmek isterim. Paramızın devalüe edilmesi gibi bir şey asla mevzuubahis değildir. Bu hususta tamamen müsterih olmak lâzımdır.

İktisadi kalkınma hareketimizin mühim bir cephesini teşkil eden sınai işlerimiz günden güne büyük gelişme kaydetmektedir. Şeker, çimento, makina ve kimya, demir ve çelik ve dokuma sanayii sahalarında tahakkuk ettirilen işler daha şimdiden yüksek bir seviyeye erişmiş bulunmaktadır. Petrol mevzuunda da çok hayırlı neticeler almanın arifesinde bulunuyoruz.

Geçen aylarda açtığımız 4 fabrika ile şeker fabrikalarımızın adedi 15'e balığ olmuş ve buna mütenazır olarak 1950'de âzami 135 bin ton olan istihsal kapasitesi, 400 bin tonu aşma yoluna girmiştir. Böylece memleket ihtiyacını temin yanında şeker ihracı imkânını da elde etmiş bulunmaktayız. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Çimento istihsal kapasitemiz, yalnız bu yıl Darıca ve Ankara fabrikalarının tevsi ile 185 bin ton artmış ve 1950'de 375 bin ton olan çimento istihsalimiz bugün 1 milyon 195 bin tona yükselmiştir. İnşası büyük gayretle devam etmekte olan diğer fabrikaların, 1957'de ikmal ile çimento istihsal kapasitemiz 2 milyon 500 bin tonu bulacaktır. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu, faaliyet sahasını Millî Müdafaa ihtiyaçları ve inhisar maddeleri dışına çıkartarak birçok zirai makinelerin imaline de teşmil etmiştir.

Karabük Demir ve Çelik Fabrikaları büyük bir inkişafa mazhar olmuş ve istihsal kapasitesi, 1955 yılı sonunda ham demirde 114 bin tondan 199 bin tona, çelikte 103 bin tondan 188 bin tona, hadde mamullerinde 73 bin tondan 150 bin tona, kok kömüründe de 293 bin tondan 507 bin tona yükselmiştir. İktidarın iktisadi prensiplerinden birinin tahakkuku meselesi olarak, muhterem heyetinizi mühim bir meseleden de haberdar etmekle memnunluk duymaktayım; Amme hizmeti mahiyetinde olan İktisadi Devlet Teşekkülleriyle enerji ve ağır sanayi gibi müesseseler ve bunlar ile alâkalı maden işletmeleri müstesna olmak üzere, devlet sermayesiyle kurulmuş bilcümle iktisadi müesseselerin, 3460 sayılı Kanunun 39 ncu maddesinde yazılı anonim veya limitet şirketlere devriyle, hususi teşebbüse intikalini sağlamak için lâzım gelen muamelelere tevessül edilmiştir. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Sevgili arkadaşlarım,

Devlet varidatı, 1950 yılından beri iktisadi gelişmemize muvazi olarak yıldan yıla muntazam ve süratli bir şekilde artmaktadır. Filhakika, 1950 yılında 1 milyar 300 milyon liradan ibaret bulunan devlet varidatı, 1956 gelir bütçesinde 3 milyar

324 milyon liraya yükselmiştir. 1956 malî yılındaki devlet gelirlerinden yapılan tahsilat da, aynı artış seyri içinde bir gelişme olduğunu göstermektedir. Malî yılın Eylül ayı sonu itibarıyla 7 aylık tahsilat yekûnu 1 milyar 777 milyon liraya baliğ olmak suretiyle geçen yılın aynı devresindeki tahsilata nazaran, 203 milyon lira ve 1950 yılına nazaran ise 1 milyar 15 milyon lira fazlalık kaydetmiş bulunmaktadır. (*Bravo sesleri, alkışlar*). Devlet varidatımızda her yıl görmeye alıştığımız bu mühim artışlara karşı, demokratik hizmet anlayışının ve vatandaşların devlet hizmetlerinden daha yakından ve süratle faydalanmaları zaruretinin tabii bir neticesi olarak devlet masrafları da, her geçen yıl biraz daha yükselmektedir. Bu hizmet ve zaruretleri daha kısa bir zamanda ve daha iyi bir şekilde karşılamak hedefine vâsıl olabilmek için, mevcut gelir kaynaklarımızın geliştirilmesine ve genişletilmesine matuf tedbirlerin alınmasını çok yerinde ve faydalı mülâhaza etmekteyim. Vergi kanunlarımızı modern esaslara ve memleket şartlarına uygun bir hale getirmek maksadiyle hazırlanan lâyhalar Yüksek Meclise arz olunmuş; bunlardan bir kısmı, geçen Teşriî Devre içinde kıymetli tetkiklerinizden geçerek kanunlaşmış bulunmaktadır. Bu meyanda Muamele Vergisinin kaldırılması ve Gelir Vergisi muaflığı hudutlarının genişletilmesi, daima takdirle anılmaya değer malî bir muvaffakiyet olmuştur. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Malûmdur ki, Muamele Vergisi Kanunu, ihdası tarihinden beri daima artan bir şikâyet konusu olmuştur. 1957 malî yılı iptidasından itibaren sanayiimiz, Muamele Vergisinin tahripkâr tesirinden kurtularak yeni bir gelişme devresine girmiş olacaktır.

Gelir Vergisi Kanununda yapılan tadilâtla bilindiği gibi, adedleri 400 bin civarında olan düşük kazançlı küçük sanat ve ticaret erbabı, esnaf veya gelir vergisi mükellefi olmaktan kurtarılmıştır. Geçen sene Yüksek Meclisiniz, bu vergi kanunlarından ayrı olarak sosyal hayatımız için çok faydalı kanunlar da çıkarmıştır. Bu kanunların işçi muhitinde büyük memnuniyet uyandırdığı görülmüştür.

Aziz arkadaşlar,

Millî Müdafaa Vekâleti, topyekûn müdafaaya taallûk eden mevzuata atom tekniğinin istediği bir veçhe vermek gayesiyle çalışmaktadır. Silâh altına davet edilen gençlere, modern eğitim sistemlerinin ışığı altında, en yeni silâh ve malzemenin kullanılması ve bakımı öğretilmektedir.

Ordumuzun devamlı surette muharebe eğitimi, tatbikat ve manevralarla meşgul olabilmesi için er eğitim merkezleri teşkil edilmiştir. Bir sefer vukuunda silâh altına alınmaları icab eden yedek subay, astsubay ve erlerimize de, yeni silâh ve malzemenin kullanılması ve bakımı için gerekli bilgiler verilmektedir. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Bu eğitime, imkânlarımızın âzami haddine varılarak devam edilecektir. (*Bravo sesleri, alkışlar*).

Harb okullarımızın, umumi kültür, meslekî eğitim bakımından daha ileri bir seviyeye çıkarılması ve bu okullara rağbetin artırılmasını temin maksadiyle yeni bir kanun lâyhası hazırlanmıştır.

Diğer taraftan ordunun küçük rütbeli subay ihtiyacını sağlamak üzere açılması lüzumlu görülen kısa süreli subay okulları hakkındaki lâyiha da bu Devre içinde Yüksek Meclisinize sunulacaktır. Bugün büyük bir önem kazanan, hergün

yeni yeni inkişaflar kaydeden atom, biyoloji ve kimya harbine karşı ordumuzun ve halkımızın eğitimine ehemmiyet verilmektedir. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Atom enerjisi mevzuundaki çalışmalar, geçen devrenin sonunda kabul buyurduğunuz iki kanun ile bir esasa bağlanmış; yeni bir hız kazanmıştır. Hudut vazifelerinde bulunan birliklerimizin iskân ve yaşama şartları üzerinde durulmakta, modern esaslara göre, bu mühim meselenin halli yolunda gayret sarf edilmektedir. Geçen devre zarfında kabul buyurduğunuz ve ordumuzun iskân politikasıyla şehirlerimizin imarı hususunda büyük faydalar bağlayacağı şüphesiz bulunan 6771 sayılı Kanunun tatbikat hazırlıklarına başlanmıştır. Bu kanunun bahsettiği salâhiyetle satılacak gayrimenkullerin bedeliyle modern garnizon ve her nevi yeni askerî tesisler inşa edilecektir.

Silahlı Kuvvetlerimiz, iç ve dış kaynaklardan önemli bir lojistik mesnede dayanmaktadır. Bu sözlerimle, her çeşit malî ve iktisadi mülâhazaların üstünde, ordumuz için her sene seve seve ayırdığınız geniş tahsisatla, büyük dostumuz Amerika ve Kanada'nın askerî yardımlarına işaret etmek istiyorum. 1955 - 1956 devresinde Amerikadan aldığımız askerî yardım takriben 200 milyon dolar kıymetindedir. Kanadadan havacılık sahasında değerli yardım görmekteyiz. Bu vesile ile her iki kıymetli dostumuz ve müttefikimize huzurunuzda teşekkürlerimi tekrarlamayı vazife bilirim. (*Alkışlar*)

Sayın mebuslar,

Bütün bir milletin ihtimamla üzerine titrediği ordumuz, -kara, deniz, hava kuvvetlerimiz-NATO savunma gücünün modern temelleri üzerinde, bir kudret sembolü olarak yükselmektedir. (*Süreklî alkışlar*) İnandığımız bu durumun devamı için elimizden geleni yapmak azmindeyiz. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Muhterem mebuslar,

Şimdi dış siyasetimizden bahsedeceğim. Hakiki ve âdilâne bir sulhun tesisi, henüz endişe verici bir mevzu olarak muallâkta durmaktadır. Milletlerin meşru menfaat ve haklarının gözetilmesi prensibine istinad eden, yok edilmek veya tahakküm altına alınmak korkusundan masun bir devreye henüz girilememiştir. (*Doğru, doğru sesleri*)

Umumi siyasette gözetilen maksat, sadece birkaç seneyi harbsiz geçirmekten ibaret olmamalıdır.

Uzun seneler devam edecek esaslî bir sulhu beşeriyete temin için uğraşılmasıdır. Halbuki cihan siyaseti sahasında kelime, tabiye ve politika oyunları tevali ederken, hakiki sulhun tesisi için bertaraf edilmesi elzem olan muzır cereyanlar, tahakküm emellerine delâlet eden vakıalar olduğu gibi ortada durmaktadır. (*Bravo sesleri*)

Son günlerde Polonya ve bilhassa Macaristanda cereyan eden kanlı hâdiseler, milletlerin ne pahasına olursa olsun ancak hürriyet ve istiklallerine sahip olarak yaşamak istediklerini vuzuh ile göstermiştir. (*Bravo sesleri, şiddetli ve süreklî alkışlar*)

Orta Şarkın zor durumunu kendi menfaatleri için istismar edenlerin, hattâ yine aynı maksatla mütemadiyen müşküller ve ihtilâflar yaratanların, tahakküm

maksadıyla birtakım keyfi ve fevri siyaset takibedenlerin, bu bölgede ihdas ettikleri son derece ciddi ve nazik vaziyetin, çok vahim hâdiselere meydan verdiğine şahid olmaktayız. (*Bravo sesleri*) Bu gibi karışık vaziyetlerde katî hükümler verip neticelere varmakta acele etmiyoruz. Bu itibarla, ben, bugün burada, dünyanın durumu muvacehesinde ihtiyatı, teyakkuzu hiçbir zaman elden bırakmamak, daima daha hazırlıklı olmak ve bütün sulhsever milletler arasında tesanütle hareket edilmesini temin etmek hususunda öteden beri yapmış olduğumuz teşebbüslerin, ne kadar yerinde olduğunu, hâdiselerin bir daha ispat ettiğini tebarüz ettirmekle iktifa eyliyeceğim. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Arkadaşlar,

Vakıalar ve tecrübeler açıkça göstermektedir ki sulhun korunması, sulhu bozmak isteyenlerden daha kuvvetli olmaya bağlıdır. Bunun için bütün hakiki sulhsever milletler imkân ve gayretlerini birleştirmeli, milletlerin tam müsavat şartları içinde yükselmeleri ve refâha kavuşmaları için mütesanit bir iş birliği yapmalıdırlar. Bu siyaset, her zaman söylediğim gibi, Birleşmiş Milletler Andlaşmasında yüksek prensiplere bağlılık bakımından tam mânâsıyla idealist ve bu ideallerin korunması için lâzım gelen teyakkuzu tazammun etmesi bakımından da yine tam mânâsıyla realist bir siyasettir.

Biz, gerek çok taraflı anlaşmalar içinde gerek muhtelif devletlerle, ikili münasebetlerimizde daima bu prensipleri tatbik etmekteyiz. Bütün samimiyet ve azmimizle bağlı bulunduğumuz NATO içinde âzami ölçüde faal ve faydalı olmaya çalışıyoruz. NATO'nun askerî kuvvet ve tedbirleri ile sulh uğrunda daha mütekâmil bir hal almasının zaruretine kaaniyiz. Bunun yanında NATO'nun siyasi sahada iş ve hareket birliğini behemehal artırması hususundaki gayretleri memnuniyetle destekliyoruz.

Ortadoğu'da, her milletin hak ve menfaatlerini müsavi şartlar içinde müstereken korumak, nereden gelirse gelsin maddi ve mânevi tecavüzlere karşı durmak, elbirliğiyle bu bölgede istikrar, refah ve teâliyi sağlamak gayeleriyle kurulmuş olan Bağdat Paktı bütün tahriklerle rağmen ayaktadır. (*Bravo sesleri*) Pakt içindeki müttetiklerimizden her birinin, -bizim gibi- bu pakta karşı bağlılıklarını ve Bağdat Paktı zihniyetiyle hareket etmekte olmalarını görmekle inşirah duymaktayız. Birleşik Amerika, Bağdat Paktının hem "İktisadi" hem de "Yıkıcı Faaliyetlerle Mücadele" komisyonlarına tam âza olarak girmiş bulunmaktadır. Ayrıca, büyük müttetifikimiz, paktın Ekonomik Komitesi çerçevesi içinde hazırlanmakta olan müşterek "nafia" projelerinin finansmanına yardım edeceğini vadetmiştir. (*Bravo sesleri*)

Bütün bunlar şükranla karşılanacak ileri hareketlerdir. Ancak, NATO ve SEATO'ya âza olmak suretiyle dünyada sulh ve emniyetin tesisi için yaptığı muazam gayretlerin iki mühim ahdi delilini vermiş olan Amerika'nın, yıkıcı faaliyetlerinin tekasüf ettiği Ortadoğu'da, Bağdat Paktına da tam âza olarak girmek suretiyle, tesiri çok büyük olacağı şüphesiz bulunan diğer bir delilini daha ilâve etmesini ehemmiyetle temenniye şayan bulurum. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Balkan Paktına gelince, bu ittifakın akdedilmesinin saiki, âzası bulunan devletlerin hürriyet ve istiklallerinin muhafazası, Balkanlarda emniyet ve istikrarın temini, bir kelime ile üç devlet arasında kader ve menfaat birliği gibi geçici olmayan sebeplerdir. Üç devletin, bu pakta yakından ilgilendiren hâdiselerin inkişafı

karşısında, paktın durumunu ve âtisini aralarında müzakere edip mutabakata varmaları icab eder. (*Bravo sesleri*)

Bu bakımdan, Yunan Hükümetinin vâki davetlere icabet etmemesi yüzünden bir hayli zamandan beri toplanamamış olan Paktın Daimî Konseyinin tekrar faaliyete geçebilmesini temenni ederiz. Bu temennide Yugoslav Hükümetinin de bizimle müşterek olduğunu söyleyebilirim. (*Bravo sesleri*)

Sulh, insanlık ve refah ideallerine hizmet için kurulmuş teşekküllerden bahsederken, bunların başında gelen Birleşmiş Milletler hakkındaki müşahedelerimizi de anlatmak isterim. Birleşmiş Milletler Andlaşmasına büyük sadakatle bağlıyız. Ancak Birleşmiş Milletler Teşkilâtının bâzı üyelerinin bu andlaşmadaki ulvi prensipleri hususi maksatlarla zaman zaman istismar veya arzularına göre tahrif etmek istediklerini görmekle müteessiriz. (*Bravo sesleri*) Bütün beşeriyetin ümitlerini bağladığı bu büyük müesseseyi, bu gibi küçüklüklerden korumak ve el birliğiyle bu uğurda mücadele etmek lâzımdır. Böyle yapılmadığı takdirde Birleşmiş Milletler Teşkilâtının otoritesi, hattâ mevcudiyeti, tehlikeye düşebilir. (*Çok doğru sesleri*)

Çok ehemmiyet verdiğimiz diğer bir beynelmilel teşekkül de, âzası bulunduğumuz Avrupa Konseyidir. Bu müessesenin, mâkul ve bütün cihana karşı hayırhah, geniş görüşlü bir Avrupa vahdetine doğru ilerlediğini görmekle memnuniyet duymaktayız.

Aziz mebus arkadaşlarım,

Biraz evvel tarif ettiğim dürüst, açık ve hayırhah siyasetimize aynı şekilde ve delilleriyle mukabele eden bütün devletlerle ikili münasebetlerimizi inkişaf ettirmektediriz. İstiklâl ve millî hürriyetlerini kazanmalarından büyük bahtiyarlık duyduğumuz Tunus ve Fas ile karşılıklı büyükelçilikler tesis ettik. (*Bravo sesleri, sürekli alkışlar*)

Güney Kore Devleti ile, yine karşılıklı sefaretler açmayı kararlaştırdık. Geçen devre zarfında, memleketimize mühim ziyaretler vukubul muştur. Kıymetli komşumuz, kardeşimiz ve müttefikimiz İran'ın büyük bir hükümdar ve büyük bir devlet adamı vasıflarını yüksek şahıslarında birleştiren Şehinşahı Majeste Muhammed Rıza Pehlevî'nin, İmparatoriçe Süreyya Hazretleriyle birlikte memleketimize yaptıkları resmî ziyaretin derin hâtırası ve samimî heyecanı hepimizin kalplerinde yaşamaktadır. (*Alkışlar*) İran ile münasebet ve iş birliğimizin, her sahada, gerek Bağdat Paktı içinde gerek ikili olarak, en tatminkâr şekilde inkişaf etmekte olduğunu söyleyebilecek durumda olmakla hakiki inşirah duymaktayım. (*Bravo, sesleri*)

Her bakımdan çok kıymetli olan dostum Pakistan Reiscumhuru Ekselans İskender Mirza ile pek muhterem Begüm Mirza da resmî bir ziyaretle memleketimizi şereflendirmişlerdir.

Büyük ve aziz Pakistan Milletine hem Bağdat Paktı müttefikimiz olarak hem de, karşılıklı münasebetlerimizde atfettiğimiz kıymet ve beslediğimiz itimat büyüktür. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Birleşik Libya Krallığının Muhterem Meliki Majeste İdris El Sunusi'nin memleketimizi ziyaret etmiş olmalarını büyük memnuniyetle kaydetmek isterim.

Başvekilimiz Adnan Menderes'in dost ve kardeş Afganistan'a yaptığı resmî ziyaret de faydalı olmuştur. Majeste Afgan Kralı Zahir Şah'ın memleketimizi şe-

reflendirmeleri hakkındaki resmî davetimizi kabul buyurmaları bizi, fazlasıyla memnun ve mütehassis etmiştir. (*Bravo sesleri Alkışlar*) Afganistan'ın müreffeh ve kuvvetli olmasını isteriz. Bunu, yalnız aramızda mevcut hissi ve mânevi bağlardan dolayı değil, Afganistan'ın bölgemizde işgal ettiği mühim mevkii bakımından da samimiyetle temenni etmekteyiz.

Pakistan-Afganistan münasebetlerinin düzelmek yoluna girdiğini gösteren bâzı emareler bizi son derece bahtiyar etmektedir. (*Bravo sesleri*) Bu yolda elde edilecek her müspet neticenin, müşterek dostlarımız için olduğu kadar, muhitleri için de bir nimet sayılacağı şüphesizdir. Bu sene Cumhuriyet Bayramımızı, dört aziz dost memlekete mensup çok muhterem misafirlerimizle birlikte kutladık. Bunlar, sulhsever milletler camiası içinde ve Akdeniz havzasında büyük bir azimle daima yapıcı bir rol oynamış bulunan dost İspanya'nın Hariciye Nâzırı Ekselans Artajo; dost ve müttefik İran'ın Harbiye Nazırı ile, kıymetli dost ve müttefikimiz İtalya'nın Erkânı Harbiye Reisi ve ananevi dostumuz ve kıymetli müttefikimiz Alman milletin yegâne mümessili olan Federal Almanya'nın Hava Kuvvetleri Kurmay Başkanı'dır. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Arkadaşlar,

Yakın komşumuz, değerli müttefikimiz kardeş Irakla münasebetlerimiz, iş birliğimiz, bütün samimiyet ve kuvvetiyle olgun bir safha arz etmektedir. Bağdat Paktının kıymetli bir âzası ve Arap Birliğinin mühim bir rüknü olmak gibi iki büyük vazifeyi liyakatle başaran bu milleti ve onun dirayetli idarecilerini, sulhsever milletler camiasının takdir etmesi lâzımdır. (*Alkışlar*)

Büyük dostumuz ve müttefikimiz Birleşik Amerika ile münasebet ve iş birliğimizin daima inkişaf etmekte olduğunu görmek ve söylemekle bahtiyarım. (*Bravo sesleri*) Bütün meselelerimizi, hakiki ve birbirinden emin dostlar arasında icab eden şekilde, tam bir samimiyet içinde beraberce ele almaktayız. Kıymetli dostumuz ve müttefikimiz İngiltere ile olan münasebetlerimiz de dostane bir anlayış havası içinde daima kuvvetlenmektedir. Fransa ile bilhassa iktisadi sahada çok hayırlı işlere girildiğini, İtalya ile münasebetlerimizin her sahada inkişaf ettiğini kaydetmekten zevk duyarım.

Birleşik Amerika gibi Kanada da mesafe itibariyle bizden uzak fakat anlayış ve aynı idealler için müşterek çalışmak bakımından bize çok yakındır. Bu mühim müttefikimizle münasebetlerimizin daima inkişaf etmesini temenni eylemekteyiz. (*Alkışlar*)

Alman milletiyle aramızdaki ananevi dostluk, müttefikimiz Federal Almanya ile münasebetlerimizde kendisini göstermektedir. İşbirliğimiz her sahada çok seri ve emin adımlarla ilerlemektedir. Bu inkişaf bizi çok memnun etmektedir. NATO içindeki diğer müttefiklerimizle olan ikili münasebetlerimiz ahenkli ve çok tatminkârdır. Bu bakımdan, bizi üzen bir mevzu olarak, müttefikimiz Yunanistan'la aramızdaki durumun, yegâne istisna teşkil ettiğini söylemek mecburiyetindeyim. (*Doğru, doğru sesleri*)

Bu müttefikimiz, öteden beri malûm metotlariyle istilâ peşinde koşan unsurların tahrikatına uyararak, hiç yoktan, ihdas ettiği ve durmadan alevlendirdiği Kıbrıs meselesini, iki memleket arasındaki münasebetlerin mihrakı, ve hattâ umumiyet

itibariyle dış siyasetinin mihveri haline getirmiş bulunuyor. Bu hareket tarzının Yunanistan'a fayda temin edip etmiyeceği kendilerinin takdirine bağlı bir iştir. (*Bravo sesleri*) Bize gelince, vicdanımız müsterihtir; çünkü Kıbrıs meselesinde, dâvamızın esasında tamamen haklıyız. (*Bravo sesleri, şiddetli ve sürekli Alkışlar*) Hukuk, adalet ve emniyet icapları ile milletimizin kati iradesine istinad eden durumumuzu ciddiyetle muhafaza ediyoruz. (*Bravo sesleri*) Bu sağlam durumun verdiği kuvvetle Yunan dostluğuna ve ittifakına verdiğimiz ehemmiyetin devam ettiğini, Balkan Paktı ile NATO içindeki karşılıklı taahhütlerimize sadakatle bağlı olduğumuzu söylemekten zevk duyarım.

Yunanlı müttefiklerimizden aynı “anlayış ve kanaati ifade eden her hareketi memnuniyetle karşılarız. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Sayın mebuslar,

Burada sona eren sözlerimle, içinde bulunduğumuz umumi durumu hulâsa etmiş oluyorum. Meclisin, açılan yeni devresinde mühim işler kıymetli mesainizi beklemektedir. Faydalı çalışmalarınızda aziz Milletimizin sevgileri sizinle beraberdir. (*Bravo sesleri, şiddetli ve sürekli Alkışlar*)

ON BİRİNCİ DÖNEM

BİRİNCİ YASAMA YILI

Birinci Birleşim

1 Kasım 1957 Cuma

Birinci Celse

Açılma saati: 15:00

Muvakkat Reis: En yaşlı âza Ali Fuad Cebesoy (İstanbul)

Muvakkat Kâtipler: Hakkı Kurmel (Kayseri), Atıf Akın (Manisa), Sezai Akdağ (Manisa),
Mehmet Ali Ceylân (Kırklareli)

Cumhurbaşkanı Celâl Bayar

Çok muhterem milletvekilleri,

Çok partili siyasi hayatımızda yeni seçimlerle milletimizin iradesi bir kere daha tecelli etmiş oldu. Şu anda Türk milletinin yegâne ve hakiki mümessili sıfatıyla vatani vazifesine başlamak üzere bulunan Yüksek Heyetinizi selâmlamakla bahtıyarım. (*Soldan, Alkışlar*)

Memleket işlerinin tedvirinde, memleket ve milletimizin maddi ve mânevi tekâmülünün temininde, Büyük Millet Meclisinin en müessir irade ve ilham kaynağı olduğu şüphe götürmez bir hakikattir. Büyük Meclisin sahib olduğu bu yüksek salâhiyet ve güzide vasfı ile yeni çalışma devresinde dahi karşımızda bulunan bütün memleket meselelerini, kudretle ele alarak aziz milletimizin yüksek menfaatlerine uygun bir şekilde başaracağından emin bulunuyorum. (*Soldan, Alkışlar*)

Sayın arkadaşlar,

Dünyada sulh ve emniyetin hâlâ bir türlü, teessüs ve tahakkuk edememesi, bütün dünyaya şâmil ciddi tehlikelerin kaynağını teşkil etmesi, hususiyle bölgemizin ayrıca nazık ve ciddi bir manzara arz etmesi Yüksek Heyetinizin ve siz muhterem arkadaşlarımin, memleketin emniyetine taallük eden mühim meseleler üzerinde her an büyük bir basiret ve dikkatle durmanızı icab ettirecek mahiyettedir. Bu mevzudaki millî teyakkuz ve hassasiyetimizin telkin ettiği tesanüt ve mesuliyet duygusu ile hareket olunacağından şüphe etmiyorum.

İnsanlık camiası içinde kuvvetli ve müreffeh bir Türkiye'nin, bir sulh ve istikrar unsuru olduğunda bütün sulhsever milletler müttefiktirler. Kuvvetli, ileri ve müreffeh bir Türkiye idealini tahakkuk ettirmek için bir taraftan iktisadi kalkınmamızı, hızını kaybettirmeden devam ettirmek, diğer taraftan siyasi ve idari hayatımızda bugüne kadar elde edilmiş olan neticeleri tahkim ve tarsin ederek daha da ileri götürmek çarelerini aramak gibi mühim vazifeler, bizi beklemektedir. Bütün bu verimli eser ve neticelerin elde edilmesinin ancak huzur, emniyet ve istikrar içinde çalışmakla mümkün olabileceğini söylemek hakikatin tam ifadesi olur.

Bu gayelerin tahakkuku ise bütün meselelerimizde, memleketin yüksek menfaatlerini her şeyden üstün tutan ve milletçe becamızın temel şartlarından biri olan

millî tesanüdümüzü rencide edecek her türlü hareketlerden sakınmayı esas bilen bir ruh ve zihniyete sahip olmamıza bağlıdır. Aynı vatanın evlâtları olmak hakikatinin ve vatanseverlik duygularımızın bütün çalışmalarımızda bize rehber olacağından asla şüphe etmiyorum. (*Soldan; şiddetli, Alkışlar*)

Aziz arkadaşlarım,

Çok partili hayata girdiğimiz zamandan bu yana sert ve çetin mücadeleler cereyan edegelmiştir.

Henüz bitmiş olan son umumi seçimlerde de görülen mücadelelerin şiddeti, ne olursa olsun şimdi, artık seçimler yapılmış ve millet iradesinin her türlü şüphe ve tereddüitten azade olarak bütün vuzuhu ile tecelli etmiş bulunması karşısında millet iradesine râm olmak, en yüksek seviyede millî vazife ifa etmek mevkiinde bulunanların en başta gelen vecibelerinden sayılmak icab eder. (*Soldan; şiddetli alkışlar ve Bravo sesleri*)

Filhakika çok partili hayata başladığımız andan bugüne kadar devam edegelen şiddetli mücadeleler huzur ve sükûn ihtiyacını büsbütün hissettirmiş ve millî hayatımızı inkişaf ve iktisadi kalkınmamızı tahakkuk ettirmek için nizam ve istikrarın lüzumunu bir kat daha tebarüz ettirmiş bulunmaktadır. Demokratik rejimlerin ve hürriyet fikirlerinin nizam ve istikrar mefhumundan ayrı mütalâa edilmesi esasen vârid olamaz. (*Soldan; Alkışlar*)

Çok sayın milletvekilleri,

Türkiye Reisicumhurluğuna üçüncü defadır ki, seçilmiş bulunuyorum. Devlet Reisliğinin benden ne kadar ağır ve ciddî vazife istediğini, kalb ve vicdanımda his ve idrak ederek, beni doğrudan doğruya seçen Yüksek Heyetinize derin minnet ve şükranlarımı arz etmeyi önde gelen vazife telâkki etmekteyim. (*Soldan, şiddetli alkışlar*) Bu vazifeyi ifa ederken, çok kıymetli teveccüh ve itimadını mânevi bir hazine bildiğim büyük Türk Milletine de minnettarlık duygularımı, sonsuz şükranlarımı iblâğ etmiş oluyorum. (*Soldan, Alkışlar*)

Büyük Millet Meclisinin on birinci dönemini teşkil eden Heyetinizin bütün karar ve isabetli tedbirleriyle, aziz vatanımıza hayırlı hizmetler ifasına muvaffak olmasını dilerim. (*Soldan, ayakta çok şiddetli alkışlar, Bravo, sağıl sesleri*)

ON BİRİNCİ DÖNEM

İKİNCİ YASAMA YILI

Birinci Birleşim

1 Kasım 1958 Cumartesi

Birinci Celse

Açılma saati: 15:15

Reis: Reisvekili Fikri Apaydın (Kayseri)

Kâtipler: Hakkı Kurlm (Kayseri), Attilâ Konuk (Antalya)

Cumhurbaşkanı Celâl Bayar

Türkiye Büyük Millet Meclisinin On birinci Döneminin İkinci Toplantısını açıyorum. Bu vesile ile de, Büyük Millet Meclisinin Muhterem Azasını hürmetle selamlamayı zevkli bir vazife bilirim.

Aziz Mebus arkadaşlarım,

Her sene olduğu gibi, geride bıraktığımız devre zarfında da pek çok işler yapılmış ve memleketimizi ileri bir medeniyet ve refah seviyesine götüren hamlelerimiz, bu sene de, her sahada verimli neticeler vermiştir.

Filhakika, memleketin umumi emniyeti, adalet, sağlık, maarif, ziraat, nafia, münakale, çalışma ve imar işleri her bakımdan tatmin edici şekilde yürütülmüş ve bundan evvelki devrelerde memlekete kazandırılmış olan eserlere yenileri ilâve edilmiş bulunmaktadır. Bu vakiayı memnuniyetle belirtmekle beraber, yapılan işlerin ayrı ayrı izahına geçmek istemiyorum. Yüksek Meclise takdim edilecek bütçe lâyiha ve gerekçelerinde Hükümet icraatı teker teker ve elde edilen neticelere ait rakam ve mukayeselerle birlikte arz edilecektir. Ben, sadece senenin belli başlı hâdiselerini teşkil eden bâzı mühim mevzulara temas etmeyi tercih ediyorum. Bu arada bilhassa iktisadi ve malî mevzular, millî müdafaa ve haricî siyaset münasebetlerimiz üzerinde duracağım.

Muhterem arkadaşlarım,

Artık Türkiye’de, senelerden beri yer almış bulunan bir mühim ve tarihî hâdiseden haberdar olmamış kimse kalmamış gibidir. İktisadi kalkınmamız, yalnız memleketimizde bilinen ve takdir edilen bir hâdisa olmakla kalmıyarak, milî hudutlarımız dışında da, hemen her tarafta bahsedilir bir mevzu haline gelmiştir. (*Soldan, Bravo sesleri*) Milletçe sarf ettiğimiz büyük gayretlerin mahsulü olan eserler, şimdi, birbiri ardınca bitirilip meydana gelmekte ve bütün vatandaşlarımızca sevilip benimsenmektedir.

Filhakika, Türkiye’yi ileri ve mâmur bir memleket seviyesine doğru süratle götürecek kalkınma, yatırımlar ve imar politikamızın neticeleri, iktisadi hayatımızın her sahasında, iç ve dış ticarete, maliyede, sinai istihsal ve iş kollarında, yıldan yıla artan bir nispette elde edilmeye başlanmıştır.

Yıllardan beri takib edilmekte olan, iktisadi kalkınma politikası memleketimizi öyle bir safhaya getirmiştir ki, çeşitli sahalarda birbiriyle irtibatı ve karşılıklı tesiri bulunan faaliyetlerin, umumi politika içinde, birbirleriyle olan münasebetlerini daha sıkı ve ahenkli bir surette tanzim etmek ihtiyacı hissedilmektedir. Bu itibarla Hükümet, iktisadi alanda Devlet ve milletçe sarf edilmekte olan gayretlerin bugünkü şartlara ve memleketin çeşitli ihtiyaçlarına göre, en verimli istikametlere yöneltilmesini, iç ve dış imkân ve kaynaklardan rasyonel bir şekilde faydalanılmasını sağlayacak yeni ve esaslı tedbirler alınması yoluna gitmiş bulunmaktadır.

Sûratle inkişaf eden ekonomik bünyemizin, arızı ve spekülâtif her türlü muamelelerin zararlı tesirlerinden korunarak kuvvetlenmesini, ticaret hayatımızın emin ve istikrarlı bir zemin üzerinde cereyanını temin edeceğine inandığım bu malî ve iktisadi tedbirler üzerinde durmayı faydalı görmekteyim. Şunu da söylemeliyim ki, bu tedbirler, Hükümetin seçimlerden sonra Büyük Meclise arz ve takdim ettiği programda yer almış ve muvaffakiyetle tatbiki için de gerekli bütün hazırlıklara girişilmiş bulunuyordu. Bu tedbirler üç esastan mütalâa olunabilir:

1. Satınalma gücünün kontrolü.

2. Piyasaya mal ve hizmet arzının arttırılması. Yatırımların tediye muvazenesi ve istihsal üzerinde müsbet tesirleri olacak istikametlere yönetilmesi. Satınalma gücünü kontrole matuf politikanın hedefi, amme sektörüne ait açıkların bertaraf edilmesi, hususi sektörde enflasyon temayüllerinin önlenmesi, bankalar üzerinde mâkul ve tatmin edici bir murakabe sistemi tesisi, Devlet işletmelerinin açık vermemelerinin teminidir. Yatırımlarda ancak, emisyonu gitmeyi zaruri kılmayan imkân ve menbalardan faydalanılacaktır. Tediye muvazenesi üzerinde, kısa zamanda müsbet tesirler yapabilecek ve istikbalde Türkiye'nin, iktisadi kalkınmasını, kendi kaynaklarıyla yürütebilmesini mümkün kılacak yatırım politikasının devamı esas sayılmakta ve hayati bir ehemmiyet arz etmektedir. (*Soldan Bravo sesleri*)

Şu noktaları da ilâve edeyim ki, alınan iktisadi tedbirlerin mihrakını teşkil eden kambiyo prim sistemi, bazı ihraç mallarımızın iç fiyatlar ile dünya fiyatları arasında mevcut farkların izalesini mümkün kılmaktadır. Malî ve iktisadi sahada yeni alınan tedbirleri bu suretle kısaca belirttikten sonra dış yardımlar mevzuuna geçiyorum. Hükümet, üç ay önce, memleketimiz için fevkalâde ehemmiyetli iktisadi ve malî yardımlar teminine muvaffak olmuştur. Bu yardımlar iki kısımdan mütalâa edilmelidir. Bilindiği gibi başta büyük müttefikimiz Amerika olmak üzere, Federal Batı Almanya, İngiltere ve Avrupa iktisadi işbirliğine dahil diğer memleketler ile Milletlerarası Para Fonundan temin edilen nakdî yardım yekûnu 359 milyon doları bulmaktadır. Bu nakdî yardımdan ayrı olarak E.P.U. Memleketlerine karşı gecikmiş ödemelerimizin ve 1961 yılına kadar vâdeleri gelecek olan taksitlerin, ileriki yıllara yayılmak suretiyle uzun vadeli bir tediye plânına bağlanması hususunda mutabakata varılmıştır.

Uzun vadeli ödemeye tâbi tutulacak miktar, 400 milyon dolar raddesindedir. Demek oluyor ki, nakit ve borçların uzun vadeli tediyeye bağlanması suretiyle temin edilen yardım tutarı 750 milyon doları aşmaktadır. Ayrıca yekûna ilâvesi lâzım gelen 225 milyon liralık bir yardım daha vardır. Büyük dostumuz ve müttefikimiz Amerika'nın bu yeni yardımını şükranla kaydederim. (*Soldan Bravo sesleri, alkışlar*) Milletçe sarf edilen büyük gayretlerin hasılası olarak, memleketimizde son

senelerde gerçekleşen kalkınma ve ilerlemenin, bu ölçüde ve bu mahiyette bir yardımın temininde başlıca âmil olduğunda en küçük şüphe yoktur.

Filhakika, son 8 sene içinde takib edilen yatırım politikası ile memleket imkânlarını harekete getirerek iktisadi potansiyelimizi bugünkü seviyeye yükselten muvaffakiyetler elde edilmiş olsaydı, bu hacımda bir yardımın memleketimize tevcihi bahis mevzuu olamazdı. (*Soldan, Alkışlar*) Bugün vasıl olduğumuz iktisadi kalkınma seviyesinin, Türkiye'ye yardım etmek isteyen müttefikler tarafından takdir edilmesi neticesindedir ki; 4 Ağustos anlaşmaları bütün iştirak eden devletlerce memnuniyetle imzalanmış bulunmaktadır. (*Soldan, Bravo sesleri*) Müttefik memleketler arasında karşılıklı yardımlaşma zihniyetinin fiili bir tezahürü olan bu anlaşmalar, aldığımız iktisadi ve mali tedbirlerin tatbikinde imkânlarımızı artıran yardımcı ve çok kıymetli bir unsur olacaktır.

Şurasını katiyetle ifade etmek isterim ki, alınan kararların noksansız olarak yerine getirilmesinde Hükümet karardır. (*Soldan, Bravo sesleri, alkışlar*) Bunu iktisadi ve mali alanda muvaffakiyetimiz için esaslı şart olarak görmekteyiz. Tatbikat üç aydan beri devam etmektedir.

Şayet bundan böyle bâzı güçlülere mâruz kalınacak olursa, bunların çok kısa süreceğinden ve geçici mahiyette olacağından eminiz. Bütün bu tedbirlerin memleketimiz için çok hayırlı neticeler vereceğine ve bu hususta halkımızın Hükümete yardımcı ve aynı zamanda milletimizin de buna müzahir olacağına inanmaktayım. (*Soldan, Bravo sesleri*)

Hemen ifade etmeliyim ki, iktisadi ve mali konjonktürün arz ettiği değişikliği takib etmek üzere subay ve memurların ve aynı zamanda emekli, dul ve yetimlerinin hayat ve maiyet seviyelerinde sıkıntıya mâruz bulunmamalarını temin etmek hususundaki Hükümet kararını tasvip ve teşvik etmekteyim. (*Soldan, bravo sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar*)

Bu münasebetle her sahada Devlet memurlarımızın memleket hizmetinde feragatle ve başarı ile iş ve hizmet görmekte olduklarını teşekkürle kaydetmek isterim. (*Soldan, Bravo sesleri ve Alkışlar*)

Muhterem milletvekilleri,

Yurdumuzdaki iktisadi ve sosyal ilerleme ile nüfus çoğalmasının neticesi olarak artan ihtiyaçlar, genişliyen amme hizmetleri, Devlet eliyle günden güne daha büyük ölçüde harcamaları zaruri kılmaktadır. Memnunlukla ifade etmeliyim ki, yıldan yıla bütçelerimiz ihtiyaçlarımızı daha tatmin edici bir şekilde karşılamaya, amme hizmetlerinin tam ve kâmil bir surette ifasına daha müsait gelişmeler kaydetmiştir. (*Soldan, Bravo sesleri*)

Bu sayededir ki; millî müdafaada olduğu kadar iktisadi inkişaf, imar ve eğitim sahalarında da, memleketin kudretini kısa zamanda birkaç misli artıran eserlerin vücuda getirilmesi mümkün olmuştur. (*Soldan, Bravo sesleri*) Devlet gelir kaynakları da, 1950 yılından beri aynı şekilde, süratle gelişmiştir. Diğer taraftan, Devlet gelirlerinde bu artışın sağlandığı devre içinde, memleket şartlarına uygun olarak takib edilen vergi politikası neticesinde, bâzı vergi kanunları kaldırılmış, bir kısmı tadil edilmiş, mevcut gelir kaynaklarımızın genişletilmesi maksadiyle isabetli yeni vergi kanunları Yüksek Meclisinizce kabul buyurulmuştur.

Çok muhterem mebuslar;

Malî ve iktisadî sahadaki sözlerimi bitirirken, ehemmiyetli addettiğim petrol konusuna da temas etmek istiyorum. Bu mevzuda söze başlarken 1954 yılında büyük bir isabetle kabul buyurduğunuz Petrol Kanununun, üç hazırlık yılından sonra, 1957 yılından itibaren verimli bir surette tatbikine başlandığım belirtmek isterim. Filhakika, son iki yıl içinde birçok yerli ve yabancı şirketler, yurdun muhtelif bölgelerinde petrol arama bakımından mühim faaliyet göstermişlerdir. Bugüne kadar yurdumuzda petrol ariyan şirketlerin sayısı 21'e, verilen ruhsatname sayısı 232'ye çıkmıştır. Ruhsatnamelerin kapladıkları saha 104 bin 630 kilometre karedir.

Petrol aramaları için yatırılan sermaye de, geçen senenin 70 milyon lirasına mukabil, bu yılın Eylül sonunda 126 milyon liraya çıkmıştır. Aramanın mühim bir safhası olan sondaj faaliyetine halen Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı ile 8 yabancı şirket tarafından devam edilmektedir.

1958 senesindeki sondaj faaliyetlerinin ilk müspet neticesi Kâhta ve Germik'de petrol bulunması suretiyle alınmıştır. (*Soldan, Bravo sesleri, alkışlar*)

Petrol çalışmalarının ehemmiyetli bir safhasını teşkil eden tasfiye işlerinde de gelişmeler kaydedilmiştir. Biri Mersin'de 3 milyon 200 bin tonluk, diğeri İstanbul civarında 800 bin tonluk iki tasfiyehanenin inşası için gerekli müsaadeler verilmiştir.

Raman ve Garzan bölgelerinde petrol istihsal etmekte olan Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı, Garzan'daki rezervlerini genişletmiştir. Bundan başka yeni bulunan Germik sahasından da petrol istihsaline başlanmıştır. 48 kilometrelik boru döşenmesi suretiyle, bu üç petrol sahasından Batman Rafinerisine ham petrol sevk edilmektedir. 1957 yılında bu rafineride 300 bin ton ham petrol işlenerek 8 milyon 500 bin dolar kıymetinde benzin, motorin, ağır mazot ve asfalt elde edilmiştir. (*Soldan Bravo sesleri*) Yeni bulunan petrol rezervlerinin süratle işletilmesi, istihsalin en az iki misline çıkarılması için gerekli tedbirler alınmış ve istihsal şimdiden artmıştır. İktisadî alandaki gelişmemizle ahenkli olarak, günden güne artan akaryakıt istihlâkının daha geniş ölçüde, kendi petrol istihsalimizden karşılanabilmesi için, Türkiye Petrolleri Şirketi tesislerinin inkişafını lüzumlu görmekteyiz. Şirketin bu husustaki ihtiyaçlarını karşılayacak imkânlar, Hükümetçe temin edilmiştir ve edilmekte devam olunacaktır. (*Soldan Bravo sesleri*)

Görülüyor ki, petrol dâvamız önemli bir surette ele alınarak takdire değer bir ilerleme kaydedilmiştir. Fakat, bilmeliyiz ki, henüz başlangıçtayız. İlerisi için ümidimiz çok kuvvetlidir. Tam bir muvaffakiyet elde edinceye kadar azimle çalışacağımız tabiidir. (*Soldan Bravo sesleri*)

Petrol bahsine son verirken, bu mevzuda yeni bir müzakerenin neticelendiğini, muhterem heyetinize arz etmekle büyük memnuniyet duymaktayım. İran petrollerinin Türkiye'den Akdeniz'e akıtılması için İran Millî Petrol Şirketi tarafından payp-lâyn sisteminin tesisi ve işletilmesi için kardeş İran Hükümeti ile Hükümetimiz arasında bir mutabakata varılmış; iki tarafın delegeleri tarafından imza edilmiştir. (*Soldan ve İran Heyeti âzasından Alkışlar*) En geç iki sene sonra inşaata başlanacaktır. Bu, dünya ölçüsünde mühim tesisin, iki komşu memleket arasında esasen mevcut olan dostluk ve ittifak rabitalarını ekonomik mahiyette çelik

bağlarla da tarsin edeceğine hiç şüphe yoktur. (*Soldan ve İran Heyeti âzasından Alkışlar*) Aziz ve muhterem arkadaşlarım, Her sene olduğu gibi, bu yıl da, bütçemizin büyük bir kısmı millî müdafaâ hizmetlerine tahsis olunmuştur. Bu suretle kara, deniz ve hava kuvvetlerimizin kudretini artırma yolundaki plânlarımız, bu kuvvetlere katılan çeşitli harb silâh ve vasıtaları ile tahakkuk etmiş bulunmaktadır. (*Soldan Bravo sesleri*)

Ordu mensuplarının bilgilerini artırma ve eğitim, meselelerine de önem verilmektedir. Bu meyanda Ankara'da bir Ordu Yabancı Dil Okulu da açılmıştır.

Silâh altına alınan vatandaşlardan okuma, yazma bilmeyenlerin, askerlik eğitiminin önce okur yazar hale getirilmeleri mevzuu da ele alınmıştır. (*Soldan; bravo sesleri*) Maarif ve Millî Müdafaâ Vekâletleri ile Amerika Birleşik Devletleri Yardım Teşkilâtının iş birliğiyle hazırlanan bir program gereğince, 1959 yılı başından itibaren her sene silahlı kuvvetlerimizden 120 bin erin okuyup yazma öğrenmesi sağlanmış olacaktır. (*Saldan, Bravo sesleri, alkışlar.*)

Yurdumuzun imar ve kalkınma faaliyetleri ile yangın, zelzele, sel gibi tabii âfetlerde, Silahlı kuvvetlerimizin büyük yardımı görülmektedir. Ayrıca, sefer ihtiyaçlarına göre tesis edilmiş ve ordu elinde bulunan atelye ve fabrikaların, kapasite fazlalığı ile, hazarda yurdun iktisadi kalkınmasına katılması düşünülmüştür. Yüksek Meclise takdim edilmiş bulunan bir kanun lâyihası kabul buyurulduğu takdirde, bu hususta da müspet neticeler alınması mümkün olacaktır.

Silahlı Kuvvetlerimizin lojman ihtiyacının karşılanması için 1955 yılından itibaren bütçelere konan tahsisatla, bugüne kadar 900 lojman yaptırılmıştır. 535 lojman inşa halindedir. Önümüzdeki senelerde de bu inşaata devam olunacaktır. Subay ve astsubaylarımızın vazife gördükleri yerlerde oturmalarına imkân veren bu lojmanlardan başka, birer ev sahibi olmalarına sağlamak üzere, meskenler inşasına da başlanmıştır. (*Soldan, Bravo sesleri, alkışlar*) İlk olarak, Ankara'da, 432 daire ordu mensuplarına teslim edilmiştir. Silahlı kuvvetlerimizin gıda sistemi üzerinde de hassasiyetle durulmuş ve ordumuzda bir "Beslenme Enstitüsü" vücuda getirilmiştir. (*Soldan Bravo sesleri.*)

Motorize ordumuzun akaryakıt ihtiyacı da, NATO "Enfrastrüktür" Programı gereğince, 1959 yılı başlarında halledilmiş olacaktır. Aynı programa göre, inşa edilen muhabere ve elektronik tesisler, hava meydanları, deniz üsleri ve kara tesisleri ile, ordumuzun daha modern şekilde takviyesi sağlanacaktır.

Büyük müttefikimiz ve dostumuz Amerika'nın daima memnunlukla karşıladığımız yardımlarının bir devamı olarak, 1958 yılı içinde yeniden dört harb gemisinin Donanmamıza katılması kararına varılmıştır. (*Soldan alkışlar*) Ordumuzun modern silâhlarla teçhizi bahsinde yeni bir merhale olarak, bir noktayı daha belirtmek isterim. Kuzey - Atlantik Paktı çerçevesi içinde memleketimizin ve dolayısıyla NATO'nun sağ kanadının korunması için tesbit edilen plânlar dâhilinde müttefikimiz Amerika, memleketimize en son tipte klâsik silâhlarla beraber modern atomik silâhlar da vermektedir. (*Soldan, Bravo sesleri, alkışlar.*) Hür dünyanın müdafaasını büyük ölçüde kuvvetlendirmeye yarayan bütün bu yardımlarından dolayı, büyük müttefikimiz ve dostumuz Amerika'ya teşekkürlerimi, bu vesile ile, tekrar ifade etmek isterim. (*Soldan, Bravo sesleri, alkışlar.*)

Bu izahatımdan da anlaşılıyor ki, yüksek maneviyatı kadar maddi kuvveti de, tekâmül yolunda olan Silahlı kuvvetlerimize, icabettiği zaman, millî varlığımızın müdafaası vazifesi emniyetle verilebilir. (*Soldan, Alkışlar*) Ve bunun sağlayacağı şanlı neticeden emin olabiliriz. (*Soldan Bravo sesleri*) Türk Milletinin, hamasetle yuğrulmuş özü olan Silahlı Kuvvetlerimizi, huzurunuzda muhabbetle selâmlarım. (*Soldan, Bravo sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar.*)

Muhterem mebuslar,

Şimdi de dış siyasetimizden bahsetmek istiyorum. Üzüntüyle ifade etmek mecburiyetindeyim ki, İkinci Dünya Harbindenberi, insanlığın özlediği ve beklediği sulh ve sükûn devresinden henüz çok uzakta bulunuyoruz. Son bir sene içinde ortaya çıkan milletlerarası hâdiseler, medeni dünyada hürriyet ve adalet temellerine dayanan sulh ve istikrar arzularının gerçekleşmesi bakımından beslenen ümitleri kırarak tecelliler göstermiştir. Filhakika, milletleri iki grup halinde toplayarak âdeta iki ayrı dünyanın meydana gelmesini intaceden şartlarda hiçbir değişiklik olmamıştır. Bilâkis, sulh ve hürriyet ideallerine samimî surette bağlı milletler karşısında, bu mefhumları hiçe sayarak, sulh görünüşü altında, zora dayanan emrivakileri kabul ettirmek isteyen kuvvetlerin tahakkümü devam etmiştir. Geçen sene içinde Orta - Doğu'da ve son günlerde Uzak - Doğu'da ortaya çıkan hâdiseler bir kerre daha göstermiştir ki, bu menfi kuvvetler, tahakküm ve yayılma hırslarını, fırsat buldukça, yeni yeni sahalara yöneltmekten de asla geri durmamaktadırlar. Diğer taraftan, bâzı devletlerin, bu müspet ve menfi kuvvetler arasında, tâbir caizse, bir muvazene politikası takibe çalıştıkları görülmektedir. Hakikat şudur ki, bu davranışlarıyla onlar, bilerek veya bilmiyerek, tahakküm ve yayılma emelleri taşıyanların yıkıcı hareketlerine ya bizzat mevzu teşkil etmekte, yahut da bu hareketleri kolaylaştırmaktadırlar.

Bize gelince, durumumuz sarîh ve katidir.

Türk Milleti ötedenberi sulh, adalet ve hürriyet mefhumlarını en aziz birer prensip olarak benimsemiş, hür milletler topluluğu içinde bütün varlığıyla yer almış bulunmaktadır. (*Bravo sesleri*) Dış siyasetimiz, milletimizin bu şuurlu ve kararlı durumunu samimiyet ve sadakatle aksettirmekte devam edecektir. (*Soldan Bravo sesleri, alkışlar*)

Muhterem arkadaşlar,

Dünyanın bugün içinde bulunduğu şartlar hür milletlerin, bekalarını teminat altına alabilmek için, bütün imkân ve gayretlerini sulhun korunması ve müşterek emniyet teşkilâtının kuvvetlenmesi uğrunda seferber etmelerini her zamandan ziyade zaruri kılmaktadır.

Hür yaşamaya azmetmiş milletlerin vücuda getirdikleri müstesna eser olan NATO'ya sadakatla bağlıyız. NATO'nun, millî emniyetimizin takviyesi bakımından oynadığı rol büyüktür, inşirah vericidir. Türkiye de, temkinli ve aynı derecede kararlı hali ile, NATO topluluğu içinde tesanüdü ve müdafâa gücünü artırıcı bir unsur hizmeti görmektedir. Bu topluluk içindeki, iş birliğini, yeni ortaya çıkan şartlara intibak ettirmek suretiyle daha da kuvvetlendirmek için, müttefiklerimizle beraber her türlü gayreti sarf etmek hususunda kararlıyız. NATO Konseyinin geçen sene Aralık ayında Başvekilleri seviyesinde akdettiği toplantıda bu bakımdan itihaz edilen kararlara memnunlukla iştirak etmiş bulunuyoruz.

Mensub olduğumuz diğer bir müşterek müdafaa teşkilâtı olan Bağdat Paketi hakkındaki, düşüncelerimizi de kısaca arz edeyim: Şimdiye kadar yapılan her çeşit propaganda ve yıkıcı faaliyetlere rağmen bu Pakt, esas kudretinden kaybetmiş ve gayesinden uzaklaşmış değildir; bilâkis bugün için en fazla tehdiide mârûz bir bölgede, güvenliğin temel unsuru olmakta devam etmiştir. (*Soldan, Bravo sesleri*) Pakt azasının geçen Temmuz sonunda yaptıkları Londra toplantısında, o zamanki hâdiselerin de ışığında, Bağdat Paketi müşterek emniyet manzumesinin her zamandan daha ziyade hayati bir ehemmiyet kazandığını bütün âza devletler ittifakla tasdik etmişler; müşterek müdafaa tertiplerini kuvvetlendirmeye karar vermişlerdir. Londra toplantısında ayrıca elde edilen mühim bir netice de, Amerika Birleşik Devletleri ile Pakt âzası devletler arasında imzalanan deklârasyondur. Bu deklârasyonla Amerika, Bağdat Paktının birinci maddesi gereğince, karşılıklı anlaşmalarla âza devletlerin güvenlik ve müdafaaları hususunda iş birliği yapmayı taahhüd etmiştir. Pakta tam mânasıyla hukukan ve fiilen iştirakini arzu ettiğimiz Amerika, bu deklârasyonla, mevcut eksiği şimdiden mühim nispette tamamlamaktadır.

Bu vesile ile Irak'la münasebetlerimize ve onun Bağdat Paketi karşısındaki durumuna temas etmek doğru olur. Yeni Irak Hükümetini 31 Temmuz'da resmen tanımış bulunuyoruz. Türkiye ile Irak arasındaki, dostluğun, Irak'da yeni rejimin kurulmasından sonra da devam etmesi, bizce her iki memleketin menfaatine olduğu kadar, bölgenin ve dünyanın huzur ve selâmetine de yardım eder. (*Bravo sesleri*) Irak'ın Bağdat Paktındaki âzalığı meselesi, tamamen kendi takdirlerine kalmış bir iştir. Komşumuz kardeş ve müttefik İran ile Bağdat Paketi içinde samimî bir iş birliği tesis etmiş bulunmaktayız. Aramızdaki ikili münasebetler de gittikçe kuvvet bulmaktadır. (*Soldan Bravo sesleri*)

İran'ın kıymetli Hükümdarı Majeste Şehişah ile Eylül ayında Tahran'da yaptığımız görüşmede, her zaman olduğu gibi, karşılıklı anlayışımızın tam ve kâmil bir şekilde tezahür ettiğini söylemekle bahtiyarlık duymaktayım. (*Soldan; Bravo sesleri, alkışlar*)

Kardeş ve müttefik Pakistan ile münasebetlerimizde karşılıklı olarak ve Bağdat Paketi içinde, tam bir anlayışla devam etmektedir. (*Soldan Bravo sesleri Alkışlar*)

Afganistan seyahatinden dönerken Pakistan'a da uğradım. Bu ziyaretim sırasında, dost memleketin Devlet ricalinden olduğu kadar, halkından da geniş bir alâka ve muhabbet gördüğümü memnunlukla ifade etmek isterim. (*Soldan; Bravo, sesleri, alkışlar*)

Her iki millet arasındaki kardeşlik ve dostluk, resmî münasebetlerin üstünde millî an'ane olmuştur. (*Soldan; Alkışlar*) Takibetmekte olduğumuz müşterek siyasette tamamen mutabakat halindeyiz. Bu büyük ve dost milletin refah içinde teâlisini dileriz. (*Soldan; Alkışlar*)

Çok muhterem mebuslar,

Şimdi muhtelif devletlerle aramızda mevcut ikili münasebetler üzerinde durmak istiyorum. Büyük dost ve müttefikimiz Birleşik Amerika ile aramızda karşılıklı hürmet ve itimada dayanan rabıtalara her zamandan ziyade kuvvetlidir. Bu gerçeği huzurunuzda belirtmek benim için şerefli bir vazifedir. Birleşik Amerika

ile aramızdaki bu samimî iş birliği, dış siyasetimizin istinat noktası olmakta devam edecektir. (*Soldan; Bravo sesleri, alkışlar*) Kıymetli dost ve müttefikimiz İngiltere ile münasebetlerimizin her sahada kuvvet bulmasına ehemmiyet veriyoruz. Aramızdaki dostluk, son zamanlarda uğradığı sarsıntılara muvaffakiyetle mukavemet etmekle, devamlılığını ispat etmiştir. Bundan çok memnunum. Ananevi dost ve müttefikimiz Fransa ile NATO içinde ve dışındaki yakın münasebetlerimiz aynı dostane, anlayış havası içinde inkişaf etmektedir. Fransa'nın General De Gaulle gibi mümtaz bir devlet adamının önderliği ile daha ileri bir seviyeye erişeceğini tabii addetmekteyiz. (*Soldan; Alkışlar*)

Yine dost ve müttefik Federal Almanya ile münasebetlerimizin ne derece ileri bir safhaya eriştiği malûmdur. Geçen Mayıs ayında bu müttefik memlekete yaptığım ziyaret sırasında şahsıma ve temsil etmek bahtıyarlığında bulunduğum Türk Milletine karşı, ananevi dostluğun tesiriyle gösterilen yakın alâka ve iyi kabulü, mesut bir hâtıra olarak muhafaza etmekteyim. (*Soldan; bravo, sesleri Alkışlar*) Bu devre içinde İtalya ile olan dostluk ve ittifak yolundaki münasebetlerimiz memnuniyet verici bir şekilde devam etmiştir. Muhterem İtalya Reiscumhuru Ekselans Gronchi'nin geçen yıl memleketimizi şerefletirmiş olmaları bizim için mesut bir hâdisе olmuştur. (*Soldan Bravo sesleri, alkışlar*).

NATO içinde diğer müttefiklerimizle olan münasebetlerimiz de artan bir dostluk ve tesanüt havası içinde gelişmektedir. Diğer Avrupa devletleriyle münasebetlerimizin tanzim ve idamesinde de âzami hiyrhahlıkla hareket etmekteyiz. Dürüst ve realist siyasetimizi tâyin ederken, tabiatıyla, muhataplarımızın vaziyet ve hareket hatlarını daimî surette gözönünde bulundurmaktayız. (*Soldan, Bravo sesleri*).

Arkadaşlar,

Şimdi, diğer bölgelerdeki memleketlerle aramızda mevcut ikili münasebetlere geçiyorum. Coğrafi ve tarihî sebebler kadar, son derece ciddi emniyet mülâhazaları bakımından da Orta Doğu hâdiseleri bizi çok yakından alâkadar eder. Bu bölgede, bugün, kuvvetli bir milliyetçilik cereyanı mevcuttur. Müteaddi olmıyan milliyetçiliği, sâf ve temiz mahiyetini muhafaza ettiği müddetçe tasvip ederiz, teşvik ederiz. (*Soldan, bravo sesleri Alkışlar*). Bu anlayışla, bütün Arap kardeşlerimizin kendi arzularına göre, müstakil ve müstakar birer devlet olarak yaşamalarını ve hakları olan millî gelişme ve refaha kavuşmalarını görmek samimî arzumuzdur. (*Soldan, Bravo sesleri, alkışlar*). Yalnız hissi ve tarihi sebeplerle değil, aynı zamanda millî emniyetimizin icabı olarak da böyle düşünmekteyiz. Bu görüşümüzü belirtirken, üzerinde durduğumuz tek nokta, Arap memleketlerindeki gelişmelerin, Orta - Doğu bölgesindeki diğer devletlerin, millî emniyet ve selâmetleri ile dünya sulh ve güvenliğinin zararına olmamasıdır. (*Soldan, bravo sesleri*) İşte bu inanışladır ki, harîçten gelen birtakım tahrik ve müdahaleler sebebiyle, istiklâllerini tehlikede gören Lübnan ve Ürdün tarafından vâki yardım taleplerinin, Birleşik Amerika ve İngiltere hükümetlerince yerine getirilmiş olmasını, uygun hareketler olarak karşıladık. (*Soldan, Bravo sesleri*) Lübnan ile dostluk ve yakınlığımız devam etmektedir. Bu memleketin, içinde bulunduğu güçlükleri tamamiyle hallederek, huzur ve istikrara kavuşması, başlıca temennimizdir. (*Soldan, Bravo sesleri*)

Dost Ürdün'e gelince, müşkül anlarda Ürdün milletinin, kıymetli Hükümdarı Majeste Kral Hüseyin'in etrafında azimle birleşmiş olmasını derin memnunlukla

müşahede ettik. (*Soldan, Bravo sesleri*) Ürdün'ün müstakil bir devlet olarak yaşama hakkının ve mülki bütünlüğünün korunması hususunda, alınan ve alınacak tedbirleri, iyi karşılamakta devam edeceğiz. (*Soldan, Bravo sesleri*) Dost ve kardeş Libya ile de münasebetlerimiz mesut bir inkişaf göstermektedir. (*Soldan, Bravo sesleri*) Bu senenin Şubat ayında bu memlekete yaptığım resmî ziyaret sırasında gördüğüm dostluk ve yakınlık, iki memleket arasındaki sıkı bağların müşahhas misalidir. (*Soldan, Bravo sesleri, alkışlar*)

Tunus Devleti ile de dostluk bağlarımız kuvvetlidir. Tunus'taki terakki ve inkılâpları takdir ile karşılamaktayız. (*Soldan, Bravo sesleri, alkışlar*) Afganistan ile aramızda uzun bir maziye dayanan ve her iki millet fertlerine mal olmuş bir dostluk mevcuttur. Bu sene Eylül ortasında Haşmetmeap Zâhir Şah'ın dâvetine icabetle Afganistan'a yaptığım ziyaret sırasında şahsında Türk Milletine karşı gösterilen muhabbet ve yakınlıktan büyük bahtiyarlık duydum. (*Soldan, Bravo sesleri, alkışlar*) Orta Asya'da bir istikrar unsuru olan bu memleketteki kalkınma azmini ve vücud getirdikleri eserleri derin bir takdirle müşahade etmiş bulunuyorum. (*Soldan, Bravo sesleri*)

Aziz mebus arkadaşlarım;

Son olarak millî büyük dâvamız Kıbrıs meselesinden bahsetmek istiyorum. (*Soldan, Bravo sesleri, alkışlar*) Bu millî dâvamıza ait karar ve düşüncelerimiz, şimdiye kadar katıyet ve sarahatla ortaya konulmuş bulunmaktadır. Her hangi şekilde olursa olsun, Kıbrıs'taki kardeşlerimizi Rum cemaatinin tahakkümü altına koyacak bir hal suretinin kabulü bizim için asla mevzuubahis dahi olamaz. (*Soldan, Bravo sesleri, sürekli alkışlar*)

Kıbrıs'ın taksimini kabul etmek, bizim yapabileceğimizin son haddidir. (*Soldan, Bravo sesleri*) İngiltere, bilindiği gibi, yedi senelik geçici bir devre için, Kıbrıs'ın idaresi hususunda Türkiye ve Yunanistan'la iş birliği esasına dayanan yeni bir plânı tatbik mevkîine koymuştur. Bu plân, Adanın beynelmilel statüsü hakkında nihai hal şeklinin ve bu arada taksim tezimizin de mahfuz tutulmasına imkân vermektedir. Bu itibarla, plânı, tatbikatında, desteklemeye karar vermiş bulunuyoruz. Yunanistan ise, burada tekrar teşrihine lüzum görmediğim malûm sebeplerle, plân karşısında menfi bir vaziyet almıştır.

İngiliz plânına göre, Türk ve Rum cemaatlerine ait işlerle meşgul olmak üzere, serbest seçim yoluyla iki ayrı meclis kurulacaktır. Meclis üyeleri arasından seçilecek Türk ve Rum nazırların da dâhil bulunacağı bir Konsey, Valinin başkanlığında icra organı olarak vazife görecektir. Ayrıca, cemaatlerin menfaatlerinin korunması hususunda Vali ile daimî surette temas ve müşaverede bulunmak üzere, Türk ve Yunan Hükümetleri birer temsilci tâyin edeceklerdir. İlk safha olarak, plânın istinad edeceği yeni anayasanın hazırlanmasına ve seçimler için lüzumlu çalışmalara başlanılmıştır. Hükümetin, 1 Ekim 1958 tarihinde tâyin ettiği temsilcimiz, bugün vazifesi başında. (*Soldan, Bravo sesleri, alkışlar*)

Kıbrıs meselesi çok eski tarihî bağlara ve yurdumuzun güvenliği ile doğrudan, doğruya alâkalı sebeplere dayanmaktadır. Milletimizin bildiğimiz yüksek hassasiyetinden ilham alarak, dâvamızı yürütmek azmindeyiz. (*Soldan, Bravo sesleri, alkışlar*)

Muhterem Mebuslar;

Dış siyaset meselelerine ait bütün bu izahlarım göstermiştir ki, dünyada hürriyet, adalet ve istikrara dayanan bir sulh ve sükûn devrini getirecek şartların bir an evvel gerçekleşmesi ve milletler arasında karşılıklı saygı ve itimat zihniyetinin yerleşmesi zarureti, samimî surette inanmaktayız. Dış siyasetimiz, bugüne kadar olduğu gibi, bundan böyle de aynı istikamette devam edecektir. (*Soldan, Bravo sesleri*)

Sözlerimi bitirmeden bir noktayı daha ara etmek istiyorum. Biraz önce belirttiğim gibi, dünyanın içinde bulunduğu karışık şartlar, son zamanlarda bilhassa Orta - Doğu bölgesine teveccüh etmiş ve memleketimizin sınırlarına kadar gelip dayanmıştır. Zaman zaman had safhalara intikal etmiş bulunan bu gelişmeler, Hükümetinizin isabetli tedbirleri, dost ve müttefiklerimizin azimli karar ve hareketleriyle, daha vahim âkibetler önlenebilmiş ve şimdi nisbî bir suluh devresine girilmiş bulunuyor. Bölgemizin ve memleketimizin devamlı emniyeti için siyasi duruma, bu arz ettiğim şekilde milletçe daha dikkatli ve basiretli olmamızı emretmektedir. (*Soldan, Bravo sesleri*)

Hiç Şüphe yok ki, bir memlekete dıştan teveccüh etmiş tehditler, eğer iç politikada hâkim olan şartlar bakımından elverişli bir zemin bulursa, asıl tehlike o zaman meydana çıkmış olur. (*Soldan, Bravo sesleri*) Bir memleketin iç politikası ile dış politikası ve dünyada hüküm süren şartlar arasında yakın bir münasebet vardır. Bu, her memleket için böyledir. Bugünkü gibi, çok nazik bir devrede ise, iç ve dış politika arasındaki bu münasebet, daha sıkı bir surette kendini hissettirir. Bu itibarla, genç demokrasimizin geliştirilmesi gayretlerinde Devlet nizamı ile Hükümet otoritesini sarsacak, bilhassa böyle zamanlarda mevcudiyeti elzem olan millî tesanüdü zedeleyecek her türlü ifratlardan kaçınılması bir zaruret olur. (*Soldan, Bravo sesleri, alkışlar*)

Türkiye Devletinin Reisicumhuru sıfatıyla, hu hususu ehemmiyetle, Türk Milletini temsil eden Büyük Millet Meclisinin huzurunda arz etmeyi millî bir vazife saymaktayım. (*Soldan, Bravo sesleri, alkışlar*) Bu vazifeyi yaparken, memleketin maddi refah ve saadeti için olduğu kadar, huzur ve sükûn içinde bulunması için de, her zaman en isabetli tedbirleri bulup tatbik etmesini bilen Büyük Meclisin, günün arz ettiği endişe verici haller üzerinde, hassasiyetle duracağından eminim. (*Soldan, Bravo sesleri sürekli alkışlar*)

Türk Milletinin yegâne ve hakiki mümessili olan, muhterem heyetinize başarılar dülerim. (*Soldan, sürekli ve şiddetli alkışlar, Bravo sesleri...*)

ON BİRİNCİ DÖNEM

ÜÇÜNCÜ YASAMA YILI

Birinci Birleşim

1 Kasım 1959 Pazar

Birinci Celse

Açılma Saati: 15:15

Reis: Reisvekili Ağâh Erozan

Kâtipler: Mehmet Ali Ceylân (Kırklareli), Abdullah Keleşoğlu (Samsun)

Cumhurbaşkanı Celâl Bayar

Türkiye Büyük Millet Meclisinin On Birinci Döneminin Üçüncü Toplantısını açıyorum. Bu yeni çalışma devresinin memleketimiz ve milletimiz için daha feyizli olmasını temenni eder; Muhterem mebus arkadaşlarımı hürmetle selâmlarım. *(Soldan Alkışlar)*

Sayın milletvekilleri,

Geride bıraktığımız bir yıllık devre içinde kabul buyurduğunuz kanunlarla, Hükümetinizin çalışmalarına ıssık tutan kararlarınız, yurdumuzun ekonomik ve sosyal yapısına yeni kıymetler ilâve eden gayretlerin devamına imkân vermişti. Bu çalışmaların verimli neticelerini ve daha ileri inkişafı için zemin hazırlayan yeni teşebbüsleri izah edecek bütçe tasarısı ve gerekçesi yakında Yüksek Heyetinize sunulacaktır. Bu itibarla ben, yalnız Yüksek Meclise ve millet umumi efkârına arzını faydalı gördüğüm bâzı konulardan ve bu arada iktisadi ve mali istikrar politikamızla millî müdafaa ve dış siyaset münasebetlerimizden bahsedeceğim.

Muhterem mebuslar,

Memleketimizde girişilen kalkınma hamlesinin vatandaş şuurunda uyandırdığı çalışma şevki, ekonomik ve sosyal hayatımızın her sahasında, gözle görülen ve elle tutulan birçok eserleri yurdumuza kazandırmaktadır. Vatandaşın bu şevkini artıran ve emeğini değerlendiren çalışmalar, bu sene de sağlık, maarif, ziraat, ulaştırma ve imar sahaslarında devam etmiş; umumi refah seviyemize tesir eden güzel neticeler vermiştir. Geçen sene, subay ve memurlarla emekli, dul ve yetimlerin geçim seviyesini, iktisadi ve malî konjonktüre göre, yükseltmek maksadiyle Hükümetin aldığı kararı yerinde bulduğumu huzurunuzda açıklamıştım.

Yüksek Heyetinizin, faal ve emekli memurların geçmiş hizmetlerini takdirle, kanun teklifini kabul buyurmuş olması, memurlarımızı daha müsait şartlar içinde çalışmaya teşvik etmiştir.

Yine geçen Devre içinde kabul buyurduğunuz, hâkim ödeneklerinin ve adli tıp mensuplarına verilmekte olan tazminatın artırılması, geçici kaza yetkisiyle başka yerlere gönderilen hâkimlere yevmiye verilmesi hakkındaki kanunlar da,

adalet cihazımız mensuplarının geçim şartlarında ferahlık yaratmıştır. Yüksek Meclisin, vazifelerini kanun hükümleri içinde, vicdani kanaatleriyle serbestçe yapan hâkimlerimize verdiği değer, adalet teşkilâtımızı yeni bir ruha ve bünyeye kavuşturmuştur. Adli teşkilât kadrolarının genişletilmesi, hâkimlerimizin refahı ve ilerlemeleri yolunda alınan çeşitli tedbirler, bu şerefli mesleke rağbeti artırmış, açık kadrolara şimdiden değerli elemanların iltihakına imkân vermiştir.

Adalet cihazımız hakkındaki bahse son verirken, seçmen kütüklerinin düzenlenmesi işinin, hâkimlerin idare ve sorumluluğu altında yürütülmesi esasını kabul eden kanun lâyihasının, Yüksek Meclise sunulduğunu da sözlerime ilâve etmek isterim. (*Soldan, Alkışlar*)

Aziz mebus arkadaşlarım,

Şimdi, iktisadi ve malî politikamıza temas edeceğim. Esas gayelerimizden biri de, senede yüzde 3 nispetinde bir artış kaydeden memleketimiz nüfusuna yeni iş sahaları bularak, ileri bir hayat seviyesi sağlayabilmektir. Bunun için de, bütün ağırlığı ile devam eden ve milletimizin seve seve katlandığı Milli Müdafaa masraflarına rağmen, Türkiye'nin iktisadi gelişme ve kalkınmasını bir an önce tamamlamak maksadıyla, gereken bütün gayretleri sarf etmekteyiz. Geçen sene, yıllardan beri devam eden iktisadi kalkınma ve yatırım sahasındaki gayretlerin, memleketimizi belli bir inkişaf sahasına ulaştırdığını belirtmiş, artık bu çalışmaların, umumi politika içinde, daha sıkı ve ahenkli şekilde düzenlenmesi zamanının geldiğine işaret etmiştim. Bu maksatla Hükümetin o zaman aldığı tedbirlerin, memleketimiz için çok hayırlı neticeler vereceğine ve halkımızın Hükümete yardımcı olacağına inandığımı da sözlerime ilâve etmiştim.

Memnunlukla ifade etmeliyim ki, sarf edilen emeklerin, günün şartlarına ve memleketin çeşitli ihtiyaçlarına göre, en verimli istikametlere yöneltmesini hedef tutan bu tedbirlerin, bugün, müspet neticelerini belirtmek mevkiinde bulunuyorum. Geçirdiğimiz bir yıllık tatbikat devresinin özelliğini, “iktisadi ve malî istikrar programı” adı altında toplanmış olan tedbirler manzumesinin tam bir ahenk içinde, aksamadan yürütülmüş olması teşkil eder. Filhakika, Hükümet, kararlarını sadakatle tatbik etmiş ve halkımız, isabetine inandığı bu tedbirlerin başarı ile uygulanmasını bütün gücüyle kolaylaştırıcı bir vatanseverlik örneği göstermiştir. (*Soldan, Bravo sesleri*) Bu tedbirler sayesinde, satın alma gücü kontrol altına alınmış, ve gelişme halindeki ekonomimizin icapları, sağlam ve müstakar bir para ve kredi politikası ile telif edilebilmiştir.

Bu suretle, iktisadi çalışma kollarının hiçbirinde endişe verici bir ağırlaşma olmadığı halde, Türk parasının içerde ve dışarda yarattığı güven artmıştır. Kredi mekanizması da, kazandığı seyyaliyetle, hacım artışlarına gidilmeksizin, normal fonksiyonlarını yerine getirebilmiştir.

Diğer taraftan, iç ve dış fiyatlar arasındaki kıymet farkını dispariteyi ortadan kaldırmak üzere ihracatta tatbik edilen “prim sistemi” çok müspet neticeler vermiştir. Yapılan tahminleri dahi aşan bu inşirah verici gelişmeyi burada belirtmek isterim. Filhakika ihracatımızda geçen yıllara nazaran esaslı bir artış müşahade edilmiştir. 1959 yılı sonunda ihracatımız, geçen senenin 247 milyon dolar rakamına karşılık, yüzde 50'yi aşan bir artışla, 370 milyon dolar bulacaktır. (*Soldan Alkışlar*) Birçok maddelerimizin ihracatında gelişmeler olduğu gibi, evvelce ihraç

edilmeyen yeni maddelerin, bu arada yerli sanayi mamullerinin de ihracatımızda yer almaya başladığı görülmektedir. Yüzyıllar boyunca hariçten getirilmiş olan mamul maddelerin yurt içinde tedarik edilmesine imkân vermekle dış ödemelerimizde şimdiden tasarruf sağlayan millî sanayiimiz, ilerde bize doğradan doğruya döviz gelirleri de kazandıracak bir yola girmektedir. (*Soldan; Bravo sesleri*) Bugün elde edilmiş olan rakamlar, bu yöndeki çalışmaları teşvik edebilecek işaretlerdir. İhracatın artırılması, döviz tasarrufu ile döviz gelirlerinin çoğaltılması, istikrar programımızın başlıca gayelerinden birini teşkil etmektedir. Bu maksadı temin için esaslı, çalışmalara başlanılmıştır.

Bunun yanı sıra, ithalât bakımından da tedbirler alınmış, döviz tahsislerinde, piyasa ihtiyaçlarını ödeme imkânlarımız nispetinde ve devamlı şekilde karşılayabilecek “kota” sistemi yürürlüğe konulmuştur. Zaruri ihtiyaçlar karşılandığı gibi, piyasada lüzumlu stoklar da yeniden tesis edilmeye başlanmış, ticari ve malî muameleler normal şartlara kavuşmuştur. 1959 yılı içinde, ithalâtımıza üç kota ile takriben 560 milyon dolarlık bir imkân sağlanmış, liberasyona doğru da yeni adımlar atılmıştır. (*Soldan; Bravo, sesleri, alkışlar*) Halen, yüzde 25’i geçen liberasyonu daha yüksek nispetlere götürmek arzusundayız. Kredi mevzuunda, program gereğince alınmış bulunan tedbirler başarı ile neticelenmiştir. Memlekette tasarrufun ekonomiyeye yararlı olması ve yatırım faaliyetlerine iştirak edebilmesi için geveken tedbirler de alınmaktadır. “İstikrar programı”, tatbik edilirken, iktisadi kalkınmamızın tamamlanması için gerekli yatırımlara da devam olunmaktadır. Yatırımlar, uzun vadeli bir program içinde süratle verimli hale gelecek mevzulara, bilhassa ziraat, sanayi, münakalât, madencilik veturizm sahalarına yöneltilecektir. Bu çalışmalara büyük bir azimle devam olunacaktır.

Sayın mebuslar;

Devlet gelirlerimizin her sene muntazaman ve emin bir surette artışı, iktisadi kalkınmamızın Devlet bütçesiyle karşılanacak masraflarının teminine imkân vermiştir. 1959 malî yılının Mart-Eylül yedi aylık devresi içinde tahsil edilen Devlet gelirleri yekûnu, 1958 yılının ilk yedi aylık devresine nazaran, 1 milyar 78 milyon lira gibi mühim bir fazlalıkla, 3 milyar 715 milyon lirayı bulmuştur. (*Soldan, Bravo sesleri, alkışlar*) Bu miktar, 1950 senesinin aynı devresine nazaran yüzde 388 nispetinde bir artışla 2 milyar 953 milyon lira fazlalık göstermektedir. (*Soldan, Bravo sesleri*)

Devlet gelirlerinin artışında, memleket ekonomisindeki umumi inkişafın, ferdi gelirler üzerinde yarattığı müspet tesirlerin büyük payı bulunduğu şüphesizdir. Bu takdire değer inkişaf karşısında, 1959 malî yılı gelir bütçesinin, iktisadi programımızın daha kolaylıkla uygulanmasına imkân verecek bir fazlalıkla kapacağını ümidetmek yerinde bir düşünce olur. (*Soldan, Bravo sesleri*) Burada, vergi reformuna ait bir keyfiyeti de ifade etmek isterim. Geçen devre içinde Yüksek Meclisin kabul buyurduğu Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu, vergi sistemimizde eşit, sosyal esaslara uygun bir ıslah ameliyesi olmuştur.

Sayın milletvekilleri,

Bütçelerimizin iktisadi ve içtimai kalkınma ve ekonomik istikrar bakımından önemi aşikârdır.

İktisadi cihazlanmaya yöneltlen Devlet yatırımları 1959'da 2 milyar 12 milyon lira tutmaktadır. Bu şekilde, 1950 yılından bu yana sermaye teşkiline ayrılan amme yatırımları, 8 milyar 911 milyon liraya erişmiştir. Bu yatırımlar, yarının mamur Türkiye'sini hazırlamaktadır. (*Soldan, Bravo sesleri, alkışlar*) İktisadi ve mali çalışmalara ait sözlerime son vermeden, serbest mübadele ve müşterek Pazar konularından da bahsedeceğim. Avrupa'nın bütün demokratik memleketlerini içine almak üzere kurulması arzu edilen serbest mübadele bölgesine ait müzakereler henüz bir neticeye varmamıştır. Buna mukabil müşterek pazar kurulmuştur. Memleketimiz serbest mübadele bölgesinin kurulmasını temenni etmekte, müşterek Pazar topluluğuna da ortak üye olarak istirake karar vermiş bulunmaktadır.

Müşterek pazara girmemiz, ziraat ve sanayiimizin gelişmesinde hayırlı neticeler sağlayacaktır. Teşebbüsümüzün müşterek pazara dâhil dost ve müttefik devletler tarafından iyi karşılanmış olmasından memnuniyet duymakta ve müzakerelerin yakında neticeleneceğini ümid etmekteyiz.

Muhterem mebus arkadaşlarım,

Millî ekonomimizin temelini teşkil eden ziraat konusunda, son senelere kadar, ekim sahasını genişletmek suretiyle, istihsalin artırılmasına çalışılmıştı. Bugün, iyi tohumluk kullanılması, sulama ve gübreleme, hastalık ve zararlılarla mücadele ve modern ekim metodlarının tatbiki suretiyle verimi artırıcı diğer tedbirler üzerinde de daha şümulü çalışmalarına başlanmıştır. Bu maksatla, 10 yıllık bir "Zirai inkişaf programı" hazırlanmıştır.

Son yıllarda üzerinde önemle durulan mevzulardan biri de, "Toprak muhafaza ve sulama" işleridir. Bu arada, tuzlu ve çorak topraklarla, mera veya çalılık halindeki geniş arazi parçaları kıymetlendirilmek suretiyle, civarındaki köylü vatandaşların istifadeleri sağlanmaktadır. Programa alınan bu işlerin düzenli bir şekilde yürütülebilmesi için hazırlanan "Toprak Muhafaza ve Zirai Sulama İşleri Umum Müdürlüğü teşkilât ve vazifeleri", hakkındaki kanun lâiyhası Yüksek Meclisinize takdim olunmuştur. Tasarı kanunlaştığı takdirde, bu işlerin daha geniş ölçüde ele alınması mümkün olacaktır. Devlet Su işleri için 1950 - 1958 devresinde yapılan yatırım yekûnu 1 milyar 443 milyon lirayı bulmuştur. 1959-1969 seneleri için hazırlanan 10 yıllık programa göre, 10 milyon dönüm arazide sulama tesislerinin kurulması; 5 milyon 900 bin dönüm arazinin ve 730 şehir ve kasabanın taşkından korunması. 3 milyon 760 bin dönüm arazinin kurutulması, 2 milyon 250 bin kilovat/saat ile senede 7 milyon kilovatsaat enerji üretilmesi mümkün olacaktır. (*Soldan, Bravo sesleri*) Su işlerine verdiğimiz ehemmiyetin derecesini belirtmek için, bu sahada çalışan mühendis, teknisyen ve işçi adedinin 9 sene içinde 1200'den 6 bine; Devlet Su İşleri bütçesinin, 20 milyondan 780 milyon liraya çıktığına işaret etmek isterim. (*Soldan, Bravo sesleri, alkışlar*)

Zirai istihsal artışlarından bahsederken, Doğu Karadeniz vilâyetlerimizde yetiştirilen ve bu bölgenin ekonomik ve sosyal gelişmesinde ehemmiyetli bir yeri olan çay istihsaline de temas edeceğim. Sekiz sene içinde ekim sahası 26 bin dönümden 100 bin dönüme çıkarılmış; çay yaprağı istihsalı de, 880 bin kilodan 14 milyon 360 bin kilo gibi, evvelkine nispetle çok yüksek bir seviyeye ulaşmıştır. (*Soldan, Bravo sesleri, alkışlar*)

Mahsul bedeli olarak müstahsile ödenen para da, 1,5 milyon liradan 37 milyon liraya yükselmiştir. Bu netice, Doğu Karadeniz bölgemizin ekonomik ve sosyal hayatında mesut bir gelişmeye yol açmıştır. Şimdi de, memleketimizin tabii güzelliği kadar, ekonomik hayatı bakımından büyük bir değer taşıyan orman dâvamız üzerinde kısaca durmak istiyorum.

Aziz arkadaşlarım;

Ormanlarımızın uzun yıllar boyunca tahribe uğradığına, bu yüzden memleketimizin yakın bir gelecekte ağaçsız kalmaya mahkûm olduğuna dair söylentiler, vatandaşlar üzerinde endişe uyandırmıştır. Bugün, artık böyle bir endişeden kendimizi kurtarmamız zamanı gelmiştir. (*Soldan, Bravo sesleri*) Hükümetçe ve milletlerarası eksperlerce son defa yapılan ilmî tetkikler, Türkiye'deki ormanların, orman yollarının inşası ve nakil vasıtalarının temini halinde, yalnız memleket ihtiyaçlarını karşılamakla kalmıyarak, aynı zamanda yeni ve mühim ihraç imkânı sağlayacak genişlikte olduğunu ortaya koymuştur.

Orman işletmelerimiz için hazırlanan projelerin, dış finansman imkânları da sağlanarak, tatbikine geçilmiştir. Türkiye'deki ormanların, Batı Avrupa'daki ormanlar kadar verimli şekilde işletileceği günler uzak sayılmamalıdır. Kereste ihracâtımız, almayı düşündüğümüz tedbirler neticesinde, memleketimiz için yeni bir döviz kaynağı teşkil edecektir. Ormanlarımızı yangından koruma, ağaçlandırma ve orman yolları inşası işleri üzerinde ciddiyetle durulmaktadır. Bilhassa iklim bakımından büyük bir tehlike arz eden Güney Anadolu'da, yangın kuleleri ve mücadele ekipleri telsizle teçhiz olunmuştur. Yangın mevsiminin devamınca, ormanlar dilimi tarassut altında bulundurulmakta, motorlu yangın söndürme ekipleri hazır kuvvet olarak kullanılmaktadır.

Alınan koruma tedbirleriyle orman yangınlarının sayı ve yanan saha itibariyle azalmakta olduğunu da memnurlukla görmekteyiz. Ağaçlandırma konusunda daha verimli ve daha süratli iş görebilmek maksadiyle, orman fidanlıklarının sayısı artırılmış ve fidan istihsal kapasiteleri, 8 sene içinde 12 milyondan 60 milyona yükselmiştir.

Ormanların korunması kadar, orman mahsullerinin istihsal ve kolaylıkla naklinde büyük rolü olan orman yollarının inşasına ait programın tatbikatına devam olunmaktadır. 8 senede yapılan orman yolları 14 bin kilometreyi bulmuştur. Bu sene sonuna kadar yapılacak olan 3 bin 560 kilometrelik yolla birlikte, ikinci 5 yıllık program tamamlanmış olacaktır. Üçüncü 5 yıllık programa 1960 yılında başlanarak her yıl 4 bin kilometre orman yolu yapılacaktır. Orman istihsalinin artırılmasına ve ayrıca orman artıklarının kıymetlendirilmesine dikkat edilmektedir. Bu artıklardan lif, plâka ve yonga levhaları imal etmek için fabrikalar kurulması mevzuu ele alınmış, bildiğiniz gibi bâzı yerlerde vücuda getirilmiştir. Bu sanayiî gelişmesi, memlekette mühim miktarda kereste ihtiyacının karşılanmasına ve bilhassa deprem bölgelerindeki vatandaşlar için standart tipte ev yapılmasına imkân vermektedir.

Muhterem arkadaşlar;

Sanayi, maden ve enerji istihsalı yolundaki çalışmalarımız, geçen yıl içinde de devam etmiş, istikrar programımızın müspet neticeleri bu sahalarda da kendini

göstermiştir. Esaslı ve sıhhatli tetkiklerle elde edilen 1959 envanteri, sanayi hamlemiz hakkında dikkate değer neticeler vermiştir. 1950 yılı başından 1958 sonuna kadar sanayi sahasındaki yatırımlar, senede vasatı 700 milyon lira tutmaktadır. Yatırım miktarı gittikçe artarak son yıllarda ortalama rakamı bir buçuk milyar lirayı aşmıştır.

1949 yılı sonunda, takriben 960 milyondan ibaret olan yatırımlar tutarı, 1959 ortasında 8 milyar 185 milyonu bulmuş, yani sekiz buçuk misli artmıştır. (*Soldan Bravo sesleri, alkışlar*) Henüz üzerinde çalışılan tesisler tamamlanınca bu miktar 11 milyar 880 milyon liraya yükselecektir. Yapılan yatırımlarda özel teşebbüs hissesinin gittikçe arttığı görülmektedir. İnşa halindeki tesislerin ikmalinde umumi istihsal kapasitesi 41 milyar 260 milyon lirayı bulacaktır. Bu miktar, 1949 yılının 3 milyar 700 milyondan ibaret olan kapasitesinden 11 misli fazladır. (*Soldan Bravo sesleri, alkışlar*) İş yeri sayısı da 1949'da 22 bin 916 iken, 1959 ortasında 107 bin 275'e yükselmiştir.

Sanayiimiz, mensucat, şeker, çimento gibi çeşitli kolları üç buçuk misli artan istihlakimizi tamamiyle karşıladığı gibi, ihracata doğru da yöneldiğini memnunklukla görmekteyiz. Geçen seneden beri ihracat yapmakta olan mühimmat sanayiimiz yanında şeker, çimento ve mensucat imalatımız da yer almaya başlamıştır. (*Soldan Bravo sesleri, alkışlar*)

Filhakika, 48 bin 500 ton şekerin ihracı için lüzumlu mukaveleler akdedilmiş, ihracata da başlanmıştır. Ayrıca, 11 bin 500 ton şekerin ihracı için temaslara devam edilmektedir. Halen ihraç edilebilecek durumda olan 150 bin tonluk çimentonun değeri bir buçuk milyon dolardır. 100 bin tonun satışı mukaveleye bağlanmış ve ihracata başlanmıştır. (*Bravo, sesleri*) 7 milyon 300 bin metrelik mensucatin ihracı mukaveleye bağlanmıştır. 4 milyon Marklık döviz temin edecek olan bu partinin ihraç 1960 Haziranına kadar tamamlanmış olacaktır. (*Soldan, Bravo sesleri*) Ayrıca, 13 milyon metrelik bir partinin daha 1960 senesinde ihracı için temaslara devam etmektedir.

Bunun sağlayacağı döviz kazancı da 8 milyon Mark civarındadır. İktisadi Devlet Teşekkülleri ve müesseseleri de memleket ekonomisinde önemli rolü olan faaliyetlerini, yeni tedbirlere uygun istikamette inkişaf ettirmişlerdir. İşletme masrafları, sıhhatli kaynaklardan karşılanmaktadır. Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü, iktisadi ve içtimai ilerlemenin tabii neticesi olarak, artan yakıt ihtiyacını karşılamak üzere, taşkömürü ve linyit aramalarını genişletmiştir. Bu çalışmalarla, Amasra mıntkasında 30 milyon tonluk yeni bir taşkömürü rezervi bulunmuş ve Soma bölgesindeki linyit rezervinin de, yeni sondajlar neticesinde 50 milyon ton olduğu tesbit edilmiştir. Ayrıca, Balıkesir ve Çanakkale'nin muhtelif bölgelerinde linyit rezervleri, Akseki, bölgesinde "alüminyum" sanayiinin nam maddesini teşkil eden 3 milyon 500 bin tonluk "boksit" rezervi bulunmuştur. Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü, atom enerjisi ham maddeleri aramalarına da devam etmiş ve birçok vilâyetlerimizde "radyoaktif" madenler bakımından elverişli sahalar bulunduğunu tesbit etmiştir. Taşkömürü ve linyit konusundaki amenajman programları Linyit İşletmelerinde tamamlanmış, taşkömüründe ise ikmal safhasına girmiştir. Yeni tesislerle Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumunun tuvenan taşkömürü istihsalı 6 milyon 550 bin tona, linyit istihsalı de 2 milyon 600 bin tona yükselmiştir. Yeniden

tanzim olunan amenajman programı ile taşkömürü istihsalı 7 milyon tona çıkacak, Garp Linyitleri için hazırlanan projenin tahakkuku ile de linyit istihsalinde mühim artışlar kaydedilecektir.

Özel teşebbüs elindeki linyit istihsalı de 8 sene içinde yüzde 375 fazlasıyla 1 milyon 100 bin tona çıkmıştır. Bu bahiste, dış piyasaya ihraç edilecek 400 bin ton kömür stokunun bulunduğunu ve 32 bin tonun fiilen satılmış olduğunu da söylemeliyim. Sanayiimizin esasını teşkil eden demir ve çelik dâvası, lâyük olduğu ehemmiyetle ele alınmıştır. Karabük Demir ve Çelik İşletmelerinin tevsi programını tamamlamak üzere üçüncü kok fırını, haddehane ve diğer ilgili tesislere ait program hazırlanmıştır. Bu programın tatbikiyle demir cevheri istihsalı yılda 500 bin tondan 1 milyon tona, çelik istihsalı de 148 bin tondan 600 bin tona yükselecektir. (*Soldan; Bravo sesleri*) Ayrıca, bir pik demir tesisiyle çelik parça dökümhanesi kurulacaktır. Divriği demir madeninin senelik cevher istihsal kapasitesi de 500 bin tondan 1 milyon 100 bin tona çıkarılacaktır. Diğer taraftan, memleketimizin demir ve çelik mamulleri ihtiyacını daha geniş ölçüde karşılamak maksadiyle, ikinci bir ağır sanayi merkezi kurulması mevzuunda dünyaca tanınmış bir Amerikan firmasına yaptırılan tetkikler de tamamlanmıştır. Bu mühim teşebbüsün bir an önce gerçekleşmesine gayret edilmektedir. (*Soldan, Alkışlar*)

Çeşitli imalât yapan 14 fabrikasıyla ağır sanayiimizin mühim bir kolunu teşkil eden Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumunda, 319 milyonu dış finansman olmak üzere, 590 milyon liralık yatırım programının 250 milyon liralık kısmını tahakkuk ettirmiştir. (*Soldan; Bravo sesleri*) Memleketin ihtiyacına göre, demir ve çelik sanayiimizi daha da ilerletmek ve yenilerini kurmak karar ve azmindeyiz. (*Soldan; Bravo sesleri, alkışlar*)

İnşa halinde bulunan azot sanayiimiz, 450 milyon liraya malolacak tesisleriyle, büyük teşekküllerimizden biri olacaktır. Programı gereğince ; 1960 yılı sonunda işletmeye açılması için çalışılmaktadır. İstihsal edeceği suni gübre ve diğer kimyevi maddeler, bize senede, 70 milyon liralık döviz tasarrufu sağlayacaktır. Ayrıca, ziraatımızda azotlu gübrelerin kullanılmasıyla elde edilecek mahsul fazlası da, ihracat yoluyla döviz temin edebilecek yeni imkânlar yaratacaktır. (*Soldan; Bravo sesleri*)

Sanayi bahsinde, sağlık dâvamızla yakından ilgili bir konuya, yerli ilâç imalâtımıza da temas edeceğim. Yerli ilâç istihsalimiz, son seneler içinde kurulan yeni ve büyük fabrikaların imalâtiyle şimdiden yurt ihtiyacının yüzde 90'ına yakın kısmını karşılayacak bir seviyeye ulaşmıştır. (*Soldan; Bravo sesleri*) Yeni alınan iktisadi tedbirlerle genişleyen hammadde tahsisleri, yerli ilâç imalâtımızın memleket ihtiyacını zamanında ve muntazam şekilde karşılamasına imkân verecektir. İlâç sanayiimizdeki bu süratli gelişmeyi, özel teşebbüsün ekonomimize yeni kıymetler kazandıran gayretlerinin güzel bir örneği olarak, memnunklukla belirtmek isterim. Muhtelif sahalaradaki sınai istihsalin, memleketimizin gittikçe artan ihtiyaçlarını karşılayacak, hattâ bazı mamullerimizin ihracına imkân verecek bir seviyeye yükseltilmesi maksadiyle, mevcut tesislerin tevsi ve yeni bazı fabrikaların kurulması için projeler hazırlanmıştır. Bu projelerden mühim bir kısmı tahakkuk safhasına erişmiştir. Bunlar arasında, biraz önce bahsettiğim, Zonguldak Kömür Havzasının tevsi ve amenajmanı ile, Garp Linyitleri istihsalinin artırılmasını hedef tutan projelerden başka, Ergani bakır madenlerimizin istihsal kapasitesi ile verimini büyük ölçüde artıracak Ergani bakır projesi de vardır.

Sanayie lüzumlu maddelerden birçoklarının yurt içinde imaline imkân verecek çeşitli tesislere ait projelerden bir kısmı da tahakkuk safhasına girmiş, bunlar için gerekli dış finansman temin edilmiştir.

Bu arada seramik sanayiinde elde edilen başarılarından da bahsetmek isterim. Tuzla ve Maltepe civarında kurulan fabrikalarla Çanakkale'de tesis edilen Seramik Fabrikası memleketimiz istihlâkinin büyük bir kısmını karşılamaktadır. Bunların yanında, Sümerbankın pek yakında Bilecik vilâyeti dâhilinde ve İstanbul'da kura-cağı porselen fabrikaları da yer alacaktır. Kurulmakta olan tesisler arasında lâstik ve cam fabrikaları da vardır.

Muhterem mebuslar;

Geçen sene petrol hakkında Yüksek Heyetinize malûmat vermiştim. Bunlara ilâve olarak, bu sahadaki yeni inkişâflardan bahsetmek istiyorum. Batman'daki rafinerimizin 300 bin ton olan kapasitesi 700 bin tona çıkarılmaktadır. (*Soldan; Bravo sesleri*) Diğer taraftan yabancı sermaye ile ortaklık halinde İzmit civarında 1 milyon tonluk rafinerinin inşası için gereken anlaşma da imzalanmış bulunuyor. (*Soldan; Bravo, sesleri*) İnşaat iki sene içinde tamamlanacaktır. Ayrıca, Mersin'de yabancı sermaye tarafından bir rafineri daha inşa edilmektedir. Bu suretle, istihlâk ettiğimiz petrolün tamamıyla memleketimizde tasfiyesi mümkün olacaktır. Söylemeliyim ki, yalnız İzmit'te kurulacak rafinerinin bize kazandıracığı döviz tasarrufu, senede sekiz buçuk milyon dolar civarındadır. (*Soldan; bravo, sesleri*) Aynı zamanda, bu rafinerilerin inşası, yurdumuzda ergeç büyük miktarda bulunacağını kuvvetle ümidettiğimiz petrolü tasfiye edecek endüstrinin ilk nüvesini teşkil etmek itibarıyla de büyük önem taşımaktadır.

Aziz arkadaşlar;

Nafiaya ait çalışmalarımız, yol, liman, baraj, hidrolik santral inşası ve yeraltı su aramaları gibi çeşitli kollarda yeni ilerlemelerle devam etmektedir. Burada, bilhassa karayollarımız üzerinde biraz durmak istiyorum. Bu sene içinde 2 bin 950 kilometrelik yüksek standartlı Devlet yolunun ve ayrıca 1780 kilometrelik vilâyet yolunun inşasına çalışılmıştır. Yeniden bakım altına alınan 2 bin 660 kilometre ile birlikte bakım altında bulunan Devlet yollarının uzunluğu 23 bin 710, vilâyet yollarının uzunluğu da 22 bin 100 kilometre olmak üzere, karayollarımız uzunluğu 45 bin 800 kilometreyi bulmuştur.

Yollarımızın asfaltlanması işlerine devam edilmektedir. Beş yıllık ve 12 bin kilometrelik asfaltlama programının, bu yıl sonunda 7 bin 800 kilometrelik kısmı tamamlanmış olacaktır.

Şunu da belirtmek isterim ki, yollarımızdaki gelişme yalnız kilometre uzunluğunun artışı ile de ölçülemez. Yollarımız, bilhassa son birkaç yıl içinde genişlik, üstün vasıf ve trafik şartları bakımından da tatmin edici seviyeye ulaşmaktadır.

Arkadaşlar,

Münakale konusundan da kısaca söz açmak isterim; Limanlarımız, kara ve demiryollarımız yanında, ihracatımızı değerlendirmek, ithalâtımızı dış alım gücü bakımından ucuza maletmek için, ticaret filomuzun da geliştirilmesi zarureti aşîkârdır. Ticaret filomuzun tonajı bu sene, yeni ilâvelerle geniş ölçüde artırılmaktadır. Bu maksatla yapılan temaslar sonunda, 27 milyon dolar kıymetinde bir dış kredi temin olunmuştur. Kredinin 14 milyonu, Japon tezgâhlarında inşa ettirilecek

olan 21 bin tonluk bir tanker ile 36 bin 500 tonluk 5 şilebin mubayaasına tahsis edilecek, ve bakiyesiyle de, aynı tonaj ve sayıda hazır gemi satın alınacaktır. Hususi sektörün de bu hususta sarf ettiği gayretlere, âzami müzaheret gösterilmektedir. Armatörler tarafından 120 bin tonluk 12 şilep ile 19 bin tonluk bir tankerin mubayaasına ait muameleleri ikmal edilmek üzeredir.

Aziz milletvekili arkadaşlarım,

Umumi nâfia ve ulaştırma işlerimiz yanında, şehir ve kasabalarımızın medeni şehircilik anlayışına göre imarına da ehemmiyet verilmektedir. Memleketimizde, eskiden imar ve şehircilik hareketleri, mahalli idarelerle belediyelerin münferit çalışmalarına ve mahdud imkânlarına bırakılmış durumda idi. Bugün bu işler, İmar ve İskân Vekâletinin çalışma mevzuu içinde, daha geniş ve plânlı bir şekilde ele alınmıştır. Belediye ve mahalli idarelerin şimdiye kadar yıllık bütçelerinden imar işlerine ayırabildikleri tahsisat, ortalama 40 milyon liradan ibaretti. Gelir kaynaklarının devamlı inkişafı sayesinde bu miktar 600 milyon liraya yükselmiş; İller Bankası ile diğer banka ve kurumların yaptıkları yatırımlarla birlikte imar hareketlerine sari edilen para miktarı, bir yılda 2 milyar liraya yaklaşmıştır. Başta çimento ve demir olmak üzere, inşaat ve tesisat malzemelerinin geniş ölçüde yerli fabrikalarımızın istihsal ve imalâtı ile karşılanabilmesi, imar dâvamızın süratle gerçekleşmesine yardım etmektedir. Diğer taraftan, büyük şehirlerimizde imar hareketleri yanında eski eser ve âbideleri, tarihî değer ve çehrelerine kavuşturan onarma işlerinden de müspet neticeler alındığını memnunlukla görmekteyiz.

Sayın arkadaşlarım,

Nafia ve imar işlerine ait sözlerimi, Boğaziçi Köprüsü mevzuuna da temas ederek tamamlamak istiyorum. İstanbul Boğazı üzerinde köprü inşası, büyük şehrimizin iki yakası arasında, günden güne artan trafik kadar, Avrupa ile Asya kıtaları arasındaki münakalenin gelişmesi bakımından da iktisadi değer taşıyan bir konudur. Bu tasavvurun gerçekleşmesi için senelerden beri gayret sarf edilmektedir. İstanbul'a yakışır bir sanat eseri olması da arzu edilen köprünün inşaa safhasına geçilmeden önce sırasıyla, güzergâh etüdları, boğaz suları üzerinde yapılması pek güç olan temel sondajları ve inşaat proje işlerine girişilmesi gerekiyordu. İki sene devam eden bu etüdlar tamamlanmış ve asrın köprü inşaatı, dünyaca tanınmış büyük firmalar arasında, finansman ve maliyet bakımından ihale konusu yapılacak safhaya gelmiştir. (*Soldan Bravo sesleri, alkışlar*)

Çok muhterem mebuslar,

Biraz evvel, bahsettiğim imar çalışmalarımızın bugün ulaştığı safha, artık memleketimizde de, yepyeni bir mevzu olan iç ve dış turizm üzerinde önemle durulmak zamanının gelmiş olduğunu göstermektedir. Çeşitli iklim ve tabiat güzellikleri yanında, gelip geçmiş birçok medeniyetlerin kıymetli eserleri ve Türk sanat dehasının sayısız âbideleriyle dolu olan memleketimiz, bu bakımdan eşsiz imkânlarla sahiptir. Birçok memleketlerde ayrı bir endüstri halinde geliştirilmekte olduğunu gördüğümüz turizm sahasında, bizde de başlamış olan resmî ve hususi gayretleri teşvika lâıyk bulmaktayım. Memleketimizde bu sahaya yöneltilecek emek ve sermaye, ilerisi için en verimli yatırımlar olacaktır. (*Soldan, Bravo sesleri*)

Aziz ve muhterem arkadaşlarım;

Yurdumuzun umumi emniyet teşkilâtı, vatandaşın huzur içinde işiyle giiciyle meşgul olmasını sağladığı kadar, açık ve kapalı olarak, millî bütünlüğümüze ve iç

istikrar ve huzurumuza yöneltilebilecek her türlü yıkıcı faaliyetlere karşı da, son derece dikkatli ve uyanık durumdadır. Emniyet ve zabıta teşkilâtımızın, hizmet icapları ile vatandaş haklarını eşit ve uzlaştırıcı bir vazife anlayışı içinde kavrayan, bilgili elemanlarla takviyesi için, meslek öğretimi genişletilmiş ve yeni bir polis okulu daha açılmıştır. 35 kazada yeni emniyet teşkilâtı kurularak faaliyete geçirilmiştir. İç işlerimizden söz açmışken, idari taksimatımız ve belediye teşkilâtının genişletilmesi mevzuları üzerinde de kısaca durmak istiyorum. Yurdumuzdaki iktisadi kalkınmanın sosyal hayatımıza tesir eden mesut neticeleri karşısında vatandaşın medeni ihtiyaçlarına cevap verecek amme hizmetlerini genişletmek ve belediye teşkilâtı sayısını artırmak zarureti vardır. Bu zaruretle şehir ve kasabalardaki belediye teşkilâtı genişletildiği gibi, köylerde de yeni belediyeler kurulmaktadır. Diğer taraftan, iktisadi kalkınmamız yanında, demokratik gelişmemizle de ahenkli olarak, köylünün medeni ihtiyaçlarına cevap verecek “Köy kanunu lâyihası” üzerinde uzun zamandan beri devam eden incelemeler tamamlanmıştır. Yüksek Meclisin tasvibi ile bu lâyiha kanunlaştığı takdirde, köy idarelerinin hüviyeti daha belirli bir hale konulmuş olacaktır. Daha umumi olarak, memleketimizdeki nüfus artış seyri ve sosyal hayatın inkişaf durumu karşısında, idare taksimatımız üzerinde de durulduğu Yüksek Heyetinizin malûmudur. Görülüyor ki, memleketimiz, geri bir iktisadi bünyeden daha ileri bir medeniyet ve hayat seviyesine geçerken, bu mesut istihalenin gerektirdiği idare teşkilâtına da kavuşmak yolundadır.

Sayın mebuslar,

Şimdi de millî müdafaamızdan bahsedeceğim. Bu mevzuu ele alırken, asıl milletimizin güvenine lâyık olduğunu her zaman ve her vesile ile ispat etmiş olan Türk Silahlı Kuvvetlerine karşı duyduğumuz büyük muhabbet ve itimadı huzurumuzda bir kere daha ifade ve teyit etmekten derin bir bahtiyarlık duymaktayım. (*Soldan, Bravo sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar*) Silahlı Kuvvetlerimizin modern silâhlarla teçhizi hususu devam etmektedir. Kara Kuvvetlerimiz yeni yeni silâhlara sahip olurken, bir kısmı İngiltere’den satın alınan, bir kısmı da, büyük müttefikimiz Amerika Birleşik Devletlerinin yardımı olan çeşitli harb gemileri, Deniz Kuvvetlerimize katılmış ve mevcutlar modern silâh ve cihazlarla takviye edilmiştir. Ayrıca, üstün muharebe kabiliyetini haiz yeni tip uçakların Hava Kuvvetlerimize tahsisi suretiyle Silahlı Kuvvetlerimizin gücü, modern harbin gerektirdiği bir seviyeye çıkarılmış bulunmaktadır. Ordu mensuplarının, bilgilerini artırma ve eğitimi meseleleri üzerinde de büyük bir hassasiyetle durulmaktadır. Asrın teknik şartlarına uygun bilgilerle yetiştirilmiş subay ihtiyacını karşılamak maksadiyle hazırlanan Harb ve Subay Okulları kanun lâyihaları Yüksek Meclise sunulmuştur. Silahlı Kuvvetlerimizin günden güne artan astsubay ihtiyacını karşılamak üzere, mevcut astsubay okullarına yenileri ilâve edilmek suretiyle, bu sene 6 bine yakın öğrencinin yetiştirilmesi mümkün olmuştur.

Umumi emniyet ve savunmamızla yakından ilgili yeni bir konuyu da bura-da açıklamak isterim. Yüksek Meclisin geçen devre içinde kabul buyurduğu “Sivil Müdafaa Kanunu” hükümlerine göre, nükleer silâhlarla açılacak bir harbin muhtemel felâketlerine karşı, halkımızı ve millî servetimizi korumayı hedef tutan ve millî savunmamızın bir parçasını teşkil eden sivil müdafaa hizmetlerimiz, NATO memleketleri standartlarına göre yeni baştan ele alınmıştır. Bu maksatla kabul edilen Sivil Müdafaa Fonu varidatının, gelişen bütçe imkânlarımızla yıldan yıla artması, bu mühim hizmetin aksamadan yürütülmesine imkân verecektir.

Muhterem arkadaşlar;

Millî varlığımızın desteği, beka ve istiklâlimizin en büyük teminatı olan kahraman Silahlı Kuvvetlerimizin, maddî kudreti ve modern teçhizatı kadar, mesleki öğretim ve mânevî eğitimi için her fedakârlığı göze almaktayız. Bizim için kutsal ve değişmez bir düstur olan bu yoldaki gayretlerimize, salâbetle devam edeceğiz. (*Soldan, Bravo sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar*)

Muhterem arkadaşlar,

Dış siyaset bahsine geçiyorum. Dış politika meseleleri, geçen yıl içinde, memleketimizi çok yakından ilgilendiren gelişmeler göstermiştir. Yakın dost ve müttefiklerimiz İngiltere ve Yunanistan'la memleketimiz arasında, uzun zamandan beri, mühim bir anlaşmazlık konusu teşkil eden Kıbrıs meselesi, bu devre içinde halledilmiştir.

İyi niyet sahibi milletler arasında hâkim olması gereken uzlaşma zihniyetinin ve anlaşmazlıklara barış yoluyla çare bulmak iradesinin bu zaferini, huzurunuzda memnurlukla belirtmek isterim. (*Soldan, Bravo sesleri Alkışlar*)

Türkiye ile Yunanistan, ve diğer ilgililer, müşterek emniyet dâvasının icabı olan samimî iş birliği ve hakiki dostluk arayışıyla en çetin dâvaların halledilebileceğini, medeniyet âlemine ispat etmişler, ve böylece, hür dünyanın emniyetine de büyük bir hizmette bulunmuşlardır. (*Soldan, Alkışlar*)

Doğu Akdeniz bölgesinde istikrarın avdetine yol açan bu uzlaşma Atatürk'ün açtığı çığırda vücut bulan ananevi Türk - Yunan dostluğunun bütün kuvvetiyle canlanmasını sağlamıştır. (*Soldan, Alkışlar*)

Kıbrıs anlaşmalarına hâkim olan iyi niyetin ve karşılıklı halklara saygı gösterme zihniyetinin, Kıbrıs'taki iki cemaat arasında da uyandığını görmek, pek yakında doğumunu selâmlıyacağımız Kıbrıs Cumhuriyetinin istikbaline güvenimizi artırmıştır.

Sayın milletvekilleri,

Son bir sene içinde sulh ve istikrarın gerçekleşmesi bakımından beslenen ümitleri kırıcı bir takım hadiselerin zuhur ettiğini görmüş bulunuyoruz. Umumiyetle milletlerarası komünizmin çeşitli bölgelerde ihdas ettiği bu hâdiseler yanında, Sovyet Rusya'nın takib etmeye başladığı, şahsî temaslar temini suretiyle ferahlık yaratma siyaseti de gittikçe daha geniş bir şekilde gelişmekte ve bu hareketler, emniyetsizlikten mustarip ve hakiki sulha hasret çeken demokrasilerde, az da olsa, iyimserlik ümitleri doğurmaktadır.

Sovyetler Birliği Başvekilinin Amerika Birleşik Devletleri Reiscumhuru tarafından davet olunması da, umumi gerginliği hafifletmek maksadiyle Batı alemince her fırsattan istifade için sarf edilmekte olan devamlı gayretlerin takdire değer bir örneğidir. Türkiye'nin, emniyet içinde sulhun teessüsünü arzu eden memleketlerden biri olarak, Batı ile Doğu arasındaki münasebetlerin düzelmesi gayesine yöneltilen bütün teşebbüsleri tasvip ve takdirle karşıladığını bir kere daha belirtmek isterim.

Bütün medenî dünya gibi biz de, Doğu ile Batı arasında, hürriyet ve adalet mefhumlarını, milletlerin istiklâline ve serbest iradelerini kullanma haklarına riayet prensibini kabul eden iyi münasebetlerin kurulmasını arzu etmekteyiz. An-

cak, bu samimî arzumuz yanında, mevcut huzursuzlukların sadece sözde kalan vaatlerle değil, taziyelerin fiilen kalkmasını sağlayan hakiki şartların tekemmülü ile mümkün olacağına inanmaktayız. Bu şartlar sağlanmadan, tam iyimserliğe kapılmanın tehlikesini göz önünde tutarak iki blok arasında devam edeceğini umduğumuz temaslardan, milletlerarası gerginliğin ortadan kalkmasını gerçekleştirecek müspet neticeler elde edilmesini istemekte ve beklemekteyiz. Batı ile Doğu yakınlaşması ve dünyada barış ve güvenin tesisi için gerekli şartların en önemlisi, hiç şüphe yok ki, silâhsızlanma dâvasının hallidir. Kendi huzur ve emniyetimizin de şartı saydığımız dünya sulh ve sükûnu içinde, bütün kaynak ve enerjilerimizi İktisadi kalkınmamıza yöneltmek imkânını bize temin edecek bir silâhsızlanma anlaşmasının bir an evvel gerçekleşmesinden duyacağımız memnuniyet büyüktür. Fakat, her şeyden evvel, silâhsızlanmanın umumi ve hakiki bir silâhsızlanma mahiyetinde olması lâzımdır. Silâhsızlanma anlaşması nazariyede kalmayıp, herkesin itimad edebileceği, ciddi ve gerçek bir kontrol esasına bağlanmalıdır. Kanaatimizce, ancak nükleer ve konvansiyonel silâhları da içine alacak tesirli bir kontrol sistemi, gerçek silâhsızlanmayı temin edebilir. Bu olmadıkça, “Cemiyeti Akvam” devrinden beri işittiğimiz silâhsızlanma iddia ve sözleri, siyasi edebiyattan başka bir mâna ifade edemez. (*Soldan, Bravo sesleri*) Gerçek emniyeti temin edecek yerde, kötü niyetlilerin işine yarıyan bir avutma politikasından ileri gidemez. İşte, Türkiye, gerçekten taraftar olduğu silâhsızlanma konusunu, geçmiş tecrübelerin hatırlattığı bu mülâhazaların ışığı altında ve iyi niyetle mütalâa ve tetkik etmektedir.

Muhterem arkadaşlarım;

Her zaman söylediğimiz gibi, sulh ve emniyetin ayrı ayrı mütalâasına imkân yoktur. Bu itibarla, dünyanın her tarafına şâmil bir sulh devresinin doğması için gerekli şartlar gerçekleşinceye kadar, hür milletlerin, müşterek emniyet teşkilâtının kuvvetlenmesine çalışmaları zaruridir. Bu gerçeğe inanmış olan Türkiye, mensup bulunduğu müşterek müdafaâ teşkilâtına, NATO ve CENTO'ya sadakatla bağlı bulunmaktadır. Bu topluluklar içinde, milletimiz, millî bütünlüğü ve kararlı politika-sıyla, hür milletlerin müdafaası bakımından kuvvetli bir varlık teşkil etmektedir.

Bölgemizde sulhun takviyesi ve emniyetin tesisi bakımından ehemmiyetli bir müdafaâ teşkilâtı da Merkez Andlaşması Teşkilâtı (CENTO) dur.

Geçenlerde Washington'da toplanan Nazırlar Konseyinden sonra, NATO ile SEATO arasındaki boşluğu doldurmaya matuf bu müdafaâ teşkilâtı, daha geniş ve müessir bir çalışma devresine girmiştir. Hâlâ devam edegelen her çeşit men-fi propaganda ve yıkıcı faaliyetlere rağmen CENTO, bugün Orta - Doğuda sulh ve emniyetin devamı, her sahada en verimli iş birliğinin temini için mühim bir unsur olarak canlılığını tamamiyle muhafaza etmektedir. Diğer taraftan, CENTO çerçevesi içinde, Türkiye, İran ve Pakistan ile Amerika Birleşik Devletleri arasında Ankarada imzalanan iki taraflı iş birliği anlaşmaları, Ortadoğuda sulh emniyetin kuvvetlenmesi ve iktisadi refahın temini bakımından çok mühim bir rol oynamaktadır. Bu arada, CENTO müttefiklerimiz kardeş İran ve Pakistan ile aramızdaki dostça münasebetlerin günden güne gelişmekte olduğunu ifade etmekten hususi bir zevk ve şeref duymaktayım. (*Soldan; Bravo sesleri, alkışlar*) İran milletinin, bu yılın başından beri uğradığı yıkıcı hücumlara karşı kıymetli Hükümdarı Majeste Rıza Şah Pehlevî'nin yüksek idareleri sayesinde muhafaza ettiği vakur ve azimli durumun, Türk milleti tarafından takdir ve hayranlıkla karşılandığını da bu vesile ile belirtmek isterim. (*Soldan; Bravo sesleri ve Alkışlar*)

CENTO Paktı Konseyi toplantısı münasebetiyle Birleşik Amerika'yı ziyaret etmiş olan Başvekilimiz, orada Sayın Amerika Reisicumhuru Eisenhower ve diğer Amerikan Devlet adamları ile temas etmiştir. Bu görüşmeler neticesinde, iki müttefik Devlet arasındaki münasebetlerin samimiyeti ve muhtelif dünya meseleleri karşısındaki görüş birliği bir kere daha tezahür etmiştir. (*Soldan; Bravo sesleri, alkışlar*)

Muhterem mebuslar;

İtalyan Reisicumhuru Ekselâns Gronchi'nin 1957 Kasım'ında memleketimize vâki ziyaretini iade ve nazik davetlerine icabet maksadiyle Haziran ayında dost ve müttefik İtalya'ya yaptığım ziyaret sırasında gördüğüm geniş alâka ve muhabbeti huzurunuzda ifade etmekten büyük bir zevk duymaktayım. (*Soldan; Bravo sesleri ve Alkışlar*)

İtalya'nın kıymetli Devlet adamlarıyla temaslarımız, her iki memleketin Akdeniz ve Ortadoğu bölgesinde olduğu kadar bütün dünyada güvenlik ve adaletle dayanan bir barışın teminat altına alınmasını hedef tutan müşterek siyasetlerinin bir kere daha teyidine vesile olmuştur. Türk ve İtalyan milletleri arasında mevcut ananevi dostluk ve tesanüt, memleketlerimiz arasında geniş ve verimli bir işbirliğinin kurulmasına yol açmaktadır. Görüşmelerimiz, Türkiye ve İtalya arasında iktisadi, teknik ve kültürel sahalarda yeni yeni gelişme imkânlarının mevcut olduğunu ortaya koymuş ve bu konularda esaslı anlaşmalara varılmıştır.

İtalya ile imzalanan malî ve iktisadi Anlaşmada beni bilhassa mütehassis eden nokta, Anlaşmanın karşılıklı bilateral bir münasebetin kıymetini tebarüz ettirmiş olmasıdır. Bu neticeyi, aradaki dostluğun ne derece derin ve köklü olduğunu ifade etmek itibarıyla, ayrıca belirtmek isterim. (*Soldan; Alkışlar*)

Aziz milletvekilleri;

Takibettiğimiz açık ve kararlı politika, Birleşmiş Milletler şartında yer alan esaslara göre, karşılıklı saygı ve itimat zihniyetinin yerleşmesi ve umumi sulh ve istikrarın temini gayesine yöneltmiştir. Bu prensip dairesinde, dünyanın bütün memleketleriyle dostça münasebetler devam ettirmeye büyük bir dikkat göstermekte; her türlü meselenin hayırhalklık, iyi niyet ve sağduyu ile halledilmesini arzu etmekteyiz. Dış siyasetimizin, her zaman olduğu gibi, bundan sonra da aynı düşüncelerden mühlhem olarak yürütülmesine devam edeceğiz.

Yüksek Heyetiniz emin bulunmalıdır ki, dünyanın her yerinde başgösteren, müspet veya menfi gelişmeleri dikkatle takibetmekte ve uyanık bulunmaktayız. Bu arada titizlikle riayet ettiğimiz düstur, taahhütlerimize sadık kalmak, dostluğa dostlukla mukabele etmek, tehdide göğüs germek ve memleketin istiklâl ve emniyetini her şeyin üstünde tutmaktır. (*Soldan; Bravo sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar*)

Pek muhterem mebus arkadaşlarım;

Sözlerim burada sona ermiş bulunuyor. Millî iradenin tek mümessili olan Yüksek Meclisinizin huzurunda bir kere daha ifade etmek isterim ki, bütün gayretlerimiz, aziz milletimize hizmet edebilmek gayesine yöneltmiştir. Muhtaç olduğumuz kudret kaynağını, daima en isabetli yolda tecelli eden karar ve irşatlarınızda bulmaktayız. Bu çalışma devresinin de, yurdumuzu ve milletimizi refah ve ilerleme yolunda yeni merhalelere ulaştıracağından emin olarak, hepinize başarılar dilerim. (*Soldan, Bravo sesleri, ayakta sürekli alkışlar*)

CEMAL GÜRSEL
(1895-1966)

Türkiye'nin dördüncü Cumhurbaşkanı olan Cemal Gürsel Erzurum'da doğdu. İlk öğrenimini Ordu ilinde yaptı. Daha sonra öğrenimini Erzincan ve İstanbul'da askerî öğrenci olarak sürdürdü. 1915-1917 yıllarında Topçu Subayı olarak Çanak-kale Savaşlarına katıldı. Filistin ve Suriye cephesinde bulundu. Türk İstiklal Harbinin Batı cephesindeki bütün savaşlarına katıldı. 1929 yılında Harp Akademisi'ni bitirdi. 1946 yılından itibaren Orgenerallik rütbesi dahil çeşitli general rütbelerinde hizmet yaptı.

1958 yılında Kara Kuvvetleri Komutanlığı'na atandı. Bütün bu görevleri sırasında ordunun sevgisini ve güvenini kazandı. 27 Mayıs 1960 darbesine liderlik etti. Darbeden 16 ay sonra çok partili hayata yeniden dönülürken 10 Ekim 1961 tarihinde yapılan seçimlerden sonra oluşan TBMM tarafından Türkiye'nin 4. Cumhurbaşkanı seçildi. 1966 yılında başlayan rahatsızlığının devamı ve görevini engellemesi üzerine, Anayasa uyarınca Cumhurbaşkanlığı görevi sona erdi. 14 Eylül 1966 tarihinde vefat etti.

TBMM BİRLEŞİK TOPLANTI

BİRİNCİ TOPLANTI YILI

BİRİNCİ TOPLANTI

Birinci Birleşim

25 Ekim 1961 Çarşamba

Birinci Oturum

Açılma saati: 15:07

Geçici Başkan: En yaşlı üye İsmet İnönü, Şevket Aysan (Mardin),
Abdurrahman Güler (Çorum), (Yozgat), Ahmet Çakmak (Bolu)

■ Türkiye Cumhuriyeti Millî Birlik Komitesi ve Devlet ve Hükümet
Başkanı Cemal Gürsel

İkinci Cumhuriyetin Birinci Büyük Millet Meclisinin sayın üyeleri;

Oturumu açarken bu tarihi günde muhterem varlıklarınızın meydana getirdiği şu muhteşem tablonun verdiği emniyet ve huzur içinde sizleri saygı ile selâmlarım.

Türk Milletinin kaderinde ve demokratik hayatımızın tekâmülünde mühim ve hayati bir merhale teşkil edecek ikinci Cumhuriyetin kuruluşuna müncer olan ihtilâlin bizzat içinde yaşadınız. Olanları ve olayları benim kadar biliyorsunuz. Gizli kalmış taraflarını da zaman aydınlatacaktır. Hemen şunu ilâve edeyim ki; biz İhtilâlin ilk gününden itibaren vatandaş hak ve hürriyetlerine eşit muamele ve her türlü vatandaşlık haklarına saygı göstermeyi vazife bildik. Milletimizin ilerde ulaşacağını düşündüğümüz hürriyetler rejimi içinde yadırgamadan yaşamaya intibakını kolaylaştıracak genişlik ve serbestlik içinde gelişmesine çalıştık ve İhtilâlin asla tanımadığı hakkı, adaleti, insaf ve vicdanı hiçbir zaman elden bırakmadık. Aydınlik arttıkça bu daha iyi anlaşılacaktır. İhtilâlin yöneticisi olan ve bugün tarihe intikal eden Millî Birlik Komitesi, vazifesini en iyi bir şekilde yapmak için insan takatinin üstünde ve büyük bir vatanperverlik hissiyle çalışmış, memlekete iyi şeyler yapmak için elinden geleni yapmıştır. Komitenin mesaisini takdirle belirtmek isterim. *(Alkışlar)*

Kahraman ordumuz bugünü hazırlayan vakur davranışıyla vazifesini yapmış olmanın huzuru içinde her zaman olduğu gibi, milletimizin güvenine ve yenilmez bir kudret olarak saygı ve sevgimize lâyık vazifesi başındadır. *(Alkışlar)* Başkumandanlık görevimin bu son günlerinde, büyük ve aziz ordumuza en samimî takdirlerimi ifade etmekten zevk duymaktayım. *(Alkışlar.)*

Muhterem arkadaşlar :

İhtilâlin ilk günü vazifeye çağırdığımız bakan arkadaşların büyük bir vazife hissiyle bizim yardımımıza koşmalarını takdirle anmak isterim. *(Bravo sesleri,*

alkışlar) Bu kıymetli arkadaşlarım İhtilâlin bütün sarsıntılarına rağmen, idari ve iktisadi bünyemizi sağlam tutmasını bilmiş, hattâ iktisadi sahada devletimize itibar kazandırmıştır. Huzurunuzda kendilerine en samimî teşekkürlerimi sunmayı vazife sayıyorum. (*Alkışlar.*)

Sayın üyeler;

Bu mesut güne ulaşmak için çok emekler harcanmış, büyük sıkıntılar hattâ ıstıraplar çekilmiştir. Bizim bu hedefe varmamıza engel olmak için her türlü tezvîr ve tahrike başvuran kötü eller ve kuvvetler, şimdi de bu güzel neticeyi bozmak ve millî bünyeyi parçalamak için pek sinsî ve muhtelif yollardan gayret sarf etmektedirler. Bu açıklamamın gelecekteki çalışmalarımızda uyarıcı bir tesir yapacağını ümide derim.

Aziz arkadaşlarım;

Memleketimiz dünya önünde ciddi bir imtihan geçirmektedir. Bunda muvafak olmak ve İkinci Cumhuriyetin huzur içinde tekâmül ve inkişafını mümkün kılmak sizlerin elindedir.

Şunu iyi bilmeliyiz ki, milletimizin partiler arasındaki yıkıcı mücadelelere ve bundan mütevellit sarsıntılara artık tahammülü kalmamıştır. Birçok dertlerimiz ve meselelerimiz çözüm çareleri beklemektedir. Partilerimizin vatanperverâne hislerle birbirini desteklemesi, geçmişte iyi olmayan olayları unutarak kardeşlik duyguları içinde kendilerini çok güç ve çeşitli memleket meselelerinin çözüm yollarına adanmaları lâzımdır. Milletimizin ümit kaynağı olan ini mukaddes çatı altındaki gayretlerimizin, temiz duygular ve şuur içinde, inkişafı, bir taraftan sizlerin bu yolda olduğunuzu gösterecek, bir taraftan da millî birliğin kuvvetlenmesine yardım edecektir. Kinler ve nefretler mutlak unutulmalıdır. Bizim kötü davranışımızdan ancak kötüler faydalanır. Bu takdirde memleketimize telâfisi mümkün olmayacak zararlar ve felâketler getirmiş oluruz. Ben sizlerin vatanperverliğinden ve memleket selâmeti için her fedakârlığı yapacağınızdan eminim. Böyle yapılmaz, hislerimizin, hırslarımızın ve kinlerimizin tesiri altında kalır ve memleket idaresini çıkmaza sürüklersek, tarih ve millet önünde affedilemeyecek hâzin sorumluluklara düşeceğimizi unutmamak lâzımdır. Büyük bir ümit ve güven içinde sizleri tekrar saygı ile selâmlar, İkinci Cumhuriyetin milletimiz için mutlu günler getirmesini Tanrıdan niyaz ederim. (*Şiddetli ve sürekli alkışlar.*)

AHMET KENAN EVREN

(1918 -)

Türkiye Cumhuriyeti 7. Cumhurbaşkanı olan Kenan Evren Manisa ilinin Alaşehir ilçesinde doğdu. İlk ve orta öğrenimini Alaşehir, Manisa, Balıkesir ve İstanbul'da sürdürdü ve Maltepe Askerî Lisesi'nden mezun oldu. 1938 yılında Kara Harp Okulu'nu, 1949 yılında Harp Akademisi'ni bitirdi. Topçu subayı ve Kurmay subay olarak Silahlı Kuvvetlerin çeşitli kademelerinde görev yaptı. Dokuzuncu Kore Türk Tugayı'nda, önce Harekât ve Eğitim Şube Müdürlüğü; sonradan Kurmay Başkanlığı görevlerinde bulundu.

Tuğgeneralliğe yükseldiği 30 Ağustos 1964 gününden itibaren, Silahlı Kuvvetlerin bütün komuta kademelerinde ve üst rütbelerde görevini sürdürerek, Ordu Komutanlığı ve Kara Kuvvetleri Komutanlığı'ndan sonra, 7 Mart 1978 tarihinde Genelkurmay Başkanlığı'na atandı. Bu görevi sırasında, 12 Eylül 1980 tarihinde yapılan askeri darbesi ile diğer görevleri yanında Devlet Başkanlığı görevini de üstlendi. 7 Kasım 1982 tarihinde halk oyuna sunulan ve kabul olunan Anayasa ile, Türkiye'nin 7. Cumhurbaşkanı olarak göreve başladı.

9 Kasım 1989 tarihinde, görev süresini tamamlayarak Cumhurbaşkanlığı'ndan ayrıldı.

ON YEDİNCİ DÖNEM

BİRİNCİ YASAMA YILI

Beşinci Birleşim

7 Aralık 1983 Perşembe

Birinci Oturum

Açılma Saati: 15:00

Başkan: Necmettin Karaduman

Divan Üyeleri: Yavuz Köymen (Giresun), Cemal Özbilen (Kırklareli)

Cumhurbaşkanı Kenan Evren

Türkiye Büyük Millet Meclisinin Sayın Başkanı ve Sayın Milletvekilleri,

Türk Silahlı Kuvvetlerinin 12 Eylül 1980 sabahı milletin özlem ve isteklerine uyarak ve kanunların kendisine verdiği yetkiye dayanarak, uçuruma doğru yuvarlanmakta olan Türkiye'mizi felaketten kurtarmak, iç harbi önlemek, millî birlik ve beraberliği korumak, anarşi ve terörü durdurarak can ve mal güvenliğini yeniden tesis etmek, ortadan kalkmış olan devlet otoritesini hâkim kılmak, sosyal barışı, millî anlayış ve beraberliği sağlamak, sosyal adalete, ferdî hak ve hürriyete ve insan haklarına dayalı laik Cumhuriyet rejimini işlerli kılmak maksadıyla giriştiği ve bütünüyle ülke yönetimine el koyduğu harekâtla, zorunlu olarak bir süre için ara verilen demokratik parlamenter sisteme 6 Kasım'da yapılan serbest seçimler sonunda oluşan ve bugün yasama görevine fiilen başlayan Türkiye Büyük Millet Meclisi ile yeniden dönmüş bulunmaktayız. Bu vesileyle yeni dönemin ilk milletvekilleri olma sıfatını hayatımız boyunca onurla taşıyacak olan sizleri gönülden kutlar, hepinize başarılar dilerim. *(Sürekli alkışlar)*

12 Eylül'ün hemen ardından yaptığım bir konuşmamda da ifade ettiğim gibi, 12 Eylül Harekâtı tarih kitaplarında yer alan darbeler gibi olmayıp, hepimizin üzerine titrediğimiz demokrasimize indirilen bir darbeyi ortadan kaldırmak için milletimizin isteği doğrultusunda yapılmış bir harekâttır. Harekâtın yapıldığı ilk günden bugüne kadar Millî Güvenlik Konseyi olarak Yüce Milletimize ne söz vermiş, dünya kamuoyu önünde ne söylemiş isek, hepsini teker teker ve zamanında yerine getirdiğimizi rahatlıkla ifade edebilirim. Bu sözlerimizin yerine getirilmesinde Aziz Milletimizin bize karşı göstermiş olduğu güven ve candan desteğin elbette büyük payı olmuştur. Bundan dolayı bu kürsüden büyük Türk Milletine en derin şükranlarımı sunmanın engin mutluluğu içindeyim.

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri;

Adım adım gerçekleştirdiğimiz işlerin ve demokratik parlamenter sisteme geçiş hazırlıklarımızın çeşitli safhalarında, maalesef bazı Avrupa ülkelerinden gördüğümüz menfi tutum ve anlayışsızlığa burada değinmeden geçemeyeceğim. Bu ülkelerin, Türkiye'nin demokrasiye dönüşü üzerinde haksız da olsa yaptıkları yıkıcı eleştirileri bir dereceye kadar anlayışla karşılıyorum. Ancak, demokrasiye dönüş ile hiçbir alakası olmayan ve aksine bu dönüş sürecini uzatan, ekonomik

yardımları kesme, adli makamların ve bağımsız mahkemelerin aldıkları kararlara karışma ve hele birçok ülkelerden diplomatik temsilcilerimize karşı acımasızca sürdürülen terör ve öldürme olaylarını kınayacaklarına, âdeta bu olayları teşvik eder mahiyette karar suretleri sunma ve sanki Türkiye’de ayrı bir toplum varmış ve onlara ayrı muamele yapılmış gibi beyanda bulunma ve daha da acısı, zelzele felaketine uğrayan vatandaşlarımıza dış ülkelere yapılan yardımların mahalline gönderilip gönderilmediğini yerinde incelemek ve dağıtımında hazır bulunmak üzere heyetler gönderme isteği gibi, demokrasiye dönüş ile hiçbir ilgisi olmayan tutum ve davranış içerisinde olmalarını iyi niyetleri ile bağdaştırmak mümkün değildir. Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerinden beri bu ülkeler, ne yazık ki, Türkiye’ye hasta adam gözüyle bakmaktan, her fırsatta zorluklar çıkarmaktan, içişlerine karışma hakkını kendilerinde görmekten bir türlü kurtulamamışlardır. İşin ilginç yönü, bu huylarını âdeta alışkanlık haline getirmiş olmalarıdır. Bu ülkelere, siz değerli milletvekillerinin huzurunda, Atatürk’ün şu sözlerini hatırlatmak isterim:

“Biz tam bağımsız, onur ve şerefiyle yaşamak isteyen bir milletiz. Tam bağımsızlık, elbette siyasi, mali, ekonomik, adli, askerî, kültürel ve benzeri her alanda tam bağımsızlık ve tam serbestlik demektir. Bu sayılanlardan herhangi birinde bağımsızlıktan yoksun olan millet ve memleketler, gerçek manasıyla tam bağımsızlıktan yoksun demektir.”

Evet, Yüce Atatürk böyle söylüyor. Eğer bu ülkeler Türkiye’nin herhangi bir ittifaka ya da kuruluşa üye olması veya herhangi bir ülke ya da kuruluşun mali yardımda bulunması halini, Türkiye’nin içişlerine müdahale etme hakkını kendilerinde görme yetkisini veriyor, kabul ediyorlarsa o takdirde Türkiye bağımsızlık hakkından feragat ediyor demektir ki, işte o zaman ülkemiz tam bağımsızlığını kaybeder, mütemadiyen o ülkelerin müdahaleleri ile karşı karşıya kalır. Nitekim, daha bundan kısa bir süre önce bir mahkememizin uzun zamandan beri devam eden bir davayı karara bağlaması sonucunda, mahkûm olanlar için Avrupa Konseyinin, burada ismini vermeyeceğim bir grubu adına, şahsıma çekilen bir telgrafta, mahkemenin bu kararı, vahşice verilmiş bir karar olarak nitelendirilmekte ve benden bu kararın tekrar gözden geçirilmesi istenmektedir. Bu gruba mensup üyeler, Türkiye’yi dağ kanunları ile idare edilen bir ülke mi zannetmektedirler? Öyle kabul ediyorlarsa, o takdirde Türkiye’yi neden Avrupa Konseyinde tutmaktadırlar? Anayasamızın 10’uncu maddesinde belirtilen, *“Herkesin dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayrım gözetmeksizin kanun önünde eşit olduğu ve hiçbir aileye, zümreye ve sınıfa imtiyaz tanınmayacağı”* hükmünü ve yine Anayasamıza göre, Türk mahkemelerinin bağımsız olduğunu, mahkemeler üzerinde hiçbir makamın baskıda bulunamayacağını, bu müracaatı yapanlar bilmiyorlar mı? Elbette biliyorlar; biliyorlar ama, biraz evvel ifade ettiğim gibi, Türkiye’nin bütün işlerine ve hatta bağımsız mahkemelerine dahi karışmak hakkını kendilerinde görebiliyorlar. Biz üç yıldır bu gibi müdahale ve tazyiklere cesaretle karşı koyduk ve bu konuda en ufak bir taviz vermedik. Değerli Meclisimizin de bu konuda daha hassas davranacağından hiç şüphemiz yoktur. *(Sürekli Alkışlar)*

Türkiye ile uğraşmayı kendilerine görev sayan bu gibi ülkelere, kişi ve kuruluşlara, milletimizin temsilcisi olarak sizlerin ve Hükümetin gerekli cevabı bundan böyle de zamanında ve etkin bir şekilde vereceğine inanıyorum.

Sayın milletvekilleri,

Yeni Türkiye Büyük Millet Meclisinin üç yıllık bir aradan sonra yeniden açılışmaya başlamış olması, bütün Türk milletini sevindirdiği gibi, gerçek dostumuz olan ülkeleri de sevindirmiştir,

Bu anlamlı ve güzel sonuç, milletimizin demokrasiye olan bağlılık ve inananın en çarpıcı göstergesidir. Ancak unutmamalıyız ki, alınan bu güzel sonucu göleleemeye, karalamaya ve yozlaştırmaya yeltenmek isteyecekler, her zaman olduğu gibi, bugün de yarın da bulunacaktır. Bunlar, uygun buldukları ortamları, kendilerine mahsus menfi propagandaları ile değerlendirmeye çalışacaklar ve Türkiye'yi dış âlemde yalnız bırakmak, içerde ise, rahat, huzur ve istikrarı bozmak için akla gelebilen bütün vasıtaları ustalıkla kullanacaklardır.

Daha önceki örneklerinde de görüldüğü gibi, belki yine Parlamento'yu hedef alacaklardır. Türkiye'de saygınlığının üzerine toz bile kondurulmaması gereken müesseselerin başında Parlamento gelir. (*Sürekli alkışlar*) Çünkü, bu anayasal kurumun saygınlığı demokratik parlamenter sistemin kaderi ile çok yakından ilişkilidir. Saygınlığını koruyan bir parlamento, sistemin dinamosudur, en büyük güç kaynağıdır. Saygınlığına gölge düşmüş bir parlamento ise, sistemin çöküşünü hızlandırır.

Sayın milletvekilleri,

Demokrasiye yeniden geçtiğimiz bu dönemde, sizleri güç; ama onurlu hizmetler beklemektedir. Ülkemizin bütün sorunlarına bu çatı altında çare bulunabileceği güven ve görüntüsünü milletimize mutlaka vermek zorundasınız. Alacağınız kararlarda, uygulamalarda, parti çıkarlarından önce milletin yararlarını göz önünde tutacağınıza inanıyorum.

Hangi partilere mensup bulunursanız bulununuz, meselelerimize bakış açılarınızda, karşılıklı, sevgi, saygı ve hoşgörü hâkim olursa, her sorunun üstesinden mutlaka gelebiliriz.

Siyasal ortamdaki gerginliklerin, hırçınlıkların, ülkemize hiçbir şey kazandırmadığını, aksine, demokratik parlamenter sistemin tıkanmasına ve felce uğramasına yol açtığını asla unutmamalıyız. Yüce Meclisimiz, değindiğim bu hususlara gereken hassasiyeti gösterir 12 Eylül 1980'den evvelki dönemlerde olduğu gibi, üyeler birbirlerini karalamaz, bu kutsî çatı altında kaba kuvvete başvurmaz, demagoji yerine diyalogu seçer, birlik ve beraberlik içerisinde üzerlerine düşen görevleri tam olarak yerine getirirlerse, işte o zaman bu demokrasi ve insanlık düşmanlarına en güzel cevap verilmiş olur.

Sayın milletvekilleri,

Sizleri bekleyen birçok meselelerimiz vardır. Bunların başında anarşi ve terörle mücadele gelmektedir. Zira, vatandaşlar, ülkede kendilerini emniyette hissetmedikleri süreçte, devlete karşı olan inanç ve güvenlerini de kaybederler. Anarşi ve terörle mücadelede siyasî partiler, mutlaka görüş birliği içinde olmak zorundadırlar. Şunu kesinlikle bilelim ki, evvelce Türkiyemizin rahat ve huzurunu bozmayı başaranlar, tekrar aynı oyunları sahneye koymaktan çekinmeyeceklerdir.

Memleketin bazı bölgelerinde cereyan edebilecek bu gibi oyunları, iktidarı yıpratmak için politik bir araç, bir strateji gibi kullanmak, belki bu yola başvuran-

lara, o an için siyasî kazanç sağlayabilir. Ancak unutulmamalıdır ki, sağlanmış gibi görünen bu kazanç geçicidir ve ileride kendilerini de kısa sürede çaresizliğin ve bataklığın ortasına iter. Böylece hem kendileri hem de memleket bataklıkta boğulur, gider.

Biz bütün dünyaya, uluslararası terörizm ile mücadele çağrısında bulunurken, ülke içinde bunun aksini yapmayı düşünemeyiz. İkinci önemli meselemiz, ekonomik sıkıntılarımızdır. Son birkaç yıldır dünyanın içinde bulunduğu ekonomik bunalım, hepimizin malumudur. Ekonomik yapısı kuvvetli, kendi kendine yeter kalkınmış ülkeler, bu krizi nispeten hafif atlatabilirler; ama bizim gibi, sık sık ekonomik model değiştiren, üstelik anarşi ve terörün etkisinde kalmış ülkeler, bu krizleri kısa sürede atlataamazlar, atlamamışlardır da. Dünyada bugün kıyasıya sürdürülen bir ekonomik savaş olduğunu unutmayalım. Bu savaşı da askerî savaşlar gibi kazanmak zorundayız. Ekonomik ilişkilerimizi bütün ülkelerle ve özellikle Ortadoğu, Arap ve Müslüman ülkelerle ve komşularımızla daha da geliştirmek ihtiyacındayız. İhracattaki formaliteleri ve bürokratik engelleri azaltmalıyız.

Üçüncü olarak üzerinde duracağım husus; Anayasamızın birçok maddelerinde belirtilen ve yeniden düzenlenmesi gerekli kanunların geciktirilmeden Yüce Meclisten çıkarılmasıdır. Bu kanunların sayısı 62 olup, bunlardan 35'i Kurucu Meclis zamanında kabul edilerek yürürlüğe konmuş, geriye 21 kanun kalmıştır. Bunların da bu yasama döneminde çıkarılması gerekmektedir.

Millî Güvenlik Konseyi, 12 Eylül'den sonra, bir taraftan anarşi ve terörle sıkı ve kesintisiz bir mücadeleyi sürdürürken diğer yandan da uzun yıllar el atılmamış veya el atılmış da mevcut iktidarlar tarafından bir türlü çıkarılamamış memleketin ihtiyacı olan çok sayıda kanun tasarısı ve tekliflerini kanunlaştırmıştır.

Türkiye'nin sosyal ve ekonomik yapısına çağdaş boyutlar kazandıracağına inandığımız bu düzenlemelerin, ileride aksayan yanları olursa, elbet sizler de gerekeni yapacaksınız.

Bu yasal düzenlemelerin bir kısmı vatandaşlara ağır gelmiş olabilir. Ancak, bir konuşmamda da ifade ettiğim gibi, kinin acıdır; fakat sıtmanın tedavisi için hastaya o acı ilacı vermek lazımdır.

Daha çıkarılması gereken birçok kanunlarımız vardır ve olacaktır. Bunlardan birisi de Toprak ve Tarım Reformu Kanunudur. Bu kanunu çıkarmadık; zira, Kurucu Meclisin son zamanına rastlamıştı; büyük bir vatandaş topluluğunu ilgilendiren bu konunun biraz daha incelenmesini ve gelecek Meclisin, yani sizlerin buna en doğru şekli vermesini uygun bulduk. Yüce Meclisin yıllardır süruncemede 'kalan ve yönetimimiz tarafından tekrar ele alınan bu konu üzerinde dikkat ve titizlikle duracağına inanıyorum. Diğer bir meselemiz, bünyemizi kemiren ve Osmanlı İmparatorluğundan beri toplumu mahveden rüşvetle mücadeledir. Bu sorunun kolay halledilebilir bir konu olmadığını biliyorum; kökünün tamamen kazınmasının mümkün olmadığını da biliyorum. Ancak, mücadele kesintisiz sürdürülür, bütün görevliler sorumluluklarının gereğini tam yaparsa, bu sorun da en asgarî seviyede tutulabilir. Rüşvet alma ve verme her şeyden evvel bir terbiye meselesidir. Bu terbiye, aile ocağından başlar, okullarımızda devam eder. Eğer bir kişi böyle bir terbiyeyi almadan hayata atılmış ise, ona ne kadar fazla para verirsiniz veriniz, daha da fazlasına tamah edecek, yine de rüşveti kabullenecektir.

Sayın milletvekilleri;

Ben bu kürsüden bütün meselelerimize değinmek istemiyorum, önemli gördüğüm hususları genel çizgileriyle anlatmaya çalıştım. Sizler, bu toplumun içinden gelen ve onların vekâletini alan milletvekilleri olarak, aziz milletimiz hangi konularda sıkıntı çekiyorsa, bunları en az bizler kadar biliyorsunuz. Bu bakımdan bütün sorunlara bu ulvî çatı altında en iyi hal çaresini bulacağınıza eminim. Şimdi biraz da Kıbrıs konusuna değinmek istiyorum.

Sayın milletvekilleri,

Kıbrıs'ta yaşayan soydaşlarımızın 1963 yılından beri çektikleri sıkıntıları, tahammül edilmez baskı ve işkenceleri, toplu öldürülmeleri hepiniz biliyorsunuz. Türk toplumunun 11 yıl katlandıkları bu hatırlanması bile korkunç olaylar cereyan ederken ve ada bütünüyle Yunanistan'a bağlanma safhasına gelirken, buna seyirci kalan ve seslerini bile çıkaramayan ülkeler, Türkiye'nin Londra ve Zürih anlaşmalarının kendisine verdiği garantörlük yetkisini kullanıp 120 bin Türkün yaşama güvencesini sağlamak maksadıyla 1974 yılında giriştiği Barış Harekâtının hemen ardından toplu olarak karşımızda yer aldılar. O buhranlı dönemi de yine hepiniz gayet iyi natırlarsınız. O tarihlerden beri, Kıbrıs'taki Türk toplumunun iki bölgesi, iki toplumlu, bağımsız ve bağlantısız bir federasyon kurulması için sarf ettiği gayretleri de biliyorsunuz.

Türkiye, bütün bu çalışmalarda iyi niyetini daima göstermiş ve özellikle 12 Eylül 1980'den sonra Kıbrıs probleminin bir an evvel halledilmesi için her türlü çabayı sarf etmiştir. Bu arada toplumlararası görüşmeleri destekledik ve teşvik ettik. Buna rağmen, Kıbrıs Rum Yönetimi, Yunanistan'ın da teşviki ile konuyu tekrar Birleşmiş Milletlere götürmüş ve oradan yine Türk toplumunun aleyhine bir karar çıkartmak suretiyle görüşmelerin devamını önlemiştir.

Bu arada Yunanistan Başbakanı, açıkça Ada'nın bir Elen toprağı olduğunu ifade etmekten ve ülkeleri "Haçlı Seferine" çağırmaktan çekinmemiştir. Bütün bu olaylara rağmen, Türkiye görüşmelerin tekrar başlamasını sağlayabilmek için, Denktaş'ın yaptığı zirve toplantısı teklifini de desteklemiştir. Bundan da bir netice alınmadığını gören Kıbrıs Türk toplumu, Türkiye'nin malumatı dışında, bildiğimiz gibi, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini ilan etmiştir. Türkiye ilandan haberi olmamakla beraber, ilan edilen bu Cumhuriyeti tanımamazlık edemezdi. Yönetimde biz olmasaydık da başka bir hükümet bulunsaydı, o yönetimin de aynı kararı alacağından kesinlikle şüphem yoktur. Zira bu konu Türk kamuoyuna mal olmuş bir husustur. *(Sürekli alkışlar)*

Bu olaylar, söylediğim şekilde cereyan ettikten sonra, dünyada aleyhimizde sürdürülen kampanyayı ve alınan haksız kararları da biliyorsunuz. Şimdi, 1974 Harekâtından sonra başlatılan kampanya yine tekrar ediliyor. Bütün mesele, Kıbrıs Adasının Yunanistan'a bağlanması kapılarının kapanmış olmasındadır. Türkiye hiçbir zaman, Ada'nın Türkiye veya Yunanistan'a bağlanmasına ve Kıbrıs'taki Türk toplumunun bir azınlık durumuna düşürülmesine müsaade etmediği gibi, bundan sonra da asla etmeyecektir. *(Sürekli alkışlar)*

Türkiye, iki taraf arasındaki görüşmelerin başlatılmasını ve benzeri diğer bazı ülkelerde olduğu gibi, eşit, şartlarla bir federasyon çatısı altında birleşmelerini desteklemeye devam edecektir.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri,

Her vesileyle belirttiğim gibi, bugüne kadar yönetim olarak bütün çabamız, demokratik parlamenter sistemi sağlam ve sağlıklı bir yapıya kavuşturmak yönünde oldu. Sistemin bundan böyle kesintisiz sürmesi, içten dileğimizdir. Bu konuda, başta anayasal kuruluşlar olmak üzere, her kişi ve kuruluş kendisine düşen görev ve sorumluluğu eksiksiz bir biçimde ve daha önceki tecrübelerin de ışığında yerine getirmelidir. Dünya ve bölgemiz, her yeni oluşum ve gelişmelere sahne olmakta, savaş rüzgârları olanca hızıyla esmeye devam etmektedir. Böylesine kritik bir dönemde Türk Silahlı Kuvvetlerinin aslı göreviyle başbaşa olması, elbette arzu edilen mühim bir husustur. Mensubu olmakla sonsuz onur duyduğum Türk Silahlı Kuvvetleri, şimdi huzur içinde hızla kışlasına çekilmektedir.

Türk Silahlı Kuvvetleri, artık yönetime el koymaktan başka çarenin bulunmadığı ortamlarla karşı karşıya bırakılmamalıdır. Ben, bu görevde bulunduğum sürece, demokratik sistemin mevcut kurumlarıyla uyumlu ve kesintisiz bir şekilde sürmesi için bütün gayretimi göstereceğim. Bu konuda sizlerin de yardımcı olmanızı haklı olarak bekliyorum. (*Sürekli alkışlar*)

Başta Türkiye Büyük Millet Meclisi olmak üzere, diğer bütün anayasal kurumlar, artık kendi varlık ve yetkileriyle devrededir. Ülkemiz tarihinde şimdi yeni bir sayfa açılmıştır. Milletçe elele ve gönül birliği içinde, Yüce Atatürk'ün inkılap ve ilkeleri doğrultusunda yürüdüğümüz sürece, daha mutlu ve aydınlık günler mutlaka bizlerin olacaktır. (*Sürekli alkışlar*) Sözlerime son vermeden bir hususa daha değinmek istiyorum. Hepinizin bildiği gibi, yeni siyasî partilerimizin kurulması ve seçimlere katılmaları safhalarında, 12 Eylül'den evvel mevcut olup, 12 Eylül'den sonra kapatılan siyasî partilerin bazı yönetici ve mensuplarının, kapatılan partilerin devamı mahiyetinde yeni parti kurma girişimleri olmuş ve bunlar Millî Güvenlik Konseyinin zamanında aldığı kararlarla önlenmiştir.

Bu gibi girişimlerde bulunanların, her fırsattan yararlanarak sizleri bölmek, parçalamak ve bu suretle istikrarsızlık ve huzursuzluk yaratmak isteyeceklerini unutmayınız. Bu çevrelerin daha şimdiden böyle hazırlıklar içerisinde oldukları gözlenmektedir. Türkiye Büyük Millet Meclisini oluşturan siz değerli milletvekillerinin böyle çirkin oyunlara alet olmayacağına ve dolayısıyla Türkiyemizi 12 Eylül'den evvelki durumlara düşmesine asla izin vermeyeceğine inanmakla beraber, bu konuda sizleri yine de uyarmakta büyük yarar gördüm. Onlara bu fırsatı vermeyiniz.

Değerli Başkan ve milletvekilleri,

Demokratik parlamenter sisteme yeniden geçişimizin gurur ve mutluluğu içinde, yeni yasama yılının Yüce Türk Milletine hayırlı, uğurlu ve başarılı olmasını diler, hepinize en iyi dileklerle sevgilerimi ve saygılarımı sunarım. (*Ayakta sürekli alkışlar*)

ON YEDİNCİ DÖNEM

ÜÇÜNCÜ YASAMA YILI

Birinci Birleşim

1 Eylül 1985 Pazar

Birinci Oturum

Açılma Saati: 15:00

Başkan: Geçici Başkan Turgut Halit Kunter

Geçici Kâtip Üyeler: Cemal Özbilen (Kırklareli), Durmuş Fikri Sağlar (İçel)

Cumhurbaşkanı Kenan Evren

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri;

17'nci Dönem 1'inci Yasama Yılı'nın ilk birleşimi olan 7 Aralık 1983 günü sizlere yine bu kürsüden hitap etmiş; fakat 2'nci Yasama Yılı'nın ilk birleşimi olan 1 Eylül 1984 günü açış konuşmasını yapamamıştım. Çeçen yıl böyle bir açış konuşması yapmamış olmamdan üzüntü duyan sayın milletvekili sayısının bir hayli fazla olduğunu ve hatta bu durumu benim Yüce Meclise karşı bir kırgınlığıma bağlayanların bulunduğunu öğrendim.

Anayasanın, Cumhurbaşkanlarının arzusuna bağlayan bu açış konuşmasının bir mecburiyet haline dönüştürülmesini sağlamak gibi samimî bir düşünceden başka hiçbir maksat gütmeyen bu davranışından dolayı ben de üzülüm; ancak, sayın milletvekillerinin bu hassasiyetini, şahsıma ve Cumhurbaşkanlığı makamına karşı beslenen sevgi ve saygının bir ifadesi olarak da kabul ettim. Bu çok manalı hassasiyetinizden ötürü hepinize teşekkürlerimi sunuyor ve bu yasama yılının da başarılı geçmesini ve yurdumuz ve milletimiz için hayırlı sonuçlar vermesini dileyerek sağlık içinde başarılı çalışmalar temenni ederim.

Önceki iki yasama yılında, demokrasimizin temel organı olan Yüce Meclisimiz, iktidarıyla, muhalefetiyle, kısır, tahrip edici ve geçmişte gördüğümüz gibi yurdumuzun siyasî tansiyonunu yükseltecek anlamsız çekişmelerden, polemiklerden uzak; karşılıklı hoşgörü, sevgi ve saygıya dayanan yoğun bir çalışma temposu içerisinde bulunmuş ve kanımca verimli hizmet vermiştir. Bu nedenle, Yüce Meclisimizin siz değerli üyelerine teşekkür etmeyi zevkli bir görev sayıyorum.

Geçmiş dönemlerde bu ulvî çatı altında millet çoğunluğunun hiçbir zaman tasvip etmediği çirkin olayların cereyan ettiğini ve hatta silahların çekildiğini, 6 ay gibi uzun bir süre hiçbir görevin yapılmadığını daima hatırlayalım. Tarihin tekerrür etmemesi için geçmiş olayları iyi değerlendirelim ve ondan ders almasını bilelim ve yine bilelim ki, bizi aynı durumlara getirmek isteyen güçler her zaman olduğu gibi bugün de faaliyetlerini sürdürmektedirler.

Demokrasi adını hergün ağızlarından eksik etmeyenlerin, “Türkiye’de demokrasi var mıdır, yok mudur?” münakaşası yapanların, kendilerini demokrasi kahramanı gösterme çabası içinde bulunanların arzuladıkları sistemin bugüne kadar

nelere mal olduğunu ve bundan sonra neye mal olacağını, neyi getirip neyi götüreceğini akılcı bir yaklaşımla iyi değerlendirelim.

Sayın Milletvekilleri;

Milletine karşı inancını, güvenini ve saygısını kendi kişiliğinin ayrılmaz bir parçasına dönüştüren Yüce Atatürk'ün temel ilkelerinin başında, hepimizin bildiği gibi, *“Egemenlik Kayıtsız Şartsız Milletindir”* ilkesi gelir.

Yüce Atatürk, ancak millet egemenliğine dayanan bir yönetimin, o ülkenin sorunlarına çözümler getireceğine inanmış ve bu görüşünü şartlar ne olursa olsun, hayatı boyunca daima savunmuştur.

Unutmayınız ki, milletimizin demokrasiye olan bağlılık ve inancına, sizlerin sorumluluk ve görev anlayışındaki tutarlılık güç katacaktır.

12 Eylül Harekâtı sonrasının ilk milletvekilleri olma onuruna sahip sizleri ilk günden itibaren bu konuda bilinçli ve duyarlı görmek, memnuniyetle ifade etmeliyim ki, demokrasimizin geleceği bakımından güven vericidir.

Hatırlayacaksınız, yine bu kürsüden, 7 Aralık 1983 günü yeni yasama yılı dolayısıyla yaptığım konuşmamda, sizleri birbirinize düşürmek ve bölmek isteyenler bulunabileceğine işaret etmiştim. O günden bu yana gelişen olaylar, haklılığımı ispat etti sanıyorum.

Serbest seçimlerle teşekkül eden bu Yüce Meclisi “gayri meşru”, “gayri huku-ki” tanımlayabilecek kadar ileri gidenler ve hatta milletimizin ezici çoğunluğuyla onayladığı Anayasamızın gayri hukukiliğini öne sürebilecek kadar gaflet içerisinde olanlar çıktı.

Konuşmamın burasında konuyu biraz daha açmak ihtiyacını hissediyorum. Gün geçmiyor ki, demokratik parlamenter sistemin işleyiş ve yapısına ilişkin çeşitli görüş ve değerlendirmelere tanık olmayalım.

Benim görüşüm odur ki, demokratik parlamenter sistemi katı, bağnaz yaklaşımlarla değerlendirmeye gidersek yanılıya düşebiliriz. Tarihî süreç, milletlerin, insan onuruna en yaraşır bir sistem olan bu modeli, ülkelerin siyasal, sosyal ve toplumsal yapılarına uyum sağlayabilecek bir işlerliğe kavuşturma yolunda çaba harcadıklarını göstermektedir. Bu sistemle yönetilen milletler sistemin bazı kaidelerini esas almışlar; bunun yanımda ülkelerinin özelliklerinden, doğan, örneğin din, örf ve âdetler ve geçmişten alınan acı dersler gibi ilkeleri de dikkate almak zorunda kalmışlardır. Kişi ve kuruluşlar, bulundukları konuma, parlamento içinde olup olmadıklarına ya da Türkiye’de komünist bir partinin bulunup bulunmadığına göre demokratik parlamenter sistemi var veya yok saymaya kalkıştırlarsa, bu yaklaşım inandırıcılıktan uzak olur.

“Susan Türkiye” yerine, **“Konuşan Türkiye”** mantığının bu ülkeye nelere mal olduğunu hepimiz biliyoruz. Kaldı ki, bugün susması gerekenler bile hergün konuşmaktadırlar.

Kendilerinin susmalarına veya konuşmalarına göre rejimi değerlendirenleri, sokaklarda oluk gibi kan akıttılar ve demokrasi göz göre göre âdeta katledilirken, iktidar ve muhalefet olarak sistemli esenliğe kavuşturma yerine, akıl almaz bir tutumla hergün birbirlerini karalayıp inatlaşanları ve dolayısıyla şer güçlere cesaret

verenleri aziz milletimiz de her halde o eşsiz sağduyusu ile mutlaka gerektiği şekilde değerlendirmektedir.

Bugün Türkiye’de birçok demokratik ülkede kâğıt üzerinde kalan özgürlükler rahatlıkla kullanılmaktadır. Basın sıkıyönetime rağmen hiçbir kısıtlamaya tabi olmadan sesini rahatça duyurabilmektedir. Kişi ve kuruluşlar düşüncelerini mevcut kanunlar çerçevesinde serbestçe ifade edebilmekte ve meydanlarda toplanabilmektedirler. Durum böyleyken, “Türkiye’de demokrasi var mıdır, yok mudur?” tartışmalarına girenlerin neyi hedef olarak aldıklarını, o hedefe ulaşırlarsa memleket ne gibi fayda ve zararlar getireceğini çok iyi değerlendirelim; değerlendirelim ki, aynı tarihi hatalara tekrar düşmeyelim.

Sayın milletvekilleri;

Geride bıraktığımız dönemde yakın bölgemiz ve dünyamız, devam eden ve yeni başlayan savaşlara, toprak işgallerine, dozu gittikçe artan terör olaylarına, anlaşmazlıklara şahit oldu. Bu gelişmeler, tabiatıyla büyük küçük birçok ülkeyi etkiledi ve bu ülkelerin siyasal, sosyal ve ekonomik bakımdan boyutları değişik bunalımlarla karşı karşıya kalmalarına sebep oldu.

Ne mutlu bize ki, dünya genelinde ‘böylesine olumsuz şartlara ve hele sıcak savaşların odak noktasını oluşturabilecek coğrafi konumumuza rağmen’, Türkiye olarak huzur ve güven içinde geleceğe umutla bakabiliyoruz. Ancak, yakın zaman öncesi yaşanan acı olayları daima hatırlayarak, bu ortamın değerini iyi bilmeli, tutum ve davranışlarımızı kişisel ihtiras ve beklentilerden uzak, daima ülke yararları doğrultusunda yönlendirmeliyiz. Yurdumuzun ufak bir yöresinde cereyan eden şekavet olaylarının 12 Eylül döneminde değil de, demokratik sisteme geçtikten sonra hız kazanmış olmasının altında yatan gizli planları iyi değerlendirmeliyiz. Bu eşkiya maalesef komşu ülkelerde eğitim görüp beyinleri yıkandıktan sonra silahlandırılıp ülkemize sızdırılmakta, sıkıştıklarında yine aynı ülkelerde barınma imkânı bulmaktadırlar.

Terör olayları artık dünyanın birçok ülkesini rahatsız eden boyutlara ulaşmıştır. Bizim vaktiyle, bütün ülkelerin teröre karşı müşterek tedbir alma çağrımızı o tarihte kulak ardı eden devletler, şimdi aynı çağrıyı kendileri yapmaktadırlar. Ancak, terör hareketlerine karışmış kişiler yurt dışında siyasî mülteci olarak kabul edildikleri ve hatta itibar gördükleri sürece, bu belanın ortadan kalkmasının mümkün olmayacağını açıkça belirtmek isterim. Terörle mücadelede tecrübe sahibi olmuş ve başarılı sonuçlar almış Türkiye’nin, bu konuda bütün milletlere çağrıda bulunarak, uluslar arası düzeyde alınması gereken önlemler konusunda öncülük yapması hususunu da yüce Meclisin takdirlerine sunarım.

Sayın milletvekilleri,

Şimdi de, son günlerde giderek ön plana çıkarılmaya çalışılan af konusundaki kişisel görüş ve düşüncelerimi sizlere aktarmak istiyorum. Af, elbette insanî bir harekettir. İnsan, gerektiğinde ve zamanı geldiğinde affetmesini bilmelidir. Ancak, bir suçluyu bağışlarken, karşı tarafın da hak ve hukukunu düşünmek zorundayız. Sık sık af çıkarmanın, suçluyu, suç işlemekte âdeta daha cüretkâr bir hale getirdiğini bugüne kadarki uygulamalar göstermiştir. Af konusunda Türkiye birçok tecrübelerden geçirilmiştir. Politik çıkar ve stratejilere dayalı af zorlamalarının, ülkemize ne büyük zararlar verdiğini yakın zamanda hep birlikte gördük, yaşadık. Bu sözlerimle affa karşı olduğum sanılmasın; ancak affın şeklini, kapsamını çok

iyi değerlendirmek ve düşünmek zorunda olduğumuzu belirtmek istiyorum. Parlamentomuzun, geçmiş acı tecrübelerin ışığında bu konuda en sağlıklı ve tutarlı yolu bulmak için dikkatli ve titiz davranacağına ve özellikle Anayasamızın 14'üncü maddesinde sayılan devletin varlığına karşı işlenmiş suçların da, kendilerince birtakım tefsirler yaparak af kapsamına alınması tekliflerini zaman zaman ortaya atan iç ve dış mihrakların bu çatlak seslerine itibar etmeyeceğine içtenlikle inanıyorum. Senelerdir illegal, yurt dışında yıkıcı ve bölücü faaliyette bulunan kuruluşların ve radyolarının hemen hemen hergün genel af konusunda yayın yaptıklarını dikkate alırsak, affın kimler için istendiğini kolaylıkla anlayabiliriz. 1974 yılında da aynı mihraklar af konusunu işlemiş ve maalesef bu kampanyalarında muvaffak da olmuşlardı. Aynı taktiğin şimdi yürürlüğe konduğunu yüce Meclisin dikkatime sunmayı bir görev kabul ettim.

Sayın milletvekilleri,

Bu vesile ile önemli gördüğüm bir noktaya daha değinmek istiyorum. 1982 Anayasamız hepimizin çok iyi bildiği gibi milletimizin ezici bir çoğunluğu ile kabul edilmiştir. Hepimizin çok iyi hatırlayacağı gibi, o tarihte bu Anayasanın karşısında olanlar, daha Türkiye Büyük Millet Meclisi açılır açılmaz, Anayasanın değiştirilmesi girişimlerine başladılar. Bu girişimlerini dışarıda ve içeride bugün de aralıksız olarak kurnazca ve insafsızca sürdürmektedirler. Amaçları, bu konuyu devamlı canlı tutarak zihinlerde istifham yaratmaktır. Bunların klasik taktikleri böyledir; evvela masumane isteklerle sahneye çıkarlar, ardından da esas maksatlarını bir bir ortaya koymaya başlarlar. Şimdi Anayasanın geçidi 15'inci maddesiyle uğraşıyorlar, geçici 15'inci maddeyi yanlış tefsir etmek suretiyle bu madde ile işe başlamak istiyorlar. Eğer muvaffak olurlarsa, Anayasada delik açarak, ardından bu deliği gittikçe genişletmek suretiyle sıraya diğerlerini getirecekler. Nitekim, diğer bazı geçici maddelerle ölüm cezalarının kaldırılması da onların gündemindedir. Ne garip bir tesadüftür ki, Avrupalı bazı taraftarları parlamenterler de, *"Ne yapalım, bizim aramıza girmek için Anayasanızı değiştiriniz, siz de ölüm cezalarını kaldırınız"* diye akıl hocalığı yapmaktadırlar. O sayın parlamenterler aynı teklifi acaba neden, kanunlarında ölüm cezası bulunan ve demokratik sistemle yönetilen birçok ülkelere ve özellikle Amerika Birleşik Devletlerine, Sovyetler Birliğine, diğer sosyalist ülkelere yapmamaktadırlar? İtiraf etmeliyim ki, bu fikri ortaya atanların çok insanî gibi görünen bu düşüncelerine akıl erdirmekte güçlük çekiyorum. Zira bir tarafta, öldürülen 5 bin 500'ün üzerinde vatandaş, yıkılan yuvalar, tahrip edilen maddî ve manevî değerler; öldürülenler arasında yurda yıllarca hizmet etmiş, başbakanlık, bakanlık, milletvekilliği, hâkimlik, savcılık, öğretmenlik, üniversitelerde öğretim görevliliği, sendika başkanlığı yapmışlarla, halkın güvenliğini üstlenmiş polis, jandarma ve vatan savunmasına hazırlanan subay, astsubay, kahraman Mehmetçik ve masum diğer birçok öğrenci, dişi, genç, yaşlı, erkek ve kadın... Bunlar kısa zamanda unutulacak, "Allah rahmet eylesin" denecek; fakat diğer tarafta, bu eylemleri gerçekleştirenler ve bu kadar vatandaşın kanına girenler bir zaman içerisinde hapisten çıkacaklar ve yine aynı eylemleri gerçekleştirmek için kuvvet kazanacaklar ya da dışarıda olanlara eylem yapmaları için cesaret verecekler. Bunu akıl izan kabul eder mi? Onlar kanunlara karşı gelecekler, devleti yıkmaya çalışacaklar, acımasızca birçok masum vatandaş öldürecekler; ama biz bunlara "bir daha yapma emi" diye nasihatta bulunacağız.

Sayın milletvekilleri,

Bu tabloyu eksiksiz gözlerinizin önüne seriyorum ki, buna göre kararınızı veriniz. Bu konuda belki ben çok katı ve yanlış düşünüyör olabilirim. Eğer öyle kabul ediliyorsa, bunun en salim yolu, “ölüm cezası kalsın mı, kalkmasın mı?” konusunu halkın oyuna sunmaktır. Halkımız o eşsiz sağduyusu ile her zaman olduğu gibi bu konuda da en iyiyi ve en doğruyu mutlaka bulacaktır. Böylece bize baskı yapmaya devam eden bazı Batılı dostlarımıza da gerekli cevap verilmiş olacaktır.

Sayın milletvekilleri,

Bu yasama döneminde çıkarılması gereken ve önemli bulduğum bazı kanun tasarıları üzerinde de görüşlerimi belirtmek istiyorum. Birincisi, Medenî Kanundur. Hepimizin bildiği gibi bu Kanunumuzun birçok maddeleri günümüz şartlarına cevap veremediğinden, haklı olarak halkımızın büyük bir kesimini rahatsız etmekte idi. Bunu dikkate alarak Milli Güvenlik Konseyi döneminde kabul edilen 1 Haziran 1981 tarih ve 2467 sayılı Kanunla, Türk Kanunu Medenisi ile ilgili çalışmalar yapmak üzere bir komisyon kurulmuş ve bu komisyona iki yıllık bir zaman verilmişti. Komisyon iki yıl içerisinde bu Kanun taslağını hazırlayamadığından süre bir yıl daha uzatılmış ve nihayet kanun tasarısı olarak 1984 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmuştur. Bu yasama yılı içerisinde tasarının kanunlaşması halinde, büyük bir boşluğu dolduracağıma inanmaktayım. İkincisi, Türk Ceza Kanununda yapılması gereken değişikliklerdir; 1 Mart 1926 tarihinde kabul edilmiş bulunan 265 sayılı Türk Ceza Kanununda bugüne kadar 36 değişiklik yapılmasına rağmen hâlâ suç ve ceza adaleti bakımından aksayan yönlerinin bulunduğu ve sosyal yapımıza uymadığı gerçeğinin oluşudur. Bu nedenle kanun ile ilgili çalışmalar yapmak üzere Adalet Bakanlığında Yargıtay, üniversiteler, barolar ve mahkeme temsilcilerinden teşekkül eden kurulun, çalışmalarını bir an evvel sonuçlandırarak tasarıyı Türkiye Büyük Millet Meclisine sunmasının ve Meclis tarafından yasalaştırılmasının toplumsal açıdan büyük yarar sağlayacağı muhakkaktır. Son olarak, terörle mücadelede bütün partilerimizin birlik ve beraberlik içerisinde olmalarını hatırlatmak istiyorum. Zira bu konuda gösterilecek ihmal ve oy kaygısı ile verilecek tavizlerin bizi nerelere sürüklediğini hep beraber gördük, yaşadık.

Sayın milletvekilleri,

Ülkemizin çözümünü beklediği çok çeşitli sorunlar vardır. Bunların içinde en önemlileri olarak işsizlik, hayat pahalılığı ve konut sorunlarını sayabiliriz. Bu sorunlara bu ulvî çatı altında hal çaresi bulunacaktır. Eğer sorunlarımızı sokakta halletme yolunu tercih eder ve vatandaşlarımızı hergün bir seçim havası içerisinde tutmaya çalışır ve onu sokağa dökersek, sonunda bir de bakarız ki, ülke zarar görmüştür, Yılların birikimi ve demokrasi tatbikatının yanlış anlaşılması ve uygulanması sonucu meydana gelen bu sorunları bir çırpıda çözmenin kolay bir şey olmadığı muhakkaktır. Bu konuda hükümet ve parlamentonun, etkin ve tutarlı uygulamaların tespitinde yakın bir işbirliği içerisinde bulunması; muhalefetin, iktidarın yüklediği sorumluluğu hatırlaması ve iktidarın da muhalefetin sesine kulak vermesi, yararlı gördüğü teklifleri reddetmeyerek kabullenmesi halinde mutlaka olumlu sonuçlar verecektir. Bu duygu ve düşüncelerle, yeni yasama yılının, daima gelişimden, iyilikten ve barıştan yana olan ülkemize ve yüce milletimize hayırlı olmasını temenni ediyor, hepinize başarı, mutluluk ve esenlik dilekleriyle sevgiler, saygılar sunuyorum. *(Ayakta Alkışlar)*

ON SEKİZİNCİ DÖNEM

BİRİNCİ YASAMA YILI

Birinci Birleşim

14 Aralık 1987 Pazartesi

Birinci Oturum

Açılma Saati: 15:00

Başkan: Geçici Başkan Kâmil T. Coşkunoglu

Geçici Kâtip Üyeler: Nurhan Tekinel (Kastamonu), Ertuğrul Özdemir (Ordu)

Cumhurbaşkanı Kenan Evren

Türkiye Büyük Millet Meclisinin Sayın Başkanı, sayın milletvekilleri;

18'inci Dönem, 1'inci Yasama Yılı'nın bu ilk birleşiminde sizlere hitap etmenin engin sevincini yaşıyor ve hepinizi içten sevgi ve saygılarımla selamıyorum., (ANAP ve SHP sıralarından Alkışlar) Seçildiğiniz bu onurlu görevleriniz dolayısıyla da yürekten kutluyorum, Milletvekili genel seçimlerinin, daima özlemi duyulan tam bir huzur ve güven ortamı içinde, gerginliklerden, hırçınlıklardan uzak, hiçbir kısıtlama olmaksızın, yargının denetiminde, uygarca ve demokratik kural-lara uygun bir şekilde sonuçlanmasından, milletçe büyük memnuniyet duyduk. Seçimlerin böyle bir ortam ve atmosferde geçmesine katkı sağlayan her kademedeki yetkililere, siyasî partilerin sayın yöneticilerine, kazanan veya kazanamayan bütün milletvekili adaylarına, huzurunuzda, teşekkürlerimi ve takdirlerimi sunmayı zevkli bir görev sayıyorum. (ANAP sıralarından Alkışlar) Ayrıca, 6 Kasım 1983 tarihinde, o dönemin ortam ve şartları içinde gerçekleştirilen seçimler sonunda oluşan ve bu mukaddes çatı altında büyük bir feragat ve özveriyle hizmet vermiş 17'nci Dönem Milletvekillerine de, demokratik hayatımızın bugünlere ulaşmasındaki çabaları için şükranlarımı iletiyorum. (ANAP sıralarından Alkışlar)

Sayın milletvekilleri,

Milletçe hayatımızı huzur ve güven içinde devam ettirebilmemiz, Ulu Önder Atatürk'ün bize hedef gösterdiği çağdaş uygarlık düzeyine ulaşabilmemiz, unutmayalım ki, millî birlik ve beraberlik ruhuyla, bütün demokratik müesseselerin karşılıklı anlayış, hoşgörü ve dayanışma içinde olmalarına bağlı bulunmaktadır. Hiç şüphesiz ki, bu tablonun oluşmasında en büyük görev ve sorumluluk, millî egemenliğimizin kayıtsız ve şartsız temsil edildiği bu yüce parlamentoya düşmektedir.

Daha önce de çeşitli vesilelerle belirttiğim gibi, ülkemizin bütün sorunlarına sadece bu çatı altında çözüm bulunabileceği güven ve inancını, yüce milletimize mutlaka vermek durumundayız. Her konuya yaklaşımınızda, parti çıkarlarından önce, yüce milletimizin yararlarını gözetmeyi temel ilke olarak benimseyeceğimize güveniyorum.

Sürekli zıtlaşmanın, gerginlik yaratmanın, karalamaların, demokratik parlamenter sistemi zedeleyebileceğini hiçbir zaman aklımızdan çıkarmayalım. Bunun yerine, konulara müspet yönde yaklaşma gayreti içinde bulunur, hoşgörüyü ve özellikle uluslar arasında dahi gerçekleştirilmesini istediğimiz karşılıklı diyalogu kendimize rehber alacak olursak, sistemimizin bütün kurum ve kurallarıyla eksiksiz bir şekilde işlemesine yardım etmiş oluruz.

Sayın milletvekilleri,

Konuşmalarımın birisinde, ülkemizin coğrafi ve jeopolitik konumunun özelliğine değinmiş, bu vatana sahip olmayı devam ettirmenin zorluğuna dikkat çekmiştim. Yine o konuşmamda, bizden önceki kavimlerin bu vatani kendilerine yurt edinmeyi birçok defalar denediklerimi; ancak, başarıya ulaşamadıklarını hatırlatmış, bizim ise, millî birlik ve bütünlüğümüz sayesinde, bitmez tükenmez sonsuz fedakârlıklara katlanarak bu topraklara sahip olduğumuzu anlatmış ve onun içim, bundan, sonra da bu vatanın ve millî varlığımızın korunması, bizden sürekli fedakârlık ve uyanıklık isteyecektir. Bizler, dünyanın ıssız bir köşesinde unutulmuş bir kıtamanın sakin bir kıyısında yaşamıyoruz. Gücümüz ve kuvvetimizle öyle bir noktada, öyle bir yerde mekân ve vatan tutmuşuz ki, millî birliğimizin zayıfladığı herhangi bir anda, sadece yaralanmakla kalmayız; fakat bütün millî varlığımızı topeyken kaybedebiliriz.

Düşmanlarımızın tek hedefinin Türklüğü ortadan kaldırmak, millî varlığımıza son vermek ve haritadan silmek olduğu daima hatırdâ tutulmalıdır demiştim.

Yüce parlamentonun değerli üyelerinin, geleceğimizi ve millî güvenliğimizi ilgilendiren konularda, siyasi görüş ayrılıklarını bir kenara bırakarak, biraz önce ifade ettiğim yaklaşım ve çerçeve içinde birlikte hareket edeceklerine inanıyorum. Özellikle yurdumuzun küçük bir yöresinde cereyan etmekte olan terör ve şekavet olaylarının teşhisinde alınan ve alınacak tedbirler, uygulanması öngörülen millî politikalar konusunda iktidar ve muhalefet arasında bilgi ve görüş alışverişi yapılarak, ortak bir tavır ve anlayış birliğinin sağlanmasını, 1980 öncesinde yaşanan acı olayları da dikkate alarak zorunlu görmekteyim.

Sayın milletvekilleri,

Konuşmamın bu bölümünde de, Cumhuriyetimizin temel ilkeleri arasında yer alan “laiklik” kavramı ve aşın akımlar üzerinde durmak istiyorum. Hepinizin bildiği gibi, laiklik, sadece din ve vicdan hürriyetinin bir güvencesi değil, aynı zamanda millî birlik ve beraberliğimizin devamını sağlayan, demokratik rejimimizi tutucu ve bağnaz dinî akımlar karşısında koruyan, güçlü bir kalkan görevi de yapmaktadır. Laik devlet düzeni, devletin vicdanlara baskı yapmasına engel olduğu gibi, devlet işlerinin dinî esaslar içerisinde düşünülmesini ve uygulanmasını da önler. Bu çok önemli konuda bütün kurum ve kuruluşların aynı hassasiyeti göstermesi; bazı fanatik çevrelere hoş görünmek uğruna, birtakım tavizler verme yoluna gidilmemesi hususlarında, Türk Milletinin ezici çoğunluğunun, yüce heyetinizden her zamanki dikkat ve özen içinde hareket edilmesini beklediğini ifade etmek isterim. Öte yandan, son günlerde iç ve dış bazı çevrelerce sürekli canlı tutulmak istenen, Türkiye’de komünist partilerin de siyasi yelpazede yer alıp almamalarını ve buna bağlı olarak Anayasamızın 14’üncü maddesi ile, Türk Ceza ve Siyasî Partiler Kanunlarının ilgili maddelerinin değiştirilmesi ya da kaldırılması tartışmalarına

da değinmek istiyorum. Hiç şüphesiz, fikirlerinin tartışılmasından çekinilmemelidir; ancak, yurt dışında kurulmuş, söz konusu, yer altında faaliyet gösteren partiler lehine böylesine Anayasa ve yasa değişiklikleri düşünülürken, bu iki partinin birleşmesinden meydana gelecek partinin program taslaklarında nelerin amaçlandığını da bilmek gerekir.

Elde edilen bilgilere göre, kurulması hayal edilen komünist partinin programında yer alan bazı hedefler şöyledir: Stratejik aşamanın amacı devrimin koşullarını hazırlamaya yöneliktir. Strateji ise, yeni bir rejim için mücadeleyi öngörür. Burjuva parlamentarizmi ve burjuva demokrasisinin uzantısı olan cumhuriyet rejiminin nimet ve imkânlarından istifade ederek amaca ulaştıktan sonra, stratejik amaç ve görevlerin belirlenmesi temel ilkelerdendir. Türk Milletinin bir bölümünün yaşadığı doğu ve güneydoğu bölgeleri, gerektiğinde misakı millî sınırları dışında da düşünülebilir. Bu amaç için dinin politikaya alet edilmesi ve silahlı kuvvetlerin doğrudan politika içine çekilmesi gereklidir. İşte, parti programında yer alan böylesine fikir ve politikalarla, Türkiye'nin ne denli sonu meçhul ve karanlık yollara sürüklenmek istendiğinin bilinmesi ve ona göre hareket edilmesi gerektiği düşüncelerini taşımaktayım. Devletin, ülkesi ve milletiyle bölünmezliğini pervasızca pazarlık konusu yapabilen, rejim değişikliği için bir kısım İslamcı akımların ve ordu mensuplarının açık desteğini isteyen bir görüşe, "Demokrasilerde her siyasî görüş, ifadesini bulmalıdır" hoşgörüsüyle bakanın, ne demokrasimize ne de ülkemize ve milletimize bir yararı olmayacağı görüşündeyim. (ANAP sıralarından Bravo sesleri, Alkışlar) Ve umuyorum ki, milletimizin büyük bir çoğunluğu da bu görüşüme katılmaktadır.

Şu hususu bir kere daha belirtmek isterim ki, Türkiye'nin bugün içinde bulunduğu şartlar, komünist, dine dayalı ve faşist partilerin kurulmasına müsait değildir.

Sayın milletvekilleri,

Şimdi de hukuk, eğitim, millî savunma, ulaştırma, içişleri, çalışma hayatı, sağlık, tarım, turizm, yurt dışındaki işçilerimiz ve dış politikamızla ilgili görüş ve düşüncelerimi kısaca açıklamak istiyorum. Daha evvel bu kürsüden yaptığımı yasaama yılını açış konuşmasında da ifade ettiğim gibi, halen yürürlükte olan Türk Ceza Kanunumuz, bugüne kadar çeşitli değişikliklere uğramış ve bazı maddeleri de yürürlükten kaldırılmıştır. Bu düzenlemeler, hep, cezaların artırılması yönünde olmuş, bu durum, kanunun sistematüğini hazırlamak suretiyle, bütününe hâkim olması gereken espri de kaybolmuştur. Bundan dolayıdır ki, Türk Ceza Kanununun, dünyadaki çağdaş akımlar da dikkate alınarak, devletin ve toplumun bugünkü ihtiyaçlarını karşılayacak bir düzenlemeye tabi tutulması gerekli hale gelmiştir.

Bunun gibi, altmış yıl önce hazırlanmış olan Türk Medenî Kanununun da yeni baştan ele alınması bir zorunluluk olarak ortaya çıkmıştır. Bu kanunun genel hükümlerinden önemli bir bölümünün gelişmelere uygun bulunmadığı, dilinin ise günümüz diline hiç uymadığı tüm hukukçular tarafından kabul edilen bir gerçektir. Toplumun her yönde gelişmesi karşısında oluşan değişik davranış biçimleri ve eylem türleri nedeniyle meydana gelmiş olan boşluklar, Yargıtay kararlarıyla doldurulmaya çalışılmaktadır. Kaldı ki, gerek Türk Ceza Kanunu, gerekse Medenî Kanun üzerindeki çalışmalar Adalet Bakanlığında son seklini almış bulunmakta-

dır. Hükümetin de bu konudaki çalışmalarını sonuçlandırarak, kanun tasarılarını yüce Meclise göndermek suretiyle, görülen aksaklıkların giderilmesinin zamanı geldiğine inanmaktayım.

Yine hepinizin bildiği gibi, Türkiye Büyük Millet Meclisi, çalışmalarını, 1961 Anayasasına göre hazırlanmış bulunan İçtüzüğe göre yürütmekte, bu yüzden tatbikatta bazı tartışmalara sebep olmaktadır. Bir kısım boşlukların da görüldüğü bu içtüzük yerine, yürürlükteki Anayasamıza uygun İçtüzüğün hazırlanması zorunlu olmuştur. Geçen dönemde tamamlanamayan içtüzüğün, bu dönemde ele alınarak kısa sürede hazırlanması ve böylece aksaklıkların giderilmesi büyük yarar sağlayacaktır. Nitekim, bu yüzden, benim bugün bu saatte konuşup konuşmamam konusu da bir eleştiri vesilesi olmuş; eğer İçtüzükte bunlar açıklıkla belirtilmiş olsaydı, şüphe etmiyorum ki, bu gibi münakaşalara da yer verilmeyecekti. Bu bakımdan, bir an evvel hazırlanmasında büyük yarar görmekteyim. *(Alkışlar)*

Değerli milletvekilleri,

Millî eğitim hiç şüphesiz, ülkelerin kalkınması ve sağlıklı gelişmesinin başta gelen şartıdır. Bu bakımdan, millî eğitime daha fazla önem vermek zorundayız.

Atatürk ilkelerini ve demokratik anlayışı benimsemiş; birleştirici, milliyetçi; ailesine, vatanına, Türk ulusuna ve insanlığa karşı görevlerini ve sorumluluklarını bilen, geleneğine, töresine bağlı; uygarca tartışabilen, hoşgörülü ve 21'inci asra göre hazırlanmış nesiller yetiştirmek, başta gelen görevimiz olmalıdır. Son yıllarda çeşitli eğitim kuruluşlarının yurt düzeyinde sayılarının giderek artması, özellikle "Kendi okulunu kendin yap" kampanyasının başarıyla sürmesi, memnuniyet vericidir. Bununla yetinmeyerek bütçeden millî eğitim hizmetlerine ayrılan payın çoğaltılması ve millî eğitim hizmetleri için bir fon kurulması gereğine işaret etmek isterim. Bu arada, geleceğimizin güvencesi gençlerimizi yetiştirmek gibi kutsal ama o derece onurlu öğretmenlik mesleğini daha cazip hale getirci tedbirleri de mutlaka almalıyız.

Sayın milletvekilleri,

Çok hassas bir bölgede bulunan yurdumuzun iç ve dış tehlikeler karşısındaki en büyük güvencesi Türk Silahlı Kuvvetlerinin savaş gücünü, bütün imkânlarımızı seferber ederek en üst seviyeye yükseltmek durumundayız. Ordudaki insan gücünün azaltılması imkânları aranırken, kahraman ordumuz çağın gerektirdiği en mükemmel silah, araç ve gereçleriyle donatılarak hareket kabiliyetinin artırılması, savunma sanayii yatırımları daha geliştirilmek suretiyle, sanayimizin, silahlı kuvvetlerimizin ihtiyaçlarının büyük bölümünü karşılar hale getirilmesi mutlaka sağlanmalıdır. Unutmayalım ki, dış yardım ilâhiyeye devam edemez.

Haberleşme ve ulaştırma sistemimizi, çağın gerekleri doğrultusunda hizmet üretir hale getirmeliyiz. Özellikle son zamanlarda haberleşme alanında gerçekleştirilen hizmetler gerçekten takdire şayandır.

Bunun yanında, uzun yıllar ihmale uğramış demiryolu şebekemizi ıslah, yenileme ve modernizasyon çalışmalarına ara verilmeden devam edilerek, daha ucuz olan demiryolu ve deniz taşımacılığı konusunda etkin çalışmalar yapılmasını ön-gören uygulamalardan bir an önce olumlu sonuçlar alınmasını bekliyoruz.

Geçmiş yüzyıllara dayanan Türk idare yapısında, gelişen ve değişen yeniliklere ve ihtiyaçlara göre bazı düzenlemelere gidilmesinde zaruret bulunduğu inancındayım. Kamu yönetimindeki aşırı merkezîyetçilik, görev, yetki ve sorumlulukların dağılımında dengesizlik konuları üzerinde önemle durulmalıdır.

12 Eylül Harekâtıyla başlayan dönemde düşünülen ve kanun hükmünde kararnameyi çıkarılan; ancak, kanunun Türkiye Büyük Millet Meclisinde reddedilmesi sonucu uygulama imkânı bulunamayan “bölge valiliği” müessesesinin yeniden ele alınıp; hükümet, Türkiye Büyük Millet Meclisi ve diğer anayasal kurumların görüş ve katkılarıyla değerlendirilmesinde yarar gördüğümü belirtmeliyim. Emeye gereken değerin verilmesi, herkesin insanca bir yaşama seviyesine ulaştırılması, hükümetlere düşen sosyal ve önemli görevler arasında yer almaktadır.

Gelmiş geçmiş hükümetler, çalışanların haklarının korunması, genişletilip yaygınlaştırılması, sosyal güvenceden yoksun kesimlere bu güvencenin sağlanması konusunda hizmetler gerçekleştirmişler ve çalışma barışının öneminin idraki içinde olmuşlardır.

Bu yaklaşımın, Türkiye Cumhuriyeti hükümetleri tarafından bundan böyle de aynı dikkat, özen ve titizlikle sürdürüleceğine ve memurlarla, çalışanların ve emeklilerin hayat seviyelerini gerçekten tatmin edecek tedbirler getirileceğine olan inancımı belirtmek isterim.

Sağlık hizmetlerinin ve sağlık kuruluşlarının yurt düzeyinde dengeli bir şekilde dağılımı amacına yönelik politikaların önümüzdeki yıllarda artan bir etkinlik ile devam etmesi, halkımızın mümkün olduğunca mahallinde tedavi imkânlarına kavuşturulması, koruyucu sağlık hizmetlerinin ihmal edilmemesi ve sağlık sigortası konusunun ele alınması, inanıyorum ki, bu alandaki sorunların çözümüne olumlu katkılar sağlayacaktır. Son üç yıldır yurt çapında sürdürülen aşılama kampanyasının çok iyi bir düzeye ulaştığı, çocuk ölümlerinin önemli ölçüde azalması ile anlaşılmakta ve bundan milletçe sevinç duymaktayız. Ancak, halkımızda gelenek haline gelinceye kadar aşılama konusu üzerinde ısrarla durulmalıdır.

Başlatılan aile planlaması, maalesef, aşı kampanyası gibi başarılı olamamıştır. Nüfus artışımızı normal düzeye indirecek ve işsizliğe de çözümler getirebilecek olan bu konuya bütün kuruluşların daha fazla ilgi göstermeleri, yurt kalkınması bakımından çok yararlar sağlayacaktır.

Tarım potansiyeli yüksek olan ve bu alanda kendi kendine yeter bir ülkemiz. Buna rağmen, tarımda üretimi artırıcı bütün tedbirleri almak durumundayız. Köylümüzün gelirini yükseltici, gelir dalgalanmalarının olumsuz etkilerini giderici politikalar üretmek ve uygulamak, temel hedeflerimiz olmalıdır. Hayvancılığımız ve su ürünlerimiz, yeterli düzeyde yararlanılamayan üretim kaynaklarımız arasındadır. Bu kaynakları daha verimli bir şekilde değerlendirmemizin çarelerini bulmalıyız. Orman ve orman köylülerimin sorunlarına, ülke yararları doğrultusunda akılcı yaklaşımlarla eğilmeliyiz.

Özetle, hedefimiz, bir yandan tarım, hayvancılık, balıkçılık ve her türlü su ürünleri alanlarında verim ve üretimi artırır, ülkemizin doğal kaynaklarını ve zenginliklerini değerlendirirken, bir yandan da Türkiye'yi kısa sürede bir sanayi ülkesi haline getirmek olmalıdır.

Millî ekonomiye katkısı bakımından dikkat çekici bir sektör de turizmdir. Ülkemizin doğal, tarihi ve kültürel zenginliklerini değerlendirirken, halkımızın sağlıklı dinlenme imkânlarına kavuşturulması konusu üzerinde de durulmalıdır. Son yıllarda turizm yatırımlarındaki gelişme ve buna paralel olarak döviz gelirlerinde görülen artış, ilerisi için ümit vermektedir. Bu alanda öngörülen plan ve programların eksiksiz ve tavizsiz bir şekilde uygulanmasını diliyoruz. Sözümlü ettiğim bu konularda hükümetin ve parlamentonun, elbirliğiyle, en iyi ve güzeli bulacaklarına milletçe inanıyoruz.

Yurt dışında çalışan, ama kalpleri daima vatanları için çarpan işçilerimiz ile ilgili görüş ve düşüncelerimi de kısaca belirtmek istiyorum. Yurt dışında çalışan insanlarımızın durumlarına öteden beri özel önem verilmektedir. Onların haklarını koruyucu, genişletici, bulundukları yabancı ülkelerin şartlarına uyabilmeleri ve millî kültürümüzle bağlantılarını devam ettirici eğitim imkânlarından yararlanmalarını temel hedef alan çalışmaların, aynı şevk ve heyecan içinde, bundan böyle de devamını diliyoruz.

Sayın Milletvekilleri,

Şimdi de dış politika alanına ilişkin bazı görüşlerimi dile getirmek istiyorum. Türkiye Cumhuriyeti, kuruluşundan bu yana, başta komşuları olmak üzere, bütün ülkelerle bağımsızlık, toprak bütünlüğü ve egemenliğe saygı, içişlerine karışmama, ahde vefa, karşılıklı hak ve çıkarlarda denge ilkelerine dayalı münasebetler geliştirmesini esas alan barış ve istikrar içinde işbirliğini ön planda tutan bir dış siyaset izlemiştir. Cumhuriyetimizin kurucusu Aziz Atatürk, bundan elli yıl önce 1 Kasım 1937 tarihinde Yüce Meclisi açış konuşmasında, Türk dış politikasının temel istikametini şu ifadelerle izah etmiştir:

“Dış siyasetimizin ayırıcı vasfını kısaca anlatmış olmak için diyebilirim ki, tuttuğumuz siyasî yol ve hedeften ayrılmıyoruz. Son senelerde milletlerarası münasebetlerde sürekli değişiklikler olmasına rağmen, biz bu karışıklığın ortasında, sulh-severlikle dolu olarak, karşılıklı dostluklarımıza riayet ediyoruz; onların nitelik ve kapsamlarını genişletmeye yönelik bir zihniyetle uluslararası vaziyet ve vazifemizi göz önünde tutarak çalışıyoruz. Bu yolda itina ile çalışmaya devam etmenin, hükümete tavsiye edeceğim en doğru karar olduğu kanaatindeyim.”

Atatürk'ün söz konusu ifadeleri, Türkiye'nin o günden bu yana izlediği dış politika çizgisiyle birlikte mütalaa edildiğinde, bu politikanın “barışçı ve istikrarlı olmak” özellikleri, tartışma götürmez bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Bu özelliklerin gerek bölgesel planda, gerek daha geniş bir çerçeve içerisinde dünyada barış ve sükûnun idame ettirilmesi bakımından taşıdığı önemin herkes tarafından layık veçhile değerlendirilmesi gerektiği kanaatindeyim. Son zamanlarda milletlerarası ilişkilerde dikkatle izlenmesi gereken önemli gelişmeler vuku bulmaktadır, özellikle silahsızlanma alanında atılan adımlar, insaniliğin geleceğini çok yakından ilgilendiren sonuçlar vermeye başlamıştır. Nitekim, 8 Aralık günü Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyet liderleri arasında bu iki ülkeye ait, karada konuşlandırılmış orta menzilli füzelerin dünyadan tamamen tasfiyesini öngören bir antlaşmanın imzalanmış olması, tarihi bir adım teşkil etmektedir. Biz bu antlaşmanın bir an önce onaylanarak yürürlüğe girmesini samimiyetle temenni ediyoruz. Türkiye, bu orta menzilli Amerikan ve Sovyet füzelerinin Avrupa'dan olduğu gibi Asya'dan

da kaldırılması hususunda başından beri ısrarlı gayret göstermiş bulunmaktadır. Varılan antlaşmanın Türkiye'nin de savunduğu görüşler istikametinde sonuçlandırılmış olması, bizim için bilhassa memnuniyet verici olmuştur. Şimdi, aynı gayretin silahsızlanmanın diğer alanlarına da teşmili, bütün insanlığın ortak beklentisi haline gelmiş bulunmaktadır. Orta menzilli silahlarla ilgili olarak imzalanan antlaşma, Avrupa'da konvansiyonel denge sağlanması ihtiyacını büsbütün artırmıştır. Bu itibarla, Atlantik'ten Urallara, Avrupa'da konvansiyonel silahlarda denge ve istikrar sağlamaya yönelik kapsamlı müzakerelerin kısa zamanda sonuç verici bir yaklaşımla yürütülmesi önem taşımaktadır. Bu çalışmalar, şüphesiz ki, Avrupa'da, Doğu ile Batı arasında karşılıklı itimat ortamının tesisine hizmet edecektir; ancak, kalıcı bir güven ve işbirliği havasının yerleştirilmesi, kuşkusuz, silahsızlanmanın yanı sıra, insanî ilişkiler ve ekonomi alanlarında atılacak adımlarla da yakından ilgili bulunmaktadır. Bu çerçevede, Bulgaristan'daki soydaşlarımızın durumlarının iyileştirilmesine verdiğimiz önemi ve bu hususta sürekli çaba gösterilmesi gerektiğini özellikle vurgulamak isterim.

Sayın milletvekilleri,

Dış politika alanındaki temel hedeflerimizden birini, Avrupa Topluluğuna tam üye olmak teşkil etmektedir. Laik Türkiye, topluluk üyeleriyle aynı demokratik idealleri paylaşmakta ve ekonomik kalkınmasını topluluğun benimsediği genel yaklaşımlar ile ahenkli bir şekilde gerçekleştirme çabası içinde bulunmaktadır. Avrupa Topluluğu ile bütünleşmek, Türk Milletinin yaklaşık yüzelli yıldan beri sürdürdüğü Batılılaşma gayretlerinin de tabii bir sonucu olacaktır. Türkiye'nin, Avrupa Topluluğuna önemli siyasi, ekonomik ve kültürel boyut kazandıracağına inanıyoruz. Askerî açıdan, Avrupa savunmasının önemli bir halkası olan Türkiye'yi, Avrupa'nın siyasi ve ekonomik bütünleşmesi dışında mütalaa etmek elbette mümkün değildir.

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri;

Bu kürsüden bütün meselelerimize ayrıntılı bir şekilde temas etmenin çok zaman alacağını tahmin edersiniz. Ben sadece, önemli saydığım hususları sizlere genel çizgileriyle sunmaya çalıştım. Toplumun içinden gelen milletvekilleri olarak sizler milletimizin sorunlarını ve beklentilerini elbette çok iyi biliyorsunuz. Şu sırada ülkemizin çözüm beklediği sorunların başında, yılların birikimiyle meydana gelmiş olan ve vatandaşlarımızı sıkıntıya sokan enflasyonun ve dolayısıyla hayat pahalılığının aşağıya çekilmesi ve işsizlik problemi gelmektedir. Avrupa Topluluğuna tam üyelik için başvuran Türkiye'nin, makul bir süre içerisinde, enflasyonu, kabul edilebilir bir düzeye getirmeden, işsizlik oranını düşürmede Topluluğa kabul edileceğini beklemek çok büyük bir iyimserlik olur. Nitekim bu yüzden, serbest dolaşım hakkımızı bile askıya almış bulunmaktadırlar. Hükümetin ve parlamen-tonun, bahse konu enflasyon ve işsizlik sorunlarına çözümler bulacağına inanıyor ve yeni yasama yılının ülkemize ve yüce milletimize iyilikler getirmesini dileyerek, hepinize, başarı ve esenlik dileklerimle, sevgiler, saygılar sunuyorum. (ANAP sıralarından ayakta Alkışlar)

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR